ISSN: 2822 0994 (Online)

วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์

Journal of Setthawit Review

JSR

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน, 2567)
Vol. 4 No. 1 (January-April, 2024)

ISSN : 2822 0994 (Online)

วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์

JOURNAL OF SETTHAWIT REVIEW

ปีที 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน, 2567)

Vol. 4 No. 1 (January-April, 2024)

วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์
57 หมู่ 1 บ้านเขวาชี ต.แสนชาติ
อ.จังหาร จ.ร้อยเอ็ด 45000
โทร. 092 746 7383
E-mail: Setthawit138@gmail.com

วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2567)

ISSN : 2822 0994 (Online)

กองบรรณาธิการ

• บรรณาธิการ (Editor)

ดร.สนั่น ประเสริฐ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

• ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พระมหาพิสิฐ วิสิฏฺฐปญฺโญ (สืบนิสัย), ดร. : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

• กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ กอบบุญ : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์.ดร.เกรียงศักดิ์ โชควรกุล : มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง พันธ์จันทร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ธวัชชัย ดุลยสุจริตกุล : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิรดา แพงไทย : วิทยาลัยพิชยบัณฑิต
ดร.สุธีกิติ์ ฝอดสูงเนิน : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

• ผู้จัดการวารสาร

พระพลากร สุมงฺคโล, ดร.

เกี่ยวกับวารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์ : วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์ มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์ กำหนดเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ

กระบวนการพิจารณาบทความ : บทความที่เผยแพร่จะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบข้อมูลของผู้ส่งบทความ

ประเภทของบทความ :

1. บทความวิจัย
2. บทความวิชาการ
3. บทวิจารณ์หนังสือ

ภาษาที่รับตีพิมพ์ : ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

กำหนดออกเผยแพร่วารสาร :

วารสารกำหนดวงรอบการเผยแพร่ 3 ฉบับต่อปี ดังนี้
ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

การติดต่อประสานงานและส่งบทความเผยแพร่ :

1. สอบถามรายละเอียดเบื้องต้น เช่น รอบการเผยแพร่ หนังสือตอบรับการตีพิมพ์ เป็นต้น โทร. 081 037 6733
2. คำแนะนำสำหรับผู้เขียน
3. เทมเพลตบทความวิจัย
4. เทมเพลตบทความวิชาการ
5. เทมเพลตบทวิจารณ์หนังสือ
6. ลงทะเบียนวารสาร และส่งบทตวามในวารสาร
7. แบบขอส่งบทความตีพิมพ์
8. ลงทะเบียนส่งบทความ
9. สแกนไลน์ กลุ่มวารสารฯ เพื่อการติดต่อประสานงานเผยแพร่บทความ

บทบรรณาธิการ

วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์ เป็นวารสารด้านสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความวิชาการ บทความวิจัย รวมทั้งบทวิจารณ์หนังสือ เปิดรับตีพิมพ์เผยแพร่บทความด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์ กำหนดเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ โดยบทความที่ส่งมาตีพิมพ์เผยแพร่กับวารสารจะได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ท่าน วารสารฉบับนี้เป็นวารสารปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2567) เป็นฉบับปฐมฤกษ์ของปี 2567 ตีพิมพ์บทความทั้งสิ้นจำนวน 35 บทความ จำแนกเป็นบทความวิชาการ 9 เรื่อง และบทความวิจัย 26 เรื่อง

วารสารขออนุโมทนาและขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่ส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่กับทางวารสาร ตลอดถึงเครือข่ายด้านวิชาการ โดยเฉพาะสายการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้อนุเคราะห์ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนบทความและวารสารด้วยดีเสมอมา วารสารรู้สึกเป็นเกียรติและมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการได้พัฒนาศักยภาพด้านวิชาการของผู้เผยแพร่บทความ และมีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างยิ่งที่จะปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพบทความให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ขออนุโมทนาและขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ดร.สนั่น ประเสริฐ
บรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทความวิชาการ	
บทบาทสตรี : ภาวะผู้นำร่วมสมัย *อภิชญา พรรณศรี, ธนกร ดรกมลกานต์, ไพฑูรย์ สวนมะไฟ*	1
พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาอาชีพการเกษตร *พระครูไพโรจน์ญาณโสภณ*	13
หลักการสงเคราะห์ในมุมมองพระพุทธศาสนา *พระมหามีชัย กิจฺจสาโร, พระครูปริยัติพุทธิคุณ, พระมหาวราทิต อาทิตวโร* *พระมหาบัวพันธ์ ฉนฺทโสภโณ, พระมหาเศรษฐา เสฏฺฐมโน*	23
ผลกระทบจากการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ของภาครัฐ *พระปัญญวัฒน์ คุตฺตสีโล (อโนราช), พระสิทธิรักษ์ จนฺทสาโร (หมู่หัวนา),* *พัชรี ศิลารัตน์, ปัญญา คล้ายเดช, วสันต์ ศรีสะอาด*	33
ประโยชน์ของกรรมฐานสำหรับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา *พระบุญล้อม จารุธมฺโม, ไพฑูรย์ สวนมะไฟ*	43
การพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีด้วยหลักภาวนา 4 *รมิดา สวนมะไฟ, พระครูวาปีจันทคุณ, ธนกร ดรกมลกานต์*	55
พระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบัน *พระครูปริยัติสันติธรรม, ไพฑูรย์ สวนมะไฟ*	64
ทำสังฆทานอย่างไรให้ได้บุญ ? *พระครูสุตเจติยาภิบาล, ไพฑูรย์ สวนมะไฟ*	73
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส *พระครูธรรมธรวรวุฒิ จิตฺตญาโณ (สุวรรณจู), พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลางสิงห์)*	257
บทความวิจัย	
พัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานราก ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พระวิมาน คมฺภีรปญฺโญ, ภานุวัฒน์ สิงห์คำป้อง	82

การพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 98

บุญเพ็ง สิทธิวงษา, พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลางสิงห์), กนกอร บุญมี อาทิตย์ แสงเฉวก

การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 112

กฤตยากร ลดาวัลย์, วิมลพร สุวรรณแสนทวี, แสงดาว คงนาวัง

กลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี 123

ธีรวัฒน์ หินแก้ว, พีระยุทธ ศิลาพรหม, พระครูประยุตสารธรรม, ณฐอร เจือจันทร์ พระมหาวิรุธ วิโรจโน

ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร 135

ศักดิ์ชัย แซ่จ๊ง, วิชากร เฮงษฎีกุล

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยแบบออนไลน์ของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร 151

เสรี จรัสนิรัติศัย, บุญทอง เอื้อหิรัญญานนท์, มณีกัญญา นากามัทสึ

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร 165

ลัดดารัตน์ กิจรุ่งไพบูลย์, วิชากร เฮงษฎีกุล

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความพึงพอใจต่อการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร 179

อนงนาฎ ศุภเสริฐ, วิชากร เฮงษฎีกุล

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร 193

สุกัญญา คล้ายมี, บุญทอง เอื้อหิรัญญานนท์, มณีกัญญา นากามัทสึ

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร 207

ดนุพล พิทักษ์เศวตไชย, บุญทอง เอื้อหิรัญญานนท์, มณีกัญญา นากามัทสึ

สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่ส่งผลต่อปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาสของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทย 220

ศุภศักดิ์ บุญดี, สวัสดิ์ เหลาชัย, ธนาเดช ธนาธารชูโชติ

ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา 233

ธนาเดช ธนาธารชูโชติ, ศุภศักดิ์ บุญดี, กนกรส สุดประไพ

ผลกระทบทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาส ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ 245

ศุภศักดิ์ บุญดี, ธนาเดช ธนาธารชูโชติ, ณภิชสรา อารยาโชคสกุล

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 269

มานะ โดดชัย, ศศิรดา แพงไทย, สมใจ มณีวงษ์

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 282

ลดาวัลย์ วงศ์สินธุ์, ประมวล อุ่นเรือน, ศศิรดา แพงไทย

การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี 295

วันเฉลิม บุญเกษม, ไพฑูรย์ แววงค์, ศศิรดา แพงไทย

ผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมครูของนักศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยพิชญบัญฑิตด้วยรูปแบบการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 308

แสงเดือน คงนาวัง

บูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด 320

ธนบรรณ น้ำกระจาย, อุทัย กมลศิลป์, สงวน หล้าโพนทัน

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 334

แววมยุรา เนียมสา, สมาน ประวันโต, ศศิรดา แพงไทย

บูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด 347

อัจฉรา ไชยราช, สงวน หล้าโพนทัน, พระมหาสากล สุภรเมธี

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 360

อรวรรณ จันทร์หล่ม, สมาน ประวันโต

บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด 374

พระครูปลัดทองใบ สุปภาโส (ปะพะลา), โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, สงวน หล้าโพนทัน

การพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิจังหวัดชัยภูมิ 388
นิติพันธ์ อินทโชติ, ชุมพล เพ็งศิริ
เมืองโบราณชัยภูมิ : แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม 400
พระมหาวิฑูรย์ สิทฺธิเมธี
การพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 414
ปาณจิตร สุกุมาลย์
การบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอปง จังหวัดพะเยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 428
สรัลรัชต์ ดอนมูล, สุนทร คล้ายอ่ำ

บทบาทสตรี : ภาวะผู้นำร่วมสมัย

Women's roles : contemporary leadership

อภิชญา พรรณศรี
Apichaya Phansri
ธนกร ดรกมลกานต์
Tanakorn Donkamonkan
ไพฑูรย์ สวนมะไฟ
Phaitoon Suanmafai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
Mahachulalongkornrajavidyalaya University RoiEt Buddhist college
Email: phasri101@gmail.com

Received: 25 October 2023; Revised: 15 December 2023; Accepted: 23 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทด้านภาวะผู้นำร่วมสมัยของสตรี ผลการศึกษาพบว่า สตรีมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการองค์การมาโดยตลอด สตรีมีคุณสมบัติพิเศษหลายประการที่ทำให้มีภาวะความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ความละเอียดรอบคอบ ใส่ใจรายละเอียด และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ผู้นำสตรีในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีทักษะและคุณสมบัติเพิ่มเติมในด้านความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และความสามารถในการปรับตัว ผู้นำสตรีที่มีคุณสมบัติเหล่านี้สามารถขับเคลื่อนองค์การไปสู่ความสำเร็จได้ ด้วยการใช้สติปัญญาอย่างเฉลียวฉลาด มองกว้าง คิดไกลในวิสัยทัศน์ขององค์กร ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ อยู่ ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีศรัทธาและยอมรับ ไว้วางใจ สามารถชักจูงผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติหน้าที่ เพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกันและสามารถนำจริยธรรมมาใช้เป็นพื้นฐานในการคิดและการปฏิบัติก็จะทำให้การดำเนินงานด้านการบริหารประสบความสำเร็จสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของสตรีที่เป็นผู้นำในยุคนี้ก็คือการสร้างพันธมิตร ในการหนุนนำองค์กรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์การ และสิ่งสำคัญยิ่งคือการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน เนื่องจากผู้นำไม่สามารถที่จะตัดสินใจได้เพียงผู้เดียว และควรให้ผู้นำคนอื่น หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อประเมินความเสี่ยงจากการตัดสินใจร่วมกันการเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้ลดความเสี่ยงในการบริหารงานที่อาจจะผิดพลาดให้น้อยลงและช่วยเสริมสร้างและพัฒนาองค์การให้ขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: บทบาท, บทบาทสตรี, ภาวะผู้นำร่วมสมัย

Abstract

This academic article aims to study the contemporary leadership role of women. The results of the study found that Women is play an important role in organizational management with many unique traits that make them effective leaders such as prudence, attention to detail, and the ability to relate to others. Women leaders in the 21st century need additional skills and qualities in creativity, innovation, and adaptability. These qualified women leaders can drive organizations to success by using intelligence wisely, wide-sighted, and far-sighted in the vision of the organization, and constantly seeking new knowledge. The qualities of female leaders mentioned will make subordinates have faith, acceptance, trust, and be persuaded to perform their duties to achieve common goals. Ethics can be used as basis for thinking and practice. All of these will make administrative operations successful in line with the context of modern social development. Another important aspect of women's leadership today is to form partnerships and networks to help lead organizations toward their goals. Additionally, it creates the participation of people in the organization since leaders are unable to make decisions alone. They should allow executives or personnel related to that matter to participate in decision-making to assess the risk of the decision. Such participation reduces the negative impact caused by mismanagement and helps to develop the organization to drive efficiently.

Keywords: Roles, female role, contemporary leader

บทนำ

ในอดีตเมื่อกล่าวถึงผู้หญิง หรือสตรีเพศสังคมมักจะมองว่าเป็นกลุ่มคนที่อ่อนแอ มีพละกำลังน้อย เป็นกลุ่มที่มีหน้าที่ต้องดูแลครอบครัว เหตุผลหลักน่าจะมาจากคติความเชื่อโบราณที่ว่า “ชายต้องเป็นช้างเท้าหน้า หญิงต้องเป็นช้างเท้าหลัง” และอีกเหตุผลหนึ่งน่าจะมาจาการที่สรีระร่างกายของผู้หญิงโดยธรรมชาติ เอื้ออำนวยให้ผู้หญิงกลายเป็นผู้มีบทบาทเป็นรองจากผู้ชาย จึงทำให้ผู้ชายสร้างกฎเกณฑ์ จารีตประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ชายให้มากที่สุดจนทำให้กลายเป็น “อคติ” นั่นเอง ตัวอย่างในอดีต มีหลายประการ อาทิการไม่ส่งเสริมให้ผู้หญิงได้รับการศึกษา หรือการไม่ให้ผู้หญิงเข้าไปมีบทบาทในทางการเมือง เป็นต้น ในเรื่องนี้ นายมีชัย วีระไวทยะ ได้วิพากษ์สังคมไว้เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2545 โดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ว่า ความไม่เสมอภาคเป็นความโง่ของสังคมและแสดงถึงความด้อยพัฒนาของประเทศ เพราะไม่ใช้ทรัพยากรให้เต็มที่ เหมือนกับ “มี 2 มือ 2 แขน แต่ใช้แขนเดียว” เช่นเดียวกับการไม่ให้ผู้หญิงมีบทบาทในสังคม (มานพ นักการเรียน, 2545)

ปัจจุบันบทบาทของสตรีได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก จะเห็นได้ว่า สตรีคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศแทบทุกด้าน นอกจากหน้าที่หลักในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นการดูแลงานบ้าน ดูแลบุตร หรือการดูแลสมาชิกภายในครอบครัวแล้ว ปัจจุบันสตรีได้เปลี่ยนบทบาทของตนเองให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ จะเห็นว่ากิจกรรมและบทบาทของสตรีต่อสังคมมีบทบาทเด่นชัดขึ้น จนสตรีกลายเป็นผู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เพราะสังคม

ปัจจุบันได้เปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อสตรีใหม่และกลุ่มพลังสตรีก็พยายามที่จะยกระดับเรื่องสิทธิและความเสมอภาค เพื่อแสดงออกถึงบทบาทและศักยภาพของสตรี โดยกลุ่มสตรีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและเสนอแนะแนวทางในการสร้างความเจริญให้กับสังคมและประเทศชาติ ดังจะเห็นได้จากวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาสตรี ดังนี้

1) เพื่อให้คนไทยทุกเพศทุกวัยมีเจตคติที่เคารพเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย ซึ่งจะนำไปสู่ความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ชุมชนและครอบครัว เป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในมิติต่างๆ อย่างเต็มศักยภาพ มีศักดิ์ศรีและทัดเทียมกัน

2) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเป็นธรรม มีความยุติธรรม และปราศจากการเลือกปฏิบัติคนในสังคมไทยเข้าใจถึงสิทธิความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีเจตคติที่เป็นธรรม ปฏิบัติและยอมรับต่อสิทธิที่เท่าเทียมกันของสตรีและบุรุษ

3) เพื่อเร่งพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสตรีในสังคมไทยทุกกลุ่มทุกวัย โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในภาวะลำบากหรือกลุ่มด้อยโอกาส โดยเน้นให้สตรีมีสุขภาพ(กายและใจ) สุขภาวะที่ดี สตรีสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่ได้มาตรฐานมีระดับการศึกษาและความรู้ที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพที่มั่นคง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดย สามารถเข้าใจและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเข้าถึงข้อมูลความรู้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตอย่างมีศักยภาพ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และทันโลกทันสมัย

4) เพื่อพัฒนาปรับปรุงมาตรการ กฎหมาย กลไก และกระบวนการที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรีเพื่อนำไปสู่การมีสังคมที่เท่าเทียมกัน สตรีมีโอกาสและมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอย่างเต็มศักยภาพ และเท่าเทียมกัน ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และปัญหาความยากจนของกลุ่มเป้าหมายสตรีที่ด้อยโอกาส

5) เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่สงบสุข มั่นคงปลอดภัย สตรีอยู่ในครอบครัวชุมชน และสังคม ที่อบอุ่น มั่นคงและปลอดภัย ปราศจากความรุนแรงทุกรูปแบบ

6) เพื่อพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของกลไกทุกระดับ และเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาสตรี ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล เพื่อเป็นกลไกและแนวทางหลักในการพัฒนาสตรีในทุกระดับ ซึ่งจะนำไปสู่ การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนระดับชาติ และยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี พ.ศ. 2560-2564

7) เพื่อพัฒนาสตรีในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ส าคัญของประเทศ ให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ที่กำลังเกิดขึ้น ทั้งในอาเซียนและทั่วโลก รวมถึงเตรียมพร้อมเพื่อรองรับหรือป้องกันผลกระทบที่จะเกิดกับผู้หญิง ในมิติต่างๆ จากการที่ประเทศได้เข้าสู่ประชาคมอาเซียน (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2563)

จากข้อมูลข้างต้นผู้เขียนพบว่า สังคมในยุคปัจจุบันมองสตรีว่าคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศแทบทุกด้าน นอกจากหน้าที่หลักในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นการดูแลงานบ้าน ดูแลบุตร หรือการดูแลสมาชิกภายในครอบครัวแล้วปัจจุบันสตรีได้เปลี่ยนบทบาทของตนเองให้เข้ากับยุคสมัยกิจกรรมและบทบาทของสตรีต่อสังคมมีบทบาทเด่นชัดขึ้น จนสตรีกลายเป็นผู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้จากแนวคิดเกี่ยวกับสตรีดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับสตรี

แนวความคิดด้านสตรีนิยม (Feminism) หลังสงครามโลกครั้งที่สองได้สิ้นสุดลงการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมก็เกิดขึ้นในทศวรรษที่ 1960 โดยมีชื่อเรียกว่า คลื่นลูกที่สอง (Second wave) ความเคลื่อนไหวของคลื่นลูกที่สองในอุดมการณ์สตรีนิยมนี้นอกจากจะเกี่ยวข้องกับความเสมอภาคของสิทธิด้านต่างๆระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย

แล้วยังเป็นการเคลื่อนไหวที่เรียกว่า การปลดปล่อยสตรี (Womens Liberation Movement) โดยมีสาระสำคัญดังนี้ “ การพิจารณาประเด็นปัญหาใดๆที่เกี่ยวกับสตรีจะต้องเลิกระทำภายใต้กรอบความคิดเดิมที่ถือผู้ชายเป็นศูนย์กลางของความถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น การมองการเมืองที่ถือว่าเป็นกิจกรรมสาธารณะซึ่งส่วนใหญ่ผู้ชายเท่านั้นที่ถูกคาดหวังว่าจะเป็นผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบ ส่วนเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมสาธารณะ เช่นเรื่องภายในบ้านต้องเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่ต้องดูแลรับผิดชอบเป็นต้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิสตรี อุดมการณ์สตรีนิยมถือกำเนิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศลโดยเริ่มปรากฏใช้ในทศวรรษ 1890 และคำว่า Feminism ในภาษาอังกฤษเริ่มใช้กันแพร่หลายในศตวรรษที่ 20 จากการศึกษาข้อมูลพบว่า แนวคิดหรืออุดมการณ์สตรีนิยมมิได้เกิดขึ้นพร้อมกับคำว่าสตรีนิยม และส่วนใหญ่เห็นว่าแนวคิดเกิดก่อนทฤษฎีที่อาจถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดของอุดมการณ์นี้มีอย่างน้อย 4 แนวคิด คือ

ทฤษฎีที่ 1 ถือว่า ลัทธิสตรีนิยมเกิดขึ้นมาตั้งแต่รุ่งอรุณแห่งความสำนึกในความเป็นมนุษย์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความคิดสตรีนิยมเริ่มตั้งแต่มนุษย์เริ่มแบ่งผู้ชาย-ผู้หญิง ตามทฤษฎีนี้สภาพจิตใจของผู้หญิง(The Female psyche) จะมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวไม่เปลี่ยนแปลงและแตกต่างจากจิตใจของผู้ชาย หรืออาจกล่าวได้ว่าสภาพจิตใจของผู้หญิงนั้นแนบแน่นและเป็นมิตรกับธรรมชาติมากกว่าสภาพจิตใจของผู้ชาย เรียกอีกแนวหนึ่งว่า สตรีนิยมในแนวนิเวศน์ (ecofeminist)

ทฤษฎีที่ 2 ให้น้ำหนักกับจุดกำเนิดของลัทธิสตรีนิยมที่ผลงานของ คริสตินา เดอ ปิซาน (Christina de Pizan) (1364-1430) ชาวอิตาเลียน ผู้เขียนหนังสือชื่อ Book of the City of Ladies (1405) ซึ่งเป็นเรื่องราวของสตรีจำนวนมากในอดีตที่ต้องการให้ผู้หญิงมีสิทธิในการศึกษาและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าที่เป็นอยู่

ทฤษฎีที่ 3 ถือเอาผลงานของพรา เบ็นห์ (Aphra Behn,1640-1680) ซึ่งเป็นผู้ก่อกบฏขึ้นในเวสต์ อินดีส (West Indies)เพื่อต่อต้านชาวดัทช์รวมทั้งเป็นผู้รณรงค์เรื่องความเสมอภาคของผู้หญิงต่อผู้ชายอย่างเอาจริงเอาจังโดยตลอด

ทฤษฎีที่ 4 เป็นทฤษฎีที่นิยมนับถือกันอย่างแพร่หลายมากที่สุดในขณะนี้ คือ ถือเอาจุดกำเนิดของสิทธิสตรีนิยมอยู่ที่การตีพิมพ์หนังสือชื่อ A Vindication of the Right of Woman (บทพิสูจน์แห่งสิทธิสตรี) ในปีค.ศ. 1792 โดยนักเขียนชาวอังกฤษชื่อ แมรี่ โวลสโตนครัฟท์ (Mary Wollstonecraft, 1759–1797) ผลงานของโวลสโตนครัฟท์ เป็นการประกาศถึงเจตนารมย์อันแน่วแน่ที่จะให้มีสิทธิ์(right)ของผู้หญิงในแบบที่เสมอภาค (equality) กับผู้ชายเมื่อมีสองสิ่งนี้แล้วย่อมหมายความว่าในที่สุดแล้วผู้หญิงก็เป็นมนุษย์ที่มีอิสรภาพ (independence) หรือเป็นไทแก่ตัวเองเช่นเดียวกับผู้ชาย จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ทฤษฎีที่4 เป็นทฤษฎีที่ไม่สามารถปฏิเสธความสำคัญของสตรีเพศได้เพราะเรื่องราวของสตรีและสิทธิของสตรีได้รับการพิสูจน์แล้วจากผลงานอันเลื่องชื่อของโวลสโตนครัฟท์นั่นเอง (สมเกียรติ วันทะนะ, 2544)

จากการศึกษาถึงแนวคิดด้านสตรีนิยมจากอดีตถึงปัจจุบันผู้เขียนพบว่า แนวคิดด้านสตรีนิยมได้ก่อกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ เพียงแต่ว่าในอดีตเพศหญิงนั้นไม่สามารถที่จะแสดงออกในทางสังคมได้เนื่องจากกรอบที่เพศชายได้ปิดกั้นเอาไว้ ยุคปัจจุบันผู้หญิงเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมทางด้านต่างๆมากขึ้นโดยเฉพาะบทบาททางการเมืองที่ผู้นำของหลายประเทศเป็นผู้หญิงแสดงให้เห็นว่าสังคมยอมรับและเปิดโอกาสให้ผู้หญิงก้าวขึ้นมามีบทบาทมากขึ้น ยกตัวอย่างงานเขียนของ พ.อ. อินทวัชร ลี้จินดา ได้เขียนบทความ ลักษณะพิเศษของสตรี : การบริหาร โดยกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ลักษณะพิเศษของสตรีกับการบริหารเป็นบทบาทของสตรีในยุคโลกาภิวัฒน์

คนทุกคนล้วนอยู่ในองค์กรมีบทบาทของตนในสังคม การเป็นผู้บริหารนั้นทั้งชายและหญิงไม่สามารถเป็นผู้บริหารที่ดีได้ทุกคน แต่ผู้บริหารที่ดีก็มีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย”

2. สิทธิ หน้าที่ และความเสมอภาคของสตรีในทัศนะพระพุทธศาสนา

พุทธศาสนาเปิดกว้างสำหรับสตรีโดยทั่วไป ทำให้สตรีทุกชนชั้นวรรณะมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในทางพุทธศาสนา มิได้กำหนดให้ผู้หญิงต้องอยู่ในกรอบหรือบทบาทใดบทบาทหนึ่งเท่านั้น ผู้หญิงสามารถที่จะปฏิบัติธรรมและทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมได้ไม่แตกต่างจากผู้ชาย ทั้งๆ ที่ผู้หญิงตามที่ปรากฏในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเหล่านี้ ล้วนอยู่ภายใต้บริบทของสังคมอินเดียที่มีศาสนาพราหมณ์เป็นกรอบความเชื่อใหญ่ แต่พระพุทธศาสนาโดยพระพุทธเจ้าและพระพุทธสาวกก็มิได้เห็นด้วยกับทรรศนะของศาสนาพราหมณ์ กลับให้โอกาสแก่ผู้หญิงได้มีส่วนร่วมในพระพุทธศาสนาอย่างอิสระ เพื่อนำสาวกไปสู่เป้าหมายคือ ความพ้นทุกข์เสมอกัน (กัญญภัค แมกกี้, 2562)

3. บทบาทของสตรีในอดีต

ด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่สังคมในอดีตเป็นสังคมเกษตรกรรม บทบาทของสตรีสมัยก่อน ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายมาตลอด ยกตัวอย่างคำสอนในสังคมไทยที่มักจะสอนคู่แต่งงานก่อนร่วมชีวิตคู่ด้วยกันว่า “ผัวหาบ เมียคอน” เป็นต้น

ด้านสังคม บทบาทด้านสังคมในอดีตนอกจากการทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่ผู้ชายแล้วบทบาทหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือ เพศหญิงต้องรับภาระดูแลครอบครัวตั้งแต่การดูแลบ้าน ดูแลญาติพี่น้อง หรือดูแลบุตร เนื่องจากในอดีตอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่โดยเฉพาะในสังคมไทย ภาระความรับผิดชอบจึงตกเป็นของภรรยาเนื่องจากสามีไปทำงานนอกบ้าน เป็นต้น

ด้านการเมือง ยกตัวอย่างในอดีตประเทศไทยมีวีรสตรีเกิดขึ้นหลายท่าน ดังคำกล่าวตอนหนึ่งที่พูดถึงสตรีไทยว่า “ในยามศึกสงครามผู้หญิงไทยยังแต่งตัวเป็นชาย ถือดาบออกต่อสู้กับข้าศึกจนมีคำยกย่องผู้หญิงไทยว่า “หญิงไทยใจกล้าเปลก็ไกว ดาบก็แกว่ง แกร่งนักหนา” ยกตัวอย่างวีรสตรีไทยหลายท่าน อาทิ สมเด็จพระศรีสุริโยไทย, ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร และท้าวสุรนารี เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นว่าวิถีชีวิตของคนสมัยก่อนบทบาทของเพศหญิงมักจะเคียงข้างผู้ชายเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของอารีย์ บินประทาน ได้ศึกษาบทบาทของสตรีไทยมุสลิมในการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือน : กรณีศึกษาชุมชนไทยมุสลิมในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จากงานวิจัยพบว่า สตรีไทยมุสลิมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ไม่เพียงแต่มีบทบาทในการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือนเท่านั้น หากยังมีส่วนช่วยในการควบคุมคาใช่จ่ายในครัวเรือน และมีส่วนรวมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆในครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้นปญหาหรืออุปสรรคต่อการมีบทบาทในการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือนของสตรีไทยมุสลิมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีเพียงเรื่องของชวงเวลาในการทำงาน อาจจะทำให้ขาดการปฏิบัติศาสนกิจประจำวันได้ในบางเวลา และการจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อใช่เปนต้นทุนในการประกอบอาชีพหรือทำธุรกิจนั้นคอนข่างหาได้ยาก นอกจากนั้นยังพบว่าสตรีมุสลิมในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่มีการสร้างเครือขายในชุมชนมุสลิมเพื่อเสริมรายไดให้กับครอบครัว (อารีย์ บินประทาน, 2551)

4. บทบาทของสตรีในปัจจุบัน

ด้านเศรษฐกิจ สังคมปัจจุบันส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสังคมแห่งการบริโภค ดังนั้นการผลิตในทางการเกษตรจึงมีการเปลี่ยนรูปผลผลิตมาเพื่อการค้ามากขึ้น บทบาทของผู้หญิงจึงเริ่มเปลี่ยนแปลง โดยมีโอกาสได้ออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ในยุคปัจจุบัน

บทบาทของสตรีเปลี่ยนไปเป็นอย่างมากในหลายๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นบทบาทนอกบ้านและบทบาทในบ้าน ผู้หญิงสมัยใหม่หลาย ๆ คนจะมีบทบาทหน้าที่การงานนอกบ้านมากกว่า ทำให้หลายๆ คนต้องมีการพัฒนาตัวเองแทบจะทุก ๆ เรื่องเพื่อให้ทันต่อยุคสมัย และเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะบทบาทการเป็นผู้นำในองค์กรที่ดี ผู้หญิงที่ได้รับโอกาสเป็นผู้นำองค์กร ถือเป็นสิ่งที่ท้าทายเป็นอย่างมาก ตัวอย่างสตรีไทยที่ได้รับการยกย่องในระดับโลก เมื่อเร็วๆนี้โดยพาดหัวข้อข่าวว่า ผู้หญิงไทย ติดอันดับ "ผู้นำหญิงที่ประสบความสำเร็จแห่งเอเชีย" ผู้นำหญิงเหล่านี้มีทั้งผู้ก่อตั้งบริษัท, ผู้นำทางธุรกิจและการเมือง, นักวิทยาศาสตร์ และผู้นำระดับแถวหน้าของประเทศต่างๆ ทั่วภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งผลการจัดอันดับมี 4 คนไทย ติดอันดับด้วย ได้แก่

- นวลพรรณ ล่ำซำ (มาดามแป้ง) กรรมการผู้จัดการ และประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท เมืองไทยประกันภัย จำกัด (มหาชน) วัย 55 ปี

- น.ส.จรีพร จารุกรสกุล ผู้ร่วมก่อตั้งและประธานกรรมการ บริษัท ดับบลิวเอชเอ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) วัย 54 ปี

- นางสาวรื่นวดี สุวรรณมงคล เลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) วัย 57 ปี

- สุภิญญา จันสุตะ (เจ๊ไฝ) เชฟและเจ้าของร้านเจ๊ไฝ วัย 77 ปี และความอร่อยของร้านเจ๊ไฝก็ทำให้ได้รับรางวัลมิชลินมาตั้งแต่ปี 2560 (ผู้จัดการออนไลน์, 2565)

ตัวอย่างภาวะผู้นำระดับโลกที่เป็นสตรี เช่น Sanna Marin นายกรัฐมนตรีหญิงของฟินแลนด์ ฟินแลนด์ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีความสุขที่สุดในโลกและมีระบบการศึกษาดีที่สุดในโลก แต่ฟินแลนด์ก็มีกฎหมายที่กดขี่ นั่นคือ “the Trans Act” ซึ่งกำหนดให้บุคคลข้ามเพศต้องได้รับการตรวจคัดกรองสุขภาพจิตและทำหมันหากพวกเขาต้องการได้รับการยอมรับด้านเพศตามกฎหมาย Marin ตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งนั้น เธอพูดเพื่อสนับสนุนสิทธิของผู้คนว่า “ไม่ใช่หน้าที่ของฉันที่จะระบุตัวตนของบุคคลอื่น เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะระบุตัวตนของตนเอง” นอกจาก Marin ยังเป็นผู้นำรัฐบาลผสมที่มีหัวหน้าพรรคการเมืองเป็นผู้หญิงทั้งหมด เธอยังสนับสนุนที่จะยุติ “the Trans Act” ในนามของเฟมินิสต์ เธอพยายามขจัดแนวคิดที่ล้าสมัยเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางเพศ และรับรองว่า ทุกคนสามารถกำหนดได้ว่าตนเองเป็นใครและสามารถดำเนินชีวิตตามที่ตนต้องการได้ (Connex Team, 2021)

ด้านสังคม เมื่อสังคมไทยเปลี่ยนมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม บทบาทของสตรีสมัยก่อนที่ได้ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายมาตลอดก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป เพียงแต่บทบาทของสตรีเพศเด่นชัดมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมเพศชาย ทำให้สตรีมีโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาผู้หญิงที่จบการศึกษาสูงๆในระดับปริญญาเอกมีมากมายในสังคมไทย หรือการยกย่องและเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในทางสังคมมากขึ้น

ด้านการเมือง ในอดีตเพศหญิงจะถูกปิดกั้นในทางการเมืองแต่ปัจจุบันจะเห็นว่าด้านการปกครอง ผู้หญิงได้รับการคัดเลือกให้เป็น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือการเป็นนายกรัฐมนตรีซึ่งถือว่าเป็นตำแหน่งทางการบริหารที่สูงสุด ซึ่งตำแหน่งต่างๆ เหล่านี้เป็นการพิสูจน์บทบาทของผู้หญิงที่ต้องใช้ความเชื่อมั่นในตัวเองสูง และรวมถึงความรู้ความสามารถที่เพศหญิงที่ไม่แพ้เพศชาย

5. สตรีกับบทบาทภาวะผู้นำร่วมสมัย

เมื่อมีการกล่าวถึงความเป็นผู้นำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง มักจะกล่าวถึงคุณลักษณะพิเศษของบุคคลคนนั้นว่ามีลักษณะที่พิเศษ หรือแตกต่างจากบุคคลทั่วๆไป เช่น บุคลิกภาพ,ความกล้าแสดงออก,ความเฉลียวฉลาด และมี

ความมั่นใจในตนเอง, กล้านำทีม เป็นต้น คุณลักษณะดังกล่าวข้างต้นช่วยสร้างให้บุคคลนั้นมีความแตกต่างจากผู้อื่น อาจเรียกว่าเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่กลายมาเป็นสิ่งกำหนดในการชี้ถึงการเป็นผู้นำได้ และจะเป็นสิ่งที่มีอยู่เฉพาะตัวบุคคลที่จะถูกเลือก ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นคุณลักษณะพิเศษก็ได้ ดังนั้นผู้ศึกษาควรทำการศึกษาความหมายของภาวะผู้นำเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาซึ่งมีผู้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

เชอร์เมอร์ฮอร์น (Schermerhorn, 2005) นิยามคำว่าภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการในการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลอื่นทำงานหนักเพื่อบรรลุภารกิจที่สำคัญ (2005)

ดูบริน (Dubrin, 2004) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น และสนับสนุนบุคคลที่ต้องการเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ

วิลเลียมส์ ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่า เป็นกระบวนการโน้มน้าวบุคคลอื่นให้ทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์การ (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2557)

จากความหมายของภาวะผู้นำดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนเห็นว่า ภาวะผู้นำต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการโน้มน้าวหรือการมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นเพื่อให้กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องมีเป้าหมายและบรรลุเป้าหมายร่วมกัน จากกการศึกษาบทบาทของสตรีในยุคปัจจุบันจะเห็นว่าสตรีมีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงก้าวหน้า คือบทบาทที่ผู้หญิงสามารถก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำได้ ปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงยุคใหม่กล้าเป็นผู้นำ คือการได้รับการเปิดโอกาสทางสังคมเพราะการศึกษาทำให้สถานภาพของเพศหญิงมีความเท่าเทียมกับเพศชาย ผู้หญิงเองก็มีความสามารถไม่แพ้ชาย โดยเฉพาะคุณลักษณะพิเศษที่ผู้หญิงมีเหนือกว่าผู้ชายคือจิตใจที่อ่อนโยน ทำให้ผู้หญิงที่เก่งสามารถโน้มน้าวจิตใจบุคคลอื่นได้มากกว่าผู้ชายดังจะเห็นได้จากการที่สังคมไทยเคยมีนายกรัฐมนตรีที่เป็นผู้หญิงคนแรก คือ ยิ่งลักษณ์ ชิณวัตร หรือการมีผู้ว่าราชการที่เป็นผู้หญิง, สส., กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้บริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายๆ ที่ล้วนเป็นผู้หญิงทั้งสิ้น จึงทำให้เราเห็นบริบทและมุมมองผู้หญิงไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่ผ่านมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันคงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์การ หรือหน่วยงานนั้นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับผู้นำเป็นหลัก ในศตวรรษที่ 21 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมรอบด้านไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ฯลฯ สาเหตุดังกล่าวเหล่านี้ได้เข้ามากระทบหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับองค์การหรือหน่วยงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเป็นเหตุผลที่ต้องทำให้องค์การหรือหน่วยงานมีการปรับตัวเพื่อปรับท่าทีและกระบวนการในการบริหารจัดการองค์การเพื่อความอยู่รอดขององค์การหรือหน่วยงาน ผู้นำที่สามารถนำพาองค์การไปสู่เป้าหมายได้นั้นไม่ใช่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการอย่างเดียวเท่านั้นแต่จะต้องเป็นผู้นำที่สามารถนำเอาศาสตร์ด้านอื่นๆมาประยุกต์ใช้ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนผสมผสานเนื่องจากต้องบริหารทั้งคน และงานเพื่อไปในทิศทางเดียวกันคือเป้าหมายสูงสุดที่แต่ละองค์การตั้งไว้ ดังคำกล่าวที่พระครูปลัดธรรมจริยวัตร,ดร. ได้อธิบายเรื่องภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำมีนิยามพื้นฐานความคิดอยู่ 2 ประการ คือ (1) พื้นฐานความคิดเพื่อบรรลุความสำเร็จด้วยคนอื่น (2) มีพื้นฐานความคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลงและเพื่ออนาคตที่ดีกว่า (สนุก สิงห์มาตร และคณะ, 2560)

ดังนั้นบุคคลที่มีบทบาทความสำคัญในการนำองค์การไปสู่เป้าหมายได้อย่างสำเร็จ ต้องอาศัยผู้นำที่มีความรู้ความสามารถเป็นหลัก ผู้นำในศตวรรษที่ 21 จึงควรมีคุณสมบัติที่เหนือกว่าคนอื่นๆ และที่สำคัญจะต้องเป็นผู้นำที่สามารถนำเอาศาสตร์แขนงต่างๆ และศิลปะ มาใช้ในการบริหารจัดการอย่างกลมกลืน โดยปราศจากความขัดแย้ง ถึงแม้ว่ากำเนิดของภาวะผู้นำจะขึ้นอยู่กับโอกาส สถานการณ์ หรือเกิดจากความต้องการของตนเองและของคนอื่นก็ตาม แต่ในทุกสังคมก็ต้องการผู้นำที่มีคุณสมบัติหรือมีภาวะผู้นำที่เหมาะกับสถานการณ์นั้นๆ

เช่นเดียวกับผู้นำต้องมีการเปลี่ยนแปลงบริบทของตนเนื่องจากสังคมปัจจุบันมีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาเป็นตัวแปรที่สำคัญ ของกระบวนการบริหารจัดการจึงทำให้เกิดการตื่นตัวทางสังคมของผู้นำในทุกระดับ

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 จึงต้องบริหารจัดการภายใต้สภาวะที่มีเงื่อนไขมากำหนด ทั้งปัจจัยภายนอก เช่น สภาวะเศรษฐกิจ, การเมือง, สังคม เป็นต้น ที่เข้ามาเป็นเงื่อนไข เข้ามามีผลต่อองค์การ เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายใน เช่น เรื่องของคนในองค์การ, เรื่องงบประมาณ, เรื่องของโครงสร้างองค์การ หรือแม้แต่เรื่องของการบริหารจัดการภายในองค์การเอง เป็นต้น ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อองค์การอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เข้ามามีผลต่อการปรับเปลี่ยนแนวคิดและกระบวนการในการบริหารจัดการส่งผลให้เกิดการตื่นตัวของผู้นำในทุกระดับเพื่อที่จะนำเอาองค์ความรู้ใหม่ๆ มาบูรณาการกับการบริหารจัดการให้การบริหารจัดการสามารถดำเนินไปได้ ผู้นำในศตวรรษที่ 21 จะเป็นอย่างไรนั้น ดุษฎีรัตน์ โกสุมภ์ศิริ ได้สังเคราะห์คุณลักษณะของผู้นำที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1) ภาวะผู้นำแบบผนึกกำลัง (Synergistic Leadership) ภาวะผู้นำแบบผนึกกำลังจะให้ความสำคัญกับองค์กรและการให้คุณค่ากับความเป็นสมาชิกขององค์กร เป็นผู้นำที่มุ่งเน้นการบำรุงรักษามุ่งงานซึ่งผู้นำต้องใช้แนวคิดแบบองค์รวมในการบริหารจัดการเพื่อการขับเคลื่อนยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ความเคารพ ความต้องการก้าวหน้าในอาชีพ

2) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมหมายถึงผู้นำที่ยึดถือหลักการหรือหลักจริยธรรมเป็นสำคัญ การปฏิบัติและการตัดสินใจใดๆก็ตามต้องคำนึงถึงจริยธรรมเป็นสำคัญ เพื่อเป็นผู้นำต้นแบบทางจริยธรรมสร้างความศรัทธาและความไว้วางใจตลอดทั้งความน่าเชื่อถือทำให้เกิดความเคารพต่อตัวผู้นำเอง

3) ภาวะผู้นำดิจิตอล (Digital Leadership) หมายถึงผู้นำที่มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าผู้นำด้าน IT เนื่องจากในสังคมยุคศตวรรษที่๒๑ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นสังคมเครือข่าย และเป็นสังคมสารสนเทศ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำยุคใหม่ต้องเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย และเสริมสร้าง และเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะใหม่ๆ เพื่อสอดรับกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีดังนั้นผู้นำในยุคไอทีจะต้องมีความสามารถในการปรับตัว มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ความรู้ทางด้านไอที เพราะสังคมยุคไอที ไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สอดคล้องกับ พิพัฒน์ นนทนาธรณ์ (2556) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงอิเล็กทรอนิกส์ (e-leadership) ว่าเป็นกระบวนการอิทธิพลทางสังคมที่สื่อสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติความรู้สึก ความคิด พฤติกรรม และ/หรือผลการปฏิบัติงานของปัจเจกบุคคล กลุ่ม /หรือองค์กร

4) ภาวะผู้นำยอดเยี่ยม (Transcendental Leadership) คือผู้นำที่มีคุณลักษณะดังนี้ คือ เป็นผู้นำที่อยู่เหนืออัตตาและความปรารถนาของตนเองสามารถทำให้ผู้ตามตอบสนองจุดหมายที่ดีขึ้น สร้างความสามัคคีในองค์กร มีความยุติธรรม ซึ่งพอประมวลภาวะผู้นำยอดเยี่ยมยุคปัจจุบันเปลี่ยนจากการยึดมั่นในตนเอง เป็น มีจิตสำนึกในตนเองเปลี่ยนจากการพูด เป็น การกระทำเปลี่ยนจากความเป็นอิสระจากกัน เป็น การพึ่งพาอาศัยกัน เปลี่ยนจากรายบุคคล เป็น หมู่คณะ เปลี่ยนจากประเทศที่แยกกัน เป็น ชุมชนโลกที่บูรณาการกัน รับฟังการสะท้อนผล ยึดค่านิยมเป็นศูนย์กลาง มีทัศนะระดับโลก และ อำนวยความสะดวกต่อสุนทรีสนทนา (ดุษฎีรัตน์ โกสุมภ์ศิริ, 2560)

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2549) ได้กล่าวถึงผู้นำในศตวรรษที่ 21 ไว้ในหนังสือ ภาวะผู้นำองค์กรยุคใหม่ ไว้ว่าภาวะผู้นำต้องมีความรอบรู้และศึกษาข้อมูลทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของประเทศต่างๆเพราะการ

แข่งขันทางธุรกิจมีการซื้อขายสินค้าและการบริการระหว่างประเทศต่างๆ ทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันในระดับสังคม ระดับประเทศหรือระดับใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัฒน์ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมเราทั้งสิ้น คุณลักษณะที่สำคัญต่อการนำไปสู่การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคนี้จึงควรมี การคิดแบบโลกาภิวัฒน์ (Thinking Globally) เล็งเห็นเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Appreciating Cultural Diversity) พัฒนาความชำนาญทางด้านเทคโนโลยี (Developing Technology Savvy) สร้างคู่ค้าทางด้านธุรกิจและพันธมิตร (Building Partnerships and Alliances) และสร้างการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ (Sharing Leadership)

จากข้อความข้างต้นผู้เขียนเห็นว่า คุณลักษณะสำคัญของผู้นำในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความเข้าใจในมุมมองที่กว้างในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่เปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะต้องเป็นมุมมองในฐานะที่ตนเองก็เป็นเพียงประชากรคนหนึ่งของโลก สามารถเล็งเห็นความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ตลอดทั้งค่านิยมของบุคคลปัจจุบัน ความเป็นผู้นำในด้านธุรกิจ จำเป็นต้องมีความรู้ และความสามารถในการสื่อสาร เนื่องจากในยุคปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้อำนวยความสะดวกมากขึ้น ซึ่งผู้นำต้องมีความสามารถในเรื่องเหล่านี้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของผู้นำในยุคนี้ก็คือการสร้างพันธมิตร ในการหนุนนำองค์กรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์การ และสิ่งสำคัญยิ่งคือการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคคลากรในหน่วยงาน เนื่องจากผู้นำไม่สามารถที่จะตัดสินใจได้เพียงผู้เดียว และควรให้ผู้นำคนอื่น หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่นั้นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อประเมินความเสี่ยงจากการตัดสินใจร่วมกัน การเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้ลดความเสี่ยงในการบริหารงานที่อาจจะผิดพลาดให้น้อยลง

ดังนั้นผู้นำในยุคปัจจุบันควรพัฒนาศักยภาพของตนไปสู่ความเป็นผู้นำในในศตวรรษที่ 21 โดยผู้นำต้องสามารถผนึกกำลังเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จในองค์กร นอกจากนี้การเป็นผู้นำที่ดีนั้นต้องคำนึงถึงจริยธรรมเป็นสำคัญและต้องเป็นผู้นำที่มีความหนักแน่น เนื่องจากในยุคไอทีข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงรอบด้าน ดังนั้นผู้นำในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความสามารถในการปรับตัว มองกว้าง คิดไกล ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆอยู่เสมอและสิ่งสำคัญสูงสุดคือต้องเป็นผู้นำที่อยู่เหนืออัตตาและความปรารถนาของตนเอง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนยังเห็นว่าภาวะผู้นำในในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้จำกัดที่ว่าผู้นำจะเป็นได้เฉพาะเพศชายเท่านั้น เพศหญิงก็สามารถเป็นผู้นำที่มีคุณภาพ และสามารถบริหารจัดการองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลไม่แพ้ผู้ชายเนื่องเพศหญิงมีความละเอียดเรื่องของการทำงานนั่นเอง และการที่สตรีจะดำเนินงานด้านการบริหารให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยคุณลักษณะที่พิเศษหลายประการที่ผู้หญิงมี เช่น ความละเอียดรอบคอบในการทำงาน การใส่ใจในเรื่องที่มีรายละเอียดปลีกย่อยมากกมายที่เพศชายส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้นำในยุคนี้ควรมีการศึกษาคุณสมบัติตามแบบผู้นำยุคเก่าด้วย เช่น มีสติปัญญา มองกว้าง คิดไกล ในวิสัยทัศน์ขององค์กรใฝ่หาความรู้ใหม่ๆอยู่เสมอ ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีศรัทธาและยอมรับ ไว้วางใจ สามารถชักจูงเขาให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกันและนำจริยธรรมมาใช้เป็นพื้นฐานในการคิดและการปฏิบัติ ก็จะทำให้การดำเนินงานด้านการบริหารประสบความสำเร็จสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน โดยสตรีควรพัฒนาบทบาทภาวะผู้นำของตนให้สอดรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่21ดังนี้

ประการที่หนึ่ง สตรีกับความสัมพันธ์ครอบครัว การเริ่มต้นพัฒนาสตรีให้มีคุณภาพควรจะมีการกำหนดบทบาทและการพัฒนาด้านศักยภาพ ความพร้อมของสตรีก่อนที่สตรีจะออกไปสู่สังคมในปัจจุบัน ในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านแรก ให้ความสำคัญในเรื่องของการศึกษา เพราะการศึกษาถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา สตรีทุกคนจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อยกระดับให้ตนเองมีความรู้ ความสามารถเท่าเทียมกับผู้อื่น และจะต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ก้าวทันกับเทคโนโลยีที่กำลังมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในโลกปัจจุบัน

ด้านที่สอง เป็นเรื่องของสุขภาพอนามัยที่ดีของสตรี ก็ถือเป็นเรื่องที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่ส่งผลให้สตรีมีกำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ แข็งแรง และมีภูมิต้านทานภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการดำรงชีวิตร่วมกับคนอื่นๆ เพราะหากสตรีมีสุขภาพที่ไม่แข็งแรงอาจจะทำให้ขาดโอกาสในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ

ด้านที่สาม เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพและรายได้ ในสังคมปัจจุบันถือได้ว่าเงิน เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการดำเนินชีวิต เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับปากท้องที่มีผลต่อการดำรงชีวิตในแต่ละวัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สตรีทุกคนจะต้องมีอาชีพและมีรายได้เพียงพอเพื่อช่วยเหลือครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวดำรงอยู่ในสภาวะที่มั่นคง ในสถานการณ์ที่เศรษฐกิจกำลังประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทุกครอบครัวจะต้องได้รับผลกระทบของระบบเศรษฐกิจไม่มากก็น้อย ซึ่งหากสตรีทุกคนมีรายได้ที่แน่นอน มั่นคง ถาวร ก็จะส่งผลให้สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวก็จะอยู่ดีกินดี ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเมื่อสถาบันครอบครัวซึ่งถือเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุด เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาในระดับต่อไปคือระดับชุมชน

ด้านที่สี่ ด้านสิ่งแวดล้อม ในการดำรงชีวิตของสตรีย่อมมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นสตรีจึงต้องมีวิธีการในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งหากในพื้นที่ๆที่สตรีและครอบครัวอาศัยอยู่เต็มไปด้วยยาเสพติด อาชญากรรม โรคติดต่อ ฯลฯ สตรีและครอบครัวของตนเองก็จะอยู่อย่างไม่สงบสุข ระหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากได้อยู่ท่ามกลางอันตราย ดังนั้นเพื่อร่วมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีสตรีจึงควรที่จะมีวิธีในการจัดการกับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและเกิดการพัฒนาอย่างตรงจุด

ด้านที่ห้า ด้านการเมืองการปกครอง สตรีจะต้องมีบทบาทในการเข้าร่วมต่อกระบวนการเคลื่อนไหวต่างๆ อาทิ การร่วมเดินขบวนการต่อต้านนโยบายของรัฐต่างๆ รวมไปถึงกระบวนการเรียกร้องต่างๆ ดังที่เห็นในปัจจุบัน และในบางครั้ง สตรีได้โอกาสก้าวสู่การเป็นแกนนำของกลุ่มต่อต้านในหลายๆ กรณี เช่น กลุ่มต่อต้านคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูด-บ่อนอก กลุ่มคัดค้านต่อต้านการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียคลองด่าน ในปัจจุบันก็ยังคงมีผู้นำประเทศเป็นสตรี เพราะสตรีมีโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง เพื่อเข้าไปร่วมในการวางแผนในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

ประการที่สอง การสร้างพลังและเครือข่ายสตรี ปัจจุบันสตรีมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนโดยเฉพาะการรวมตัวกันเองในกลุ่มสตรีด้วยกัน เช่น กลุ่มสตรีอาสาสมัคร กลุ่มอาชีพสตรี กลุ่มสตรีผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัด (กพสจ.) เป็นต้น การรวมตัวกันเองในกลุ่มสตรีเพื่อสร้างเครือข่ายอย่างหลากหลาย ส่งผลให้สตรีมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะ โดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และแสวงหาแนวทางที่จะส่งผลให้ชุมชนให้น่าอยู่และเป็นส่วนหนึ่งในการที่จะสร้างพลังร่วมกันและก่อให้การพัฒนาที่ยั่งยืนสู่ความเป็นชุมชน

ประการที่สาม การสร้างภาวะผู้นำสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การที่สตรีมีภาวะผู้นำในการเข้าร่วมบริหารจัดการกับกลุ่มองค์กร ที่มีการผสมผสานในมิติชายหญิง เพื่อสร้างความเข้มแข็งโดยการมองกิจกรรมที่ปฏิบัติ คือ หากสตรีได้รับข่าวสารที่ดี ทันสมัย จะช่วยให้ผู้นำชุมชนที่เป็นสตรีได้ใช้ประโยชน์ในการรู้สภาพ

ปัญหา สาเหตุของปัญหา โดยเฉพาะข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาในด้านต่างๆ ของคนในชุมชน ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของสตรีไปสู่ความเป็นอยู่ที่ขึ้นสำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาในเรื่องต่างๆที่เห็นสมควรแก่การพัฒนา โดยทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้นำสตรีเป็นคนที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ ด้านกิจกรรมของกองทุนต่างๆ ในทุกชุมชนมีทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมของสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศ

ดังนั้นทรัพยากรจึงมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาในเรื่องของการจัดการเงินในการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับทุนที่มีในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้มีส่วนร่วมภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ซึ่งผู้นำสตรีก็จะมีส่วนในการสำรวจกองทุนจัดทำทะเบียนโดยเข้าไปมีส่วนร่วมบริหารกองทุน หากใช้กองทุนให้สอดคล้องและคุ้มค่ากับประโยชน์ที่ได้รับกับชุมชน ทำให้ชุมชนมีจุดแข็งในด้านเงินทุน การขยายกิจกรรมจะสามารถช่วยในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง รวมทั้งเรื่องของ การค้นหาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งทุนชุมชนสามารถจำแนกได้ 5 ประเภท ได้แก่ ทุนมนุษย์ (Human Capital), ทุนสังคม (Social Capital), ทุนกายภาพ (Physical Capital), ทุนธรรมชาติ (Natural Capital), ทุนการเงิน (Financial Capital) ซึ่งล้วนแต่เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มกลายเป็นรายได้ มีทั้งเรื่องอาหาร สิ่งประดิษฐ์ ศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว เป็นต้น หากสตรีได้พยายามพัฒนาที่วัตถุดิบ การผลิต การตลาด โดยผ่านการรวมกลุ่มองค์กรที่เป็นเครือข่ายก็จะก่อให้เกิดรายได้ภายในชุมชนภายใต้การบริหารจัดการทุนชุมชนที่สามารถก่อให้ทรัพยากรที่ไม่มีค่ากลายเป็นมูลค่าที่มหาศาลให้แก่ชุมชน ทำให้ชุมชนมีรายได้และมีการพัฒนาในส่วนต่างๆตามมาที่ส่งผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนาไปสู่ทางดีขึ้นตามลำดับ (กอบกุล อิงคุทานนท์, 2537)

สรุป

ปัจจุบันบทบาทของสตรีในการนำองค์การให้ไปถึงเป้าหมายมีให้เห็นอย่างมากมายในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นการชี้ให้สังคมและโลกได้เห็นว่า ศักยภาพของหญิงไม่ด้อยกว่าผู้ชาย อาจแตกต่างกันเพียงรูปร่างทางกายภาพเท่านั้น แต่สิ่งที่ผู้หญิงสามารถมีและทัดเทียมผู้ชายคือ ด้านความรู้ การศึกษา สติปัญญา หรือแม้แต่เรื่องของคุณธรรม เป็นต้น นอกจากนี้คุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำในศตวรรษที่ 21 คือ จะต้องเป็นผู้นำที่มีความเข้าใจในมุมมองที่กว้างในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สามารถเล็งเห็นความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ตลอดทั้งค่านิยมของบุคคล กลุ่ม หรือสังคมได้ ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ และความสามารถในการสื่อสาร เนื่องจากในยุคปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้อำนวยความสะดวกมากขึ้น ซึ่งผู้นำต้องมีความสามารถในเรื่องเหล่านี้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของผู้นำในยุคนี้ก็คือการสร้างพันธมิตร ในการหนุนนำองค์กรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์การ และสิ่งสำคัญยิ่งคือการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคคลากรในหน่วยงาน ดังนั้นบทบาทผู้นำของสตรีในปัจจุบัน จึงต้องเป็นผู้นำที่มีมุมมองที่กว้าง คิดไกลในวิสัยทัศน์ขององค์กร ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆอยู่เสมอ (กลยุทธ์) ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีศรัทธาและยอมรับ ไว้วางใจสามารถชักจูงบุคลากรในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและที่สำคัญผู้นำในยุคนี้ต้องไม่มองข้ามการนำจริยธรรมมาใช้เป็นพื้นฐานในการคิดและการปฏิบัติ เพราะหลักคุณธรรม จริยธรรม เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วสามารถเห็นผลได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานด้านการบริหารประสบความสำเร็จสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กอบกุล อิงคุทานนท์. (2537). ผู้หญิงกับอำนาจที่จะแปรเปลี่ยน.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คบไฟ.

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2563). แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรีระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563-2565). กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.

กัญญภัค แมกกี้. (2562). เพศสภาพและบทบาทสตรีในฐานะอุบาสิกาตามทรรศนะทางพระพุทธศาสนา. วารสารพุทธมัคค์. 4(2), 54-60.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2557). ภาวะผู้นำร่วมสมัย.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

_____. (2549). ภาวะผู้นำองค์กรยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซเปอร์เน็ท.

ดุษฎีรัตน์ โกสุมภ์ศิริ. (2560). ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ : ภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม จาก http://leader1234.blog spot.com

ผู้จัดการออนไลน์. (2565). ผู้หญิงไทย ติดอันดับ "ผู้นำหญิงที่ประสบความสำเร็จแห่งเอเชีย" เรียกใช้เมื่อ12 มกราคม 2565 จาก https://m.mgronline.com/infographic/detail/9650000003545

พิพัฒน์ นนทนาธรณ์. (2556) ภาวะผู้นำเชิงปฏิบัติการ : LIFE Model. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิสต้า อินเตอร์ปริ้น จำกัด.

มานพ นักการเรียน. (2545). พระพุทธศาสนากับสตรีศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สนุก สิงห์มาตรและคณะ.(2560). คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรในศตวรรษที่ 21. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัย ระดับบัณฑิตศึกษาครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สมเกียรติ วันทะนะ.(2544). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. จังหวัดนครปฐม: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ.

อุ่นเรือน ทองอยู่สุข. (2547). มิติสตรี วิถีสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อารีย์ บินประทาน.(2551). สาระนิพนธ์เรื่องการศึกษาบทบาทของสตรีไทยมุสลิมในการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือน: กรณีศึกษาชุมชนไทยมุสลิมในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่.มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Connext Team. (2021). สุดยอด 12 ผู้นำหญิง ที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับคนทั่วโลก. เรียกใช้เมื่อ12 มกราคม 2565 จาก www.authors/Connext%20Team.2

Dubrin, A. J. (2004). Leadership : Research Findings, Practice, and Skills. 4 th ed. New York: McGraw - Hill.

Schemerhorn, J.R. (2005). Management 7th ed. New York: John Wiley & Sons.

พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาอาชีพการเกษตร

Buddhist Dhamma for agricultural career development

พระครูไพโรจน์ญาณโสภณ
Phrakhru Pairojñānasophon
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi-Et Buddhist College
E-mail.dwngdithanci@gmail.com

Received: 5 December 2023; Revised: 23 April 2024; Accepted: 23 April 2024

บทคัดย่อ

อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนทั่วโลกรวมทั้งคนไทย รูปแบบการทำเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงมาตามยุคสมัย คือในอดีตเป็นการใช้แรงงาน แต่ปัจจุบันใช้เทคโนโลยีแทน แนวโน้มการพัฒนาเกษตรกรรมในอนาคต เช่น การพัฒนาทางเทคโนโลยีที่อาศัยการค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์ใหม่ๆ เช่น พันธุวิศวกรรม (genetic engineering) การรวมกลุ่มในทางการค้าและเศรษฐกิจจากประเทศต่างๆ ในโลก เพื่อใช้อำนาจต่อรองและแข่งขันระหว่าง เป็นต้น จรรณายาบรรณของเกษตรกร เช่น สถานที่เก็บรักษาต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดีและสามารถป้องกันการปนเปื้อนของวัตถุแปลกปลอม วัตถุอันตรายและสัตว์พาหะนำโรค อุปกรณ์และพาหะในการขนย้ายต้องสะอาดปราศจากการปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค การขนย้ายผลิตผลอย่างระมัดระวัง เป็นต้น กลุ่มหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับอาชีพการเกษตร ได้แก่ สัปปุริสธรรม กล่าวคือ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาลเวลา รู้ชุมชน และรู้บุคคล โดยสรุปคือหลักการรู้นั่นเอง และหลักการพึ่งตนเอง ได้แก่ ศีล พหูสูต ความขยัน และความสันโดษ

คำสำคัญ: พุทธธรรม, การพัฒนา, อาชีพการเกษตร

Abstract

Agriculture is a traditional occupation for people all over the world, including Thai people. The style of agriculture has changed with the times. That is, in the past it was the use of labor. But now technology is used instead. Currently, there are many developments including the establishment of an agricultural plant research center. Farmer Network organic farming New Theory Agriculture, etc. There are many problems in the agricultural profession, such as lack of arable land, drought, flooding, chemical residues, lack of investment, and labor shortage. High priced agricultural equipment Low-priced agricultural products, etc. Solutions such as allocation of arable land, irrigation systems, price control of agricultural equipment/products. Promote the price of agricultural products, etc. Dharma principles that can be applied to the agricultural profession include the Sappurisa-dhamma 7 and the principle of self-reliance as Sappurisadhamma means knowing cause, knowing effect, knowing oneself, knowing moderation, knowing time, knowing community, and knowing

person. In summary, it is the principle of knowing. and the principles of self-reliance, including morality, pluralism, diligence, and solitude.

Keywords: Buddhist Dhamma, development, agricultural career

บทนำ

อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษโลกและบรรพบุรุษไทย เพราะอาชีพเกษตรเป็นอาชีพที่อยู่กับวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ การเกษตรมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ อย่างง่ายโดยการล่าสัตว์ เก็บพืชผักจากป่ามากินเป็นอาหาร ต่อมาเมื่อเริ่มรู้จักเพาะปลูกพืชและเลี้ยง สัตว์จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการทำการเกษตรทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สำหรับประเทศไทยนั้น การเกษตรมีความสำคัญในฐานะที่เป็นการผลิตอาหารเลี้ยงผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกประเทศ ช่วยส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศควบคู่ไปกับภาคอุตสาหกรรมและการบริการ (กรมส่งเสริมการเกษตร, อ้างใน อมรพิมล พิทักษ, 2563) ปัจจุบันอาชีพเกษตรกรรมยังคงเป็นอาชีพหลักของคนในประเทศ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศในแต่ละภูมิภาคของไทยเหมาะแก่การทำเกษตรกรรมโดยในแต่ละพื้นที่จะมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไปส่งผลถึงความหลากหลายของการทำการเกษตร คือ 1) การทำนาโดยภาคกลางมีการทำนามากที่สุดเนื่องจากมีพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา 2) การทำสวนยางและปาล์มน้ำมันพบมากในภาคใต้เนื่องจากมีปริมาณน้ำฝนต่อปี มากที่สุดในประเทศ 3) การทำสวนผลไม้พบว่าหลายภูมิภาคสามารถทำสวนผลไม้ได้หลายชนิดที่แตกต่างกัน 4) การทำพืชไร่ และ 5)การเลี้ยงสัตว์พบในทุกภูมิภาคเช่นกันแต่เนื่องด้วยความเป็นพลวัตของโลกส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาในทุกๆ ด้านโดยเฉพาะด้านการเกษตรกรรม (จักรพงษ์ พวงงามชื่น และคณะ, 2562)

สังคมปัจจุบันต้องการจริยธรรมเกี่ยวกับอาชีพ เพราะในปัจจุบันผู้ประกอบกิจการเดียวกันมักจะร่วมกันเพื่อรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ถ้าหากผู้ประกอบการเหล่านี้ไม่มีจริยธรรมในอาชีพของตนแล้ว สังคมก็จะไปไม่รอด เพื่อให้สังคมอยู่รอดจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกสายอาชีพจะต้องมีจริยธรรมเป็น ข้อบังคับภายในจิตใจ ดังนั้นผู้ประกอบอาชีพจึงจำเป็นที่จะต้องเข้ารับการเรียนรู้ ฝึกอบรม รวมทั้งมีข้อกำหนด ทางด้านจริยธรรมในอาชีพนั้นๆ เพื่อควบคุมความประพฤติ และเพื่อมิให้ผู้ประกอบอาชีพมุ่งหาประโยชน์ใส่ตนเอง โดยไม่ได้คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวม เช่น จริยธรรมของครู อาชีพครูเป็นวิชาชีพ ต้องมีจรรยาบรรณ แห่งวิชาชีพกำกับเป็นที่ทราบกัน เพราะมีผลกระทบต่อสังคมและผู้รับบริการ เป็นต้น เกษตรกรและอาชีพเกษตรกรรมควรมีจริยธรรมในการประกอบอาชีพ เพื่อให้เกษตรกรใช้เป็นมาตรฐานการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและผู้บริโภคจะได้สินค้าที่ปลอดภัย (กีรติ บุญเจือ, 2542)

พระพุทธศาสนาแม้จะไม่ได้มุ่งศึกษาการเกษตรโดยตรง แต่ผู้ศึกษาสามารถศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมได้ เช่น หลักประโยชน์ปัจจุบัน เป็นต้น ดังนั้นผู้เขียนจึงสนใจศึกษาพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาอาชีพการเกษตร ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม 7 และหลักการพึ่งตนเอง อันจะเป็นผลดีต่อการทำงานเกษตรโยอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นคำสอนที่ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ประวัติการเกษตรในประเทศไทย

การเกษตรของประเทศไทย เชื่อว่ามีมานานตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์มาแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากว่าดินแดนที่เป็นคาบสมุทรอินโดจีนนี้ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณธัญญาหารมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าเมื่อประมาณ 10,000 ปีที่ผ่านมานั้นมีมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในทางภาคเหนือและภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เช่นในบริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน เลย หนองคาย นครพนม อุบลราชธานี เป็นต้น รู้จักบริโภคอาหารชนิดต่างๆ มากกว่า 100 ชนิดแล้ว มีหลักฐานการปลูกข้าวที่บ้านโนนนกทา จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 6,000 ปี และภาพเขียนที่ผาแต้ม ที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี แสดงการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำขัง และมีการควบคุมน้ำ มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย ไก่ กับมีเครื่องมือจับปลาใหญ่ในแม่น้ำโขง ส่วนที่จังหวัดอุดรธานีพบแหล่งอารยธรรมโบราณบ้านเชียง ซึ่งรู้จักเลี้ยงหม่อนไหมและกันชาสำหรับทอผ้าใช้ก่อนประเทศจีนถึง 1,000 ปี ทั้งยังมีเครื่องปั้นดินเผาที่มีลวดลายสวยงาม นอกจากนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวยังพบการถลุงเหล็กในอิสานตอนใต้หลายแห่งเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือทางการเกษตร เช่น ไถหัวโลหะที่ใช้ลากจูงด้วยสัตว์เลี้ยง เป็นต้น เป็นการแสดงให้เห็นว่าอารยธรรมของชุมชนโบราณในแถบนี้มีมานานไม่แพ้แหล่งอารยธรรมในยุคเดียวกันของอิยิปต์โบราณดังได้กล่าวมาแล้วตอนต้น ครั้นมาในช่วงระหว่าง 6,000-1,200 ปี มีการสร้างเมือง สร้างอาณาจักรมากขึ้นมีการกสิกรรม และเลี้ยงสัตว์เป็นหลักแหล่งมากขึ้น เช่น อาณาจักรขอม จำปา และเมืองโบราณของไทยหลายแห่ง โดยได้รับอิทธิพลทางด้านอารยธรรม และศาสนาจากอินเดียและทางด้านเศรษฐกิจ การค้าและการกสิกรรมจากจีน อิทธิพลของอาณาจักรขอมได้แผ่ความเจริญมาทางภาคอีสาน และภาคกลาง เช่น อาณาจักรทวาราวดี ซึ่งมีหัวเมืองสำคัญต่างๆ เช่น อู่ทอง นครชัยศรี อู่ตะเภา จันเสน กำแพงแสน เสมา เป็นต้น ได้กลายเป็นศูนย์กลางการค้า ที่สำคัญมีสินค้าจำพวกสมุนไพรที่ได้จากป่าเป็นหลัก ได้แก่ พริกไทย ดีปลี กระวาน กานพลู เป็นต้น มีหลักฐานปรากฏว่าหลายหัวเมืองรู้จักการขุดคูชักน้ำเพื่อการกสิกรรม ในช่วงดังกล่าวนั้นได้มีอาณาจักรใหม่ๆ เกิดขึ้นในอีกหลายส่วนของประเทศและอาณาจักรเก่าก็มีการล่มสลายจากสาเหตุหลายประการ เช่น การเกิดโรคระบาด ผลิตผลทางการเกษตรไม่ได้ผลและการสงคราม อาณาจักรใหม่ที่เกิดขึ้นและมีความสำคัญในยุคต้นประวัติศาสตร์ไทย เมื่อประมาณ 800 ปีที่ผ่านมาคือ อาณาจักรสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามกำแหง (วรพัฒน์ สายสิญจน์, 2563)

สรุปได้ว่า อาชีพการเกษตรในประเทศไทยสันนิษฐานว่ามีมากว่า 10,000 ปีแล้ว โดยปรากฏหลักฐานทางภาคเหนือและภาคอีสาน ภาคเหนือ เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภาคอีสาน เช่น จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น หลักฐานเกี่ยวกับอาชีพการเกษตรยุคโบราณที่ปรากฏในจังหวัดอุบลราชธานี เช่น ฮูปแต้ม การทำนาที่พื้นที่ลุ่ม การเลี้ยงปศุสัตว์ เป็นต้น ส่วนจังหวัดอุดรธานี เช่น อาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่ปรากฏในอารยธรรมบ้านเชียง เป็นต้น

แนวโน้มของการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยในอนาคต

จากประวัติความเป็นมาของการเกษตรหรือกสิกรรมของประเทศไทย จะเห็นได้ว่ามีการพัฒนาตามยุคตามสมัยตามเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศในระยะแรกๆ และตามการเปลี่ยนแปลงของภายนอกประเทศ ในระยะหลังๆ ซึ่งเกิดจากการที่มีการติดต่อทำมาค้าขายระหว่างประเทศมากขึ้น อิทธิพลจากภายนอกเหล่านั้นมีผลต่อทิศทางการพัฒนาการเกษตรของไทยในปัจจุบันนี้ค่อนข้างมาก

ปัจจุบันความสำนึกในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นกระแสใหม่ที่ทั่วโลกได้เล็งเห็นความสำคัญ เนื่องจากเห็นว่าเป็นอนาคตแห่งความอยู่รอดของประชาคมชาวโลก ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยต้องมีการทบทวนในระดับนโยบายของชาติด้วย ดังจะเห็นได้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 6 เป็นต้นมานั้น ได้บรรจุสาระของการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามลำดับ ทิศทางการพัฒนาต่างๆ ของโลกในปัจจุบันนี้และในศตวรรษหน้าจะเป็นไปในการจัดการระบบนิเวศน์ให้เกิดความยั่งยืน ดังปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda 21) จากการประชุม The Earth Summit ของสหประชาชาติที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศ บราซิล เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2535

ซึ่งถือเสมือนเป็นแผนแม่บทของโลกในการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา เรื่องนี้เป็นแนวโน้มที่สำคัญที่จะเป็นจุดเปลี่ยนของการผลิตทางการเกษตรในศตวรรษที่ 21 (เริ่มปี ค.ศ.2000) ซึ่งจะมีผลต่อประเทศไทยด้วยในยุคที่การติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศต่าง ๆ ในโลกเกิดขึ้นได้อย่างไม่มีพรมแดนหรือที่เรียกว่ายุคโลกาภิวัฒน์ (globalization) และการค้าเสรีที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศต่างๆ

นอกจากปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้นแล้วการเกษตรในประเทศไทยยังมีปัญหาอื่นๆ อีก เช่น การเพิ่มของประชากรและมีการขยายตัวของชุมชน พื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ทางการเกษตรได้ลดลงไปเพื่อการสร้างสิ่งสาธารณูปโภคและการอุตสาหกรรมต่างๆ ความยากจนของเกษตรกรทำให้เป็นหนี้เป็นสินมากขึ้นเรื่อยๆ เกษตรกรต้องสูญเสียที่ดินทำกิน การขยายตัวทางภาคอุตสาหกรรมและบริการที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร ทำให้อาชีพทางการเกษตรของประเทศจะมีสัดส่วนที่ลดลงไปเรื่อยๆ จากเดิมที่เคยมีถึงร้อยละ 80 จะลดลงเหลือประมาณร้อยละ 50-60 ในไม่กี่ทศวรรษนี้ อย่างไรก็ตามภาคเกษตรยังคงเป็นๆ ภาคที่สำคัญที่สุดต่อไปอีกนานเนื่องจากต้องผลิตอาหารเลี้ยงประชากรของประเทศเป็นสำคัญ แต่คงจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบจากเดิม ซึ่งหากจะประมวลถึงสถานการณ์ต่างๆ แล้วมีแนวโน้มที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ คือ

1) มีการแบ่งเขตเกษตรกรรมจำเพาะตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม เช่น การแบ่งเขตเกษตรเศรษฐกิจ เขตส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น จัดทำขึ้นโดยรัฐซึ่งจะช่วยในเรื่องการควบคุมการผลิต คุณภาพ จัดความช่วยเหลือ และการจัดการอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) การปรับปรุงระบบเกษตรให้มีการใช้พื้นที่ที่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การปลูกพืชหลายชนิดลงในพื้นที่เดียวกันโดยใช้ระบบการปลูกพืชแบบต่างๆ การเกษตรผสมผสาน การใช้ระบบวนเกษตร เป็นต้น ซึ่งจะเหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่การเกษตรไม่มากนักจะลดความเสี่ยงจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จะตอบสนองต่อผู้บริโภคภายในประเทศ

3) การใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่สูงขึ้นโดยการใช้ทรัพยากรอย่างระมัดระวังและประหยัดไม่เกิดความเสื่อมโทรมหรือสูญสิ้นไปโดยเร็วและไม่ก่อให้เกิดมลภาวะในกลุ่มนี้ได้แก่ผู้ผลิตที่เป็นเกษตรกรรายใหญ่ที่อาจจะอยู่ในรูปของบริษัทดำเนินการธุรกิจทางการเกษตรมีพื้นที่ขนาดใหญ่ ผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานสากลส่งเป็นสินค้าออกไปยังตลาดต่างประเทศ ทั้งที่เป็นวัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูปจากโรงงานอุตสาหกรรมเกษตรต่างๆ

4) การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ชนิดใหม่ๆ ซึ่งเกิดจากการศึกษาค้นหาประโยชน์จากพืชและสัตว์ในท้องถิ่นซึ่งมีความหลากหลาย (หากไม่ถูกทำลายไปก่อน) มาใช้ในทางการเป็นยารักษาโรค สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช สารเสริมรสอาหาร เป็นต้น ควบคู่กับการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางวิทยาการและถูกมองข้ามไปเนื่องจากกระแสของเทคโนโลยีจากภายนอกเข้ามามีอิทธิพลเป็นอย่างมากในช่วงการพัฒนาการเกษตรในหลายทศวรรษที่ผ่านมา

5) การพัฒนาทางเทคโนโลยี ที่อาศัยการค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์ใหม่ๆ เช่น พันธุวิศวกรรม (genetic engineering) เป็นต้น ดังนั้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการเกษตรยังต้องมีการพัฒนาต่อไปอีกเรื่อยๆ ทั้งจากพื้นฐานความรู้เดิมและพื้นฐานความรู้ใหม่ๆ อันเกิดจากการค้นคว้าวิจัยที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่มีที่สิ้นสุดของนักวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ

6) จะมีการรวมกลุ่มในทางการค้าและเศรษฐกิจจากประเทศต่างๆ ในโลกมากขึ้น เพื่อใช้อำนาจต่อรองและแข่งขันระหว่างกลุ่ม ดังนั้นการร่วมมือที่จะเกิดขึ้นระหว่างภูมิภาคจะมีมากขึ้น เช่น การรวมตัวของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเขตสามเหลี่ยมเศรษฐกิจในภาคใต้ระหว่างประเทศไทย พม่า จีน และลาว หรือในระดับภูมิภาคของโลก เช่น Asia-Pacific Cooperation Conference (APEC), The European

Union (EU), Asian Free Trade Agreement (AFTA) เป็นต้น ที่มีนโยบายทางการค้าการผลิตที่ต้องกระทำร่วมกัน เป็นต้น ดังนั้นแนวทางการผลิตต่างๆ จึงไม่เพียงแต่ขึ้นอยู่กับนโยบายของประเทศเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป

การพัฒนาทางการกสิกรรมในยุคต่อไปนี้จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายๆ ประการ ทั้งทางทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม นโยบายการค้า นโยบายการผลิต ที่มีเป้าหมายทั้งการอยู่รอดของเกษตรกรและเศรษฐกิจของประเทศ นับว่าเป็นเรื่องที่ท้าทายนักวิชาการเกษตรของไทย ที่จะต้องคำนึงถึงทิศทางเหล่านี้สำหรับการพัฒนาการเกษตรของไทยในยุคต่อๆ ไป (banksittipol, 2557)

สรุปได้ว่า การทำอาชีพการเกษตรของกสิกรมีปัญหาหลายอย่าง เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของพื้นที่ทำการเกษตร การสูญเสียที่ทำกินเพราะปัญหาหนี้สิน การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร เป็นต้น แนวโน้มของการทำอาชีพการเกษตรในอนาคต เช่น การแบ่งเขตการเกษตร การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น

จรรยาบรรณอาชีพการเกษตร

ทุกอาชีพต้องมีจรรยาบรรณในการทำงาน เพราะจรรยาบรรณคือระเบียบในการควบคุมกำกับความประพฤติให้อยู่ในกรอบแห่งความถูกต้องดีงาม ไม่สร้างความเดือนร้อนแก่ผู้อื่น บางอาชีพจรรยาบรรณหลายๆ ข้อตรงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อาชีพการเกษตรก็เช่นเดียวกัน แม้จะเป็นอาชีพที่อิสระ แต่เกษตรกรต้องมีจรรยาบรรณในอาชีพของตน ดังนี้

1. การเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาและการขนย้ายผลิตผลภายในแปลง

1.1 เก็บเกี่ยวผลในระยะที่เหมาะสมตามเกณฑ์ในแผนควบคุมการผลิต

1.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว ภาชนะบรรจุ และวิธีการเก็บเกี่ยวต้องสะอาด ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อคุณภาพของผลผลิตและปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค

2. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (Good Agriculture Practices)

2.1 สถานที่เก็บรักษาต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดีและสามารถป้องกันการปนเปื้อนของวัตถุแปลกปลอม วัตถุอันตรายและสัตว์พาหะนำโรค

2.2 อุปกรณ์และพาหะในการขนย้ายต้องสะอาดปราศจากการปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค

2.3 ต้องขนย้ายผลิตผลอย่างระมัดระวัง

หมายถึง แนวทางในการทำการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ได้ผลผลิตสูงคุ้มค่าการลงทุนและกระบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภคมีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุดเกิดความยั่งยืนทางการเกษตรและไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมโดยหลักการนี้ได้รับการกำหนดโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO)

3. การผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร

3.1 ผลิตผลที่เก็บเกี่ยวแล้ว ต้องไม่มีศัตรูพืชติดอยู่ ถ้าพบต้องตัดแยกไว้ต่างหาก

3.2 ต้องมีการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวกับการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร

3.3 ต้องมีการบันทึกข้อมูลการสำรวจและการ ป้องกันจำกัดศัตรูพืช

3.4 ต้องมีการบันทึกข้อมูลการจัดการเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ

4. การจัดการกระบวนการผลิต เพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ

4.1 หากมีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตให้ใช้ตามคำแนะนำหรืออ้างอิงคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร หรือ ตามฉลากที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4.2 ต้องใช้สารเคมีให้สอดคล้องกับรายการ

4.3 ห้ามใช้วัตถุอันตรายที่ระบุในทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ห้ามใช้

5. การปฏิบัติและการจัดการตามแผนควบคุมการผลิต

คัดแยกผลิตผลด้อยคุณภาพไว้ต่างหาก

6. แหล่งน้ำ

น้ำที่ใช้ต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อม ซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุอันตรายและจุลินทรีย์

7. พื้นที่ปลูก

ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายและจุลินทรีย์ที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลิตผล (ภานุชาติ มาโห้ และคณะ, 2558)

สรุปได้ว่า จรรยาบรรณอาชีพการเกษตรคือหลักควบคุมประพฤติหรือการปฏิบัติเกี่ยวกับอาชีพเกษตรให้เรียบร้อยถูกต้องดีงาม หลักจรรยาบรรณ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สถานที่เก็บผลผลิตทางการเกษตร ต้องได้รับการดูแลรักษาให้มีความสะอาดและปลอดภัย การเคลื่อนย้ายผลผลิตทางการเกษตรต้องมีความปลอดภัย หากมีการใช้สารเคมี ต้องเป็นไปตามเกณฑ์ความปลอดภัย เป็นต้น

หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยมากเป็นหลักธรรมเพื่อพัฒนาตน เพราะคนที่ฝึกตนได้เป็นผู้เจริญสามารถควบคุมตนเองได้ ไม่จำเป็นต้องมีใครบังคับหรือใช้ระเบียบบังคับเหมือนกับคนที่ไม่มีการฝึกตน เมื่ออยู่ร่วมกับคนอื่นก็ไม่สร้างปัญหาให้กับเขา หลักธรรมที่เหมาะสมในการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตร ได้แก่ สัปปุริสธรรม และหลักการพึ่งตนเอง ดังนี้

หลักสัปปุริสธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือธรรมของสัตบุรุษ เป็นธรรมของผู้รู้ สามารถประยุกต์กับการทำงานได้ดี เพราะมีความยืดหยุ่นสูง ปรับให้เหมาะสมกับการทำงานต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ในที่นี้มุ่งหมายประยุกต์กับอาชีพการเกษตร ดังนี้

1. **ธัมมัญญู รู้จักเหตุ** สิ่งทั้งหลายมีปรากฏการณ์หรือผลมาจากเหตุตามหลัก “เหตุปัจจัย” ที่มีอธิบายในคัมภีร์ปัฏฐาน นอกจากนี้ยังศึกษาได้จากหลักอริยสัจ 4 และอิทัปปัจจยตา เหตุคือสิ่งที่เป็นปัจจัยหรือเชื่อมโยงนำไปสู่ความเป็นผล เช่น ผลิตผลทางการเกษตรเสียหายส่วนหนึ่งเกิดจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพดินฟ้าอากาศ สภาพดินเสื่อมโทรมและภาวะมลพิษในพื้นที่เกษตรกรรมเกิดจากการใช้สารเคมี สินค้าการเกษตรมีราคาต่ำเพราะผลิตผลทางการเกษตรล้นตลาด เป็นต้น การประยุกต์ใช้หลักธัมมัญญูเกษตรกรต้องคาดการณ์เหตุเก่งคือมองเหตุเชื่อมโยงไปหาผลได้แล้วหาทางป้องกันไม่ให้เกิดผลที่ไม่พึงปรารถนา ในทางตรงกันข้ามต้องรู้จักสร้างเหตุที่ถูกต้องเพื่อการนำไปสู่ผลที่ดีการเกษตรจึงจะประสบผลสำเร็จ

2. **อัตถัญญู รู้จักผล** ผลทั้งหลายมีเหตุเป็นปัจจัยคือเกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเน้นสอนเรื่องความเป็นเหตุและผลของสิ่งทั้งหลายเพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจหลักความจริง สามารถที่จะป้องกัน แก้ไข หรือส่งเสริมพัฒนาสิ่งนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง ความเป็นผลในมิติของอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำเกษตรที่ใช้ต้นทุนสูงแต่สินค้าเกษตรมีราคาต่ำมีผลให้เกษตรกรไทยมีภาระหนี้สินมาก เป็นต้น เมื่อกำหนดได้ดังนี้ก็กำหนดแนวทางป้องกันปัญหา เช่น ใช้ปุ๋ยชีวภาพที่ทำเองแทนการซื้อปุ๋ยเคมีบำรุงพืช รัฐส่งเสริมให้ปลูกพืชนั้นๆ ในปริมาณที่เหมาะสม หรือปลูกพืชหลายอย่างพร้อมๆ กับการปลูกพืชหลัก เพื่อป้องกันสินค้าการเกษตรล้นตลาดอันเป็นเหตุให้สินค้าการเกษตรตกต่ำ

3. **อัตตัญญู รู้จักตน** การรู้จักตนก็เพื่อให้ประเมินกำลังความสามารถของตนได้ การรู้จักตนเป็นเหตุให้ทำงานได้เหมาะสมกับกำลังความสามารถที่มีอยู่นั้น หากเห็นว่าเกินกำลังความสามารถกะให้ลดลงให้เหมาะสม หรือหาทางเพิ่มขึ้นเพื่อให้สามารถทำงานนั้นได้ เช่น หากทำเพียงลำพังเป็นความยากลำบากก็หาวิธีทำในลักษณะเครือข่ายเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน เป็นต้น ปัญหาของเกษตรไทยในปัจจุบันส่วนหนึ่งเกิดจากการไม่รู้จักตน เช่น ไม่มีความรู้เรื่องนั้นๆ ดีพอ แต่ทำตามกระแส, ทำเกินกำลังทรัพย์หรือต้นทุนของตน, คาดการณ์ตลาดสินค้าเกษตรไม่ออก ทำการเกษตรบนพื้นฐานของความเสี่ยง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความล้มเหลวในอาชีพการเกษตร

4. **มัตตัญญู รู้จักประมาณ** คำว่า “ประมาณ” หรือ “ความพอดี” ค่อนข้างมีขอบเขตกว้าง เพราะหมายถึงประมาณในการกระทำสิ่งต่างๆ แต่ก็สามารถกำหนดขอบเขตให้แคบเข้าโดยการนิยามว่า “กระทำพอประมาณ” “ทำแต่พอดี พอควร” ในลักษณะเดียวกันกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ประมาณการผลิตของตน ประมาณการบริโภคของผู้ซื้อ หรือประมาณความต้องการสินค้าของตลาด เป็นต้น ประมาณที่สำคัญคือประมาณในการดำเนินชีวิตของตน ไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักมัธยัสถ์ รู้จักข่มใจเพื่อห้ามการทำตามกระแสสังคมที่ไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของตน ซึ่งจะเป็นเหตุให้สร้างปัญหาอื่นๆ อีกมากมายและมีความเดือดร้อนไม่รู้จักจบสิ้น

5. **กาลัญญู รู้จักกาลเวลา** คนฉลาดต้องรู้ว่าเวลาใดควรทำเรื่องใด ทำแล้วจะมีผลอย่างไร เช่น เมื่อข้าวล้นตลาดโลก ราคาข้าวตกต่ำ ช่วงนั้นก็ควรลดการปลูกข้าวเพื่อจำหน่ายและปลูกพืชอย่างอื่นแทน, หากกำหนดได้ว่าตลาดรับซื้อสินค้าเกษตรของตนไม่มีความชัดเจนและแน่นอน ก็ควรชะลอการผลิตสินค้าการเกษตรไว้ก่อนจนกว่าจะได้ตลาดรับซื้อที่แน่นอน, ควรศึกษาสภาพดินฟ้าอากาศประกอบการทำเกษตรด้วย หากรู้ว่าปีนั้นน้ำฝนไม่เพียงพอ ก็ควรหลีกเลี่ยงการปลูกพืชที่ไม่ทนต่อความแห้งแล้ง ปลูกพืชที่ทนต่อความแห้งแล้งได้ดีแทน, วิธีการเพิ่มราคาแก่สินค้าการเกษตรที่นิยมในปัจจุบันอย่างหนึ่งคือการปลูกพืชนอกฤดูกาล เพราะสามารถจำหน่ายได้ในราคาสูง เนื่องจากสินค้าเกษตรในช่วงนั้นมีน้อยหรือหายาก ทำให้ผู้บริโภคสนใจซื้อแม้ราค่อนข้างสูงก็ตาม การผลิตสินค้าเกษตรในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการวางแผนการตลาดตามหลักอุปสงค์และอุปทาน

6. **ปริสัญญู รู้จักชุมชน** หลักความรู้ข้อนี้มีความสำคัญมาก เพราะมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีการแลกเปลี่ยนและอาศัยกันเป็นอยู่ การทำเกษตรส่วนหนึ่งเพื่อทำกินเฉพาะตนกับครอบครัว ส่วนหนึ่งเพื่อจำหน่ายและนำเงินที่ได้นั้นมาซื้อสิ่งอื่นดำรงชีพ คนที่ประสบความสำเร็จในอาชีพการเกษตรเพราะเข้าใจชุมชนหรือผู้บริโภค เช่น ชุมชนนั้นเป็นชุมชนเมือง คนประกอบอาชีพค้าขาย ทำธุรกิจส่วนตัว หรือรับราชการเป็นส่วนมาก พืชผักที่จำหน่ายในตลาดใช้สารเคมีโดยมาก เกษตรกรสามารถที่จะสร้างแบรนด์เนมโดยการจำหน่ายพืชผักอินทรีย์หรือปลอดสารพิษในราคาถูก และทำให้ครบวงจรคือมีสินค้าหลากหลายที่ผู้บริโภคเลือกซื้อได้ตามความต้องการ ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจซื้อสินค้าเกษตรของตน

7. **ปุคคลัญญู รู้จักบุคคล** ในการประกอบอาชีพการเกษตรจะต้องมีการติดต่อ สัมพันธ์ แลกเปลี่ยนและเรียนรู้กับผู้อื่น ดังนั้นจำเป็นต้องเลือกคนที่จะคบด้วย เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความหวังดี คอยช่วยเหลือและแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นต้น การได้มิตรผู้มีความซื่อสัตย์เขาจะไม่เอาเปรียบ เช่น รับซื้อสินค้าเกษตรแบบไม่กดราคา ไม่โกงตาชั่ง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เกษตรกรจำหน่ายสินค้าได้ในราคาสูง หากเรามีปัญหาในการลงทุนทำเกษตรกรรมเขาก็จะคอยช่วยเหลือ ช่วยผ่อนหนักเป็นเบา ตลอดจนคอยแนะนำวิธีการทำเกษตรที่ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งปัจจุบันหาบุคคลลักษณะนี้ได้ยากมาก เพราะสภาพสังคมที่มีความแข่งขันกันสูงบีบบังคับคนที่มีคุณธรรมไม่สูงให้เป็นคนเห็นแก่ตัว ดังนั้นความคิดและการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นจึงหาได้ยาก

หลักการพึ่งตนเอง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นธรรมทำที่พึงแก่ผู้ปฏิบัติตามได้เป็นอย่างดี คือผู้ปฏิบัติตามได้เป็นผู้มีที่พึ่งทั้งด้านจิตใจ สติปัญญา และการเลี้ยงชีพ ผู้เขียนได้เลือกศึกษาเป็นบางหัวข้อธรรม ดังนี้

1. **ศีล** ศีลเป็นจริยธรรมพื้นฐานที่ต้องมีทุกอาชีพ หากไม่มีศีลความวุ่นวายก็จะเกิดขึ้นจนถึงไม่อาจทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ศีลที่จะกล่าวในอาชีพการเกษตร ได้แก่ การไม่ทุจริต ไม่คดโกง และมีวาจาสัตย์ ไม่พูดหลอกลวงคนอื่น ต้องยอมรับว่าปัญหาในการประกอบอาชีพโดยเฉพาะการค้าขายมีความล่อแหลมต่อการทุจริต คดโกง และพูดเท็จมาก เพราะผู้ขายมักอ้างว่าหากค้าขายแบบไม่เอากำไรด้วยการโกหกราคาต้นทุนการค้าขายนั้นก็ทำกำไรได้ยาก ซึ่งความจริงแล้วก็พอมีกำไรอยู่แต่ไม่มาก เพราะการซื้อสินค้าจากแหล่งผลิตในปริมาณมากมักจะได้ส่วนลดอยู่แล้ว หรือหากคิดราคาเพิ่มกับค่าขนส่ง ผู้ขายก็พอทำกำไรได้บ้างเหมือนกัน ปัญหาในปัจจุบันคือการค้ากำไรเกินควร สิ่งของเดียวกัน ร้านค้าใกล้เคียงกัน แต่ขายในราคาต่างกันก็มี แต่ผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้รับการส่งเสริมและถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง เหล่านี้แสดงถึงความไม่มีมาตรฐานในการค้าขายและการควบคุมราคาสินค้า รวมทั้งศีลธรรม จริยธรรมในการประกอบอาชีพ

2. **พหูสูต** ในที่นี้หมายถึงการมีองค์ความรู้เกี่ยวกับอาชีพเกษตรเป็นอย่างดี ซึ่งมีช่องทางหรือวิธีการฝึกฝนอบรมความรู้ได้หลายรูปแบบ เช่น การอ่านหนังสือ ค้นคว้าข้อมูลจากอินเตอร์เน็ต อบรม สัมมนา เป็นต้น ปัญหาของเกษตรในอดีตคือการประกอบอาชีพตามที่บรรพบุรุษได้เคยพาทำมาเท่านั้นเอง ขาดการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มมูลค่าในอาชีพของตน รวมทั้งขาดการทำงานแบบเครือข่าย ดังนั้นอาชีพเกษตรจึงมักเสียเปรียบอาชีพค้าขาย ซึ่งมีการวิเคราะห์ตลาดเป็นอย่างดี อาชีพการเกษตรที่ควรถือเป็นต้นแบบคือเกษตรทฤษฎีใหม่หรือศาสตร์พระราชาของรัชกาลที่ 9 ที่พระองค์ทรงศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์การเกษตร มีการทดลองและปฏิบัติจนเห็นผลเป็นที่ประจักษ์แล้วจึงทรงเผยแพร่ทฤษฎีเกษตรแผนใหม่ ซึ่งทำให้ได้ผลดีกว่าการเกษตรแบบดั้งเดิม เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างสมศักดิ์ศรี ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ถึงกระนั้นเกษตรจำนวนมากก็ยังไม่อาจทำการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ได้ สาเหตุมีหลายอย่าง เช่น ขาดแหล่งน้ำ การสนับสนุนจากรัฐยังไม่เพียงพอ เป็นต้น

3. **ความขยัน** ความขยันคือความหมั่นทำงานและทำได้อย่างสม่ำเสมอ เป็นปัจจัยพื้นฐานในการทำงานทุกประเภท จัดอยู่ในหลักทิฏฐธรรมิกัตถะ 4 (ประโยชน์ในปัจจุบัน) จนถึงกับมีคำกล่าวว่า “คนขยัน แม้ไม่รวย แต่ก็ไม่อด” เพราะความขยันเป็นการได้ผลิตหรือสร้างงานอย่างต่อเนื่อง อาศัยเพียงความขยันอย่างเดียว แต่หากไม่มีวินัยในการใช้ทรัพย์ การสร้างฐานะก็เป็นไปได้ยากเหมือนกัน ต้องมีองค์ประกอบอย่างอื่นได้แก่ ความมัธยัสถ์ คบเพื่อนดี และใช้ชีวิตพอเหมาะ ความขยันนั้นจึงจะอำนวยประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ปัญหาของเกษตรกรไทยคือความยากจน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมีคนขยันจำนวนมาก แต่ขาดการบริหารจัดการอาชีพและขาดความมีวินัยในการใช้ทรัพย์

4. **ความสันโดษ** เป็นธรรมในกลุ่มเดียวกันกับ “มัตตัญญุตา” ไม่ได้หมายถึงธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเฉื่อยหรือขาดความกระตือรือร้น แต่เป็นธรรมที่สอนให้รู้จักสร้างที่พึ่งแก่ตนด้วยความถูกต้องเหมาะสม รวมถึงเป็นเกราะกำบังความยากลำบากซึ่งอาจเกิดจากการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืนหรือการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมที่เป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน การประยุกต์หลักสันโดษในการประกอบอาชีพการเกษตรที่เห็นผลชัดเจนมากที่สุดคือปรัชญาแห่งเศรษฐกิจพอเพียงของรัชกาลที่ 9 ซึ่งเกิดจากการศึกษาและทดลองอย่างละเอียดรอบด้าน ไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การต่อยอดปรัชญาแห่งเศรษฐกิจพอเพียงไม่อาจสมบูรณ์ได้หากขาดการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างจริงจัง คือในเบื้องต้นควรได้แก้ปัญหาภาวะหนี้สินของเกษตรกรก่อน หลังจากนั้นก็ส่งเสริมการสร้างแหล่งน้ำ พืชพันธุ์เกษตร ตลาดสินค้า และราคาสินค้าเกษตร ในขณะเดียวกันก็ควรได้ควบคุมระบบทุนนิยมและค่านิยมความฟุ่มเฟือย (วัตถุนิยม) ไปพร้อมๆ กัน

5. **ปัญญา** ความมีปัญญามีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นพหูสูต แต่คนมีปัญญาคือคนที่ใช้ความรู้ที่มีอยู่นั้นให้เกิดประโยชน์ได้ กล่าวคือ เมื่อมีการสั่งสมความรู้ด้วยวิธีการอบรมเป็นต้นแล้วหลังจากนั้นก็นำความรู้นั้นมาพินิจพิจารณา ศึกษาความเกี่ยวข้องสัมพันธ์เชิงเหตุผลก่อนนำความรู้นั้นไปใช้ ซึ่งในการใช้ความรู้จริงอาจไม่เป็นไปตามหลักการที่ได้ศึกษามาเสมอไป เพราะสภาพการทำงานจริงมีปัจจัยและบริบทที่แตกต่างกันไป เกษตรหัวก้าวหน้าต้องมีวิสัยทัศน์ในการประกอบอาชีพ หมั่นพัฒนาความรู้อยู่เสมอ เป็นคนละเอียดรอบคอบ เมื่อพบกับอุปสรรคและปัญหาก็ศึกษาหาสาเหตุและแนวทางการแก้ปัญหา มีใจกว้าง ไม่ปิดกั้นตน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หมั่นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้และประสบการณ์กับผู้อื่น เช่น ศึกษาการทำงานของเกษตรกรต้นแบบ ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น ที่สำคัญต้องมีใจมั่นคง ยืนหยัดในหลักการที่ได้ศึกษาดีแล้วจนกว่างานจะสำเร็จผล

สรุปได้ว่า หลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับอาชีพการเกษตร ได้แก่ สัปปุริสธรรม และหลักการพึ่งตนเอง กล่าวคือ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาลเวลา รู้ชุมชน และรู้บุคคล โดยสรุปหลักสัปปุริสธรรมคือหลักการรู้นั่นเอง ซึ่งเป็นความรู้ในมิติต่างๆ อันเป็นบริบทที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนหลักการพึ่งตนเอง ได้แก่ ศีล พหูสูต ความขยัน และความสันโดษ กล่าวคือ ความมีระเบียบวินัย หลักวิชาการ ความขยันหมั่นเพียร และความพอเพียง ดำเนินชีวิตตามความสามารถและความเหมาะสมกับตนเอง

สรุป

อาชีพการเกษตรในประเทศไทยสันนิษฐานว่ามีมากว่า 10,000 ปีแล้ว โดยปรากฏหลักฐานทางภาคเหนือและภาคอีสาน ภาคเหนือ เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภาคอีสาน เช่น จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น หลักฐานเกี่ยวกับอาชีพการเกษตรยุคโบราณที่ปรากฏในจังหวัดอุบลราชธานี เช่น ฮูปแต้ม การทำนาที่พื้นที่ลุ่ม การเลี้ยงปศุสัตว์ เป็นต้น ส่วนจังหวัดอุดรธานี เช่น อาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่ปรากฏในอารยธรรมบ้านเชียง เป็นต้น การทำอาชีพการเกษตรของกสิกรมีปัญหาหลายอย่าง เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของพื้นที่ทำการเกษตร การสูญเสียที่ทำกินเพราะปัญหาหนี้สิน การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร เป็นต้น แนวโน้มของการทำอาชีพการเกษตรในอนาคต เช่น การแบ่งเขตการเกษตร การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น จรรยาบรรณอาชีพการเกษตรคือหลักควบคุมประพฤติหรือการปฏิบัติเกี่ยวกับอาชีพเกษตรให้เรียบร้อยถูกต้องดีงาม หลักจรรยาบรรณ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สถานที่เก็บผลผลิตทางการเกษตรต้องได้รับการดูแลรักษาให้มีความสะอาดและปลอดภัย การเคลื่อนย้ายผลผลิตทางการเกษตรต้องมีความปลอดภัย หากมีการใช้สารเคมี ต้องเป็นไปตามเกณฑ์ความปลอดภัย เป็นต้น หลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับอาชีพการเกษตร ได้แก่ สัปปุริสธรรม และหลักการพึ่งตนเอง กล่าวคือ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาลเวลา รู้ชุมชน และรู้บุคคล โดยสรุปหลักสัปปุริสธรรมคือหลักการรู้นั่นเอง ซึ่งเป็นความรู้ในมิติต่างๆ อันเป็นบริบทที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนหลักการพึ่งตนเอง ได้แก่ ศีล พหูสูต ความขยัน และความสันโดษ กล่าวคือ ความมีระเบียบวินัย หลักวิชาการ ความขยันหมั่นเพียร และความพอเพียง ดำเนินชีวิตตามความสามารถและความเหมาะสมกับตนเอง

เอกสารอ้างอิง

กีรติ บุญเจือ. (2542). จริยศาสตร์สำหรับผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

จักรพงษ์ พวงงามชื่น และคณะ. (2562). เหตุจูงใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหลังจบการศึกษาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารมนุษยสังคมสาร (มสส.) 17(3), 135-156.

ภานุชาติ มาโห้ และคณะ. (2558). จรรณยาบรรณเกษตรกร. เรียกใช้เมื่อ 17 ตุลาคม 2566 จาก https://prezi.com/0xb4lpnmcigi/presentation/

มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย.

วรพัฒน์ สายสิญจน์. (2563). วิชาการเกษตรเพื่องานอดิเรก, เอกสารประกอบการสอน. หลักสูตรเกษตรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

อมรพิมล พิทักษ์. (2563). การพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Banksittipol. (2557). แนวโน้มของการพัฒนาการกสิกรรมของประเทศไทยในอนาคต, เรียกใช้เมื่อ 17 ตุลาคม 2566 จาก https://kasettakon.wordpress.com/2014/09/21/%E0%B9%81%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B9%82%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%A1%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%81/

หลักการสงเคราะห์ในมุมมองพระพุทธศาสนา
Principles of Assistance in Buddhist Perspective

พระมหามีชัย กิจฺจสาโร
Phramaha Meechai Kiccasaro
พระครูปริยัติพุทธิคุณ
Phrakrupariyatputhikul
พระมหาวราทิต อาทิตวโร
Phramaha Warathit Atitavaro
พระมหาบัวพันธ์ ฉนฺทโสภโณ
PhramahaBuaphan Chandasobhano
พระมหาเศรษฐา เสฏฺฐมโน
Phramaha Setta Settamano
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการกาฬสินธุ์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: settahinsila@gmail.com

Received: 1 February 2024; Revised: 10 February 2024; Accepted: 17 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีจุดมุ่งหมายศึกษาหลักการสงเคราะห์ในมุมมองพระพุทธศาสนา การสงเคราะห์คือการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในมุมมองพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 อย่างได้แก่ 1) อามิสสงเคราะห์ สงเคราะห์อามิสสิ่งของที่จำเป็นในชีวิต และ 2) ธรรมสงเคราะห์การให้หลักธรรมคำสอนเป็นทาน การสงเคราะห์มุ่งให้เกิดผลเป็นการตอบสนองความต้องการของชีวิตและแก้ไขปัญหาของชีวิต ใน 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) การแก้ไขปัญหาด้านบุคคล 2) การแก้ไขปัญหาด้านสังคม และ 3) การแก้ไขปัญหาด้านจิตใจ หลักการของการสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนามีแบบที่ดำเนินตามธรรมทาน เช่น การถวายทาน การสมาทานศีล การปฏิบัติวิปัสสนาธุระ หลักการของการสงเคราะห์ด้านวัตถุสิ่งของต่อผู้อื่น ได้แก่ การแบ่งปันช่วยเหลือด้วยปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า ยารักษาโรค คุณลักษณะของผู้ให้การสงเคราะห์ คือ มีความรักที่เป็นกุศลจิต มีจิตเมตตาและกรุณาปรารถนาดี และมีจิตอาสาคิดช่วยเหลือโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ประโยชน์ของหลักการสงเคราะห์ทำให้คนในสังคมเกิดความสามัคคีและสันติสุข

คำสำคัญ: หลักการสงเคราะห์, มุมมอง, พระพุทธศาสนา

Abstract

This academic article aims to study the principles of assistance from a Buddhist perspective. The assistance is the act of helping each other in the Buddhist perspective, it is divided into 2 things: 1) the material things assistance (Amisasangaha), it is the assistance with the blessing of things that are necessary in life, and 2) Dhamma assistance

(Dhammasangaha), it is giving the principles of Dhamma teachings as alms. The assistance aims to produce results in responding to life's needs and solving life's problems in 3ways as follows: 1) solving personal problems, 2) solving social problems, and 3) solving psychological problems. The principles of the assistance in Buddhism include the practice of following Dhamma offerings, such as making offerings, practicing precepts, and practicing Vipassana meditation. The principle of providing material assistance to others includes sharing assistance with 4 necessities: food, shelter, clothing, and medicine. The characteristic of those who provide assistance is having love that is charitable. There is a kind heart and good wishes and there is a volunteer spirit thinking of helping without expecting anything in return. The benefits of the welfare principle bring harmony and peace to people in society.

Keywords: The principles of assistance, perspective, Buddhism

บทนำ

การสงเคราะห์มีความหมายกว้างนั้น คือ โดยทางวัตถุก็ได้สงเคราะห์ทางฝ่ายจิตวิญญาณก็ได้เพราะการสงเคราะห์ไม่จำเป็นจะต้องเป็นการให้การช่วยเหลือเสมอไป สิ่งใดเป็นการกระทำให้ดีขึ้น เป็นการสงเคราะห์ทั้งนั้น แม้ว่าสิ่งนั้น จะไม่เป็นที่พอใจแก่ผู้ถูกสงเคราะห์ก็ตาม ในทาง พระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงสงเคราะห์ภิกษุในพระพุทธศาสนาด้วยการช่วยให้เห็นโทษใน เรื่องต่างๆ ภิกษุที่ประพฤติปฏิบัติไม่ชอบพระองค์ตรัสว่า “เราจักไม่ประคับประคองเธอทั้งหลาย เหมือนช่างหม้อประคับประคองภาชนะดินดิบที่ยังดิบอยู่ เราจักกล่าวข่มแล้วข่มอีก จักกล่าวยกย่อง แล้วยกย่องอีก บุคคลใดมีแก่นสาร บุคคลนั้นจักดำรงอยู่” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ผู้ที่ทนไม่ได้ไม่สามารถจะเป็นสาวกของ พระพุทธเจ้าได้ต่อไป ต้องออกไปจากศาสนา คนที่ทนได้จะบรรลุธรรม ดังนั้น สังคมสงเคราะห์ไม่จำเป็นจะต้องถูกใจผู้ถูกสงเคราะห์เสมอไป

การสงเคราะห์หรือการให้ความช่วยเหลือนั้น พระพุทธเจ้าทรงกำชับว่าจะต้องกระทำให้ เหมาะสมแก่กรณี เหมาะสมเป็นรายๆ ไป เพราะถ้าไม่ถูกต้องเหมาะสมแก่กรณีแล้วก็จะทำให้การ ช่วยเหลือนั้นไม่ได้ประโยชน์ เช่นเดียวกับงานสังคมสงเคราะห์ที่มุ่งการให้ความช่วยเหลือให้เหมาะสม กับสภาพสถานะของผู้ขอรับบริการเป็นรายๆ ไปโดยใช้หลักการคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล และเริ่มจากสภาพที่เขาเป็นอยู่ขณะนั้น ถ้าอธิบายให้ชัดเจนก็คงจะเห็นว่า ถ้าเราให้ความ ช่วยเหลือใครก็ตาม ช่วยอย่างไม่เหมาะสม เช่น บุคคลนั้นไม่สมควรช่วยเหลือ หรือสมควรช่วยเหลือใน ระดับใด ในขอบเขตใด แต่เราไม่วิเคราะห์วินิจฉัยให้ถ่องแท้ ช่วยเหลือโดยไม่ตั้งใจ ไม่คำนึงว่าใครจะ ช่วยใคร ไม่ควรช่วยและควรช่วยมากน้อยเพียงใด การให้ความช่วยเหลือนั้นๆ ก็จะไม่มีคุณค่าจะเป็น การช่วยเหลือใครๆ ก็ทำได้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นนักสังคมสงเคราะห์เป็นต้น สงเคราะห์ด้านจิตใจจะ ช่วยควบคุมการสังคมสงเคราะห์ระบบฝ่ายวัตถุ ซึ่งถ้าสังคมสงเคราะห์ด้วยวัตถุกันบ่อย ๆ ก็อาจจะทำให้ไม่เห็นคุณค่า โดยเฉพาะการให้การสงเคราะห์ผู้อื่นด้วยสัมมาทิฏฐิ เพราะสัมมาทิฏฐิจะทำให้คนกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ของเขาได้อย่างเหมาะสม

ส่วนลักษณะของการสงเคราะห์พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ 5 ประการ คือ (1) ด้วยศรัทธา คือ เชื่อว่าผลของความเสียสละจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่คนอื่น ตนก็มีจิตใจดี เบิกบานและอิ่มใจเมื่อเสียสละแล้ว นอกจากนี้ มีความเชื่อว่าผลของการคิดดีพูดดี ย่อมมีผลตอบสนองแก่บุคคลผู้ทำความดีต้องติดสอยห้อยตามผู้ทำไปเสมอเหมือนเงาตามตัว ท่านแสดงของการให้ทานด้วยศรัทธาว่า จะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติเป็นคน

รูปร่างงาม น่ารักน่านิยม (2) การสงเคราะห์จะทำให้เป็นผู้ที่มั่งมีทรัพย์สมบัติมาก และลูกหลานญาติมิตรก็เชื่อฟังถ้อยคำ (3) การสงเคราะห์ ตามกาลเวลา คือ เสียสละในโอกาสที่เหมาะสม เช่น การสละทรัพย์ทำบุญให้ทานในวันสำคัญทางศาสนา ในวันปีใหม่ วันเทศกาล (4) การสงเคราะห์ด้วยจิตอนุเคราะห์ คือ ให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีเมตตา และให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือด้วยกรุณา ท่านแสดงผลของความเสียสละตามกาลและเสียสละด้วยจิตอนุเคราะห์ว่า จะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก มีเครื่องใช้สอยเหลือเฟือและความประสงค์เต็มเปี่ยม (5) การสงเคราะห์โดยไม่กระทบกระทั่งตนและคนอื่น คือ เสียสละตามกำลังของตนที่มีอยู่และต้องไม่รบกวนของคนอื่นมา ส่วนผลดี คือ ทำให้เป็นผู้มั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก และมีโภคทรัพย์ปราศจากภัย (ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ และคณะ, 2533)

ในบทความนี้ ผู้เขียนจะนำหลักการสงเคราะห์ในมุมมองพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับสังคมสงเคราะห์มาเสนอเป็นแนวทางให้ทราบซึ่งหลักการสงเคราะห์ 2 อย่างคือ 1 อามิสสงเคราะห์ 2 ธรรมสงเคราะห์

แนวคิดของการสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา

หลักการสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนามองในสิ่งที่ว่ามนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งหลายเป็นทุกข์ หรือปัญหา และปัญหานั้นมนุษย์สามารถที่จะแก้ไขได้ในทางปฏิบัติ และนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหานั้นๆ หลักการสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนานั้น มีอยู่ 7 ประการดังนี้

1. ต้องคำนึงถึงหลักเหตุผลเป็นสำคัญ พระพุทธศาสนามองว่าสิ่งต่างๆ ดำเนินไปตามเหตุปัจจัย หรือดำเนินไปอย่างมีเหตุมีผล ปัจจัยย่อมเป็นสิ่งที่เกิดแต่เหตุ เมื่อแก้ไขปัญหาที่เหตุแล้วย่อมก่อให้เกิดผลของการดับปัญหานั้น ซึ่งเป็นไปตามหลักหรือกฎของธรรมชาติ ดังที่พระอัสสชิเถระได้กล่าวกับพระอุปติสสะไว้ว่า “เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา เตสं เหตุ ตถาคโต เตสญฺจ โย นิโรโธ เอวำวาที มหาสมโณ” (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสฺยามรฏฐเตปิฎกำ, 2525) ซึ่งหมายความว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติทรงสั่งสอนอย่างนี้

2. ต้องยึดหลักทางสายกลาง ซึ่งเป็นหลักของการแก้ไขปัญหาทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมาก พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในธัมมจักกัปปวัตนสูตร ว่ามีปัญหาหรือความสุดโต่งอยู่ 2 ประการ คือ กามสุขัลลิกานุโยค คือ การหมกมุ่นในความสุขทางกาม และอัตตกิลมถานุโยค คือ การทรมานตนให้ลำบาก ทั้ง 2 อย่างนี้ไม่ใช่ทางที่จะทำให้บุคคลบรรลุถึงการดับปัญหาได้ และทรงเสนอหลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง คือ หลักของมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ที่ไม่ตึงเกินไปและไม่หย่อนเกินไป เป็นการปฏิบัติที่พอเหมาะ พอดี และเป็นประโยชน์ทางด้านการสงเคราะห์ได้ในแง่ของทางสายกลางนั้นก็คือ การที่ไม่เน้นวัตถุมากจนเกินไปจนลืมด้านจิตใจ และไม่เน้นด้านจิตใจจนลืมด้านวัตถุ แต่เป็นการสงเคราะห์ที่เน้นให้ด้านวัตถุและด้านจิตใจเป็นไปอย่างพร้อมๆ กัน

3. ต้องยึดหลักพึ่งตนเอง การแก้ไขปัญหาจึงเป็นเรื่องของเหตุผล มนุษย์จึงต้องเป็นผู้ที่ลงมือกระทำด้วยตนเอง ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ด้วยตนเอง ในแง่ของการสังคมสงเคราะห์แล้ว ปัญหาต่างๆ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากเหตุปัจจัย ในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลกัน เป็นการช่วยมนุษย์เหล่านั้นให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือสามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

4. ต้องเป็นไปอย่างสมดุล เป็นการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุ และจิตใจไปพร้อมๆ กันพระพุทธองค์ให้ดำเนินชีวิตด้วยการปฏิบัติแต่พอดี พัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจไปพร้อมๆ กันหรือปฏิบัติตามหลักของอริยมรรคมีองค์ 8 หรือปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ และปัญญาเป็นไปอย่างสมดุลกัน

5. ต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามความเหมาะสม ยึดหลักทางสายกลาง ต้องทำหรือปฏิบัติอยู่อย่างสม่ำเสมอ มีความพยายามอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะประสบความสำเร็จ

6. ต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหลักของชีวิต การสังคมสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนา จึงต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหลักของชีวิต คือ การดับทุกข์หรือปัญหาได้ในทางปฏิบัติเป็นหลักการเพื่อตรวจสอบว่า การกระทำนั้นๆ ถูกต้องหรือไม่

7. ต้องไม่ก่อทุกข์ให้กับทั้งของตนเองและผู้อื่น หลักธรรมข้อนี้เป็นผลมาจากการกระทำ และการกระทำนั้นๆ ต้องเป็นไปเพื่อความไม่เบียดเบียนทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นไปเพื่อการป้องกัน แก้ไข ส่งเสริมพัฒนาทั้งในส่วนของบุคคล ชุมชน และสังคม ทำให้ปัญหาสังคมลดลงไปและไม่เพิ่มปัญหาให้กับสังคมอีกต่อไป

นอกจากนั้นยังพบว่า แนวคิดและพัฒนาการของการสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา ยังหมายไปถึง การจัดให้มีการดำเนินการสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา และได้นำหลักพุทธธรรมที่เป็นวิธีการสงเคราะห์มาพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัยโดยเน้นไปที่การหน้าที่คือการปฏิบัติตามธรรมในระดับพื้นฐานคือ คำสอนที่สอนให้บุคคลรู้จักการดำเนินชีวิตของมนุษย์รู้จักดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของชีวิต ที่เรียกว่า อัตถะหรือประโยชน์ 3 ประการ ได้แก่

1. ทิฏฐธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้า

3. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด

อัตถะหรือประโยชน์ 3 ประการนี้ เป็นวิธีการสงเคราะห์ที่สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธในลักษณะดังนี้

1. ในแง่ของความคิด อัตถะหรือประโยชน 3 ประการ เป็นวิธีการสงเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาของชีวิต คือ 1) ทิฏฐธัมมิกัตถะ เป็นวิธีสงเคราะห์ให้บุคคลได้มาซึ่งปัจจัยสี่ที่จำเป็นต่อร่างกายอย่างเพียงพอ เป็นการสงเคราะห์รายบุคคล 2) สัมปรายิกัตถะ เป็นวิธีการสงเคราะห์เพื่อให้สังคมมีความสงบสุข เป็นการตอบสนองด้านสังคม เป็นการมุ่งสงเคราะห์เพื่อให้แก้ปัญหาส่วนสังคม 3) ปรมัตถะ เป็นวิธีการสงเคราะห์ด้านจิตใจเพื่อให้บุคคลมีความมั่นคงสงบสุข เป็นการตอบสนองด้านจิตใจ วิธีนี้เป็นการดับปัญหาอย่างสิ้นเชิง

2. ในแง่ของหลักการ อัตถะหรือประโยชน 3 ประการ สอดคล้องกับหลักการสงเคราะห์ชุมชนตามแนวพุทธ ดังนี้ 1) อัตถะหรือประโยชน์ 3 ประการ เป็นวิธีการสงเคราะห์ที่เป็นไปตามหลักเหตุผล หรือแก้ไขปัญหาตามสาเหตุ เป็นวิธีการสงเคราะห์ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม จิตใจ อย่างสมดุลกัน 2) อัตถะหรือประโยชน์ 3 ประการ เป็นวิธีสงเคราะห์ที่ทุกคนต้องลงมือปฏิบัติเอง เป็นวิธีการแก้ไขที่ค่อยเป็นค่อยไปตามความเหมาะสม เป็นการขจัดปัญหาทั้ง 3 ด้าน โดยมุ่งให้ดับปัญหาได้ในที่สุด และเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

3. ในแง่ของกระบวนการสงเคราะห์ ในแง่ของการสงเคราะห์ อัตถะหรือประโยชน์ 3 ประการ เป็นคำสอนหลักหรือเป็นวิธีการสงเคราะห์ที่เป็นจุดเริ่มต้นที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติตามคำสอนข้ออื่น ๆ ที่สนับสนุนการสงเคราะห์ตามหลักอัตถะหรือประโยชน์ 3 ประการได้อย่างเป็นระบบ เช่น การสงเคราะห์ตามหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ข้ออุฏฐานสัมปทา ย่อมนำไปสู่หลักอิทธิบาท 4 เป็นต้น

ดังนั้น อัตถะหรือประโยชน์ 3 ประการ จึงเป็นวิธีการสังคมสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยวิธีการแล้ว อัตถะหรือประโยชน 3 ประการเป็นการสงเคราะห์ที่มุ่งให้เกิดผลเป็นการตอบสนองความต้องการของชีวิตและแก้ไขปัญหาของชีวิต ในลักษณะดังต่อไปนี้

1. การแก้ไขปัญหาส่วนบุคคล ปัญหาส่วนบุคคลเป็นปัญหาที่เกิดจากความต้องการที่จำเป็นทางชีววิทยา บุคคล จะต้องแสวงหาปัจจัยที่จำเป็นต่างๆ อย่างน้อยปัจจัยสี่ มาตอบสนองความต้องการ หรือการหา

เลี้ยงชีพของตนและครอบครัวให้เพียงพอ การแก้ไขปัญหาส่วนบุคคลนี้ จะต้องแก้ไขโดยปลูกฝังให้บุคคลทุกคนมีคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่เรียกว่า “ทิฏฐธัมมิกัตถะ หรือประโยชน์ในปัจจุบัน 4 ประการ คือ 1) อุฏฐานสัมปทา คือ ความขยันหาทรัพย์ 2) อารักขสัมปทา คือ การประหยัดและอดออม 3) กัลยาณมิตตตา คือ การรู้จักคบเพื่อนดี 4) สมชีวิตา คือ การเลี้ยงชีพแต่พอดี หลักอิทธิบาท 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ คือความพอใจในงานที่ตนเองทำ 2) วิริยะ คือความพากเพียรทำงาน 3) จิตตะ คือเอาใจฝักใฝ่ในงานที่ทำ 4) วิมังสา คือหมั่นใช้ปัญญาใคร่ครวญ

2. การแก้ไขปัญหาส่วนสังคม ปัญหาส่วนสังคมเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในสังคม เป็นปัญหาที่ทำ ให้เกิดผลกระทบต่อสังคมโดยรวม เพราะเกิดความขัดแย้ง ทะเลาะกัน ในเรื่องลาภ ยศ สรรเสริญ เป็นต้น เป็นเรื่องค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมของคนในสังคม อาจเนื่องมาจากกิเลส นั้นเอง ดังนั้น การแก้ไขปัญหาส่วนสังคมนั้น จะต้องแก้ไขที่พฤติกรรมของคนในสังคม ให้มีคุณธรรมขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่เรียกว่า “สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้า 4 ประการ คือ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สัทธาสัมปทา คือ มีศรัทธาที่ถูกต้อง เช่น หลักกรรม ความดี ความชั่วฯ 2) สีลสัมปทา คือมีศีลธรรม และเคารพกฎระเบียบของสังคม 3) จาคสัมปทา คือมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละช่วยเหลือกัน 4) ปัญญาสัมปทา คือมีปัญญารู้เท่าทันสถานการณ์ เข้าใจความจริงของชีวิต

3. การแก้ไขปัญหาส่วนจิตใจ ปัญหาส่วนจิตใจ เป็นปัญหาที่ลึกซึ่งละเอียดอ่อน เพราะมนุษย์มีกิเลสอยู่ในจิตใจ ถ้าจิตใจถูกครอบงำด้วยกิเลสแล้วก็จะส่งผลกระทบต่อสังคมเช่นเดียวกัน เพราะพระพุทธศาสนาถือว่าจิตใจเป็นใหญ่เป็นหัวหน้า แก้ไขได้ด้วยการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ คือ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) 1) สัมมาทิฏฐิ คือความเห็นที่ถูกต้อง 2) สัมมาสังกัปปะ คือคิดถูกต้อง 3) สัมมาวาจา คือพูดถูกต้อง 4) สัมมากัมมันตะ คือกระทำถูกต้อง 5) สัมมาอาชีวะ คือเลี้ยงชีพถูกต้อง 6) สัมมาวายามะ คือพยายามถูกต้อง 7) สัมมาสติ คือมีสติถูกต้อง 8) สัมมาสมาธิ คือมีสมาธิถูกต้อง

ธรรมะกับงานสังคมสงเคราะห์

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของพระพุทธศาสนานั้นมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่ ต้องการให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจเรื่องชีวิตให้ถูกต้อง คือ เข้าใจว่าชีวิตคืออะไร สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตคือ อะไร มันมาจากเหตุอะไร แล้วมันให้ทุกข์ให้โทษให้ประโยชน์แก่เราอย่างไรเราควรจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นอย่างไรให้ใช้ปัญญาพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ ให้ชัดเจนถูกต้อง ความทุกข์ก็จะน้อยลง คนที่ฉลาด สามารถที่จะมีชีวิตอยู่ได้ด้วยความสุขและไม่คล้อยตามความทุกข์ ความสุขนั้นจนเกินไปเมื่อเราอยู่ได้ โดยไม่เป็นทุกข์ เรียกว่าเราได้รับประโยชน์จากรพระพุทธศาสนา เพราะจุดประสงค์ของ พระพุทธศาสนาอยู่ที่การทำลายปัญหา คือความทุกข์ให้หมดสิ้นไป จุดมุ่งหมายของงานสังคม สงเคราะห์ก็เช่นเดียวกันคือ การช่วยป้องกันแก้ไขปัญหาพัฒนาศักยภาพของบุคคลในสังคม หรือจะ เป็นการช่วยบุคคลที่มีปัญหาให้ช่วยตัวเองได้หรือจะเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของคนในสังคม ก็เป็นจุดมุ่งหมายของงานสังคมสงเคราะห์ว่าจะทำอย่างไรให้คนในสังคมมีชีวิตที่ เป็นสุขตามอัตภาพของแต่ละบุคคล การขจัดปัญหาให้หมดสิ้นไปในพระพุทธศาสนา ด้วยการไม่ยึดมั่น ถือมั่นในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเป็นของไม่เที่ยง เป็นอนัตตา ในงานสังคมสงเคราะห์ก็ เช่นเดียวกันการขจัดปัญหานั้น ก็ต้องหาสาเหตุของปัญหา หาทางดำเนินการหาทางออกของปัญหาและในขณะที่นักสังคมสงเคราะห์ให้บริการนั้นก็จะใช้ธรรมะ หรือใช้ข้อธรรมะบางประการในการให้ความช่วยเหลือและจะให้ธรรมะนั้นช่วยแนะนำผู้รับบริการให้ดำเนินชีวิตด้วยความถูกต้องด้วยเช่นกัน ท่านพุทธทาสได้กล่าวว่า (พุทธทาสภิกขุ, 2525) “เรื่อง

สังคมสงเคราะห์ที่จะให้แก่ใครก็ตามให้ในปริมาณที่เหมาะพอดี ไม่ให้มัวเมาลุ่มหลง ความหมายของการกินดีอยู่ดี อย่าให้เพื้อจนเกินไป และการสงเคราะห์ที่ดีที่สุดก็คือการให้บรมธรรมแก่เขา”

ดังนั้นปัญหาที่มีอยู่ทุกวันนี้อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นปัญหาทางจิตใจ เพราะถึงแม้ประเทศที่พัฒนาดีแล้ว มีหลักประกันทางสังคมดีแล้ว ประชาชนยังไม่มีความสุขทางจิตใจ ส่วนความสุขทางวัตถุ นั้นมีอยู่เต็มเปี่ยมแล้ว แต่ขาดทางจิตใจ ทำให้ไม่มีความสุข การกินดีอยู่ดีนั้นควรเป็นการกินอยู่แต่พอดี ไม่ให้มีอะไรที่มากเกินไป เกิดความต้องการ ปัญหาในปัจจุบันจะสิ้นสุดไม่ได้ เพราะปัญหามาจาก วัตถุนิยม เมื่อคิดจะสร้างและพัฒนาแต่วัตถุ จึงเกิดความไม่พอเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ถ้าพัฒนาจิตใจขจัด กิเลสตัณหา อุปาทานต่างๆ ลงก็จะพิจารณาได้ว่าอะไรถูกอะไรควร อะไรพอดี หรือไม่พอดี การ แก่งแย่งกัน การเบียดเบียนกันก็จะน้อยลง มีความคิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือสังคมมากว่าการ มองแต่ตัวเอง ศาสนาพุทธไม่ได้ห้ามการพัฒนาหรือความก้าวหน้าทางวัตถุ แต่ศาสนาสอนให้เราไม่ เป็นทุกข์ในการพัฒนานั้น และทำให้การพัฒนานั้นก้าวหน้าไปโดยไม่เบียดเบียนคนในสังคม

หลักการสงเคราะห์ในมุมมองพระพุทธศาสนา จึงมีดังต่อไปนี้

การสงเคราะห์เป็นหลักที่สำคัญอย่างหนึ่งในคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพราะเป็นการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลทั่วไปหรือระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนโดยสรุปหลักการสงเคราะห์ในมุมมองพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ อามิสสงเคราะห์ การสงเคราะห์ด้วยปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ตลอดจนสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ธรรมสงเคราะห์ การให้หลักธรรมเป็นทานโดยให้แนวทางในการประพฤติปฏิบัติตามหลักหลักเบญจศีล เบญธรรม หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ทาน ศีล ภาวนา การชี้แนะบุคคลให้เกิดสัมมาทิฏฐิ

หลักสงเคราะห์ด้านการให้ทาน เมื่อวิเคราะห์จากเนื้อหาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาแล้ว พบว่าการสงเคราะห์ต่อกันของพระพุทธเจ้าต่อพระสงฆ์บ้าง พระสงฆ์ต่อพระสงฆ์บ้าง ต่อประชาชนบ้าง ทำให้มีพัฒนาการในด้านต่างๆ คือ ถวายทาน หลายเรื่อง เช่น อายุวัฒนกุมาร (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม, 2534) ได้กล่าวถึงพราหมณ์ ผู้เป็นพ่อซึ่งเป็นเจ้าภาพในพิธีถวายอาหารและน้ำปานะตลอดทั้ง 7 วัน 7 คืน เกิดผลทาน ในวันสุดท้ายพระพุทธเจ้าเสด็จเป็นองค์ประธานในพิธี ซึ่งอายุวัฒนกุมารและบุคคลอื่นได้ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าด้วย ทานที่ถวายจึงมีผลมากถือได้ว่าเป็นผู้บำเพ็ญทานมัยอย่างยิ่ง ในการประกอบพิธีกรรมการสืบชะตา ก็ได้รับอิทธิพลการบำเพ็ญทานนี้จึงมีการให้ทานตั้งแต่การถวายสังฆทาน วัตถุที่ถวายอาจจะเป็นปัจจัย 4 ซึ่งเป็นปัจจัยสำหรับการดำรงชีวิต การถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ที่มาเจริญพระพุทธมนต์สืบชะตา รวมถึงการจัดเลี้ยงอาหารแก่แขกผู้มาร่วมงาน เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการบำเพ็ญทานมัยทั้งสิ้น

หลักสงเคราะห์ช่วยเหลือต่อกัน การสงเคราะห์ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานั้น ปรากฏอยู่หลายแห่ง เช่น เรื่อง บัณฑิตสามเณรเล่าว่า ท่านท้าวสักกะที่ทำการสงเคราะห์แก่มหาทุคคตะด้วยการแปลงร่างเป็นพ่อครัว ผู้ทำอาหารถวายแด่พระพุทธเจ้าโดยได้ถวายปลาตะเพียนแดงหนึ่งคู่สำหรับทำอาหาร (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม, 2534)

เรื่องต่อมา เช่น เรื่อง ปูติคัตตติสสเถระ (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม, 2534) เรื่องเล่าว่า ภิกษุรูปนี้ ป่วยไม่มีใครดูแล รักษา ความทราบถึงพระพุทธองค์ จึงทรงเสด็จไปดูแลและทรงรักษาด้วยพระองค์เอง เช่น ทรงให้ภิกษุเปลี่ยนผ้าจีวร นำไปซักให้แห้ง นำไปตากแดด ปัดกวาดที่พักที่นอน เป็นต้น ตลอดจนดูแลเรื่องอาหารการบริโภคที่ถูกสุขลักษณะ จึงทำให้หายจากอาพาธในครั้งนี้ได้ หน้าที่อย่างนี้ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า ควรเป็นหน้าที่ในการสงเคราะห์ต่อกันของภิกษุผู้บวชมาไม่มีญาติ พี่น้อง จึงต้อยคอยเอาใจใส่ต่อกัน อย่าทอดทิ้งหรือปัดภาระให้คนอื่น

หลักของผู้ให้การสงเคราะห์ คุณลักษณะของผู้ให้การสงเคราะห์ ได้แก่ ผู้ให้พึงดำรงตนด้วยความรักที่เป็นกุศลจิตต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั่วไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544) (ความรักนี้จัดอยู่ในกลุ่มฉันทะเป็นแรงบุญกุศลตรงข้ามกับตัณหาและราคะที่อยากได้แต่ไม่ต้องการให้คนอื่นมีลักษณะเห็นแก่ตัวเป็นเกณฑ์วัด) อีกทั้งจะต้องมีเมตตาจิตที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความไม่พอใจ (โทสะ) โดยตรง หากขาดเมตตาแล้ว จิตก็ไม่อ่อนโยนจะสงเคราะห์ไม่ได้เลย และจิตอาสาก็มีลักษณะเหมือนกับเมตตาเพียงแต่มองกิริยาหรือกิจกรรมในการแสดงออกทางสังคมเป็นตัวกำหนดเท่านั้น เช่น นักเรียนมีจิตอาสาช่วยเหลือคนพิการตาบอดเดินข้ามถนน พลเมืองดีมีจิตอาสาช่วยเหลือยกถุงทรายในคราวน้ำท่วมใหญ่ของประเทศ ในเนื้อหาของแต่ละหัวข้อต่อไปนี้

หลักการความรักที่เป็นกุศลจิต ในบันทึกธรรมของพันเอกปิ่น มุทุกันต์ ได้ให้คำจำกัดความ พร้อมทั้งอธิบายความไว้ว่า เมตตา แปลว่า ความรักใคร่ จากนั้นท่านก็อธิบายความรักใคร่ออกเป็นมี 2 ประเภท เพื่อแยกให้เห็นว่า ความรักใคร่แบบไหนเป็นเมตตา แบบไหนไม่ใช่ ได้แก่

1) ความรักใคร่ด้วยอำนาจของความกำหนัด เช่น ความรักระหว่างเพศ อยู่ในกลุ่มของความรักที่มีตัณหาและราคะเป็นเครื่องปรุงแต่งจิต ซึ่งเป็นเรื่องของเป็นกิเลส เป็นที่มาของความทุกข์ ผู้ปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ต้องพยายามกาจัดออกจากใจ ความรักใคร่ประเภทนี้ไม่ใช่เมตตา

2) ความรักแบบเมตตา ความรักประเภทนี้ เป็นเรื่องของความหวังดี คือปรารถนำจะให้เขาเป็นสุข เช่น มารดารักบุตร มิตรสหายรักกัน เป็นต้น ความรักที่เรียกว่า เมตตานี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้บำเพ็ญทั้งฆราวาส ทั้งบรรพชิต เพราะเป็นคุณธรรมที่จะช่วยให้การอยู่กันในหมู่คณะเป็นไปด้วยดี มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความรักความเอื้อเฟื้อ เข้าใจซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมอยู่เย็น และเป็นสุข

กล่าวโดยสรุป บทนิยามที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา ตลอดจนคัมภีร์รุ่นหลัง ให้บทนิยามของเมตตาเป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือเป็นเรื่องคุณภาพ หรือสภาวะของจิตที่ประกอบด้วยความหวังดี ปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น สัตว์อื่น โดยปราศจากตัณหา หรือราคะ เป็นเครื่องชักจูง ไม่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เป็นกามคุณ เป็นสภาพจิตที่มีความอ่อนโยน เอื้อเฟื้อ มีความเป็นมิตรต่อผู้อื่น (พันเอกปิ่น มุทุกันต์, 2526)

ส่วนคำว่า เปมะ ในพระไตรปิฎกท่านแปลตามศัพท์ว่า ความรัก อรรถกถาอธิบายว่า ชื่อ ว่า เปมะ เพราะอรรถว่า ประพฤติรักใคร่ (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม, 2534) ได้แก่ความรักที่อาศัยเรือน หมายความว่า ความรักแบบ เปมะ นั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องวัตถุ บุคคล สถานที่ สิ่งของ หรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น รักพ่อแม่ รักพี่น้อง รักงาน รักศิลปะ รักการศึกษา รักบ้านเกิดเมืองนอน เป็นต้น (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม, 2534)

เมตตา เป็นความรักแบบไหน หรือมีลักษณะอย่างไร? ก่อนจะตอบคำถามนี้ ขอให้พิจารณาข้อความจากคัมภีร์อรรถกถาต่อไปนี้

เมตตามีอันเป็นไปในอาการให้ประโยชน์เกื้อกูลเป็นลักษณะ มีการนำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลเป็นรส มีการปลดเปลื้องความอาฆาตเป็นเครื่องปรากฏ มีการแสดงความพอใจของสัตว์ทั้งหลายเป็นปทัฏฐาน ความสงบพยาบาทเป็นสมบัติของเมตตานั่น (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2513)

เมตตา เป็นความรักที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเป็นที่ตั้ง เป็นความรักที่มุ่งความสุขแก่ผู้อื่นเป็นสำคัญ เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า “บรรดากษัตริย์เป็นต้น หรือสมณพราหมณ์ผู้ใดผู้หนึ่ง มีจิตเมตตาอย่างแนบแน่นย่อมอนุเคราะห์สัตว์โลกทั่วไป” (พันเอกปิ่น มุทุกันต์, 2526) และพร้อมกับการมุ่งให้เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน ไม่มีความเคียดแค้น พยาบาทต่อกัน นำมาซึ่งความพอใจทั้งสองฝ่าย อรรถกถาบางแห่งท่านจึงใช้คำ 3 คำ เพื่อบ่งบอกถึงผลของการมีเมตตา ได้แก่ ความไม่มีเวร ความปลอดภัย และความสุข บาลีว่า อเวริโน เขมิโน สุขิโน

หลักการจิตเมตตาและกรุณาปรารถนาดี พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสอานิสงส์ของการเจริญเมตตาไว้ถึง 11 ประการ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ หลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ อมนุษย์ และเทวดาทั้งหลาย ไฟ ยาพิษ หรือศาสตรากล้ากรายไม่ได้ จิตตั้งมั่นได้เร็ว สีหน้าสดใสไม่หลงลืมสติตาย เมื่อยังไม่บรรลุธรรมย่อมเข้าถึงพรหมโลก พรหมวิหารธรรม เป็นคุณธรรมซึ่งแสดงออกจากส่วนลึกของจิตใจ คือความรัก ความปรารถนาดี อยากให้บุคคลและสัตว์ดำรงอยู่ในความดีงาม ประสบสุข เป็นประโยชน์ เป็นความบริสุทธิ์ที่มีต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายในฐานะเพื่อนร่วมโลก เป็นความปรารถนาดีที่ไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ บุคคลที่ควรเจริญพรหมวิหารเป็นอันดับแรก คือตนเอง เริ่มตั้งแต่การแผ่เมตตาให้กับตนเอง กรุณา ปรารถนาให้ตนเองพ้นจากห้วงทุกข์ มุทิตา ครั้นเมื่อพ้นจากทุกข์ใดๆ แล้ว ก็พลอยยินดีกับตนเอง และอุเบกขากับสิ่งที่เกิดขึ้นอันเป็นโลกธรรม ซึ่งมีขึ้น-มีลง มีสรรเสริญมีนินทา เมื่อเจริญพรหมวิหารให้กับตนเองเป็นแล้ว ก็จะสามารถที่จะแผ่ไปยังผู้อื่นได้อย่างจริงใจหากเจริญเมตตาอันเป็นธรรมข้อแรกของพรหมวิหารธรรมได้ถึงระดับอัปปมัญญาซึ่งหมายถึงการมีความรู้สึกอย่างแท้จริง ในการมุ่งให้เหล่าสัตว์อยู่ร่วมกันอย่างไม่มีเวรไม่มีภัยไม่เบียดเบียน ไม่ประทุษร้ายซึ่งกันและกัน ให้อยู่ดีมีสุขสมควรตามสถานะของตน เป็นความรู้สึกอย่างไม่มีประมาณ ไม่จำกัดกลุ่ม ไม่มีเขตแดน ถือว่ามีประโยชน์อย่างกว้างขวาง และยังเป็นพื้นฐานช่วยให้ กรุณา มุทิตา อุเบกขา เกิดขึ้นได้ง่าย และยังช่วยทำให้การสร้างบารมีต่างๆ สำเร็จง่ายขึ้น นอกจากนี้ อัปปมัญญา ยังเป็นอารมณ์ของกรรมฐาน ถ้าผู้ปฏิบัติบรรลุถึงอัปปมัญญาสามารถสงบกิเลส คือความพยาบาท ความริษยาลงได้ จิตของบุคคลผู้นั้น ก็จะสงบสุขเยือกเย็นและดำรงตั้งมั่นอยู่ในฌาน การดำรงชีวิตในชาติปัจจุบันจะมีแต่ความสงบสุข ถ้าหากว่าได้บรรลุรูปฌาน 4 สิ้นจากโลกนี้ไป ก็จะบังเกิดในพรหมโลก

ดังนั้น พรหมวิหารธรรม นับเป็นข้อธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งที่พึงเจริญให้มีในตน หากนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ก็จะนามาซึ่งความสุขสงบแก่ตน เมื่อนำไปใช้ในการบริหารคนบริหารองค์กร จะทำให้สังคมนั้นมีการเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลกันโดยเฉพาะทางด้านจิตใจ เป็นสังคมที่สงบสุข น่าอยู่ บุคคลที่นำหลักธรรมนี้ไปประพฤติปฏิบัติ ก็จะเป็นคนงามทั้งภายใน คือในจิตใจที่สามารถสัมผัสได้และภายนอกจะมีบุคลิกภาพที่ดึงดูดให้น่าคบหาในพระไตรปิฎกได้นิยามความหมายของเมตตาไว้สั้นๆ ว่า “ความรักใคร่ กิริยาที่น่าใคร่ ภาวะที่รักใคร่ เมตตาเจโตวิมุตติ นี้ เรียกว่า เมตตา” (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม, 2534) ในบางแห่งก็เพิ่มคำว่า “ในสัตว์ทั้งหลาย” เข้ามา ซึ่งเมื่อนำมาเพิ่มกับคำเดิมที่มีอยู่แล้วก็จะได้ความว่า “ความรักใคร่ กิริยาที่รักใคร่ ภาวะที่รักใคร่ในสัตว์ทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติ นี้เรียกว่า เมตตา” (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม, 2534) และเรียกจิตที่ประกอบด้วยสภาวะดังกล่าวนี้ว่า เป็นจิตที่ประกอบด้วยเมตตา

คำนิยามดังกล่าว เมื่อเทียบเคียงกับอรรถกถา ก็มีลักษณะไม่ต่างกันมาก เช่น “ชื่อว่า เมตตา เพราะอรรถว่ารักใคร่ อธิบายว่า ผูกเยื่อใย ชื่อว่า เมตตา เพราะความเจริญเป็นไปในมิตร หรือความเจริญนั่นเป็นไปต่อมิตร” “ความมีไมตรี กิริยาที่รัก ความเป็นผู้มีความรัก ความเอ็นดู กิริยาที่เอ็นดู ความเป็นผู้เอ็นดู ความแสวงหาประโยชน์ ความอนุเคราะห์ ความไม่พยาบาท ความไม่ปองร้าย ความไม่โกรธ ชื่อว่า เมตตา” “ชื่อว่า เมตตา เพราะมีความเยื่อใย อธิบายว่า ความรัก ชื่อว่า เมตตา เพราะมีความรัก หรือความเป็นไปแห่งความรัก” “ธรรมชาติใดย่อมสนิทสนม รักใคร่ ฉะนั้นธรรมชาตินั้น ชื่อว่าเมตตา อธิบายว่า ย่อมเสน่หา

อีกอย่างหนึ่ง ความว่า ชื่อว่า เมตตาเพราะรักใคร่ เยื่อใย ยินดีในสัตว์ทุกจำพวก” “ความเป็นผู้ใคร่เพื่ออันนำมาซึ่งหิตสุข โดยนัยว่า ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงจงมีความสุขเถิด ดังนี้เป็นต้น ชื่อว่า เมตตา” (พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2521) ในด้านสัททศาสตร์แสดงรูปวิเคราะห์ว่า มิชฺชติ สินิยฺหตีติ เมตฺตา แปลว่า ธรรมชาติใดย่อมรักใคร่ชื่นชมต่อสัตว์ทั้งหลาย ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า เมตตา

พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ได้ให้ความหมายของคาว่าเมตตาว่า ความรัก, ความปรารถนาให้เขามีความสุข, แผ่ไมตรีจิตคิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขถ้วนหน้า (เป็นข้อ 1 ในพรหมวิหาร 4 ข้อ 2 ในอารักขกัมมัฏฐาน 4) บางแห่งท่านก็ใช้คู่กับกรุณา เขียนติดกันว่า เมตตากรุณา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) หมายถึง ความรักความปรารถนาดี และความสงสาร ความอยากช่วยเหลือปลดเปลื้องทุกข์ (เป็นข้อแรกในเบญจธรรม) สอดคล้องกับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานที่นิยามไว้ว่า “ความรักและเอ็นดู, ความปรารถนาจะให้ผู้อื่นได้สุข, เป็นข้อ 1 ในพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

ลักษณะความกระตือรือร้นทางด้านจิตใจในการที่จะทำประโยชน์เกื้อกูลแก่บุคคลอื่น ถือว่าเป็นลักษณะของผู้มีเมตตาอยู่ภายในจิตใจ ผู้มีลักษณะดังกล่าวนี้ เมื่อมีภารกิจเกิดขึ้นกับบุคคลอื่น ย่อมไม่เอาเรื่องของตนเองเป็นข้ออ้างเพื่อที่จะได้พ้นภาระรับผิดชอบ มีข้อความในพระบาลีที่น่าสนใจเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวนี้ควรนำมาพิจารณา กล่าวคือ พระพุทธเจ้าข้า แม้ข้าพระพุทธเจ้าก็มีความคิดอย่างนี้ว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอที่เราได้อยู่ร่วมกับเพื่อนสพรหมจารีเห็นปานนี้ ข้าพระพุทธเจ้านั้นได้เข้าไปตั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรมไว้ในท่านเหล่านี้ ทั้งในที่แจ้งและที่ลับ ข้าพระพุทธเจ้ามีความคิดอย่างนี้ว่า ไฉนหนอ เราพึงวางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจแห่งจิตของท่านเหล่านี้เท่านั้น ดังนี้แล้ว วางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิตของท่านเหล่านี้แหละ กายของพวกข้าพระพุทธเจ้าต่างกันก็จริงแล แต่จิตเป็นเหมือนดวงเดียวกันพระพุทธเจ้าข้า (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม, 2534)

หลักการจิตอาสาคิดช่วยเหลือโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน จิตอาสา ก็คือ จิตที่พร้อมสละเวลา แรงกาย แรงใจและสติปัญญาเพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่นหรือสังคมเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ ไม่หวังผลตอบแทนและเป็นการกระทำที่ไม่ใช่ภาระหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบของตนเองอย่างเช่น การที่พระสงฆ์มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนจากภัยหนาว เป็นต้น (ซึ่งแท้จริงแล้วไม่ใช่กิจของสงฆ์โดยตรง แต่เป็นการสงเคราะห์ชาวบ้านหรือที่เรียกศัพท์สมัยใหม่ว่า จิตอาสา ก็คือนัยเหมือนกัน)

สรุป

การสงเคราะห์ช่วยเหลือต่อกัน (อปจายนมัย) เช่น การบริจาคทรัพย์ เสื้อผ้า อาหาร แก่ผู้ยากไร้ ผู้ประสบภัยน้ำท่วม และส่วนประโยชน์ที่เกิดในระดับปัจเจกบุคคล คือ การสงเคราะห์ระหว่างบิดามารดาที่พึงปฏิบัติต่อบุตรธิดาและบุตรธิดาก็พึงปฏิบัติตอบแทนคุณท่าน (กตเวที) ส่วนการสงเคราะห์พระสงฆ์เน้นปัจจัย 4 คือ ไตรจีวร อาหาร บิณฑบาต เสนาสนะและเภสัชยารักษาโรค เป็นต้น ประโยชน์ของการของการสงเคราะห์ทำให้เกิดประโยชน์ในระดับสังคม คือ ด้านการส่งเสริมและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น การถวายไทยธรรม การสร้างเสนาสนะวัตถุ ถาวรวัตถุ การถวายภัตตาหารแด่พระพุทธเจ้าและหมู่สงฆ์ ด้านการลดปัญหาความเห็นแก่ตัวและรู้จักเสียสละเพื่อสาธารณกุศล เช่น ทำให้เกิดตัวอย่างแก่คนอื่นในทางสังคมที่กล้าสละทรัพย์เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และด้านความสามัคคีความเข้มแข็งทางสังคม

การสงเคราะห์ด้วยหลักธรรมทาน นักสังคมสงเคราะห์จะต้องนำหลักธรรมะไปใช้ในการปฏิบัติงานและใช้ในการพัฒนาตนเอง นอกเหนือไปจากความรู้ที่มีอยู่เพื่อให้นักสังคมสงเคราะห์ต้องกระทำกับบุคคล กลุ่มและชุมชนที่มีปัญหามีความต้องการในระดับต่างๆ กันการนำธรรมะมาประยุกต์ใช้จะให้คุณค่าเป็นอย่างมากงาน สังคมสงเคราะห์เป็นงานที่ละเอียดอ่อน เพราะเป็นการให้การช่วยเหลือที่จะพัฒนาบุคคล ไม่ใช่เพียงแต่การช่วยเหลือที่จะให้เฉพาะสิ่งของเท่านั้น การปฏิบัติงานทุกขั้นตอนจะต้องกระทำด้วยสติ ใช้ปัญญาในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ลำพังเฉพาะการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักสังคมสงเคราะห์กับผู้รับบริการก็เป็นงานที่จะต้องใช้ความรู้สึกใช้ความละเอียดอ่อนใช้ความอดกลั้นเป็นอย่างมากเพราะการสร้างสัมพันธภาพเป็น

สิ่งจำเป็นที่จะทำให้กระบวนการปฏิบัติงานดำเนินต่อไปได้ดีหรือไม่เดยงใด สัมพันธภาพที่ดีจะเริ่มจากการที่นักสังคมสงเคราะห์ได้พบกับผู้รับบริการครั้งแรกการให้การต้อนรับหรือพบปะด้วยความเป็นมิตรดังกล่าวนั้น การสงเคราะห์เป็นหลักที่สำคัญอย่างหนึ่งในคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพราะเป็นการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลทั่วไปหรือระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนโดยสรุปหลักการสงเคราะห์ในมุมมองพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ อามิสสงเคราะห์ และธรรมสงเคราะห์

เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ และคณะ. (2533). หลักการดำรงชีวิตในสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2544). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2521). ปรมัตถโชติกะ สมถกรรมฐานทีปนี. พระนคร: มูลนิธิสัทธัมมโชติกะจัดพิมพ์.

พันเอกปิ่น มุทุกันต์. (2526. บันทึกธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.

พุทธทาสภิกขุ. (2525).บรมธรรมภาคต้น. กรุงเทพมหานคร : ธรรมทานมูลนิธิ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535).พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539).พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534).พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

_____. (2531). สทฺธมฺมปกาสินี ทุติโย ภาโค. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

ผลกระทบจากการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ของภาครัฐ

Impact from resolving the outbreak of COVID-19 of the Government Sector

พระปัญญวัฒน์ คุตฺตสีโล (อโนราช)
Phra Punyawat Cuttasilo (Anorach)
พระสิทธิรักษ์ จนฺทสาโร (หมู่หัวนา)
Phra Sittirak Juntasaro (Moohuana)
พัชรี ศิลารัตน์
Putcharee Silarut
วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม
Maha Sarakham Buddist College
ปัญญา คล้ายเดช
Punya Klaydesh
วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
Chaiyaphum Buddist College
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
วสันต์ ศรีสอาด
Wasan Srisaard
นักวิชาการอิสระ
Independent academic
E-mail: Punyawat.aeh@gmail.com

Received: 6 February 2024; Revised: 22 February 2024; Accepted: 22 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบต่อภาคประชาชนจากการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ของภาครัฐ จากการศึกษาพบว่า เมื่อมีการระบาดของโรคโควิด-19 เข้ามาในประเทศไทย ภาครัฐได้ออกนโยบายให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเพื่อควบคุมการระบาดของโรคโควิด-19 ให้ได้โดยเร็ว ออกมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันและควบคุมไม่ให้มีการแพร่ระบาดไปในวงกว้าง มีคำสั่งออกมามากมายให้ภาคประชาชนปฏิบัติตามแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค 2) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข และ 3) ด้านการช่วยเหลือเยียวยา ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตโดยปกติของประชาชน จึงทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมา ส่งผลกระทบแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของทั้งประเทศต้องลดลงในทุกภาคส่วน ผู้คนจำนวนมากต้องสูญเสียงาน รายได้ลดลง รายจ่ายเพิ่มขึ้น ถูกปรับลดเงินเดือนหรือค่าตอบแทน ถูกเลิกจ้างงาน ไม่มีพื้นที่ค้าขาย เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ภาระหนี้สินในและนอกระบบมากขึ้น กระทบต่อผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบางเป็นอย่างมาก 2) ด้านสังคม ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมเพิ่มขึ้น ครอบครัวยากจนและกลุ่มผู้เปราะบางต้องเผชิญกับความยากลำบากในชีวิตมากขึ้น การงดกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ งดการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ในช่วงปิดเมืองนั้นที่อยู่อาศัยมี

ความแออัดเพิ่มมากขึ้น ผู้มีรายได้น้อยประสบปัญหาการขาดแคลนอาหาร และ 3) ด้านสุขภาพ เกิดการเจ็บป่วย ในรายที่มีอาการรุนแรงจะมีอาการระบบทางเดินหายใจล้มเหลว และอาจถึงขั้นเสียชีวิตได้ นอกจากนี้ผู้คนเกิดความรู้สึกต่าง ๆ ต่อสถานการณ์ระบาดของโรค เกิดความรู้สึกเหงา มีความปริวิตกกังวลทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านการเงินทั้งของตนเองและของครอบครัว วิตกกังวลกลัวว่าตนเองและสมาชิกในครอบครัวจะติดเชื้อ สุขภาพที่แย่ลงเนื่องจากไม่มีความสุขหรือมีอาการทางสุขภาพจิต

คำสำคัญ: ผลกระทบ, การแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19, ภาครัฐ

Abstract

This academic article aims to study the impact on the public sector from the government sector of the COVID-19 outbreak. From the study, it was found that when there is an outbreak of COVID-19 Entering Thailand. The Government Sector gave policies to people to follow strictly in order to urgently stop the spread of COVID-19. The Government Sector issued many measures to prevent and cease the wide spread of COVID-19 and many orders were issued for people to follow and practice in the ways were divided into 3 aspect as follows: 1) For preventing and ceasing the spread of COVID-19. 2) For treatment and public health and 3) For relief. That were not familiar with normal lives of the people. Therefore, it caused many problems effecting were divided into 3 aspect as follows: 1) Economy aspect: economic activity of the entire country must be reduced in every sector, many people have lost their jobs, their incomes have decreased, their expenses have increased, reduced salary or compensation, lay off work, there is no trading area, increasing formal and informal debts. Especially low earners and risky groups were most effected. 2)Social aspect: causes increased inequality in society. For poor families and vulnerable groups face more hardships. Abstaining from various social activities, refrain from participating in community activities during the lockdown period, housing has become more congested. Low income people face Problems with foods shortages and 3) Health aspect: illness occurred in severe cases, there will be respiratory failure and death. In addition, people have various feelings about the epidemic situation. Feeling lonely, have anxiety about life both financial aspects of oneself and family members will be infected. Deteriorating health due to being unhappy or having mental health symptoms.

Key Words: Impact, Resolving the outbreak of COVID-19**,** Government Sector

บทนำ

วิกฤตโควิด-19 นั้นสร้างผลกระทบอย่างมากมายไปทั่วโลก สร้างความตื่นตระหนกหวาดกลัวส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของประชาชนทั่วโลก และยังส่งผลกระทบทางสภาพสังคมและเศรษฐกิจอีกด้วย ความน่ากลัวและเป็นสิ่งที่อันตรายของโรคนี้คือการที่เราไม่ทราบว่าตนเองติดเชื้อเนื่องจากไม่แสดงอาการจึงเป็นพาหะของโรค และยังคงใช้ชีวิตแบบเดิมตามปกติ ทำให้เชื้อโรคแพร่ระบาดต่อไปให้ผู้อื่นอย่างง่ายดายโดยไม่รู้ตัว จนในที่สุดการควบคุมโรคภาพรวมกระทำได้ยาก (สายสมร เฉลยกิตติ และคณะ, 2563) ในประเทศไทยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) (ศบค.) มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน เป็นคณะกรรมการบริหารโรคโควิด-19 แห่งชาติ ได้มีการประกาศภาวะฉุกเฉิน โดยที่มุ่งเน้นให้ประชาชนรักษาระยะห่างทางสังคม ปฏิบัติงานที่บ้าน อยู่บ้าน รักษาระยะห่างทางกายภาพ สวมใส่หน้ากากอนามัย และล้างมือด้วยสบู่หรือเจลแอลกอฮอล์มากกว่า 70 % เป็นประจำ ซึ่งการประกาศภาวะฉุกเฉินส่งผลให้ประชาชนต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทั้งหมด (ณัฐวรรณ คำแสน, 2564)

เมื่อเกิดการระบาดของโควิด-19 รัฐบาลไทยประกาศข้อกำหนด แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 (ฉบับที่ 1) ตามที่ได้มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร ใช้บังคับทั่วราชอาณาจักรห้ามประชาชนเข้าไปในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการติดโรคโควิด-19 และต่อมามีการสั่งปิดสถานที่เป็นการชั่วคราว เช่น ห้างสรรพสินค้า การระงับการให้บริการของสถานบริการต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และในอีกหลายพื้นที่ การงดกิจกรรม อาทิ การแข่งขันกีฬา งานบันเทิง งานอบรมสัมมนา การแสดงสินค้า เป็นต้น ซึ่งส่งผลกับการดำเนินชีวิตของประชาชน ได้ส่งผลกระทบทุกมิติทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นวงกว้างอย่างชัดเจน การที่ภาครัฐได้ใช้อำนาจในการควบคุมป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยการออกคำสั่งให้ปิดสถานศึกษา ร้านค้า สถานบริการ สถานที่ซึ่งมีโอกาสเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดนั้น ย่อมสร้างผลกระทบ สร้างความลำบากให้กับประชาชนโดยทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง เช่น อาชีพค้าขาย โดยปกติก็เป็นไปด้วยความยากลำบากอยู่แล้ว เกิดความไม่แน่นอนในการที่จะเปิดให้บริการ มีคำสั่งปิดออกมาเป็นระยะ ๆ พอผ่อนคลายให้เปิดบริการได้ก็ไม่สามารถรับลูกค้าได้เต็มกำลังเพราะมีการจำกัดจำนวนและรักษาระยะห่างสำหรับผู้ที่มาใช้บริการในสถานที่ให้บริการ อีกทั้งผู้ใช้บริการก็ไม่นิยมที่จะใช้บริการในสถานที่ให้บริการเนื่องด้วยเพราะเกิดความวิตกกังวลกลัวจะมีการติดเชื้อ ส่งผลต่อการคำนวณหรือจัดเตรียมวัตถุดิบก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก อีกทั้งยังมีภาวะข้าวของแพงมาคอยซ้ำเติมทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้นไปอีก ไม่เพียงแต่อาชีพค้าขายเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบ ยังรวมถึงระบบอัตราการจ้างงานที่ลดลงด้วย (นัชชา เกิดอินทร์ และคณะ,2564)

ยังมีผู้ประกอบการอีกเป็นจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการของทางภาครัฐ ให้เว้นระยะห่างทางสังคม งดการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ทำการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ จึงไม่มีผู้มาใช้บริการ ส่งผลกระทบไปถึงค่าใช้จ่ายประจำที่ยังคงต้องชำระกับทางธนาคาร ไม่สามารถชำระได้ตามเวลาที่กำหนด ส่งผลให้ถูกยึดทรัพย์สินไปขายทอดตลาดเป็นจำนวนมาก เรียกได้ว่าวิกฤตินี้ได้ส่งผลกระทบกันไปในทุก ๆ อาชีพ กล่าวได้ว่าภาคประชาชนก็ได้ปฏิบัติตามคำสั่งการควบคุมป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากทางภาครัฐอย่างเคร่งครัด แต่ผลลัพธ์กลับไม่เป็นไปอย่างที่คาดหวัง ยังคงมีผู้ติดเชื้อรายวันเพิ่มขึ้นมาอย่างน่าตกใจ และผลอีกอย่างที่ตามมาก็คือ ความบอบช้ำทางด้านจิตใจและร่างกายของประชาชนที่ต้องต่อสู้กับโรคร้าย และยังต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัวด้วย (ณัฐวรรณ คำแสน, 2564)

ผลจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้สร้างบาดแผลและผลกระทบแก่ผู้คนมากมาย โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจที่ตกต่ำลง ด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจของทั้งประเทศต้องลดลงในทุกภาคส่วน ผู้คนจำนวนมากต้องสูญเสียงาน มีรายได้ลดลง ถูกปรับลดเงินเดือนหรือค่าตอบแทน ถูกเลิกจ้างงาน ไม่มีพื้นที่ค้าขาย เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสุขภาพ เกิดการเจ็บป่วย มีอาการไข้ ไอ เจ็บคอ หอบเหนื่อย หรือมีอาการของโรคปอดอักเสบ ในรายที่มีอาการรุนแรงจะมีอาการระบบทางเดินหายใจล้มเหลว และอาจถึงขั้นเสียชีวิตได้ นอกจากนี้ผู้คนเกิดความรู้สึกต่าง ๆ ต่อสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19 เช่น เกิดความรู้สึกเหงา มีความปริวิตกกังวลทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ด้านการเงินทั้งของตนเองและของครอบครัว วิตกกังวลกลัวว่าตนเองและสมาชิกในครอบครัวจะติดเชื้อ สุขภาพที่อาจแย่ลงเนื่องจากไม่มีความสุข หรือมีอาการทางสุขภาพจิต เช่น ซึมเศร้า เครียด นอนไม่หลับ เป็นต้น (สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ, 2563) ผลกระทบทางด้านสังคม ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมเพิ่มขึ้น กลุ่มผู้เปราะบางต้องเผชิญกับความยากลำบากในชีวิตมากขึ้น (สมชาย ปรีชาศิลปะกุล, 2564) การงดกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ การปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal Life) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงปิดเมืองนั้นที่อยู่อาศัยมีความแออัดเพิ่มมากขึ้น ผู้มีรายได้น้อยประสบปัญหาการขาดแคลนอาหาร (สมศรี สัจจะสกุลรัตน์ และคณะ, 2564) ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกผู้คน ทุกภาคส่วน ทุกองค์กร ทุกประเทศในทุก ๆ มิติ โดยวิกฤติสร้างการเปลี่ยนแปลงให้โลกเสมอวิถีแห่งโลกใบนี้ต่อไปไม่ใช่วิถีความเป็นไปแบบโลกใบเดิมอีกแล้ว

การแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ของภาครัฐ

ประเทศไทยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) (ศบค.) มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน เป็นคณะกรรมการบริหารโรคโควิด-19 แห่งชาติ ได้มีการประกาศภาวะฉุกเฉิน โดยที่มุ่งเน้นให้ประชาชนรักษาระยะห่างทางสังคม ซึ่งการประกาศภาวะฉุกเฉินส่งผลให้ประชาชนต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทั้งหมด (ณัฐวรรณ คำแสน, 2564) ภาครัฐโดยกระทรวงสาธารณสุขจึงได้ออกประกาศเป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เพื่อประโยชน์ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดต่ออันตราย ทำให้ภาครัฐได้ออกมาตรการต่าง ๆ เช่น มาตรการปิดเมืองและเคอร์ฟิว การสั่งปิดสถานที่ต่าง ๆ ที่มาพร้อมกับความไม่สะดวกสบาย กระทบต่อการดำรงชีวิตที่ไม่คุ้นเคยของประชาชนทุกกลุ่มวัย ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมเป็นอย่างมาก (วลัยพร รัตนเศรษฐ์ และคณะ, 2563) โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน

1 ด้านการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค หน่วยงานภาครัฐรับนโยบายจากรัฐบาล รัฐบาลสั่งการเป็นนโยบายลงมา ประกาศเป็นโรคร้ายแรงควบคุม และมีกฎหมาย คำสั่ง จังหวัดก็จะตั้งกรรมการควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ แล้วสั่งการลงไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมาย ใครฝ่าฝืนมีความผิดทุกคนก็มีบทบาทหน้าที่ตาม พ.ร.บ.ควบคุมโรค หน่วยงานรัฐใช้ระบบกฎหมายควบคุม เป็นคำสั่งฉบับต่าง ๆ นายอำเภอสั่งการไปยังกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ให้ความร่วมมือกับทางสาธารณสุขอย่างเต็มที่ ภาครัฐได้ออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อที่จะป้องกันและควบคุมไม่ให้มีการแพร่ระบาดไปในวงกว้าง มีคำสั่งออกมามากมายให้ภาคประชาชนปฏิบัติตาม เช่น มาตรการอยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ หลักปฏิบัติ D M H T A ห้ามการรวมกลุ่ม การสั่งปิดสถานที่ ต่าง ๆ ที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการแพร่ระบาด การให้โรงเรียนและสถานศึกษางดการเรียนการสอนในสถานที่ การให้งดจัดกิจกรรมทางสังคม งานบุญ งานบวช งานฉลอง งานตามประเพณีต่าง ๆ การให้งดการรวมกลุ่ม งดรับประทานอาหารร่วมกัน การจัดระเบียบผู้ประกอบการจำกัดจำนวนผู้มาใช้บริการ

มีกรอบเวลาเปิด-ปิด การสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อออกจากที่พักอาศัย จนถึงหนักที่สุดคือสั่งปิดหมู่บ้าน ห้ามประชาชนออกจากบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตโดยปกติของประชาชน

2 ด้านการแพทย์และสาธารณสุข รัฐบาลมอบนโยบายการสร้างภูมิต้านทานในวัคซีน จัดตั้งภาคีเครือข่าย ขับเคลื่อนนโยบายอย่างเต็มรูปแบบ มีการเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงผ่านเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ประธานชุมชน ลงพื้นที่ สอบสวนโรคผู้ป่วยและกลุ่มผู้สัมผัสเสี่ยงสูงและจัดทำไทม์ไลน์ ให้ความเข้าใจในเรื่องวัคซีน ออกปฏิบัติงานฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 จัดตั้งโรงพยาบาลสนามและศูนย์พักคอย ตรวจวินิจฉัยโรคเบื้องต้น ให้บริการตรวจ ATK แก่ประชาชน ส่งยาถึงบ้านแก่ผู้ป่วยเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ ดูแลกลุ่มเสี่ยงสูงและผู้ป่วยที่ศูนย์พักคอยและผู้ป่วยที่รักษาอยู่บ้าน ประชาสัมพันธ์แนะนำในเรื่องของวัคซีน หารายชื่อ ผลักดันให้ประชาชนรับฉีดวัคซีนให้มากที่สุด สื่อสารความเสี่ยง ประเมินสถานการณ์ให้ผู้ป่วย รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในด้านภาระค่าใช้จ่ายของประชาชนในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยโควิด-19 ค่ายารักษา บริหารจัดการโรงพยาบาลสนาม ศูนย์พักคอย ไม่ให้ประชาชนมีภาระค่าใช้จ่าย เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ลงพื้นที่ให้บริการประชาชน อำนวยความสะดวกสำหรับสิทธิการรักษาพยาบาลสามารถรักษาที่ใดก็ได้ไม่มีค่าใช้จ่าย และที่เด่นชัดที่สุดคือการที่รัฐบาลจัดสรรวัคซีนป้องกันโควิด-19 แก่ประชาชนทุกคนอย่างพอเพียงและไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ รณรงค์ให้ประชาชนเข้ารับการฉีดวัคซีนเป็นวาระแห่งชาติ มีการประชาสัมพันธ์ในทุกช่องทางการสื่อสารของหน่วยงานภาครัฐ

3 ด้านการช่วยเหลือเยียวยา การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทยมีความรุนแรงมาโดยตลอด ภาครัฐจึงได้ออกมาตรการดูแลช่วยเหลือเยียวยาประชาชนมาหลากหลายโครงการ ทั้งในส่วนของนโยบายของรัฐบาลสู่ประชาชนโดนตรงและรัฐบาลสั่งมอบนโยบายลงมาทางหน่วยงานภาครัฐ โครงการช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐบาลก็จะมี โครงการเราชนะ แจกเงิน 5,000 บาท นาน 3 เดือน โครงการคนละครึ่ง บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โครงการ ม.33 เรารักกัน ลดเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมของนายจ้างและลูกจ้าง สินเชื่อแก่ประชาชนรายละ 10,000 บาท มาตรการพักชำระหนี้ของสถาบันการเงินเฉพาะกิจ มาตรการด้านภาษี ลดภาษี คืนภาษี บรรเทาภาระการจ่ายค่าน้ำค่าไฟ การเยียวยาจากการแพ้วัคซีน เป็นต้น แต่ก็จะมีบุคคลบางกลุ่มที่ไม่ได้รับการเยียวยาและเข้าไม่ถึงโครงการของทางภาครัฐ และบางกลุ่มที่สามารถเยียวยาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ก็มีบทบาทในการเข้ามาช่วยเหลือเยียวยามีการแจกถุงยังชีพ แจกข้าวสารอาหารแห้ง แจกข้าวกล่อง ในช่วงที่มีการระบาดหนัก ปิดสถานที่เสี่ยง แจกอุปกรณ์ในการป้องกัน ออกรับผู้ป่วยจากนอกพื้นที่มารักษาและยังมีการช่วยเหลือเยียวยาของแต่ละหน่วยงาน ภาคเอกชน ประชาชนนำสิ่งของมาช่วยบริจาค

ผลกระทบการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ของภาครัฐ

จากมาตรการต่าง ๆ ที่ภาครัฐได้ออกมาโดยเฉพาะด้านการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค ภาครัฐได้ออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อที่จะป้องกันและควบคุมไม่ให้มีการแพร่ระบาดไปในวงกว้าง มีคำสั่งออกมามากมายให้ภาคประชาชนปฏิบัติตาม เช่น มาตรการอยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ หลักปฏิบัติ D M H T A ห้ามการรวมกลุ่ม การสั่งปิดสถานที่ต่าง ๆ ที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการแพร่ระบาด การให้โรงเรียนและสถานศึกษางดการเรียนการสอนในสถานที่ การให้งดจัดกิจกรรมทางสังคม งานบุญ งานบวช งานฉลอง งานตามประเพณีต่าง ๆ การให้งดการรวมกลุ่ม งดรับประทานอาหารร่วมกัน การจัดระเบียบผู้ประกอบการจำกัดจำนวนผู้มาใช้บริการ มีกรอบเวลาเปิด-ปิด การสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อออกจากที่พักอาศัย จนถึงหนักที่สุดคือสั่งปิด

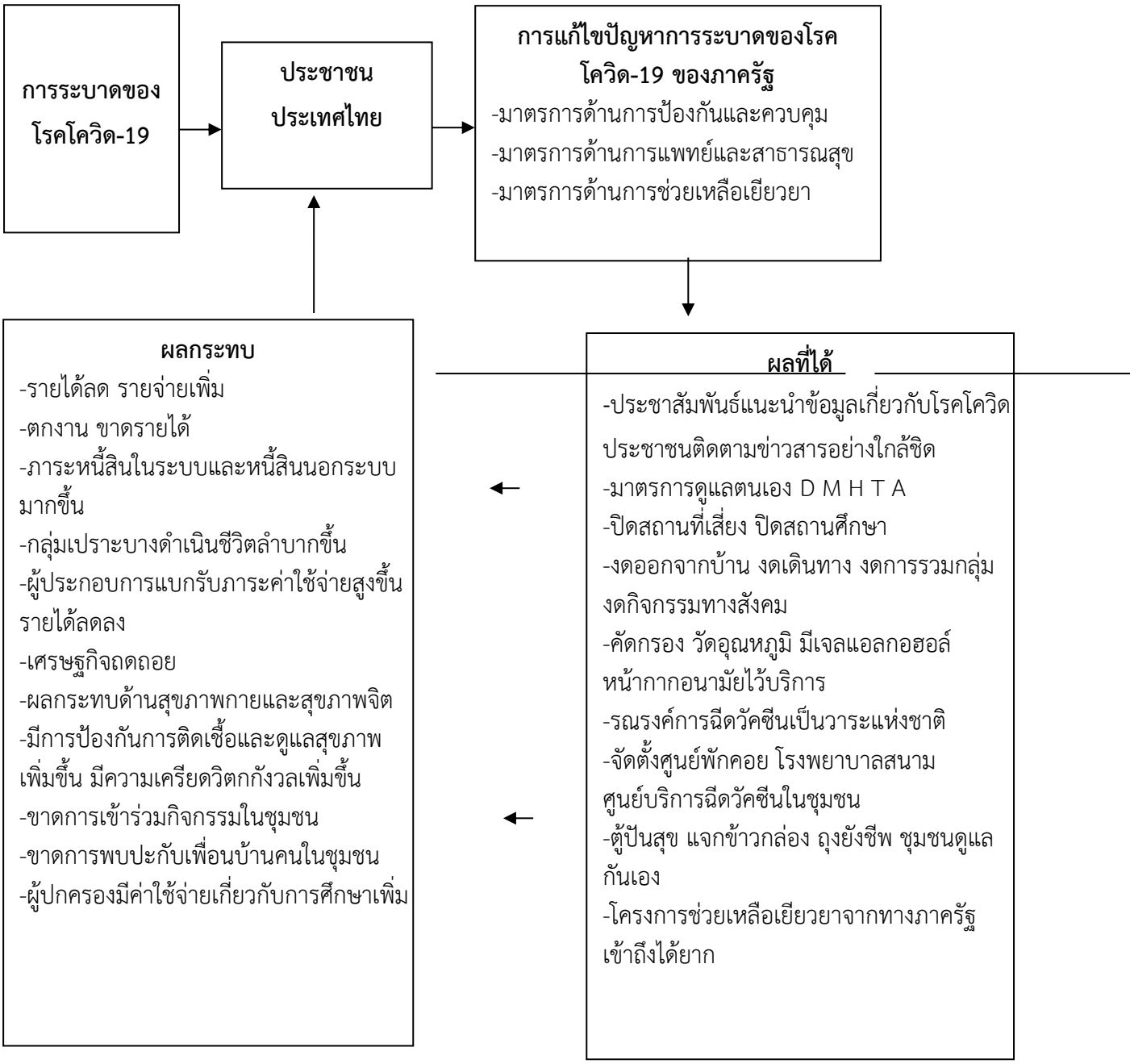
หมู่บ้าน ห้ามประชาชนออกจากบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตโดยปกติของประชาชน ถึงแม้ว่าภาครัฐจะออกมาตรการช่วยเหลือเยียวยามาก็ยังไม่ทั่วถึงความลำบากของภาคประชาชน ส่งผลกระทบต่อประชาชนดังนี้

1 ด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของทั้งประเทศต้องลดลงในทุกภาคส่วน ผู้คนจำนวนมากต้องสูญเสียงาน มีรายได้ลดลง ถูกปรับลดเงินเดือนหรือค่าตอบแทน ถูกเลิกจ้างงาน ไม่มีพื้นที่ค้าขาย เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ เมื่อไม่สามารถประกอบชีพได้ก็ทำให้ขาดรายได้และยิ่งปัญหาโรคระบาดยืดเยื้อนานเท่าไร ความเสียหายยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งปัญหาที่ตามมาคือ ปัญหาหนี้สินในครัวเรือนที่พุ่งสูงขึ้น ปัญหาการ ฆ่าตัวตาย ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการตกงาน หรือการต้องปิดกิจการอย่างถาวร เป็นต้น กิจการบางอย่าง ต้องอาศัยรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ เช่น ธุรกิจการท่องเที่ยว สายการบิน โรงแรม ร้านอาหาร เมื่อรัฐบาลไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวได้ทำให้กลุ่มอาชีพเหล่านี้ต้องขาดรายได้ แม้กระทั่งกิจการบางอย่างในประเทศ เช่น สถานออกกำลังกายของเอกชน ร้านอาหาร ภัตตาคาร ร้านนวด สถานเสริมความงาม ฯลฯ เมื่อมีการระบาดมากขึ้นรัฐบาลได้สั่งปิดกิจการ สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ประกอบการ พนักงานลูกจ้างเป็นอย่างมาก แม้รัฐบาลจะมีการเยียวยาให้แก่ประชาชน แต่ปัญหาที่พบคือจำนวนเงินที่รัฐบาลเยียวยาไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง (ณัฐหทัย นิรัติศัย และคณะ, 2564) การจับจ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น ภาระหนี้มากขึ้น กระทบต่อผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบางเป็นอย่างมาก ถึงแม้ภาครัฐจะเริ่มผ่อนคลายมาตรการลงผลกระทบก็ยังคงอยู่ ผลกระทบที่ตามมาเหล่านี้เกิดเป็นทุกข์อย่างใหม่ต่อประชาชน โดยมีเหตุแห่งทุกข์มาจากมาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคของรัฐบาล เมื่อมีปัญหาอย่างใหม่ขึ้นมารัฐบาลก็ได้ออกมาตรการช่วยเหลือเยียวยาเพื่อที่จะแก้ปัญหาดับทุกข์ให้กับประชาชน ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ และจะเกิดปัญหาใหม่ เป็นทุกข์อย่างใหม่ขึ้นมาอีก วนเป็นวัฏจักรอยู่อย่างนี้ไปอีก รัฐบาลควรนำบทเรียนในครั้งนี้ไปวิเคราะห์ ควรแก้ปัญหาให้ถูกจุด ให้แก้ที่ต้นเหตุ ให้แก้ที่โครงสร้าง เมื่อมีทุกข์อย่างใหม่เข้ามาก็จะทำให้เกิดการดับทุกข์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2 ด้านสังคมก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมเพิ่มขึ้น รวมถึงจะซ้ำเติมแก่ครัวเรือนยากจนและกลุ่มผู้เปราะบางต้องเผชิญกับความยากลำบากในชีวิตมากขึ้น การงดกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ งดการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เช่น งานบุญประเพณี การพบปะกับเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชน ผลกระทบด้านการศึกษา พบว่านักเรียน/นักศึกษาต้องเรียนออนไลน์ ทำให้ผู้ปกครองมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาเพิ่ม เช่น ค่าอินเทอร์เน็ตรายเดือน ต้องซื้ออุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีเพิ่ม การปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal Life) พยายามหลีกเลี่ยงพื้นที่รวมกลุ่มที่มีผู้คนจำนวนมาก รักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) 1 ถึง 2 เมตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงปิดเมืองนั้นที่อยู่อาศัยมีความแออัดเพิ่มมากขึ้น ผู้มีรายได้น้อยประสบปัญหาการขาดแคลนอาหาร

3 ด้านสุขภาพ เกิดการเจ็บป่วย มีอาการไข้ ไอ เจ็บคอ หอบเหนื่อย หรือมีอาการของโรคปอดอักเสบ ในรายที่มีอาการรุนแรงจะมีอาการระบบทางเดินหายใจล้มเหลวและอาจถึงขั้นเสียชีวิตได้ นอกจากนี้ผู้คนเกิดความรู้สึกต่าง ๆ ต่อสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19 เช่น เกิดความรู้สึกเหงา มีความปริวิตกกังวลทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ด้านการเงินทั้งของตนเองและของครอบครัว วิตกกังวลกลัวว่าตนเองและสมาชิกในครอบครัวจะติดเชื้อ สุขภาพที่อาจแย่ลงเนื่องจากไม่มีความสุข หรือมีอาการทางสุขภาพจิต เช่น ซึมเศร้า เครียด นอนไม่หลับ เป็นต้น

39 ผลกระทบจากการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ของภาครัฐ

องค์ความรู้ใหม่

เมื่อการระบาดของโรคโควิด-19 เข้ามาได้สร้างความวิตกกังวลให้กับประชาชนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยว่ากลัวจะติดเชื้อ เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย จากอาการเล็กน้อยจนถึงเจ็บป่วยรุนแรงปอดอักเสบติดเชื้อหรือถึงขั้นเสียชีวิต ทั้งของตนเองและคนในครอบครัว เกิดเป็นความทุกข์ (ทุกข์) ความไม่สบายกายไม่สบายใจ โดยมีการระบาดของโรคโควิด-19 เป็นเหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย)

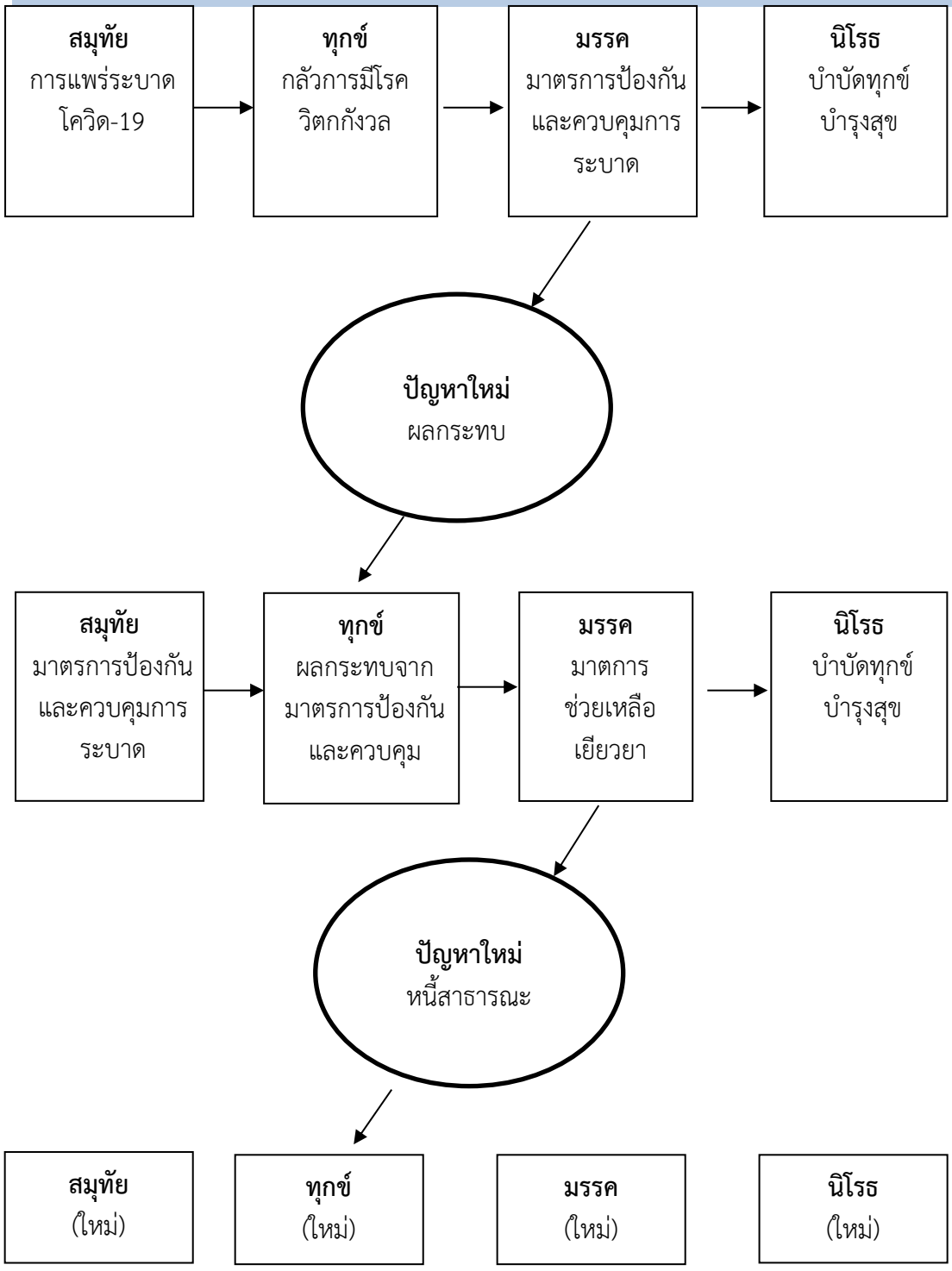
ภาครัฐเองก็ไม่ได้นิ่งนอนใจ พยายามศึกษาหาแนวทาง วิธีการ มาตรการที่จะควบคุมและป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19 โดยมีความหวังในการระงับการระบาดของโรคได้อย่างเด็ดขาด เป็นเป้าหมายสูงสุดในการดับทุกข์ให้ประชาชน (นิโรธ) ภาครัฐจึงได้ออกประกาศกำหนดให้โรคโควิด-19 เป็นโรคติดต่อ

อันตราย และยังประกาศใช้พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เพื่อที่จะเป็นหนทางสู่การดับทุกข์ให้ประชาชน โดยใช้อำนาจประกาศมาตรการออกมาเป็นกฎ ระเบียบ คำสั่ง เป็นเสมือนกฎหมายที่ประชาชนทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด คือ มาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค (มรรค) ได้แก่ มาตรการอยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ หลักปฏิบัติ D M H T A ห้ามการรวมกลุ่ม การสั่งปิดสถานที่ต่าง ๆ ที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการแพร่ระบาด การให้โรงเรียนและสถานศึกษางดการเรียนการสอนในสถานที่ การให้งดจัดกิจกรรมทางสังคม งานบุญ งานบวช งานฉลอง งานตามประเพณีต่าง ๆ การให้งดการรวมกลุ่ม งดรับประทานอาหารร่วมกัน การจัดระเบียบผู้ประกอบการจำกัดจำนวนผู้มาใช้บริการ มีกรอบเวลาเปิด-ปิด การสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อออกจากที่พักอาศัย จนถึงหนักที่สุดคือสั่งปิดหมู่บ้าน ห้ามประชาชนออกจากบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตโดยปกติของประชาชน ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบาก จึงทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมาอีก ไม่แต่เพียงปัญหาของโรคโควิด-19 ยังมีปัญหาด้านอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย

ผลกระทบที่ตามมาก็คือ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมีรายได้ลดลง การจับจ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น ตกงาน ภาระหนี้สินในระบบและหนี้สินนอกระบบมากขึ้น เงินออมลดลง มีผลกระทบต่อผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบางเป็นอย่างมาก ผู้ประกอบการก็ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นสวนทางกับรายได้ที่ลดลง นิสิตนักศึกษาไม่เข้ามาในพื้นที่ ทำให้ระบบเศรษฐกิจในชุมชนศรีสวัสดิ์ได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก ถึงแม้ภาครัฐจะเริ่มผ่อนคลายมาตรการลงผลกระทบก็ยังคงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการลดลงของรายได้ รายจ่ายสูงขึ้น การตกงานขาดรายได้ การเป็นหนี้ ทำให้สัดส่วนของรายจ่ายต่อรายได้ของครัวเรือนสูงกว่าก่อนหน้าที่จะมีมาตรการควบคุมการระบาดของโควิด-19 จึงทำให้ภาระหนี้ของประชาชนสูงขึ้น ผลกระทบด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต สมาชิกในครัวเรือนมีการป้องกันการติดเชื้อและดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้น มีความเครียดและวิตกกังวลเพิ่มขึ้น ผลกระทบด้านสังคม งดการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เช่น งานบุญประเพณี งดการพบปะกับเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชน ผลกระทบด้านการศึกษา พบว่านักเรียน/นักศึกษาต้องเรียนออนไลน์ ทำให้ผู้ปกครองมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาเพิ่ม

ผลกระทบที่ตามมาเหล่านี้เกิดเป็นทุกข์อย่างใหม่ต่อประชาชน โดยมีเหตุแห่งทุกข์มาจากมาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคของภาครัฐ เมื่อมีปัญหาอย่างใหม่ขึ้นมาภาครัฐก็ได้ออกมาตรการช่วยเหลือเยียวยาเพื่อที่จะแก้ปัญหาดับทุกข์ให้กับประชาชน ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ และจะเกิดปัญหาใหม่ เป็นทุกข์อย่างใหม่ขึ้นมาอีก วนลูปอยู่เช่นนี้ ภาครัฐควรนำบทเรียนในครั้งนี้ไปวิเคราะห์ ควรแก้ปัญหาให้ถูกจุด ให้แก้ที่ต้นเหตุ ให้แก้ที่โครงสร้าง เมื่อมีทุกข์อย่างใหม่เข้ามาก็จะทำให้เกิดการดับทุกข์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้นำหลักธรรมอริยสัจ 4 มาวิเคราะห์

41 ผลกระทบจากการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ของภาครัฐ

สรุป

การระบาดของโรคโควิด-19 เริ่มต้นเมื่อต้นปี 2563 สถานการณ์ในช่วงแรกค่อนข้างตึงเครียด เนื่องจากเป็นโรคอุบัติใหม่ ยังไม่เข้าใจสถานการณ์ของโรค การระบาดของโรค ความรุนแรงของโรค ยังไม่มีข้อมูลเชิงลึกของเชื้อไวรัสชนิดนี้ว่าเป็นอย่างไร อันตรายแค่ไหน ติดต่อกันได้อย่างไร ประชาชนจึงเกิดความตระหนก ตกใจกลัวเป็นอย่างยิ่ง ภาครัฐโดยกระทรวงสาธารณสุขจึงได้ออกประกาศเป็นโรคติดต่ออันตรายตาม

พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เพื่อประโยชน์ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดต่ออันตราย ทำให้ภาครัฐได้ออกมาตรการต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค 2) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข และ 3) ด้านการช่วยเหลือเยียวยา ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตโดยปกติของประชาชน ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบาก สร้างความเดือดร้อนและเสียหายเป็นอย่างมากและส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง เมื่อไม่สามารถประกอบชีพได้ก็ทำให้ขาดรายได้และยิ่งปัญหาโรคระบาดยืดเยื้อนานเท่าไร ความเสียหายยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งปัญหาที่ตามมาคือ ปัญหาหนี้สินในครัวเรือนที่พุ่งสูงขึ้น ปัญหาการ ฆ่าตัวตาย ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการตกงาน หรือการต้องปิดกิจการอย่างถาวร เป็นต้น กิจการบางอย่าง ต้องอาศัยรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ เช่น ธุรกิจการท่องเที่ยว สายการบิน โรงแรม ร้านอาหาร เมื่อรัฐบาลไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวได้ทำให้กลุ่มอาชีพเหล่านี้ต้องขาดรายได้นับตั้งแต่การระบาดของโรคโควิด-19 เป็นต้นมา แม้กระทั่งกิจการบางอย่างในประเทศ เช่น สถานออกกำลังกายของเอกชน ร้านอาหาร ภัตตาคาร ร้านนวด สถานเสริมความงาม ฯลฯ เมื่อมีการระบาดมากขึ้นรัฐบาลได้สั่งปิดกิจการ เหล่านี้เช่นกันสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ประกอบการ พนักงานลูกจ้างเป็นอย่างมาก แม้รัฐบาลจะมีการเยียวยาให้แก่ประชาชนแต่ปัญหาที่พบ คือ จำนวนเงินที่รัฐบาลเยียวยาไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง

เอกสารอ้างอิง

ณัฏฐวรรณ คำแสน. (2564). ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของประชาชนในเขตอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี. 4(1), 33-46.

ณัฐหทัย นิรัติศัย และคณะ. (2563). ระบบสาธารณสุขไทย : ความท้าทายในสถานการณ์วิกฤติ. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม. 6(3), 174-188.

นัชชา เกิดอินทร์ และคณะ. (2564). มาตรการการเยียวยาของรัฐต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาด ของการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. Journal of Roi Kaensarn Academi. 6(11), 259-272.

วลัยพร รัตนเศรษฐ์ และคณะ. (2563). บทบาทของภาครัฐในการบริหารจัดการกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19. วารสารบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 4(2), 71-87.

สมชาย ปรีชาศิลปะกุล. (2564). การเมืองและรัฐไทยในการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19. วารสารพัฒนศาสตร์. 4(1), 1-11.

สมศรี สัจจะสกุลรัตน์ และคณะ. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติกิจการสงฆ์ของเจ้าอาวาสในสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด 19. วารสารวิจัยพยาบาลและสุขภาพ. 2(22),125-137.

สายสมร เฉลยกิตติ และคณะ. (2563). ผลกระทบโรคระบาด COVID-19 : การจัดการเรียนการสอน ทางการพยาบาล. วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล. 36(2), 255-262.

สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ. (2563). ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของ ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา. รายงานวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

อภิวดี อินทเจริญและคณะ. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองคอหงส์ จังหวัดสงขลา. วารสารสภาการสาธารณสุขชุมชน. 3(2), 19-30.

ประโยชน์ของกรรมฐานสำหรับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา
The benefits of meditation for Monks in Buddhism

พระบุญล้อม จารุธมฺโม
Phrabounlorm carudhammo
ไพฑูรย์ สวนมะไฟ
Phaitoon Suanmafai
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Buddhist College
E-mail bounlorm.lat@mcu.ac.th

Received: 24 February 2024; Revised: 2 April 2024; Accepted: 23 April 2024

บทคัดย่อ

กรรมฐานคือ กระบวนการขัดเกลากิเลสทั้งหลายให้เบาบางลง ตลอดถึงให้มีความสันโดษพอเพียง พอประมาณในปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่ และยารักษาโรค กรรมฐานมีความสำคัญในฐานะเป็นการฝึกฝนตนเองและในฐานะเป็นการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา กล่าวคือ ช่วยทำให้ผู้ปฏิบัติได้ฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องและช่วยให้เป็นผู้มีความอดทนสูง มีจิตมั่นคง แน่วแน่ มักน้อย สันโดษ

ประโยชน์ของการปฏิบัติกรรมฐานต่อบุคคล คือ กายภาพทำให้เกิดร่างกายแข็งแรง มีกำลังในการปฏิบัติธรรมมากยิ่งขึ้น ทำให้จิตภาพเกิดสติ กำหนดรู้ความเคลื่อนไหวของร่างกาย ประโยชน์ต่อสังคมสงฆ์ คือ การปกครองสงฆ์ยึดพระธรรมวินัยมีธรรมะสนับสนุนการดำเนินชีวิตของสงฆ์ การศึกษาของสงฆ์มีคันถธุระและวิปัสสนาธุระ การปฏิบัติของสงฆ์ทำให้เกิดสมาธิ ความอดทน และระงับราคะ โทสะ โมหะ ภิกษุสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยความเมตตาและเอื้อเฟื้อผู้อื่น ประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาจากการปฏิบัติกรรรมฐานคือ สืบทอด และถ่ายทอดให้ลูกหลานปฏิบัติตาม การเผยแผ่ธรรมสามารถแนะประโยชน์ในชาตินี้ประโยชน์ชาติหน้าและประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน มีการเป็นนักเผยแผ่ธรรมที่ดีพร้อมกับงามในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด พร้อมนำหลักธรรมมาอธิบายให้เข้าใจยิ่งขึ้น ประโยชน์ของการปฏิบัติกรรมฐานในการสงเคราะห์คือ การให้สิ่งของและการให้ธรรม ความยินดีในธรรม ทำให้สิ้นตัณหาชนะทุกข์ทั้งปวง เมื่อเห็นตามความเป็นจริงของชีวิตรู้เท่าทันอารมณ์ที่เกิดขึ้น การถือธุดงค์เป็นการยังชีพ บริสุทธิ์ มีผลเป็นสุข เป็นที่สำรวมแก่สมณะ ทำให้สงบยิ่งเป็นเหตุให้หลุดพ้น จากความทุกข์ทั้งปวง

คำสำคัญ: พระสงฆ์, ประโยชน์, กรรมฐาน, พระพุทธศาสนา

Abstract

Meditation is something that purifies all defilements and makes them lighter as well as having solitude, sufficiency, and moderation in the four necessities: clothing, food, shelter, and medicine. Meditation is important as a form of self-training and as a means of helping to spread Buddhism. That is, it helps practitioners to continuously train themselves and helps them to be highly patient, have a stable mind, be steadfast, be resolute, and be reclusive

The benefits of practicing meditation for a person are that it makes the body strong and light, there is more strength to practice Dhamma, makes the mental image become conscious determine in the movement of the body. The benefit to monastic society is that the monastic administration adheres to the Dhamma and Discipline and has Dhamma to support the monastic life. The education of monks includes Ganthadhura and Vipassanadhura. The practice of monks creates concentration, patience, and suppresses lust, anger, and delusion. Monks live together with kindness and generosity to others. The benefits to Buddhism from the practice of meditation are inherited and passed on to children and grandchildren to follow. Propagating the Dhamma can suggest benefits in this life, benefits in the next, and the greatest benefit is nirvana, there is a good propagator with beautiful in the beginning, in the middle, and in the end by to bring Dhamma principles to explain for better understanding. The benefits of practicing meditation in providing relief are: giving things and giving Dhamma, delight in the Dhamma, ending all desire and overcomes all suffering. When person see the reality of life, be aware of the emotions that arise. Observance of the pilgrimage is sustenance, purity, has happy results, is a place of restraint for monks, brings great peace, and is a cause of liberation from all suffering.

Keyword: monks, benefit, Meditation, Buddhism

บทนำ

กรรมฐาน แปลว่า ที่ตั้งแห่งการงาน มีนัยตรงกับคำว่า ภาวนา เป็นคำที่หมายถึง การปฏิบัติธรรม หรือการฝึกอบรมจิตใจและอบรมปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา กรรมฐาน หรือภาวนาในพระพุทธศาสนามี 2 ประการ คือ (1) สมถกรรมฐาน หรือสมถภาวนา การฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบ หรือ การฝึกสมาธิ 2) วิปัสสนากรรมฐานหรือวิปัสสนาภาวนา การฝึกอบรมปัญญาให้เกิด ความรู้แจ้งตามเป็นจริง หรือการเจริญปัญญา (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กรรมฐานเป็นข้อวัตรปฏิบัติในพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องขัดเกลากิเลส ทำลายกิเลสตัณหาในจิตใจให้หมดสิ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นระบบการฝึกฝนพัฒนาตนเพื่อขจัดหรือทำลายกิเลสได้อีกวิธีหนึ่ง การปฏิบัติกรรมฐานเป็นการปฏิบัติที่ เคร่งครัดยิ่งขึ้น เพื่อเผากิเลสให้เหือดแห้งเร็วเข้า ตัวอย่างเช่น แทนที่จะบริโภคอาหารวันละ 3 มื้อ ก็อาจจะบริโภค วันละ 1 มื้อต่อวัน หรือแทนที่จะนอนวันละ 8 ชั่วโมง อาจจะนอนวันละ 3-4 ชั่วโมง มีภิกษุบางรูปที่ไม่นอนเลย คือไม่เอาหลังแตะพื้น ถ้าจำเป็นต้องหลับก็นั่งหลับ ในสมัยพุทธกาลพระอนุรุทธะผู้เป็นปราชญ์มีปัญญาไม่มีอาสวะ เที่ยวเลือกหาแต่ผ้าบังสุกุล ไม่ยอมใช้จีวรสำเร็จรูป แต่เที่ยวเก็บเศษผ้าตามกองขยะหรือผ้าห่อศพที่เขาทิ้งไว้

ตามป่าช้า เอามาซักตัดเย็บ ย้อมทำเป็นจีวรใช้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และมีพระสาวกบางรูปไม่ยอมอยู่ในอาคารที่มีมุงมีบัง แต่ใช้ชีวิตอยู่ใต้ต้นไม้ ซึ่งการประพฤติปฏิบัติของพระสาวกดังกล่าวมานั้นเรียกว่าเป็นการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อฝึกฝนตนเองมุ่งทำลายกิเลสให้หมดไป

กรรมฐานเป็นข้อวัตรสำหรับช่วยในการขัดเกลากิเลสและปิดกั้นกระแสแห่งอารมณ์ช่วยให้เป็นผู้สันโดษ มักน้อยขึ้น ไม่ใช่สิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นแต่เป็นพระพุทธานุญาต สำหรับพุทธบริษัทที่ต้องการจะปฏิบัติด้วยความสมัครใจของตนเอง เป็นข้อปฏิบัติที่ใครสมัครใจจะทำหรือไม่ก็ได้ เพราะไม่ใช่กิจจำเป็นหรือวินัยที่ต้องปฏิบัติตามโดยส่วนเดียวแต่เป็นข้อที่ท่านแสดงไว้ สำหรับผู้ต้องการจะใช้วิธีนี้ เป็นอุบายวิธีในการขัดเกลากิเลสเท่านั้น (พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2529) กรรมฐานมีส่วนช่วยให้เกิดความมักน้อย สันโดษ ยินดีในที่สงัด ปรารภความเพียรเพิ่มส่วนแห่งอริยธรรม คือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะให้สูงขึ้นได้วิธีหนึ่ง

ความหมายของกรรมฐานในพระพุทธศาสนา

กัมมัฏฐาน หมายถึงที่ตั้งแห่งการงาน, อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุบายทางใจ วิธีฝึกอบรมจิตใจและเจริญปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) 2551) คำว่า กรรมฐาน มาจากรูปวิเคราะห์ว่า กมฺมเมว ฐานนฺติ กมฺมฏฺฐานำ การปฏิบัติบำเพ็ญ อันเป็นที่ตั้งแห่งการบรรลุคุณวิเศษ กล่าวคืออุณานและมรรคผล เรียกชื่อ ว่า กรรมฐานในพระพุทธศาสนาแบ่งกรรมฐานออกเป็น 2 อย่างคือ (1) สมถกัมมัฏฐาน (2) วิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งสอดคล้องกับพุทธวจนะที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ว่า ธรรม ๒ ประการนี้ เป็นฝ่ายวิชชา ธรรม 2 ประการอะไรบ้าง คือ สมถะ (การฝึกจิตให้สงบเป็นสมาธิ) 1 วิปัสสนา (ความเห็นแจ้ง) 1 สมถะที่ภิกษุเจริญแล้วย่อมให้สำเร็จประโยชน์อะไร คือ ย่อมให้จิตเจริญ จิตที่เจริญ แล้วย่อมให้สำเร็จประโยชน์อะไรคือ ย่อมละราคะได้ วิปัสสนาที่ภิกษุเจริญแล้วย่อมให้สำเร็จประโยชน์อะไร คือ ย่อมให้ปัญญาเจริญ ปัญญาที่เจริญแล้วย่อมให้สำเร็จประโยชน์อะไร คือ ย่อมละ วิชชาได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

กัมมัฏฐาน หมายถึง ฐานะหรือที่ตั้งแห่งการงาน ได้แก่ การดำเนินงานในหน้าที่ หรือการ ประกอบอาชีพการงานของฝ่ายฆราวาสและฝ่ายบรรพชิต ในฝ่ายของฆราวาสใช้คำว่า “ฆรวาสกมฺมฏฺฐานำ” หมายถึงกัมมัฏฐานที่เป็นการงานประกอบสัมมาอาชีพของฆราวาส เช่น การ ประกอบอาชีพกสิกรรม เรียกว่า กสิกัมมัฏฐาน เป็นต้น ถ้าใช้กับฝ่ายบรรพชิต จะมีความหมายกว้าง รวมถึงกิจวัตรที่บรรพชิตควรประพฤติปฏิบัติตลอดถึงการบำเพ็ญกัมมัฏฐาน เรียกว่า “ปพฺพชิตกมฺมฏฺฐานำ” หมายถึงการบำเพ็ญศีลอย่างบริบูรณ์ การแสวงหาปัจจัยในทางที่ชอบ ไม่แสวงหาในทาง อเนสนา (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกำ; พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

กัมมัฏฐาน หมายถึง การงานหรือหน้าที่ในการบำเพ็ญมรรคญาณ เพื่อความหมดสิ้นไป แห่งกิเลส เพราะพระพุทธศาสนาถือว่า การบรรลุอรหัตผลนั้นเป็นจุดหมายสูงสุด (พระไตรปิฎกภาษาบาลี 1/45/138)

กัมมัฏฐาน หมายถึง การฝึกฝนอบรมจิตใจให้จิตเป็นสมาธิมีอารมณ์แน่วแน่ มีอารมณ์ เดียว หรือเรียกว่า เอกัคคตาจิต ไม่หวั่นไหว ไม่ดิ้นรน เป็นปฏิปทา อันเป็นส่วนเบื้องต้นแห่งฌานโดย วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงเจริญอานาปานสติกัมมัฏฐาน (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ดังนั้น กัมมัฏฐาน จึงหมายถึง ที่ตั้งแห่งการงาน อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุบายทางใจ วิธีฝึกอบรมจิตใจและเจริญปัญญา คำว่ากัมมัฏฐานนี้ใช้ได้ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่าย ฆราวาส ฝ่ายบรรพชิตเรียกว่า

ปัพพชิตกัมมัฏฐาน ส่วนฝ่ายฆราวาสเรียกว่า ฆราวาสกัมมัฏฐาน กัมมัฏฐานมี ๒ อย่าง คือ สมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน

สมถกรรมฐานหรือสมถภาวนา หมายถึงการึกสมาธิเพื่อระงับจากกิเลสและความรู้สึกเศร้าหมองทั้งปวง การหยุดคิดหรือจิตกำลังฟุ้งซ่านทำให้จิตใจสงบนิ่ง จุดประสงค์คือการปฏิบัติเพื่อให้จิตสงบ มีสมาธิอันเป็นการ บริหารจิตที่ มักปฏิบัติควบคู่ กับวิปัสสนากรรมฐานซึ่งเป็นการปฏิบัติเพื่อให้จิตเกิดปัญญารู้แจ้งในความเป็นจริง

วิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้แก่ การบำเพ็ญเพื่อให้เกิดภาวนามยปัญญา คือปัญญาอันเกิดจาก การภาวนา ซึ่งเป็นปัญญาที่สามารถเห็นขันธ์ห้าหรือรูปนามเป็นพิเศษโดยอาการต่างๆ อันเป็นไปด้วย อำนาจแห่งพระไตรลักษณ์กล่าวคือ อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ และในการบำเพ็ญ วิปัสสนากัมมัฏฐานนั้น ผู้บำเพ็ญจะต้องทำให้เป็นนิตย์ติดต่อกันไปโดยไม่ขาดสาย จึงจะได้ผลคือ สามารถที่จะประหารสังโยชน์อันเป็นความชั่วร้ายได้เป็นขั้นๆไป แล้วในที่สุดด้วยอำนาจแห่งการบำเพ็ญวิปัสสนากัมมัฏฐานนี้ ผู้ปฏิบัติบำเพ็ญก็จะมีโอกาสได้บรรลุคุณวิเศษคือพระอรหัตผล สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลในบวรพระพุทธศาสนา (พระศรีคัมภีรญาณ (ถวัลย์ ญาณจารี), 2543)

หลักปฏิบัติกรรมฐาน

การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ข้อปฏิบัติให้การปฏิบัติกรรมฐานมีความเจริญเป็นสิ่งที่เกื้อกูลสนับสนุนองค์ประกอบของการปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ มีดังนี้

1. **อาตาปี** แปลว่า ธรรมะที่ยังบุคคลให้รุ่งเรืองโดยรอบหมายความว่าธรรมะคือความเพียรถ้ามีอยู่ในบุคคลใดทำบุคคลนั่นให้เจริญทั้งทางโลกและทางธรรม

2. **สัมปชาโน** แปลว่า รู้ถึงที่สุดอย่างแจ่มแจ้งหมายถึงรู้ปัจจุบันรู้รูปนามรู้พระไตรลักษณ์รู้ มรรคผลนิพพานรู้ปัจจุบันอย่างเช่นขณะตาเห็นรูปหูได้ยินเสียงจมูกได้กลิ่นลิ้นได้รสกายถูกเย็นร้อน อ่อนแข็งมีสติกำหนดรู้อยู่เฉพาะปรมัตถธรรมคือรูปกับนามเท่านั้นไม่ให้เลยไปถึงสมมติบัญญัติเพราะ กิเลสอาศัยสมมติบัญญัตินั้นจึงเกิดขึ้นได้กิเลสอาศัยอารมณ์อดีตอาศัยอารมณ์อารมณ์อนาคตเกิด ไม่ อาศัยอารมณ์ปัจจุบันเกิดปัจจุบันจึงหมายถึงเกิดขึ้นเฉพาะหน้าคือปรากฏในขณะนั้นๆผู้ปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานจะต้องมีสติรู้ทันในขณะนั้นเช่นกันเช่นเวลาเห็นผ้าก็ให้รู้ว่าอยู่แค่เห็นไม่ให้เลยไปถึง

3. **สติมา** คือมีสติคุ้มครองกายมีสติที่ปกครองตนเองได้จนสามารถกำจัดอภิชฌา (ความ อยากได้) และโทมนัส (ความเสียใจ) ในโลกเสียได้

ลำดับขั้นตอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การปฏิบัติตามลำดับขั้นของแต่ละหมวดของอานาปานสติภาวนามีทั้งหมด 4 หมวด 16 ขั้นตอน ดังนี้

หมวดที่ 1 กายานุปัสสนาภาวนา

การปฏิบัติในหมวดนี้ คือ การศึกษาเรื่องของกายโดยเฉพาะกายลม คือ ลมหายใจ ต้อง ศึกษาจนรู้จักธรรมชาติของลมหายใจทุกอย่างทุก ชนิดอย่างถี่ถ้วนจนสามารถรู้ชัดว่า กายลมนี้ปรุงแต่ง กายเนื้ออย่างไรและสามารถใช้กายลมบังคับกายเนื้อ (ร่างกาย) ได้ตามต้องการ (ปฏิบัติอยู่ทุกขณะที่ หายใจเข้าและหายใจออก) จุดประสงค์ของการฝึกปฏิบัติหมวดที่ 1 คือ กายานุปัสสนาภาวนานั้น เพื่อฝึกอบรมจิตให้ มีความมั่นคงหนักแน่นอยู่ด้วยกำลังของสมาธิ ขั้นที่ 1 ตามลมหายใจยาว ขั้นที่ 2 ตามลมหายใจสั้น ขั้นที่ 3 ตามรู้จักศึกษาลมหายใจทุกชนิดที่ปรุงแต่งกายจนเห็นชัดว่าลมหายใจเป็น “กายสังขาร” ขั้นที่ 4 ทำลมหายใจให้สงบระงับด้วยการเฝ้าดูจิตสงบนิ่งพร้อมอยู่ด้วยสติ- สมาธิอย่างหนักแน่น

หมวดที่ 2 : เวทนานุปัสสนาภาวนา

การปฏิบัติหมวดนี้ คือการศึกษาเรื่องของเวทนาที่มีอำนาจอิทธิพลปรุงแต่งจิตของมนุษย์ ให้ดิ้นรนระส่ำระสายมิให้มีความสงบเย็น จึงต้องศึกษาให้รู้ลักษณะอาการของเวทนาทุกอย่างทั้งสุข เวทนาและทุกขเวทนาอย่างละเอียดจนสามารถบังคับควบคุมเวทนาได้(ปฏิบัติทุกอย่างขณะที่หายใจ เข้าและหายใจออก) จุดประสงค์ของการฝึกปฏิบัติหมวดที่ 2 คือเวทนานุปัสสนาภาวนานั้น เพื่อฝึกอบรมจิตให้ สามารถควบคุมเวทนา มิให้เวทนามีอิทธิพลปรุงแต่งจิตได้ ขั้นที่ 5 ศึกษาปีติแล้วทำปีติให้สงบระงับ ขั้นที่ 6 ศึกษาสุขแล้วทำสุขเวทนานั้นให้สงบระงับ ขั้นที่ 7 ศึกษาเวทนาทุกชนิดจนประจักษ์ชัดว่า เวทนาเป็น จิตตสังขาร ขั้นที่ 8 ทำเวทนาให้สงบระงับ

หมวดที่ 3 : จิตตานุปัสสนาภาวนา

การปฏิบัติในหมวดนี้ คือ การศึกษาเรื่องธรรมชาติของจิต เพื่อรู้จักลักษณะอาการของจิต ให้ละเอียดถี่ถ้วนทุกแง่มุม แล้วฝึกทดสอบกำลังในการบังคับจิต เพื่อเตรียมจิตให้เป็นจิตที่สงบ มั่นคง ว่องไวพร้อมที่จะพิจารณาธรรมต่อไป (ปฏิบัติอยู่ทุกขณะที่หายใจเข้าและหายใจออก) จุดประสงค์ของการฝึกปฏิบัติหมวดที่ 3 คือ จิตตานุปัสสนาภาวนานั้น เพื่อศึกษา ธรรมชาติของจิตจนรู้จักชัดเจน แล้วสามารถควบคุมบังคับจิตได้ ขั้นที่ 9 ศึกษาจิตจนรู้จักธรรมชาติของจิต ขั้นที่ 10 บังคับจิตให้บันเทิงปราโมทย์ ขั้นที่ 11 บังคับจิตให้นิ่งตั้งมั่นเป็นสมาธิ ขั้นที่ 12 บังคับจิตให้ปล่อยเป็นอิสระจากความยึดมั่นถือมั่นทั้งปวง

หมวดที่ 4 : ธัมมานุปัสสนาภาวนา

การปฏิบัติในหมวดนี้ คือ การศึกษาเรื่องธรรมที่เป็นสัจจะของธรรม หรือ กฎของ ธรรมชาติ คือ กฎไตรลักษณ์ กฎอิทัปปัจจยตา จนประจักษ์แจ้งในความจริงของธรรมชาติ แล้วจิตจะ จางคลายจากความยึดมั่นถือมั่น จนถึงที่สุดคือดับเสียซึ่งความยึดมั่นถือมั่น (อุปาทาน) ในสิ่งทั้งปวงมี จิตที่เป็นอิสระมีความสุขสงบเย็นอยู่ด้วยสุญญาตาวิหาร(ปฏิบัติอยู่ทุกขณะที่หายใจเข้าและหายใจออก) จุดประสงค์ของการฝึกปฏิบัติหมวดที่ 4 คือ ธัมมานุปัสสนาภาวนานั้น เพื่อศึกษาธรรม (กฎธรรมชาติ) จนประจักษ์แจ้ง จิตหลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่น (อุปาทาน) ทั้งปวง เป็นจิตที่มีแต่ความสุขสงบเยือกเย็นอันเกษมด้วยสุญญตาวิหาร ขั้นที่ 13 ใคร่ครวญธรรม (ไตรลักษณ์-อิทัปปัจจยตา) จนประจักษ์ใจในธรรมนั้น ขั้นที่ 14 เพ่งดูความจางคลาย (วิราคะ) ที่เกิดขึ้นในจิต ขั้นที่ 15 เพ่งดูความดับ (นิโรธะ) ที่เกิดขึ้นในจิต ขั้นที่ 16 เพ่งดูความสลัดคืน (ปฏินิสสัคคะ) ที่เกิดขึ้นในจิต (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สรุป การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ ความตั้งมั่นในการระลึกรู้อารมณ์ที่เป็นฝ่ายดี ยับยั้งมิให้จิตตกไปในทางชั่ว หรือความระลึกได้ที่รู้ทันอารมณ์อันเป็นฝ่ายดี โดยเฉพาะอารมณ์อันเป็นที่ตั้งมั่นแห่งสติ 4 ประการ ประกอบด้วย กาย เวทนา จิตและธรรม

ประโยชน์จากการปฏิบัติกรรมฐานในทางพระพุทธศาสนา

พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติกรรมฐาน จะต้องทำตนให้เป็นผู้อยู่ง่ายไม่ติดที่ เพื่อเป็นการฝึกการทำสมาธิ (Meditation) ในอิริยาบถต่างๆ คือ การทำสมาธิสามารถทำได้ทุกอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง หรือแม้คนป่วย หรือคนจะหลับก็นอนทำสมาธิได้ เพราะฉะนั้นทำได้ทุกอิริยาบถ แต่เราจะใช้อิริยาบถหลักคือการนั่งนั่นเอง เพราะถ้าเกิดนอนทำก็จะเผลอหลับได้ง่ายแล้วตอนเดินจริงๆ แล้วเราต้องแบ่งใจมาให้กับการเคลื่อนไหวอิริยาบถด้วย

1. ประโยชน์ต่อบุคคล

1) กายภาพ การปฏิบัติกรรมฐานนั้นจะต้องฝึกด้านกายภาพเช่น ผู้ปฏิบัติกรรมฐาน การฉันอาหาร บางท่านฝึกการฉันอาสนะเดียวเป็นวัตร คือ ในแต่ละวันท่านจะบริโภคอาหารเพียงครั้งเดียว เมื่อนั่งแล้วก็ฉัน

จนเสร็จ หลังจากนั้นก็จะไม่บริโภคอาหารอะไรอีกเลย นอกจากน้ำปานะ หรือน้ำดื่มทำให้ร่างกายเบาบาง มีกำลังประพฤติปฏิบัติธรรมกรรมฐานตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา การปฏิบัติกรรมฐานยังทำให้มีสติ ในการใช้สอยสิ่งของ คำสอนของพระพุทธเจ้า ด้านการดำเนินวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติเป็นอีกอิทธิพลหนึ่งซึ่งทำให้เกิดค่านิยมการอยู่ป่าแก่พระสงฆ์ไทยในอดีตและปัจจุบัน โดยเฉพาะคำสอนเรื่องความเป็นผู้มักน้อย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้รู้จักสันโดษในการบริโภคปัจจัย 4 คือ เป็นผู้สันโดษด้วยเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ตามแต่จะหาได้

2) จิตภาพ นอกจากพระสงฆ์จะทำกิจวัตรของสงฆ์แล้ว ยังต้องแบกภาระอื่น จึงเป็นเหตุให้มีเรื่องมีวุ่นวายมากระทบจิตใจ ทำให้เกิดความวิตกกังวลทุกเรื่อง ส่งผลให้เป็นคนอารมณ์หงุดหงิด เมื่อเกิดซ้ำบ่อยขึ้นจะเปลี่ยนนิสัยเป็นคนโกรธง่าย ไม่มีความอดทนอดกลั้น อันเป็นผลเสียทำให้ร่างกายจิตใจเสื่อมโทรมรวดเร็ว หรือเราเรียกง่ายๆว่าเกิดความเครียดขึ้นกับร่างกาย ปัญหาบางเรื่องความคิดของมนุษย์แต่ละคน สามารถแก้ปัญหาได้แต่บางเรื่องไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ทำให้เกิดคิดสับสนตลอดเวลา จนทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขึ้น ดังนั้นต้องฝึกหัดเป็นคนใจกว้าง ฝึกคิดทุกสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นมิตร และเป็นครูเราทั้งสิ้น ดีชั่วล้วนเป็นบทเรียนสอนใจให้เราทำดี เมื่อเราเป็นคนคิดดี ย่อมสร้างพลังจิตแผ่ออกรอบกายโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ใบหน้า ทำให้ผู้พบเห็นชมชอบนิยมรักใคร่เรา เป็นเสน่ห์อย่างเลิศล้ำค่าที่ธรรมชาติมอบให้ เป็นรางวัลสำหรับคนคิดดีทำดี ดีกว่าการใช้ของขลังมหานิยมมากมาย เมื่อใดเกิดจิตใจหงุดหงิดควรคิดคำนึงว่าเราจะได้อะไร ประโยชน์อะไร ถ้าหากจิตใสเราจะได้กำไรอะไรบ้าง หรือบ้างครั้งให้นึกถึงหลักธรรมที่ว่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) “จิตเปรียบเหมือนลิงเมื่อเที่ยวไปในป่าเล็กและป่าใหญ่จับกิ่งไม้ปล่อยกิ่งไม้นั้นแล้ว ย่อมจับกิ่งอื่น ปล่อยกิ่งนั้นแล้วย่อมจับกิ่งอื่นต่อไป ฉะนั้น ตถาคตจึงเรียกสิ่งนี้ว่าจิตบ้าง มโนบ้าง วิญญาณบ้าง จิตเป็นต้นนั้น ดวงหนึ่งเกิดขึ้น ดวงหนึ่งดับไปตลอดทั้งคืนและวัน” ดังนั้นในขณะปฏิบัติธุดงค์หรือในขณะปฏิบัติกรรมฐานต้องเตรียมพร้อมทางจิตใจพิจารณาจิต มีจิตที่ผ่อนคลายและก่อให้เกิดความสุขสบายจะเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติ

การปฏิบัติกรรมฐานสามารถช่วยทำให้เข้าใจเรื่องอริยสัจสี่ และอริยสัจสี่นั้นสามารถรู้เห็นและเข้าใจได้ ด้วยการศึกษาจิตของตนเอง เพราะทุกข์นั้นเกิดมาจากสมุทัยคือตัณหา(ความทะยานอยากของจิต) และความพ้นทุกข์ก็เกิดจากความสิ้นไปของตัณหา แม้แต่มรรคมีองค์แปด ซึ่งย่อลงเป็นศีล สมาธิ และปัญญานั้น ก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นกับจิตทั้งสิ้น กล่าวคือศีลได้แก่ความเป็นปรกติธรรมดาของจิตที่ไม่ถูกสภาวะอันใดครอบงำ สมาธิคือความตั้งมั่นของจิต และปัญญาคือความรอบรู้ของจิต ท่านจึงกล้ากล่าวว่า พระธรรมทั้งปวงนั้น สามารถเรียนรู้ได้ที่จิตของตนเอง ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการดูจิต

3) ปัญญา ปัญญานี้เป็นข้อธรรมที่สำคัญ แม้ในทางปฏิบัติ ก็มุ่งปฏิบัติให้เกิดปัญญาในธรรมเป็นข้อสำคัญ เช่น ในสิกขา 3 ก็มี ปัญญาสิขา เป็นข้อสูงสุด ในธุระ 2 ก็มี วิปัสสนาธุระ เป็นข้อสูงสุด เพราะการปฏิบัติทุกอย่างถ้าขาดการปฏิบัติให้เกิดปัญญาก็เหมือนอย่างการเดินไปโดยไม่ลืมตาดู ไม่มีความรู้ ความเห็นอะไรเกิดขึ้น คำว่า ปัญญานี้ ได้มีความหมายที่ใช้กัน ทั้งใน ทางรู้ผิด ทั้งในทางรู้ถูก เมื่อเป็นความรู้ถูก เรียกว่าสัมมาปัญญา หรือสัมมัปปัญญา ความรู้ถูกต้อง มิจฉัปปัญญา คือมิจฉาปัญญา รู้ผิดทางพุทธศาสนาต้องการให้ละมิจฉัปปัญญา แต่ปฏิบัติให้ได้สัมมัปปัญญา ปัญญาคือความรู้ถูกต้อง ก็แหละความรู้นี้เป็นธรรมชาติของจิตของทุกคน เพราะทุกคนนั้นมีจิตซึ่งเป็น วิญญาณธาตุ คือ ธาตุรู้ คือย่อมรู้อะไรๆได้ แต่ว่าธาตุรู้ของจิตนี้ เมื่อยังมีอวิชชาคือความไม่รู้อันหมายความว่าความไม่รู้จริงประกอบอยู่ ก็ทำให้จิตซึ่งเป็นธาตุรู้นี้เป็นความรู้ผิด

เพราะฉะนั้น จิตซึ่งเป็นธาตุรู้นี้เป็นความรู้ผิด เพราะฉะนั้นจิต ซึ่งเป็นธาตุรู้อันประกอบด้วยอวิชชาและเมื่ออวิชชาแสดงออกมา จึงทำให้ความรู้ผิดเป็นความรู้หลงอันเรียกว่า โมหะคือความหลง เพราะที่เรียกว่า

โมหะคือความหลงนั้น ก็ต้องมีความรู้อยู่เหมือนกัน ไม่ใช่ไม่รู้แต่ว่าเป็นความรู้ผิด รู้ที่ถือเอาผิด จึงเรียกว่าเป็นความหลง ก็คือเป็นความรู้หลงหรือความรู้ผิดนั่นเอง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ปัญญา แปลว่า ความรู้ทั่วถึง หมายความว่า ความรู้ในเรื่องใด ก็รู้อย่างทั่วถึง แจ้งชัดทีเดียว ถ้ารู้ไม่ทั่วถึงไม่ถ้วนถี่ ไม่นับว่าเป็นปัญญาที่แท้จริงปัญญา คือ ความรู้นั้นมีอยู่ 2 ประเภท คือ ความรู้ที่มีมาแต่กำเนิด (สหชาติกปัญญา) และความรู้ที่มีขึ้นด้วยการศึกษาเล่าเรียน (โยคปัญญา) อย่างแรกเป็นความรู้พื้นฐานที่ทุกคนพึงมีมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่บุคคลบางคนก็มีความรู้พิเศษที่คนอื่นไม่มี ซึ่งภาษาไทยเรียกว่า “พรสวรรค์” เพราะเรื่องของความรู้นั้นเป็นเรื่องที่ฝึกอบรมกันได้ ดุจดังเรามีมีดก็ต้องลับอยู่เสมอมีดนั้นจึงจะคมและใช้การได้ปัญญาจะเป็นเครื่องวินิจฉัยไตร่ตรองสิ่งที่ได้ฟังแล้ว ได้ยินแล้ว ตัดสินได้อย่างถูกต้องเป็นธรรมที่สุด และยังเป็นเครื่องเพิ่มพูนเกียรติคุณและชื่อเสียงอันดีงามให้แก่ผู้ที่มีปัญญาอีกด้วย ธุดงค์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญญา คือ การพิจารณาในการเดิน นั่ง การทำอิริยาบถต่างๆ ชื่อว่าได้ปัญญา จะเห็นได้ว่าบุคคลผู้มั่งมีทรัพย์สินเงินทองยศศักดิ์ล้วนแต่เป็นคนมีปัญญาทั้งนั้นอันบุคคลผู้อยู่ร่วมกันในโลกนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหมั่นฝึกฝนอบรมให้มีปัญญาเอาไว้มากๆ เพราะอานุภาพของปัญญานั้นยังสามารถฉายส่องแสงนิสัยของบุคคลเพื่อให้เห็นว่า ใครเป็นคนควรคบ ใครเป็นคนที่ไม่ควรคบ และสามารถในการที่จะยังบุคคลไม่ให้ตกอยู่ในห้วงแห่งทุกข์ คือวัฏสงสารอีกต่อไป

2. ประโยชน์ต่อสังคมสงฆ์

1) การปกครองคณะสงฆ์ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม ผู้ปฏิบัติธรรมไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดก็ตาม การปกครองที่ดีนั้นต้องยึดหลัก คือ การปกครองแบบมีคุณธรรม เพราะคุณธรรมนี้เป็นตัวสนับสนุนให้บุคคลที่อยู่ร่วมกันนั้นอยู่อย่างสันติสุข เห็นอกเห็นใจ ความปรารถนาดีต่อกัน เป็นต้น ดังนั้น ประโยชน์ของธุดงค์ได้หลักคุณธรรมที่จะส่งเสริมหรือเพราะเป็นตัวช่วยให้ด้านการปกครองนั้นสำเร็จอย่างสมบูรณ์ จึงจัดเข้าในการพัฒนา การให้หมายถึง การสละทรัพย์สิ่งของเพื่อช่วยเหลือสมาชิกของหมู่คณะที่ด้อยอ่อนแอกว่าผู้อื่น ในระดับประเทศก็คือการบำรุงเลี้ยงดูและช่วยเหลือประชาชนที่ยากจน ในสังคมแทบทุกแห่งจะมีคนจำนวนหนึ่งซึ่งช่วยตนเองได้น้อยหรือไม่ได้เลยเช่น คนชรา คนพิการ เด็กที่ไม่มีพ่อแม่หรือญาติดูแล หรือคนที่ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น มีใจยอมรับความคิดเห็นหลักธรรมในข้อนี้ทุกศาสนาได้กล่าวสอนและเน้นย้ำเสมอ คือมุ่งจะให้ศาสนิกชนเป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวาง ยอมรับฟังความคิดเห็นอื่นๆ ที่แตกต่างแม้จะเป็นมติเสียงข้างน้อย ก็เคารพในสิทธิการออกเสียงของทุกคนในสังคม

การปกครองคณะสงฆ์จะต้องฝึกการปฏิบัติธรรม ฝึกอบรมและพัฒนาในพื้นฐานมาก่อนอย่างเช่น การปฏิบัติธรรมต้องพัฒนาตนเองก่อน ถ้าตนเองไม่ได้รับการพัฒนาก็เป็นการยากที่จะพัฒนาบุคคลอื่น พร้อมทั้งยากที่จะพัฒนาด้านอื่นๆ ถ้าได้รับการพัฒนาหรืออบรมตนเองในส่วนของปฏิบัติธุดงค์ทำให้มากแล้วเกิดสมาธิ และนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ คือในส่วนร่างกายและจิตใจที่ควบคู่กันไปแล้ว ย่อมมีผลและคุณประโยชน์ในส่วนการดำเนินชีวิตประจำวัน ทุกด้านซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิบัติธุดงค์ มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ย่อมทำให้เกิดความสุขและส่งผลถึงหน้าที่ต่อตนเองและผู้อื่นมีจิตใจที่มีแต่เมตตา มีความจริงใจและมีความเคารพ เป็นต้น คุณธรรมเหล่านี้สามารถยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกันการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน คือการพัฒนาร่างกายและจิตใจ เพื่อทำให้เกิดปัญญา โดยใช้สติกำกับร่างกายให้มีความรู้สึกตัวอยู่ทุกขณะ ไม่ว่าจะเป็นอิริยาบถต่าง ๆ เช่น ยืน เดิน นั่ง นอน และเมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมแล้วย่อมส่งผลถึงจิตใจย่อมเกิดสมาธิมีสติสัมปชัญญะ

2) การศึกษาของสงฆ์ การปฏิบัติธรรมกรรมฐานเป็นหลักที่หนักแน่นในคำสอนของพระสงฆ์ ที่ถือเป็นภารกิจสำคัญอย่างยิ่ง การศึกษาตามหลักพุทธศาสนา การศึกษาของพระสงฆ์ มีดังนี้ (1) คันถธุระ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระสุตตันตปิฎกหรือพระไตรปิฎกให้รู้เข้าใจพระพุทธวจนะ จนจำได้สามารถบอกกล่าวหรือแนะนำสั่งสอนคนอื่นได้ แล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ และสรุปหาความจริงอื่นๆ ที่มีอยู่ในจักวาลนี้ เพื่อทำให้เกิดปัญญาความรู้รอบตัวไปในสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในจักวาลนี้ (2) วิปัสสนาธุระ คือการเริ่มต้นด้วยการพิจารณาการเกิด แก่ เจ็บ ตายของอัตภาพ จนสามารถยังวิปัสสนาหรือปัญญาให้เกิดขึ้น แล้วทำการติดต่อกันไป จนสามารถถือเอาหรือบรรลุพระอรหัตผล จนกลายเป็นผู้ยินดียิ่งเสนาสนะอันสงัดทั้งคันถะธุระ วิปัสสนาธุระ ทำให้ละบาปธรรมทั้งหลายได้ ไม่ว่าจะความโกรธ ความผูกโกรธ ความลบหลู่ ความริษยา ความตระหนี่ ความมารยา ความโอ้อวด ความหัวดื้อ ความมัวเมา ทำให้ศีลบริสุทธิ์ เกิดความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลาเป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆสาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), 2548) จริงอยู่ ศีลเหล่าใดแม้ไม่ขาดเพื่อต้องการลาภเป็นต้นก็ดี แม้ศีลที่ขาดไปด้วยโทษคือความประมาทแต่กระทำคืนแล้วก็ดี ศีลที่อันเมถุนสังโยคหรือบาปธรรมทั้งหลายมีความโกรธแลความผูกโกรธเป็นต้นไม่ได้เข้าไปทำลายแล้วก็ดี ศีลเหล่านั้นเรียกว่า ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ด่าง ไม่พร้อย โดยประการทั้งปวง และศีลเหล่านั้นแหละ ชื่อว่า ภุชิสสะ เพราะสร้างความเป็นไท ชื่อว่า วิญญุปสัตถะ เพราะผู้รู้ทั้งหลายสรรเสริญชื่อว่า อปรามัฏฐะ เพราะอันตัณหาและทิฏฐิทั้งหลายไม่ถูกต้องแล้ว ชื่อว่า สมาธิสังวัตตนิกะ เพราะยังอุปจารสมาธิหรืออัปปนาสมาธิให้เป็นไป เพราะเหตุนั้น อันภาวะที่ศีลไม่ขาดเป็นต้นนี้ นักศึกษาพึงทราบว่าเป็นความผ่องแผ้วของศีลทั้งหลายเหล่านั้นการศึกษาในสมัยพุทธกาลนั้น แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ (1) ปริยัติ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย นับเป็นส่วนสำคัญโดยความเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ และการเล่าเรียนธรรมวินัยให้มีการศึกษาภาคทฤษฎี (2) ปฏิบัติ ได้แก่การน้อมเอาหลักธรรมคำสอน ได้เรียนรู้ในทางทฤษฎีแล้วนำภาคปฏิบัติจริง ๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย และวาจา ใจ (3) ปฏิเวธ ได้แก่ผลของการปฏิบัติ

ประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมกรรมฐานทำให้เกิดการเรียนรู้แสงหาองค์ความรู้ที่จะนำมาดำเนินชีวิต การศึกษาเล่าเรียนเป็นสิ่งจำเป็นของบรรพชิตไม่ว่าจะเป็นฝ่ายคันถะธุระหรือวิปัสสนาธุระ เพราะเป็นกิจโดยตรง ที่บรรพชิตต้องศึกษาและนำมาใช้เพื่อให้มีความรู้ มีความเข้าใจในพระธรรม พระวินัย และมีสติปัญญาหรือเพื่อพัฒนาศักยภาพของทางร่างกาย เช่น ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร และความมีสติในการที่ควบคุมกายหรือทำกิจทุกอย่าง เพื่อให้เป็นไปในการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัยของทางพระพุทธศาสนาให้มีความสำเร็จกิจถูกต้อง ตามบัญญัติและระเบียบวินัย เพื่อให้เกิดความเจริญความดีงามต่อตนเอง และพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

3) การปฏิบัติของสงฆ์ ประโยชน์การปฏิบัติธรรมกรรมฐานของสงฆ์ ถ้าไม่สามารถฝึกฝนอบรมจิตใจของตนให้หลุดพ้น หรืองดเว้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลงได้อย่างเด็ดขาดแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความฟุ้งซ่าน ในตัวได้ทำให้จิตใจไม่เข้มแข็ง พระสงฆ์ที่ผ่านกระบวนการปฏิบัติธรรมกรรมฐานมาแล้วย่อมทำให้เป็นผู้มีจิตใจ บุคลิกลักษณะเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง สงบ เยือกเย็น นิ่มนวล สดชื่น ผ่องใส กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า เบิกบาน งามสง่า มีเมตตากรุณา มองดูรู้จักตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริง ความอดทน 4 ประเภท ดังนี้ (1) อดทนต่อความลำบากตรากตรำ หมายความว่า คนทำงานมากๆ แล้วได้รับความลำบากเหน็ดเหนื่อย หิว กระหาย หรือถูกแดดลมฝนกระทบ ย่อมได้รับความลำบากนานัปการ แต่ผู้มีขันติย่อมอดทนต่อสิ่งเหล่านี้กัดฟันทนทำงานของตนให้สำเร็จ (2) อดทนต่อทุกขเวทนา หมายความว่า ทนต่อทุกเวทนาอันเกิดจากการเจ็บไข้ได้ป่วย คนที่ขาดขันติ เมื่อถึงความเจ็บไข้ได้ป่วย มักจะแสดงมารยาทอันไม่สมควรออกมา แต่ผู้มีขันติย่อมรู้จักอดกลั้นทนทานไม่ปล่อยตัวให้เสีย หรือตกไปในทางชั่วดังกล่าวนั้น (3) อดทนต่อความเจ็บใจ

หมายความว่า เมื่อถูกผู้อื่นกระทำล่วงเกินให้เป็นที่ขัดใจ เช่น ถูกด่าว่า หรือสบประมาท ผู้ขาดขันติย่อมเดือดดาลแล้วทำร้ายตอบ แต่ผู้มีขันติย่อมรู้จักอดทนสอนใจตัวเองหาวิธีแก้ไขให้เรียบร้อย เป็นผลดีด้วยความสงบ

การปฏิบัติกรรมฐานทำให้เกิดคุณธรรมต่างๆต่อการปฏิบัติ ทำให้เกิดขันติธรรมอดทนต่อทุกขเวทนา คือ เป็นการอดทนต่อการเจ็บไข้ได้ป่วย ความไม่สบายกาย ความปวดความเมื่อยผู้ที่ขาดความอดทนประเภทนี้เวลาเจ็บป่วยจะร้องครวญคราง พร่ำเพ้อรำพันหงุดหงิด ฉุนเฉียวว่าการรับรู้อารมณ์ว่าเป็นทุกข์ ซึ่งเกิดมาจากการเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่สบายด้วยโรคภัยนานัปการที่เกิดขึ้นกับร่างกายตน ผู้ที่ขาดขันติ เมื่อถึงคราวเจ็บไข้ได้ป่วยไม่สบายขึ้นมา มักจะแสดงมารยาทอันไม่สมควรออกมาให้ปรากฏ แต่สำหรับผู้ที่ผ่านธุดงค์ทำให้เกิดมีขันติย่อมรู้จักอดทน อดกลั้น ไม่ปล่อยตัว ปล่อยใจให้เสียหรือตกไปในทางชั่วต่างๆนี้เป็นประโยชน์ของการปฏิบัติธุดงค์ในทางพระพุทธศาสนา

3. ประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา

การปฏิบัติธรรมกรรมฐานในทางพระพุทธศาสนา เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาในภาพรวม เกิดปีติอยากที่จะศึกษาพระพุทธศาสนา พอศึกษาแล้วก็ศรัทธา แล้วเกิดเป็นแรงบันดาลใจในการปฏิบัติธรรมตามอย่างด้วย เกิดเป็นผลต่อความรุ่งเรืองมั่นคงของพระพุทธศาสนาให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อไป

1) การสืบทอดพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาถือเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาวพุทธเรา เพราะว่าพระพุทธศาสนานั้น เป็นคำสอนที่เป็นจริง ถูกต้อง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ที่เรียกว่า สัจจะธรรม การปฏิบัติธุดงค์นั้นมีประโยชน์คือ เป็นแสงสว่างนำทางให้ผู้ที่ยังมืดบอด ได้รู้จักเรื่องผิด ถูก ดี ชั่ว เรื่องบาป เรื่องบุญ เรื่องนรก เรื่องสวรรค์ เป็นเครื่องนำพาไปสู่ทิศทางที่ดี ที่งาม มีแต่ความผาสุก ความเจริญรุ่งเรืองชาวพุทธทุกคน จึงสำนึกในคุณค่า ของพระพุทธศาสนา และได้ถ่ายทอด สืบทอดพระพุทธศาสนา มาเป็นเวลา 2500 กว่าปีแล้ว การที่พระพุทธศาสนามีอายุยืนยาวมาได้ขนาดนี้ เป็นเพราะว่าพระบรมศาสดา คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ได้ทรงวางแนวทาง สิ่งที่จะทำลายพระพุทธศาสนา ก็คือ ความประมาทนอนใจหรือความไม่สนใจ ไม่เอื้ออาทร ไม่ประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของพุทธบริษัทสี่นั้นเอง การศึกษาพระธรรมคำสอนไม่รู้ว่าสิ่งต่างๆ ที่พระพุทธองค์ สั่งสอนให้กระทำกันนั้น มีอะไรบ้าง เป็นเหมือนกับคนหูหนวก ตาบอด ไม่รู้จักเรื่องผิด ถูก ดี ชั่ว ไม่รู้ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว การประพฤติปฏิบัติธรรมตามพระพุทธศาสนาก็มีผิดพลาดคลาดเคลื่อน มีความคิดของลัทธิอื่นปะปนกับคำสอนของพระพุทธศาสนาจนกระทั่งไม่รู้ว่าพระพุทธศาสนานี้สอนอะไร อย่างที่เราเห็นกันอยู่ทุกวันนี้

การปฏิบัติกรรมฐานของพระสงฆ์ทำให้เกิดคุณธรรมต่างๆ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่แท้จริง เช่น รู้หลักกรรม คือ ดี ชั่ว สุข ทุกข์ นั้นอยู่ที่การกระทำกรรม คือการกระทำกรรมมี 3 อย่าง คือ กายกรรม วจีกรรรม มโนกรรม กรรมทางกายเรียกว่ากายกรรม กรรมทางวาจาเรียกว่าวจีกรรม กรรมทางจิตใจ ทางความคิดอ่าน คือ มโนกรรม เมื่อทำไปแล้ว จะทำได้ 2 ทาง คือ ทำดี หรือ ทำชั่ว คิดดี คิดชั่ว พูดดี หรือ พูดไม่ดี เมื่อทำไปแล้วผลก็จะต้องตามมา ก็คือ ผลดี หรือ ผลไม่ดี ผลดี คือความสุข ความเจริญรุ่งเรือง ผลไม่ดี คือความทุกข์ ความหายนะ นี้คือหลักของพระพุทธศาสนา

2) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติกรรมฐานมีทั้งหลักการ และหลักปฏิบัติแตกต่างกันไปตามกาลเทศะ โอกาส และบุคคลที่จะทรงสั่งสอน ดังนั้น การพิจารณาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์จึงเริ่มตั้งแต่คุณสมบัติของผู้สอน ลีลาการสอนและหลักการสอนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความสอดคล่องกับพุทธวิธีในการสอน ซึ่งจะต้องเริ่มต้นจากปรัชญาขั้นพื้นฐาน ได้แก่การมีกัลยาณมิตรและการมีสติปัญญาไหวพริบที่ชาญฉลาดเป็นเบื้องต้น จากนั้น ต้องประกอบด้วยหลักปฏิบัติของนักเผยแผ่กับผู้ฟัง หรือผู้สอนกับผู้เรียน ที่มีความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นกัลยาณมิตรเป็นอันดับต่อไป เพราะในพระพุทธศาสนาถือว่าผู้เผยแผ่กับผู้ฟัง หรือผู้สอนกับผู้เรียนนั้น ต้องประสานสัมพันธ์กัน มีความกรุณาต่อกันโดยเฉพาะในด้านการ

อบรมสั่งสอน จัดเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ซึ่งจะทำให้เกิดคุณลักษณะของผู้สอน เรียกว่า องค์คุณของกัลยาณมิตรดังนั้น พระธรรมกถึก หรือนักเผยแผ่พุทธธรรมที่ดีจึงมีลักษณะคุณสมบัติที่เป็นองค์ของกัลยาณมิตร 7 ประการดังนี้ (1) ปิโยเป็นที่รักเป็นที่พอใจ ในฐานเป็นที่วางตนสม่ำเสมอ ทำให้เกิดความสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม (2) ครุ เป็นที่เคารพ ในฐานประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย (3) ภาวนีโย เป็นที่ยกย่องในฐานเป็นผู้ทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาที่แท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรม และปรับปรุงตนอยู่เสมอควรถือเป็นแบบอย่าง ทำให้ระลึกถึงและเอาอย่างด้วยความซาบซึ้งภูมิใจ (4) วตฺตา จ เป็นนักพูด รู้จักชี้แจงให้เข้าใจรู้ว่าเวลาที่เหมาะสมกับเรื่องที่จะพูด คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี (5) วจนกฺขโม เป็นผู้ทนต่อถ่อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม คำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์อดทน ฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว (6) คมฺภีรญฺจ กถํ กตฺตา เป็นผู้พูดถ่อยคำลึกซึ้งได้สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจและให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปได้ (7) โน จฏฺฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอฐานะคือไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือ ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย สมดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสคุณลักษณะของมิตรว่า ภิกษุทั้งหลาย มิตรประกอบด้วยองค์ 7 ประการ ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไปนั่งใกล้แม้จะถูกขับไล่ก็ตาม มีองค์ 7 ประการ คือ (1) เป็นที่รักเป็นที่พอใจ 2) เป็นที่เคารพ 3) เป็นที่ยกย่อง 4) เป็นนักพูด 5) เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ 6) เป็นผู้พูดถ่อยคำลึกซึ้งได้ 7) ไม่ชักนำในอฐานะ(พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติกรรมฐานมีสติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ย่อมพิจารณาผู้ฟัง หรือผู้รับสารได้ 2 ประเภทดังนี้คือการเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชน และการเผยแผ่แก่คนทั่วไปที่ยังไม่ได้นับถือพระศาสนาพุทธการเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชนนั้น เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามากยิ่งขึ้น จนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต รักการปฏิบัติธรรม และตระหนักในคุณค่าของพระพุทธศาสนาจนกระทั่งช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปการเผยแผ่แก่บุคคลทั่วไปที่ยังไม่ได้นับถือศาสนาพุทธนั้น ก็เพื่อให้มีความเข้าใจถึงแนวความคิดพื้นฐาน หรือหลักธรรมเบื้องต้นของพระพุทธศาสนา สร้างทัศนคติที่ดีต่อศาสนาพุทธจนเกิดความสนใจศึกษาและทดลองปฏิบัติธรรมตามคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น ลองฝึกสมาธิจนกระทั่งเห็นผลเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ในที่สุดแล้วหันมานับถือศาสนาพุทธเป็นชาวพุทธโดยสมบูรณ์

3) การสงเคราะห์พุทธศาสนิกชนการปฏิบัติธรรมกรรมฐานทำให้เกิดสติ สมาธิ ทำธรรมเกิดขึ้นจาริกไปให้กำลังใจพุทธศาสนิกชนโดยการให้ธรรมทาน ปัญญาเป็นเครื่องวินิจฉัยสิ่งที่ฟังแล้ว ปัญญาเป็นเครื่องเพิ่มพูนเกียรติคุณและชื่อเสียง คนผู้ประกอบด้วยปัญญาในโลกนี้ แม้ในความทุกข์ก็หาความสุขได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงเรื่องทานแก่ ภิกษุทั้งหลายไว้ในทานวรรคว่า “ทาน มี 2 อย่าง คือ (1) อามิสทาน (การให้สิ่งของ) (2) ธรรมทาน (การให้ธรรม) บรรดาทาน 2 อย่างนี้ธรรมทานเป็นเลิศ ธรรมทาน หมายถึง การให้ในส่วนของจิตใจ เช่น การให้ธรรมะ การให้ความถูกต้องดีงาม แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ บอกทางแสงสว่างให้ในการดำเนินชีวิตคำว่า “ธรรมทาน” ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทาน คือ แนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นตั้งอยู่ในธรรมหรือกล่าวธรรม ให้ความรู้ ความถูกต้องดีงาม คำสอนมุ่งเน้นให้นำไปปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง โดยเฉพาะในทางพระพุทธศาสนา การได้สัมผัสทางประสาท หู ตา จมูก กาย ใจก่อให้เกิดธรรมารมณ์ การได้รับสัมผัสจากผู้อื่นและผู้อื่นได้รับสัมผัสจากเรา ทำให้เกิดสภาวะทางอารมณ์ เช่น ได้ยินเสียงที่ไม่เพราะหู เห็นรูปไม่งาม ดมกลิ่นไม่ดี กายร้อน หนาว มีความโกรธที่เกิดจากการกระทำของผู้อื่น เมื่อเกิดขึ้นต้องรู้จักให้อภัยเหล่านี้ก็เรียก “ธรรมทาน” การให้ความรู้ การสอนบอกกล่าวธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือบอกวิชาความรู้ที่ไม่เป็นโทษ เพื่อให้ผู้รับดำเนินชีวิตได้อย่างผาสุก พระพุทธองค์ตรัสว่า การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวงตลอดถึงการแนะนำในส่วนจิตใจ เช่น การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การให้อภัยซึ่งกันและกัน การประชาสัมพันธ์ในสิ่งที่ดีที่งาม ทั้งในส่วนที่เป็นโลกิยธรรมและโล

กุตตรธรรมรวมถึงพระธรรมคำสอนที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงประแล้วอันเป็นเหตุนำประโยชน์สุขมาให้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ตลอดทั้งคำสอนที่เป็นหนทางความดับทุกข์ก็จัดเป็นธรรมทานด้วยธรรมทาน การให้คำแนะนำสั่งสอนสิ่งที่ดี บอกศิลปวิทยาที่ดีที่มีประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เป็นเหตุให้มีความสุขรวมถึงการอธิบายให้รู้และเข้าใจในเรื่องบุญบาป ให้ละสิ่งที่เป็นอกุศล ดำรงตนอยู่ในทางกุศล ซึ่งจะนำพา ตนให้สะอาดบริสุทธิ์

ประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมกรรมฐานนั้นทำให้เกิดจิตใจอ่อนโยน สงสารผู้ที่เดือดร้อนสงเคราะห์ นั้นถือว่าเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์โดยตรง หน้าที่หลักของพระสงฆ์คือการนำเอาธรรมะไปสงเคราะห์ชาวโลก อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีการทำงานสังคมสงเคราะห์ก็อาจอนุโลมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการทำหน้าที่ทางศาสนา ของพระสงฆ์ได้เหมือนกัน อย่างเช่นพระสงฆ์ที่ใช้งานสังคมสงเคราะห์เป็นเครื่องมือหรือเป็นอุบายนำคนเข้าหา เป้าหมายทางศาสนา สังคมสงเคราะห์อย่างเดียวล้วนๆ ก็ถือว่าไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและหน้าที่ของพระสงฆ์ หากมองในแง่พระวินัย

สรุป

ประโยชน์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานต่อบุคคลด้านกายภาพทำให้เกิดร่างกายแข็งแรงเบาบางมีรูปร่างลักษณะดี โรคภัยไม่เบียดเบียน มีกำลังในการปฏิบัติธรรมมากยิ่งขึ้น ยังคงถูกสืบทอดเป็นแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานในยุคปัจจุบัน กำหนดรู้ความเคลื่อนไหวของเท้าซ้าย เท้าขวา รู้ความเคลื่อนไหวของกายอันนั้นมีสติ แต่อาจไม่มีสัมปชัญญะถ้าส่งจิตเผลอไปในเรื่องของเท้าและร่างกาย มัวแต่จดจ่อที่เท้าและร่างกายที่กำลังเคลื่อนไหว จนเหมือนกับลืมตัวเอง เหมือนตัวเอง หรือตัวจิตผู้รู้นั้นไม่มีอยู่ในโลกเลยในขณะนั้น ความรู้ตัวหรือการไม่หลงเผลอส่งจิตออกไปตามอารมณ์ภายนอกนั้นเองคือสัมปชัญญะ วิธีฝึกให้ได้สัมปชัญญะที่ดีที่สุดคือการทำสมถะกรรมฐาน เช่น การบริกรรมว่า ยุบหนอ พองหนอ จนจิตรวมเข้าถึงฐานของมัน แล้วรู้อยู่ตรงฐานนั้นเรื่อยไป หากมีอารมณ์มาล่อทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ก็ไม่เผลอหลงลืมฐานของตนนี้ก็เป็นประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมกรรมฐานทำให้เกิดปัญญา ปัญญาจะเป็นเครื่องวินิจฉัยไตร่ตรองสิ่งที่ได้ฟังแล้ว ได้ยินแล้ว ตัดสินได้อย่างถูกต้องเป็นธรรมที่สุด และยังเป็นเครื่องเพิ่มพูนเกียรติคุณและชื่อเสียงอันดีงามให้แก่ผู้ที่มีปัญญาอีกด้วย จะเห็นได้ว่าบุคคลผู้มั่งมีทรัพย์สินเงินทองยศศักดิ์ล้วนแต่เป็นคนมีปัญญาทั้งนั้นอันบุคคลผู้อยู่ร่วมกันในโลกนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหมั่นฝึกฝนอบรมให้มีปัญญาเอาไว้มากๆ เพราะอานุภาพของปัญญานั้นยังสามารถฉายส่องแสงนิสัยของบุคคลเพื่อให้เห็นว่า ใครเป็นคนควรคบ ใครเป็นคนที่ไม่ควรคบ และสามารถในการที่จะยังบุคคลไม่ให้ตกอยู่ในห้วงแห่งทุกข์ คือวัฏสงสารอีกต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2551). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธโฆสเถระ. (2548). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ) แปลและเรียบเรียง. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: ธรรมบรรณาคาร.

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2529). ธรรมปริทรรศน์ 2. กรุงเทพมหานคร: ศรีสมบัติการพิมพ์.

พระศรีคัมภีรญาณ (ถวัลย์ ญาณจารี). (2543). รวบรวมคำถามคำตอบในวิปัสสนากรรมฐานทีปนี หลักสูตรชั้นตรี อาจารย์พิเศษตรี. กรุงเทพมหานคร: สำนักวัดระฆังโฆสิตารวรมหาวิหาร.

การพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีด้วยหลักภาวนา 4
Developing a good personality with the 4 principles of meditation (Bhāvanā)

รมิดา สวนมะไฟ
Ramida Suanmafai
พระครูวาปีจันทคุณ
Phraikhru Wapee chanthakun
ธนกร ดรกมลกานต์
Thanakorn Donkamonkan
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Buddhist College
E-mail: ramida102526@gmail.com

Received: 27 February 2024; Revised: 2 April 2024; Accepted: 23 April 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีด้วยหลักภาวนา 4 บุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา หมายถึง บุคลิกลักษณะที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แสดงพฤติกรรมที่เป็นกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต หรือแสดงพฤติกรรมที่เป็นกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ที่มีอยู่ภายในจิต และที่ปรากฏออกมาทางร่างกาย ตามแรงจูงใจหรือแรงผลักดันจากภายในจิต บุคลิกภาพภายนอก หมายถึง บุคลิกลักษณะที่แสดงออกมาทางกายและวาจา และบุคลิกภาพภายใน หมายถึง บุคลิกลักษณะที่มีอยู่ภายในจิตหรืออุปนิสัย การพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา คือการปรับปรุงบุคลิกภาพภายในเพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพภายนอกให้ดีขึ้น และเน้นปรับปรุงบุคลิกภาพภายใน การพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา คือการปรับปรุงบุคลิกภาพและบุคลิกลักษณะที่ปรากฏภายนอกและภายในให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนา, บุคลิกภาพ, ภาวนา 4

Abstract

This article aims to present for developing a good personality with the 4 principles of meditation (Bhāvanā). Personality in Buddhism refers to the personality that is the characteristic of a person who shows behavior that is honest body, honest speech, honest mind, or shows behavior that is dishonest body, dishonest speech, dishonest mind that exists within the mind and that appear in the body according to motivation or driving force from within the mind. External personality refers to characteristics that are expressed physically and verbally and inner personality refers to the personality that exists within the mind or character. Personality development in Buddhism It is to improve the inner personality in order to promote a better outer personality and focus on improving inner

personality. Personality development according to Buddhist concepts is improving the personality and characteristics that appear externally and internally to change in the desired direction.

Keywords: Developing, a good personality,4 principles of meditation (Bhāvanā)

บทนำ

การพัฒนาบุคลิกภาพ หมายถึงผลรวมขององค์ประกอบเชิงจิตวิทยาสังคมภายในตัวปัจเจกบุคคล ซึ่งสะท้อนให้เห็นแบบแผนความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองของแต่ละบุคคล และเป็นผลของการปรุงแต่งของปัจจัยทั้งทางด้านชีววิทยา จิตวิทยา สังคมวิทยาและวัฒนธรรมบุคลิกภาพ หมายถึงผลรวมขององค์ประกอบเชิงจิตวิทยาสังคมภายในตัวปัจเจกบุคคล ซึ่งสะท้อนให้เห็นแบบแผนความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองของแต่ละบุคคล และเป็นผลของการปรุงแต่งของปัจจัยทั้งทางด้านชีววิทยา จิตวิทยา สังคมวิทยาและวัฒนธรรม (วรพล พรหมิกบุตร 2531) บุคลิกภาพ คือ ลักษณะหรือเอกลักษณ์ประจำตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งมีผลต่อบุคคลนั้นในด้านการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและต่อการแสดงพฤติกรรม (กวี วงศ์พุฒ, 2537) บุคลิกภาพ คือลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลในด้านต่างๆ ทั้งส่วนภายในและส่วนภายนอก ส่วนภายนอกคือส่วนที่มองเห็นชัดเจน เช่น รูปร่างหน้าตา กิริยามารยาท การแต่งตัว วิธีพูดจา การนั่ง การยืน เป็นต้น ส่วนภายในคือส่วนที่มองเห็นได้ยาก แต่อาจทราบได้โดยการอนุมาน เช่น สติปัญญา ความถนัด ลักษณะประจำตัว ความใฝ่ฝันปรารถนา ปรัชญาชีวิต ค่านิยม ความสนใจ (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2539) บุคลิกภาพที่สมบูรณ์คือแนวทางที่บุคคลประพฤติซึ่งต้องอาศัยสติปัญญา ความเชื่อถือและศรัทธาต่อชีวิต ซึ่งจะทำให้ความต้องการต่างๆ ของบุคคลได้รับการตอบสนอง ทำให้เขาสามารถพัฒนาตนเองให้มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ มีความรักตนเอง รักธรรมชาติ และรักผู้อื่น (มุกดา ศรียงค์, 2534) บุคลิกภาพ คือวิถีแห่งการคิดและการกระทำซึ่งเป็นตัวสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคลในฐานะเป็นปัจเจกบุคคล (Encyclopaedia Britannica 1959) บุคลิกภาพ หมายถึงลักษณะส่วนรวมของบุคคลแต่ละคนอันเป็นแนวทางในการปรับปรุงตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งแต่ละคนจะมีรูปแบบของการแสดงออกทางพฤติกรรมต่างๆ กัน (Ernest, R. Hilgard, 1965)

คุณภาพชีวิตในทางพระพุทธศาสนานั้นมีลักษณะเป็นองค์รวมขององค์ประกอบต่างๆ ซึ่งจำแนก ได้ 2 ประเภท คือ รูปกับนาม หรือเรียกง่ายๆ ว่ากายกับใจ ชีวิตที่มีคุณภาพจะประกอบด้วยกายที่มี คุณภาพกายและคุณภาพใจ อย่างไรก็ตาม ชีวิตไม่ใช่สิ่งที่ตั้งอยู่นิ่งๆ แต่เป็นองค์รวมที่เคลื่อนไหวเมื่อพูด ถึงคุณภาพชีวิตที่เคลื่อนไหวหรือชีวิตที่ดำเนิน ไปในโลกท่ามกลางสภาพแวดล้อมจะมีวัตถุ กิจกรรม และ เรื่องราวต่างๆ ที่ต่อเนื่องกับชีวิต ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงทำให้ผู้เขียนมีความสนใจศึกษาความหมายของบุคลิกภาพ การพัฒนาบุคลิกภาพด้วยหลักภาวนา 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา บุคลิกภาพด้วยหลักภาวนา 4 และความสำคัญของการพัฒนาบุคลิกภาพด้วยหลักภาวนา 4 เพื่อศึกษาต่อยอดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น การพัฒนาบุคลิกภาพยังสามารถพัฒนาชีวิตในการส่งเสริมการแต่งกายและกิริยามารยาททำให้ดูดีและมีความมั่นใจ เพราะบุคลิกภาพสะท้อนความเป็นผู้นำ การควบคุมอารมณ์และการแสดงออกให้เหมาะสมในทุกสถานการณ์ การพัฒนาบุคลิกภาพสามารถพัฒนาชีวิตให้แสดงออกอย่างเป็นมืออาชีพและโดดเด่นในทุกโอกาส

ความหมายของบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพ นั้น เดิมทีใช้คำว่า บุคลิกลักษณะๆ หมายถึงลักษณะของบุคคลที่เป็นส่วนรูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทาง อันเป็นพฤติกรรมภายนอก ต่อมานิยมใช้คำว่า บุคลิกภาพ เพราะมีความหมายกว้าง กล่าวคือ หมายถึงส่วนรวมของพฤติกรรมของบุคคลในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นชีวิตในด้าน ส่วนตัว ด้านกิจกรรม หรือด้านสังคมทั่วไป (กันยา สุวรรณแสง, 2533) ส่วนในภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า “Personality” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า persona มีความหมายว่า “Mask” แปลว่า “หน้ากาก” สำหรับตัวละครที่ใช้สวมหน้าเวลาออกแสดง เวลาออกโรง เพื่อแสดงบทบาทที่กำหนดให้ในการเล่นละคร ของกรีกและโรมันโบราณ (Barbara, Engler, 1985) ความเข้าใจเริ่มแรกของบุคลิกภาพคือ ภาพพจน์ทางสังคมที่มีลักษณะผิวเผิน (Superficial social image) ซึ่งบุคคลนำมาใช้แสดงบทบาทในชีวิตจริง คำที่ใช้กล่าวถึงบุคลิกภาพในลักษณะนี้ เช่น มีความสง่างาม มีเสน่ห์ มีอารมณ์ขัน เป็นต้น อีกลักษณะหนึ่ง บุคลิกภาพอาจจะหมายถึงลักษณะโดดเด่นสะดุดตาที่มีต่อบุคคลอื่น หรือเป็นความประทับใจของบุคคลหนึ่งที่แสดงบทบาทถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่น ๆ เกิดความรู้สึกต่อบุคคลนั้น (นันทิมา นาคาพงศ์, 2559) ตัวโขนตัวละครสวมหน้ากากใดก็พูดเต้น แสดงพฤติกรรม กระทำบทบาทไปตามสถานภาพนั้น ๆ เช่น ผู้สวมหน้ากากหัวลิงก็ต้องร้องและทำกิริยา ท่าทางเหมือนลิง ผู้สวมหน้ากากของผู้ร้ายก็ต้องแสดงให้สมกับผู้ร้าย และคำว่า persona นี้มาจาก คำว่า per กับ คำว่า sonar หมายถึงหน้ากากที่ได้รับการดัดแปลงมาอย่างดีเพื่อให้ผู้เล่นละครพูดกับคนดูได้สะดวก ดังนั้น personality จึงคิดกันว่ามีความเกี่ยวข้องกันของบุคคลในขอบเขตผู้แสดง ผู้ชม ผู้ดู ผู้เห็น ผู้ฟัง (กวี วงศ์พุฒ, 2537) บุคลิกภาพ หมายถึง ผลรวมของกรรมทั้งสามลักษณะแห่งบุคคลโดยเฉพาะกายกรรมวจีกรรมมโนกรรม คือผลสะท้อนฉายลักษณะเด่นของแต่ละบุคคล (เดโช สวนานนท์, 2518) บุคลิกภาพ หมายถึง คุณลักษณะทุกสิ่งทุกอย่างที่รวมอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งมีผลทำให้มีความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งภายนอกและภายในร่างกายโดยส่วนรวม ลักษณะท่าทางที่แสดงออกของแต่ละบุคคล เช่น การพูดจา การแต่งกายและอารมณ์ที่แสดงออกมา (ยงยุทธ เกษสาคร, 2541) บุคลิกภาพตามแนวของพระพุทธศาสนา ในพระพุทธศาสนานั้น แบ่งบุคลิกภาพออกเป็น 2 ประเภท (มั่นเกียรติ โกศลนิรัติวงษ์, 2541) คือ 1) บุคลิกภาพทางปัญญา หมายถึงบุคลิกภาพของบุคคลที่แบ่งตามความรู้ความสามารถในการบรรลุธรรม หรือแบ่งตามศักยภาพในการบรรลุธรรม ได้แก่บุคคล 4 ประเภท คือ อุคฆฏิตัญญู ผู้รู้ได้เร็ว วิปจิตัญญู ผู้รู้ได้ต่อเมื่ออธิบาย เนยยะ ผู้ที่ต้องยกตัวอย่างประกอบจึงรู้ได้ และปทปรมะ ผู้ที่ไม่สามารถสอนให้บรรลุธรรมได้ 2) บุคลิกภาพทางพฤติกรรม หมายถึงบุคลิกภาพที่จำแนกตามพฤติกรรมที่แสดงออก หรือจริต 6 อย่าง คือ ราคจริต โทสจริต โมหจริต วิตกจริต สัทธาจริต และพุทธิจริต ปัจจัยด้านจิตวิทยา คุณภาพชีวิตคือ สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ หากสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลไม่ดีไม่น่าพอใจ ก็แสดงว่าคุณภาพชีวิตของบุคคลนี้ต่ำกว่าความคาดหมาย (นิพนธ์ คันธเสวี, 2526) คุณภาพชีวิตมิติต่าง 6 ด้าน คือ มิติด้านร่างกาย มิติด้านอารมณ์ มิติด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มิติด้านสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม มิติด้านความคิด และมิติทางด้านจิตใจ มิติที่ถือว่าจำเป็นและสำคัญที่ คนเราในปัจจุบันขาดหายไปและพยายามแสวงหามากที่สุดคือ มิติทางด้านจิตใจ คือ การมีคุณธรรมในส่วนตัวและสังคม การมีจิตใจ เรื่องสามารถเผชิญกับอุปสรรคปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยหลักพุทธธรรม ชีวิตพัฒนา จิตตภาวนา คือการทำจิตให้เจริญ ก็คือ ชีวิตพัฒนานั่นคือ การพัฒนาชีวิต หมายความว่า ทำให้มากขึ้น ให้ดีขึ้น จึงจะเรียกว่า พัฒนา ถ้ามากขึ้นแต่ไม่ดีขึ้นหรือเลวลง อย่างนี้ไม่เรียกว่า พัฒนา (พุทธทาสภิกขุ, 2544)

เพราะฉะนั้น บุคลิกภาพ นั้น เดิมทีใช้คำว่า บุคลิกลักษณะ ๆ หมายถึงลักษณะของบุคคลที่เป็นส่วนรูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทาง อันเป็นพฤติกรรมภายนอก ต่อมานิยมใช้คำว่า บุคลิกภาพ เพราะมีความหมายกว้าง การพัฒนาบุคลิกภาพเป็นเรื่องสำคัญ การพัฒนาบุคคลให้มีบุคลิกภาพที่ดีและมีการพัฒนาตนเอง ให้

ดำรงอยู่ในความมีสติ ไมประมาท มีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองตน มีศีลเป็นกรอบในการประพฤติปฏิบัติ มีจิตที่อบรมดีแล้วควรแกการงานคือมรรคธรรม มีปัญญาที่อบรมดีแล้วควรแก่การรู้แจ้งเห็นธรรมตามหลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนา

การพัฒนาบุคลิกภาพด้วยหลักภาวนา 4

ภาวนา เป็นคำนามในภาษาบาลี มีรูปกิริยาศัพท์เป็น ภาเวติ มีความหมายตรงกับคำว่า วฑฺเฒติ ซึ่งแปลว่า เจริญหรือพัฒนาที่ใช้ในภาษาไทย คำว่า ภาวนา ในคำสอนของพระพุทธศาสนา หมายถึงการกระทำให้มีขึ้นการทำให้เกิดขึ้นและให้เป็นรูปธรรม เช่น การเจริญ, การบำเพ็ญ, การฝึกอบรมและยังหมายถึงการพัฒนาเพื่อทำสิ่งที่ยังไมมีให้มีขึ้น โดยมีความหมายครอบคลุมถึงการ ปฏิบัติธรรมทั้งหมดที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณธรรมภายในตน(พิชญรัชต์ บุญช่วย 2549) ภาวนา 4 หมายถึง การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา ได้แก่ 1) กายภาวนา คือ การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง 5 ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงามให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) ศีลภาวนา คือ การเจริญศีล, พัฒนาความ ประพฤติ, การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน 3) จิตตะภาวนา คือ การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจให้ เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิและสด ชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใส 4) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2538)

ตามหลักของพระพุทธศาสนา แนวทางการพัฒนาบุคคลเปรียบได้กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อไปสู่จุดหมายสูงสุดของชีวิต คือ ความพ้นทุกข์ ได้แก่ 1) กายภาวนา คือ การพัฒนากายร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพดีและพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่าง ถูกต้องดีงามในทางที่เป็นคุณประโยชน์ การดูแลสุขภาพทางกายนั้นก็ควรพิจารณาดูที่ความสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งเสพบริโภค ว่ามีการพัฒนาหรือยัง เช่น การรู้จักกิน รู้จักใช้ รู้จักเหตุ รู้จักผล 2) ศีลภาวนา คือ การพัฒนาการอยู่ร่วมในสังคมด้วยดี อย่างเกื้อกูลเป็นประโยชน์และมีอาชีพที่ถูกต้องโดยประกอบสัมมาอาชีพ มีความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ ความสัมพันธ์กับพี่น้องความสัมพันธ์ กับเพื่อน เช่น การรู้จักคบเพื่อน การรู้จักกับบุคคลอื่น การปฏิบัติตนตามระเบียบของสังคม 3) จิตภาวนา การพัฒนาจิต คือ การพัฒนาคุณสมบัติของจิต ฝึกอบรมเสริมสร้างจิตให้พรั่งพร้อมสมบูรณ์ การมีคุณธรรมความดี มีเมตตา มีกรุณา มีศรัทธา ความเพียร ความพยายาม รับผิดชอบ มีสติรักษาตัว มีสมาธิ พร้อมพิจารณาด้านความสุขทางจิตใจว่า มีความสดชื่น เบิกบาน ผองใส ไมเครียด ไมหม่นหมอง ไมขุ่นมัว และ 4) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเริ่มตั้งแต่ปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ความรู้ทาง วิชาการ ต่อจากนั้นก็ลึกซึ้งลงไปอีก คือการรับรู้เรียนรู้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่ บิดเบือนหรือเอนเอียงด้วยอคติและเหนือขึ้นไป ก็คือการวินิจฉัยซึ่งหมายถึงการคิด วินิจฉัยด้วย การใช้ปัญญาโดยบริสุทธิ์ใจ ไม่ถูกครอบงำบัญชาโดยกิเลสและตัณหา และมีความสามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากความจริง รู้จักแก้ปัญหา สามารถมองสิ่งต่างๆ โดยไมยึดติดกับ ความชอบ ความชัง ความยินดี ชอบมองสิ่งต่าง ๆ โดยรู้จักศึกษามองความรู้สึก สืบค้นหาความจริง รู้จักวิเคราะห์ วิจัย มองโลกทัศนคติต่อเพื่อนมนุษย์ที่ดี (พระมหาสุทิตย์ อาภากโร (อบอุ่น), 2558) ภาวนา 4 คือ การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา (Cultivation; training; development) 1) กายภาวนา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับ สิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่

เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physical development) 2) ศีลภาวนา คือ การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ใน ระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน (Moral development) 3) จิตภาวนา (การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงาม ด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ผ่องใส เป็นต้น (Cultivation of the heart; emotional development) 4) ปัญญาภาวนา (การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่ง ทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้ บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (Cultivation of wisdom; intellectual development) (นางสาวริญญารัตน์ วรจินตนาลักษณ์, 2562)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการสร้างรากฐานของระดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น โดยการให้ความรู้ การฝึกด้านคุณธรรม การส่งเสริมสุขภาพอนามัยการประกอบอาชีพรวมกัน อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ในประเทศไทยได้มีการสร้างเกณฑ์มาตรฐานของคุณภาพ ชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องมากมาย โดยเฉพาะ “หลักภาวนา 4” ที่นำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากในการดำเนินชีวิตของเรานั้น ต้องมีการดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ผ่านพ้นสิ่ง เลวร้ายต่างๆ ที่เข้ากระทบการดำเนินชีวิต หน้าที่การงานหรือการรู้จักแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง และประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ รู้จักประพฤติปฏิบัติ รู้จักการ พูดจาหรือพูดเป็นทำเป็น รู้จักการคิดหรือคิดเป็น และมีความรู้มีปัญญาสามารถใช้ได้อย่าง ถูกต้อง ซึ่งหลักภาวนา 4 จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ จะส่งผลทำให้การดำเนินชีวิตมีแบบแผน ดังนั้นชีวิตที่มีคุณภาพย่อมเป็นชีวิตที่ประสบความ สมหวัง รู้จักยับยั้งความต้องการทางร่างกาย และความต้องการทางอารมณ์ของตนเองให้อยู่ ในขอบเขตที่ดีพอ สามารถใช้ความรู้ สติปัญญาความรู้สึกนึกคิดของตนไม่ก่อให้เกิดความ เดือดร้อนเบียดเบียนหรือให้โทษแก่บุคคลอื่นในขณะเดียวกันบุคคลจะต้องมีการศึกษาสูงมี ความขยันอดทนประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นพลเมืองดีมีศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจมี ระเบียบมีวินัยมีกฎเกณฑ์ทางสังคมแสวงหาความรู้เพิ่มเติมรู้จักใช้ความคิดและสติปัญญา แก้ไขปัญหาสุขภาพและการดำรงชีวิตของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะของการมีคุณภาพ ชีวิตที่ดีในอีกระดับหนึ่ง (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมี 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์

คือ ปัจจัยทางพันธุกรรม ปัจจัยทางพันธุกรรมนับว่ามีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพในฐานะที่เป็นตัวถ่ายทอดคุณลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ โครงสร้างทางร่างกาย ซึ่งมีส่วนประกอบทางเคมี-ชีวะ เซลล์ กลุ่มของเซลล์ เส้นประสาท กระดูก กล้ามเนื้อ ต่อม อวัยวะย่อยอาหาร ความสูง ลักษณะผิวพรรณ เชาว์ปัญญา เป็นต้น โครงสร้างทางร่างกายของบุคคลเป็นผลมาจากวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตจากเซลล์ๆ เดียวก่อน จากนั้นก็ค่อยๆ สลับซับซ้อนมากขึ้นทั้งในทางร่างกายและจิตใจ วิวัฒนาการทางพันธุกรรมเป็นขบวนการที่เกิดต่อเนื่องซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตตามทฤษฎีของชาลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) ที่ว่า กฎการคัดเลือกของธรรมชาติ (มุกดา ศรียงค์, 2534) ขบวนวิวัฒนาการนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการคือ (1) ความแตกต่างทางพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตจำพวกเดียวกันซึ่งมีลักษณะบางอย่างถูกถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกหลาน (2) ลักษณะที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรมนี้จะเกี่ยวพันและสอดคล้องกับหน่วยที่จะดำรงอยู่ต่อไป

เพื่อการปรับตัวตามสภาพแวดล้อม อิทธิพลของพันธุกรรมที่บุคคลได้รับอย่างหนึ่งคือ เชาว์ปัญญา โดยนักพันธุกรรมศาสตร์ชื่อฟรานซิส กัลติน (Franscis Gallatin) ได้กล่าวว่า ความเฉลียวฉลาดไม่ใช่เรื่องบังเอิญ และผลงานการวิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางพันธุกรรมของเมนเดลที่ทำการทดลองปลูกถั่วหลาย ๆ รุ่น จนตั้งเป็นทฤษฎีขึ้นมาเรียกว่า กฎพันธุศาสตร์ของเมนเดล (Mendel's laws of genetics)

2. ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

1) ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อความเชื่อหรือค่านิยมของบุคคลในสังคม วัฒนธรรมเป็นผลผลิตจากสังคมที่มีทั้งรูปธรรมและนามธรรมที่สามารถเรียนรู้ได้ถ่ายทอดได้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้ ที่เป็นรูปธรรมได้แก่ สิ่งก่อสร้างเครื่องมือ เครื่องแต่งกาย ศิลปวัตถุต่างๆ ทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ที่เป็นนามธรรม เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ปทัสถานของสังคม ภาษา วัฒนธรรมอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสิ่งแวดล้อมที่แปรผันไป หรือเกิดขึ้นใหม่และถ่ายทอดกันต่อๆ ไป หรืออาจได้รับการปรับปรุงให้เหมาะกับสภาพสังคมในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งได้ (กันยา สุวรรณแสง, 2533) ซึ่งวัฒนธรรมมีระดับ 3 ระดับ คือ (1) ระดับชาติ (Total Cultural Patterns) ได้แก่ รูปแบบของวัฒนธรรมที่คนส่วนใหญ่ทั้งชาติยึดถือร่วมกัน จนกลายเป็นนิสัยประจำชาติ(Natoinal Character) ซึ่งหมายถึงลักษณะนิสัยใจคอ ความนึกคิด เจตคติ (2) ระดับกลุ่มย่อยที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน (Subcultural Patterns) หรือระดับสังคม เป็นลักษณะของความรู้สึกนึกคิด เจตคติ นิสัยการตอบสนองของกลุ่มย่อย เช่น กลุ่มผู้ชาย กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มบุคคลตามฐานะทางเศรษฐกิจ และกลุ่มลัทธิศาสนา กลุ่มสังคมย่อยเหล่านี้ต่างก็มีนิสัยใจคอแตกต่างกันไปตามที่ได้ถูกอบรมมา (3) ระดับบทบาทของบุคคล (Role Patterns) เป็นเจตคติการตอบสนองของบุคคลที่ถูก คาดหวังไปตามตำแหน่ง (Position) และสถานภาพ (Status) เช่น ครูที่ทำหน้าที่สอนนักเรียนก็ต้องแสดงบทบาทและทำหน้าที่ให้เป็นที่น่าเคารพนับถือแก่มวลศิษย์ ในขณะเดียวกันถ้าครูคนนั้นอยู่ท่ามกลางกลุ่มเพื่อนหรือญาติมิตรก็ต้องแสดงความเป็นกันเองอย่างสนิทชิดเชื้อ

2) ปัจจัยทางด้านสังคม อิทธิพลของสังคมทำให้มนุษย์มีบุคลิกภาพแตกต่างกันไป ซึ่งตรงกับแนวคิดของแอริก ฟรอมม์ (Erich Fromm) ที่กล่าวว่า สังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างสูง เช่น คนที่อยู่ในสังคมแห่งการเอาเปรียบซึ่งเป็นสังคมของลัทธิเจ้าขุนมูลนายหรือลักษณะนายกับทาส ผู้อยู่ในสังคมแบบนี้ย่อมเป็นผู้อาศัยคนอื่นอยู่ตลอดเวลา ไม่กล้าแสดงออก ต้องอ่อนน้อมยอมตนอยู่ใต้อำนาจ ส่วนคนที่อยู่ในสังคมแห่งการผลิตผลย่อมเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ชอบช่วยเหลือคนอื่น รักตนและรักผู้อื่น มีชีวิตอยู่อย่างเป็นประโยชน์ อยู่โดยมีการผลิตผลให้แก่เพื่อนร่วมโลกและสิ่งที่มีอิทธิพลในระดับสังคมคือ (1) กระบวนการเรียนรู้ในระดับสังคม (Socialization) ซึ่งพ่อแม่มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพ เพราะเป็นผู้ที่มีการติดต่อกับเด็กโดยตรงต่อจากพ่อแม่ก็เป็นสถาบันการศึกษา (2) การยึดเอาเป็นแบบอย่าง กล่าวคือการรับเอาพฤติกรรมของคนอื่นที่ตนเองชอบและนำมาเป็นแบบฉบับให้ตนเอง เช่น เด็กชายเอาอย่างพ่อในด้านความเข้มแข็งเด็ดขาด ในขณะที่เด็กหญิงก็เอาอย่างแม่ในด้านความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความนุ่มนวล 3) ปัจจัยทางด้านครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีส่วนขัดเกลาบุคลิกภาพของบุคคลอย่างมาก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาความเกี่ยวข้องกับบุคคลรอบข้าง เป็นพื้นฐานแห่งการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ครอบครัวเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่อยู่กับสังคมมนุษย์และจัดเป็นสถาบันที่มีความสำคัญกับสังคม เพราะเป็นแหล่งสร้างความสัมพันธ์ในสังคม ก่อให้เกิดความผูกพันกัน สร้างบรรทัดฐานของสังคมทั้งในด้านการอยู่ร่วมกันและการทำมาหาเลี้ยงชีพ สร้างสมาชิกใหม่แทนสมาชิกเก่า และอบรมสมาชิกในครอบครัวให้ได้เรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคม ซึ่งทำให้สังคมดำรงอยู่ต่อไป (ณรงค์ เส็งประชา, 2538) ครอบครัวเป็น แบบหล่อหลอมสมาชิกใหม่ของสังคม ถ้าพ่อแม่มีคุณภาพ สังคมย่อมมีคุณภาพ เพราะพ่อแม่จะเป็นแบบอย่างของลูกๆ และของสมาชิกอื่นในครอบครัว ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน มานะ อดทน ความรับผิดชอบ

ความมีน้ำใจ เป็นต้น ล้วนมีรากฐานมาจากครอบครัวทั้งสิ้น ดังนั้น สถาบันครอบครัวจึงมีบทบาทต่อการพัฒนาเสริมสร้างบุคลิกภาพ ของบุคคลให้มีแบบแผนชีวิตที่ดีงาม

เพราะฉะนั้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมี 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยทางพันธุกรรม ปัจจัยทางพันธุกรรมนับว่ามีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพในฐานะที่เป็นตัวถ่ายทอดคุณลักษณะทางกายภาพ 2) ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม คือ (1) ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อความเชื่อหรือค่านิยมของบุคคลในสังคม (2) ปัจจัยทางด้านสังคม อิทธิพลของสังคมทำให้มนุษย์มีบุคลิกภาพแตกต่างกันไป และ(3) ปัจจัยทางด้านครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีส่วนขัดเกลาบุคลิกภาพของบุคคลอย่างมาก

การพัฒนาบุคลิกภาพของนักวิชาการ

การพัฒนาบุคลิกภาพของนักวิชาการ

1. การพัฒนาทักษะและความรู้ การมีทักษะและความรู้ทางวิชาการที่แข็งแกร่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญ นักวิชาการควรพัฒนาทักษะในการสื่อสาร เช่น การเขียนบทความวิชาการ การนำเสนอผลงานทางวิชาการ และทักษะการโต้ตอบกับคำถามและความเห็นจากผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การสร้างความเชื่อมั่น การแสดงความเชื่อมั่นในความรู้และทักษะของตนเอง เช่น การแสดงองค์ความรู้ผ่านการเขียนบทความ การออกแบบหรือเผยแพร่วิดีโอบทความทางวิชาการ และการเข้าร่วมการอภิปรายหรือการสนทนาในห้องประชุม

3. การสร้างความน่าเชื่อถือ การดำเนินชีวิตอย่างสุจริตและมีความรับผิดชอบต่องานวิชาการ เช่น การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และจรรยาบรรณทางวิชาการ การเคารพสิทธิและความเห็นของผู้อื่น และการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่ดีในวงการ

4. การสร้างความร่วมมือและเครือข่าย การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ เช่น การเป็นวิทยากรหรือผู้ช่วยวิจัยในโครงการวิจัย การเข้าร่วมองค์กรหรือสมาคมทางวิชาการ เพื่อสร้างโอกาสในการเชื่อมโยงและสร้างเครือข่ายที่สำคัญในวงการ

5. การติดต่อสื่อสาร การสื่อสารอย่างชัดเจนและเป็นมืออาชีพในทุกสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยหรือการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เช่น การตอบกลับอีเมล์อย่างรวดเร็ว การตอบสนองต่อคำถามหรือความเห็นของผู้อื่นในช่องทางต่างๆ อย่างสร้างสรรค์และเป็นมืออาชีพ

วิเคราะห์การพัฒนาบุคลิกภาพด้วยหลักภาวนา 4

วิเคราะห์กายภาวนา กายภาวนา คือ การได้อบรมพัฒนากายของตนโดยใช้สติเป็นเครื่องอบรม และพัฒนาตนเอง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ให้เป็นคนมีสติ มีความรอบครอบคอยแนะนำตนเองออยู่เสมอไม่ให้เป็นคนประมาทในการ ทำงานและการดำเนินชีวิตมีสติเป็นตัวควบคุมความคิดและ การกระทำของตนเอง ไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการกระทำ ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แกตนเองและผู้อื่น ตลอดทั้งการใช้สติในการพิจารณา เครื่องอุปโภคปริโภค ได่แก การกิน การดื่ม การนอน การทำงาน การได่ยิน การได่ฟง คือให้มีสติในการรับรู่อายตนะทั้ง ภายในและภายนอกที่มากระทบกับตนเอง ให้มีสติในการคิดการพินิจพิจารณา โดยการ นำเอาสติใช้เป็นเครื่องมือในการอบรมและพัฒนาตนเอง โดยการยึดเอาสติเป็นสำคัญในการทำงานและการดำเนินชีวิต ไม่ให้ประมาทในการดำเนินชีวิต ให้มีสติ รู้ตัวอยู่เสมอ มีสติรู่เท่าทันการกระทำของตัวเองอยู่เสมอ ให้สร้างแต่สิ่งที่เป็นความดีหลีกเว้นสิ่งที่ก่อความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

สีลภาวนา คือ ศีลเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สีลภาวนา เป็นเครื่องอบรมและขัดเกลามนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างผาสุกในสังคม(พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สีลภาวนา ยังช่วยให้มนุษย์ได้ปฏิบัติตนที่ดีให้อยู่ภายใต้กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบที่ดีของสังคม เป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิต ที่ให้ไม่ประมาท ขาดสติและอยู่ภายใต้กฎระเบียบของสังคมได้อย่างดี สีลภาวนา ยังเป็นเครื่องมือ ขัดเกลามนุษย์ให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมที่ดี ให้บุคคลมีความปกติทางกาย ทางวาจา เป็นเครื่องขัดเกลามนุษย์ให้ประพฤติในทางสุจริต ประกอบสัมมาชีพ สุจริต การใช้ชีวิตที่มีมโนธรรม ดำเนินชีวิตที่เน้นเรื่องจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การไม่เบียดเบียนกันและกัน การไม่เอารัด เอาเปรียบกัน การสำรวม การไม่ก่อความเดือดให้ผู้อื่นด้วยทางวาจา การมีสติและไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

จิตภาวนา คือ การทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ เพื่อให้สุขภาพจิตใจของตน มีความ สะอาด สว่าง สงบ อยู่เหนือความโกรธ ความโลภ ความหลง(พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การเชื่อในบาปบุญคุณโทษ การมี สติปัญญาที่บริสุทธิ์ ปราศจากความอคติลำเอียง มองโลกตามความเป็นจริง ได้แก่การนั่งสมาธิ การ ไหวพระสวดมนต์ การน่อมพิจารณาความจริงของชีวิต การจิตภาวนาเป็นการฝึกอบรมจิตใจให้เจริญ งอกงามด้วยคุณธรรม มีความเข็มแข็งมั่นคง เบิกบาน สงบสุขผ่องใส พร้อมด้วยความเพียร สติ และ สมาธิ การเจริญจิตภาวนาเป็นอบรมและพัฒนาจิตใจของเราให้มีความปกติ สุข ให้จิตใจของเรา ปราศจากการคิดในเรื่องที่เป็นอกุศล ไม่ให้จิตใจคิดในเรื่องที่ไม่ดี การเจริญจิตภาวนา เป็นการพัฒนาความคิดของเราด้วย ให้เรามีความคิดที่ดี ไม่คิดในเรื่องที่เป็นอกุศลธรรม

ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาความคิด พัฒนาความรู้ที่เรามีอยู่ให้เจริญและ พัฒนาให้ยิ่งๆ ขึ้นไป การรู้จักแก้ปัญหา รู้จักวิเคราะห์ วิจัย มองโลกทัศนคติต่อเพื่อนมนุษย์ที่ดีด้วย ปัญญา (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การเจริญปัญญา เป็นการพัฒนาปัญญา พัฒนาความคิด การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งนั้นๆ อย่างแท้จริง รู้เท่าทันโลกและการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน แก้ไข ปัญหา ที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา การพัฒนาปัญญานั้น ได้แก การหมั่นศึกษาหาความรู้ ที่เกิดจากการฟัง การอ่าน หรือการศึกษาเล่าเรียน ปัญญา ที่เกิดจากการคิดพิจารณาและปัญญาที่เกิดจากการลงมือ ปฏิบัติ การพัฒนาตนให้มีปัญญานั้นย่อมได้รับประโยชน ทำให้เป็นคนที่มีเหตุผลและใช้เหตุผลวิเคราะห์สิ่งต่างๆ จนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งนั้นๆ อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งรู้จักอะไรถูก อะไรผิด อะไรดีอะไรชั่ว มีความรู้ มีความคิดที่ดีทำในสิ่งที่ดีและพูดในสิ่งที่ดี ไม่ปล่อยให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล

สรุป

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาก็เพื่อไปสู่จุดหมายสูงสุดของชีวิต คือ ความพ้นทุกข์ ได้แก่ 1) กายภาวนา การพัฒนากาย 2) ศีลภาวนา การพัฒนาความประพฤติ 3) จิตตภาวนา การพัฒนาจิต 4) ปัญญาภาวนาการพัฒนาปัญญา การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักภาวนา 4 นั้นเป็นการแสดงให้เห็นแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาการของชีวิตอย่างชัดเจน เป็นเครื่องยืนยันว่า หลัก ภาวนา เป็นหลักคำสอนที่ควรค่าแก่การรับมาปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเอง ให้บริสุทธิ์จากกิเลสยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้ประพฤติตามหลักภาวนา 4 ยังเป็นผู้ที่ควรแก่การเคารพบูชา ในส่วนกาย ก็คือ ตา หูจมูก ลิ้น และประสาทกาย ที่เรียกว่าอินทรีย์ต้องใส่ใจกับสภาพแวดล้อม ทั้งธรรมชาติมนุษย์สังคม ให้ใช้งานได้ดีเกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

กวี วงศ์พุฒ. (2537). การพัฒนาบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอเชียแปซิฟิคพริ้นติ้ง.

กันยา สุวรรณแสง. (2533). การพัฒนาบุคลิกภาพ, กรุงเทพมหานคร: เจริญรัตน์การพิมพ์.

เดโช สวนานนท์. (2518). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : โพธิ์สามต้นการพิมพ์.

ณรงค์ เส็งประชา. (2538). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

นันทิมา นาคาพงศ์. (2559). การสร้างและพัฒนาแบบวัดบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบหลักสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน).

นางสาวริญญารัตน์ วรจินตนาลักษณ์. (2562). ศึกษาสุขภาวะยุคไทยแลนด์ 4.0 ตามหลักภาวนา 4 ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นิพนธ์ คันธเสวี. (2526). คุณภาพชีวิตในการศึกษาและวัฒนธรรม. ประมวลบทความทางวิชาการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประชาชน จำกัด.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2538). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทิตย อาภากโร. (2558). การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา. งานวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิชญรัชต์ บุญช่วย. (2549). การศึกษากระบวนการสร้างภาวนา 4 โดยใช้หลักไตรสิกขา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2544). ธรรมทัศน์ของพุทธทาส อยู่อย่างพุทธ, กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

มั่นเกียรติ โกศลนิรัติวงษ์. (2541). พุทธธรรม: เทคนิคในการให้คำปรึกษา.กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

มุกดา ศรียงค์. (2534). บุคลิกภาพสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ยงยุทธ เกษสาคร. (2541). ภาวะผู้นำและการจูงใจ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เอกสารและตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

วรพล พรหมิกบุตร. (2531). สังคมวิทยาจุลภาค. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2539). ทฤษฎีการพัฒนาบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2543). ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

Barbara, Engler. (1985). Personality : Theories. Boston: Houghton Mifflin Company.

Encyclopaedia Britannica. (1959). London: Encyclopaedia Britannica. Ltd. London, vols 17.

Ernest, R. Hilgard. (1965). Introduction to Psychology. New York: Harcourt Brace and World Inc..

พระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบัน

Monks and the propagation of Buddhism in today's society

พระครูปริยัติสันติธรรม
Phrakhru Pariyat Santitham
ไพฑูรย์ สวนมะไฟ
Phaitoon Suanmafai
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Buddhist College
E-mail: 6217205019@gmail.com

Received: 27 February 2024; Revised: 2 April 2024; Accepted: 23 April 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาคือการทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไป การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดสันติสุขแก่ผู้ปฏิบัติ เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ 3 ประการ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมัตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือพระนิพพาน)

คำสำคัญ: พระสงฆ์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, สังคมปัจจุบัน

Abstract

This article aims to present monks and the propagation of Buddhism in today's society. Propagating Buddhism is making Buddhism expands widely. Operations to spread the teachings of Buddhism are making people have faith in the Triple Gem, embrace the teachings of Buddhism and put them into practice to create peace for those who practice it. Because Buddhism arose for the benefit and happiness of the world. The heart of the propagation teaching of Buddhism, it is for the benefit and happiness of the world by bringing benefits and happiness as the Lord Buddha intended, there are 3 things: Ditthadhammikattha benefits (Benefits in this life), Samprayikattha benefits (benefit in the next life) and ultimate benefit (extremely useful is nirvana)

Keywords: monks, propagation of Buddhism, today's society

บทนำ

สภาพสังคมปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่ได้พัฒนาและ เปลี่ยนแปลงไป พระสงฆ์ในปัจจุบัน จำเป็นต้องเข้าถึงความรู้ในสิ่งต่างๆ หรือศาสตร์ต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ การสั่งงานในระบบขององค์กรที่เป็นอยู่ในระบบเดิมๆ ถ้าไม่ทันสมัย องค์กรสงฆ์จำเป็นต้องนำวิทยาการใหม่ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ไม่เช่นนั้นจะถูกตั้งข้อสังเกตว่า ไม่ทันโลก ไม่เข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมและปัญหาอันสลับซับซ้อนของสังคม เมื่อไปเทศน์หรือบรรยายในที่ใด การทำงานไม่เป็นทีม งานขาดผู้นำในการทำงานอย่างจริงจัง ก็จะไม่สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการบริหารงานเผยแผ่ไม่มีระบบโครงสร้างและการบริหารงานเผยแผ่ไม่ทันสมัย ไม่มีการพัฒนาให้ทันสมัย การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีน้อย การปรับแก้ไขให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีน้อย การพัฒนาเพื่อรักษาศรัทธาที่มีอยู่แล้วของประชาชนให้มั่นคงยิ่งขึ้น มีน้อย ประชาชนไม่พึงพอใจในการให้บริการ ทำให้ศรัทธาลดน้อยลง จึงเข้าร่วมกิจกรรมน้อยลง การบริจาคลดลงต่อเนื่องคณะสงฆ์ ยังใช้วิธีการเผยแผ่ในเชิงรับมากกว่าเชิงรุก เมื่อมีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้น คณะสงฆ์ยังคงแก้ปัญหา ในลักษณะเฉพาะหน้า แก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ ไม่มีการบริหารจัดการที่ดี (พระครูสุทธิกิจโกศล (สมภพ สุวโจ), 2558)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบปัจจุบันนี้ ก็จะเป็นส่วนช่วยทำให้คนสมัยใหม่เข้าถึงหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้อย่างง่ายๆ ทั่วถึงกว้างขวาง และรวดเร็ว จะมีส่วนอย่างสำคัญในการจะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้คณะสงฆ์ได้เข้าถึงข้อมูลที่จะช่วยสนับสนุนให้การจัดการเผยแผ่เป็นไปได้ดียิ่งๆ ขึ้น ทั้งด้านการสืบค้นถึงสภาพการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบันที่เกี่ยวกับแนวทางการเผยแผ่ การจัดการกลุ่มเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้ทั่วถึง การกำหนดคุณค่าหลักธรรมที่ควรแก่การเผยแผ่ให้กับหน่วยงาน เผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับต่างๆ การวิเคราะห์ผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่เพื่อส่งไป ปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนรูปแบบแนวทางที่จะเป็นขบวนการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พร้อมทั้ง นำมาพัฒนารูปแบบการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์เพื่อนำเสนอให้กับคณะสงฆ์ซึ่งได้แก่ พระสังฆาธิการหรือผู้ที่ได้รับมอบให้ดำเนินการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้มีแหล่งข้อมูล ในการศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจเขียนบทความเรื่อง พระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาการเผยแผ่ของคณะคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป ทั้งยังเป็นไปเพื่อการวางแผนพัฒนางานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

ความหมายของการเผยแผ่

การเผยแผ่ หมายถึง การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่ขยายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนาและน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ปฏิบัติ พระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาในโลกเพื่อประโยชน์แก่ชาวโลก หัวใจสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก โดยประโยชน์สุขตามที่พระองค์ประสงค์ 3 ประการ คือ ประโยชน์ในชาตินี้ ประโยชน์ในชาติหน้า และประโยชน์อย่างยิ่ง คือพระนิพพาน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือการหยิบธรรมะซึ่งมีมากมายหลายหัวข้อไปขยายเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนา (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2546) คำว่า “เผยแผ่” เป็นการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพระพุทธศาสนิกชนก็ไม่เป็นที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงความมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนหรือศาสนาของตน ส่วนคำ

ว่า “เผยแพร่” คือโฆษณาให้แพร่หลาย ถ้าคิดอย่างคนธรรมดาความหมายก็คล้ายคลึงกัน ถ้าคิดให้ลึกให้ละเอียดลงไปจะเห็นว่า คำว่า “เผยแผ่” จะมีความหมายที่ชัดลึกลงไป เป็นการเผยแผ่ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่มีที่มาที่ไปไม่ใช้โฆษณาชวนเชื่อให้ทราบและเห็นด้วยเพียงอย่างเดียว ดังนั้น คณะสงฆ์จึงมักใช้คำนี้ในการเขียนในพระพุทธศาสนาว่าเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การประกาศพระพุทธศาสนาให้ แก่ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกวิธีๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา การดำเนินการใด ๆ ของภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าเป็นภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น(กรมการศาสนา, 2542) การเผยแผ่ หมายถึง “การพูดการสั่งสอน การแนะนำ, การเขียนหนังสือ, การเป็นตัวอย่าง การทำให้ดู การอยู่ให้เห็น”(วศิน อินทสระ, 2536)

การเผยแผ่ หมายถึง การเปิดเผยสิ่งที่ถูกปิดบังให้คนอื่นได้รับรู้ คือ การเผยสิ่งที่ดีที่งามคนยังไม่รู้ไม่เห็นได้รู้เห็นทั่วกัน และคำนี้มักจะใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น แผ่ความสุข ความช่วยเหลือเผื่อแผ่ ส่วนคำ ว่าเผยแพร่ หมายถึง การขยายหรือการกระจายออกไปในวงกว้างก็ใช้คำว่า เผยแพร่ และคำนี้มักจะใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น แพร่ภาพ แพร่ข่าว แพร่เชื้อ ดังนั้นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอยู่ในฐานที่เป็น นามธรรม จึงสมควรที่จะใช้คำว่า เผยแผ่จะเหมาะกว่าใช้คำว่าเผยแพร่ หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญต่อศาสนทายาท คือ พระภิกษุสงฆ์ผู้ออกเผยแผ่ธรรม เป็นอย่างยิ่ง และต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลภายนอกที่เป็นคฤหัสถ์ เข้ามามีบทบาทใน การสนับสนุน หรือที่เรียกว่า อุบาสก อุบาสิกา คือผู้ถึงพระรัตนตรัย เป็นกลุ่มคนที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนาสืบเรื่อยมา (ธีรวัส บำเพ็ญบุญบารมี, 2550) วิธีการเผยแผ่พุทธธรรมในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มี ความแตกต่างกันมากมาย ไม่ว่า จะทรงใช้วิธีไหนก็ตาม เช่น ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคล รอจังหวะหรือ โอกาส เป็นต้น(พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2540)

การเผยแพร่พระพุทธศาสนามีอยู่ 2 คำที่ใช้อยู่ คือ คำว่า “เผยแพร่” และ “เผยแผ่” คำว่า “เผยแพร่” เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะของการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้น ๆ คำว่า “เผยแผ่” หมายถึงการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจก็ไม่เป็นที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วย และแสดงถึงมีความใจกว้าง และไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญโญ), 2540) ในการเผยแพร่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดยคฤหัสถ์ นิยมใช้คำว่า “เผยแพร่”เช่น อำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการคือ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาอันนับเป็นศาสนาประจำชาติ

พระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบัน

การเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลมีหลายวิธีด้วยกัน โดยพระพุทธองค์ทรงเลือกใช้ตามความเหมาะสม ตามสถานการณ์ ตามเหตุปัจจัย ตามกำลังสติปัญญา ตามความพร้อมของผู้ฟัง แต่ที่พบบ่อยพระพุทธองค์ทรงใช้วิธีดังต่อไปนี้ คือ

1. แบบสนทนา พระพุทธองค์จะทรงเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาให้เข้าสู่ความเข้าใจหลักธรรม และเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด

2. แบบบรรยาย จะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมะประจำวัน ซึ่งมีประชาชนหรือพระสาวกเป็นจำนวนมาก

3. แบบตอบปัญหา เป็นวิธีการที่ทรงใช้เมื่อมีผู้มาถามปัญหาความสงสัยข้องใจต่าง ๆ ในการตอบปัญหาพระองค์ทรงสอนให้พิจารณาดูลักษณะของปัญหา และใช้วิธีตอบที่เหมาะสม 4 ประการ คือ (1) เอกังสพยากรณียปัญหา คือ ปัญหาที่ตอบแสดงยืนยันโดยตรงข้างเดียว (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกำ, 2500) (2) ปฏิปุจฉาพยากรณ์ คือ ปัญหาที่ควรย้อนถามก่อนแล้วจึงตรัสสอน (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกำ, 2500) (3) วิภัชชพยากรณียปัญหา คือ ปัญหาที่ควรจะแยกแยะประเด็นให้ชัดเจน (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) (4) ฐปนียปัญหา คือ ปัญหาที่ทรงไม่ตอบเพราะเห็นว่า เป็นปัญหาที่ไม่มีประโยชน์ หรือยังไม่ถึงเวลาจะรู้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) (5) แบบวางกฎข้อบังคับ โดยใช้วิธีการกำหนดหลักเกณฑ์ กฎและระเบียบข้อบังคับให้พระสงฆ์สาวกถือปฏิบัติด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน ดังคำว่า สงฆสุฏฐุตาย เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกำ, 2500)

ปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความสลับซับซ้อน ประชาชนมีปัญหามากขึ้น มุ่งเน้นความรู้จากต่างประเทศ จากข่าวสารการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทำให้วัตถุเจริญแต่จิตใจกลับเสื่อมลง สังคมเกิดปัญหามากยิ่งขึ้น เช่น ด้านจิตใจ ด้านคุณธรรม ความรู้ดังกล่าวไม่สามารถที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องอาศัยพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้นำทางปัญญา ผ่านสื่อที่มีรูปแบบต่าง ๆ กัน ที่จะทำให้เกิดความสนใจและเข้าถึงได้ง่าย รัฐและคณะสงฆ์เห็นว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ ในการช่วยเหลือสังคมอย่างใกล้ชิด (พระมหาประสิทธิ์ รวมพิมาย, 2538)

หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด จะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา (พระมหาประสิทธิ์ รวมพิมาย, 2538) ดังนี้

1. อบรมพระภิกษุสามเณร ให้เป็นสมณะสัญญา และอบรมเรื่องจรรยามารยาท ตลอดจนถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ
2. อบรมการทาวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย
3. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์
4. แนะนำสั่งสอนธรรมประชาชนให้เข้าใจศาสนพิธี และการปฏิบัติ
5. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และได้ยินได้ฟังเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยถูกต้อง
6. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น หรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยที่ชอบขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนา และอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น
7. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง ที่เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักษาศีลฟังธรรมตามวัดต่าง ๆ ได้ท่อง ได้อ่าน ได้ฟังตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส
8. ขวนขวายจัดหาอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมขึ้นไว้เพื่อให้เด็กที่ขัดสนได้ใช้ยืมเรียน บทบาทหน้าที่หรือบทบาทที่วัดต่างๆ เจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์อำเภอ และคณะสงฆ์จังหวัดเกี่ยวกับการเผยแผ่ ไว้ดังนี้

1. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์

2. แนะนำ สั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

3. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับ พระศาสนาโดยถูกต้อง (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปญฺโญ), 2540)

ดังนั้น วิธีที่ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันมีหลายวิธี เช่น การเทศนา ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบ การสอนธรรมะจะเลือกใช้วิธีใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ การเทศนาสั่งสอนประชาชน เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ ถือเป็นกิจการที่สำคัญที่สุด การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไป โดยการนำเอาหลักธรรมคำสอนไปทำให้แพร่หลายให้ประชาชนได้นำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนานี้ เป็นความจริงตามธรรมชาติ อีกอย่างหนึ่งพุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแพร่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนา และปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาได้โดยสมบูรณ์

คุณสมบัติของนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นเกิดขึ้นหลังจากที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้แล้ว พระองค์ทรงเริ่มทำการเผยแผ่พระศาสนาโดยการแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายจนเกิดมีพระอรหันต์สาวกขึ้นในโลก หลังจาก นั้นพระองค์ทรงเริ่มส่งภิกษุเหล่านั้นไปเผยแผ่ศาสนา ซึ่งมีจุดประสงค์คือให้ภิกษุทั้งหลายแยกย้ายกันไป เพื่อประโยชน์สุขเพื่ออนุเคราะห์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เที่ยว ไปชี้แจงให้ชนทั้งหลายเข้าใจในหลักธรรมทั้งหัวข้อธรรมและความหมายของธรรมะอย่างชัดเจน ดังความปรากฏในพระวินัยปิฎกว่า “ครั้ง หนึ่ง พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุข แก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีธุลีคือกิเลสในจักษุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรม ย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรม จักมี ดูก่อนภิกษุ ทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม”(พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ครูผู้สอนหรือนักเผยแผ่ที่ดีต้องสร้างบุคลิกภาพที่น่าเคารพเลื่อมใสแก่ผู้ที่พบเห็นหรือผู้ฟัง จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงมีพระลักษณะทั้งทางด้านความสง่างามแห่งพระวรกายที่งดงามมีพระสุรเสียงที่โน้มนำจิตใจควรแก่ศรัทธาปสาทะทุกประการ ทรงมีพระมหาปุริสลักษณะ 32 ประการ และอนุพยัญชนะ 80 ประการ พระฉวีวรรณผุดผ่องดังทอง น่าดู น่าเลื่อมใส ส่วนพระสุรเสียงก็ไพเราะ สุภาพสละสลวย แจ่มใสชัดเจน นุ่มนวล ชวนฟัง กลมกล่อม ไม่พร่า ซึ้ง กังวานดุจเสียงพรหม สำเนียงใสไพเราะดุจนกการเวก

พระพุทธศาสนา ถือว่าผู้เผยแผ่กับผู้ฟัง หรือผู้สอนกับผู้เรียนนั้นมีความสัมพันธ์กันในฐานะกัลยาณมิตร นักเผยแผ่พุทธธรรมที่ดีจึงมีลักษณะคุณสมบัติซึ่งเป็นองค์ของกัลยาณมิตร ดังนี้

1. ปิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจ คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเองชวนให้ผู้ฟังอยากสนใจที่จะซักถาม

2. ครุ เป็นที่เคารพ คือ มีความประพฤติเหมาะแก่ฐานะ ชวนให้เกิดความอบอุ่นใจ เป็นที่พึงได้อย่างปลอดภัย

3. ภาวนีโย เป็นที่ยกย่อง คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่ยกย่องน่าเอาอย่าง ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาได้

4. วัตตา เป็นนักพูด โดยอาจจะเลือกใช้วิธีการเผยแผ่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่ออธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจ

5. วะจะนักขะโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำไต่ถาม คำล่วงเกินคำตักเตือน วิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อดทนได้ไม่เบื่อหน่าย ไม่เสียอารมณ์ แม้บางครั้งอาจถูกต่อต้านจากลัทธิภายนอกมาขัดขวางต่องานเผยแผ่

6. คัมภีรัญจะ กะถัง กัตตา เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ ให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย นักเผยแผ่ที่ดีจะต้องมีความรู้ในศาสตร์หลายๆ อย่าง และต้องฉลาดในการเลือกใช้วิธีเผยแผ่แบบต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟัง เพื่อให้เกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตาม

7. โน จัฏฐาเน นิโยชะเย ไม่ชักนำในอฐานะ ไม่ชักนำผู้ฟังให้เดินผิดทางไปนอกพุทธดำรัส แต่ต้องรู้จักชักจูงแนะนำในทางที่ถูกที่ควร (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

คุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่ดี ต้องมีคุณสมบัติดังนี้ 1) มีความกรุณาเป็นพื้นฐานของจิต 2) ไม่ถือตัวหยิ่งยโส 3) มีความอดทน ใจเย็น 4) มีความยุติธรรมไม่เห็นแก่หน้า 5) มีความรอบคอบ 6) มีความประพฤติน่าเคารพบูชา 7) รู้จักภูมิสติปัญญาของผู้ฟัง (แสง จันทร์งาม, 2526)

ภาษาที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระศาสนานั้น จำเป็นต้องใช้ภาษาที่เหมาะสม เพราะถ้าใช้ภาษาไม่สละสลวย ไม่สุภาพ คำต่ำคำแสลง คำฟุ่มเฟือย ย่อมทำให้เนื้อหาสาระของธรรมะมีคุณค่าลดลง ทำให้ผู้ฟังมีความสนใจลดน้อยลงด้วย นักเผยแผ่ทีดี จะต้องฝึกทักษะในการพูดให้ถูกต้องตามอักขระวิธี ใช้หลักภาษาไทยให้ถูกต้อง ชัดเจน ต้องคิดอยู่เสมอว่า “เราจะสอนคนระดับไหนต้องใช้ภาษาให้ถูกต้อง และข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ในฐานะเราเป็นคนไทย ต้องระมัดระวังให้มากในการออกเสียง แม้เราจะเป็นคนต่างจังหวัดเสียงมันอาจเพี้ยนๆ ไปบ้าง ก็ต้องฝึกกัน แม้ตัวกล้ำตัวอะไรก็ต้องออกเสียงให้ชัด ต้องมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการใหม่ เพราะถ้าพูดไม่ชัดคนฟังเขาก็ไม่อยากฟัง” (ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ, 2544)

1) การฝึกทักษะในการพูดและการใช้ถ้อยคำ (Verbal) (สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (เอกสารอัดสำเนา)

1. จะต้องใช้หลักภาษาไทยให้ถูกต้อง

2. ถ้อยคำนั้นจะต้องชัดเจน ได้ความหมาย ทำให้การสื่อสารชัดเจน ซึ่งอาจมีปัญหาในเรื่องการใช้คำควบกล้ำ หรือการใช้อักษร “ร” “ล”

3. หากจำเป็นต้องใช้คำราชาศัพท์ จะต้องใช้ให้ถูกต้อง

4. คำย่อจะต้องใช้ให้ถูกต้อง หากไม่แน่ใจควรใช้คำเต็มกำกับเพื่อผู้ฟังเข้าใจ

5. ใช้คำหรือประโยคที่กินความกว้าง อาจยกหรืออ้างคำพูดของนักพูดหรือนักปราชญ์

6. ควรหลีกเลี่ยงคำฟุ่มเฟือย เช่น แบบว่า เอ้อ อ้า

7. หลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์ทางวิชาการ เพราะผู้ฟังมิใช่มีความรู้ความชำนาญ เฉพาะด้านหมดทุกคน เว้นแต่เป็นเรื่องการบรรยายความรู้ในเรื่องเฉพาะด้าน

8. ไม่ใช้คำต่างประเทศโดยไม่จำเป็น

9. ใช้คำให้เหมาะสมกับบุคคล เนื่องจากภาษาไทยมีความลึกซึ้งในเรื่องนี้ จึงจะต้องสรรหาคำพูดที่เหมาะสมกับประเภทของผู้ฟัง เช่นคำว่า คุณ ท่าน เธอ “การใช้ถ้อยคำที่ดีนั้น ต้องเว้นคำต่ำ คำ ตลาด คำหยาบ คำภาษาถิ่น” (พรพรรณ ธารานุมาศ, 2544)

2) ข้อบกพร่องในการใช้ภาษา (เกรียงศักดิ์ พลอยแสง, 2542)

1. ใช้ภาษาไม่เหมาะสมกับสถานะของบุคคล ไม่ถูกกาลเทศะ
2. ใช้ภาษาแสลงหรือภาษาตลาด
3. ใช้ภาษาต่างประเทศปนภาษาไทย และใช้เป็นภาษาแสลง
4. ใช้คำสุภาพไม่เป็น ใช้คำสาบานติดปาก และใช้ภาษาหยาบคาย
5. ยกคำอ้างอิง คำพังเพย ภาษิต ไม่ถูกต้อง
6. ใช้ถ้อยคำกะทัดรัดไม่ได้ อธิบายไม่ได้ความ ทำให้ผู้ฟังเข้าใจไม่ได้
7. ไม่มีวิธีพูดที่แปลกใหม่ ไม่รู้วิธีพูด หรือเล่าเรื่องให้สนุก

การสอนให้ผู้ฟังสนุกและเข้าใจง่าย ก็ต้องใช้ภาษาที่คนธรรมดาฟังได้ ต้องมี การเล่าเรื่องสนุก ๆ หรือมีคำพูดที่ขบขัน ข้อธรรมที่นำมาสอนก็ต้องเป็นข้อธรรมง่าย ๆ จึงจะเข้ากับลักษณะภาษาเช่นนั้น แต่ถ้าผู้เผยแผ่ธรรมะต้องการสอนธรรมะอย่างละเอียด มีการวิเคราะห์เชิงวิชาการ ภาษาก็จะกลายเป็นภาษาวิชาการ เพราะความประสงค์ของผู้สอนที่จะให้ธรรมะเป็นเรื่องวิชาการเป็นตัวกำหนดภาษา

การสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้น ภาษาย่อมมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง พระธรรมกถึกที่ดีจะต้องฝึกทักษะในการอ่านการพูดภาษาให้คล่องไม่ติดขัด ขยันในการค้นคว้าหาข้อมูลนำมาประกอบในการเทศน์ ติดตามข้อมูลข่าวสารอยู่ตลอดเวลา การใช้ภาษาในการแสดงพระธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงนั้น ต้องคำนึงถึงหลักการใช้ภาษา 2 ประการ คือ

1. ใช้ภาษามาตรฐาน คือ ใช้ภาษาให้ถูกต้องมีความหมายชัดเจน เหมาะสม กับบุคคลและสถานที่ เช่น การใช้ราชาศัพท์เป็นต้น ระมัดระวังการออกเสียงคำควบกล้ำหรือการใช้อักษร “ร ล” ต้องออกเสียงให้ชัดเจน ใช้ภาษาให้ตรงกับความหมายของธรรมะ

2. หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาต่ำกว่ามาตรฐาน คือ ภาษาที่นิยมใช้ชั่วระยะเวลา หนึ่ง มักมีความหมายในทางหยาบคาย ไม่สุภาพ เป็นคำสองแง่สองง่าม คำแสลง หรือคำตลาด แม้แต่ภาษาต่างประเทศก็ใช้เมื่อมีความจำเป็น

ธรรมเหล่านี้ พึงรู้ว่าเป็นธรรม เป็นวินัย เป็นสัตถุศาสน์ และควรยึดหลักการประยุกต์ตามแนวพุทธศาสตร์และธรรมศาสตร์ควบคู่กันไป กล่าว คือ ใช้หลักพุทธศาสตร์นำความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ และนำความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับหลักธรรม หรือนำหลักธรรมไปประยุกต์เข้ากับความรู้ในศาสตร์เหล่านั้น ฉะนั้น หลักการประยุกต์ใช้เพื่อการเผยแผ่ จึงมุ่งเน้นการเรียนรู้ให้สามารถจัดการกับตนเองได้ เพื่อปูพื้นฐานไปสู่การเป็นผู้มีใจเปิดกว้าง เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น อย่างมีความสุขสงบท่ามกลางความแตกต่างทางความคิดของผู้คนในสังคมปัจจุบัน ด้วยหลักการ ดังต่อไปนี้

1) เรียนรู้ความต้องการของตนเอง เข้าใจตนเอง พร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง หมั่นฝึกอบรมตน และมีทัศนคติที่ดี เข้าใจกฎของการอยู่ร่วมกันที่ว่า “เรารักสุขเกลียดชังทุกข์ฉันใด คนอื่นสัตว์อื่นก็รักสุขเกลียดชังทุกข์ฉันนั้น”

2) รู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เสียสละ แบ่งปัน พยายามเข้าใจความคิดของผู้อื่นและยอมให้ผู้อื่นมีส่วนเข้าใจความคิดของตนเองด้วย

3) เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม ไม่ควรอยู่โดดเดี่ยว กล้าเผชิญกับปัญหา เพราะการคบหาสมาคมกับผู้อื่นจะเป็นพื้นฐานที่ดีของการอยู่ร่วมกันในสังคม

4) เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักให้เกียรติ เป็นมิตรที่ดี มีความจริงใจ และถือเป็นโอกาสดีที่จะได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน

5) รู้จักการวิเคราะห์วิจัย การสำรวจแนวคิดหรือประชามติ เพื่อประโยชน์ในการจัดการบริหารชุมชนหรือกลุ่มชน ซึ่งจะส่งผลดีต่อความเชื่อถือศรัทธา และการร่วมแรงร่วมใจกัน

6) มีความสามารถในการบริหารจัดการโครงการ หรือกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ โดยต้องมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ และเป็นขั้นตอน พร้อมทั้งต้องพยายามให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วยทุกครั้ง

7) มีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำปรึกษาด้านการสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ต่อฝ่ายบริหารองค์กร เพื่อประโยชน์ในการเดินงานให้เกิดความสัมพันธ์กับชุมชน และประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

พระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบัน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน เป็นการปรับให้เหมาะสมกับสภาวะสมัยใหม่ โยใช้เทคโนโลยีและแนวคิดสมัยใหม่มาช่วยเสริมสร้างการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้กับคนในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การเผยแผ่ในสังคมปัจจุบัน ที่ได้ผลดี คือ

1. สื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ทางศาสนา แอปพลิเคชันมือถือ หรือสื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้นสำหรับคนในทุกช่วงวัยและทุกสภาวะสังคม

2. การใช้สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อสารสาธารณะ การจัดทำหนังสือพิมพ์เพื่อเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา หรือการใช้สื่อสารสาธารณะ เช่น การถ่ายทอดสดผ่านทางวิทยุหรือโทรทัศน์ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความต่อความสำเร็จในการปฏิบัติตามสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

3. การสร้างชุมชนออนไลน์ การใช้เว็บไซต์ แพลตฟอร์มสังคมออนไลน์ หรือกระแสโซเชียลมีเดียเพื่อสร้างชุมชนของผู้ศึกษาทางศาสนาและผู้ที่สนใจในการปฏิบัติธรรมในรูปแบบของพระสงฆ์และชีวิตอย่างมีสุขภาพที่มีความรู้สึกอยู่กัน

4. การใช้งานสื่อสารมวลชน การใช้สื่อสารมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หรือโฆษณาในสื่อต่างๆ เพื่อเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาและสร้างความตื่นตัวให้กับประชาชน

5. การใช้เทคโนโลยีการศึกษา การใช้แพลตฟอร์มการศึกษาออนไลน์ เพื่อการศึกษาและการเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถทำได้ตลอดเวลาและที่ทุกที่

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบของพระสงฆ์แบบวิถีชีวิตใหม่ มีการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารในสมัยปัจจุบันอย่างเชี่ยวชาญ เพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อคนในสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเทคโนโลยีและวัฒนธรรมการสื่อสาร

สรุป

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือการทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลาย โดยการแสดงธรรมแก่ชาวบ้าน เป็นต้น รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น การแสดงธรรม การสนทนา การถาม-ตอบปัญหาธรรม เป็นต้น แต่ในปัจจุบันมีรูปแบบเพิ่มเติมอีก เช่น การแสดงธรรมผ่านสื่อออนไลน์ เช่น Live เป็นต้น คุณสมบัติของนักเผยแผ่ต้องมีความเป็นกัลยาณมิตร คือ ประพฤติตนเป็นคนน่ารัก น่าเคารพ น่ายกย่อง กล้าว่ากล่าวตักเตือนผู้อื่น อดทนต่อการตำหนิของคนอื่นได้ สอนเรื่องลึกซึ้งได้ และไม่สอนหรือชักนำในเรื่องเสียหาย คุณสมบัติด้านภาษา เช่น ใช้คำพูดสุภาพ พูดชัดถ้อยชัดคำ ใช้ไวยากรณ์ได้ถูกต้อง รวมทั้งมีเทคนิคการพูดที่ทำให้คนสนใจ เช่น การใช้ระดับเสียงให้เหมาะสมกับเรื่อง การพูดคำสุภาษิตประกอบ เป็นต้น คุณสมบัตินักเผยแผ่สมัยใหม่ต้องเก่งเรื่องเทคโนโลยีและสารสนเทศ ใช้สิ่งเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่ จึงจะเหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา.2542). คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

เกรียงศักดิ์ พลอยแสง. (2542). ภาษากับการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธีรวัส บำเพ็ญบุญบารมี.(2550). โครงการวิจัยธรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเบญจนิกาย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกำ. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2546). พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2540). พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูสุทธิกิจโกศล (สมภพ สุวโจ). (2548). รูปแบบการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาประสิทธิ์ รวมพิมาย. (2538). บทบาทพระธรรมทูตภายในประเทศ : ศึกษาจากกรอบความคิดโครงการพระธรรมทูต สำนักงานพระธรรมทูตสายที่ 2 เฉพาะกรณีศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรพรรณ ธารานุมาศ. (2544). สำนวนการเขียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บรรณกิจ 1991 จำกัด.

วศิน อินทสระ. (2536). การเผยแผ่ศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กิตติวรรณการพิมพ์.

ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ.(2544). ภาษาไทยกับการเทศน์. กรุงเทพมหานคร: หจก. เอมี่ เทรดดิ้ง.

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ). (2540). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

แสง จันทร์งาม. (2526). วิธีสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร: กมลการพิมพ์.

ทำสังฆทานอย่างไรให้ได้บุญ ?

How to make offerings to monks to gain merit

พระครูสุตเจติยาภิบาล
Phrakhru Suttachetiyapiban
ไพฑูรย์ สวนมะไฟ
Phaitoon Suanmafai
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Buddhist College
E-mail prakusuta2555@yahoo.com

Received: 27 February 2024; Revised: 2 April 2024; Accepted: 23 April 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ การทำสังฆทานอย่างไรให้ได้บุญ การให้ทานถือว่าเป็นหน้าที่ของอุบาสกและอุบาสิกาโดยตรงที่จะต้องให้การอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัยสี่ การให้ทานได้แก่ การเสียสละแบ่งปันสิ่งของต่างๆ ของตน การบริจาคโดยไม่คิดเอากลับคืนมา การให้ทานที่จะได้บุญมากนั้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า การให้ทานของสัตบุรุษมี 5 ประการ คือ ให้ทานด้วยศรัทธา ให้ทานโดยเคารพ ให้ทานตามกาลอันควร ให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ และให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น การถวายสังฆทานถือว่าเป็นการทำบุญในพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง การทำสังฆทานที่ถูกต้อง ผู้ถวายจะต้องจัดเตรียมของถวายสังฆทาน โดยเป็นของสะอาด ประณีต สามารถนำไปใช้ได้จริง ส่วนใหญ่สิ่งของที่เตรียมมาถวายสังฆทานมักจะเป็นของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ การถวายสังฆทานแต่ละครั้งจะต้องถวายด้วยใจที่บริสุทธิ์และด้วยศรัทธา วิธีถวายสังฆทานเริ่มต้นจากการบูชาพระรัตนตรัย กล่าวบทสวดถวายสังฆทานในรูปแบบต่างๆ ก่อนจะประเคนถวายแด่พระสงฆ์

คำสำคัญ: ทาน, สังฆทาน, บุญ

Abstract

This article aims to present how to make offerings to monks to gain merit? Giving alms is considered as the direct duty of upasaka (a lay devotee) and upasikasika (a female) to provide support and nourishment to monks with four factors. Giving alms includes sacrifice, sharing of one's things, donating without thinking of taking it back. Giving alms will bring a lot of merit. The Lord Buddha said: There are five factors in giving alms to the faithful: giving alms with faith; giving alms with respect, giving alms at the appropriate time, giving alms with kindness and give alms without affecting yourself or others. Giving alms to monks is considered a form of merit-making in Buddhism. Providing correct offerings the donor must prepare offerings for the Sangha. It is clean, neat and can be used for real. Most of the items prepared for offering to monks are usually items that are necessary for the

monks' livelihood. Each offering to the Sangha must be offered with a pure heart and with faith. The method of offering alms to monks begins with worshiping the Triple Gem. Say prayers and offer offerings to monks in various forms. before offering it to the monks.

Keywords: Giving, make offerings, merit

บทนำ

สังคมมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยล้วนอาศัยการให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนในสังคมเอาไว้ ด้วยกัน เพราะการให้ทำให้เกิดการแบ่งปัน ผู้คนจึงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขไม่ต้องเบียดเบียนเข่นฆ่าทำร้ายหรือจ้องทำลายซึ่งกันและกัน การให้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทุกชีวิตจำเป็นต้องมีการให้ถือเป็นเรื่องจำเป็นของคนที่อยู่รวมกัน ต้องมีการช่วยเหลือกันด้วยการแบ่งทรัพย์สิ่งของที่มีอยู่ให้แก่คนอื่นบ้าง ตามความจำเป็น เช่น ให้อาหารในเวลาที่เพื่อนมนุษย์มีความอดอยากหิวโหย ให้เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มในเวลาเพื่อนมนุษย์มีความขาดแคลน เช่น ในฤดูหนาวให้ที่พักอาศัยเป็นครั้งคราวให้ยารักษาโรค หรือให้การช่วยเหลือพยาบาลในเวลาเพื่อนมนุษย์เจ็บไข้ไม่สบายการให้สิ่งของที่ไม่มีโทษใน เรื่องที่เป็นประโยชน์เช่นนี้นับว่าเป็นความถูกต้องของการให้เพราะในเวลาก่อนจะให้ก็มีใจดีในขณะ กำลังให้ก็มีใจเลื่อมใส ครั้นให้แล้วก็มีใจแช่มชื่นเบิกบานเป็นความบริบูรณ์แห่งเจตนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสุดท้าย ผู้ใดแม้มิได้มีทรัพย์สิ่งของจะแบ่งให้แต่ก็สามารถจะให้เวลาและกำลังกายกำลังใจ ในการช่วยเหลือคนอื่นได้และสุดท้ายที่สำคัญการบอกการแนะนำชี้แจงให้มีปัญญาเครื่องรู้ธรรม การประพฤติอย่างนี้เป็นความดีมีคนสรรเสริญอย่างนี้ไม่ดีมีคนติเตียนสิ่งนี้มีโทษไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สิ่ง นี้ไม่มีโทษเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแนะนำให้เพื่อนมนุษย์ตั้งอยู่ในการประพฤติความดีอย่างนี้ก็จัดเป็น การให้ทานที่ประเสริฐการให้ทาน (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การให้ทานในพุทธศาสนา ถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่ง ครั้งบรรพกาล การให้ทานทำบุญ ก่อนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้น คนอินเดียโบราณมีความเชื่อว่า การให้ทานทำบุญที่ได้อานิสงค์มากคือ การฆ่าคนและสัตว์คราวละมากๆ เพื่อบูชาเทพเจ้าที่เขานับถือ มีความเชื่อและปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างนั้น จนกระทั่งพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก พระองค์จึงตรัสและสอนแบบใหม่ว่า คนและสัตว์ทั้งหลายต่างรักตัวกลัวตาย รักสุขเกลียดทุกข์เหมือนกัน การทำทานที่ได้บุญมากต้องไม่ใช่ด้วยการเบียดเบียน หากแต่ต้องการฆ่าต้องฆ่า กิเลสตัณหาของตนเอง จึงจะเป็นบุญหรือเป็นทานที่มีแต่ความสุข โดยการให้เพื่อตนเองและผู้อื่นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การให้ทานในทางพุทธศาสนานั้น แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ระดับสามัญจัดเป็นทานบารมี ระดับสูงขึ้นจัดเป็นทานอุปบารมี และระดับสูงสุดจัดเป็นทานปรมัตถบารมี (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การให้ทาน คือ การเสียสละสิ่งของต่างๆ ของตน หรือให้ความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลกเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็จะสามารถนำมาเป็นอุบายบรรเทามัจฉริยะ ความตระหนี่ ดังมีดังปรากฏในทานสูตร ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่าถ้าสัตว์ทั้งหลายรู้ผลของการจำแนกทาน (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และที่ปรากฏใน ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้หวังประโยชน์สุข ควรฝึกฝนบำเพ็ญบุญนี้เท่านั้นที่ ให้ผลเลิศติดต่อกันไป มีสุขเป็นกำไรคือควรบำเพ็ญทาน ควรประพฤติธรรมสม่ำเสมอ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในพระอภิธรรมปิฎกถาวัตถุให้ความหมายของทานไว้ว่า การให้วัตถุสิ่งของที่ควรให้การให้ความรู้ และการให้ อภัยแก่คนหรือสัตว์อื่น ถือเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นการให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การให้ทานนั้น จัดว่าเป็นบุญและเป็นการพัฒนาจิต ก็เพราะเป็นการขจัดความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว เป็นการเสียสละ มีจิตใจสูง เป็นการ

เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์ เพื่ออนุเคราะห์ สงเคราะห์ เพื่อบูชาคุณหรือเพื่อสาธารณประโยชน์ (พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), 2543)

การทำบุญสังฆทานมีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและสังคมไทย มีประโยชน์และคุณค่าต่อสังคมไทยอย่างมาก เพื่อความเข้าใจและเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการทำบุญสังฆทานหรือการให้ทานที่ถูกต้อง เหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ดีงามในสังคมวัฒนธรรม ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเห็นคุณค่าการถวายสังฆทาน เพื่อรักษาพระพุทธศาสนา หาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งที่ดีงามให้คงอยู่ต่อไป

ความหมายของสังฆทาน

สังฆทาน มาจากคำว่า “สังฆะ” หมายถึง หมู่แห่งภิกษุตั้งแต่ 2 รูปขึ้นไป ส่วน “ทาน” หมายถึง การให้การแบ่งปัน การจ่ายแจกวัตถุสิ่งของหรือปัจจัยสี่ด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ ดังนั้น เมื่อรวมเข้าด้วยกันเป็นคำว่า “สังฆทาน” การให้ทานที่ตั้งใจถวายแก่พระสงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์ไม่จำเพาะเจาะจงรูปใดรูปหนึ่งโดยสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนนำมาถวายนั้นจะถูกนำเข้าเป็นสิทธิกองกลางแก่คณะสงฆ์ภายในวัด เพื่อให้คณะสงฆ์ได้จัดแบ่งปันแก่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่ต้องการหรือให้คณะพระสงฆ์ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยเป็นการแสดงถึงความ ตั้งใจจะถวายด้วยศรัทธาอันเป็นสาธารณะ ซึ่งเจตนารมณ์ของสังฆทานเพื่อเป็นการสร้างรากฐานทางจิตใจให้กว้างขวางขึ้น จะได้ไม่ยึดมั่น ถือมั่นกับใครหรือกับของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้น การให้ทานทุกประเภทที่ไม่จำเพาะเจาะจงพระรูปใดรูปหนึ่งถือเป็นการทำสังฆทานทั้งสิ้น ซึ่งสามารถกระทำได้ทุกเทศกาลหรือทุกงานบุญ เช่น การทำบุญเลี้ยงพระในงานต่างๆ การไปทำบุญตักบาตรในวันสำคัญต่างๆ ที่วัด การใส่บาตรพระที่เดินบิณฑบาต สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9 ราชบัณฑิต, 2553)

ประเภทของสังฆทาน

ทานแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538) คือ (1) อามิสทาน หรือวัตถุทาน ได้แก่ การให้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ และ (2) ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทาน 1) อามิสทาน หรือวัตถุทาน ได้แก่ การให้วัตถุสิ่งของ มีข้าว น้ำ ยารักษาโรค และทรัพย์สินเงินทองภายนอก ทั้งสิ่งเป็นที่รักมาก เช่น อวัยวะเลือดเนื้อแขนขาดวงตาและวัตถุที่หวงแหนที่สุดคือการสละชีวิต 2) ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทาน การให้ในส่วนจิตใจ เช่น การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การให้อภัย รวมถึงการโฆษณาประชาสัมพันธ์ชัดเจน ในกิจกรรมการบุญการกุศล ก็จัดเข้าในธรรมทานทาน 2 อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ อามิสทานช่วยค้ำจุนชีวิตให้เขามีที่พึ่งอาศัย แต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จัก พึ่งตนเองได้ต่อไป เมื่อให้อามิสทาน พึงให้ธรรมทานด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) ตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทาน 2 อย่างนี้ ทาน 2 อย่างอะไรบ้าง คือ 1) อามิสทาน (การให้สิ่งของ) 2) ธัมมทาน (การให้ธรรม) ทาน 2 อย่างนี้แล บรรดาทาน 2 อย่างนี้ ธัมมทานเป็นเลิศ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทาน 2 อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ อามิสทานช่วยค้ำจุนชีวิตให้เขามีที่พึ่งอาศัย แต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จักพึ่งตนเองได้ต่อไป เมื่อให้อามิสทาน พึงให้ธรรมทานด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538) ตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทาน 2 อย่างนี้ ทาน 2 อย่างอะไรบ้าง คือ 1) อามิสทาน (การให้สิ่งของ) 2) ธัมมทาน (การให้ธรรม) ทาน 2 อย่างนี้ แลบรรดาทาน 2 อย่างนี้ ธัมมทานเป็นเลิศ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนจึงควรศึกษาให้เข้าใจ ถูกต้องในเรื่องการทำบุญในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักการทำบุญ 10 อย่าง (โดยพิสดาร) ที่เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ เพราะถ้าเข้าใจ

หลักการทำบุญ 10 อย่างนี้แล้ว ก็จะได้ทำบุญหรือสร้างความดี อย่างถูกต้อง ไม่งมงาย และได้ผลมากไม่เสียทีที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์นับถือพระพุทธศาสนา (พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), 2537) อนึ่ง การทำบุญที่เรียกว่าบุญกิริยานั้นจะต้องมีวัตถุคือสิ่งเป็นที่ตั้งหรือเรื่องของการกระทำซึ่งเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ แปลว่า สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการกระทำบุญ หรือเรื่องแห่งการกระทำบุญ ซึ่งการกระทำบุญชนิดนี้ในพระพุทธศาสนามีหลักฐานแสดงไว้ 2 ชนิดคือ บุญกิริยาวัตถุมี 3 อย่าง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนี้ คือ 1) ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน 2) สีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และ 3) ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

ทำสังฆทานอย่างไรให้ได้บุญ

การถวายสังฆทานจัดเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุ 3 อย่าง คือ (1) ทานมัย บุญที่สำเร็จด้วยการให้ทาน (2) สีลมัย บุญที่สำเร็จด้วยการรักษาศีล และ (3) ภาวนามัย บุญที่สำเร็จด้วยการเจริญภาวนา (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การให้ทานเป็นหลักธรรมสำคัญเบื้องต้นในการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น และเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่แท้จริงของผู้กระทำนั้นๆ ในทางพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชนสามารถทำได้ง่าย

1. **ลักษณะของการทำสังฆทาน**

เมื่อพูดถึงสังฆทานต้องพูดถึงลักษณะของการให้ทานของสัตบุรุษที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ 5 ประการ คือ ให้ทานด้วยศรัทธา ให้ทานโดยเคารพ ให้ทานตามกาลอันควรให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ และให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กล่าวโดยละเอียด ดังนี้

1. ให้ทานด้วยศรัทธา คือ การให้ด้วยเชื่อว่าผลของการให้ทานนั้นมีประโยชน์เกื้อกูลแก่ คนอื่นผู้ให้มีใจดีเบิกบานและอิ่มใจเมื่อให้ทานแล้วนอกจากนี้มีความเชื่อว่าผลของการคิดดีพูดดีและทำ ดีย่อมมีผลตอบสนองแก่บุคคลผู้ทำต้องติดสอยห้อยตามผู้ทำไปเหมือนเงาตามตัว

2. ให้ทานโดยเคารพ คือ ให้ด้วยการนอบน้อมอ่อนละมุนละม่อมให้ด้วยวาจาไพเราะ อ่อนหวานและให้ด้วยน้ำใจอ่อนน้อม

3. ให้ทานตามกาล คือ ให้ในกาลอันสมควรเช่นถวายผ้าอาบน้ำฝนในฤดูการเข้าพรรษา หรือเวลาออกพรรษาถวายผ้าจำนำพรรษาตลอดทั้งถวายภัตตาหารเช้า เพล เป็นต้น

4. ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์คือ ให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีเมตตาและให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือด้วยกรุณาท่านแสดงผลของการให้ทานตามกาลและการให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ว่าจะเป็นคน มั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมากมีเครื่องใช้สอยเหลือเฟือและมีความประสงค์เต็มเปี่ยม

5. ให้ทานไม่กระทบกระทั่งตนและคนอื่น คือ ให้ตามกำลังของตนที่มีอยู่และไม่ต้อง รบกวนของคนอื่นมาให้ทาน ในการให้ทานในข้อนี้นักปราชญ์ท่านแสดงผลของการให้ทานว่า จะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมากและมีทรัพย์ปราศจากภัย (ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์และคณะ, 2541) สังฆทาน คือทานที่ถวายแก่สงฆ์โดยไม่เจาะจงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การจัดภัตตาหารถวายพระสงฆ์ ไม่เกี่ยวกับการถวายทานวัตถุอย่างอื่น เรียกว่า ถวายสังฆทาน มีแบบแผนมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล

2. ทานสมบัติ

รูปแบบการให้ทานที่เรียกว่า ทานสมบัติมี 3 ประการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) คือ

1. เขตสมบัติหมายถึง บุญเขตถึงพร้อม คือ ปฏิคาหก หรือผู้รับทานเป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ประกอบด้วยคุณธรรม (บุคคล)

2. ไทยธรรมสมบัติไทยธรรมถึงพร้อม คือ สิ่งที่ให้เป็นของบริสุทธิ์ได้มาโดยชอบธรรม และเหมาะสม เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ (วัตถุ)

3. จิตตสมบัติเจตนาถึงพร้อม คือ ให้ด้วยความตั้งใจ คิดจะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ แท้จริง มีเจตนาบริสุทธิ์ทั้ง 3 กาล (ก่อนให้ใจยินดีขณะให้จิตผ่องใส ให้แล้วเบิกบานใจ)

3. เขตสมบัติ

เมื่อพูดถึงเขตสมบัตินอกจากจะหมายถึง ปฏิคาหก ผู้รับแล้ว ยังรวมถึงทายก คือ ผู้ให้ด้วย ดังนั้น ทานสมบัติข้อนี้จึงได้แก่ บุคคลนั่นเองการให้ทานนั้นแม้เจตนา (จิตตสมบัติ) จะดีวัตถุ (ไทยธรรม) จะดี แต่ถ้าเขตสมบัติ (บุคคล) ไม่ดีผลทานก็ไม่เต็มที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับทานจะต้องดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย คือปฏิคาหก ผู้รับซึ่งถือว่าสำคัญมา พระพุทธเจ้าทรงตรัสย้ำให้รู้จักเลือกปฏิคาหก คือให้เลือกทำบุญ ในพระสงฆ์ที่ปฏิบัติชอบด้วยวินัยสิกขาและตรัสเปรียบไว้ว่านาที่หญ้ารกปลูกข้าวก็ได้ข้าวน้อยเลย สำหรับเหตุผลก็คือการทำบุญในนักบวชที่ทุศีล ก็เท่ากับให้กำลังแก่ผู้ผิดให้มีกำลังที่จะเหยียบย่ำพระศาสนาให้ล่มจมเร็วขึ้นและการให้แก่ปฏิคาหกที่ไม่สมบูรณ์เช่นนั้นย่อมเป็นการยากมากที่ทายกจะทำเจตนาให้บริสุทธิ์ทั้ง 3 กาล

4. ทานวัตถุ

เมื่อพูดถึงสังฆทานในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงไทยธรรมสมบัติ หมายถึง สิ่งของที่จะให้ได้แก่ วัตถุนั่นเองบางทีเรียกคำเต็มว่า ทานวัตถุ แปลว่า ของสำหรับทาน ท่านแสดงทานวัตถุไว้ 10 อย่าง (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ, 2500) คือ 1) อนนำ ข้าว หมายถึง อาหาร 2) ปานำ น้ำดื่ม รวมทั้งเครื่องดื่มอันสมควรแก่สมณบริโภค 3) วตฺถำ ผ้า เช่น ผ้านุ่ง ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว 4) ยานำ ยานพาหนะเครื่องอุปกรณ์เช่น รถ รองเท้าสงเคราะห์ปัจจัยค่าโดยสาร 5) มาลา ดอกไม้ 6) คนฺธำ ของหอม หมายถึง ธูป เทียนบูชาพระ 7) วิเลปนำ เครื่องลูบไล้หมายถึง เครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกายให้สะอาดมีสบู่ 8) เสยฺยา ที่นอน เช่น เสื่อ หมอน มุ้ง 9) วสถำ ที่อยู่อาศัยหรือที่พัก เครื่องรับรอง ศาลา ม้านั่ง เสนาสนะ และ 10) ปทีเปยฺยำ เครื่องตามประทีป มีเทียนจุดใช้แทนตะเกียงน้ำมันโคมไฟและไฟฟ้า

5. การถวายสังฆทาน

ต้องบอกเจตนาของตนเอง คือ คำถวายสังฆทาน ได้แก่คำพูดที่ทายกกล่าวบอกเจตนาของตนเองก่อนที่จะถวายสิ่งของแก่ภิกษุหรือภิกษุณีในพระพุทธศาสนา มีขั้นตอน ดังนี้

1) เป็นคำพูดที่บอกเจตนาของผู้ถวายว่ายินดีจะถวายสิ่งของแก่ภิกษุสงฆ์หรือ ภิกษุณีสงฆ์ หรือถวายแก่สงฆ์ทั้งสองฝ่าย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) เป็นคำพูดที่ระบุผู้รับเป็นภิกษุสงฆ์ทั้งวัด ภิกษุบางพวกบางกลุ่มในวัด หรือเฉพาะภิกษุบางรูปก็ได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

3) เป็นคำพูดที่ระบุวัตถุไทยธรรม หรือไม่ระบุก็ได้ กล่าวคือ เมื่อมีวัตถุตั้งอยู่ตรงหน้าแล้วทายกกล่าวมอบถวายต่อหน้าผู้รับก็เป็นอันเสร็จพิธี เช่น ถวายผ้ากฐินจีวร วางอยู่ตรงหน้าพระสงฆ์ ทายกกล่าวคำว่า “สงฺฆสฺส” (พวกข้าพเจ้าขอน้อมถวายผ้ากฐินจีวร) แก่พระสงฆ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นอันสำเร็จการถวายทานแล้ว กฐินจีวรนั้นก็ตกเป็นของสงฆ์ทันที

6. องค์ประกอบของเครื่องสังฆทาน

เครื่องสังฆทาน ประกอบด้วยทานวัตถุ 10 ประการ (สุริสา แก้วสมชาติ, 2564) ดังนี้ คือ 1) ภัตตาหาร อาหารคาว-หวานต่างๆ 2) น้ำรวมทั้งเครื่องดื่มอันควรแก่สมณบริโภค(ชากาแฟน้ำผลไม้) 3) ผ้า เครื่องนุ่งห่ม 4)

ยานพาหนะ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการเดินทาง รวมถึงปัจจัยค่าโดยสาร 5) มาลัยและดอกไม้เครื่องบูชาชนิดต่างๆ 6) ของหอมหรือธูปเทียนบูชาพระ 7) เครื่องลูบไล้หรือเครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกายเช่น สบู่เป็นต้น 8) ที่นอนอันควรแก่สมณะ 9) ที่อยู่อาศัยหรือกุฏิเสนาสนะ และเครื่องสำหรับเสนาสนะ เช่น เตียงตู้ โต๊ะเก้าอี้เป็นต้น และ 10) เครื่องส่องสว่าง เช่น ตะเกียง หลอดไฟฟ้า ไฟฉาย เป็นต้น

7. การถวายสังฆทาน

เมื่อพูดถึงสังฆทาน คนทั่วไปจะนึกถึงถังสีเหลืองที่มีข้าวของหลายอย่างบรรจุไว้ภายในแต่ “สังฆทาน” ที่แท้จริงมีความหมายกว้างกว่าแค่ถังสีเหลืองใบเดียว อย่างที่บอก สังฆะ หมายถึง ความเป็นสาธารณะ ทาน คือการให้ หรือ การสละ ดังนั้นสังฆทานจึงแปลว่า การให้เพื่อประโยชน์สาธารณะ ในที่นี้หมายถึง การถวายสิ่งของจำเป็นสำหรับพระสงฆ์ เพื่อเป็นกำลังให้ท่านทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาสืบไป การถวายสังฆทานแด่พระสงฆ์ไม่จำกัดว่าจะต้องให้เฉพาะรูปใดรูปหนึ่ง พระสงฆ์หนึ่งรูปถือเป็นตัวแทนจากคณะสงฆ์ สิ่งของที่ถวายจึงถือเป็นของกองกลาง ซึ่งพระสงฆ์ แม่ชี หรือผู้ปฏิบัติธรรมสามารถนำไปใช้ได้ โดยของที่สามารถนำไปถวายเป็นสังฆทานได้ ได้แก่ ปัจจัยต่างๆ อาทิ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค (ยกเว้นที่อยู่อาศัย) รวมถึงเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ซึ่งพระสงฆ์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง (ธนาคารกรุงเทพ, 2563)

8. ขั้นเตรียมการ

การถวายสังฆทานจะต้องเตรียมการ ดังนี้ 1) จัดเตรียมทานวัตถุที่ต้องการถวายให้เรียบร้อย ตามศรัทธาและทันเวลาถวาย 2) จัดเตรียมดอกไม้ธูปเทียนจุดบูชาพระรัตนตรัย 3) แจ้งความประสงค์ที่จะถวายทานนั้นให้แก่พระสงฆ์ทราบ 4) เตรียมนิมนต์พระสงฆ์ที่จะรับสังฆทาน 5) จัดเตรียมสถานที่ หรือนัดหมายสถานที่จะถวายทานนั้นให้แก่พระสงฆ์ทราบ (กรมการศาสนา กระทรวง วัฒนธรรม, 2563)

9. แนวทางการปฏิบัติ

9.1 การเตรียมการ

– นิมนต์พระสงฆ์ไม่จำกัดจำนวน แล้วแต่ศรัทธา
– โต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องตั้งครบชุด
– อาสนะพระสงฆ์
– เครื่องสังฆทาน ประกอบด้วยอาหารคาวหวานและของใช้อื่นๆ ตามสมควร พร้อมดอกไม้ธูปเทียน (ควรถวายก่อนเวลาเที่ยง)

9.2 การปฏิบัติ (ลำดับพิธี)

– เจ้าภาพผู้ถวายจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วกราบ ๓ ครั้ง
– พิธีกรอาราธนาศีล
– พระสงฆ์ให้ศีล
– เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีรับศีล
– พิธีกรนำกล่าวถวายสังฆทาน
– เจ้าภาพถวายเครื่องสังฆทานแด่พระสงฆ์
– พระสงฆ์อนุโมทนา
– เจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร
– เจ้าภาพกราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง เป็นเสร็จพิธี

คำถวายสังฆทาน (แบบสามัญชนทั่วไป)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

อิมานิ, มะยัง ภันเต, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ , อิมานิ, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ภัตตาหาร, กับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ภัตตาหาร, กับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญ.

คำถวายสังฆทาน (แบบอุทิศเจาะจง)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

อิมานิ, มะยัง ภันเต, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ญาตะกานัง, กาละกะตานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, มะตะกะภัตตาหาร, กับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, มะตะกะภัตตาหาร, กับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย, แก่ญาติทั้งหลาย, มีมารดาบิดาเป็นต้น, ที่ทำกาละล่วงลับไปแล้วด้วย, ตลอดกาลนานเทอญ (กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารบก, ม.ป.ป.)

คุณค่าและความสำคัญของสังฆทาน

การทำสังฆทานเป็นคุณค่าแห่งการทำความดีด้วยการให้ทาน อันหมายถึง การให้ การสละ หรือ การเผื่อแผ่แบ่งปัน ไม่ว่าจะเป็นการให้วัตถุสิ่งของ เรียกว่า วัตถุทาน หรือ อามิสทาน เงินทอง ข้าวของ เครื่องใช้ หรือสิ่งอื่นใด และไม่ว่าจะให้แก่ใครก็ถือเป็นบุญทั้งสิ้น การให้ความรู้ เรียกว่า วิทยาทาน หรือ ธรรมทาน ถือว่าเป็นการช่วยเหลือให้เขามีปัญญา สามารถแก้ไขปัญหา ดำเนินชีวิตต่อไปได้ ถ้าหากมีผู้ เผลอทำผิดบกพร่องไปบ้างแล้วเรายกโทษให้ เรียกว่า อภัยทาน เปิดโอกาสให้ผู้ทำผิดได้ปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องที่เผลอทำผิดหรือพลาดไป ได้เริ่มต้นใหม่การให้ทานเป็นการลดความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ถี่เหนียว และความคับแคบในจิตใจให้น้อยลง ทำให้เราไม่ยึดติดในวัตถุสิ่งของ อีกทั้งสิ่งที่เรา บริจาคหรือให้ทานแก่ผู้อื่นก็จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อน และเป็นประโยชน์ต่อผู้รับและสังคมโดย ส่วนรวมการให้ทานนี้อยู่ที่ไหนๆ ก็ทำได้ และไม่จำเป็นต้องเป็นเงิน เช่นการแบ่งของกินให้กับเพื่อนที่ทำงาน หรือขอทาน เป็นต้น การทำบุญทางพุทธศาสนาการไม่ได้มีเพียงการให้เงินให้ ทอง หรือให้ทานทำบุญกับพระและวัดเท่านั้น "บุญ" หมายถึงการกระทำความดี มาจากภาษาบาลีว่า "ปุญญะ"แปลว่า เครื่องชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ดังนั้น บุญจึงเป็นเสมือนเครื่องกำจัดสิ่งเศร้าหมองที่เราเรียกกันว่า "กิเลส" ให้ออกไปจากใจบุญจะช่วยให้เราลด ละ เลิกความโลภความเห็นแก่ตัว ความมีจิตใจคับแคบ อันเป็นสาเหตุให้เกิดความทุกข์ และช่วยให้ใจเป็นอิสระ พร้อมจะก้าวไปสู่การทำคุณงามความดีในขั้นต่อๆ ไป เป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ทำให้เกิดความอิ่มเอิบใจ มีความสุข และเป็นความสุขที่สงบและยั่งยืน ในขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้ปฏิบัติ เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม น่าเคารพยกย่อง เพราะถือว่าเป็น "คนดี"

การให้สังฆทานในพระพุทธศาสนานั้น ถือเป็นหน้าที่ของอุบาสกและอุบาสิกาโดย ตรงที่จะต้องให้การอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัยสี่ คำว่า "ทาน" ในความหมายโดยทั่วๆ ไป หมายถึง การให้ ได้แก่ การเสียสละแบ่งปันสิ่งของต่างๆ ของตน การบริจาคโดยไม่คิดเอากลับคืนมา รวมไปถึงการให้อภัยด้วย หรือให้ความรู้ซึ่งเป็นวิทยาทานทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการให้แก่ชนทุกชั้น ไม่ว่าจะเป็น

เพื่อบูชาคุณ เพื่อตอบแทนอุปการะ หรือเพื่อการสงเคราะห์ ก็เรียก ทาน (นฤชิต จุสะปาโล, 2543) การให้ทานนอกจากจะมีความสำคัญต่อบุคคลและพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมี ความสำคัญต่อสังคมโดยส่วนรวมด้วย เพราะคนเราอยู่คนเดียวลำพังในสังคมไม่ได้ จำต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การให้ทานจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเป็นหลักธรรมประการแรกในหลักคำสอนอื่นๆ หลายประการ ทั้งนี้เพื่อการขัดเกลาและบรรเทาความตระหนี่ ความยึดติดในวัตถุสิ่งของ อันเป็นกิเลสอย่างหยาบให้เบาบางก่อนจะปฏิบัติธรรมในระดับที่สูงขึ้นไป

สรุป

การทำบุญสังฆทานจัดเป็นค่านิยมในจิตใจของชาวพุทธ การถวายสังฆทานเป็นค่านิยมทางศาสนาของชาวพุทธ ที่ให้ผลดีต่อสภาพจิตใจและสภาพแวดล้อม ทำให้ชีวิตมีความสุข และมีแรงขับเคลื่อนต่อไปในอนาคตอย่างมีความหวัง ทำให้จิตใจผ่องใส อารมณ์ดีซึ่งจะส่งผลกระทบดีๆ ไปยังคนรอบข้างใกล้ตัวและอาจแผ่ขยายออกไปได้เรื่อยๆ ความเชื่อที่สอนให้สร้างบุญด้วยการทำทานนี้เมื่อทำแล้วจะก่อให้จะเกิดความปีติสุขขึ้นในใจ ความปีติที่เกิดขึ้นนี้เราสามารถบอกได้ว่าบุญเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งจับต้องได้ด้วยสติ ในความรู้สึกได้ทันทีที่กระทำ ในทางกลับกันบุญอาจจะไม่ได้สร้างผลลัพธ์ที่ดีให้กับผู้กระทำถ้าหากผู้นั้นยังมีความเข้าใจ ที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการทำบุญมากพอก็เป็นได้ประโยชน์ที่ได้จากการถวายสังฆทานจึงเกิดทั้งทางตรงและทางอ้อม บังเกิดประโยชน์ทางตรงจากการที่พระสงฆ์นำของจากการถวายไปใช้ประโยชน์ทางอ้อมคือความสุขใจเบิกบานใจของผู้ถวาย ทั้งนี้การทำบุญที่ดีควรทำตามกำลังที่เรามีเมื่อทำไปแล้วตัวเองต้องไม่เดือดร้อน ไม่เบียดเบียนตนเอง ท้ายที่สุดจะเห็นได้ว่าประโยชน์ของการถวายสังฆทานแด่พระสงฆ์แท้จริงคือการทะนุบำรุงศาสนาที่เป็นเครื่องจรรโลงจิตใจ สืบต่อและเผยแผ่ธรรมมะหรือคำสอนที่สอนให้เราชาวพุทธศาสนิกชนอยู่ในศีลในธรรม ไม่กระทำผิดต่อตนเองและผู้อื่น

เอกสารอ้างอิง

กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารบก. (ม.ป.ป.). พิธีถวายสังฆทาน. เรียกใช้เมื่อ 17 มกราคม 2567 จาก https://www.thaichaplain.com/CONTENT365.html

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ และคณะ. (2541). หลักการดำรงชีวิตในสังคม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย รามคำแหง.

ธนาคารกรุงเทพ. (2563). ความหมายของการทำบุญและถวายสังฆทาน. เรียกใช้เมื่อ 17 มกราคม 2567 จาก https://www.bangkokbanksme.com/en/meaning-of-sangkhathan

นฤชิต จุสะปาโล. (2543). การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทานในพระพุทธศาสนากับเศาะดะเกาะฮ์ในในศาสนาอิสลาม : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวพุทธและชาวมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9 ราชบัณฑิต). (2553). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2537). กฎแห่งกรรม, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9 ราชบัณฑิต). (2553). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุริสา แก้วสมชาติ. (2564). วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของประเพณีมหาสังฆทาน เพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข: กรณีศึกษาตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส

Community participation in driving a strong “Bowon” according to the guidelines of the Wad (Temple), Pracha (People), and Rath (State) for happiness creation through “5S” activities

พระครูธรรมธรวรวุฒิ จิตฺตญาโณ (สุวรรณจู)
Phrakhru Thammathorn Worawut Jittayano(Suwannaju)
พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลางสิงห์)
Phramaha Thainoi Yanamethi (Salangsing)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand
E-mail: thammathornworawut@gmail.com

Received: 19 December 2023; Revised: 21 February 2024; Accepted: 21 February 2024

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส ได้แก่ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย เพื่อส่งเสริมให้วัด บ้าน โรงเรียน และหน่วยงานต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม 5ส โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน อันจะก่อให้เกิดพฤติกรรมอัตโนมัติ ผ่านปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การดำเนินงานต่อเนื่องเชิงนโยบาย และกระตุ้นการดำเนินงานตามขั้นตอน 5ส คือ การจัดตั้งคณะกรรมการ 5ส การประกาศนโยบาย 5ส การสำรวจพื้นที่ การจัดทำแผนปรับปรุง การทำความสะอาดใหญ่ ตรวจประเมินพื้นที่ และการสรุปติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ด้วยเกณฑ์มาตรฐาน ได้แก่ 1) มุ่งสร้างมาตรฐาน 2) สร้างมาตรฐานดี 3) สร้างมาตรฐานดีเด่น และ 4) สร้างมาตรฐานดีเยี่ยม ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งศึกษา 1) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส 2) แนวทางการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนของชุมชน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส ประกอบด้วย 2.1) การมีส่วนร่วมของ “บวร” ในการคิดวิเคราะห์และวางแผน 2.2) การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามกิจกรรม 5ส 2.3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและรับผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้มีความสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และปัญญา ในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน, “บวร” เข้มแข็ง, วัด ประชา รัฐ สร้างสุข, กิจกรรม 5ส

Abstract

The community participation in driving a strong "bowon" according to the guidelines of the wad (temple), pracha (people), and rath (state) for happiness creation through "5S" activities, including 1) clearing up 2) convenient 3) clean 4) establishing standards and 5) creating discipline to encourage temples, houses, schools, and other agencies to participate in 5S activities, with the temple as the center of the community, which will cause automatic behavior through the key factors that help to succeed, including policy continuity and stimulating the implementation of the 5S procedure, namely the establishment of the 5S committee, the announcement of the 5S policy, surveying the area, the preparation of improvement plans, a large cleaning, inspecting the area, and concluding follow-up assessments on a regular basis with the criteria: 1) aiming to create a standard, 2) create a good standard, 3) create an outstanding standard, and 4) create an excellent standard. Therefore, this article is to study 1) the concept of community participation in driving a strong “Bowon” according to the temple, people, and state for happiness creation through 5S activities, and 2) the approach to participating in driving a strong “Bowon” according to the temple, people, and state for happiness creation through 5S activities as follows: 2.1) participation of “Bowon” in analytical thinking and planning 2.2) participation in implementing the plan in implementing the temple, people, and state for happiness creation according to 5S activities 2.3) participation in the assessment results and receiving mutual benefits to be perfect in all aspects, including physical, mental, emotional, social, and spiritual wisdom, now and in the future.

Keywords: Community participation, strong “Bowon”, temple people state happiness creation, 5S’s activity

บทนำ

จากอดีตถึงปัจจุบันจะเห็นได้ว่า “วัด” เป็นสถานที่รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้า ในฐานะที่เราเป็นพุทธศาสนิกชนชาวไทยควรรวมพลังเป็นหนึ่ง เพื่อช่วยกันรักษาพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคง ได้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในคราวสุขหรือคราวทุกข์ เมื่อพิจารณาจะพบว่าแหล่งรวบรวมวัฒนธรรม ค่านิยมและความเชื่อที่สืบทอดกันมานั้น ล้วนก่อเกิดจากวัดอันเป็นศูนย์กลางของชุมชน สืบทอดมาเป็นแบบแผนพฤติกรรมบรรทัดฐานการดำเนินชีวิตของคนไทย วัดในสังคมไทยได้มีบทบาทในการเชื่อมโยงกับสถาบันทางสังคมเป็นเครือข่ายการพัฒนาเชิงพุทธบูรณาการ โดยมีการเชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งมีคำย่อว่า “บวร” ที่มีบทบาทและหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนและส่งเสริมความเข้มแข็งในสถาบันทางสังคม เริ่มจากครอบครัวและชุมชนตลอดมา นับเป็นสามเสาหลักที่สำคัญคอยเอื้ออำนวยต่อวิถีชีวิตและสร้างเสริมบทบาทที่พึงกระทำต่อกันในครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมถึงการลดและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ ดังนั้น พลเมืองในฐานะครอบครัว ชุมชน หรือสังคม จึงเป็นกำลังหลักในการจรรโลงวัดอันเป็นศูนย์รวมจิตใจแก่อนุชนคนรุ่นหลังได้ชื่นชมความสวยงามของความเป็นไทย (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2553; สุรพล สุยะพรหม และคณะ, 2555; ยุรนันท์ ตามกาล, 2557; พระครูสังฆรักษ์อนันต์ สุทฺธิมโน และคณะ, 2564)

หลัก “บวร” ยังเป็นกลไกในการพัฒนาเพื่อสร้างสถาบันชุมชนให้เข้มแข็งอย่างเป็นระบบ สามารถทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนกระบวนการการตัดสินใจ การแก้ปัญหา ในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งผ่านการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนของภาคีเครือข่าย เพื่อกำหนดเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อันจะทำให้เกิดจิตวิญญาณของการมีส่วนร่วม ความรู้สึกหวงแหน และการเป็นเจ้าของในชุมชนนั้น ๆ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2562) โดยพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เช่น โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส เป็นหนึ่งใน 14 โครงการตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ซึ่งโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เป็นการพัฒนาให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต โดยการมีส่วนร่วมของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ร่วมกับมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ได้ลงนามบันทึกข้อตกลง (MOU) ว่าด้วยความร่วมมือดำเนินโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ชุมชนให้เข้มแข็งด้วยการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตามแนวทาง 5ส (กองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2561) เป็นสถานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทย ซึ่งต่อมาวัดได้กลายเป็นสถานที่ที่ผู้คนในทุกระดับมาใช้จนทำให้วัดกลายเป็นที่สกปรก ไม่เรียบร้อย ขาดการวางระบบการจัดการ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับวัด รวมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมและขยะภายในวัดยังไม่เป็นระบบ โดยการนำแนวคิดเรื่อง 5ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย มาเป็นแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านจิตใจ เป็นสถานที่สัปปายะ เป็นอารามที่รื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้พบเห็น เป็นระเบียบมีความสวยงามตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมไทยที่มีความสำคัญ และนำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาวะทั้งสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา (ฝ่ายสาธารณูปการ มหาเถรสมาคม, 2563; พีรพงษ์ ตลับทอง, 2565)

ดังนั้น ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อน “บวร” เข้มแข็งตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส ประกอบไปด้วย 1) สะสาง 2) สะดวก 3) สะอาด 4) สร้างมาตรฐาน 5) สร้างวินัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส 2) แนวทางการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนของชุมชน “บวร” เข้มแข็ง ตามโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส โดยการนำทุกภาคส่วนมาร่วมกันขับเคลื่อนพัฒนา “บวร” เข้มแข็ง เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนอย่างมั่นคง และยั่งยืนต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีนักวิชาการชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้ Arnstien (1969) กล่าวว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาทอะไรเลยย่อมไม่ได้ผล การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้น ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจและสามารถควบคุมกิจกรรมนั้นได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้เข้ามามีส่วนร่วมสามารถควบคุมกิจกรรมนั้น สิ่งสำคัญผู้นำควรเปิดโอกาสให้มีการตัดสินใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ Berkley (1975) เห็นว่า การมีส่วนร่วมนั้น คือ การที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้ เพื่อเป็นการระดมแนวความคิดในการกำหนดแผนงานการพัฒนาร่วมกัน เช่น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ William Erwin (1976) กล่าวว่า การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการมีส่วนร่วมด้วยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ

เป็นกระบวนการในการดำเนินงานด้านการพัฒนาและเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง นอกจากนี้ Cohen & Uphoff (1981) เห็นว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมในด้านการเสียสละเพื่อการพัฒนารวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ร่วมกันตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในทุกระดับ ซึ่งเริ่มจากการระดมความคิดเห็นเพื่อเสนอแนวทางสู่การพัฒนาชุมชนร่วมกัน ได้แก่ 1) การตัดสินใจ 2) การวางแผน 3) การดำเนินกิจกรรม 4) การแก้ปัญหา 5) การติดตามประเมินผล และ 6) รับผลประโยชน์ร่วมกัน

แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส สิ่งสำคัญ คือผู้นำบวร ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และผู้นำทางสถานศึกษา รวมไปถึงทุกภาคส่วนของสังคม เป็นแกนนำสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดชุมชนและสังคมคุณธรรมตามเป้าหมาย โดย “บวร” จะต้องมีคุณลักษณสำคัญ คือ เป็นบุคคลที่เสียสละ อุทิศตนเพื่อส่วนรวม ลด ละ เลิกอัตตาหรือความมีตัวตน ความรู้สึกส่วนตัวลง อดทน อดกลั้นต่อสิ่งรอบข้าง ลดความมีอคติต่อกันมีจุดมุ่งหมายที่แรงกล้ามีอุดมการณ์ทำงานเพื่อส่วนรวม และแสดงบทบาทของตัวเองภายใต้ภารกิจ ดังนี้ 1) ผู้นำที่เป็นพลังบวร “บ” ประชาสัมพันธ์ทางตลาดนัดชุมชน ศาลาหมู่บ้าน คุ้มบ้าน เวทีประชาคม สื่อศิลปินพื้นบ้านฯ 2) ผู้นำพลังบวร “ว” เผยแพร่ให้กับพุทธศาสนิกชนผ่านช่องทางต่าง ๆ ในวันสำคัญในแต่ละสัปดาห์ เช่น ทุกวันธรรมสวนะ 3) ผู้นำพลังบวร “ร” ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนรับทราบเรื่องราวข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล และเข้าถึงนโยบายแผนงาน โครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียน ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้บุคลากรในสังกัด ครู นักเรียน ได้เข้าใจรับรู้ ผ่านหน้าเสาธงโรงเรียน เสียงตามสายนักเรียนนำไปบอกต่อให้กับผู้ปกครอง อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ผู้กำกับการสถานีตำรวจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สร้างการรับรู้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ผ่านทางหอกระจายข่าวศาลาประจำหมู่บ้าน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ที่ทำการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่พบปะ คุ้มบ้าน ป้ายประชาสัมพันธ์ สื่อบุคคล รวมทั้งส่งผ่านในเวทีประชาคมในโอกาสต่าง ๆ ทางกลุ่มไลน์ ทางเฟสบุ๊ค เป็นต้น (กระทรวงวัฒนธรรม, 2562) เพื่อให้ประชาชนรับทราบเรื่องราวข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่าง ๆ เช่น กิจกรรมวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส เป็นต้น

คำว่า “วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส” นั้น พระครูสิริธรรมบัณฑิต และคณะ, (2564) และคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี, (2561) ระบุว่า แนวทางการพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส ได้แก่ 1) สะสาง คือ การขจัดขยะของที่ไม่จำเป็นออกไป ด้วยการแยกขยะของที่จำเป็นออกจากของที่ไม่จำเป็น เช่น การคัดแยกขยะที่เป็นกระดาษที่ใช้แล้ว กระดาษที่ยังไม่ได้ใช้ และกระดาษที่นำกลับมาใช้ได้อีก 2) สะดวก คือ การจัดเก็บหรือจัดวางสิ่งของ เช่น อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และเอกสารต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบ เพื่อความสะดวกในการใช้งานและความปลอดภัยในการทำงาน 3) สะอาด คือ การดูแลพื้นที่ให้ปราศจากขยะมูลฝอยและสิ่งสกปรก เช่น การปัด กวาด เช็ด ถู ให้เรียบร้อย เป็นต้น 4) สร้างมาตรฐาน คือ การปฏิบัติตาม 3ส แรก เพื่อรักษามาตรฐานด้วยการทำงานให้ดียิ่งขึ้นตามลำดับ 5) สร้างวินัย คือ การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่องและมี

ความสม่ำเสมอ เกิดเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งมีรูปแบบโครงการด้านการพัฒนาวัด 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) จัดตั้งคณะกรรมการ 5ส (Committee) 2) ประกาศนโยบาย 5ส (Policy) 3) สำรวจพื้นที่ (Survey) 4) จัดทำแผนปรับปรุง (Development Plan) 5) พิธีเปิด (Kick off) 6) การทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning) 7) ตรวจประเมินพื้นที่ (Evaluation) และสรุปผลการปฏิบัติงาน (Conclusion) มีการประชุมสรุปและติดตามผล นอกจากนี้ เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฏ์ (2550) ยังได้อธิบายว่า แนวคิดเกี่ยวกับ 5ส นั้น นับเป็นการจัดระบบ ซึ่งมีวิธีการและเทคนิคที่สำคัญในการจัดการปรับปรุงพื้นที่ โดยมีแนวทางในการทำงานเพื่อให้เกิดความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะดวกภายในวัด ที่สามารถเอื้อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงานด้านความปลอดภัย และเสริมสร้างคุณภาพของงาน อันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างประโยชน์และผลงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฺฒโน และคณะ (2563) เห็นว่า แนวทางในการเสริมสร้างเพื่อให้เกิดความสุขภายในจิตใจของตนเอง ชุมชน และสังคมส่วนรวม ในการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุขด้วยกิจกรรม 5ส นั้น นับเป็นกิจกรรมที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยส่วนรวมหรือ “CSR แนวพุทธ” ซึ่งเห็นได้จากการนำเสนอรูปแบบด้านการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5ส ในนามจังหวัดสิงห์บุรี ที่ระบุว่า 1) มหาเถรสมาคมมีนโยบายให้วัดทุกวัดทั่วประเทศพัฒนาวัดด้วยตนเองตามหลัก 5ส โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการขับเคลื่อน มีการประชุมคณะทำงาน มีการอบรมจากทางคณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวัด ได้แก่ ปัจจัยด้านการดำเนินกิจกรรม 5ส ปัจจัยด้านการบริหาร POCCC และปัจจัยการบริหารวัดสร้างสุขตามหลักสัปปายะ 3) รูปแบบการพัฒนาวัด ได้แก่ การพัฒนาวัดให้เกิดความสะดวกในการเดินทางเข้ามาติดต่อทำบุญ พักพิงอิงอาศัย เช่น การพัฒนาแปลนวัด แผนผัง มีการแบ่งพื้นที่เป็นเขตสังฆาวาส และเขตพุทธาวาส โดยมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาทิ ที่จอดรถ การขึ้นลง ป้ายบอกทาง การพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้มีไม้ยืนต้นที่ให้ความร่มรื่นเย็นสบายอย่างพอเพียงเหมาะสม และการจัดให้มีจุดน้ำดื่มและน้ำใช้อย่างเพียงพอ สะอาด เป็นระเบียบถูกหลักสุขอนามัย ซึ่งทั้งหมดจะถูกขับเคลื่อนผ่านกิจกรรม

สรุปได้ว่า การขับเคลื่อน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส นั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และผู้นำทางสถานศึกษา ในการรวมพลัง ร่วมแรง ร่วมใจ เพื่อการขับเคลื่อน“บวร” เข้มแข็ง ตามโครงการ วัดประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส ได้แก่ 1) สะสาง คือ การลดสิ่งที่ไม่จำเป็นให้มีความพอดี สมดุล ไม่มากหรือน้อยเกินไป 2) สะดวก คือ การจัดระเบียบแยกประเภทสิ่งของต่าง ๆ ให้มีความเรียบร้อยเพื่อการใช้งานได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว 3) สะอาด คือ การบำรุง ดูแลรักษา บริเวณพื้นที่ต่าง ๆ ให้มีความสะอาดอยู่เสมอ รวมถึงการซ่อมแซมเครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ให้คงอยู่สภาพเดิมที่พร้อมในการใช้งาน 4) สร้างมาตรฐาน คือ การสร้างกฎเกณฑ์ การวางระเบียบ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน และปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ 5) สร้างวินัย คือ การส่งเสริมให้ทุกคนเคารพกฎกติการ่วมกัน อันนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ในการที่จะขยายผลไปสู่บ้านและสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ต่อไป

แนวทางการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนของชุมชน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส

แนวทางการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนชุมชน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส นั้น โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อยกระดับการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน ให้เกิดความเข้มแข็งอย่างเป็นระบบบรรลุจุดมุ่งหมายสำคัญ ได้แก่ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิดของ 5ส ซึ่งประกอบไปด้วย

สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ลงสู่บริบทของบ้าน วัด โรงเรียน 2) เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ เป็นพื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่ทางจิตใจ และปัญญา โดยการบูรณาการแนวคิด 5ส หลักสัปปายะ 7 และหลักความรับผิดชอบต่อสังคมสู่ประชาชนโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง 3) เพื่อพัฒนาและจัดระบบฐานข้อมูล องค์ความรู้ในการพัฒนาวัดและชุมชนให้เข้มแข็งด้วยพลัง “บวร” รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ของวัดให้เป็นสัปปายะสถานและการพัฒนาสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์ 4) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน รวมถึงกลุ่มวิชาชีพ ตื่นตัวเรื่องการช่วยเหลือสังคม การมีจิตอาสา ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อทำให้เกิดสังคมสุขภาวะ และความยั่งยืน ดังนั้น ผู้เขียนจึงต้องการนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนของชุมชน “บวร” เข้มแข็ง ตามโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส ผ่านกระบวนการขับเคลื่อนตามแนวทาง 3 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของ “บวร” ในการคิดวิเคราะห์และวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติตามแนวทาง วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามกิจกรรม 5ส และ 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและรับผลประโยชน์ร่วมกัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของ “บวร” ในการคิดวิเคราะห์และวางแผน

โดยประสานงานและขอความร่วมมือ “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียน ในการจัดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการขับเคลื่อน มีการประชุมคณะทำงาน มีการอบรมจากทางคณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการระดมแนวความคิดและพัฒนารูปแบบกิจกรรม 5ส ให้มีแนวทางการนำไปปฏิบัติให้เกิดรูปธรรมภายใต้การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชน โดยผ่านขบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีระบบ ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ประกาศนโยบาย 2) จัดตั้งคณะกรรมการ 3) อบรมให้ความรู้ระบบ 5ส 4) สำรวจพื้นที่วัด 5) จัดทำแผนการปรับปรุง มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ประกาศนโยบาย เพื่อประกาศเจตนารมณ์ร่วมกันในการดำเนินนโยบายพัฒนาวัดด้วย 5ส ที่เป็นแบบอย่างหรือเป็นต้นแบบได้ เมื่อเห็นว่า “บวร” และทุกภาคส่วนยอมรับในการดำเนินโครงการแล้ว โดยทางวัดได้ประสานงานและมอบหมายให้กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการดำเนินการ เพื่อให้ทุกฝ่ายรับทราบ และปฏิบัติตามนโยบายนั้น

2. จัดตั้งคณะกรรมการ ประกอบไปด้วย 1) เจ้าอาวาส หรือพระภิกษุที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส 2) ตัวแทนองค์กรและตัวแทนจากชุมชน โดยคณะกรรมการมีบทบาทหน้าที่เพื่อดำเนินการ ดังต่อไปนี้ 1) จัดทำแผนโครงการ 5ส พร้อมกำหนดเป้าหมายผลสำเร็จ 2) ประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อมาร่วมกันทำกิจกรรม 3) ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและทำหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่น 4) ติดตามและรายงานผลการดำเนินงานต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่ให้การสนับสนุน

3. อบรมให้ความรู้ระบบ 5ส โดยจะอบรมให้แก่พระภิกษุสามเณร ประชาชนในชุมชน จิตอาสา พนักงานขององค์กรที่จะร่วมกันขับเคลื่อนโครงการกระบวนการ เช่น ขั้นตอน วิธีการ และเทคนิคต่าง ๆ ในการทำ 5ส

4. สำรวจพื้นที่วัด มีการจัดทำแผนผังวัด และวิเคราะห์พื้นที่วัดเพื่อการพัฒนา ได้แก่ 1) การจัดลำดับความสำคัญว่าพื้นที่ไหนควรทำก่อน - หลัง โดยการสำรวจพื้นที่วัดเพื่อทราบสภาพปัจจุบันของวัด และกำหนดพื้นที่เป้าหมายที่จะปรับปรุงก่อนปฏิบัติ 2) จัดทำแผนผังวัดเพื่อกำหนดพื้นที่ขอบเขต และพื้นที่รับผิดชอบภายในวัดให้มีความชัดเจน โดยพิจารณาปรับฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบันและนำไปแสดงในจุดที่เหมาะสมเพื่อเป็นการสร้างความสะดวกให้เกิดขึ้นในการเข้าถึงสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด 3) การวิเคราะห์พื้นที่ในการหาจุดแข็ง และปรับจุดอ่อน เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปรับปรุงแก้ไขพัฒนาพื้นที่ต่อไป

5. จัดทำแผนการปรับปรุง โดยเลือกพื้นที่ทำการปรับปรุงจากพื้นที่ย่อย 9 หมวด ดังนี้ 1) ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด และแผนผังวัดโดยสังเขป 2) การจัดการจราจรและที่จอดรถ 3)การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์ การควบคุมการเบิก - จ่ายสิ่งของ 4) ห้องน้ำ 5) การจัดการขยะ 6) สภาพแวดล้อมทั่วไป (ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่เปิดโล่งต่าง ๆ ภายในวัด) 7) ระบบไฟฟ้า ระบบน้ำ และการป้องกันอัคคีภัย 8) โรงครัว 9) อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด (สำหรับหมวดที่ 1 - 5 เป็นหมวดที่โครงการแนะนำ ส่วนหมวดที่ 6 – 9 พิจารณาตามความเหมาะสม โดยกำหนดแผนการปรับปรุงดังต่อไปนี้ (ข้อที่ 1 - 3 จะต้องระบุในฟอร์มรายงานผล) 1) รูปถ่ายจุดที่จะทำการปรับปรุง 2) วันที่คาดว่าจะปรับปรุง 3) ผู้รับผิดชอบในการปรับปรุง 4) วิธีการปรับปรุง 5) จำนวนคนที่จะต้องใช้ในการปรับปรุง 6) อุปกรณ์ที่จะต้องใช้ในการปรับปรุง 7) งบประมาณที่จะต้องใช้ (ถ้ามี)

สรุปว่า การมีส่วนร่วมของ “บวร” ในการคิดวิเคราะห์และวางแผน ทำให้เกิดแผนงานที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ด้วยการระดมแนวความคิด ผ่านขบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีระบบประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ประกาศนโยบายในการทำความเห็นหรือข้อตกลงเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยยึดแนวทางการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้ร่วมกันเป็นแนวทางสำคัญ 2) กำหนดคณะกรรมการโดยการให้ผู้นำมีท่านเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ให้มีบทบาทและหน้าที่ในการช่วยควบคุมดูแล ตามหน้าที่ในด้านการดำเนินการให้เกิดผลดีและเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 3) อบรมให้ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับระบบ 5ส ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อสร้างองค์ความรู้และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง แด่พระภิกษุ สามเณร ชาวบ้าน จิตอาสา และพนักงานองค์กร 4) สำรวจพื้นที่วัด การลงพื้นที่จริงโดยเริ่มที่วัดเป็นพื้นที่ในการดำเนินการ เพื่อให้ทราบถึงสภาพของวัดและสิ่งแวดล้อมภายในวัดในการที่จะแก้ไขหรือปรับปรุงให้เป็นแบบอย่างในการพัฒนา 5) จัดทำแผนการปรับปรุง เพื่อการดำเนินการอย่างมีขั้นตอน จากการสำรวจพื้นที่ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นป้าย เสนาสนะ ห้องน้ำ ห้องสุขา ภายในวัดควรอย่างยิ่งในการทำรายการปรับปรุงเพื่อการจัดซื้อ จัดหาอุปกรณ์ ในการบูรณปฏิสังขรณ์ ตามแบบแผนที่ได้กำหนด เน้นความคงทนและเกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม

2. การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามกิจกรรม 5ส

การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติในการขับเคลื่อนของชุมชน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามกิจกรรม 5ส โดยดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ ประกอบไปด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ (1) ขั้นเตรียมการ (Preparation) สิ่งแรกที่วัดจะเริ่มต้นนำกิจกรรม 5ส มาใช้ คือ การทำความเข้าใจกับพระภิกษุ สามเณร ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู นักเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดเตรียมแผนการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถดำเนินการได้ดังนี้ 1.1) สร้างความเข้าใจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 1.2) การกำหนดนโยบายการดำเนินกิจกรรม 5ส โดยเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1.3) การกำหนดแผนการดำเนินกิจกรรม 5ส 1.4) ประกาศนโยบายให้ทุกคนทราบอย่างเป็นทางการ 1.5) มีการอบรมให้ความรู้แด่พระภิกษุ สามเณร ประชาชนทั่วไปโดยผู้เชี่ยวชาญ 1.6) เจ้าคณะผู้ปกครองและคณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้ง ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าส่วนราชการทุกภาคส่วน เยี่ยมชมวัด บ้าน โรงเรียน (บวร) ที่ได้ดำเนินกิจกรรม 5ส อย่างต่อเนื่อง (2) ขั้นเริ่มดำเนินการ (Kick off Project) จัดกิจกรรมวันทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day) ถือเป็นวันเริ่มต้นของการดำเนินกิจกรรม โดยจัดให้มีการประชุมเพื่อการเตรียมการและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามหน้าที่ในด้านต่าง ๆ (3) ขั้นตอนดำเนินการ (Implementation) แบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบในทุกพื้นที่ ซึ่งจำเป็นต้องกำหนดแผนปฏิบัติการหัวข้อต่าง ๆ ที่ควรมีอยู่ในการดำเนิน

กิจกรรม 5ส คือ 3.1) รายละเอียดกิจกรรม เป็นการกำหนดกิจกรรมในเรื่อง 5ส ของพื้นที่ว่ามีอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องตามขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 3.2) ระยะเวลาดำเนินการ จะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจะทำอะไรช่วงใด ในการดำเนินงานใช้เวลาเท่าไร และระยะเวลาของแผนสิ้นสุดเมื่อใด 3.3) ผู้รับผิดชอบ ในแผนควรกำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละหัวข้อไว้ด้วย 3.4) แผนที่ดีควรจะระบุให้ชัดเจนว่าแต่ละขั้นตอนใช้งบประมาณเท่าใด 3.5) วันที่จัดทำแผน เพื่อให้ทราบว่าแผนการดำเนินการนั้นทำไว้ตั้งแต่เมื่อใด 3.6) มีการประชุมของสมาชิกที่อยู่ในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 3.7) ทุกคนในพื้นที่ต้องทำ 3ส แรกในพื้นที่ที่รับผิดชอบตามที่ระบุในรายละเอียดของการทำกิจกรรม 3.8) จัดให้มีการประเมินความคืบหน้าของการดำเนินกิจกรรม โดยกำหนดให้มีวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ (Big Cleaning Day) ไม่ควรต่ำกว่า 3 ครั้ง (อย่างน้อย 3 ครั้ง ภายในกรอบระยะเวลาการดำเนินโครงการ) ซึ่งการทำกิจกรรมวันทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day) จะต้องเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิด “บวร” เข้มแข็ง ดังนี้

1. วัด ประกอบด้วย เจ้าอาวาส พระภิกษุ และสามเณร ภายในวัด
2. องค์กรที่จับคู่กับวัด เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เป็นต้น
3. ชุมชนบริเวณวัด
4. หน่วยงาน ชมรม และจิตอาสา ที่มีความประสงค์เข้าร่วมทำกิจกรรม เช่น โรงเรียน หน่วยงานปกครองในพื้นที่ ชมรมต่าง ๆ เป็นต้น โดยมีการลงมือปฏิบัติกิจกรรมวันทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day) จะต้องมีขั้นตอน ดังนี้

1. พิธีเปิด เป็นการแสดงเจตจำนงร่วมกันในการขับเคลื่อน 5ส ภายในวัดที่เป็นรูปธรรม มีการให้โอวาทแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยประธานในพิธีฝ่ายสงฆ์ ชี้แจงรายละเอียดของการทำ 5ส ที่สำคัญเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดี และเป็นการสร้างความสามัคคีในการร่วมกันทำกิจกรรม โดยมีการถ่ายรูปหมู่ร่วมกัน
2. การลงมือปฏิบัติวันทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day) ภายในบริเวณวัด และตามสถานที่ที่กำหนดไว้ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรมแสดงเป็นภาพประกอบ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 พิธีเปิดโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส
วัดหลวงสุมังคลาราม (พระอารามหลวง) จังหวัดศรีสะเกษ

สรุปว่า การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามกิจกรรม 5ส โดย “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน เกิดแนวทางและขั้นตอนการปฏิบัติที่มีความชัดเจนขึ้น โดยการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ประกอบไปด้วยขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (1) ขั้นเตรียมการ (Preparation) วัดในฐานะเป็นแบบแผนในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส โดยจัดให้มีการ

อบรมเพื่อการสร้างความเข้าใจ มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญในการอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มาให้ความรู้ สร้างความเข้าใจร่วมกันกับเจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู และนักเรียน (บวร) เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนแนวทางการปฏิบัติตามที่ได้กำหนดตามแผนการดำเนินกิจกรรม 5ส (2) ขั้นเริ่มดำเนินการ (Kick off Project) ให้มีการจัดกิจกรรมวันทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day) ในการเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติและเตรียมการดำเนินงาน จัดให้มีการประชุมเตรียมการต่างๆ ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ในการดำเนินการให้พร้อมเพื่อเตรียมสู่ภาคการปฏิบัติ (3) ขั้นตอนดำเนินการ (Implementation) แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละด้านในการดำเนินกิจกรรมตามพื้นที่ที่กำหนดไว้ ตามแผนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เช่น ระยะเวลาดำเนินการ ระยะเริ่มต้นถึงสิ้นสุดโครงการ ผู้รับผิดชอบโครงการ การเก็บข้อมูลในการจัดทำรายงาน การประชุมสรุปผลดำเนินงาน การประชุมในการเตรียมรับการประเมินโครงการ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและรับผลประโยชน์ร่วมกัน

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและรับผลประโยชน์ร่วมกันนั้น ย่อมก่อให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง “บวร” ด้วยการมีส่วนในการสานสัมพันธ์และร่วมมือในการจัดกิจกรรมเป็นศูนย์กลางของสังคมการพึ่งพา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เน้นความสุขทางสังคมด้วยกิจกรรม 5ส โดยมีเกณฑ์มาตรฐานผ่านตัวชี้วัดดังนี้ เกณฑ์ขั้นต้น "กำลังดำเนินการมุ่งสร้างมาตรฐาน" คุณสมบัติวัดนั้น ต้องสมัครเข้าร่วมโครงการฯ และเริ่มต้นขับเคลื่อนดำเนินการโครงการฯ

1) ประเภท “มุ่งสร้างมาตรฐาน” คุณสมบัติวัดนั้น ต้องผ่านตัวชี้วัดการบริหารจัดการโครงการฯ ทั้งหมด 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการฯ 2) ประกาศนโยบายโครงการฯ 3) การฝึกอบรมความรู้ 5ส และกิจกรรมโครงการฯ 4) การสำรวจพื้นที่ จัดทำแผนผัง และวิเคราะห์พื้นที่ 5) กำหนดแผนการพัฒนา/ปรับปรุงพื้นที่

2) ประเภท “สร้างมาตรฐานดี” คุณสมบัติวัดนั้น ต้องผ่านตัวชี้วัดการบริหารจัดการโครงการฯ ทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการฯ 2) ประกาศนโยบายโครงการฯ 3) การฝึกอบรมความรู้ 5ส และกิจกรรมโครงการฯ 4) การสำรวจพื้นที่ จัดทำแผนผัง และวิเคราะห์พื้นที่ 5) กำหนดแผนการพัฒนา/ปรับปรุงพื้นที่ 6) การลงมือปฏิบัติวันทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day) (ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จึงอาจไม่สะดวกในการรวมกลุ่มบุคคลจัดกิจกรรมลงมือปฏิบัติ วันทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day) ดังนั้น เกณฑ์ในปี พ.ศ. 2564 จึงปรับเป็นมีการลงมือปฏิบัติในรูปแบบร่วมกับภาคีเครือข่ายฯ ดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพของพระภิกษุ-สามเณรภายในวัด/ประชาชนชุมชน รวมถึงการดำเนินการตามมาตรการควบคุมป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ภายในวัดและชุมชน) และ 7) การสรุปผล ผ่านตัวชี้วัดการพัฒนาพื้นที่ อย่างน้อย 3 พื้นที่ จาก 5 พื้นที่ตามที่โครงการฯ แนะนำดำเนินการ ดังนี้ อย่างน้อย 3 พื้นที่จาก 5 พื้นที่ 1) ป้ายชื่อวัด, บริเวณหน้าวัด, แผนผังวัด 2) การจัดการจราจร, ป้ายจราจร, ที่จอดรถ 3) การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์, ระบบควบคุมเบิก-จ่ายสิ่งของ 4) ห้องน้ำ 5) การจัดการขยะ

3) ประเภท “สร้างมาตรฐานดีเด่น” คุณสมบัติวัดนั้น ต้องผ่านตัวชี้วัดการบริหารจัดการโครงการฯ ทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการฯ 2) ประกาศนโยบายโครงการฯ 3) การฝึกอบรมความรู้ 5ส และกิจกรรมโครงการฯ 4) การสำรวจพื้นที่ จัดทำแผนผัง และวิเคราะห์พื้นที่ 5) กำหนดแผนการพัฒนา/ปรับปรุงพื้นที่ 6) การลงมือปฏิบัติวันทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day) (ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จึงอาจไม่สะดวกในการรวมกลุ่มบุคคลจัดกิจกรรมลงมือปฏิบัติวันทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day) ดังนั้น เกณฑ์ในปี พ.ศ. 2664 จึงปรับเป็นมี

การลงมือปฏิบัติในรูปแบบร่วมกับภาคีเครือข่ายฯ ดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพของพระภิกษุ-สามเณรภายใน วัด/ประชาชนชุมชน รวมถึงการดำเนินการตามมาตรการควบคุมป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ภายในวัดและชุมชน) และ 7) การสรุปผล ผ่านตัวชี้วัดการพัฒนาพื้นที่ ทั้งหมด 5 พื้นที่ตามที่โครงการฯ แนะนำดำเนินการ ดังนี้ 1) ป้ายชื่อวัด, บริเวณหน้าวัด, แผนผังวัด 2) การจัดการจราจร, ป้ายจราจร, ที่จอดรถ 3) การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์, ระบบควบคุมเบิก-จ่ายสิ่งของ 4) ห้องน้ำ 5) การจัดการขยะ

4) ประเภท “สร้างมาตรฐานดีเยี่ยม” คุณสมบัติวัดนั้น ต้องผ่านตัวชี้วัดพันธกิจของโครงการฯ ทั้งหมด 3 ระดับ ดังนี้ 1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ 2) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคม และการเรียนรู้ 3) การพัฒนาพื้นที่จิตใจ และปัญญา ผ่านตัวชี้วัดการบริหารจัดการโครงการฯ ทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการฯ 2) ประกาศนโยบายโครงการฯ 3) การฝึกอบรมความรู้ 5ส และกิจกรรมโครงการฯ 4) การสำรวจพื้นที่ จัดทำแผนผัง และวิเคราะห์พื้นที่ 5) กำหนดแผนการพัฒนา/ปรับปรุงพื้นที่ 6) การลงมือปฏิบัติวันทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day) (ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จึงอาจไม่สะดวกในการรวมกลุ่มบุคคลจัดกิจกรรมลงมือปฏิบัติวันทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day) ดังนั้น เกณฑ์ในปี พ.ศ. 2564 จึงปรับเป็นมีการลงมือปฏิบัติในรูปแบบร่วมกับภาคีเครือข่ายฯ ดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพของพระภิกษุ-สามเณรภายในวัด/ประชาชนชุมชน รวมถึงการดำเนินการตามมาตรการควบคุมป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ภายในวัดและชุมชน) และ 7) การสรุปผล ผ่านตัวชี้วัดการพัฒนาพื้นที่ ทั้งหมด 9 พื้นที่ (แนะนำดำเนินการ+เพิ่มเติม) ดังนี้ 1) ป้ายชื่อวัด, บริเวณหน้าวัด, แผนผังวัด 2) การจัดการจราจรที่เป็นระเบียบ, ป้ายจราจร, ที่จอดรถ 3) การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์, ระบบควบคุมเบิก-จ่ายสิ่งของ 4) ห้องน้ำ-ห้องสุขา ที่สะอาด แยกชาย หญิง และผู้สูงอายุ รวมถึงคนพิการ 5) การจัดการขยะโดยแยกประเภทชัดเจน 6) สภาพแวดล้อมทั่วไปมีความร่มรื่น, พื้นที่เปิดโล่งภายในวัด (สะอาด เรียบร้อย ปลอดภัย) 7) ระบบไฟฟ้ามีมาตรฐาน, การป้องกันอัคคีภัย 8) โรงครัว 9) อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด (สำนักงานโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข, 2564)

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการรับผลประโยชน์ร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน โดยเริ่มจากวัดเป็นแบบอย่างในการทำกิจกรรมและขยายผลระบบ 5ส สู่บ้านและโรงเรียนต่อไป ทำให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นเป็นระเบียบภายในวัดและชุมชน (สัปปายะ) เช่น อาวาสสัปปายะ มีสถานที่จัดรถพอเพียง อาหารสัปปายะ มีการควบคุมคุณภาพอาหารและเครื่องดื่ม ปุคคลสัปปายะ มีการฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุ สามเณร ในการเป็นผู้นำ เป็นแบบอย่าง และธรรมสัปปายะ การให้คำปรึกษา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ในด้านการปฏิบัติงานและด้านการบริหารงานที่มีคุณภาพ เพื่อช่วยสร้างสภาพแวดล้อมให้เกิดบรรยากาศที่ดีในที่ทำงาน เกิดความสะอาดเรียบร้อยถูกสุขลักษณะในสำนักงาน ทำให้ผู้ทำงานสามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ สร้างทัศนคติที่ดีของพนักงานต่อหน่วยงาน รวมถึงยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น คือ มีกระบวนการการจัดการใหม่ที่คิดค้น และพัฒนาจากองค์ความรู้จากประสบการณ์ของชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการเสริมสร้างสุขภาวะอย่างเป็นระบบตามสภาพแวดล้อมทางสังคมของชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปว่า จากการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนของชุมชน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส ผ่านเกณฑ์มาตรฐานสู่ผลสำเร็จของรูปแบบ 5ส อันประกอบไปด้วยเกณฑ์ 1) มุ่งสร้างมาตรฐาน 2) สร้างมาตรฐานดี 3) สร้างมาตรฐานดีเด่น 4) สร้างมาตรฐานดีเยี่ยม โดยเริ่มจากวัดเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนของชุมชน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส อย่างต่อเนื่องอันจะก่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สรุป

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส ประกอบไปด้วย 1) สะสาง คือ การลดสิ่งที่ไม่จำเป็นให้มีความพอดี สมดุล ไม่มากหรือน้อยเกินไป 2) สะดวก คือ การจัดระเบียบแยกประเภทสิ่งของต่าง ๆ ให้มีความเรียบร้อยเพื่อการใช้งานได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว 3) สะอาด คือ การบำรุง ดูแลรักษา บริเวณพื้นที่ต่าง ๆ ให้มีความสะอาดอยู่เสมอ รวมถึงการซ่อมแซมเครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ให้คงอยู่สภาพเดิมที่พร้อมในการใช้งาน 4) สร้างมาตรฐาน คือ การสร้างกฎเกณฑ์ การวางระเบียบ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน และปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ 5) สร้างวินัย คือ การส่งเสริมให้ทุกคนเคารพกฎกติการ่วมกัน อันนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ในการที่จะขยายผลไปสู่บ้านและสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ต่อไป โดยมีปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จ คือ การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเชิงนโยบาย และการกระตุ้นการดำเนินงานตามขั้นตอน 5ส ได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการ 5ส การประกาศนโยบาย 5ส สำรวจพื้นที่ จัดทำแผนปรับปรุง ทำความสะอาดใหญ่ ตรวจประเมินพื้นที่ สรุปและติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ผ่านเกณฑ์มาตรฐานสู่ผลสำเร็จ ได้แก่ 1) มุ่งสร้างมาตรฐาน 2) สร้างมาตรฐานดี 3) สร้างมาตรฐานดีเด่น 4) สร้างมาตรฐานดีเยี่ยม และที่สำคัญควรส่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนให้สามารถนำกิจกรรม 5ส ไปประยุกต์ใช้ในครอบครัว สังคม และชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีต่อสถานที่ อากาศ อาหาร การพัฒนาบุคคล รวมทั้งเป็นการส่งเสริมศาสนธรรมไปในตัว เพื่อให้มีความสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน อันจะส่งผลดีต่อสุขภาวะโดยรวมทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และปัญญา ในปัจจุบันและอนาคต สามารถสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อน “บวร” เข้มแข็ง ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5ส

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.

กองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2561). คู่มือการดำเนินงานโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข : พัฒนาวัดตามแนวทาง 5ส ที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.

คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี. (2561). คู่มือและกรณีศึกษาการดำเนินงานโครงการฯ. ปทุมธานี: คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี.

ฝ่ายสาธารณูปการ มหาเถรสมาคม. (2563). คู่มือและแนวปฏิบัติโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.

พระครูสังฆรักษ์อนันต์ สุทฺธิมโน และคณะ. (2564). รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 10(1), 172-182.

พระครูสิริธรรมบัณฑิต และคณะ. (2564). รูปแบบการพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของวัดมิ่งเมืองมูล. วารสารวิจัยวิชาการ. 4(1), 23-36.

พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฺฒโน และคณะ. (2563). รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5ส จังหวัดสิงห์บุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 9(1), 198-209.

พีรพงษ์ ตลับทอง. (2565). การขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(2), 84-96.

ยุรนันท์ ตามกาล. (2557). บ้าน วัด โรงเรียน กับการใช้วิถีเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว. วารสาร HR intelligence. 9(1), 12-31.

เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฏ์. (2550). ทฤษฎีกิจกรรม 5ส ให้สัมฤทธิ์ผลนั้นมาจากคน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

สำนักงานโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข. (2564). เกณฑ์ประเมินผลการดำเนินงานโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข 4 ระดับ ประจำปี พ.ศ. 2564. ปทุมธานี: สำนักงานโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2553). วัดพัฒนาตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา.

สุรพล สุยะพรหม และคณะ. (2555). พื้นฐานทางการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Arnstien, S.R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. Journal of the American Institute of Planners. 35(4), 216-224.

Cohen, J.M. & Uphoff, N.T. (1981). Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies. New York: Cornell University Press.

Berkley, G.E. (1975). The craft of public administration. Boston : Allyn and Bacon, Inc.

William, E. (1976). Electoral Participation in a Low Stimulus Election. Rural Development. 4(1), 111–124.

พัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานราก ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

Developing processes for managing the elderly society with participation of grassroots communities in Mueang District, Maha Sarakham Province

พระวิมาน คมฺภีรปญฺโญ
Phra Wiman Gambhirapañño
ภานุวัฒน์ สิงห์คำป้อง
Phanuwat Singkhampong
วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Maha Sarakham Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: arsomman1653@gmail.com

Received: 14 April 2024; Revised: 23 April 2024; Accepted: 29 April 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนากลไกชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม 2) เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร สนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 43 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและคำสัมภาษณ์แล้วนำเสนอโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า

การดำเนินงานพัฒนากลไกชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม มี 7 ส่วน ประกอบด้วย การพัฒนากลไกทางวัฒนธรรมชุมชน กลไกทางศาสนา กลไกข้อตกลงร่วมกันของชุมชน กลไกโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยเอื้อภายในชุมชน กลไกด้านต้นทุนชุมชน กลไกด้านสวัสดิการพื้นฐานในชุมชน รวมทั้งกลไกด้านบทบาทและสถานภาพของชุมชน

การพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการต้นทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม 2 ส่วน คือ 1) การเตรียมความพร้อมเสริมสร้างรากฐานชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุ 6 ด้าน ได้แก่ การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ การเตรียมความพร้อมด้านสังคม การเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจ การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ และการเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยี และ 2) พัฒนากระบวนการจัดการชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุ 4 ส่วน ได้แก่ การจัดการปัจจัยเสี่ยงที่มีต่อผู้สูงอายุ การจัดการปัจจัยเอื้อที่มีต่อผู้สูงอายุ การจัดการองค์กรภายในชุมชน รองรับสังคมสูงอายุ และการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจัดการสังคมผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: พัฒนา, กระบวนการจัดการ, สังคมผู้สูงอายุ, การมีส่วนร่วม, ชุมชนฐานราก

Abstract

This research article has the following objectives: 1) to develop a community mechanism to support an elderly society with participation of grassroots communities in Mueang Maha Sarakham District, 2) to develop a process for managing an elderly society with participation of grassroots communities in Mueang Maha Sarakham District. It is qualitative research by using the method of studying information from documents, group discussions and interviews with target groups of 43 persons (monks and laities), document data and interview were analyzed, then presented by the method of descriptive analysis.

The research results found that :

Implementation of the development of community mechanisms to support an elderly society with participation of grassroots communities in Mueang Maha Sarakham District have 7 parts, consisting of the development of community cultural mechanisms, religious mechanisms, community agreement mechanisms, infrastructure mechanisms and enabling factors within the community, community cost mechanism, basic welfare mechanisms in the community including mechanisms regarding roles and status.

Development of a process for managing an elderly society with participation of grassroots communities in Mueang Maha Sarakham District by using the community as a base for managing the cost of resources available in the community through a participatory process has 2 parts: 1) preparing to strengthen the community foundation to support an aging society in 6 areas, including health preparation, social preparation, preparation for housing and environment, economic preparation, mental preparation and technological preparation, and 2) developing community management processes to support an aging society in 4 parts, including managing risk factors for the elderly, managing factors that affect the elderly, organizational management within the community to support the aging society and strengthening the process of participation in managing the elderly society.

Keywords: development, management process, elderly society, participation, grassroots community,

บทนำ

ในยุคปัจจุบันโครงสร้างประชากรของสังคมโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้โครงสร้างประชากรขาดความสมดุล องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่า “ในปี พ.ศ. 2568 จะมีประชากรที่มีอายุทั่วโลกมากกว่า 60 ปี จำนวน 1,200 ล้านคน และในปี พ.ศ. 2593 จะมีประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ทั่วโลกถึงเกือบ 2,000 ล้านคน” (กรมสุขภาพจิต, 2566) ส่งผลทำให้สัดส่วนผู้สูงอายุไม่สมดุลกับช่วงวัยอื่น ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาท้าทายของสังคมโลกปัจจุบัน “ทำให้ภาวะประชากรสูงอายุเป็นแนวโน้มที่สำคัญที่สุดของศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบอย่างมากต่อทุกด้านของสังคมทั่วโลก โดยมีอายุครบ 60 ปี คิดเป็นวินาทีละ 2 คน รวมแล้วปีละเกือบ 58 ล้านคน โดย 1 ใน 9 ของประชากรโลกมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มเป็น 1 ใน 5 ภายในปี พ.ศ. 2593” (กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ, 2563) ทำให้มีอัตราเร่งสังคม

ผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสรุปว่า สังคมไทยได้เข้าสู่โครงสร้างประชากรผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุและการลดลงของสัดส่วนกำลังคนวัยแรงงานมีแนวโน้มที่จะทำให้ขีดความสามารถในการคิดค้นเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่จำเป็นในการยกระดับการพัฒนาประเทศลดลง เนื่องจากประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะทำให้ภาระทางการคลังเพิ่มขึ้น ในขณะที่ขีดความสามารถในการจัดเก็บรายได้ของภาครัฐลดลง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ส่วนกรมกิจการผู้สูงอายุได้จัดทำสถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ในปี พ.ศ. 2563 สรุปว่า ประเทศไทยมีผู้สูงอายุทั้งหมด จำนวน 11,627,130 คน คิดเป็นร้อยละ 17.57 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) ส่วนในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ (Aged Society) โดยจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุในช่วง 60 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด หรือมีจำนวนไม่น้อยกว่า 13 ล้านคน และคาดการณ์ว่าอีก 20 ปีข้างหน้า หรือปี พ.ศ. 2583 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุ 20 ล้านคน หรือ 1 ใน 3 ของคนไทยจะเป็นผู้สูงอายุ (ไทยโพสต์, 2566) ซึ่งทำให้โครงสร้างประชากรขาดความสมดุล

กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อววน.) ได้กำหนดกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาด้านการวิจัย พ.ศ. 2563-2570 โดยกำหนดให้ยุทธศาสตร์ที่ 2 การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ท้าทายของสังคม โปรแกรมที่ 8 สังคมสูงวัย สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 กลยุทธ์ย่อยที่ 3.3 ยกระดับความคุ้มครองทางสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากการสำรวจข้อมูลชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ตามชุมชนจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากชุมชนและสวัสดิการภาครัฐ ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากกลไกสังคมไม่เอื้อต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุและไม่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน ในขณะที่ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดมาจากกลไกของชุมชนที่ไม่เอื้อต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุและขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อจัดการสังคมผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในบริบทของชุมชน รวมทั้งขาดกลไกความร่วมมือขับเคลื่อนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง บทความวิจัยนี้จึงนำเสนอการพัฒนากลไกการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมยกระดับไปสู่การพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อพัฒนากลไกชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม

2) เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพบูรณาการกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

งานวิจัยนี้ได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย บทความ เป็นต้น ประกอบด้วย แนวคิดการจัดการ แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดสังคม

ผู้สูงอายุ และแนวคิดการสร้างเครือข่าย ซึ่งใช้เป็นแนวคิดหลักในการวิจัย โดยดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย 4 วิธีการ ดังนี้

1) การสำรวจบริบทพื้นที่วิจัย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจบริบทพื้นที่วิจัยและข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองมหาสารคาม รวมทั้งกลไกของชุมชนที่จะนำมาใช้ใช้ขับเคลื่อนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นต้น

2) การสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 43 รูป/คน แล้วนำข้อมูลมารวบรวม เรียบเรียง วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล

3) สนทนากลุ่ม การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 7 กลุ่มละ 2 รูป/คน รวม 14 รูป/คน นักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 2 คน ตัวแทนเทศบาลเมืองมหาสารคาม จำนวน 2 คน และคณะวิจัย จำนวน 2 รูป/คน รวม 20 รูป/คน ร่วมสนทนากลุ่มในประเด็นกลไกการมีส่วนร่วมและพัฒนาการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

4) การสัมมนา โดยการจัดสัมมนาเพื่อนำเสนอผลการวิจัยเชิงวิชาการ เพื่อให้เกิดกระบวนการตรวจสอบผลการวิจัย การวิพากษ์วิจารณ์ และรับฟังข้อเสนอแนะจากการสัมมนามาเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพัฒนางานวิจัยให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีการสร้างกระบวนการและกิจกรรมให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา : โดยใช้กระบวนการวิจัยที่เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชน ประกอบด้วย 6 วิธีการ คือ การสำรวจ การรวบรวมข้อมูล การจัดทำฐานข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการจัดทำแผนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมวางแผน : กระบวนการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันของคณะวิจัยและชุมชน เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวกับการสร้าง “แผนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชน” โดยใช้ศักยภาพการจัดการตนเองของชุมชน 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การจัดทำร่างแผนการดำเนินงานจัดการชุมชนเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ 2) การประชุมผู้เกี่ยวข้องพัฒนาแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ผู้สูงอายุในชุมชน 3) นำเสนอแผนต่อที่ประชุมของชุมชน 4) นำข้อเสนอแนะจากที่ประชุมมาพัฒนาแผน และขอความเห็นชอบนำแผนไปดำเนินการตามขั้นตอน 5) เผยแพร่ข้อมูลเพื่อสร้างการรับรู้แผนและเข้าใจแนวทางปฏิบัติร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 3 การร่วมดำเนินการ : ดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงานพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และร่วมกันสร้างเครือข่ายการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 ร่วมรับผลประโยชน์ : ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์การจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนร่วมกันในรูปของการมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูล กระบวนการดำเนินงานและรับผลจากการดำเนินงานร่วมกัน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจจากการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 5 ร่วมติดตามประเมินผล : ประชาชนมีมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้มีส่วนในการรับรู้การดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้ผลการดำเนินงาน ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ร่วมประเมินจุดเด่น จุดด้อย และจุดที่ควรพัฒนา

ขั้นตอนที่ 6 ทบทวน/จัดการความรู้ และเผยแพร่ความรู้ร่วมกัน : เปิดเวทีให้ชุมชนได้ร่วมกันทบทวนกระบวนการดำเนินงานและการจัดการความรู้ ร่วมสร้างชุดความรู้ สรุปองค์ความรู้ และจัดสัมมนาคืนความรู้ให้กับชุมชนและการขยายเครือข่ายการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

2. พื้นที่การวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดพื้นที่ดำเนินการวิจัยในเขตพื้นที่อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 2 ชุมชน ดังนี้ 1) ชุมชนมหาชัย อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม และ 2) ชุมชนสามัคคี อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในงานวิจัยนี้จำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้นำชุมชนในพื้นที่วิจัย จำนวน 4 คน (2) ตัวแทนผู้สูงอายุ จำนวน 20 คน (3) พระสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่วิจัย จำนวน 2 รูป (4) ประชาชนในชุมชน จำนวน 8 คน (5) ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 4 คน (6) ปราชญ์ชุมชน จำนวน 3 คน (7) ผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ จำนวน 2 คน รวมผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น จำนวน 43 รูป/คน

4. เครื่องมือการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ และชุดกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1) แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 7 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 43 รูป/คน โดยออกแบบสัมภาษณ์เป็น 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 สัมภาษณ์ประเด็นที่เกี่ยวกับพัฒนากลไกชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม ส่วนที่ 3 สัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวกับพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

2) ชุดกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

งานวิจัยนี้ได้กำหนดชุดกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 ระยะ ดังนี้

ชุดกิจกรรมการวิจัยระยะที่ 1 พัฒนาระบบกลไกการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม โดยใช้วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและสนทนากลุ่ม โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมสร้างระบบกลไกการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม สรุปการดำเนินงานวิจัย 4 กิจกรรม คือ การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาผู้สูงอายุในชุมชน จัดลำดับความสำคัญของปัญหาผู้สูงอายุ วิเคราะห์กลไกชุมชนที่จะนำมาใช้จัดการชุมชนด้านผู้สูงอายุ และพัฒนากลไกการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุดกิจกรรมการวิจัยระยะที่ 2 พัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 6 กิจกรรม ประกอบด้วย การประชุมวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อผู้สูงอายุ สร้างกรอบแนวคิดเชิงกลไกและกระบวนการ จัดทำแผนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ การปฏิบัติตามแผนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม การประเมินผลการดำเนินงาน และนำผลการประเมินมาพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุเพื่อยืนยันกระบวนการปฏิบัติที่ดี

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยการศึกษาข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่วิจัย การจัดความสัมพันธ์ของข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล การจัดทำแผนพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้งสูงอายุแบบมีส่วนร่วม การดำเนินการ ตรวจสอบการเปลี่ยนแปลง ประเมินผลและพัฒนากระบวนการจัดการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยจำแนกการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ระยะ ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่ 1 : เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สนทนากลุ่ม และปฏิบัติการร่วมสร้างกลไกการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม 5 ขั้นตอน คือ สำรวจข้อมูลพื้นฐานของบริบทพื้นที่และข้อมูลผู้สูงอายุ ศึกษาปัญหาและผลกระทบ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาผู้สูงอายุ วิเคราะห์กลไกที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และดำเนินการพัฒนากลไกการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่ 2 : เก็บรวบรวมข้อมูลในรูปการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้ชุมชนมีบทบาทในการพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชน 6 ขั้นตอน คือ ประชุมวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อผู้สูงอายุ ร่วมกันสร้างกรอบแนวคิดเชิงกลไกและกระบวนการ จัดทำแผนการจัดการสังคมสูงอายุ การปฏิบัติตามแผนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม การประเมินผลการดำเนินงาน และนำผลการประเมินมาพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุเพื่อยืนยันกระบวนการปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดการสังคมผู้สูงอายุ

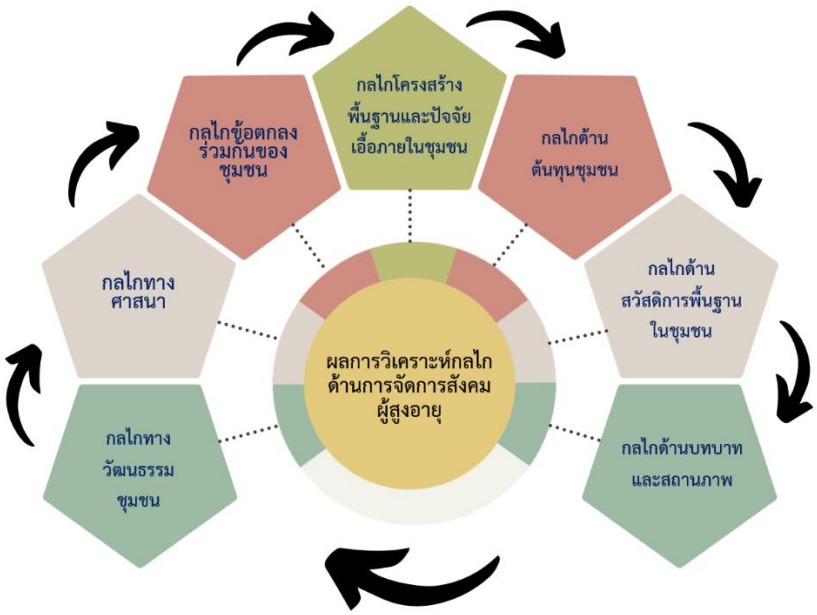
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยฐานความรู้จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บูรณาการกับการวิเคราะห์บริบทพื้นที่วิจัย การวิเคราะห์สภาพปัญหาและผลกระทบต่อผู้สูงอายุ รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสำรวจ สัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม การร่วมจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. พัฒนากลไกชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม

การพัฒนากลไกด้านการจัดการสังคมผู้สูงอายุ โดยใช้วิธีการสำรวจและพัฒนากลไกที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสังคมผู้สูงอายุ ผลการวิเคราะห์กลไกด้านการจัดการสังคมผู้สูงอายุ จำแนกออกเป็น 7 ส่วน ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์กลไกด้านการจัดการสังคมผู้สูงอายุ

จากแผนภาพ ดังกล่าว ได้มีการนำกลไกที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในชุมชนมาพัฒนาให้เกิดกระบวนการดำเนินงานเชื่อมโยงกันเชิงระบบ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงานของชุมชนไปพร้อมกับการบูรณาการจัดการสังคมผู้สูงอายุในชุมชน 7 ส่วน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 กลไกทางวัฒนธรรมชุมชน : ชุมชนได้นำกลไกทางวัฒนธรรมชุมชนมาเชื่อมประสานให้เกิดวัฒนธรรมชุมชนที่เคารพให้เกียรติและปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นบุพพการี และปลูกฝังการแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงอายุ พร้อมทั้งการปรับวิถีชีวิตชุมชนให้เอื้อเฟื้อต่อผู้สูงอายุ ใช้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีเชื่อมสัมพันธภาพผู้สูงอายุกับคนในชุมชน

1.2 กลไกทางศาสนา : ชุมชนนำกลไกทางศาสนามาใช้ปลูกฝังทัศนคติและความเชื่อของคนในชุมชนให้ทำดีต่อผู้สูงอายุ ซึ่งมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานตามกลไกทางศาสนา โดยเน้นหลักธรรมคำสอนที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ เช่น ความกตัญญูต่อผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 รวมทั้งการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นแบบอย่างของคนในชุมชน

1.3 กลไกข้อตกลงร่วมกันของชุมชน : ชุมชนทำข้อตกลงเพื่อร่วมกันดูแลและคุ้มครองผู้สูงอายุ 4 ข้อ ดังนี้ 1) การร่วมกันดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุในชุมชน 2) การรักษาเยียวยาเมื่อผู้สูงอายุเจ็บป่วย 3) การช่วยเหลือปัจจัยดำรงชีพและสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน และ 4) การร่วมกันคุ้มครองป้องกันภัยให้กับผู้สูงอายุ

1.4 กลไกโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยเอื้อภายในชุมชน : ชุมชนได้ร่วมกันปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนให้เหมาะสมกับชีวิตความเป็นอยู่และกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ โดยดำเนินการ 5 ส่วน ดังนี้ 1) การปรับปรุงระบบน้ำประปาและความปลอดภัยของระบบไฟฟ้าในบ้านพักและห้องน้ำให้กับผู้สูงอายุ 2) การปรับปรุงระบบไฟส่องสว่างตามถนนในชุมชนให้มีแสงสว่างที่เพียงพอและทำให้เกิดความปลอดภัยในชุมชน 3) ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ ทำราวจับพยุงตัวในห้องน้ำ การติดพื้นกระเบื้องห้องน้ำกันลื่น เปลี่ยนโถส้วมให้เป็นแบบชักโครก เพื่อให้ผู้สูงอายุขับถ่ายได้สะดวกและปลอดภัย 4) ปรับปรุงบริบทพื้นที่ชุมชนเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงต่อผู้สูงอายุ โดยเน้นการพัฒนาชุมชนให้

มีความสะอาด มีสิ่งอำนวยสะดวกที่จำเป็นและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ 5) ส่งเสริมชุมชนบริการเพื่อให้คนในชุมชนร่วมกันบริการหรืออำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุ

1.5 กลไกด้านต้นทุนชุมชน : ชุมชนได้สำรวจต้นทุนที่มีอยู่ในชุมชนแล้วนำมาปรับใช้เพื่อการจัดการชุมชนด้านผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม 7 ส่วน ประกอบด้วย 1) ต้นทุนด้านกายภาพ ได้แก่ ปรับโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนให้เอื้อต่อการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ ปรับปรุงที่อยู่อาศัย/บ้านพักให้ถูกสุขลักษณะ และสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับกิจกรรมผู้สูงอายุ 2) ต้นทุนมนุษย์ ชุมชนได้มีการพัฒนาต้นทุนมนุษย์ที่เป็นบุคลากรสำคัญที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุ ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มคนที่ทำหน้าที่ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (กลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กรรมการชมรมผู้สูงอายุ/โรงเรียนผู้สูงอายุ พระสงฆ์ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มผู้ประกอบการในชุมชน (ร้านค้า วิสาหกิจชุมชน ศูนย์ผลิตและจำหน่ายสินค้าชุมชน) 3) ต้นทุนทางธรรมชาติ ชุมชนร่วมกันปรับสภาพแวดล้อมของชุมชนให้เกื้อกูลกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เหมาะแก่การพักผ่อนและออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ มีพื้นที่ร่มรื่นและมีมุมสงบ 4) ต้นทุนสังคม คุณลักษณะทางสังคมแบบเกื้อกูล ความสามัคคี ความไว้วางใจกัน และความเอื้ออาทร 5) ต้นทุนด้านเงินทุน ชุมชนมีการตั้งคณะกรรมการด้านการเงินเพื่อให้ทำหน้าที่หาแหล่งทุนและการบริหารเงินทุนสนับสนุนการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุ รวมทั้งหาทุนช่วยเหลือผู้สูงอายุ ได้แก่ เงินบริจาคจากคนในชุมชน เงินทุนจากผู้ประกอบการร่วมสนับสนุน และเงินสนับสนุนกิจกรรมจากภาครัฐ 6) ต้นทุนด้านองค์กรชุมชน องค์กรภายในชุมชนที่มีบทบาทเกี่ยวกับผู้สูงอายุ 10 องค์กร ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) คณะกรรมการกลุ่มพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพ.สม.) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (กทบ.) อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (อป.พร.) กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน วิสาหกิจชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ และวัดประจำชุมชน 7) ต้นทุนด้านวัฒนธรรม ชุมชนใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นกลไกขับเคลื่อนงานด้านการจัดการสังคมผู้สูงอายุ ดังนี้ (1) นำจารีตทางศีลธรรมมาเป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของคนในชุมชนให้เอื้อต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ นำศีลธรรมมาใช้เป็นจารีตปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้วิถีชีวิตชุมชนเกื้อกูลต่อผู้สูงอายุ (2) จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาทถ่ายทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชน (3) นำบุญประเพณี 12 เดือนของชาวอีสานมาใช้ขับเคลื่อนกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีผู้สูงอายุเป็นผู้นำในการปฏิบัติตามประเพณีท้องถิ่น และการถ่ายทอดภูมิปัญญาประเพณีท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน

1.6 กลไกด้านสวัสดิการพื้นฐานในชุมชน : ชุมชนพัฒนากระบวนการเสริมสร้างกลไกด้านสวัสดิการพื้นฐานให้เป็น “Model การเสริมสร้างชุมชนสวัสดิการ” ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 Model การเสริมสร้างสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน

จากแผนภาพที่ Model การเสริมสร้างชุมชนสวัสดิการดังกล่าว แสดงถึงกระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุในรูปของกระบวนการมีส่วนร่วมเสริมสร้างชุมชนสวัสดิการ ๗ ส่วน ประกอบด้วย การบริการผู้สูงอายุในชุมชน การช่วยเหลือสาธารณะ สนับสนุนกิจกรรมผู้สูงอายุ การคุ้มครองสิทธิ์ผู้สูงอายุ การดูแลรักษาสุขภาวะผู้สูงอายุ การสร้างหลักประกันความมั่นคงผู้สูงอายุ รวมทั้งการสาธารณสงเคราะห์ปัจจัยดำรงชีพและสิ่งอำนวยความสะดวกตามปัญหาและความต้องการผู้สูงอายุ

1.7 กลไกด้านบทบาทและสถานภาพ : ชุมชนร่วมกันสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุและปลูกฝังทัศนคติของคนในชุมชนให้ปรับบทบาทและสถานภาพเพื่อให้เกื้อกูลต่อผู้สูงอายุทั้งทางตรงและทางอ้อม จำแนกออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ (1) การส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีบทบาทในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมในชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย ส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อชุมชน ส่วนคนในชุมชนก็มีบทบาทหน้าที่ในการดูแล รักษา และคุ้มครองผู้สูงอายุ ในฐานะที่เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของชุมชนและสมควรได้รับการปกป้องคุ้มครองดูแลเป็นอย่างดี (2) ยกระดับสถานภาพผู้สูงอายุในชุมชน ร่วมกันยกระดับให้ผู้สูงอายุมีสถานภาพเป็นบุพพการีของคนในชุมชน โดยการปลูกฝังให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของผู้สูงอายุที่มีคุณูปการต่อชุมชน และปรับสถานภาพคนในชุมชนให้มีสถานภาพเป็นลูกหลาน เพื่อให้มีบทบาทหน้าที่ดูแลรักษาและตอบแทนคุณของผู้สูงอายุในชุมชนร่วมกัน ทำให้คนในชุมชนมีสถานภาพเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ ทำให้กลไกด้านบทบาทและสถานภาพเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุและชุมชนให้มีสัมพันธภาพเกื้อกูลกัน

2. พัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม

2.1. การเตรียมความพร้อมเสริมสร้างรากฐานชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุ

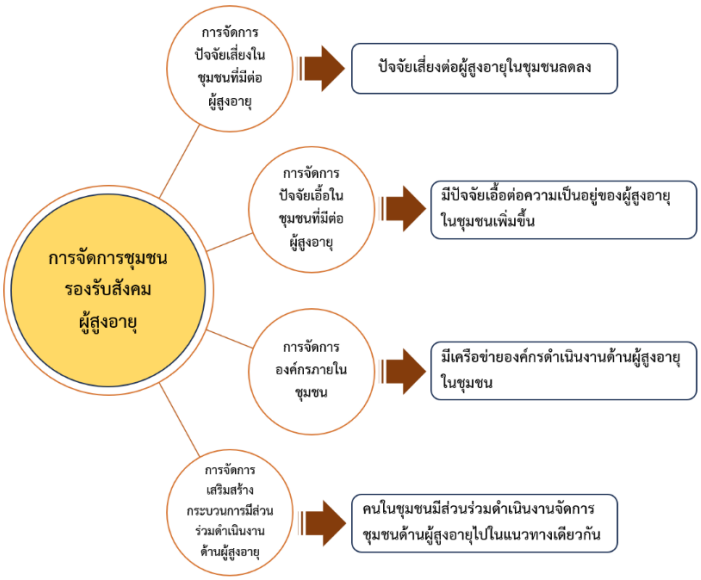
แผนภาพที่ 3 การเตรียมความพร้อมเสริมสร้างรากฐานชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุ

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงถึงการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการเตรียมความพร้อมของชุมชน เพื่อเป็นรากฐานรองรับสังคมผู้สูงอายุ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ ส่งผลให้เกิดชุมชนฐานสุขภาพอนามัยที่ดี 2) การเตรียมความพร้อมด้านสังคม ส่งผลให้เกิดคุณลักษณะของชุมชนบนฐานความเกื้อกูลต่อผู้สูงอายุ 3) การเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัยและ

สภาพแวดล้อม ส่งผลให้มีความพร้อมบนฐานที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการดำเนินชีวิตผู้สูงอายุ 4) การเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีฐานทางเศรษฐกิจพอเพียงต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน 5) การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีพื้นฐานสุขภาพจิตที่ดี และ 6) การเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยี ส่งผลให้ชุมชนมีพื้นฐานเทคโนโลยีเอื้อต่อชีวิตความเป็นอยู่ผู้สูงอายุ

2.2 พัฒนากระบวนการจัดการชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุ

การจัดการชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุจะเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อเพื่อพัฒนากระบวนการจัดการชุมชนให้เป็นฐานรองรับผู้สูงอายุ ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4 การจัดการชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุ

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงของการจัดการชุมชนเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุผ่านกระบวนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม 4 ส่วน ซึ่งแต่ละส่วนมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. การจัดการปัจจัยเสี่ยงที่มีต่อผู้สูงอายุ

การแก้ปัญหาปัจจัยเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุ โดยทุกภาคส่วนในชุมชนร่วมกันจัดการกับปัจจัยเสี่ยง 4 ด้าน ดังนี้ (1) จัดการกับปัจจัยเสี่ยงในชุมชนที่มีผลกระทบต่อด้านสุขภาพผู้สูงอายุ เช่น จัดการมลภาวะ และรักษาความสะอาดให้ชุมชนมีสุขอนามัยที่ดี (2) การจัดการกับปัจจัยเสี่ยงทางด้านสังคม เช่น การดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุ การพิทักษ์คุ้มครองสิทธิ์ผู้สูงอายุ รวมทั้งปลูกฝังทัศนคติให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าผู้สูงอายุ (3) การจัดการกับปัจจัยเสี่ยงทางด้านจิตใจ โดยการแก้ปัญหาสุขภาพจิต เช่น ความเครียด วิตกกังวล การมองไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง ชุมชนได้ช่วยเหลือเหลือแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุคลายความวิตกกังวล และคลายความเครียด โดยใช้กระบวนการทางพระพุทธศาสนาเข้ามาพัฒนาและเยียวยาจิตใจผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางด้านจิตใจ (4) การจัดการกับปัจจัยเสี่ยงทางด้านปัญญา โดยใช้กระบวนการทางพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังสัมมาทิฐิให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริงและผ่อนคลายความยึดมั่นถือมั่น ส่งผลให้ปัจจัยเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุในชุมชนลดลง

2. การจัดการปัจจัยเอื้อที่มีต่อผู้สูงอายุ

การส่งเสริมปัจจัยเอื้อที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในชุมชน ในรูปของการเสริมสร้างปัจจัยที่มีความเกื้อกูลกับชีวิตความเป็นอยู่และส่งผลต่อสุขภาวะผู้สูงอายุควบคู่กันไปทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ (1) การเสริมสร้างปัจจัยเอื้อทางด้านกายภาพ โดยเน้นการจัดการกับโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนให้มีความสะอาดและปลอดภัย จัดการอาคารสถานที่ในการทำกิจกรรมผู้สูงอายุ ปรับปรุงที่พักผู้สูงอายุให้มีความปลอดภัย รวมทั้งการส่งเสริมเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการดูแลสุขภาพ รวมทั้งเครื่องมือที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งผลให้มีฐานชุมชนสุขภาพ (2) การเสริมสร้างปัจจัยเอื้อทั้งด้านสังคม โดยเน้นการปลูกฝังทัศนคติของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมเยี่ยมผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง ปรับทัศนคติของคนในชุมชนให้มองผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นญาติผู้ใหญ่ และบุคคลที่มีคุณูปการต่อชุมชน การสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชนกับผู้สูงอายุ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเกิดความเข้าใจระหว่างวัย ก่อให้เกิดสัมพันธภาพทุกช่วงวัยในชุมชน และส่งผลให้มีลักษณะทางพฤติกรรมของคนในชุมชนอยู่ร่วมกันแบบเกื้อกูล ซึ่งเป็นปัจจัยเอื้อให้ชุมชนเป็นฐานรองรับสุขภาวะทางด้านสังคมแก่ผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างปัจจัยเอื้อทางสังคมส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกับคนกลุ่มอื่นทุกช่วงวัยได้อย่างมีความสุข (3) การเสริมสร้างปัจจัยเอื้อทางด้านจิตใจ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านความวิตกกังวลและความเครียด นอกจากจะมุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหาโดยตรงแล้ว ยังส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ร่วมกันดูแลผู้สูงอายุทางด้านร่างกายและจิตใจ ดูแลปัจจัยการดำรงชีพ ส่งเสริมบทบาททางสังคมให้กับผู้สูงอายุ รวมทั้งการเยี่ยมอาการเจ็บป่วยผู้สูงอายุตามบ้านเรือน การให้กำลังใจ และรับฟังปัญหาของผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมเข้าวัดฟังธรรม ปฏิบัติธรรม เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และชุมชนคุณธรรม เป็นต้น การดำเนินการดังกล่าวเป็นปัจจัยเอื้อทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางด้านจิตใจ (4) การเสริมสร้างปัจจัยเอื้อทางด้านปัญญา โดยมีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริมบทบาทผู้สูงอายุในการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิต ประสบการณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น การสื่อความหมายชุมชน รวมทั้งการจัดห้องสมุดชุมชนที่มีหนังสือธรรมะ หนังสือเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาเรียนรู้และเป็นปัจจัยเอื้อที่ทำให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้พัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์ และเป็นผลพวงให้เกิดสุขภาวะทางด้านปัญญา ดังนั้น การจัดการปัจจัยเอื้อในชุมชนที่มีต่อผู้สูงอายุจึงไม่ได้ดำเนินการเฉพาะการแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้สูงอายุโดยตรง แต่จะมุ่งเน้นการสร้างปัจจัยแวดล้อมให้เอื้อต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้มีปัจจัยเอื้อต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในชุมชนเพิ่มมากขึ้น

3. การจัดการองค์กรภายในชุมชน

สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายในชุมชนเพื่อปรับบทบาทขององค์กรให้สอดคล้องกับการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย 10 องค์กร ดังแผนภาพต่อไปนี้

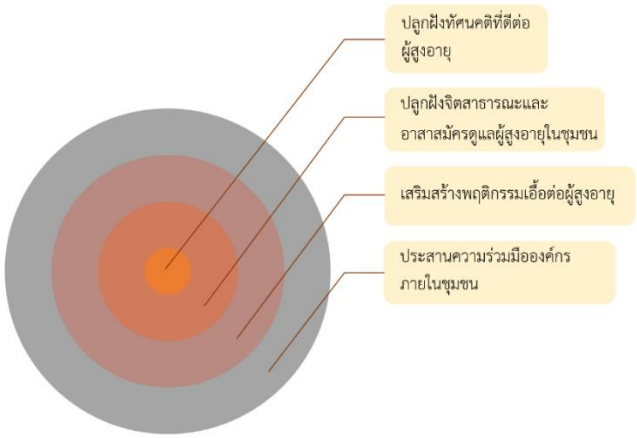

แผนภาพที่ 5 องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมจัดการสังคมผู้สูงอายุ

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมจัดการสังคมผู้สูงอายุ โดยการประสานความร่วมมือเพื่อสร้างบทบาทและกิจกรรมขึ้นมารองรับกับการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกับผู้สูงอายุ ดังนี้ (1) อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) มีบทบาทในการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุ (2) คณะกรรมการกลุ่มพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพ.สม.) มีบทบาทจัดกิจกรรมรวมกลุ่มสตรีสูงอายุ (3) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (กทบ.) มีบทบาทในการบริหารกองทุนและสนับสนุนทุนกู้ยืมเพื่อการลงทุนสร้างงานและอาชีพให้กับผู้สูงอายุ (4) อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (อป.พร.) มีบทบาทในการป้องกันภัยให้กับผู้สูงอายุ (5) กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ มีบทบาทในการช่วยเหลือเงินฌาปนกิจเพื่อลดค่าใช้จ่ายครอบครัวผู้สูงอายุที่เสียชีวิต (6) ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน มีบทบาทจัดทำข้อมูลด้านสาธารณสุขและดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุ (7) วิสาหกิจชุมชน มีบทบาทในการแสวงหาช่องทางสร้างงาน/อาชีพ การอบรมอาชีพผู้สูงอายุ และการส่งเสริมรายได้ให้กับผู้สูงอายุ (8) ชมรมผู้สูงอายุ มีบทบาทในการจัดกิจกรรมรวมกลุ่มผู้สูงอายุ (9) โรงเรียนผู้สูงอายุ มีบทบาทในการให้ความรู้ การฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ (10) วัดประจำชุมชน มีบทบาทอบรมคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาจิตใจและปัญญาให้กับผู้สูงอายุ รวมทั้งเป็นสถานที่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

4. การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจัดการสังคมผู้สูงอายุ

ชุมชนดำเนินการจัดการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจัดการสังคมผู้สูงอายุโดยใช้ศักยภาพของชุมชนเป็นฐาน ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6 การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินงานด้านผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินงานด้านผู้สูงอายุบนฐานของการจัดการตนเองของชุมชน ประกอบด้วย การปลูกฝังทัศนคติและการเสริมสร้างอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชนควบคู่ไปกับการเสริมสร้างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมผู้สูงอายุและประสานความร่วมมือจากองค์กรภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การปรับทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุไปพร้อมกับการปลูกฝังจิตสาธารณะและอาสาสมัคร รวมทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมชุมชุมให้เกื้อกูลต่อผู้สูงอายุ ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินงานด้านผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดกระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

อภิปรายผล

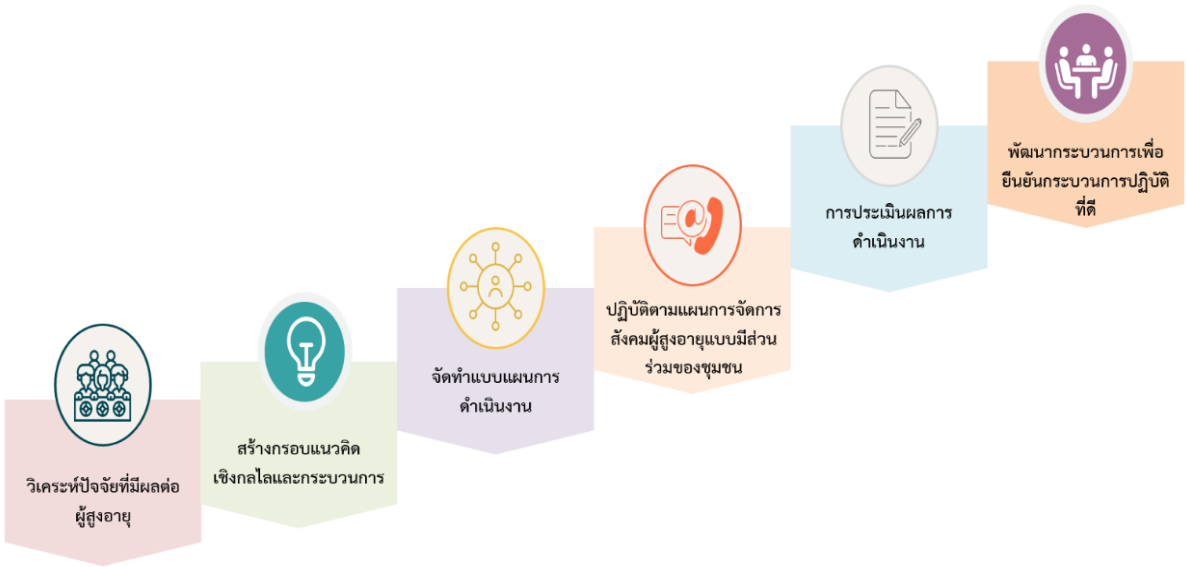
การพัฒนากลไกการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเริ่มต้นจากการนำองค์กรและต้นทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนาเพื่อสร้างกลไกการมีส่วนร่วมบูรณาการกับบทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์กร ส่งผลให้เกิดการจัดการตนเองด้านผู้สูงอายุสอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของชุมชน และประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอกชุมชนด้วย โดยการจัดทำแผนธรรมนูญผู้สูงอายุชุมชนรองรับการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการวิจัยของศิริพันธุ์ สาสัตย์ และคณะ (2558) ในประเด็นที่ว่า ควรใช้ระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชนเป็นหลัก และงานวิจัยของชวลิต สวัสดิ์ผล และคณะ (2559) ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทางที่เหมาะสมของชุมชนท้องถิ่นใช้กลไกขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุของชุมชนในรูปของภาคีเครือข่าย การพัฒนาระบบกลไกการจัดการสังคมผู้สูงอายุในระยะยาวมีความสัมพันธ์กับกลไกการเสริมสร้างสัมพันธภาพภายในครอบครัวและชุมชน ดังนั้น กลไกการจัดการสังคมผู้สูงอายุที่ดีจึงต้องสอดคล้องกับบริบทของผู้สูงอายุแต่ละชุมชนและการใช้ศักยภาพของชุมชนเป็นฐาน บูรณาการกับกลไกภายในและภายนอกชุมชน พร้อมทั้งสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัวและชุมชน การสร้างกลไกการจัดการสังคมผู้สูงอายุเป็นฟันเฟืองทางสังคมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกช่วงวัย

พัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม พบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการสังคมผู้สูงอายุโดยใช้ฐานต้นทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ผู้สูงอายุทุกด้าน สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุกัญญา วชิรเพชรปราณี (2553) ที่พบว่า ชุมชนมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุ 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ชุมชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุข สัมพันธ์กับผลการวิจัยของสุคี ศิริวงศ์พากร (2556) ที่

เห็นว่าควรส่งเสริมผู้สูงอายุให้พึ่งตนเองครอบคลุม 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทผู้สูงอายุเพื่อให้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของศิวลาภ สุขไพบูลย์วัฒน์ (2560) ที่เห็นว่า ควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในระดับชุมชนเพื่อให้สามารถบริหารจัดการสังคมผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้ว ยังพบว่า การใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการสังคมผู้สูงอายุก่อให้เกิดประสิทธิภาพในเชิงปฏิบัติการและความต่อเนื่องในเชิงพื้นที่ โดยใช้กลไกและทรัพยากรภายในชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้เกิดการดูแลผู้สูงอายุสอดคล้องกับบริบทของชุมชน รวมทั้งจัดกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะและพฤฒพลังผู้สูงอายุไปพร้อมกับการสร้างสัมพันธภาพและการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันทุกช่วงวัย

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยพบองค์ความรู้ในการพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จึงได้สร้างกระบวนการดำเนินงานที่เป็น Model พัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม แล้วนำกลับไปใช้กับพื้นที่วิจัยเพื่อยืนยันแนวทางปฏิบัติที่ดี ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 7 Model พัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานรากในอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

สรุป

การพัฒนากลไกชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงานสอดคล้องกับบริบทผู้สูงอายุและศักยภาพของชุมชน 7 ส่วน ได้แก่ การพัฒนากลไกทางวัฒนธรรมชุมชน กลไกทางศาสนา กลไกข้อตกลงร่วมกันของชุมชน กลไกโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยเอื้อภายในชุมชน กลไกด้านต้นทุนชุมชน กลไกด้านสวัสดิการพื้นฐานในชุมชน รวมทั้งกลไกด้านบทบาทและสถานภาพของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนมีกลไกขับเคลื่อนการจัดการสังคมผู้สูงอายุสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ส่วนการพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการต้นทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมเพื่อให้เป็นฐานรองรับสังคมผู้สูงอายุ 6 ด้าน ได้แก่ การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านที่อยู่อาศัยและ

สภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ และด้านเทคโนโลยี ส่วนที่สองเป็นการพัฒนากระบวนการจัดการชุมชนเพื่อให้เป็นฐานรองรับสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่ การจัดการปัจจัยเสี่ยงควบคู่ไปกับการจัดการปัจจัยเอื้อที่มีต่อผู้สูงอายุ การจัดการองค์กรภายในชุมชนเพื่อให้เป็นเครือข่ายจัดการสังคมผู้สูงอายุ และการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจัดการสังคมผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการใช้ประโยชน์

1) ควรการใช้องค์กรหรือกลุ่มคนในชุมชนมาเป็นเครือข่ายความร่วมมือจัดการสังคมผู้สูงอายุและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ทั้งภาครัฐและเอกชน พร้อมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่และขั้นตอนการดำงานเพื่อให้เป็นกลไกขับเคลื่อนการจัดการสังคมผู้สูงอายุ

2) ควรเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเพื่อให้มีทักษะเป็นชุมชนนักปฏิบัติการด้านการจัดการสังคมผู้สูงอายุ และบูรณาการงานด้านผู้สูงอายุกับแผนพัฒนาชุมชน หรือการสร้างธรรมนูญผู้สูงอายุชุมชน พร้อมทั้งกำกับติดตาม ประเมินผล และจัดการความรู้เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างกระบวนการอยู่รวมกันทุกช่วงวัยท่ามกลางสังคมผู้สูงอายุ โดยเน้นการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อสร้างกระบวนการและกลไกการอยู่ร่วมกันในสังคมทุกช่วงวัยผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2) ควรทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างธรรมนูญผู้สูงอายุชุมชน โดยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมกับกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างธรรมนูญผู้สูงอายุของชุมชน และยกระดับไปสู่การดำเนินงานตามธรรมนูญผู้สูงอายุ พร้อมทั้งประเมินประสิทธิภาพและพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่ดีตามธรรมนูญผู้สูงอายุ

3) ควรทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการสังคมพระสงฆ์สูงอายุแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการกับสหวิทยาการ โดยศึกษาวิเคราะห์สภาพและปัญหาพระสงฆ์สูงอายุในพื้นที่วิจัยระดับจังหวัด แล้วดำเนินการจัดการสังคมพระสงฆ์สูงอายุแบบมีส่วนร่วมโดยบูรณาการพระพุทธศาสนากับสหวิทยาการ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด. เรียกใช้เมื่อ 1 กันยายน 2566 จาก https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/335.

กรมสุขภาพจิต.(2566). วันผู้สูงอายุสากล. เรียกใช้เมื่อ 23 ธันวาคม 2566. จาก https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=31134.

กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA). (2563). สูงวัยในศตวรรษที่ 21 : การเฉลิมฉลองและความท้าทาย. กรุงเทพมหานคร : กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (United Nations Population Fund: UNFPA) และองค์การเฮล์พเอจ อินเตอร์เนชั่นแนล (HelpAge International).

ชวลิต สวัสดิ์ผล และคณะ. (2559). การดูแลและพัฒนาผู้สูงอายุโดยชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานการวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยดุสิต.

ไทยโพสต์. (2566). สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ. เรียกใช้เมื่อ 1 มิถุนายน 2566. จากhttps://www.thaipost.net/main/ detail/103356.

ศิริพันธุ์ สาสัตย์ และคณะ. (2558). การพัฒนามาตรฐานและแนวทางการให้บริการผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพาในสถานดูแลระยะยาว. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ศิวลาภ สุขไพบูลย์วัฒน์. (2560). บทบาทของผู้สูงอายุต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 9(17), 176-191.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566-2570. เรียกใช้เมื่อ 3 มิถุนายน 2566 จาก https://www.nesdc.go.th/article_attach/ article_file_20230307173518.

สุกัญญา วชิรเพชรปราณี. (2553). บทบาทผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัวอย่างมีสุขในชุมชนกึ่งเมืองจังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา. 16(1), 50-59.

สุคี ศิริวงศ์พากร. (2556). ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. รายงานการวิจัย. คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

การพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Career development and local wisdom promotion project: Smart chicken farming of the northeast

บุญเพ็ง สิทธิวงษา
Boonpeng Sittivongsa
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Northeastern University
พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลางสิงห์)
Phramaha Thainoi Yanamethi (Salangsing)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University, Roi-Et Campus, Thailand
กนกอร บุญมี
Kanokon Boonmee
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Northeastern University
พระกัณฑ์ปกรณ์ กุสลจิตฺโต (แก้วสุวรรณ์)
Phra Ganpakorn Kusalachitto (Kaewsuvan)
อาทิตย์ แสงเฉวก
Artit Saengchawek
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Thailand
E-mail: artit.saengchawek@gmail.com

Received: 30 January 2024; Revised: 12 February 2024; Accepted: 15 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น : การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น : การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น : การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า :

1. การพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น : การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตัวแปรตาม โดยรวมทุกด้าน พบว่า การพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น : การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.06 S.D.=.26)

2. โดยรวมทุกด้าน (Y) ได้รับอิทธิพลจากทางตรงจากการกำหนดผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่ม (X2) การถ่ายทอดความรู้ (X6) การแลกเปลี่ยนความรู้ (X4) โดยทั้ง 3 ปัจจัยดังกล่าวสามารถทำนายภูมิโดยรวมทุกด้านเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ร้อยละ 9.48 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้ Y3 = 0.301X2+0.512X6+-.122X4
3. กำหนดกิจกรรมความสอดคล้องกับเนื้อหา สามารถนำความรู้มาใช้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่โดยประยุกต์ใช้ นำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนากับศาสตร์ต่างๆ ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบผสมผสานกับนวัตกรรมสมัยใหม่ ประชาชนและหน่วยงานทุกภาคส่วน สรุปผลไว้ในรูปแบบของแฟ้มสะสมและฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ กลั่นกรองและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลหรือความรู้ที่ชัดเจนเป็นปัจจุบัน ส่งเสริมพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมในชุมชนและสังคมให้คงไว้อย่างยั่งยืน ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดทุนทางสังคมที่ทุกระดับ หน่วยภาครัฐหรือภาคีเครือข่ายจัดวิทยากรหรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาอบรมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เกิดศูนย์การเรียนรู้นำมาปรับใช้ในชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนาอาชีพ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การส่งเสริม, ไก่พื้นบ้าน, การเลี้ยงไก่, สมาร์ทฟาร์ม

Abstract

The objectives of the research were (1) to study the career development and local wisdom promotion: native chicken raising in the formation of smart farming in the north-eastern region of Thailand, (2) to study the factors influencing the career development and local wisdom promotion: native chicken smart-farming in north-eastern Thailand, and (3) to study the guidelines for the career development of local wisdom promotion: native chicken smart-farming in north-eastern Thailand. The study was engaged in the mixed method research (MMR); quantitative and qualitative.

The research findings were as follows:

1. The career development and local wisdom promotion: native chicken smart-farming in north-eastern Thailand was totally found at a moderate level (= 3.06, S.D. = 0.26)

2. The product specification (X2), the knowledge transformation (X6), and the knowledge exchange (X4) among the group members were three factors influencing the career development and local wisdom promotion: native chicken smart-farming in north-eastern Thailand. Those three factors could predict 9.48% of the career development and local wisdom promotion: native chicken smart-farming in north-eastern Thailand at a statistical significance level of 0.05. In addition, the standard regression equation was written as Y3 = 0.301X2+0.512X6+-0.122X4.

3. The guidelines for the career development and local wisdom promotion: native chicken smart-farming in north-eastern Thailand revealed that the specified activities should be in accordance with the content, the new knowledge bases could be developed from the technological integration to the existing knowledge, various sciences could be improved by

the technological utilization, the sufficient economy philosophy could be mixed with the up-to-date innovation, the database of people and all the sectors could be summarized in the formation of electronic portfolios or databases, in which the data were simultaneously scrutinized and examined. In addition, the development of local wisdom on sustainable activities in the community and the society was promoted. The local wisdom should be promoted to bring about the social capital at any social level. The learning resources in the community should be improved as the learning center, in which the public sectors or their network partners provided the community with qualified lecturers or folk philosophers.

Keywords: Career development, local wisdom, promotion, native chicken, chicken raising, smart farming

บทนำ

อาหารที่ทุกคนจะต้องรับประทานเพื่อการดำรงชีวิต ซึ่งแต่เดิมในยุคที่บริการจัดส่งอาหารและอินเตอร์เน็ตยังไม่แพร่หลาย ผู้บริโภคคุ้ยเคยกับการรับประทานอาหารที่ ร้านอาหารที่สามารถสั่งและนั่งรับประทานได้ โดยร้านอาหารที่สามารถนั่งรับประทานที่ร้านได้ในประเทศไทยสามารถแบ่งออกได้หลายประเภท ทั้งร้านอาหารรายย่อย ร้านอาหารทั่วไป ส่วนมากเป็นร้านอาหารที่เป็นอาหารที่คนไทยคุ้นเคย ร้านอาหารต่างประเทศและร้านอาหารหรู ร้านอาหารประเภทนี้มีทั้งที่เป็นแบรนด์จากต่างประเทศและคนไทยเป็นเจ้าของ ธุรกิจร้านอาหารเป็นธุรกิจบริการที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศด้วยมูลค่าหมุนเวียนที่ไม่ต่ำกว่า 4 แสนล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.7 ของภาคบริการทั้งหมดของผลิตภัณฑ์มวลรวมตั้งแต่ในปี 2563 เป็นต้นมา (ลักขโณ ยอดแคล้ว, 2565) โดยลำดับอาหารต่างประเทศที่คนไทยนิยมรับประทาน 5 อันดับแรก ได้แก่ อาหารญี่ปุ่น อาหารจีน อาหารอเมริกัน อาหารเวียดนาม อาหารอิตาเลี่ยน ตามลำดับ และร้านอาหารประเภทบริการด่วน ร้านอาหารประเภทนี้กว่าร้อยละ 90 จะเป็นธุรกิจเฟรนไชส์ประเภทฟาสต์ฟูด (ณัฐศาสตร์ ปัญญานะ และวัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ, 2562) แต่ด้วยรูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปต้องการความรวดเร็วและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการจราจรที่ติดขัดส่งผลให้ผู้บริโภคเลือกที่จะอยู่บ้านรับประทานอาหารและเลือกใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่มากยิ่งขึ้น ประกอบกับการใช้บริการร้านอาหารส่วนมากจะใช้บริการในช่วงเวลากลางวัน ช่วงเย็นและเทศกาลต่างๆ ซึ่งการให้บริการที่หน้าร้านเพียงอย่างเดียวทำให้ร้านอาหารไม่สามารถให้บริการได้อย่างเต็มศักยภาพ (Boonpeng Sittivongsa, And Group. 2022)

การเลี้ยงไก่พื้นบ้านเป็นที่ได้รับความนิยมทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ ความนิยมของไก่พื้นบ้านนั้นแยกออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ การเลี้ยงในลักษณไก่สวยงามเชิงอนุรักษ์ การเลี้ยงไว้เพื่อกีฬาชนไก่ และการเลี้ยงจำหน่ายและบริโภคเนื้อไก่บ้าน โดยลักษณะเด่นของไก่พื้นบ้านคือการเลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติ ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับกระแสอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ไก่พื้นบ้านเป็นเศรษฐกิจชุมชนที่มีความยั่งยืนและมีอนาคตสดใสเป็นที่ไม่ควรมองข้าม จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นบ้านทั้งหมดในประเทศ จำนวน 2,558,749 ครัวเรือน จำนวนไก่พื้นบ้าน จำนวน 91,219,386 ตัว และข้อมูลเกษตรกรที่เลี้ยงไก่พื้นบ้านในภาคตะวันวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 จังหวัด ได้แก่ เขตปศุสัตว์ที่ 3 จำนวน 616,966 ครัวเรือน เขตปศุสัตว์ที่ 4 จำนวน 585,235 ครัวเรือน และจำนวนไก่พื้นบ้านในเขตปศุสัตว์ที่ 3 จำนวน 25,162,642 ตัว และเขตปศุสัตว์ที่ 4 จำนวน 18,745,383 ตัว (กรมปศุสัตว์, 2551)

อินเทอร์เน็ตนับเป็นปัจจัยที่ 5 สำหรับคนในยุคสมัยใหม่ไปแล้ว จากเดิมการใช้คอมพิวเตอร์เพียงแค่รับและส่งอีเมล์ แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีได้ก้าวมาสู่โลกของ World Wide Web ที่ท่องไปได้ทุกที่ในชั่วอึดใจแค่ปลายนิ้วสัมผัส เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ คอมพิวเตอร์ก็ฉลาดขึ้นเรื่อยๆ ล่าสุดมีเทคโนโลยีใหม่ที่เรียกว่า อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเป็นยุคที่นำทุกอย่างเชื่อมเข้าหากันหมดด้วยเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าแทบทุกอย่างกลายเป็น Smart Device อย่างสมบูรณ์แบบ (พิทักษ์ จิตรสำราญ และคณะ, 2560) มนุษย์สามารถพูดคุยกับอุปกรณ์และสิ่งต่าง ๆ นับล้านชิ้นผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องจักรในโรงงาน รถยนต์ เครื่องใช้ภายในบ้านและอื่นๆ อีกมากมายที่เข้ามาช่วยทำให้การใช้ชีวิตของคนเราเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น สะดวกขึ้นและปลอดภัยยิ่งขึ้น (Artit Saengchawek, And Group. 2022) ตัวอย่างการนำ IoT ไปใช้กับสรรพสิ่งแล้วเกิดประโยชน์ที่น่าสนใจ เช่น ฟาร์มไก่ เปลี่ยนฟาร์มธรรมดาให้กลายเป็นฟาร์มอัจฉริยะหรือสมาร์ทฟาร์ม และด้วยสถานการณ์ไก่พื้นบ้านในปี 2560-2565 ได้มีการจัดระเบียบควบคุมปริมาณการผลิตไก่พื้นบ้านให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดส่งผลให้ผู้เลี้ยงไก่พื้นบ้านเกรงว่าจะขาดแคลนไก่พื้นบ้าน เนื่องมาจากระบบการจัดการภายในฟาร์มและการควบคุมปัจจัยที่มีผลกระทบกับแม่พันธุ์และพ่อพันธุ์ไก่พื้นบ้านทั้งเรื่องอาหารเรื่องการควบคุมอุณหภูมิภายในฟาร์ม ล้วนแต่มีผลกระทบต่อไก่พื้นบ้านโดยตรง และถ้าไม่มีระบบจัดการฟาร์มที่ดีพอ ก็จะส่งผลทำให้ประสิทธิภาพของฟาร์มต่ำ ทำให้พ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ไก่พื้นบ้านไม่สมบูรณ์ ผลผลิตไก่พื้นบ้านที่น้อยลงเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นบ้านก็มีรายได้ลดลงตามไปด้วย ทำให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน เกษตรกรที่ทำธุรกิจฟาร์มไก่พื้นบ้านจะต้องมีการพัฒนาระบบการจัดการฟาร์มไก่พื้นบ้านให้ดีขึ้น (วิษณุ ช้างเนียม, 2562)

การใช้พลังงานไฟฟ้าที่เพิ่มมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันแหล่งเชื้อเพลิงที่ใช้ในการผลิตไฟฟ้านั้นกลับลดน้อยลง จึงทำให้หลายฝ่ายตระหนักถึงการใช้พลังงานทดแทนต่างๆ จากธรรมชาติเพื่อมาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า เช่น พลังงานน้ำ พลังงานลม รวมถึงพลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งพลังงานเหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากมาย โดยที่พลังงานเหล่านี้ยังคงอยู่ ไม่ได้สูญหายไปดังพลังงานอื่น ๆ อย่างเช่น พลังงานที่เกิดจากน้ำมัน ดังนั้น จึงได้มีการคิดนำพลังงานข้างต้นมาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าแทนพลังงานน้ำมันที่กำลังจะหมดไป (ประภากร ธาราฉาย, 2560) ในการนี้ได้ตระหนักถึงความสำคัญในจุดนี้ จึงผลักดันให้มีการคิดค้นและสร้างสิ่งนี้ขึ้นมา โดยจะใช้ประโยชน์จากพลังงานธรรมชาติที่ได้กล่าวถึงข้างต้นมาแล้ว คือ พลังงานแสงอาทิตย์มาผลิตกระแสไฟฟ้านั่นเอง และเนื่องด้วยผลกระทบจากการที่แหล่งเชื้อเพลิงที่ใช้ในกระบวนการผลิตพลังงานไฟฟ้านั้นมีน้อยลง ก็อาจจะทำให้ค่าไฟฟ้านั้นเพิ่มขึ้น แต่ถ้าสามารถหาแหล่งพลังงานใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่ได้ก็จะสามารถแก้ไขปัญหาที่กล่าวมาได้ พลังงานที่ได้จากแสงอาทิตย์นั้นจะขึ้นอยู่กับความเข้มของแสงและอุณหภูมิเพื่อให้ได้พลังงานสูงสุดในแต่ละวัน (เฉลิมชัย สังข์มณฑล, 2551) การวิจัยนี้จึงเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์ม ฝึกอบรมการเพาะเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์ม พัฒนาศูนย์การเรียนรู้และศูนย์สาธิตการเพาะเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มและติดตามและแนะนำกลุ่มเกษตรกรเพาะเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์มาผลิตกระแสไฟฟ้า (ปวันนพัสตร์ ศรีทรงเมือง, 2563)

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์ม และสิ่งที่จะได้ คือ พัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มให้แก่ราษฎรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เกิดอาชีพที่ยั่งยืน ส่งเสริมความรู้และทักษะด้านการเพาะเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มสามารถนำความรู้ไปต่อยอดให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่มีความเข้มแข็ง เป็นศูนย์การเรียนรู้และศูนย์สาธิตการเพาะเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์ม เพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาดให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นบ้าน ร่วมแก้ไขปัญหาอาชีพและติดตามให้คำแนะนำการดำเนินงานการ

เพาะเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์ม ที่จะช่วยขับเคลื่อนสังคมและชุมชนให้หลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลางและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของชุมชนในประเทศอย่างยั่งยืน ตอไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ราษฎรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เกิดอาชีพที่ยั่งยืน จำนวน 20 จังหวัด 215 จุดๆ ละ 50 คน รวมจำนวน 10,750 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ราษฎรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เกิดอาชีพที่ยั่งยืน จำนวน 20 จังหวัด 215 จุดๆ ละ 50 คน รวมจำนวน 10,750 คน ที่ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เป็นการสุ่มตัวอย่างจากประชากรที่มีจำนวนมาก มีความแตกต่างกันระหว่างหน่วยสุ่มที่สามารถจำแนกออกเป็นชั้นภูมิ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความครบถ้วนครอบคลุมและคำนวณหาจำนวนตัวอย่างตามสูตรทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นราษฎรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เกิดอาชีพที่ยั่งยืน จำนวน 20 จังหวัด 215 จุดๆ ละ 50 คน จำนวน 390 คน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2560) ผู้วิจัยใช้การสุ่มที่อาศัยความน่าจะเป็น โดยใช้เทคนิคการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ตามสัดส่วน เพื่อกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของราษฎรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เกิดอาชีพที่ยั่งยืน จำนวน 20 จังหวัด 215 จุด ๆ ละ 50 คน ให้มีความเหมาะสมตามจำนวนของสัดส่วนประชากรในการหาสัดส่วนที่เหมาะสม

1.2 ประชากรและกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ

ประชากรกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง พิจารณาคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สามารถให้ข้อมูลองค์ความรู้ ความเป็นมา สภาพปัจจุบันและแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแยกเป็น 1 กลุ่ม เป็นจำนวน 20 คน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ 1 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแยกเป็น 1 เป็นจำนวน 20 คน โดยวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาอาชีพและ

ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นผู้บริหารการปกครองระดับหมู่บ้านขึ้นไป หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้เชี่ยวชาญด้านแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นโดยการศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดของตัวแปรต้นและตัวแปรตามของการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ, เพศ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, รายได้ต่อเดือน ในพื้นทีมีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบเป็นมาตรานามบัญญัติและเรียงลำดับ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งมี 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งมี 5 ระดับ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นคำถามประเภทสัมภาษณ์เชิงลึกในภาคสนาม

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นโดยการศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งได้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดของตัวแปรตามของแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นคำถามประเภทสัมภาษณ์เชิงลึกในภาคสนาม

3. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือเชิงปริมาณที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1. ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการสร้างแบบสอบถาม 2. กำหนดขอบเขตของคำถามและโครงสร้างของแบบสอบถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด การวิจัย นำเสนอที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ 3. นำแบบสอบถามฉบับร่างที่แก้ไขปรับปรุงแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง 4. การ

ตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่แก้ไข และผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วไปทำการทดสอบ จำนวน 40 คน กับประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในภาคเหนือ จากนั้นนำมาทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้วิธีของคอนบาค จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดต่อไป

การสร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมวิเคราะห์เป็นข้อมูลคำถามเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบในเรื่องแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น:การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาวางโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ โดย กำหนดขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามกรอบแนวคิดของการวิจัย และขอคำแนะนำจากที่ปรึกษาเพื่อความสมบูรณ์ในประเด็นและเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ยิ่งขึ้น 3) ผู้วิจัย และคณะได้ร่วมการพัฒนาแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยยิ่งขึ้น และใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข้อเท็จจริง ที่จะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในลำดับต่อไป 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างแล้วนำเสนอให้ที่ปรึกษา และนำไปปฏิบัติในภาคสนามต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เกิดอาชีพที่ยั่งยืน จำนวน 20 จังหวัด 215 จุดๆ ละ 50 คน หลังจากนั้นรวบรวมแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยประสานงาน เพื่อขออนุญาตกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทางโทรศัพท์ แล้วเดินทางไปตามวันเวลาที่นัดหมายก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยแนะนำตนเอง สร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกสัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์การของการสัมภาษณ์ แล้วดำเนินการสัมภาษณ์พูดคุยอย่างเป็นกันเองตามแนวทางการสัมภาษณ์ที่วางไว้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงทัศนะของตนเองอย่างเต็มที่ โดยแยกเป็น 2 กลุ่มๆ ละ เป็นจำนวน 10 คน รวมจำนวน 20 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข้อเท็จจริงที่จะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในลำดับต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

หลังจากผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัสเพื่อวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติทางสังคมศาสตร์ จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ มาทำการเปรียบเทียบระดับการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวคิดของเบสท์ เพื่อใช้ในการแปลความหมาย ค่าเฉลี่ย กำหนดการแปลความหมายของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดย

คัดเลือก และจำแนกข้อมูล จัดระเบียบข้อมูลให้เป็นระบบ จัดทำบรรณาธิกรณ์ข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลไปเขียนเป็นรายงานตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

2. การวิเคราะห์ เอกสาร หนังสือ ตำรา โดยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาเป็นกรอบแนวคิด ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้การสรุปความ การตีความและนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (เชิงปริมาณผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการนำเสนอเป็นตารางใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประกอบการอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูล วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการนำเสนอเป็นตารางใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประกอบการอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูล วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยใช้วิธีการคัดเลือกตัวแปรแบบเป็นลำดับขั้น ประกอบการอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูล วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยคัดเลือกและจำแนกข้อมูล จัดระเบียบข้อมูลให้เป็นระบบ จัดทำบรรณาธิกรณ์ข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำข้อมูลไปเขียนเป็นรายงานตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น : การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตัวแปรตาม โดยรวมทุกด้าน พบว่า การพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น : การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.06 S.D.=.26) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.09 S.D.=.26) ด้านการบูรณาการ อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.05 S.D.=.31) และด้านการจัดการองค์ความรู้ อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.03 S.D.=.33) ตามลำดับ

2. โดยรวมทุกด้าน (Y) ได้รับอิทธิพลจากทางตรงจาก การกำหนดผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่ม (X2) การถ่ายทอดความรู้ (X6) การแลกเปลี่ยนความรู้ (X4) โดยทั้ง 3 ปัจจัยดังกล่าวสามารถทำนายภูมิโดยรวมทุกด้านเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ร้อยละ 9.48 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้ Y3 = 0.301X2+0.512X6+-.122X4

3. กำหนดกิจกรรมความสอดคล้องกับเนื้อหา สามารถนำความรู้มาใช้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่โดยประยุกต์ใช้ นำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนากับศาสตร์ต่าง ๆ ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบผสมผสานกับ

นวัตกรรมสมัยใหม่ ประชาชนและหน่วยงานทุกภาคส่วน โดยกำหนดรูปแบบ สร้างรูปแบบ วางกรอบโครงสร้างกับชุมชนในการพัฒนาอาชีพให้กับชุมชนตามหลักทฤษฎีต่างๆ จัดระบบการจัดการความรู้ รวบรวมองค์ความรู้ข้อมูล เอกสาร ระบบฐานข้อมูลด้านต่าง ๆ สรุปผลไว้ในรูปแบบของแฟ้มสะสมและฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ กลั่นกรองและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลหรือความรู้ที่ชัดเจนเป็นปัจจุบัน ส่งเสริมพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมในชุมชนและสังคมให้คงไว้อย่างยั่งยืน พัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดทุนทางสังคมที่ทุกระดับ หน่วยภาครัฐหรือภาคีเครือข่ายจัดวิทยากรหรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาอบรมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เกิดศูนย์การเรียนรู้นำมาปรับใช้ในชุมชน

อภิปรายผล

การพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตัวแปรตาม โดยรวมทุกด้าน พบว่า การพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.06 S.D.=.26) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.09 S.D.=.26) ด้านการบูรณาการ อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.05 S.D.=.31) และด้านการจัดการองค์ความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง (=3.03 S.D.=.33) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราภรณ์ หล้าฤทธิ์ (2562) การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ผลการสร้างนวัตกรรมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในจังหวัดหนองบัวลำภูโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องได้นวัตกรรมอาหารไก่พื้นเมืองโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ปลายข้าว รายละเอียด ต้นกล้วยสับละเอียด จากนั้นใช้ไก่พื้นเมืองลูกผสม จำนวน 640 ตัว อายุแรกเกิด ถึง 4 สัปดาห์ เลี้ยงด้วยอาหารที่จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสุ่มลูกไก่เข้าคอกทดลอง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 4 ซ้า โดยกลุ่มที่ 1 ให้อาหารสำเร็จรูปไก่เนื้ออายุเกิน 7 สัปดาห์ โปรตีน 19% กลุ่มที่ 2 ให้ อาหารสำเร็จรูปไก่เนื้อ: ปลายข้าวผสม = 50:50 กลุ่มที่ 3 ให้อาหารสำเร็จรูปไก่เนื้อ: รายละเอียด กลุ่มที่ 4 ให้อาหารสำเร็จรูปไก่เนื้อ : ต้นกล้วยสับละเอียด ผลการทดลองพบว่า ไก่กลุ่มที่ 1 และ 2 มีน้ำหนักตัวเมื่ออายุ 8 สัปดาห์ สูงกว่ากลุ่มที่ 3

โดยรวมทุกด้าน (Y) ได้รับอิทธิพลจากทางตรงจากการกำหนดผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่ม (X2) การถ่ายทอดความรู้ (X6) การแลกเปลี่ยนความรู้ (X4) โดยทั้ง 3 ปัจจัยดังกล่าวสามารถทำนายภูมิโดยรวมทุกด้านเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ร้อยละ 9.48 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้ Y3 = 0.301X2+0.512X6+-.122X4 ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล ใจไหว และคณะ (2556) การศึกษาระบบการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่เป็นอาชีพที่ยั่งยืนของกลุ่มเกษตรกรจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ครบรอบ 1 ปี โครงการ (ระยะเวลาการผลิต 9 เดือน) แม่พันธุ์เฉลี่ยให้ไข่ 2-3 ชุด/ปี ผลิตไข่ 1,120 ฟอง (อัตราการให้ไข่ 15.19 ฟอง/แม่/ชุด) อัตราการฟักออกร้อยละ 76.15 อัตราการตายลูกไก่ร้อยละ 7.63 สามารถผลิตไก่ขุนได้เฉลี่ย 516 ตัว/ราย/ปีใช้เวลาเลี้ยงขุนเฉลี่ย 92 วัน ได้น้ำหนัก เฉลี่ย 1.28 กิโลกรัม มีอัตราการเจริญเติบโต เฉลี่ย 13.08 กรัม/วัน อัตราการแลกเนื้อ เฉลี่ย 4.38 เมื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตลูกไก่ 17.97 บาท/ตัว ต้นทุนการผลิตไก่ขุนกิโลกรัมละ 64.80 บาท เมื่อหักต้นทุนแล้วเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 50,114.0 บาท/ราย/ปี (หรือ 4,176 บาท/ราย/เดือน) ในด้านการตลาด เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อการตลาดในรูปลูกไก่และไก่ขุนมีชีวิต โดยการจำหน่ายร่วมกันและทำการแปรรูปเป็นไก่สดชำแหละในนาม “กลุ่มเกษตรกรเวียงเชียงรุ้ง” จำหน่ายให้แก่โรงพยาบาล และหน่วยงานที่มีลูกค้าเป้าหมายที่ชื่นชอบในการบริโภคอาหารปลอดภัยกำหนดกิจกรรมความสอดคล้องกับเนื้อหา สามารถนำความรู้มาใช้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่โดย

ประยุกต์ใช้ในการนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนากับศาสตร์ต่างๆ ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบผสมผสานกับนวัตกรรมสมัยใหม่ ประชาชนและหน่วยงานทุกภาคส่วน โดยกำหนดรูปแบบบน สร้างรูปแบบ วางกรอบโครงสร้างกับชุมชนในการพัฒนาอาชีพให้กับชุมชนตามหลักทฤษฎีต่างๆ จัดระบบการจัดการความรู้ รวบรวมองค์ความรู้ข้อมูล เอกสาร ระบบฐานข้อมูลด้านต่างๆ สรุปผลไว้ในรูปแบบของแฟ้มสะสมและฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ กลั่นกรองและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลหรือความรู้ที่ชัดเจนเป็นปัจจุบัน ส่งเสริมพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมในชุมชนและสังคมให้คงไว้อย่างยั่งยืน พัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดทุนทางสังคมที่ทุกระดับ หน่วยภาครัฐหรือภาคีเครือข่ายจัดวิทยากรหรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาอบรมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เกิดศูนย์การเรียนรู้นำมาปรับใช้ในชุมชน

ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมชัย หอมตา (2563) การศึกษาสภาพการเลี้ยงไก่เนื้อโคราชของเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อโคราชมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษมีปัญหาด้านผลกระทบต่อชุมชน การป้องกันรักษาและควบคุมโรค และมีปัญหาด้านการจัดการของเสียมากกว่าเกษตรกรจังหวัดนครราชสีมา และปัญหาในการเลี้ยงไก่เนื้อโคราชที่สำคัญ 3 ลำดับแรกของเกษตรกรทั้ง 2 จังหวัด ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการตลาด 2) ปัญหาด้านแหล่งเงินทุน และ 3) ปัญหาด้านการป้องกันรักษาและควบคุมโรค เกษตรกรจังหวัดนครราชสีมามีความต้องการความรู้ด้านการเลี้ยงและการจัดการไก่เนื้อโคราชอย่างต่อเนื่อง ความรู้ด้านการป้องกันและรักษาโรค และการสนับสนุนจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงไก่เนื้อโคราชมากกว่าเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษมีความต้องการความรู้ด้าน การเชือดและการชำแหละสัตว์ปีก ความรู้ด้านการแปรรูปเนื้อไก่ และความรู้เรื่องบัญชีฟาร์มมากกว่า เกษตรกรจังหวัดนครราชสีมา และความต้องการการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเลี้ยงไก่เนื้อโคราชที่สำคัญ 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ความรู้ด้านและการสนับสนับสนุนการตลาด 2) ความรู้เรื่องการป้องกัน และการรักษาโรค และ 3) ความรู้ด้านการจัดการฟาร์ม เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อโคราชส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงานเป็นเกษตรกรรายย่อย และมีขนาดพื้นที่ทางการเกษตรเหมาะสมกับการเลี้ยงไก่เนื้อโคราช

ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเพ็ง สิทธิวงษา และคณะ (2565) การประยุกต์ใช้นวัตกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตามหลักทฤษฎีใหม่โคกหนองนาโมเดลในจังหวัดอุดรธานี พบว่า การประยุกต์ใช้นวัตกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตามหลักทฤษฎีใหม่โคกหนองนาโมเดลในจังหวัดอุดรธานี (X =3.07,S.D.=38) โดยเรียงลำดับด้านมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านสร้างเสริมสื่อและประชาสัมพันธ์ (X =3.11,S.D.=.37) ด้านการประสานงานร่วมกัน (X =3.08,S.D.=.17) และด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน (X =3.02,S.D.=69) ตามลำดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประยุกต์ใช้นวัตกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตามหลักทฤษฎีใหม่โคกหนองนาโมเดลในจังหวัดอุดรธานี โดยรวมทุกด้าน พบว่า ด้านความช่วยเหลือจากภาคีเครือข่าย (X3) ด้านความช่วยเหลือจากการท่องเที่ยว (X6) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .425, .375 ตามลำดับ ด้านการประสานงานร่วมกัน ควรมีการประสานงานกับงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยที่ภาครัฐควรประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นเกษตรกรมีการประสานงานกับเครือข่ายภาคีให้ความช่วยเหลือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านนวัตกรรมกับภาคการตลาดเพื่อกระจายสินค้าโดยใช้นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องในการจัดหานวัตกรรมเข้ามาพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน ด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านจำเป็นต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาบูรณาการกับนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมนวัตกรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตามหลักทฤษฎีใหม่อย่างจริงจัง โดยการใช้นวัตกรรมผสมผสานกับหลักทฤษฎีใหม่อย่างมีแบบแผนโครงสร้าง ทั้งหน่วยงานท้องถิ่นพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมด้านสร้างเสริมสื่อและประชาสัมพันธ์ ควรนำเทคโนโลยีสื่อประชาสัมพันธ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตามหลักทฤษฎีใหม่

หน่วยงานภาครัฐควรนำสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการพัฒนา โดยการสร้างช่องทางพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตามทฤษฎีใหม่โคกหนองนาโมเดลอย่างมีประสิทธิภาพ

ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเพ็ง สิทธิวงษา และคณะ (2565) การบริหารจัดการท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตาม แนวชายแดนจังหวัดหนองคายและบึงกาฬ พบว่า 1) ระดับการบริหารจัดการท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแนวชายแดนจังหวัดหนองคายและบึงกาฬ ตัวแปรตาม โดยรวมทุกด้าน พบว่า ระดับการบริหารจัดการท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแนวชายแดน จังหวัดหนองคายและบึงกาฬ อยู่ในระดับ ปานกลาง (X =3.06 S.D.=.37) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการสนับสนุน อยู่ในระดับ ปานกลาง (X =3.11 S.D.=.37) ด้านการส่งเสริม อยู่ในระดับ ปานกลาง (X =3.08 S.D.=.17) และด้านการประสานงาน อยู่ในระดับปานกลาง (X =3.01 S.D.=.68) ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแนวชายแดนจังหวัดหนองคายและบึงกาฬโดยรวมทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำX4 ด้านการประเมินผลX3 ตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัวมีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .425 และ .278 ตามลำดับ 3) ควรมีการส่งเสริมที่พักที่ให้นักท่องเที่ยวและส่งเสริมกิจกรรมที่สามารถดึงดูดด้านการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม โดยสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจากประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ เช่น วิทยุ แผ่นพับ โฆษณา อย่างครบวงจร ทั้งมีแก้ไขปัญหาโดยร่วมมือกับชุมชน และให้หน่วยงานรัฐเข้ามาส่งเสริมในการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมพร้อมทั้งให้หน่วยงานท้องถิ่นส่งเสริมประชาสัมพันธ์ผ่านภาคีเครือข่ายอย่างครบวงจร จัดเจ้าหน้าที่ให้บริการประสานงานอย่างจริงจัง โดยให้เจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจประสานงานถ่ายทอดความรู้กับนักท่องเที่ยวเรื่องต่าง ๆ โดยการสร้างความประทับใจด้วยความพึงพอใจ ความเอาใจใส่และความต้องการของนักท่องเที่ยวในการบริการประสานงานด้านต่าง ๆ ให้คำแนะนำจากหน่วยภาครัฐอย่างจริงจัง และภาคีเครือข่ายเข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและจัดหาเอกสารและสิ่งของที่จำเป็นทั้งงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดแบบมีส่วนร่วม

ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาทิตย์ แสงเฉวก และคณะ (2565) การบริหารการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี พบว่า 1) การบริหารการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี ตัวแปรตาม โดยรวมทุกด้าน พบว่า การบริหารการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี อยู่ในระดับ ปานกลาง (X =3.12 S.D.=.31) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาการจัดเก็บรายได้ อยู่ในระดับ ปานกลาง(X =3.10 S.D.=.34) ด้านบริการสาธารณะ อยู่ในระดับ ปานกลาง (X =3.06 S.D.=.19) และด้านประสิทธิผล อยู่ในระดับ ปานกลาง (X =3.00 S.D.=.69) ตามลำดับ 2) ปัจจัยการบริหารการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี (โดยรวมทุกด้าน) ได้แก่ ด้านหลักอำนวยความสะดวก (X4) ด้านหลักความประหยัด (X3) ด้านหลักความเป็นธรรม (X1) ค่าสัมประสิทธิ์ (B) ของตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 3 ตัวแปรมีค่าเท่ากับ .420, .276 และ .041ตามลำดับ 3) แนวทางการพัฒนาการบริหารการจัดเก็บภาษี ต้องจัดเก็บจะต้องเป็นภาระแก่ผู้เสียภาษีน้อยที่สุดและค่าใช้จ่ายในการเก็บภาษีต่ำที่สุด ตลอดจนการชำระภาษีที่เปิดช่องทางให้ประชาชนสามารถชำระได้หลากหลาย ควรมีความเชื่อมโยงกับหลายหน่วยงาน และในบางครั้งการรับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องจากหน่วยงานอื่นหรือข้อมูลที่มีอยู่ไม่ถูกต้องจึงทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการประเมินภาษี แต่ก็สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้หากได้รับข้อมูลที่ถูกต้องจากอัตราภาษีและฐานที่นำมาคำนวณภาษีในการจัดเก็บภาษีในท้องถิ่นที่แตกต่างกันประกอบกับการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่มีความแตกต่าง เนื่องจากลักษณะของทรัพย์สินในท้องถิ่นซึ่งพื้นที่

ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมและในตัวเมืองเป็นพื้นที่ที่ใช้ในเชิงพาณิชย์ ดังนั้นอัตราภาษีที่จัดเก็บและฐานภาษีจึงสมควรที่จะใช้อัตราที่แตกต่างกัน

สรุป

การพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตัวแปรตาม โดยรวมทุกด้าน พบว่า การพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเลี้ยงไก่พื้นบ้านแบบสมาร์ทฟาร์มในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.06 S.D.=.26) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.09 S.D.=.26) ด้านการบูรณาการ อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.05 S.D.=.31) และด้านการจัดการองค์ความรู้ อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.03 S.D.=.33) ตามลำดับ

โดยรวมทุกด้าน (Y) ได้รับอิทธิพลจากทางตรงจากการกำหนดผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่ม (X2) การถ่ายทอดความรู้ (X6) การแลกเปลี่ยนความรู้ (X4) โดยทั้ง 3 ปัจจัยดังกล่าวสามารถทำนายภูมิโดยรวมทุกด้านเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ร้อยละ 9.48 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้ Y3 = 0.301X2+0.512X6+-.122X4

กำหนดกิจกรรมความสอดคล้องกับเนื้อหา สามารถนำความรู้มาใช้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่โดยประยุกต์ใช้ในการนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนากับศาสตร์ต่าง ๆ ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบผสมผสานกับนวัตกรรมสมัยใหม่ ประชาชนและหน่วยงานทุกภาคส่วน โดยกำหนดรูปแบบน สร้างรูปแบบ วางกรอบโครงสร้างกับชุมชนในการพัฒนาอาชีพให้กับชุมชนตามหลักทฤษฎีต่าง ๆ จัดระบบการจัดการความรู้ รวบรวมองค์ความรู้ข้อมูล เอกสาร ระบบฐานข้อมูลด้านต่าง ๆ สรุปผลไว้ในรูปแบบของแฟ้มสะสมและฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ กลั่นกรองและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลหรือความรู้ที่ชัดเจนเป็นปัจจุบัน ส่งเสริมพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมในชุมชนและสังคมให้คงไว้อย่างยั่งยืน พัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดทุนทางสังคมที่ทุกระดับ หน่วยภาครัฐหรือภาคีเครือข่ายจัดวิทยากรหรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาอบรมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เกิดศูนย์การเรียนรู้นำมาปรับใช้ในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ให้หน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายจัดการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จะต้องยึดหลักการให้ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิผล

2) ควรสร้างความร่วมมือประสานงานกับทุก ๆ ฝ่าย โดยมีการยึดถือหลักการมีส่วนร่วมและความปลอดภัยในการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และต้องให้ความสำคัญเสมอ ๆ ในการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

1) รณรงค์ให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องนำนโยบายการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปปฏิบัติภายในชุมชนอย่างจริงจัง

2) ผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแนวทางการพัฒนาการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีแบบแผนอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยเชิงลึกโดยการลงสัมภาษณ์ถึงกระบวนการ รูปแบบ วิธีการดำเนินการในการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปปรับใช้ในจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรม

2) ในส่วนของการวิจัยครั้งต่อไป หลังจากที่ได้มีการดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรจะเพิ่มจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง ขนาดพื้นที่ทำการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำมาวิเคราะห์หามาตรการประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิผลที่มีความสำคัญต่อประชาชนในแต่ละจังหวัด

เอกสารอ้างอิง

กรมปศุสัตว์. (2551). จิ้งจกและวิธีไล่จิ้งจก. เรียกใช้เมื่อ 17 มิถุนายน 2565 จาก http://pasusat.com/จิ้งจก.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2560). การวิเคราะห์สถิติชั้นสูงด้วย SPSS for Window. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.

จิราภรณ์ หล้าฤทธิ์. (2562). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดหนองบัวลำภู. รายงานการวิจัย. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู.

เฉลิมชัย สังข์มณฑล. (2551). การเลี้ยงไก่เนื้อ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เกษตรสยามบุ๊คส์.

เฉลิมชัย หอมตา. (2563). การศึกษาสภาพการเลี้ยงไก่เนื้อโคราชของเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อโคราช มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

ณัฐศาสตร์ ปัญญานะ และวัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง. วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ. 11(1), 53-66.

บุญเพ็ง สิทธิวงษา และคณะ. (2565). การบริหารจัดการท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแนวชายแดนจังหวัดหนองคายและบึงกาฬ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 5(2), 49-66.

บุญเพ็ง สิทธิวงษา และคณะ. (2565). การประยุกต์ใช้นวัตกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตามหลักทฤษฎีใหม่โคกหนองนาโมเดลในจังหวัดอุดรธานี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 5(2), 67-82.

ประภากร ธาราฉาย. (2560). การผลิตสัตว์ปีก. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2565 จาก http://www.as.mju.ac.th/E-Book/t_prapakorn/.

ปวันนพัสตร์ ศรีทรงเมือง. (2563). การพัฒนารูปแบบระบบควบคุมฟาร์มอัจฉริยะในโรงเรือนปลูกพืชโดยใช้คอมพิวเตอร์แบบฝัง. หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาระบบสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ธุรกิจ. คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

พรพิมล ใจไหว และคณะ. (2556). การศึกษาระบบการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่เป็นอาชีพที่ยั่งยืนของกลุ่มเกษตรกร จังหวัดเชียงราย. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

พิทักษ์ จิตรสำราญ และคณะ. (2560). การพัฒนาฟาร์มไก่ไข่แบบสมาร์ตบนพื้นฐานตรรกศาสตร์คลุมเครือและราสพ์เบอร์รี่ไพ. วารสารหน่วยวิจัยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้. 8(2), 356–367.

ลักขโณ ยอดแคล้ว. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกร้านอาหารแบบบุฟเฟต์ประเภทปิ้งย่างของ

ผู้บริโภคในเขตจังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 12(2), 117-127.

วิษณุ ช้างเนียม. (2562). คู่มือเรียนโครงสร้างข้อมูลและอัลกอริทึม. นนทบุรี: ไอดีซี พรีเมียร์.

อาทิตย์ แสงเฉวก และคณะ. (2565). การบริหารการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 5(2), 83-97.

Artit Saengchawek And Group. (2022). The Integration of Innovation to Improve the Quality of Life for the Elderly According to the Sufficiency Economy Philosophy in the UpperNortheastern Region of Thailand. NeuroQuantology. 20(5), 1070-1078.

Boonpeng Sittivongsa And Group. (2022). Leadership Affecting Teamwork Performance of Teachers in Udon Thani Province, Thailand. NeuroQuantology. 20(10), 3855-3861.

Yamane, Taro. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. Third editio. Newyork: Harper and Row Publication.

การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

The School Administration Based on The Principle of Good Governance In Schools under the Roi Et Primary Educational Service Area 2 Office

กฤตยากร ลดาวัลย์
Kitiyakorn Ladawan
วิมลพร สุวรรณแสนทวี
Vimonporn Suwansaentavee
แสงดาว คงนาวัง
Sangdown Kongnavang
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University Roi-Et Campus
Email: ob0834560021@gmail.com

Received: 1 March 2024; Revised: 14 March 2024; Accepted: 15 March 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 2) เปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 354 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่า IOC เท่ากับ 0.67-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการทดสอบที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA F-test)

ผลการวิจัยพบว่า:

1) ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักความคุ้มค่า 2) ผลเปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานมีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผู้บริหารควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลากร ควรประชุมและชี้แจงการใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละปี ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการพิจารณาความดีความชอบ ควรจัดสรรตำแหน่งบุคลากรผู้มีความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสม

คำสำคัญ: หลักธรรมาภิบาล, การบริหารงาน, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of research were: 1) to study the use of the good governance principles in the school administration of school administrators under the office of primary education service, Roi Et, area 2. 2) to compare the use of the good governance principles in the school administration of school administrators classified by age of education and experience different work. 3) to study the suggestions for the use of the good governance principles in the school administration of school administrators. The number of sampling groups were School Board and teacher in the school under the office of primary education service, Roi Et, area 2. The research comprised 354. The research instrument for data collection was the Likert-type questionnaire with the Index of Item Objective Congruence : IOC of each question between 0.67 and 1.00, and the reliability for the whole questions at 0.94. Statistics for data analyses embraced frequencies, percentages, standard deviations, t-tests and F-tests (One-way ANOVA).

The following findings:

1) The use of the good governance principles of the school board and teachers on the school administration of school administrators and teachers in the school under the office of primary education service, Roi Et, area 2. Overall, at the highest level. When considering each aspect, it was at a high level in all six aspects. Sort from high to low : moral, principle of participation, rule of law, accountability, transparency and principles of Value. 2) Test results hypothesis is found that the school board and teachers classified by age, deference of education and work experience. There is no difference in opinion and overall opinion. Which is not consistent with the hypothesis. 3) the school board and teachers suggestion for the school administration based on the principles of good governance in the school under the office of primary education service, Roi Et, area 2. The building should be renovated to suit the work of personnel. Management should be personnel-centric in the performance of duties with responsibility righteousness and opportunities should be given to personnel to participate consider favor in the process.

Keywords: Good governance, administration, educational manager

บทนำ

แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ทั้งองค์การภาครัฐ และภาคเอกชนให้ความสำคัญ นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์การธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งในส่วนของภาคประชาชน โดยมุ่งเน้นการมี

ส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมการเมืองภาคประชาชนเพิ่มสิทธิเสรีภาพของการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและองค์การภาครัฐ มุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน ลดการควบคุมให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายของสถาบันที่ทำหน้าที่บริหารงานภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เห็นความสำคัญตามหลักการดังกล่าวจึงมีนโยบายเสริมสร้างการบริหารงานตามหลักการของธรรมาภิบาลในหน่วยงานทุกระดับโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ ก่อให้เกิดความตระหนักและปรับปรุงระบบงานของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังสอดคล้องกับการปฏิรูประบบราชการและการปฏิรูปการศึกษา การบริหารที่ทันต่อเหตุการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน โดย ธีระ รุญเจริญ (2557) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารการศึกษาว่า การบริหารการศึกษาต้องดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาล จึงจะเป็นการบริหารที่สอดคล้องกับแนวโน้มของสภาพปัญหาและความต้องการในยุคโลกาภิวัฒน์ นำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรและเป็นหลักประกันความสำเร็จของการบริหารจัดการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะองค์การของรัฐและเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะขับเคลื่อนการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แนวทางหนึ่งที่ควรนำมาถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน คือการใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นตัวจักรที่สำคัญของการบริหารจัดการศึกษา เป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว ดังนั้น ภาระหน้าที่อันสำคัญคือ การบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง บริหารงานด้วยความซื่อสัตย์ เป็นธรรม โปร่งใส เป็นแบบอย่างที่ดี จะส่งผลให้ได้รับความศรัทธาน่าเชื่อถือจากครู นักเรียน ผู้ปกครองและคนในชุมชน ซึ่ง ธีระ รุญเจริญ (2557) ได้กล่าวว่า การบริหารงานในโรงเรียนขึ้นอยู่กับผู้บริหาร การจะบริหารการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต้องมีการบริหารรูปแบบใหม่ จัดหาทรัพยากรทางวิชาการ และข้อมูลสารสนเทศ เน้นการบริหารโดยองค์คณะบุคคล พึ่งตนเอง มุ่งประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นหลัก ทั้งต้องทำงานด้วยความรับผิดชอบ มีอิสระ มีการประสานร่วมมือกับองค์การหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมจัดการศึกษา มีการประเมินตรวจสอบเป็นระยะๆ อย่างโปร่งใส ส่วน ชาญชัย อาจินสมาจาร (2555) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียน ในฐานะขององค์การว่า องค์การและระบบขององค์การก็เหมือนกับคน ที่มีการเปลี่ยนแปลงในรูปคุณลักษณะตามกาลเวลา มีความแตกต่างกันการจะนำหลักการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพต้องสามารถดัดแปลง การเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม โรงเรียนก็เป็นองค์การหนึ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผู้ศึกษาเห็นว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้บริหารโรงเรียน เป็นหลักการที่สามารถทำให้การบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ภาพรวมยังมีปัญหาการบริหารหลายประการโดยแบ่งตามการบริหารงานทั้ง 4 ด้านของโรงเรียน ปรากฏว่า ปัญหาด้านวิชาการ ได้แก่ ครูบางส่วนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รวมถึงงานวิจัย ในโรงเรียนขนาดเล็กบางแห่งมีครูไม่ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และถึงแม้จะมีจำนวนครูเกินกรอบอัตรากำลังแต่สอนไม่ตรงวิชาเอก ในส่วนของปัญหาด้านงบประมาณที่พบมีการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินการตามภารกิจ ทั้งการจัดสรรและอนุมัติงบประมาณล่าช้า ขาดความต่อเนื่องกฎ ระเบียบเกี่ยวกับการเงินและพัสดุมีความยุ่งยาก ไม่

ทันสมัย ถึงแม้จะมีการกำหนดให้โรงเรียนเป็น นิติบุคคลแล้วก็ตาม มีความไม่โปร่งใสของการเบิกจ่ายงบประมาณ การใช้งบประมาณผิดประเภท ผู้บริหารมอบหมายงานเกี่ยวกับงบประมาณให้กับบุคลากรที่มีประสบการณ์น้อย ทำให้ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบด้านงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การติดตาม ตรวจสอบการเงิน การบัญชีและการบริหารงบประมาณไม่ต่อเนื่อง ขณะที่ปัญหาด้านการบริหารบุคคลที่พบ คือ ครูและบุคลากรมีจำนวนไม่ครบตามอัตรากรอบกำลัง โรงเรียนขนาดเล็กขาดแคลนครูอยู่เป็นจำนวนมาก การใช้ระบบอุปถัมภ์คัดเลือกบุคลากรเข้าทำงาน ด้านการคัดเลือก การบรรจุครูและบุคลากรทางการศึกษา ไม่ตรงกับความต้องการของโรงเรียน และสุดท้ายปัญหาด้านการบริหารทั่วไป ได้แก่ ขาดการประสานงานและประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพระหว่างโรงเรียนและชุมชน การติดต่อประสานงานระหว่างโรงเรียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายังไม่มีประสิทธิภาพ ขาดความคล่องตัว งานธุรการมีปริมาณงานมาก บุคลากรที่รับผิดชอบขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง E – Office, E – Filing และการสั่งงานมีขั้นตอนมากเกินไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2, 2566)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และต้องการให้การศึกษามีการพัฒนาสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างมีคุณภาพ และเพื่อนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ในมุมมองของคณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอน
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวน 4,67 คน ได้แก่ กรรมการสถานศึกษา 1545 รูป/คน ครูผู้สอนจำนวน 3131 คน ใน 340 โรงเรียน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ปีการศึกษา 2566
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวน 354 คน ซึ่งเป็นการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เทียบสัดส่วนตามจำนวนประชากรเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ต้องการทำการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีการจับฉลาก (Simple Random Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่า IOC เท่ากับ 0.67-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.94 แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) มี 5 ระดับ คือ

5	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	มากที่สุด
4	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	มาก
3	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	ปานกลาง
2	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	น้อย
1	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อเสนอแนะการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์การใช้ตามหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์แปลความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	มาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้ค่าที (t – test แบบ Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นการใช้ตามหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One way ANOVA)

5. วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวมและรายด้าน

การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา		ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1.	ด้านหลักนิติธรรม	4.56	0.46	มากที่สุด	2
2.	ด้านหลักคุณธรรม	4.72	0.39	มากที่สุด	1
3.	ด้านหลักความโปร่งใส	4.51	0.49	มากที่สุด	5
4.	ด้านหลักความมีส่วนร่วม	4.56	0.55	มากที่สุด	3
5.	ด้านหลักความรับผิดชอบ	4.52	0.58	มากที่สุด	4
6.	ด้านหลักความคุ้มค่า	4.49	0.44	มาก	6
รวม		**4.56**	**0.48**	**มากที่สุด**	**-**

จากตารางที่ 1 พบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักความคุ้มค่า ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษาโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามอายุโดยรวม และ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความคุ้มค่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามประสบการณ์ต่างกันโดยรวมและด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความคุ้มค่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความรับผิดชอบ ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า ด้านหลักนิติธรรมควรปลูกจิตสำนึกให้บุคลากรทุกส่วนในองค์กรยึดหลักความถูกต้องดีงาม ซื่อสัตย์จริงใจมีระเบียบวินัย ด้านหลักคุณธรรม ผู้บริหารควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลากร เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตาม ด้านหลักความโปร่งใส ผู้บริหารควรพิจารณาตัวบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด และต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ผลงานของบุคคลนั้น ด้านหลักความมีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อ

กระบวนการ พิจารณาความดี ความชอบที่เหมาะสมกับหน่วยงาน ด้านหลักความรับผิดชอบ ควรยึดบุคลากรเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติหน้าที่ และด้านหลักความคุ้มค่า ควรจัดสรรตำแหน่งบุคลากรผู้มีความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มีกระบวนการในการบริหารที่ตรงกับหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้านมาใช้ในกระบวนการของผู้บริหารที่ต้องปฏิบัติ เกี่ยวข้องกับบุคลากรในสถานศึกษาร่วมทั้งใช้ความรู้ทักษะและประสบการณ์ พร้อมทั้งดำเนินการธำรงรักษาพัฒนาให้บุคลากรมีศักยภาพที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อการทำงาน ซึ่งมีการบริหารเป็นไปตามระเบียบของทางราชการทุกคนให้ความสำคัญกับการบริหารงานยึดมั่นใน ระเบียบหลักเกณฑ์การบังคับใช้ของงานที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัดตรงตามหลักมาตรฐานการ ปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ส่งเสริมให้แก่ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาผู้บริหารได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ที่ดีให้ความเป็นธรรมเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ ปฏิบัติหน้าที่ของตนเป็นระบบมีการบริหารที่ส่งเสริมการ บริหารงานธุรการ การเงินงบประมาณพัสดุให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการและการบริหารงาน อาคารสถานที่ตามระเบียบของทางราชการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันเป็นการบริหารงานในสถานศึกษาตามหลักความมีส่วนร่วมโดยเน้น ความรับผิดชอบให้เกิดมีแก่ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มที่เพื่อการ พัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและปลูกฝังให้ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษารู้เข้าใจทรัพยากรว่ามีอยู่จำกัด ทุกคนต้องรับผิดชอบการใช้ทรัพยากรต้องใช้ให้เกิดประโยชน์และคุณค่ามากที่สุด ซึ่งผลการวิจัยในประเด็นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ถวิลวดี บุรีกุล (2561) ได้ให้ความหมายของหลักธรรมาภิบาลว่าเป็นการใช้อำนาจในการบริหารจัดการจัดสรรทรัพยากรและกำกับดูแลที่เป็นไปด้วยความถูกต้อง มีความรับผิดชอบ สุจริต เที่ยงธรรม โปร่งใส ด้วยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้เกี่ยวข้องอย่างแท้จริงโดยยึดหลักนิติธรรม คุณธรรม จริยธรรมก่อให้เกิดความเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเกิดความคุ้มค่าในการทำงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑากาญจน์ เก่งกสิกิจ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตธรรมจักร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 ผลการวิจัยพบว่าการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้หลักคุณธรรมและจริยธรรม หลักความเสมอภาค หลักความเปิดเผยและโปร่งใส หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม หลักภาระรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้หลักการมีส่วนร่วมและการมุ่งเน้นฉันทามติหลักประสิทธิผล หลักการตอบสนอง และหลักประสิทธิภาพ ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

2.1 ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ข้าราชการครู และบุคลากรทางการ

ศึกษา ไม่ว่าจะช่วงอายุ ต่างกัน แต่มีความเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ไปในแนวทางเดียวกัน เพราะว่าผู้บริหารมีแนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของตนเอง ตามความคิด อุดมการณ์ ระบบการบริหาร การเรียนรู้ และประสบการณ์การทำงาน มีวัยวุฒิหรือสถานภาพทางอารมณ์ ซึ่งส่งผลให้เกิดลักษณะความเป็นอายุที่ แตกต่างกัน แต่เมื่อมองเห็นการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลแล้ว ไม่ว่าอายุใด ต่างมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยในประเด็นนี้ ไม่สอดคล้องกับการวิจัยของ อุบลวรรณ ประจง (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

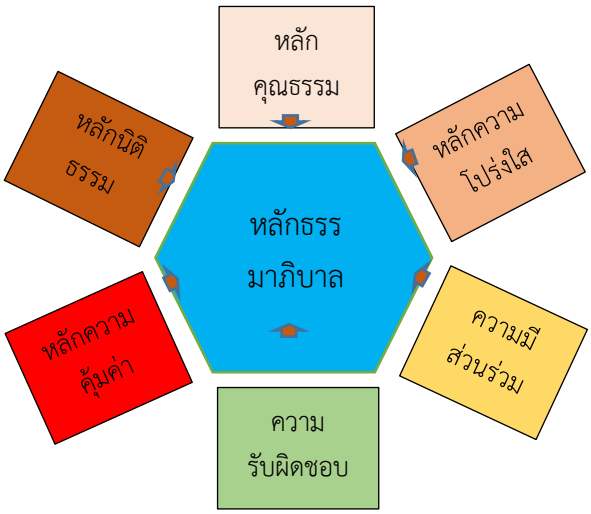
2) ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ระดับการศึกษาเป็นเพียงให้รู้ว่าใครมีระดับการ ศึกษาสูงเท่านั้น ส่วนความคิดเห็นที่ต่างกันไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงหรือต่ำ แต่ขึ้นอยู่กับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีความคิด อุดมการณ์ ระบบการบริหาร การเรียนรู้ และประสบการณ์การทำงาน มีวัยวุฒิหรือสถานภาพทางอารมณ์ ดังนั้น ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยในประเด็นนี้ ไม่สอดคล้องกับการวิจัยของ สิรินญา ศิริประโคน และเกสิณี ชิวปรีชา (2561) ได้ศึกษา การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนบ้านมาบเตย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของ โรงเรียนบ้านมาบเตย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่า ครูที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนบ้านมาบเตย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของพรหมเมศว์ คำผาบ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 1 ผลการเปรียบเทียบทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า ข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา ที่มี ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 1 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ประสบการณ์ในการทำงานเป็นเพียงให้รู้ว่าใครมีประสบการณ์มากหรือน้อย เท่านั้น ส่วนความคิดเห็นที่ต่างกัน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากหรือแต่ขึ้นอยู่กับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความคิด อุดมการณ์ ระบบการบริหาร การเรียนรู้ และประสบการณ์การทำงาน มีวัยวุฒิหรือสถานภาพทางอารมณ์ ดังนั้น ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยในประเด็นนี้ ไม่สอดคล้องกับการวิจัยของ พรหมเมศว์ คำผาบ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 1 ผลการเปรียบเทียบทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า ข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีประสบการทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 1 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดรับกับงานวิจัยของ สิรินญา ศิริประโคน และเกสิณี ชิวปรีชา (2561) ได้ศึกษา การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนบ้านมาบเตย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของ โรงเรียนบ้านมาบเตย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่า ครูที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนบ้านมาบเตย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่

การนำหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด 2 ทั้ง 6 ด้าน โดยเน้นไปในทางบริหารจัดการหลักความคุ้มค่า หลักความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและรวมถึงการให้การสนับสนุนปัจจัยทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และมีการติดตามประเมินผลในการนำไปใช้เป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

สรุป

การใช้หลักธรรมาภิบาลทำให้สถานศึกษาสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานได้ อีกทั้งยังเป็นกลไกในการควบคุมติดตามและตรวจสอบ โดยมีองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การบริหารองค์กร เพราะการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์กร เป็นการสร้างสำนึกที่ดีในการบริหารงาน และการทำงานในองค์กร และจัดระบบที่สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามสำนึกที่ดี ไม่ว่าจะเป็นใน

เรื่องของการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สิ้นเปลือง การติดตามการทุจริต ความโปร่งใส โดยคำนึงถึงผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลกระทบ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย เรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจ และนำมาเป็นข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผู้บริหารมีอัธยาศัยดี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้ร่วมงาน บริหารงานโดยใช้หลักในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

2) มีการบริหารงานจัดซื้อจัดจ้าง และการงบประมาณเป็นไปตามแผนที่กำหนด อย่างเป็นระบบสามารถตรวจสอบได

3) สถานศึกษาจัดอบรมเพื่อยกระดับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้นำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการพัฒนาการประเมินผลงานของบุคลากรด้วยความโปร่งใสชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สภาพ ปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

2) ควรวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยกำหนดโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดอื่นเพื่อเป็นการยืนยันตัวแปรที่ศึกษา

บรรณานุกรม

จุฑากาญจน์ เก่งกสิกิจ. (2564). การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตธรรมจักร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2555). สู่ทิศทางใหม่การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ก้าวใหม่.

ธีระ รุญเจริญ. (2557). การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พรหมเมศว์ คำผาบ. (2551). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต1. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2561). เสมอภาคสร้างได้ : การจัดทำงบประมาณที่คำนึงถึงมิติหญิงชาย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

สิรินญา ศิริประโคน และเกสิณี ชิวปรีชา. (2561). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนบ้านมาบเตย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). การจัดระดับการกำกับดูแลองค์กรภาครัฐ ตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. (2566). รายงานการปฏิบัติงานประจำปีการศึกษา 2566. ร้อยเอ็ด: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2.

อุบลวรรณ ประจง. (2566). การศึกษาบทบาทการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement. 30(3), 607-610.

กลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

Sustainnable community forest management strategies in Nong Han district Udon Thani Province

ธีรวัฒน์ หินแก้ว
Theerawat Hinkaew
พีระยุทธ ศิลาพรหม
Peerayut Silaphrom
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabundit College
พระครูประยุตสารธรรม
Phrakhruprayutsaratham
ณฐอร เจือจันทร์
Nathaorn Chuechan
พระมหาวิรุธ วิโรจโน
Phramaha Wiruth Wirojano
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
Mahamakut Bhuddist University, Isan campus
Email: wiruth2009@hotmail.com

Received: 10 March 2024; Revised: 17 March 2024; Accepted: 20 March 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาวะแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี 3) เพื่อจัดทำกลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ประชากร คือคณะกรรมการป่าชุมชุมชนบ้านหนองตาใกล้ จำนวน 40 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 36 คน สุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละและวิเคราะห์ SWOT

ผลการวิจัยพบว่า:

1. สภาพแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนโดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก จุดแข็งคือมีความเป็นชุมชนและวัฒนธรรมดั้งเดิม เป็นต้น จุดอ่อนคือคนในชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจการจัดการป่าชุมชน เป็นต้น โอกาสคือได้รับความสนใจและสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย เป็นต้น อุปสรรคคือขาดการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน เป็นต้น

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชนเพื่อกำหนดเป็นแนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนคิดเป็นร้อยละ 100 สัดส่วนที่เห็นด้วยมากที่สุดแนวทางที่ 1 การส่งเสริมให้ชุมชนสำนึกการมีส่วนร่วมจัดการป่าชุมชน แนวทางที่ 2 ส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายให้แก่สมาชิกทุกคน แนวทางที่ 3 สนับสนุนให้แต่ละชุมชนมีการฟื้นฟูจัดการอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง แนวทางที่ 4 ส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนให้เป็นแหล่งอาหาร ที่พักพิง ใช้สอยของคนในชุมชน

3. กลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน 1) ส่งเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นต้น 2) พัฒนาศักยภาพองค์ความรู้ของคณะกรรมการป่าชุมชนและประชาชนใน

พื้นที่ในการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นต้น 3) พัฒนาระบบการบริหารจัดการป่าชุมชนชนอย่างยั่งยืน เป็นต้น 4) พัฒนาระบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นต้น 5) ขยายภาคีเครือข่ายให้มากขึ้น เป็นต้น

คำสำคัญ: กลยุทธ, การจัดการ, ป่าชุมชน การจัดการป่าชุมชน, ยั่งยืน

Abstract

The objectives of this research are: 1) To study the environmental conditions of sustainable community forest management in Nong Han District area, Udon Thani Province. 2) To study guidelines for sustainable community forest management in Nong Han District area, Udon Thani Province. 3) To create a sustainable community forest management strategy in Nong Han District, Udon Thani Province.

The population of the committees of Ban Nong Ta Klai Community Forest is 40 people. The sample group is 36 people, obtained from opening ready-made tables of Crazy and Morgan for purposive sampling. This research uses percentage statistics and SWOT techniques for data analysis and is explained according to the research concept.

The results of the research found that:

1. Analyze the community forest management environment by analyzing the environment, internal factors, and external factors. The strength is that there is a community and traditional culture, etc. The weakness is that people in the community need to gain knowledge and understanding of community forest management, etc. The opportunity is to receive attention and support from network partners, etc. The obstacle is the need for more support for participation in management. Community forest, etc.

2. Guidelines for sustainable community forest management Opinions on community forest management guidelines. The proportion that most agree with the four approaches to sustainable community forest management, accounting for 100.00 percent, is 100.00 %, namely Guideline 1: To promote community awareness of participation in community forest management. Guideline 2: To Promote the creation of networks for all members. Guideline 3: To support and reward communities with continuous and robust recovery and management. Guideline 4: To promote community forest management as a source of food, shelter, and use for people in the community. Maximum benefits from using community forests.

3. Strategies for sustainable community forest management: 1) Promote knowledge, understanding, and common sense in sustainable community forest management, etc. 2) Develop the knowledge potential of the community forest committee and people in the area in management. Sustainable community forests, etc. 3) Develop a sustainable community forest management system, etc. 4) Develop a communication system suitable for sustainable community forest management, etc. 5) Expand network partners, etc.

Keywords: Strategies, management, community forest, community forest management, sustainable

บทนำ

พระราชบัญญัติป่าชุมชนเป็นพระราชบัญญัติที่กำหนดแนวทางการดูแล และจัดการรักษาป่าร่วมกันของหลายๆ ฝ่าย อนึ่ง ป่าที่คนในชุมชนร่วมแรงร่วมใจกันหวงแหน มีกระบวนการ และกิจกรรมการคุ้มครอง ดูแล รักษา และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนโดยร่วมกับองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชน คือคำนิยามของป่าชุมชน อีกทั้งป่าชุมชนยังเป็นป่าที่สามารถใช้ไม้ และสร้างผลผลิตอื่นๆ เพื่อการยังชีพ รวมทั้งเป็นรายได้เสริม ตลอดถึงใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางสังคม ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนประกอบอีกด้วย ทั้งการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาวะแวดล้อมโดยให้ราษฎรรวมตัวกันเพื่อจัดการดูแลรักษา และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม บนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจ โดยการนำเอาวิถีชีวิต และจารีตประเพณีของชาวบ้านมาปรับเปลี่ยนเป็นตัวบทกฎหมายให้สอดคล้องกับคามเป็นจริงทางสังคม ส่วนกฎหมายป่าชุมชนส่งเสริมให้เกิดการยอมรับและเคารพต่อประเพณีและวัฒนธรรมที่มีอยู่ก่อน โดยที่รัฐยอมรับว่าองค์กรชุมชนทำหน้าที่ดูแลจัดการทรัพยากรอยู่แล้ว การฟื้นฟูป่าและทรัพยากรธรรมชาติหลักสำคัญคือ การที่รัฐจะต้องยอมรับสิทธิชุมชนและกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรอันจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการช่วยรักษระบบนิเวศวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง การยอมรับสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่ชุมชนท้องถิ่นปฏิบัติสืบเนื่องกันมาโดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ นับเป็นการสร้างการจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้ก่อประโยชน์ให้กับชุมชนอย่างยาวนานและยั่งยืนดังกล่าว (กรมป่าไม้, 2561)

จังหวัดอุดรธานี มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 11,730.302 ตารางกิโลเมตร มีป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สำคัญโดยแบ่งเป็นป่าชุมชนทั้งหมด 76,545 ไร่ 1 งาน 16 ตารางวา 16 ตารางวา มีหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการป่าชุมชนจำนวน 506 หมู่บ้าน จัดตั้งเป็นป่าชุมชนจำนวน 441 โครงการ โดยในตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี มีจำนวนหมู่บ้าน 20 หมู่บ้าน เข้าร่วมโครงการป่าชุมชน 9 หมู่บ้าน และจัดตั้งเป็นป่าชุมชน 7 โครงการ มีพื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด 407 ไร่ 1 งาน 81 ตารางวา ภาครัฐจัดสรรงบประมาณ ประจำปี พ.ศ. 2562 ให้ทำกิจกรรมส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ซึ่งพื้นที่ป่าชุมชนที่มีขนาดใหญ่ในเขตตำบลหนองเม็ก ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 16 มีเนื้อที่รวมกันจำนวน 244 ไร่ 2 งาน 2 ตารางวา (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมป่าไม้, 2561) ที่ผ่านมาประชาชนทั้ง 2 หมู่บ้านได้ประโยชน์จากป่าชุมชนดังกล่าวน้อยมาก เช่น เรื่องของแหล่งอาหารจากพืชบางชนิด เช่น เห็ดตามฤดูกาล และการนำเอาไม้มาทำที่อยู่อาศัยและทำเชื้อเพลิงบ้าง ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชนนั้นเป็นประโยชน์ส่วนตัวเป็นส่วนมาก และหลายครั้งเกิดความขัดแย้งและแตกแยกทางความคิดเรื่องการบริหารจัดการป่าชุมชนและที่สำคัญที่สุด คือ ชาวบ้านเริ่มให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าน้อยลง เพราะฉะนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการป่าชุมชนเป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดประเด็นการมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งสำคัญ และการวางแผนกลยุทธ์ในการจัดการป่าชุมชนจึงมีความสำคัญมากเช่นกัน

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนโดยศึกษาสภาวะแวดล้อมของป่าชุมชนและการทำกลยุทธ์ในการจัดการป่าชุมชนพื้นที่บ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เพื่อเป็นข้อมูลอย่างละเอียดอ่อนรอบด้านอันสำคัญอันจะส่งผลให้นำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน คณะกรรมการป่าชุมชน ภาคีเครือข่ายทุกส่วนและสามารถนำข้อมูลไปใช้วางแผนสำหรับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะได้มีแนวทางในการจัดทำแผนเพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาวะแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานีอย่างยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

3. เพื่อจัดทำกลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานีอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ คณะกรรมการป่าชุมชน บ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี จำนวน 40 คน ได้แก่ หมู่ที่ 4 จำนวน 20 คน และหมู่ที่ 16 จำนวน 20 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการป่าชุ่มชน หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 16 บ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 36 คน จากประชากรคือคณะกรรมการป่าชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 40 คน

2. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี มีขอบเขตดังนี้

2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา สำหรับเนื้อหาในกระบวนการทบทวนวรรณกรรมสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้พิจารณาความครอบคลุมเรื่องกลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ทำการศึกษาสภาพการจัดการป่าชุมชน รวมทั้งการจัดการป่าชุมชน อันประกอบด้วยองค์ประกอบของนโยบายหรือข้อกำหนดพื้นฐานเกี่ยกับการจัดป่าชุมชน, การจัดการด้านสังคม, การจัดด้านสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนจนได้มาซึ่งกลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน (วิลาวัลย์ ใจเอื้อ และคณะ, 2560)

2.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาครั้งที่เป็นพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

2.3 ขอบเขตด้านเวลา ทำการศึกษางานวิจัยเรื่องนี้ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2564 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2565

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาวะแวดล้อมในการจัดการป่าชุมชนจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 36 ท่าน ซึ่งเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องในส่วนของนโยบาย ข้อกำหนด กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน และอีกส่วนหนึ่งได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนที่มีการจัดการความสัมพันธ์ด้านสังคม

ตอนที่ 2 สภาพแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนที่มีการจัดการความสัมพันธ์ด้านสังคม

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ/แนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

ตอนที่ 4 สภาพแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนด้านการกำกับ ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงาน

ตอนที่ 5 สภาพแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนที่สัมพันธ์กับการจัดการด้านเศรษฐกิจ

ตอนที่ 6 สภาพแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนที่สัมพันธ์กับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการจัดเวทีวิเคราะห์ SWOT เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรค และโอกาส ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการ Focus group discussion จัดเวทีสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดเครื่องมือเป็นประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มย่อยไว้เป็นกรอบในการถามพร้อม

กระตุ้น และเปิดโอกาสให้บรรยากาศในเวทีเกิดการแลกเปลี่ยนกันโดยการใช้เครื่องมือ SWOT สำหรับการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรค และโอกาส ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโดยการคิดวิเคราะห์ร่วมกันในรูปแบบสนทนากลุ่มร่วมกันของบุคคลหลากหลายแนวคิด เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการจัดเวทีเชิงปฏิบัติการในขั้นตอนต่อไป (วิลาวัลย์ ใจเอื้อ และคณะ, 2560)

ขั้นตอนที่ 3 ใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับจัดทำกลยุทธ เพื่อหาแนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ในการประชุมนั้นจะมีกรอบคำถามเกี่ยวกับการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาส มากำหนดแนวทางหรือกลยุทธ์ในการจัดการป่าชุมชน และผู้วิจัยใช้ค่าสถิติร้อยละมาช่วยในการ อธิบายทางสถิตินับเป็นอีกส่วนหนึ่งก็ใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามช่วยให้เห็นถึงแนวทางของกลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนโดยเครื่องมือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยจะได้ให้กับผู้ที่เข้าร่วมเวทีได้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วยประเด็นคำถาม 3 ตอนดังต่อไปนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน (วิลาวัลย์ ใจเอื้อ และคณะ, 2560)

ขั้นตอนที่ 4 เป็นการตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback)

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ศึกษากลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานีมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ

1) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ประเด็นคำถามในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการและเครื่องมือ SWOT เพื่อนำไปใช้ทำการเก็บข้อมูลให้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งกระบวนการและเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งการใช้เครื่องมือดังกล่าวในการวิจัยครั้งนี้เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลำดับต่อไปนี้

1.1) ใช้วิธีการสัมภาษณ์ในการจัดเก็บโดยการกำหนดกรอบคำถามไว้มาเป็นกระบวนการและเครื่องมือสำหรับการหาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาวะแวดล้อมการจัดการป่าชุมชน อย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ซึ่งจะสัมภาษณ์ด้วยตนเอง แบบสอบถามจะประกอบด้วยคำถามการจัดการป่าชุมชนที่พิจารณาตามองค์ประกอบ 6 ประกอบได้แก่ การจัดการด้านสังคม การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดการด้านเศรษฐกิจ และการตรวจสอบ กระบวนการติดตามนโยบายหรือข้อกำนดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

1.2) ผู้วิจัยเป็นผู้นำกระบวนการในการซักถามชวนพูด ชวนคุยแลกเปลี่ยน ในเวทีประกอบกับการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีการกำหนดประเด็นแบบสอบถามไว้ให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบ และยังใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม มาเป็นกระบวนการ และเครื่องมือสำหรับการหาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อจัดทำกลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานีอย่างยั่งยืนกับกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้เพื่อชวนแลกเปลี่ยน และจัดทำกลยุทธ์ โดยใช้เครื่องมือ SWOT ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

2) การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลในการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมจากการนำเอาแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ บทความวิจัยจากวารสารไทยและวารสารนานาชาติ จากแหล่งระบบสืบค้นทางอินเตอร์เน็ต โดยได้จากการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย แนวทางพัฒนาการด้านป่าชุมชนร่วมกัน ข้อกำหนดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมาในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

5. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา ถ้าเห็นว่ายังไม่สมบูรณ์ก็จะเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่าจะได้ครบทุกประเด็นการศึกษาวิจัย โดยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า คือนำข้อมูลที่เป็นคำตอบจากคำถามประเด็นเดียวกัน ถามจากต่างบุคคล ต่างสถานที่ ต่างเวลา ไปตรวจสอบข้อมูลกับแหล่งข้อมูลที่สามารถเชื่อถือได้ และเพื่อเป็นการเปรียบเทียบ ทำการตรวจสอบข้อมูลทุกครั้งที่มีการเก็บข้อมูลว่าเก็บข้อมูลในประเด็นใด? ตอบวัตถุประสงค์ข้อใด? ใช้อธิบายประเด็นอะไร? แล้วนำข้อมุลที่ได้ตรวจสอบแล้วนั้นมาเปรียบเทียบหาเหตุผลทุกครั้ง เพื่อให้เกิดความสมบุรณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ประการดังนี้

5.1 เพื่อศึกษาสภาวะแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

5.2 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

5.3 เพื่อจัดทำกลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

6. การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ นำมาตรวจสอบข้อมูลแล้วแยกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นเนื้อหาตามวัตถุประสงค์จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปเชิงวิเคราะห์โดยใช้การอธิบายตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้และได้มีการเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูลจนสามารถนำมาเสนอข้อมูลที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ คือ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาวะแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อจัดทำกลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี 3) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการป่าชุมชน บ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี จำนวน 36 คน โดยจำแนกข้อมูลทั่วไป ดังนี้ เพศชาย จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 61.11 เพศหญิง จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 38.89 ด้านการศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33 ระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 19.45 สำหรับประสบการณ์ในการเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน เป็นคณะกรรมการป่าชุมชนระยะเวลา 3-6 ปี จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ ร้อยละ 19.44 เป็นคณะกรรมการป่าชุมชนระยะเวลา 7-9 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 30.56 เป็นคณะกรรมการป่าชุมชนระยะเวลา 10-15 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 36.11 เป็นคณะกรรมการป่าชุมชนระยะเวลามากกว่า 15 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 13.89 ดังแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของคณะกรรมการป่าชุมชน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	22	61.11
หญิง	14	38.89
การศึกษา		
ประถมศึกษา	8	22.22
มัธยมศึกษา	21	58.33

ปริญญาตรี ขึ้นไป	7	19.45
ประสบการณ์ในการเป็น		
คณะกรรมการป่าชุมชน	7	19.44
จำนวน 3-6 ปี	11	30.56
จำนวน 7-9 ปี	13	36.11
จำนวน 10-15 ปี	5	13.89
จำนวน มากกว่า 15 ปี		
รวม	36	100

2. เพื่อศึกษาสภาวะแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนอย่างยังยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

สภาวะแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนตามองค์ประกอบการจัดความสัมพันธ์ด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมรวมไปถึงกระบวนการตรวจสอบติดตามประเมินผล ชุมชนบ้านหนองตาใกล้มีการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนไม่ว่าจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนการกำหนดหรือตั้งกฎกติการ่วมกันเพื่ออนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและมีการติดตามตรวจสอบกฎกติกา มีการวางแผนร่วมกัน มีการร่วมดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้ เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นหัวใจหลักในการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากป่าที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมดูแลจัดการป่าให้เกิดความเจริญงอกงามและยั่งยืน มีกระบวนการสรุปบทเรียนเพื่อให้คณะกรรมการป่าชุมชนและคนที่อยู่ในชุมชนเกิดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบบูรณาการในด้านสิทธิชุมชน และใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเท่านั้น การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้นั้น ชุมชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการเก็บเห็ด หาของป่า หน่อไม้ เป็นต้น

สำหรับป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้นั้นถือเป็นทรัพยากรป่าไม้มีค่ามหันต์มีคุณอนันต์ต่อมวลมนุษยชาติทั้งในประเทศไทยและนานาชาติ ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าป่าไม้ให้ชีวิต ให้จิตวิญญาณ ปราศจากป่าไม้ ก็ปราศจากชีวิตของคนของสัตว์นานาพันธุ์เช่นกัน ดังนั้นแล้วป่าไม้จึงมีความสำคัญต่อชีวิตหลากหลายชีวิต มีความสำคัญต่อระบบนิเวศน์ทั้งระบบ ป่าไม้จึงต้องอยู่คู่กับสรรพชีวิตตราบนานเท่านาน และป่าไม้นับว่ามีคุณค่าอเนกอนันต์ที่มีต่อสิ่งมีชีวิตทั้งปวงล้วนสืบเนื่องมาจากป้าไม้ทั้งสิ้น และป่าไม้ยังเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์หรือสัตว์อื่นๆ พึ่งพาอาศัยเพราะป่าไม้มีประโยชน์ทั้งการเป็นแหล่งวัตถุดิบของปัจจัยสี่ คืออาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค และมีความสำคัญต่อมวลมนุษย์ และเหล่าสรรพสัตว์น้อยใหญ่ ตลอดจนพืชพรรณนานาชนิดที่เรียบรายอยู่ตามธรรมชาติท่ามกลางผืนป่าอันกว้างใหญ่ และมีประโยชน์ในการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม เช่น สัตว์ น้ำ ดิน อากาศ ถ้าป่าไม้ถูกทำลายไปมากๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ส่งผลไปถึงดินและแหล่งน้ำ เพราะเมื่อเผาหรือถางป่า พอถึงฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำซึมใต้ดินไว้หล่อเลี้ยงต้นน้ำลำธารทำให้แม่น้ำมีน้อย ส่งผลกระทบต่อมาถึงระบบเศรษฐกิจและสังคมเช่นการขาดแคลนน้ำในการชลประทานทำให้ทำนาไม่ได้ผลขาดน้ำมาผลิตกระแสไฟฟ้า พื้นดินจะโล่งขาดพืชปกคลุม เมื่อฝนตกลงมาก็จะชะล้างหน้าดินและความอุดมสมบูรณ์ของดินไป นอกจากนั้น ในช่วยฤดูฝนคืบคลาดเข้ามา ฝนตกมีน้ำมากขึ้น ก็ไหลบ่าท่วมไปทั่วอาณาบริเวณ เมื่อขาดน้ำไม้คอยดูดซับน้ำไว้ น้ำก็จะไหลบ่าท่วมบ้านเรือน และที่ลุ่ม ในฤดูน้ำหลากทันที ซึ่งเป็นเรื่องที่มีสาเหตุจากการไม่เอาใจใส่ดูแลอนุรักษ์ธรรมชาติด้วยน้ำมือมนุษย์นั่นเอง

2.1 การวิเคราะห์ SWOT การจัดการป่าชุมชนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

1) คนในชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนอย่างไรบ้าง?

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เข้าร่วมเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ ส่วนใหญ่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 100 กับ 3 ประเด็นคือ การให้ความสำคัญของคนที่เป็นผู้นำมองว่าเป็นผู้นำในการสร้างคุณงามความดี เป็นผู้นำสิ่งสร้างสรรค์จรรโลกให้เกิดคุณธรรมสำนึกในการรักษาป่าร่วมกัน ลักษณะผู้นำที่สื่อถึงความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ รองลงมาคิดเป็นร้อยละ 95.33 เห็นด้วยกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน จะต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน การกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย จะต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนด้วย จึงจะสามารถนำคนในชุมชนไปสู่การแสวงจุดร่วมกันได้อย่างเป็นเอกภาพตามลำดับไป

2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในการจัดการป่าชุมชน

จุดแข็ง ผู้อยู่ร่วมกันในชุมชนได้ตระหนักเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืนร่วมกัน และช่วยกันดูแลทั้งระบบ จึงทำให้คนในชมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งเอื้อประโยชน์สำหรับการดำเนินวิถีชีวิต กิจกรรม ที่ยึดถือความเป็นชุมชนและวัฒนธรรมดั้งเดิมขึ้นมา จนสามารถสร้างมโนธรรมสำนึกร่วมกันในการดูแลรักษาสมบัติชาติ และใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างสมดุล

จุดอ่อน สำหรับคนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนของคนท้องถิ่นน้อยยังไม่มีแผนแม่บทของชุมชนที่ชัดเจนที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เครื่องมือที่ใช้ในการกำหนดขอบเขตพื้นที่ป่า ขาดเรื่องของการประสานงานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ส่งผลให้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนเพื่อดำเนินการไม่เพียงพอ

โอกาส สำหรับหน่วยงานหรือภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสนใจและสนับสนุนบูรณาการ การทำงานรวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณ ความรู้ รวมถึงนโยบายของหน่วยงานที่เกิดโอกาสสนับสนุนให้ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรของชุมชนให้ได้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนาน

อุปสรรค การไม่มีนโยบายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างจริงจัง กรอบนโยบายก็ไม่สนับสนุนการกระจายอำนาจรวมไปถึงการการเข้าถึงการจัดการและการใช้ประโยชน์จากกฎระเบียบของคนนอกชุมชนที่มักจะกระทำผดกฎกติกาในการจัดการป่าชุมชน ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ๆ

3) แนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชน สัดส่วนที่เห็นด้วยกับแนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนมากที่สุด 4 แนวทาง คิดเป็นร้อยละ 100 ได้แก่ แนวทางที่ 1 ส่งเสริมให้ชุมชนสำนึกในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน แนวทางที่ 2 ส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายให้แก่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการป่าชุมชน แนวทางที่ 3 สนับสนุนและตอบแทนชุมชนที่มีการฟื้นฟูจัดการอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง แนวทางที่ 4 ส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนให้เป็นแหล่งอาหาร พักพิง ใช้สอยของคนในชุมชนให้ได้รับประโยชน์จากการใช้ป่าชุมชนอย่างสูงสุด

4) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนนั้น สรุปได้ 5 ประการ ดังนี้ คือ 1) การเสนอให้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ทุกระดับ 2)ควรกำหนดนโยบายสาธารณะในการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนและเป็นองค์รวมของระบบนิเวศน์ทั้งระบบไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ ป่า 3)ควรเพิ่มพื้นที่ในการอนุรักษ์รักษา ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชุมชนและจัดแบ่งให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าแต่ละประเภท 4)ควรมีการกระจายงบประมาณและกระจายอำนาจให้กับชุมชนท้องถิ่น ให้สิทธิและอำนาจในการบริหารจัดการป่าชุมชนโดยมีกฎหมายรองรับ และ 5)สร้างข้อบัญญัติท้องถิ่นที่หลากหลายและเหมาะสมเพื่อให้สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร

2.2 เพื่อจัดทำกลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

กลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ดังนี้

2.2.1 กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมแนวคิด ความรู้ ความเข้าใจ สำนึกร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน แนวทางปฏิบัติที่ 1 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวทางปฏิบัติที่ 2 สร้างความเห็นคุณค่า ทำให้ประชาชนในพื้นที่เห็นความสำคัญของป่าชุมชนและมีความสำนึกรักป่าและปกป้องป่าจากไฟป่า

2.2.2 กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการป่าชุมชนและประชาชนในพื้นที่ในการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน แนวทางปฏิบัติที่ 1 พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการป่าชุมชน ให้มีองค์ความรู้รอบด้านเกี่ยวกับป่าชุมชนให้พัฒนาให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าชุมชน แนวทางปฏิบัติที่ 2 สร้างคนรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ในการรักษาป่าชุมชนให้มีความยั่งยืน

2.2.3 กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาระบบการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน แนวปฏิบัติที่ 1 ส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความเชื่อ วัฒนธรรม แนวทางปฏิบัติที่ 2 ส่งเสริมสนับสนุนให้ป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์

2.2.4 กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาระบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน แนวปฏิบัติที่ 1 สนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน แนวทางปฏิบัติที่ 2 พัฒนาปรับปรุงการสื่อสารให้ประชาชนในพื้นที่ได้ใช้อุปกรณ์เครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย

2.2.5 กลยุทธ์ที่ 5 สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายต่างๆ แนวทางปฏิบัติที่ 1 ขยายเครือข่าย กล่าวคือสร้างเครือข่ายให้มีมากยิ่งขึ้น แนวทางปฏิบัติที่ 2 สร้างแรงกระตุ้นให้ชุมชนมีการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการป่าชุมชน บ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี จำนวน 36 คน โดยจำแนกข้อมูลทั่วไป ดังนี้ เพศชาย จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 61.11 เพศหญิง จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 38.89 ด้านการศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33 ระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 19.45 สำหรับประสบการณ์ในการเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน เป็นคณะกรรมการป่าชุมชนระยะเวลา 3-6 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ ร้อยละ 19.44 เป็นคณะกรรมการป่าชุมชนระยะเวลา 7-9 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 30.56 เป็นคณะกรรมการป่าชุมชนระยะเวลา 10-15 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 36.11 เป็นคณะกรรมการป่าชุมชนระยะเวลามากกว่า 15 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 13.89

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาวะแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

1.1 สภาวะแวดล้อมการจัดการป่าชุมชนพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ป่าชุมชนพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี พื้นที่ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันทรงคุณค่า ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์เอื้อเฟื้อต่อการดำรงชีวิตและเอื้อต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจระดับจังหวัด โดยป่าชุมชนนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยผักหวาน มดแดง หน่อไม้และสมุนไพร เป็นต้น การใช้ประโยชน์ป่าชุมชนเหล่านี้ยังไม่สามารถที่จะสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์หวงแหนทรัพยากรของคนในอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานีได้ ยังมีการบุกรุกเชิงพื้นที่ป่าเพื่อสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจ พืช อีกทั้งยังมีคดีการบุกรุกและทำลายทรัพยากรสถิติการบุกรุกพื้นที่ และมีคดีการกระทำผิดเพิ่มมากขึ้นทุกปีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาวัลย์ ใจเอื้อ และคณะ ได้ทำการศึกษางานวิจัยเรื่อง กล

ยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนพื้นที่จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการป่าชุมชนจังหวัดพะเยาทุกภาคส่วน ทุกระดับ คือ พระราชบัญญัติป่าชุมชน นโยบายป่าไม้แห่งชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทำให้เกิดสิทธิในการดูแลรักษาการจัดการป่าชุมชนภายใต้องค์ประกอบทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการตรวจสอบติดตามชุมชนดำเนินการรักษาป่าภายใต้ความเชื่อภูมิปัญญาดั้งเดิม และร่วมกันใช้ประโยชน์ภายใต้การกำกับดูแลของแต่ละชุมชน สภาพแวดล้อมด้านภายในการจัดการป่าชุมชนจังหวัดพะเยา มีผลวิจัยดังนี้ 1) จุดแข็งตรงที่ชุมชนมีสำนึกร่วมผู้นำองค์กรเพราะมีความเชื่อดั้งเดิม พร้อมระดมทุนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยการของชุมชน รวมทั้งพัฒนาต่อยอดไปสู่การจัดการธุรกรรมทางการเงินอย่างระมัดระวังอันจะนำไปสู่การออมทรัพย์ได้อย่างยั่งยืน การสร้างแรงจูงใจในการบริหารจัดการป่าชุมชนแบบบูรณาการในรูปแบบของเครือข่าย 2) จุดอ่อน คนในชุมชนขาดการสนับสนุนความรอบรู้ ขาดเทคโนโลยีที่เหมาะสม จนนำไปสู่การขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการป่าชุมชน ทำให้โครงสร้างของคณะกรรมการไม่มีความชัดเจน คลุมเครือ จนงบประมาณไม่เพียงพอ ขาดแผนแม่บทจนไม่อาจกำหนดแผนการจัดการป่าชุมชนได้อย่างยั่งยืนตามมา นอกจากนี้ยังไม่มีระบบการตรวจสอบ ประเมินผล ติดตามอย่างเป็นระบบและกลไกที่ดี สภาพแวดล้อมด้านภายนอก 3) โอกาส ชุมชนมีโอกาสได้รับการจัดสรรงบประมาณความรู้ ทักษะ เทคโนโลยีจากหน่วยงานภาคี ตลอดจนสังคมให้ความสนใจการจัดการป่าชุมชนมากขึ้น และตระหนักในการร่วมแรงร่วมใจดูแลรักษาป่าชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป 4) อุปสรรค คนนอกชุมชนเกิดความไม่รู้กฎระเบียบของคนภายในชุมชน นอกจากนี้หน่วยงานท้องถิ่นไม่เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้รับทราบการจัดการป่าชุมชนจึงทำให้ขาดเครือข่ายหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานไปอย่างน่าเสียดาย (วิลาวัณย์ ใจเอื้อ และคณะ, 2560)

2. เพื่อจัดทำกลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ผลการจัดทำกลยุทธ์ป่าชุมชนได้ 5 กลยุทธ์ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการป่าชุมชนและประชาชนในพื้นที่ในการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน แนวทางปฏิบัติที่ 2 พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการป่าชุมชน ให้มีองค์ความรู้รอบด้านเกี่ยวกับป่าชุมชนให้พัฒนาให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าชุมชน กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมแนวคิด ความรู้ ความเข้าใจ สำนึกร่วมกันของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน แนวทางปฏิบัติที่ 1 สร้างความเห็นคุณค่า ทำให้ประชาชนในพื้นที่เห็นความสำคัญของป่าชุมชนและมีความสำนึกรักป่าและปกป้องป่าจากไฟป่า แนวทางปฏิบัติที่ 2 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาระบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน แนวปฏิบัติที่ 1 พัฒนาปรับปรุงการสื่อสารให้ประชาชนในพื้นที่ได้ใช้อุปกรณ์เครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย แนวทางปฏิบัติที่ 2 สนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน และกลยุทธ์ที่ 5 สร้างเครือบ่ายความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ แนวทางปฏิบัติที่ 1 ขยายเครือข่าย กล่าวคือสร้างเครือข่ายให้มีมากยิ่งขึ้น แนวทางปฏิบัติที่ 2 สร้างแรงกระตุ้นให้ชุมชนมีการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาระบบบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน แนวปฏิบัติที่ 1 ส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความเชื่อ วัฒนธรรม แนวทางปฏิบัติที่ 2 ส่งเสริมสนับสนุนให้ป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหารอันอุดมสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาวัลย์ ใจเอื้อ และคณะ ได้ทำการศึกษางานวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนพื้นที่จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนพื้นที่จังหวัดพะเยามีทั้งหมด 6 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การสนับสนุนงบประมาณกองทุนในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กลยุทธ์ที่ 2 การสนับสนุนและพัฒนาระบบการสื่อสารเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนในการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กลยุทธ์ที่ 5 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน และกลยุทธ์ที่ 6 การส่งเสริมแนวคิด ความรู้ ความเข้าใจ สำนึกร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน (วิลาวัลย์ ใจเอื้อ และคณะ,

2560) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุรชัย ชูคง และคณะ ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการมีส่วนของประชาชนต่อการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ =3.47) คณะกรรมการป่าชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการป่าชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม ก่อนการดำเนินการพัฒนา การมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.72) หลังการดำเนินการพัฒนา ระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.41) ส่วนการดำเนินงานด้านการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนโดยใช้กระบวนการ A-I-C ทั้ง 4 ด้าน คือ 1)การมีส่วนร่วมในการคิดวางแผนและตัดสินใจ 2)การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ 4)การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การประเมินผลรูปแบบการมีส่วนร่วมโดยสร้างจิตสำนึกและความสามัคคีในการอนุรักษ์ป่าชุมชนสร้างบทบาทหน้าที่และเป็นแรงขับเคลื่อนของการอนุรักษ์ป่าชุมชนและไม่ทำลายป่า รวมถึงบูรณาการองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและสามารถมีภาคีเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผลของการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม คือ ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นหลักจากการพัฒนาการมีส่วนร่วม (สุรชัย ชูคง และคณะ, 2565)

สรุป

สรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมการจัดการป่าชุมชน โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (SWOT) จุดแข็งคือมีความเป็นชุมชนและวัฒนธรรมดั้งเดิม เป็นต้น จุดอ่อนคือคนในชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจการจัดการป่าชุมชน เป็นต้น โอกาสคือได้รับความสนใจและสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย เป็นต้น อุปสรรคคือขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน เป็นต้น 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชนเพื่อกำหนดเป็นแนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน คิดเป็นร้อยละ 100 สัดส่วนที่เห็นด้วยมากที่สุดแนวทางที่ 1 ส่งเสริมให้ชุมชนสำนึกการมีส่วนร่วมจัดการป่าชุมชน แนวทางที่ 2 ส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายแก่สมาชิก แนวทางที่ 3 สนับสนุนให้แต่ละชุมชนมีการฟื้นฟูจัดการอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง แนวทางที่ 4 ส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนให้เป็นแหล่งอาหาร ที่พักพิงใช้สอยของคนในชุมชน 3) กลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน 1) ส่งเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นต้น 2) พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการป่าชุมชนและประชาชนในพื้นที่ให้มีองค์ความรู้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นต้น 3) พัฒนาระบบการบริหารจัดการป่าชุมชนชนอย่างยั่งยืน เป็นต้น 4) พัฒนาระบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นต้น 5) ขยายภาคีเครือข่ายให้มากขึ้น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

ป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี สภาพแวดล้อมมีจุดแข็ง คือเป็นป่าสำหรับการดำเนินวิถีชีวิต กิจกรรม ที่ยึดถือความเป็นชุมชนและวัฒนธรรมความดั้งเดิมทำให้เกิดสำนึกร่วมในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์สมดุล เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าชุมชนร่วมกันดูแลทั้งระบบ รวมถึงชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายและเร็วมากยิ่งขึ้น ควรนำจุดแข็งส่วนนี้สร้างประโยชน์ให้กับประชาชนในพื้นที่และสร้างประโยชน์ให้กับเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาป่าชุมชนให้มีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนสืบไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยกลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ในการทำ SWOT พบว่า **อุปสรรค** คือการไม่มีนโยบายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างจริงจัง กรอบนโยบายก็ไม่สนับสนุนการกระจายอำนาจรวมไปถึงการการเข้าถึงการจัดการและการใช้ประโยชน์จากกฎระเบียบของคนนอกชุมชนที่มักจะกระทำผดกฎกติกาในการจัดการป่าชุมชน ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่

มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยๆ ข้อเสนอแนะที่เกิดจากผลการวิจัย ควรทำวิจัยครั้งต่อไปในเรื่อง ดังนี้ 1) นโยบายในการปกป้องป่าชุมชนเพื่อความยั่งยืนของป่าชุมชนและความยั่งยืนของประชาชน 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาผืนป่าชุมชนตามเทคนิค A-I-C เพื่อความยั่งยืนของป่าชุมชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

วิลาวัลย์ ใจเอื้อ และคณะ. (2560). กลยุทธ์การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนพื้นที่จังหวัดพะเยา. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. 10(1), 117-134.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมป่าไม้. (2561). ป่าชุมชนบ้านหนองตาใกล้. เรียกใช้เมื่อ 14 ตุลาคม 2565 จาก http://forestinfo.forest.go.th/fCom detail.aspx?id=13014

สุรชัย ชูคง และคณะ. (2565). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านหนองตาใกล้ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. 17(61), 67-77.

Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. (1977). Rural Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. In Rural Development Monograph No. 2. The Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.

Kraemer, H.C. and Thiemann, S. (1987). How Many Subjects? Statistical Power Analysis in Research. Sage Publications, Newbury Park.

ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

Motivation factors affecting corporate engagement in a built-in furniture interior contracting company in Bangkok

ศักดิ์ชัย แซ่จึง
Sakchai Saejong
วิชากร เฮงษฎีกุล
Vichakorn Hengsadeekul
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
Southeast Asia University
E-mail: S6241510031@sau.ac.th

Received: 10 November 2023; Revised: 4 February 2024; Accepted: 23 February 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษา 1) ระดับปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และความผูกพันองค์กร 2) ปัจจัยความผูกพันองค์กร แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เสนออิทธิพลของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความผูกพันองค์กร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานภายในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 300 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอาศัยความน่าจะเป็น และสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test, F-test และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และความผูกพันองค์กร อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.81 และ 3.93 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .718 และ .601 ตามลำดับ 2) ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ในการทำงาน ส่งผลต่อความผูกพันองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ความมั่นคงในการทำงาน สภาพการปฏิบัติงาน และการบังคับบัญชา ส่งผลต่อความผูกพันองค์กร โดยมีค่า R^2=.580 หรือคิดเป็น 58.0 เปอร์เซ็นต์ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ .05

คำสำคัญ: แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน, ความผูกพันองค์กร,
บริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อิน

Abstract

This research is quantitative and aims to study: 1) the level of employee motivation and corporate engagement; 2) factor corporate engagement, classified by personal factors and 3) the influence of employee motivation on corporate engagement. The methods employed by questionnaires collected by 300 employees who work in the built-in furniture and interior contracting industries in Bangkok, by probability sampling and simple random sampling. The research was conceptualized to analyze the frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and multiple regression analysis in the Enter method by using statistical software.

The research findings revealed that: 1) the level of employee motivation and corporate engagement were at high levels, with an average of 3.81 and 3.93, and a standard deviation of .718 and .601 respectively; 2) personal factors by gender, education, income, and experience effect on the corporate engagement at a statistical significance of .05; and 3) factor employee motivation by job security, operating conditions, and command affecting on corporate engagement by R2=.580 (58.0 percentage) with a statistical significance of .05.

Keywords: Employee Motivation, Corporate Engagement,
Built-in Furniture Interior Contracting Industries

บทนำ

อุตสาหกรรมรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องและมีความเฟื่องฟูตั้งแต่ช่วงหลังโควิดระบาดที่ผ่านมาในกรุงเทพฯ อันเป็นผลมาจากความต้องการซื้อเฟอร์นิเจอร์ในรูปแบบที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ความต้องการความเฉพาะตัว แปลกใหม่ โดดเด่น ไม่เหมือนใคร ต้องการให้ตนเองแตกต่างจากคนอื่น ส่งผลให้อุตสาหกรรมด้านรับเหมาตกแต่งและออกแบบมีการแข่งขันที่สูง โดยภายใต้การแข่งขันของธุรกิจที่มีความสูงขึ้น ส่งผลให้บริษัทหลายๆ บริษัทต้องมีการหาพนักงานเข้ามาปฏิบัติงานภายในองค์กรตนเองที่เป็นบุคคลที่มีแรงบันดาลใจในการออกแบบ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถทำงานเป็นทีมได้ พร้อมต่อการปฏิบัติงานภายใต้แรงกดดัน มีความเชี่ยวชาญในการสร้างพื้นที่ที่สวยงามและมีประโยชน์ใช้สอย (กฤษดา เชียรวัฒนสุข และปริญญ์ ศุกรีเขตร, 2564) ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ทำให้หลาย ๆ บริษัทประสบปัญหาในการจัดหาบุคลากรเข้ามาภายในองค์กรของตนเอง เนื่องจากปัจจุบันบุคคลที่มีความสามารถจะออกไปประกอบอาชีพอิสระ หรือเป็นเจ้านายตนเอง ทำให้ต้องมีการเพิ่มแรงจูงใจในการทำงานเพื่อดึงดูดบุคคลภายนอกเข้ามาทำงานภายในองค์กรอีกทั้งยังจำเป็นอย่างยิ่งในการหาวิธีทำให้บุคลากรภายในองค์กรที่ปฏิบัติงานอยู่ยังคงอยู่กับองค์กรสามารถปฏิบัติงานกับองค์กรได้ตลอดไปโดยไม่มีการลาออก (ฐิตาภัทร์ ทุทุมมา , 2563) สิ่งเหล่านี้ถือเป็นโจทย์สำคัญที่ผู้บริหารจำเป็นต้องคิดนโยบายเพื่อให้บุคลากรของตนเองผูกพันกับงานและองค์กร เพื่อนำพาให้องค์กรเติบโตได้อย่างยั่งยืน

ในสาเหตุข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่าบุคลากรภายในองค์กรล้วนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ เพราะบริษัทรับเหมาตกแต่งและออกแบบภายในจำเป็นต้องใช้บุคคลที่มีทักษะชั้นสูงด้านการปฏิบัติงานและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

ดังนั้นในการรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพให้คงอยู่เพื่อให้มีจำนวนเพียงพอต่อการดำเนินกิจการจึงเป็นสิ่งสำคัญ ผ่านการคิดนโยบายในการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรเพื่อลดอัตราการลาออกของพนักงาน เพราะการลาออกของพนักงานนั้นส่งผลกระทบในด้านการสร้างขีดความสามารถ และศักยภาพการแข่งขันขององค์กร เนื่องจากองค์กรได้สูญเสียบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญ และบุคคลเหล่านี้อาจจะนำความรู้จากบริษัทเดิมไปต่อยอดเพิ่มทักษะให้กับบริษัทคู่แข่ง ซึ่งนำไปสู่การสูญเสียงานขององค์กร (Loss of Career Organization) (กฤษดา เชียรวัฒนสุข และปริญญ์ ศุกรีเขตร, 2564) และการที่องค์กรมีพนักงานลาออกบ่อยยังส่งผลให้ต้นทุนในการบริหารงานสูงขึ้น และสูญเสียงบประมาณในการสรรหาพนักงาน การฝึกอบรมและการพัฒนาพนักงานใหม่ ทั้งนี้การมีบุคลากร ผู้มีความเชี่ยวชาญและมีความรู้ความเข้าใจต่อกิจการที่ตนรับผิดชอบย่อมเปรียบเสมือนทรัพยากรที่มีค่ายิ่งขององค์กรอันจะนำการดำเนินการขององค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อผลักดันองค์กรให้สามารถดำเนินกิจการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้อย่างทัดเทียม นั้น องค์กรจึงมีความจำเป็นในการรักษาดูแล บุคลากรให้มีความผูกพันกับองค์กรและเป็นสมาชิกขององค์กรให้ยาวนานที่สุด (Purich et al., 2022: Quick & Choo, 2014: Grier, 2007)

ในการที่จะทำให้พนักงานเกิดความตั้งใจในการทำงาน และสามารถปฏิบัติได้อย่างดี ทำงานเพื่อส่วนรวมได้นั้น องค์กรจำเป็นที่จะต้องใส่ใจในเรื่องแรงจูงใจในการทำงานทั้งภายนอกและภายในของพนักงานตนเองให้มากที่สุด เพราะแรงจูงใจถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับองค์กรในอุตสาหกรรมรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินเพื่อการเติบโต เพราะหากบุคลากรภายในบริษัทสามารถปฏิบัติงานได้ตามที่องค์กรตั้งเป้าหมายไว้ จะส่งผลต่อการเพิ่มผลลัพธ์ในการเติบโตของธุรกิจและสถานะทางการเงินที่เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของยอดจากส่วนแบ่งทางการตลาด (Pinder, 2014) สำหรับในการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานภายในองค์กรอุตสาหกรรมรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อิน สิ่งสำคัญอย่างแรกต้องมีการพัฒนาที่ตัวบุคคลโดยไม่มองพนักงานเป็นแค่เครื่องมือในการทำให้ก่อเกิดกำไร แต่ต้องมีการดูแลรักษาพนักงานของตนเองเพื่อให้เกิดความรักในการทำงาน ความผูกพันเมื่อทำงานกับองค์กร การส่งเสริมให้พนักงานมีความสุขในระหว่างการทำงาน สิ่งสำคัญต่อมา คือ เรื่องของสวัสดิการ การดูแลเพื่อให้พนักงานเกิดความสุขในการทำงานเพียงอย่างเดียวไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของพนักงานได้ดี (ศิริภูมิ ผายรัศมี, 2564) จำเป็นต้องมีการให้สวัสดิการขั้นพื้นฐานที่ตอบโจทย์ในการดำรงชีวิตของบุคลากรที่เข้ามาทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสวัสดิการการรักษาเมื่อเจ็บป่วย จำนวนวันลา เงินเดือน หรือสิ่งตอบแทนที่นอกเหนือเงินเดือน เพราะบุคคลทุก ๆ คน ล้วนมีความต้องการที่นอกเหนือจากแค่ในการทำงานดังทฤษฎีของมาส์โลว์ ที่กล่าวว่า บุคคลทุก ๆ คนล้วนมีความต้องการ 5 ขั้นตอนในการดำรงชีวิต โดยแต่ละขั้นตอนจะประกอบไปด้วย (1) ความต้องการด้านพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต (2) ความต้องการด้านความปลอดภัย (3) ความต้องการด้านความรัก (4) ความต้องการการเคารพนับถือ และ (5) ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เมื่อบุคคลได้ในความต้องการเหล่านี้จากองค์กร สามารถส่งเสริมแรงจูงใจขั้นต่อมาด้วยการใช้ทฤษฎีของ Herzberg (1959) ผ่านปัจจัยด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและแรงจูงใจในด้านปัจจัยค้ำจุน พนักงานจะเกิดทัศนคติในทิศทางบวกและเกิดความผูกพันความรักในองค์กรได้อย่างไม่ยาก (Ahmed, et al., 2020)

ตามทฤษฎีของ Herzberg สามารถอนุมานได้ว่าการจะเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานนั้นจำเป็นต้องมี (1) ปัจจัยจูงใจ หรือปัจจัยกระตุ้น ซึ่งรวมถึงตัวแรงงานเอง หรือลักษณะของแรงงาน อันมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยสุขอนามัย หรือปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่ส่งเสริมความพึงพอใจในการทำงาน

อย่างแท้จริง (2) ปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยสุขอนามัย คือสิ่งที่อยู่ในความต้องการและไม่มีวันหมดไป โดยเป็นสิ่งที่จะมีเพิ่มขึ้นในระยะต่อไป อันสามารถช่วยลดความไม่พอใจในการทำงานแต่จะไม่สร้างความพึงพอใจที่แท้จริงและยั่งยืน (3) บุคคลจะพอใจกับงานของตนเมื่อตระหนักว่างานของตนมีความหมายต่อองค์กรและต่อตนเอง (4) ในกระบวนการจูงใจที่มุ่งสร้างแรงจูงใจเชิงบวก จะต้องมีการคิดค้นและกำหนดปัจจัยต่าง ๆ 2 ประเภท คือ ปัจจัยจูงใจ หรือปัจจัยกระตุ้น และปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยสุขอนามัย ในเวลาเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่าการที่ผู้บริหารจะนำแนวคิดทฤษฎีของ Herzberg ไปปรับใช้ในการทำงาน โดยการสร้างบรรยากาศในการทำงานให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจโดยคำนึงถึงปัจจัยค้ำจุนซึ่งได้แก่ มีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี นโยบายและการบริหารจัดการที่ชัดเจน ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในที่ทำงาน เงินเดือนที่เหมาะสม ประโยชน์ตอบแทนที่เพียงพอรวมทั้งความมั่นคงของงาน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยค้ำจุนเหล่านี้จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นและเมื่อมีปัจจัยเหล่านี้อยู่แล้วก็จะเป็นการง่ายที่จะจูงใจบุคลากร โดยใช้ปัจจัยจูงใจเพื่อให้เกิดความผูกพันต่อองค์กรกลับมาในที่สุด (แก้วตา เข้มแข็ง, 2559)

จากข้อความที่ได้อธิบายข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า ปัจจุบันในการแข่งขันที่สูงขึ้นของอุตสาหกรรมรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินที่มีการแข่งขันที่ทวีความรุนแรง ทำให้หลาย ๆ บริษัทต้องการบุคคลที่มีทักษะ ความชำนาญทั้งด้านการปฏิบัติออกแบบที่มีความคิดสร้างสรรค์และสามารถปฏิบัติงานร่วมกันกับบุคคลอื่น ๆ ภายในองค์กรได้นั้น จำเป็นที่จะต้องใส่แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้พนักงานสามารถทำงานกับองค์กรได้อย่างมีความสุข ยั่งยืน และต้องการอยู่กับองค์กรอย่างยาวนานไม่ลาออกไปอยู่กับบริษัทคู่แข่ง แต่การที่จะใส่แรงจูงใจไปให้กับบุคคลทุก ๆ คนเหมือนกันนั้นเป็นเรื่องที่ยาก เพราะพฤติกรรมและความต้องการในการกระตุ้นแรงจูงใจในการทำงานของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน จึงเป็นโจทย์ที่ยากต่อการนำแรงจูงใจกระตุ้นให้กับพนักงาน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาแรงจูงใจที่จะทำให้พนักงานแต่ละคนมีความต้องการทำงานกับองค์กรอย่างมากที่สุด และค้นหาว่าแรงจูงใจด้านใดที่ส่งผลต่อความผูกพันน้อยที่สุดเพื่อนำไปพัฒนา แก้ไขนโยบายเพื่อป้องกันการสูญเสียบุคลากรภายในองค์กร รวมไปถึงการเสริมแรงเพื่อเพิ่มความผูกพันกับองค์กรให้กับบุคลากรปฏิบัติงานอยู่ โดยผู้วิจัยใช้ตัวแปรต้นในการศึกษา คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ที่จะนำไปสู่การเกิดปัจจัยความผูกพัน จึงได้จัดทำวิจัยเรื่อง “ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร” ขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนออิทธิพลของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน จะมีความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีผลต่อความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยที่มีขอบเขตและรายละเอียด ในการดำเนินการวิจัยดังนี้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานภายในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประชากรที่เป็นพนักงานจำนวน 1,198 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานภายในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 300 คน ตามแนวคิดของ Taro Yamane (1973) ซึ่งสามารถแสดงวิธีการคำนวณขนาดตัวอย่างได้ดังนี้

$$n=\frac{N}{1+Ne^2}$$ แทนค่า $$n=\frac{1198}{1+1198(.05)^2}=n=\frac{1198}{3.995}=299.87\approx 300$$ คน

เมื่อคำนวณกลุ่มตัวอย่างได้แล้ว ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Random Sample) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการเก็บแบบสอบถาม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องภายใต้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพนักงานภายในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2-3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยแรงจูงใจในปฏิบัติงาน แบ่งออกเป็นปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน มีจำนวน 43 ข้อ และปัจจัยความผูกพันองค์กร จำนวน 15 ข้อ

โดยส่วนที่ 2-3 มีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยข้อคำถามที่ใช้เป็นมาตราส่วนประมาณค่าในการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (Likert Scale)

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ความผูกพันองค์กร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นนิยามตัวแปรและดัชนีชี้วัด

2) สร้างแบบสอบถามและข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่กำหนดตามดัชนีชี้วัด ภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3) นำแบบสอบถามที่ผ่านการประเมินจากอาจารย์ที่ปรึกษามาทำการทดสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) มาทำการทดสอบค่า Tryout กับพนักงานภายในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในที่อยู่นอกเหนือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาจำนวน 30 คน เพื่อนำคำตอบมาวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับโดย การหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ซึ่งผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแต่ละตัวแปรควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป และค่าจำแนกรายข้อ (Corrected Item-Total Correlation) ของแต่ละข้อคำถามควรมีค่าตั้งแต่ 0.30 หากมีข้อคำถามใดทำให้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของตัวแปรใด ๆ ต่ำกว่า 0.70 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อคำถามใด ๆ ต่ำกว่า 0.30 ต้องทำการปรับปรุงแก้ไข หรือตัดข้อคำถามนั้นออก (Hair et al., 2006; Nunnally, 1978) ซึ่งจะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญและอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเชื่อถือได้ โดยในการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาครั้งนี้ สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient)

ตัวแปร	Cronbach's Alpha Coefficient
แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	.947
ความผูกพันองค์กร	.932

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) เก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างเดือนมิถุนายน-กันยายน พ.ศ. 2566 กับพนักงานภายในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยการแจกแบบสอบถามให้กับพนักงานภายในบริษัทด้วยการขอความอนุเคราะห์ก่อนทำการส่งแบบสอบถาม

2) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามจำนวน 300 ชุด จากนั้นนำมาลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติต่อไป

6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

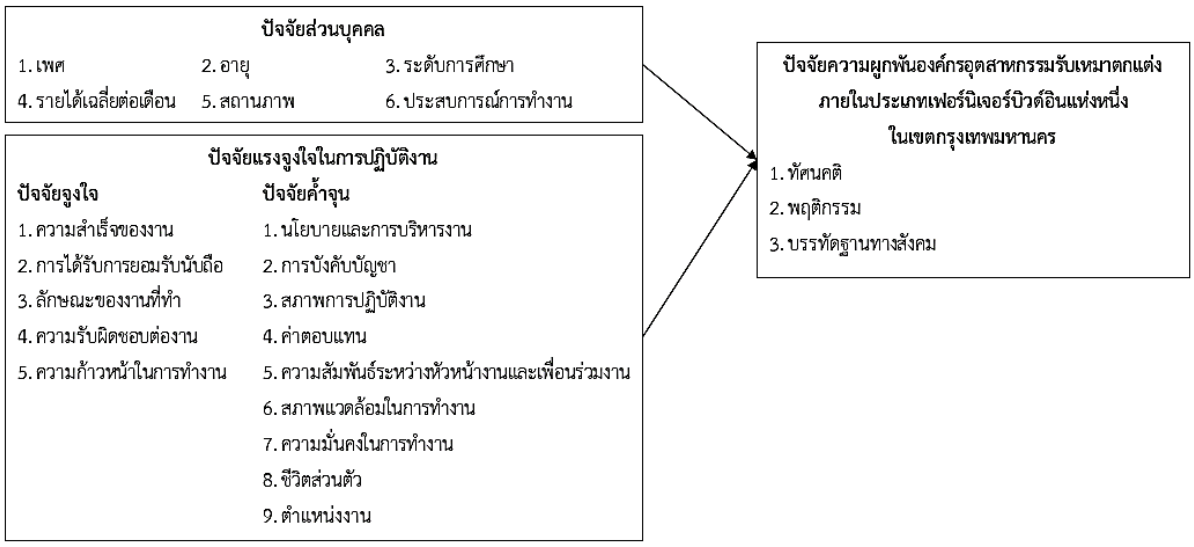
1) การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานภายในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้วยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และความผูกพันองค์กร ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการแปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร

3) สถิติอนุมานหรือสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) ประกอบด้วย การวิเคราะห์เปรียบเทียบหาความแตกต่างกันของตัวแปร t-test การวิเคราะห์การเปรียบเทียบเพื่อหาความแตกต่างมากกว่าสองกลุ่ม โดยการหาค่าเฉลี่ย F-test และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) สำหรับการพยากรณ์ค่าอิทธิพลของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรของพนักงานภายในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาพัฒนาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พนักงานองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 261 คน (ร้อยละ 87.0) อายุระหว่าง 31-35 ปี จำนวน 144 คน (ร้อยละ 48.0) มีวุฒิการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 188 คน (ร้อยละ 62.7) มีรายได้อยู่ที่ 45,001 บาทขึ้นไป จำนวน 110 คน (ร้อยละ 36.7) สถานภาพโสด จำนวน 188 คน (ร้อยละ 62.7) มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ระหว่าง 1-3 ปี จำนวน 151 คน (ร้อยละ 50.3)

2. ผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นโดยรวมของผู้ตอบแบบสอบถามระดับปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของตัวแปรแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ปัจจัยจูงใจ			
ความสำเร็จของงาน	3.78	.945	มาก
การได้รับการยอมรับนับถือ	3.81	.970	มาก
ลักษณะของงานที่ทำ	3.86	.978	มาก
ความรับผิดชอบต่องาน	3.76	1.028	มาก
ความก้าวหน้าในการทำงาน	3.76	.949	มาก
รวมปัจจัยจูงใจ	3.79	.904	มาก
ปัจจัยค้ำจุน			
นโยบายและการบริหารงาน	3.52	.905	มาก
การบังคับบัญชา	3.58	.998	มาก
สภาพการปฏิบัติงาน	3.72	.998	มาก
ค่าตอบแทน	3.81	.947	มาก
ความสัมพันธ์กับหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน	3.95	.873	มาก
สภาพในการทำงาน	3.87	.905	มาก
ความมั่นคงในการทำงาน	3.77	.586	มาก
ชีวิตส่วนตัว	3.99	.620	มาก
ตำแหน่งงาน	4.16	.629	มาก
รวมปัจจัยค้ำจุน	3.82	.603	มาก
รวมปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	**3.81**	**.718**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.81, S.D.=.718) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับตามเกณฑ์จากมากไปหาน้อย สามารถกล่าวได้ว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ปัจจัยค้ำจุน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.82, S.D.=.603) รองลงมา คือ ปัจจัยจูงใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.79, S.D.=.904) โดยแต่ละปัจจัยสามารถแยกอธิบายได้ดังนี้

1. ปัจจัยจูงใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.82, S.D.=.603) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับตามเกณฑ์จากมากไปหาน้อย สามารถกล่าวได้ว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านลักษณะของงานที่ทำ ($\bar{X}$=3.86, S.D.=.978) รองลงมา คือ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ($\bar{X}$=3.81, S.D.=.970) รองลงมา คือ ด้านความสำเร็จของงาน ($\bar{X}$=3.78, S.D.=.945) รองลงมา คือ ด้านความก้าวหน้าในการทำงาน ($\bar{X}$=3.76, S.D.=.949) รองลงมา คือ ด้านความรับผิดชอบต่องาน ($\bar{X}$=3.76, S.D.=1.028) ตามลำดับ

2. ปัจจัยค้ำจุน ($\bar{X}$=3.79, S.D.=.904) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับตามเกณฑ์จากมากไปหาน้อย สามารถกล่าวได้ว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านชีวิตส่วนตัว ($\bar{X}$=4.16, S.D.=.629) รองลงมา คือ ด้านชีวิตส่วนตัว ($\bar{X}$=3.99, S.D.=.620) รองลงมา คือ ด้านความสัมพันธ์กับหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน ($\bar{X}$=3.95, S.D.=.873) รองลงมา คือ ด้านสภาพในการทำงาน ($\bar{X}$=3.87, S.D.=.905) รองลงมา คือ ด้านค่าตอบแทน ($\bar{X}$=3.81, S.D.=.947) รองลงมา คือ ด้านความมั่นคงในการทำงาน ($\bar{X}$=3.77, S.D.=.586) รองลงมา คือ ด้านสภาพการปฏิบัติงาน ($\bar{X}$=3.72, S.D.=.998) รองลงมา คือ ด้านการบังคับบัญชา ($\bar{X}$=3.58, S.D.=.998) รองลงมา คือ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ($\bar{X}$=3.52, S.D.=.905) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของตัวแปรความผูกพันองค์กร

ความผูกพันองค์กร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ทัศนคติ	3.87	.663	มาก
พฤติกรรม	4.04	.587	มาก
บรรทัดฐานของสังคม	3.88	.753	มาก
รวมความผูกพันองค์กร	**3.93**	**.601**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยความผูกพันองค์กร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.93, S.D.=.601) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับตามเกณฑ์จากมากไปหาน้อย สามารถกล่าวได้ว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านพฤติกรรม ($\bar{X}$=4.04, S.D.=.587) รองลงมา คือ ด้านบรรทัดฐานของสังคม ($\bar{X}$=3.88, S.D.=.753) รองลงมา คือ ด้านทัศนคติ ($\bar{X}$=3.87, S.D.=.663) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ตามสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน จะมีความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบปัจจัยความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	t-test	F-test	ความผูกพันองค์กร	แปลผล
เพศ	2.230		.030*	สนับสนุน
อายุ		1.085	.364	ไม่สนับสนุน
ระดับการศึกษา		2.891	.050*	สนับสนุน
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		2.457	.046*	สนับสนุน
สถานภาพ		0.003	.997	ไม่สนับสนุน
ประสบการณ์ในการทำงาน		5.285	.001*	สนับสนุน

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ในการทำงาน ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้

ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ และสถานภาพ ไม่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้

สมมติฐานข้อที่ 2 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีผลต่อความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

เป็นการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) เพื่อหาค่าอิทธิพลของตัวแปรแรงจูงใจในการปฏิบัติงานสู่ความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ

ตัวแปร		Unstandardized Coefficient B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)		.567	.208		3.209	.001*
ปัจจัยจูงใจ						
ลักษณะของงานที่ทำ	(X1)	.116	.113	.183	1.032	.303
การได้รับการยอมรับนับถือ	(X2)	.069	.101	.112	.682	.496
ความสำเร็จของงาน	(X3)	.003	.102	.005	.028	.978
ความก้าวหน้าในการทำงาน	(X4)	.055	.098	.088	.567	.571
ความรับผิดชอบต่องาน	(X5)	.025	.062	.037	.399	.690
ปัจจัยค้ำจุน						
ตำแหน่งงาน	(X6)	.115	.066	.191	1.746	.082
ชีวิตส่วนตัว	(X7)	.063	.073	.104	.855	.393
ความสัมพันธ์กับหัวหน้างาน และเพื่อนร่วมงาน	(X8)	.010	.064	.015	.153	.879
สภาพในการทำงาน	(X9)	.084	.084	.122	1.006	.315
ค่าตอบแทน	(X10)	.126	.078	.190	1.626	.105
ความมั่นคงในการทำงาน	(X11)	.217	.062	.211	3.498	.001*
สภาพการปฏิบัติงาน	(X12)	.356	.068	.367	5.264	.000*
การบังคับบัญชา	(X13)	.310	.066	.324	4.663	.000*
นโยบายและการบริหารงาน	(X14)	.141	.689	.158	.205	.838
R=.762		R^2=.580		F=28.127		

SE_{est}=.399 R^2_{adj}=.560 a=.567

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 พบว่า ตัวแปรปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานมีผลต่อความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความมั่นคงในการทำงาน (t=3.498, Sig.=.001) สภาพการปฏิบัติงาน (t=5.264, Sig.=.000) และการบังคับบัญชา (t=4.663, Sig.=.000)

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสร้างเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$Y=a +b(X_{11}) +b(X_{12}) +b(X_{13})$

แทนค่าได้ดังนี้

$Y=.567 + .217(X_{11}) +.356(X_{12}) +.310(X_{13})$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$Z= .211(Z_{11}) +.367(Z_{12}) +.324(Z_{13})$

สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีผลต่อความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ความมั่นคงในการทำงาน สภาพการปฏิบัติงาน และการบังคับบัญชามีค่า Beta ที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กร ซึ่งจากการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณจากการปรับแก้ของ (R^2) โดยมีค่าเท่ากับ .580 หรือคิดเป็น 58.0 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ .05

อภิปรายผล

งานวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความผูกพันองค์กร พบว่า การที่องค์กรให้ความมั่นคงในการทำงาน ทำให้พนักงานมีความตั้งใจในการทำงาน เพราะเชื่อว่าเมื่อตนเองตั้งใจทำงานกับองค์กรมากเท่าไหร่ องค์กรจะให้ความมั่นคงในการทำงานที่จะเป็นหลักประกันการมีรายได้ต่อตนเอง รวมไปถึงการให้สภาพการทำงานที่อิสระ การให้ความคิดในการออกแบบการทำงาน รวมไปถึงสายการบังคับบัญชาจากหัวหน้าล้วนมีผลต่อความผูกพันองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ มณีรัตน์ ทองโอน (2564) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กล่าวว่า เมื่อเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาในการทำงานที่แตกต่างกัน ทำให้ความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรดา ไชยบรรดิษฐ์ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กล่าวว่า สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 11-20 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี และปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีผลต่อความผูกพันองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุศราคัม รักท้วม (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านแรงจูงใจ

ที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานโรงพยาบาลบางปะกอก 9 อินเตอร์เนชั่นแนล กล่าวว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ได้แก่ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการปฏิบัติงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และตำแหน่งงานที่แตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน ส่วนเพศที่แตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจีราวรรณ ชูแก้ว (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี กล่าวว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุไม่เกิน 30 ปี สถานภาพโสดด ระดับการศึกษาปริญญาตรี เงินเดือนที่ได้รับต่อเดือนไม่เกิน 20,000 บาท และมีระยะเวลาการทำงานไม่เกิน 5 ปี ทั้งนี้เมื่อทำการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา เงินเดือนที่ได้รับต่อเดือน และระยะเวลาการทำงาน ที่แตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน

2. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความผูกพันองค์กร พบว่า ความมั่นคงในการทำงาน สภาพการปฏิบัติงาน และการบังคับบัญชา ส่งผลต่อความผูกพันองค์กร เนื่องจากพนักงานภายในองค์กรให้ความสำคัญจากสิ่งที่องค์กรมอบไว้คือความมั่นคง และอิสระในการให้ความคิด การออกแบบ รวมไปถึงเรื่องของการเสนอแนะที่ส่งผลต่อการออกแบบสินค้าที่เป็นเฟอร์นิเจอร์ โดยการให้สภาพการปฏิบัติงานที่อิสระเช่นนี้ทำให้พนักงานมีความรัก ความผูกพันต่อองค์กร รวมไปถึงสายการบังคับบัญชาจากหัวหน้าที่ไม่ซับซ้อน หัวหน้าเป็นบุคคลที่เข้ามาร่วมงาน ไม่สั่งการเพียงอย่างเดียว ส่งผลต่อด้านจิตใจในการปฏิบัติงาน ที่ส่งผลต่อความผูกพันด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มณีรัตน์ ทองโอน (2564) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กล่าวว่า ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความเต็มใจและทุ่มเทในการทำงานเพื่อองค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความเชื่อมั่นและยอมรับเป้าหมายขององค์กร และด้านความปรารถนาที่จะพยายามรักษาความเป็นสมาชิกขององค์กร ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรพบว่า แรงจูงใจในการทำงานด้านเงินเดือน ค่าตอบแทน และสวัสดิการ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในการทำงาน มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิตาภัทร์ ทุทุมมา (2563) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการทำงานที่ผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่าย บิวตี้แอนด์เซลล์ (Beauty & Sale) กรณีศึกษา บริษัทเซ็นทรัลเทรดดิ้ง จำกัด ได้กล่าวว่า แรงจูงใจในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบในงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านลักษณะของงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านความสำเร็จในงาน ด้านความมั่นคงในงาน ด้านนโยบายและการบริหารงาน และด้านความก้าวหน้าในงาน ตามลำดับ ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรพบว่า ความผูกพันต่อองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความเชื่อและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมองค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มความสามารถเพื่อองค์กร และด้านความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกภาพขององค์กร ตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า แรงจูงใจในการทำงานที่สามารถพยากรณ์ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความเชื่อและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมองค์กร ได้แก่ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านความมั่นคงในงาน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านความรับผิดชอบในงาน มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มความสามารถเพื่อองค์กร ได้แก่ ด้านลักษณะของงาน ด้านนโยบายและการบริหารงาน มีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .01 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านความมั่นคงในงาน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกภาพขององค์กร ได้แก่ ด้านนโยบายและการบริหารงาน และด้านความมั่นคงในงาน มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้ใหม่

ความผูกพันองค์กรของพนักงานองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อิน เป็นผลมาจากการที่องค์กรได้นำแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การจัดตั้งนโยบายเพื่อให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ ทั้งนี้บุคคลจะมีความผูกพันต่อองค์กรมากยิ่งขึ้นเมื่อองค์กรได้แสดงสิ่งที่สามารถทำให้พนักงานรู้สึก รับรู้ว่าเมื่อตนเองทำงานกับทางองค์กรแล้วจะเกิดความมั่นคงทางกายภาพ และทางจิตใจ การปฏิบัติงานภายในองค์กรจะต้องรู้สึกปลอดภัย ไม่เกิดอันตรายระหว่างการปฏิบัติงาน สสภาพแวดล้อมที่ปฏิบัติงานมีผลกระทบอย่างมากเมื่อปฏิบัติงานภายในองค์กร เนื่องจากพื้นที่ในการปฏิบัติงานจะต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถระบายอากาศได้ดี การทำเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินไม่ใช่เพียงแค่ต้องเป็นพื้นที่เปิดโล่ง แต่ยังต้องรวมถึงอากาศที่ถ่ายเท ลดมลพิษในระหว่างทำงานจากเศษฝุ่นละออง และการทำงานที่ใช้สายบังคับบัญชาเปลี่ยนมาเป็นหัวหน้าทีมผู้ร่วมงานและวิเคราะห์ปัญหา รวมไปถึงการเป็นผู้นำที่ดี สิ่งเหล่านี้ช่วยให้พนักงานเกิดความผูกพันต่อองค์กรมากที่สุด

สรุป

ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในประเภทเฟอร์นิเจอร์บิวด์อินแห่งหนึ่ง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาให้บุคคลเกิดความผูกพันต่อองค์กรมากยิ่งขึ้นโดยอาศัยปัจจัยแรงจูงใจด้านปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนเข้ามาเป็นตัวแปรต้นในการศึกษา ทั้งนี้เมื่อศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้วิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ในการทำงาน มีผลกระทบต่อความผูกพันองค์กร กล่าวคือ บุคคลที่มีรายได้สูง และมีประสบการณ์ในการทำงานที่มากขึ้น จะยิ่งมีความผูกพันต่อองค์กร เนื่องจากได้รับสวัสดิการที่มากเพียงพอต่อการเลี้ยงชีพตนเอง เมื่อนำมาศึกษาผลลัพธ์ที่ได้จากแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน กล่าวได้ว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานทั้งด้านปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน ส่งผลต่อความผูกพันของพนักงานภายในองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพยากรณ์อิทธิพลค่าระหว่างตัวแปรต้นไปหาตัวแปรตาม ได้อยู่ที่ร้อยละ 58.0 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งหมายความว่า ปัจจัยแรงจูงใจเข้ามามีอิทธิพลต่อตัวพนักงานที่จะทำให้เกิดความผูกกันต่อองค์กรเพียงแค่ 58 เปอร์เซ็นต์ จึงกล่าวได้ว่ายังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่สามารถส่งผลต่อความผูกพันองค์กรถึงร้อยละ 42.0

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในด้านปัจจัยจูงใจ บริษัทหรือองค์กรควรมีการเพิ่มแรงผลักดันในความรับผิดชอบของพนักงานเพิ่มขึ้นด้วยความพยายามเข้าใจถึงพฤติกรรมของพนักงานและเสริมแรงผลักด้วยการให้เห็นถึงผลที่จะเกิดขึ้นหากไม่สามารถปฏิบัติงานได้ทันตรงต่อเวลา

2) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านปัจจัยค้ำจุน บริษัทหรือองค์กรควรมีการวางแผนนโยบายในการทำงาน การใช้คำสั่งในการสั่งการมาเป็นการให้คำปรึกษาหรือหาแนวทางในการทำงานร่วมกันเพื่อให้พนักงานภายในองค์กรเห็นถึงความเท่าเทียมในการทำงาน การมีหัวหน้าทีมที่ดีในการชี้แนวทางเพื่อการดำเนินงานภายในองค์กรและร่วมแก้ไขปัญหาร่วมกัน รวมไปถึงการใช้นโยบายในการทำงานที่ชัดเจน

3) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของความผูกพันองค์กร บริษัทหรือองค์กรควรมีการใส่ใจในการแก้ไขหรือปรับนโยบายในการปฏิบัติงานภายใน เพื่อให้พนักงานรู้สึกว่าองค์กรเป็นเหมือนบ้านหลังที่สองที่เข้ามาทำงานแล้วรู้สึกสบายใจ ต้องการทำงานตลอดเวลา การปรับหัวหน้างานเป็นหัวหน้าทีม และเปลี่ยนจากการสั่งการมาเป็นการให้คำแนะนำ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้พนักงานรู้สึกว่าตนเองและหัวหน้าทีมสามารถร่วมกันทำงานและปรึกษาเรื่องงานกันได้ง่ายขึ้น

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณทำการวิจัยโดยเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างกับพนักงานภายในบริษัทเดียวเท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการขยายกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยให้มากขึ้น เพื่อให้งานวิจัยที่ได้มีคุณภาพของเนื้อหา และได้ผลการวิจัยที่สามารถนำมาปรับใช้กับองค์กรในบริษัทเดียวกันได้มากขึ้น

2) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ทำให้คุณภาพของข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามเป็นการคิดขึ้นมาของผู้วิจัยเพียงเท่านั้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรนำการวิจัยเชิงคุณภาพเข้ามาศึกษาร่วมเป็นการศึกษาแบบผสมผสาน เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลในเชิงกว้างจากแนวคิดของพนักงานได้ลึกมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะเจอตัวแปรเพิ่มเติมที่สามารถนำมาใช้ในการวิจัยครั้งไป

3) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำปัจจัยความพึงพอใจ ความภักดีองค์กร และความสำเร็จของธุรกิจ เข้ามาใช้ในการศึกษา และควรทำการศึกษาแบบบุพปัจจัยเพื่อให้งานวิจัยมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้งานได้ต่อในหลากหลายสาขาวิชา

เอกสารอ้างอิง

กฤษดา เชียรวัฒนสุข และปริญญ์ ศุกรีเขตร. (2564). ความสัมพันธ์ของการรับรู้ความสามารถของตนเองและแรงจูงใจในการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารรัชต์ภาคย์. 15(40), 96-110.

แก้วตา เข้มแข็ง. (2559). ทฤษฎีแรงจูงใจ. เรียกใช้เมื่อ 26 มิถุนายน 2566 จาก https://www.gotoknow.org/posts/208291.

จีราวรรณ ชูแก้ว. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการทั่วไป). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชมงคลธัญบุรี.

ฐิตาภัทร์ ทุทุมมา. (2563). แรงจูงใจในการทำงานที่ผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่าย บิวตี้แอนด์เซลล์ (Beauty & Sale) กรณีศึกษา บริษัทเซ็นทรัลเทรดดิ้ง จำกัด. สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธีรดา ไชยบรรดิษฐ. (2562). แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

บุศราคัม รักท้วม. (2562). ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานโรงพยาบาลบางปะกอก 9 อินเตอร์เนชั่นแนล. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการทั่วไป). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม.

มณีรัตน์ ทองโอน. (2564). แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศิริภูมิ ผายรัศมี. (2564). อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานและพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของพนักงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทตัวแทนจำหน่าย และศูนย์บริการรถยนต์แห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี. Pathumthani University Academic Journal. 13(2), 76-92.

Ahmed, S., et al. (2020). A study on trust restoration efforts in the UK retail banking industry. The British Accounting Review. 52(1), 100871-100914.

Grier, W. A. (2007). Credit analysis of financial institutions. (2nd ed). United Kingdom: Euromoney Books.

Hair, E., et al. (2006). Children's school readiness in the ECLS-K: Predictions to academic, health, and social outcomes in first grade. Early Childhood Research Quarterly. 21(4), 431-454.

Fredricks, R. (1959). Herzberg's Two-Factor Theory of Motivation. *Harvard Business Review*, 46(1), 53–62.

Nunnally, J. C. (1978). An Overview of Psychological Measurement. In: Wolman, B.B. (eds) Clinical Diagnosis of Mental Disorders. Boston, MA: Springer.

Pinder, C. C. (2014). Work motivation in organizational behavior. psychology press.

Purich, K., et al. (2022). Analysis of 100 consecutive colorectal cancers presenting at a Canadian tertiary care centre: delayed diagnosis and advanced disease. Canadian Journal of Surgery. 65(Special), S66-S66.

Quick, D., & Choo, K. K. R. (2014). Impacts of increasing volume of digital forensic data: A survey and future research challenges. Digital Investigation. 11(4), 273-294

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis. New York, Evanston & London and John Wetherill, Inc.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยแบบออนไลน์ของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

Causal Factors Influencing Online Insurance Purchasing Decision of An Insurance Company in Bangkok

เสรี จรัสนิรัติศัย
Saree Jarasnirattisai
บุญทอง เอื้อหิรัญญานนท์
Boonthong Uahiranyanon
มณีกัญญา นากามัทสึ
Maneekanya Nagamatsu
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
Southeast Asia University
E-mail: S6541410012@sau.ac.th

Received: 10 November 2023; Revised: 4 February 2024; Accepted: 23 February 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ การยอมรับเทคโนโลยี และการตัดสินใจซื้อ และ 2) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัท จำนวน 400 คน ภายใต้แนวคิดของ Cochran et al., (1953) ด้วยวิธีไม่อาศัยความน่าจะเป็น (non-probability) และใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive random sampling) สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ การยอมรับเทคโนโลยี และการตัดสินใจซื้ออยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.59, 3.67, และ 4.02 ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.94, 0.94, และ 0.78 ตามลำดับ และ 2) พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ผ่านการยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร มีอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.773 และการยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลรวมต่อการตัดสินใจซื้อ มีอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.356 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร มากกว่าการยอมรับเทคโนโลยี

คำสำคัญ: พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์, การยอมรับเทคโนโลยี, การตัดสินใจซื้อประกันภัย

Abstract

The objective of this research was to study 1) the level of online consumer behaviour, technology acceptance, and purchase decisions and 2) causal factors affecting the insurance purchase decision of an Insurance Company, Bangkok. A questionnaire was employed to collect data from 400 samples who bought insurance from that insurance company in Bangkok under the concept of Cochran et al., (1953). A non-probability method and purposive random sampling was used, the statistics used in the research were frequency, percentage, mean, standard deviation, and analysis of structural equations modelling by statistical packages.

The results of the research showed that: 1) the level of online consumer behaviour, technology acceptance, and purchasing decisions were at a high level. The average deviations were 3.59, 3.67, and 4.02 respectively, and the standard deviations were 0.94, 0.94, and 0.78 respectively; and 2) Online consumer behaviour, through technology acceptance, influences the insurance purchasing decisions of an insurance Company in Bangkok with a total influence of 0.773, and technology acceptance has a total influence on insurance purchasing decisions. The total influence was 0.356, which shows that online consumer behaviour influences a company's insurance purchasing decisions more than technology acceptance.

Keywords: Online customer behaviour, technology acceptance, decision to purchase insurance

บทนำ

การแข่งขันโลกของธุรกิจประกันมีความรุนแรงมากเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี เป็นผลมาจากปัจจุบันผู้คนให้ความสนใจในความมั่นคงของการดำเนินชีวิต ต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่ตนเองสร้างมา การทำประกันภัยคือทางออกที่ช่วยคุ้มครองและช่วยประหยัดเรื่องค่าใช้จ่ายในกรณีเกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่ไม่คาดฝันขึ้น ทั้งยังเป็นการช่วยเสริมสร้างสวัสดิการทางสังคมประเภทหนึ่ง การทำประกันชีวิตในรูปแบบสะสมทรัพย์ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างเงินออมระยะยาว ในลักษณะของการออมกึ่งบังคับในรูปแบบของการชำระเบี้ยประกันตลอดสัญญาระยะยาว ซึ่งผู้ออมจะต้องออมอย่างสม่ำเสมอตลอดอายุในสัญญากรมธรรม์ตามที่ระบุและจะได้รับเงินก้อนเมื่อครบอายุตามสัญญา (หฤทัย พงษ์ศิริโสภาพร, 2561)

การดำเนินชีวิตของผู้คนในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีดิจิทัล มีการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์พร้อมกับข้อมูลที่หลากหลาย ทำให้พฤติกรรมผู้บริโภคในยุคใหม่มีความเปลี่ยนแปลงไป เมื่อสำรวจพบว่า ปัจจุบันผู้คนที่เป็นบุคคลเมืองมีการใช้เทคโนโลยีผ่านสังคมออนไลน์ทุกเพศทุกวัย ทำให้การเข้าถึงของเทคโนโลยีเหล่านี้ต้องมาพร้อมกับการยอมรับของเทคโนโลยีตามไปด้วย เพราะการยอมรับเทคโนโลยีย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ การพบเห็นสิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมผู้บริโภคในเรื่องของการยอมรับเทคโนโลยีที่เห็นได้ชัดเจนผ่านช่วงการะบาดของโควิด 19 คือ ผู้คนมีพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยีผ่านการซื้อสินค้าออนไลน์เพิ่มขึ้น การชำระเงินแบบไร้การสัมผัส หรือการชำระเงินผ่านโมบายแบงค์กิ้ง (Mobile Banking) โดยพฤติกรรมที่แสดงได้ชัดเจนมากที่สุด คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลก่อนการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือเข้าใช้บริการระหว่างบุคคล (Funcrowd, 2022) สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงความ

เปลี่ยนแปลงไปของพฤติกรรมบุคคลที่ทำให้ธุรกิจต้องตระหนักถึงผลลัพธ์ว่าหากตนเองไม่พัฒนาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ อาจทำให้ไม่สามารถอยู่ใน Market Share ได้อีกต่อไป ดังนั้นบริษัทประกันภัยต่าง ๆ จึงได้เริ่มมีการขายกรมธรรม์ผ่านช่องทางออนไลน์ที่นอกเหนือจากการใช้ Direct Call หรือ Call Center โทรหาลูกค้าเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสร้างเว็บไซต์ขึ้นมาและทำการโปรโมทข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับกรมธรรม์ให้ถึงมือของกลุ่มผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น เพื่อให้รับสารในสิ่งที่บริษัทต้องการสื่อถึงด้วยเทคโนโลยีที่กลุ่มเป้าหมายได้ใช้กันผ่าน Platform ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น Facebook Twitter Instagram Line official หรือช่องทางอื่น ๆ อีกมากมาย (อรนี ยาโก๊ะ และคณะ, 2565) สิ่งเหล่านี้เป็นการสะท้อนว่าการยอมรับเทคโนโลยีของผู้บริโภคและการใช้สื่อสังคมออนไลน์ดิจิทัล ส่งผลต่อการทำธุรกิจของบริษัทประกันภัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นโจทย์สำคัญสำหรับผู้บริหาร คือ การคิดว่าวิธีที่จะทำให้กลุ่มเป้าหมายเห็นโฆษณา ข้อความ และประโยชน์ของการทำประกันจนเกิดการตัดสินใจซื้อในที่สุด (ฐิวรรณ หาจันดา และศุภสัณห์ ปรีดาวิภาค, 2563) บริษัทประกันภัยจะต้องให้ความสำคัญกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เกิดขึ้นผ่านช่องทางออนไลน์เป็นสำคัญ และต้องมุ่งค้นหาสิ่งที่ผู้บริโภคมุ่งหวังจากการเข้าใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้ได้ เพราะนอกเหนือจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเล่นโซเชียลหรือการตัดสินใจซื้อสินค้าทั่วไปแล้ว ผู้บริโภคยังมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ก่อนตัดสินใจซื้อ ผ่านการพูดคุยกันในกลุ่มสังคมตามเพจต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบถึงข้อดีข้อเสียในการตัดสินใจซื้อหรือใช้บริการสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยเช่นกัน (ศิริขวัญ วาวแวว และนภาวรรณ เนตรประดิษฐ์, 2564) จะเห็นได้ว่าการยอมรับเทคโนโลยีนั้นเป็นผลมาจากพฤติกรรมของผู้บริโภคออนไลน์ทั้งสิ้น ดังนั้นการทำตลาดที่ดีของบริษัทประกันภัยควรต้องมีการศึกษาในเรื่องของพฤติกรรมผู้บริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ร่วมด้วยในตัวที่นอกเหนือจากการทำเพียงแค่ส่วนประสมทางการตลาดหรือการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เพราะการซื้อประกันภัยสักตัวอาจเกิดจากความต้องการภายในที่มาจากพฤติกรรมของผู้บริโภค ทั้งนี้เมื่อสำรวจประชากรในประเทศไทย พบว่า มีประชากรที่ทำประกันภัยอยู่คิดเป็นร้อยละ 14.93 ซึ่งยังถือว่าสัดส่วนยังน้อย เมื่อคิดสัดส่วนของประชากรทั้งประเทศ (มทินา ธนภักดิ์หิรัญ, 2564) ดังนั้นหากบริษัทประกันภัยสามารถส่งสารและข้อมูลถึงกลุ่มประชากรที่เป็นเป้าหมายของตนเองให้ทราบถึงประโยชน์ของการซื้อประกันภัยอันนำไปสู่พฤติกรรมการค้นหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจซื้อได้ ก็จะทำให้ได้โอกาสในการเข้าแย่งส่วนแบ่งทางการตลาดเพิ่มมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการออกแบบกรมธรรม์ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด ก็จะยิ่งสร้างโอกาสในการทำกำไรให้กับบริษัทมากที่สุดเช่นกัน

จากข้อความข้างต้น ส่งผลให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาถึงพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงไป และอิทธิพลของการใช้เทคโนโลยีของผู้บริโภคที่จะนำไปสู่การตัดสินใจซื้อประกันภัยทั้งทางออนไลน์และออฟไลน์ จึงได้จัดทำงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยแบบออนไลน์ของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร” ขึ้น เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีอยู่ในปัจจุบันต่อความคิดเห็นในการตัดสินใจซื้อประกันภัยผ่านช่องทางการขายด้วยเทคโนโลยี และการทำตลาดของบริษัท โดยสามารถข้อมูลที่ได้นำมาพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการขายประกันเพื่อให้บริษัทสามารถขยายส่วนแบ่งทางการตลาด สร้างรายได้และกำไรต่อไปได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ การยอมรับเทคโนโลยี และการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยี
2. พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัย
3. การยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัย
4. พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ผ่านการยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี และปัจจัยการตัดสินใจซื้อ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ตัดสินใจซื้อประกันภัยผ่านบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ที่ไม่สามารถกำหนดกลุ่มประชากรที่ชัดเจนได้ และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ตัดสินใจซื้อประกันภัยผ่านบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยใช้สูตรตามแนวคิดของ Cochran et al., (1970) ซึ่งสามารถแสดงได้ดังนี้

จากสูตร $n = \frac{P(1-P)Z^2}{d^2}$

เมื่อ n แทนค่าของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย

P แทนค่าสัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการสุ่ม (0.5)

Z แทนค่าความมั่นใจระดับความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ Z มีค่าเท่ากับ 1.96 ที่มีระดับความเชื่อมั่นร้อย 95% (0.5)

d แทนค่าความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่างที่เกิดขึ้น = 0.05

แทนค่า n $= \frac{0.5(1-0.5)(1.96)^2}{(0.05)^2}$

$= 384.16$

ซึ่งจากการคำนวณได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมได้อยู่ที่ จำนวน 385 คน เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง และเพื่อผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้วิจัยขอศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 400 คน

สรุปได้ว่า ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลหลายตัวแปร (Multivariate Analysis) โดยการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง (SEM) ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมและเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นมากขึ้น ผู้วิจัยเลือกขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ จำนวน 400 ตัวอย่าง ซึ่งอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมตามแนวคิดของ Cochran et al., (1970) และได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ใช้วิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องภายใต้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัยโดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 2-4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ จำนวน 20 ข้อ ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี จำนวน 8 ข้อ และปัจจัยการตัดสินใจซื้อ จำนวน 20 ข้อ

โดยตอนที่ 2-4 มีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยข้อคำถามที่ใช้เป็นมาตราส่วนประมาณค่าในการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (Likert Scale) ซึ่งจะมีให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว โดยใช้คำถามที่แสดงระดับการวัดข้อมูลอันตรภาค (Interval Scale) ที่มีความหมายของเกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามความคิดเห็น ดังนี้

ระดับคะแนน	5	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ระดับคะแนน	4	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมาก
ระดับคะแนน	3	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
ระดับคะแนน	2	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อย
ระดับคะแนน	1	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ยตามแนวคิดของ Best (1977) ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.21-5.00	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.41-4.20	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมาก
ค่าเฉลี่ย	2.61-3.40	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.81-2.60	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00-1.80	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ การยอมรับเทคโนโลยี การตัดสินใจซื้อ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นนิยามตัวแปรและดัชนีชี้วัด

2) สร้างแบบสอบถามและข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่กำหนดตามดัชนีชี้วัด โดยภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นส่งขอความอนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) รายข้อเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับตัวแปรที่ต้องการวัด โดยเกณฑ์ในการเลือกข้อคำถามจะพิจารณาเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.5 โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อคำถามอยู่ที่ 0.67-1.00 ทุกข้อคำถาม (Hambleton & Cook, 1977)

4) นำแบบสอบถามที่ผ่านคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหามาทำการทดสอบค่า Tryout ที่เป็นผู้ตัดสินใจซื้อประกันภัยผ่านบริษัท ไอโออิ กรุงเทพ จำกัด (มหาชน) 30 คน ที่นอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน เพื่อนำคำตอบมาวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ซึ่งผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach

(Cronbach's Alpha Coefficient) ของแต่ละตัวแปรควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Hair et al., 2006; Nunnally, 1978) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ในการวิจัยครั้งนี้อยู่ที่ 0.921-0.970 ซึ่งสูงกว่า 0.7 แสดงว่าเครื่องมือสามารถนำไปใช้ได้ (Hair, et al, 2014)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) เก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน พ.ศ. 2566

2) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

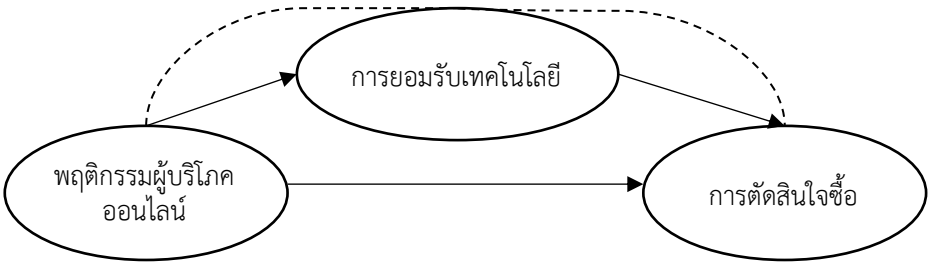
1) การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตัดสินใจซื้อประกันภัยผ่านบริษัท ไอโออิ กรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ด้วยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมผู้บริโภค การยอมรับเทคโนโลยี และการตัดสินใจซื้อด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการแปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร

3) สถิติอนุมานหรือสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร" ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาพัฒนาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 229 คน (ร้อยละ 57.3) อายุ 41-50 ปี จำนวน 115 คน (ร้อยละ 28.7) สถานภาพโสด จำนวน 233 คน (ร้อยละ 58.3) วุฒิการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 299 คน (ร้อยละ 74.8) อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 315 คน (ร้อยละ 78.7) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,001-35,000 บาท จำนวน 144 คน (ร้อยละ 36.0) เลือกซื้อกรมธรรม์ประกันภัยในรูปแบบประกันภัยระยนต์ จำนวน 294 คน (ร้อยละ 71.0) และบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุด คือ ตนเอง จำนวน 189 คน (ร้อยละ 47.3)

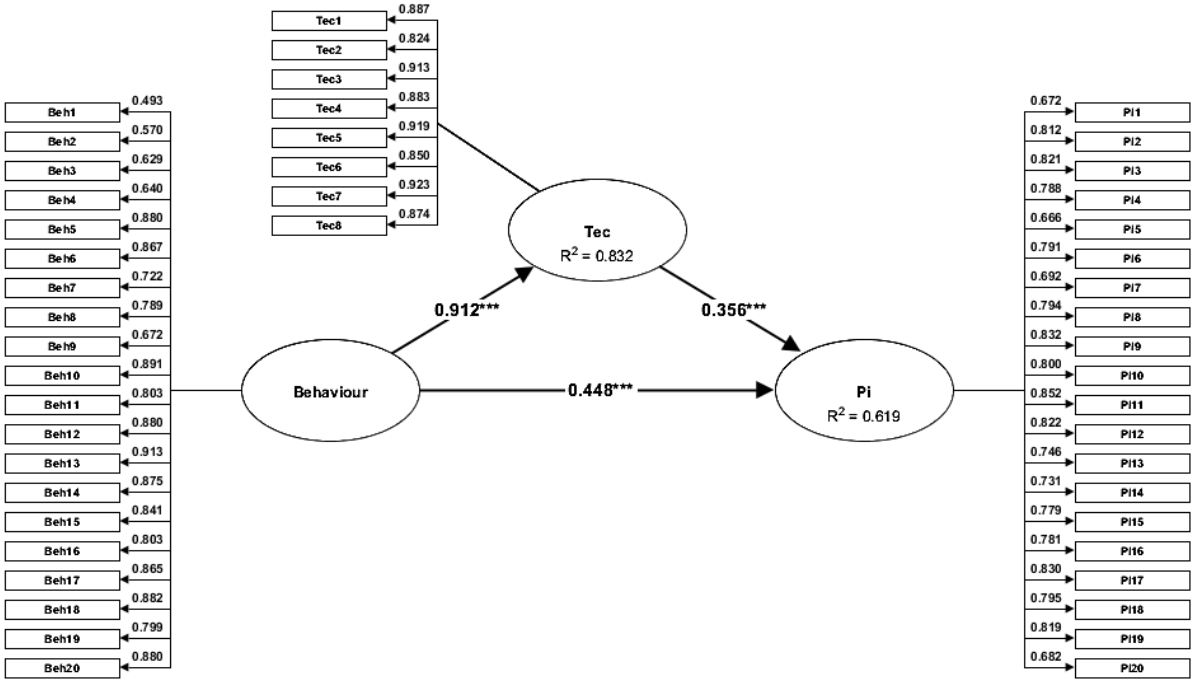
2. ผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 2-4 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นโดยรวมของผู้ตอบแบบสอบถามระดับปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี และปัจจัยการตัดสินใจซื้อ สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของตัวแปรโดยรวม

ตัวแปร/ปัจจัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์			
- ด้านการรับรู้ทางออนไลน์	3.50	0.96	มาก
- ด้านอารมณ์ทางออนไลน์	3.52	0.98	มาก
- ด้านความบันเทิงออนไลน์	3.74	0.95	มาก
- ด้านความต่อเนื่อง	3.52	0.91	มาก
- ด้านทัศนคติต่อสื่อออนไลน์	3.65	0.94	มาก
รวมปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์	3.59	0.94	มาก
การยอมรับเทคโนโลยี			
- ด้านการรับรู้ประโยชน์	3.69	0.94	มาก
- ด้านการรับรู้การใช้งานง่าย	3.65	1.00	มาก
รวมปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี	3.67	0.97	มาก
การตัดสินใจซื้อ			
- ด้านการรับรู้ปัญหา	4.28	0.82	มากที่สุด
- ด้านการค้นหาปัญหา	3.84	0.92	มาก
- ด้านการประเมิน	4.01	1.00	มาก
- ด้านการตัดสินใจซื้อ	4.02	0.84	มาก
- ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ	3.95	0.85	มาก
รวมปัจจัยการตัดสินใจซื้อ	4.02	0.88	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจซื้อ อันดับแรก ซึ่งอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.02 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.88 รองลงมา คือ การยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.97 และพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.59 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.94 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ระดับตัวแบบสมการโครงสร้างที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานครในภาพรวม โดยเป็นผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์เชิงถดถอยอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อและผลการทดสอบสมมติฐาน โดยสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ผ่านโปรแกรมทางสถิติด้านสังคมศาสตร์ได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 เส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแบบสมการโครงสร้าง

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัย

ตัวแปร (LV)	ค่าความผันแปร	อิทธิพล (EFFECT)	Behaviour	Tec
การตัดสินใจซื้อ (Pi)	0.619	DE	0.448***	0.356****
		IE	0.325***	0.000
		TE	0.773***	0.356****
การยอมรับเทคโนโลยี (Tec)	0.832	DE	0.912***	N/A
		IE	0.000	N/A
		TE	0.912***	N/A
พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ (Behaviour)	-	DE	N/A	0.000
		IE	N/A	0.000
		TE	N/A	0.000

หมายเหตุ: DE; Direct Effect, IE; Indirect Effect, TE; Total Effect, N/A; Not Applicable

หมายเหตุ: * หมายถึง p-value ≤ 0.10 หรือ ค่า t ≥ 1.65

** หมายถึง p-value ≤ 0.05 หรือ ค่า t ≥ 1.96

*** หมายถึง p-value ≤ 0.01 หรือ ค่า t ≥ 2.58

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมต่อการตัดสินใจซื้อ (Pi) พบว่า พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ (Behaviour) และการยอมรับเทคโนโลยี (Tec) มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจซื้อ (Pi) มีค่าเท่ากับ 0.448*** และ 0.356*** และพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ (Behaviour) มีอิทธิพลทางอ้อมสู่การตัดสินใจซื้อ (Pi) มีค่าเท่ากับ 0.325***

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมต่อการยอมรับเทคโนโลยี (Tec) พบว่า พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ (Behaviour) มีอิทธิพลทางตรงต่อการยอมรับเทคโนโลยี (Tec) มีค่าเท่ากับ 0.912***

ผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรอิสระ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสรุปสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

	สมมติฐานการวิจัย (Hypothesis)	**สัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.)**	**ค่า t-test**	**ผลลัพธ์**
H1	พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยี	0.912***	6.237	สนับสนุน
H2	พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัย	0.448***	4.125	สนับสนุน
H3	การยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัย	0.356***	3.473	สนับสนุน
H4	พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ผ่านการยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร	0.325***	3.428	สนับสนุน

จากตารางที่ 3 สามารถสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ดังนี้

1. พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยีในการซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.912*** หมายความว่า พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยีในการซื้อ (t=6.237)

2. พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.448*** หมายความว่า พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ (t=4.125)

3. การยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.356*** หมายความว่า การยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ (t=3.473)

4. พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ผ่านการยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.325**** หมายความว่า พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ผ่านการยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ (t=3.428)

อภิปรายผล

งานวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยีและการตัดสินใจซื้อ พบว่า บุคคลจะมีพฤติกรรมออนไลน์ในการยอมรับเทคโนโลยีต่อการตัดสินใจซื้อผ่านการรับรู้ผ่านทางออนไลน์ด้วยการรับรู้ข่าวสาร รายละเอียดของกรมธรรม์ประกันภัยผ่านการค้นหาทางออนไลน์ รวมไปถึงการเลือกดูกรมธรรม์ต่าง ๆ อย่างสะดวกสบาย ไม่รู้สึกกดดันเมื่อเมื่อเทียบกับการคุยกับตัวแทนขายที่มีการชี้นำ แนะนำ หรือการเสนอขาย อีกทั้งการเลือกดูผ่านช่องทางออนไลน์มาสามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลา สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้พฤติกรรมออนไลน์ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีของบุคคล โดยเมื่อบุคคลเกิดการยอมรับในเทคโนโลยีแล้ว การนำมาซึ่งการตัดสินใจซื้อนั้นจะมาจากรูปแบบของกรมธรรม์ที่ตอบโจทย์กับกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด ตัวระบบมีการรองรับการเข้าใช้งานในกรณีมีผู้ใช้งานจำนวนมากได้ดี ราบรื่น ไม่ต้องรอโหลดนาน รวมไปถึง การมีตัวช่วยในการเปรียบเทียบกรมธรรม์ต่าง ๆ เพื่อหากรมธรรม์ที่เหมาะสมที่สุด สิ่งเหล่านี้ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการตัดสินใจซื้อในที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Purohit et al., (2023) ได้ศึกษาเรื่อง โมเดลการยอมรับเทคโนโลยีและทัศนคติของผู้บริโภคที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ภายใน the United Arab Emirates (UAE) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันบุคคลมีการยอมรับเทคโนโลยีในการใช้งานในชีวิตประจำวันจากการที่มีอินเตอร์เน็ตที่สามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลาและความสามารถในการเข้าถึงได้ทุกที่ผ่านทางโทรศัพท์มือถือที่เพิ่มความสะดวกสบายในการตัดสินใจซื้อสินค้าของบุคคล สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมออนไลน์ของบุคคลในการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์เพิ่มขึ้น เนื่องจากลดระยะเวลาในการเดินทาง สามารถเลือกสินค้าได้หลากหลายอย่างภายในเวลารวดเร็ว ไม่ต้องเดินทางไปหลาย ๆ ที่เพื่อหาซื้อสินค้า โดยเมื่อศึกษาเพิ่มเติมตามการทดสอบสมมติฐานในการวิจัยภายในเมืองดูไบและชาร์จาห์ พบว่าพฤติกรรมผู้บริโภคเป็นตัวกำหนดอิทธิพลในการใช้งานและการยอมรับเทคโนโลยีอันนำไปสู่การตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อันส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Singh and Basu (2023) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์: การทบทวนวรรณกรรม และการวิจัย ได้กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์มีการตัดสินใจใช้เทคโนโลยีจากบุคคลรอบตัวที่มีอิทธิพลต่อการใช้งานไม่ว่าจะเป็นเพื่อน สังคมรอบข้าง หรือแม้แต่บุคคลในครอบครัวส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีและการนำมาใช้งานอย่างจริงจังในชีวิตประจำวัน อีกทั้งพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ช่วยให้การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลเติบโตขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เป็นผลมาจากผู้บริโภคต้องการการลดระยะเวลาในการเดินทางและการเลือกสินค้า รวมไปถึงการบริการที่มีต้นทุนถูกกว่าการเดินทางไปซื้อสินค้าด้วยตนเอง ซึ่งจากงานวิจัยจะเห็นว่าการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ได้ราคาสินค้าที่ถูกกว่าการตัดสินใจซื้อผ่านทางหน้าร้าน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ntini et al., (2022) ได้ศึกษาเรื่อง การยอมรับของผู้บริโภคต่อธนาคารชิมบับเวย์ทางออนไลน์: การเพิ่มเติมโมเดลการยอมรับเทคโนโลยี ได้กล่าวว่า ผู้ใช้บริการธนาคารชิมบับเวย์ทางช่องทางออนไลน์ที่เป็นกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จำนวน 100 คน มีการใช้เทคโนโลยีในการใช้บริการธนาคารจากความปลอดภัยจากความเสี่ยง การใช้งานของระบบออนไลน์ที่ง่ายผ่านการระบุตัวตนเพียงแค่ครั้งเดียวก็สามารถเข้าใช้งานได้เลย

ไม่มีความซับซ้อนของระบบ การใช้เทคโนโลยีเช่นนี้ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลมีการยอมรับและใช้เทคโนโลยีกับทางธนาคารได้แพร่หลายมากขึ้น ลดระยะเวลาในการต่อคิวหรือการจองคิวก่อนเข้ามาธนาคารในช่วงวิกฤตการณ์โควิด ที่ผ่านมา อีกทั้งการพัฒนาคุณภาพของระบบเว็บไซต์และแอปพลิเคชันส่งผลต่อการเติบโตขึ้นในการเข้าใช้บริการของผู้บริโภคอันนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่ส่งผลต่อการยอมรับและการใช้เทคโนโลยีต่อการใช้บริการธนาคารทางซิมบับเวย์ออนไลน์

2. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ในการศึกษาสาเหตุอิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากผู้บริโภคหลายคนยังมีความกังวลในการใช้เทคโนโลยีต่อการนำเข้าข้อมูลส่วนตัวของตนเองเพื่อการใช้บริการซื้อประกันภัย แต่ผู้บริโภคยังมีความต้องการในการศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติม และต้องการความเชื่อมั่นจากผู้ประกอบการว่าหากตนเองทำการตัดสินใจซื้อประกันภัยผ่านช่องทางออนไลน์จะมีความปลอดภัย และต้องการความใส่ใจในการบริการของผู้ให้บริการเครือข่ายและระบบของบริษัท ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเลือกกรมธรรม์ผ่านช่องทางออนไลน์ช่วยให้ท่านไม่ต้องเสียเวลาติดต่อกับบริษัทโดยตรง หรือการใช้เทคโนโลยี AI ในการวิเคราะห์กรมธรรม์ที่เหมาะสม เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์กรมธรรม์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความต้องการซื้อของผู้บริโภค การเลือกดูกรมธรรม์ออนไลน์ช่วยให้ได้อ่านข้อประโยชน์ที่จะได้รับได้ดีกว่าการติดต่อกับบุคลากรของบริษัท ผลส่งผลต่อผลประโยชน์อย่างสูงสุดต่อการเข้าใจรายละเอียดกรมธรรม์ที่ต้องการ หรือการเรียกเคลมประกันผ่านช่องทางออนไลน์มีความรวดเร็วกว่ารูปแบบเดิม จึงทำให้ระดับตัวแปรอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Vahdat et al., (2021) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีโมบายแอพผ่านโมเดลการยอมรับเทคโนโลยี ปัจจัยโซเชียล และการตัดสินใจซื้อ ได้กล่าวว่า ผู้ใช้บริการจำนวน 777 คน จากแอปพลิเคชัน Digikila ให้ความสำคัญในการใช้แอปพลิเคชันในการค้นหาสิ่งที่ตนเองต้องการตลอดเวลา เนื่องจากลดระยะเวลาในการเดินทางไปหาด้วยตนเองตามสถานที่ต่าง ๆ มีการค้นหาเปรียบเทียบข้อมูลผ่านเว็บไซต์ที่รวดเร็ว พร้อมประเมินทางเลือกและตัดสินใจซื้อได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น รวมถึงทัศนคติของผู้ใช้งานอยู่ในทิศทางที่บวก เพราะทุกครั้งที่ใช้งานจะรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของบุคคลในสังคม และการใช้โซเชียลตลอดเวลาทำให้รู้สึกว่าตนเองนั้นไม่ตกเทรนด์หรือรู้สึกแปลกแยกทางสังคม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การใช้แอปพลิเคชันของบุคคลเป็นผลมาจากความต้องการการยอมรับของบุคคลในสังคมและการใช้แอปพลิเคชันนั้นมาจากการยอมรับเทคโนโลยีและทัศนคติเชิงบวกจากบุคคลรอบข้าง รวมไปถึงบุคคลทางสังคม อันนำไปสู่การตัดสินใจใช้แอปพลิเคชัน Digikila อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thilina and Gunawardane (2019) ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลการรับรู้ความเสี่ยงต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (EV): เพิ่มเติมผ่านโมเดลการยอมรับเทคโนโลยี ได้กล่าวว่า ปัจจุบันภายในประเทศศรีลังกาได้มีสภาวะทางเศรษฐกิจที่ไม่มั่นคงส่งผลให้ราคาน้ำมันมีอัตราพุ่งสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและไม่ได้รับมาตรการการแก้ปัญหาทางภาครัฐ ทำให้บุคคลมีการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (EV) เพิ่มขึ้น เนื่องจากช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย แต่การที่บุคคลจะมีการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้านั้นจะต้องมีการยอมรับเทคโนโลยีและการรับรู้ความเสี่ยงของรถยนต์ไฟฟ้าก่อนการตัดสินใจซื้อ เนื่องจากรถยนต์ไฟฟ้ามีข้อจำกัดในเรื่องของระยะทางในการวิ่งและการใช้งานตามแบตเตอรี่ของรถยนต์ ส่งผลให้บุคคลก่อนตัดสินใจซื้อรถยนต์จำเป็นต้องมีการยอมรับเทคโนโลยีที่เข้ามาด้วยการศึกษา การดูรีวิวรถยนต์ รวมไปถึงการมองหาข้อจำกัดหลาย ๆ อย่าง จึงสามารถกล่าวได้ว่า การยอมรับเทคโนโลยีของบุคคลส่งผลและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (EV) โดยมีตัวแปรเศรษฐกิจของประเทศและการดำเนินนโยบายของภาครัฐเข้ามาเป็นตัวแปรกำกับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

องค์ความรู้ใหม่

พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ ผ่านการกระตุ้นจากทางเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตและการใช้ชีวิตของบุคคล โดยพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีอย่างมีนัยสำคัญ เป็นผลมาจากบุคคลให้ความสนใจในเทคโนโลยีใหม่ ๆ ตลอดเวลาและมีการใช้เทคโนโลยีอยู่ทุกวัน จึงทำให้ต้องมีการยอมรับเทคโนโลยีเพื่อใช้งานได้อย่างคล่องตัว ทั้งนี้เมื่อพฤติกรรมผู้บริโภคมุ่งสู่การใช้งานผ่านเทคโนโลยีเพื่อเข้าสู่ระบบออนไลน์แล้ว ทำให้พฤติกรรมการค้นหาข้อมูล การเลือกข้อมูล การประเมินข้อมูลมีการตัดสินใจที่ง่าย รวดเร็ว ฉับไว บริษัทต่าง ๆ จึงต้องมีการปรับกลยุทธ์ในการเข้าถึงผู้บริโภคให้ทันต่อยุคสมัย และทำให้ผู้ใช้งานกลายมาเป็นกลุ่มลูกค้าของบริษัทและตัดสินใจซื้อกรมธรรม์จากบริษัทของตนเองมากที่สุด โดยผลลัพธ์จากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีและนำไปสู่การตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันภัยมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แปลว่า บริษัทประกันภัยจำเป็นที่จะต้องใส่ใจในพฤติกรรมทางออนไลน์ของผู้บริโภคและมุ่งเน้นการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคออนไลน์มากเพิ่มขึ้น

สรุป

จากการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผล่อการตัดสินใจซื้อประกันภัยของบริษัทประภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร พบว่า พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันภัยของบริษัททางตรงและทางอ้อม เป็นผลมาจากการที่ผู้บริโภคมีการใช้เทคโนโลยีมากเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคทุกคนล้วนติดต่อสื่อสารและค้นหาข้อมูลทางช่องทางออนไลน์ตลอดเวลา จึงส่งผลให้การยอมรับเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทภายในชีวิตประจำวัน และทำให้พฤติกรรมของผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงไป ลดระยะเวลาในการเดินทางออกไปหาประกันภัยจากบริษัทต่าง ๆ เปลี่ยนมาเป็นการค้นหาผ่านช่องทางออนไลน์และสมัครหรือใช้บริการได้เลย โดยผลลัพธ์จากการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่ส่งผลทางตรงต่อการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันภัย มีค่าอิทธิพลอยู่ที่ 0.448 และทางอ้อมอยู่ที่ .325 เมื่อนำอิทธิพลทั้งสองมารวมกันจะอยู่ที่ 0.773 และการยอมรับเทคโนโลยีส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันภัยอยู่ที่ 0.356 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันภัยมากที่สุด ดังนั้นบริษัทควรมีการดำเนินนโยบายในการส่งเสริมและขยายวิธีนำกรมธรรม์รูปแบบต่าง ๆ เข้าสู่ระบบออนไลน์ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายอันนำมาซึ่งการได้ส่วนแบ่งทางการตลาดมากเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ ทางบริษัทควรมีการพัฒนาเว็บไซต์ให้เป็นปัจจุบันตลอดเวลา เพื่อเพิ่มการแข่งขันให้ทันต่อบริษัทคู่แข่ง รวมไปถึงช่องทางในการใช้บริการต้องพัฒนาความปลอดภัยอยู่เสมอ เนื่องจากปัจจุบันมีระบบแฮกเกอร์ค่อนข้างสูง ทำให้การทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเงินและข้อมูลส่วนบุคคลมีความจำเป็นที่จะต้องใส่ใจเป็นพิเศษ โดยหากบริษัทสามารถสร้างความเชื่อมั่นทางด้านออนไลน์ให้ดียิ่งขึ้น จะส่งผลต่อการเข้าใช้บริการของผู้บริโภคในปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

2) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ทางบริษัทควรพัฒนา AI ปัญญาประดิษฐ์ของตนเองให้มีความสามารถอย่างสูงในการช่วยเหลือผู้เข้าใช้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ในการวิเคราะห์กรมธรรม์แบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผู้ที่กำลังมองหากรมธรรม์เพื่อความคุ้มครองให้กับตนเองมากที่สุด รวมไปถึงการทำการสมัครเข้าใช้งานควรมีความง่าย ไม่ซับซ้อน

3) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยการตัดสินใจซื้อ บริษัทควรเพิ่มการทำการโฆษณาเพิ่มเติมเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่บริษัทคาดหวังจะเป็นลูกค้าในอนาคตได้เห็นโฆษณาและเนื้อหา รวมถึงรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของบริษัทเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงการทำเนื้อหาข้อมูลของผลิตภัณฑ์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ทำการเปรียบเทียบกรมธรรม์แบบต่าง ๆ เพื่อความครอบคลุมในการตัดสินใจได้ง่ายขึ้น อันอาจส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อในที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีและการตัดสินใจซื้อเท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรนำเอาปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการและปัจจัยเศรษฐกิจของประเทศเข้ามาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือของงานวิจัยมากยิ่งขึ้น

2) การวิจัยครั้งต่อไปควรนำการวิจัยเชิงปัญหาเป็นฐาน (Problem base) เข้ามาใช้ในการวิจัยเพื่อให้ศึกษาถึงปัญหาในการใช้งานผ่านระบบออนไลน์ และนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาปรับปรุงระบบการให้บริการผ่านทางออนไลน์ให้ดีมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ฐิวรรณ หาจันดา และศุภสัณห์ ปรีดาวิภาค. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเลือกซื้อประกันสุขภาพ กรณีศึกษาแบบประกันสุขภาพของบริษัท เมืองไทยประกันภัย จำกัด (มหาชน). ใน การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 15 (น. 537-547). บัณฑิตวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรังสิต.

มทินา ธนภักดิ์หิรัญ. (2564). พฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิต บริษัท เอไอเอ จำกัด ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก.

ศิริขวัญ วาวแวว และนภาวรรณ เนตรประดิษฐ์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อประกันสุขภาพของประชาชนในเขตจังหวัดลำปาง. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. 10(1), 121-132.

หฤทัย พงษ์ศิริโสภาพร. (2561). พฤติกรรมและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อรนี ยาโก๊ะ, นิธิศ ไพบูลย์ และวิลาวัลย์ จันทร์ศรี. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัย (โรคโควิด-19) ของกลุ่มประชากรในจังหวัดสงขลา. ใน การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 13 (น. 2955-2967). บัณฑิตวิทยาลัย, สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

Best, J. W. (1977). *Research in Education* (3rd ed). New Jersey: Prentice-hall Inc.

Cochran, W. G., et al. (1970). Statistical problems of the Kinsey report. Journal of the American Statistical Association. 48(264), 673-716.

Funcrowd. (2022). พฤติกรรมผู้บริโภค 5 พฤติกรรมที่พบได้บ่อยสุดในยุค Covid. เรียกใช้เมื่อ 25 มีนาคม 2566 จาก https://funcrowd.co.th.

Hair, E., et al.(2006). Children's school readiness in the ECLS-K: Predictions to academic, health, and social outcomes in first grade. Early Childhood Research Quarterly. 21(4), 431-454.

Hair, J. F.,et al. (2014). Pearson new international edition. Multivariate data analysis. (7th Edition). Pearson Education Limited Harlow, Essex.

Hambleton, R. K., & Cook, L. L. (1977). Latent trait models and their use in the analysis of educational test data. Journal of educational measurement. 14(2), 75-96.

Ntini, P., et al. (2022). Consumer Acceptance of Online Banking in Zimbabwe: An Extension of the Technology Acceptance Model. Indiana Journal of Humanities and Social Sciences. 3(3), 29-44.

Nunnally, J.C. (1978). An Overview of Psychological Measurement. In: Wolman, B.B. (eds) Clinical Diagnosis of Mental Disorders. Boston, MA: Springer.

Purohit, H., et al. (2023). Technology Acceptance Model and Attitude of Consumers towards Online Shopping with Special Reference to UAE. International Journal of Computations, Information and Manufacturing (IJCIM). 3(1), 35-48.

Singh, K., & Basu, R. (2023). Online consumer shopping behaviour: A review and research agenda. International Journal of Consumer Studies. 47(3), 815-851.

Thilina, D. K., & Gunawardane, N. (2019). The effect of perceived risk on the purchase intention of electric vehicles: an extension to the technology acceptance model. International Journal of Electric and Hybrid Vehicles. 11(1), 73-84.

Vahdat, A., et al. (2021). Would you like to shop via mobile app technology? The technology acceptance model, social factors and purchase intention. Australasian Marketing Journal. 29(2), 187-197.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

Causal Factors Influence the Work Performance of Employees In a Bangkok-Based Insurance Company

ลัดดารัตน์ กิจรุ่งไพบูลย์
Laddarath Kijrungpaiboon
วิชากร เฮงษฎีกุล
Vichakorn Hengsadeekul
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
Southeast Asia University
E-mail: S6541410013@sau.ac.th

Received: 10 November 2023; Revised: 4 February 2024; Accepted: 23 February 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันองค์กร และประสิทธิภาพการทำงาน และปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรภายในบริษัทประกันภัย จำนวน 300 คน ด้วยวิธีอาศัยความน่าจะเป็น และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่าระดับแรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันองค์กร และประสิทธิภาพการทำงานอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.97, 3.91, และ 4.12 ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.540, 0.621, และ 0.516 ตามลำดับ และปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานผ่านความผูกพันองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร มีอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.829 และความผูกพันองค์กรมีอิทธิพลรวมต่อประสิทธิภาพในการทำงาน มีอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.221 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร มากกว่าความผูกพันองค์กร

คำสำคัญ: แรงจูงใจในการทำงาน, ความผูกพันองค์กร, ประสิทธิภาพในการทำงาน

Abstract

The objective of this research was to investigate the levels of work motivation, organizational engagement, and performance; and causal factors affecting the performance of personnel within an insurance company. It is quantitative research. The research instrument is a questionnaire. Collected data from 300 people who are employees within the insurance company. Using the probability sampling method and the simple random sampling method.

Statistics used in research include frequency, percentage, average, standard deviation, and analysis of structural equation modelling by statistical packages

The results showed that the level of motivation, organizational engagement, and performance was high, with an average of 3.97, 3.91, and 4.12, respectively, and standard deviations of 0.540, 0.621, and 0.516, respectively, and the motivation factor through organizational engagement influences the performance of personnel within an insurance company. In Bangkok, the total influence was 0.829, and corporate engagement had a total influence on work efficiency. The total influence was 0.221, which shows that work motivation influences the performance of personnel within an insurance company. In Bangkok, more than corporate engagement.

Keywords: Motivation, corporate engagement, work efficiency

บทนำ

การดำเนินธุรกิจของบริษัทประกันภัยเป็นงานที่ต้องคำนึงถึงผลได้ผลเสีย กำไร ขาดทุน รวมถึงการแข่งขันในธุรกิจประเภทเดียวกัน ซึ่งในบริษัทประกันภัยในปัจจุบันมีหลากหลายบริษัทชั้นนำ และมีการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงตลอดเวลาเพื่อให้ได้ลูกค้าใหม่เข้ามาในบริษัทมากที่สุด ทำให้หลาย ๆ บริษัทต้องพยายามสร้างความแตกต่างในการดำเนินธุรกิจของตนเองเพื่อเพิ่มความสามารถทางการแข่งขัน ไม่ว่าทางภาครัฐหรือเอกชนต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการกับบุคลากรภายในองค์กรตนเองมากขึ้น (กมลพร ศรีใส, 2562) เพราะถ้าภายในองค์กรมีบุคลากรที่มีความผูกพันต่อองค์กรมาก การดำเนินการของธุรกิจจะยิ่งประสบผลสำเร็จได้มาก เพราะบุคลากรภายในองค์กรทุก ๆ จะช่วยกันปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด พร้อมทำงานที่นอกเหนือจากสิ่งที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้งานราบรื่น อุทิศตนเองให้กับองค์กร ในท้ายที่สุดนอกเหนือจากสิ่งที่องค์กรจะได้รับในเรื่องของผลตอบแทนด้านกำไรแล้ว องค์กรจะยังได้บุคลากรที่มีความผูกพันกับมาสู่องค์กรด้วยเช่นกัน (หฤทัย วรรณพงศพล และมณีกัญญา นากามัทสึ, 2565) ทั้งนี้ความผูกพันถือเป็นตัวแปรที่ใช้ให้เห็นถึงผลสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าขององค์กร การที่องค์กรมีบุคลากรในการปฏิบัติงานที่พร้อมทุ่มเทแรงกายแรงใจ มีความตั้งใจในการทำงานให้กับองค์กรจะส่งผลให้องค์กรได้รับประโยชน์ที่มากกว่าแค่ผลกำไรขาดทุน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการลดค่าใช้จ่ายอัตราการขาดลามาสาย การลาออกของบุคลากร เมื่อสิ่งเหล่านี้ลดน้อยลง องค์กรไม่ต้องลงทุนลงแรงต่อค่าใช้จ่ายสำหรับฝึกสอนบุคลากรใหม่ ทำให้การดำเนินงานย่อมมีประสิทธิภาพมากขึ้นตามมาอย่างมีนัยสำคัญ ตรงกับงานวิจัยของ อนุดิษฐ์ ฐานไชยกร (2562) ที่กล่าวว่า บุคลากรจะมีความผูกพันต่อองค์กร เป็นผลมาจากความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความเชื่อมั่นยอมรับเป้าหมาย และค่านิยมภายในองค์กร เต็มใจ พร้อมเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อเป้าหมายที่องค์กรกำหนด ต้องการที่จะดำรงไว้ซึ่งการเป็นสมาชิกขององค์กรตลอดไป

การที่จะทำให้บุคลากรภายในองค์กรเกิดความผูกพันต่อองค์กรนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะบุคลากรแต่ละคน จะมีจิตใจและพื้นหลังจากที่มาที่แตกต่างกันเข้ามาปฏิบัติงานร่วมกัน และสิ่งที่บุคลากรทุกคนต้องการเมื่อได้เข้ามาปฏิบัติงาน คือ สวัสดิการ หรือสิ่งที่จะสามารถสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตและทรัพย์สินของตนเองได้ จึงถือว่าสิ่งเหล่านี้ถือเป็นตัวแปรที่ช่วยให้บุคลากรเกิดความผูกพันมากยิ่งขึ้น ดังนั้นสิ่งสำคัญต่อมาที่องค์กรต้องมอบให้กับบุคลากรที่ทำงานให้ตนเองนั่นคือ “แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน” (วรรณา อาวรณ์,

2557) กล่าวได้ว่า ปัจจุบันภายใต้สถานการณ์การปฏิบัติงานที่กดดันและความเครียดจากการทำงาน องค์กรจำเป็นต้องมีการเสริมแรงจูงใจให้กับบุคลากรภายในบริษัท เพื่อให้บุคลากรรู้สึกว่าการมาปฏิบัติงานในองค์กรเกิดความคุ้มค่ามากที่สุด และสิ่งที่ได้รับตอบแทนจากความเหนื่อยยากในการทำงานมีความเหมาะสม (บุศราคัม รักท้วม, 2562) แต่การที่จะเสริมแรงจูงใจให้กับพนักงานทุก ๆ คนให้เกิดความผูกพันต่อองค์กรได้อย่างยาวนานนั้น ผู้บริหารขององค์กรต้องมีการปรับนโยบายในการใส่แรงจูงใจในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและแตกต่างกันออกไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ เพราะบุคลากรภายในองค์กรมีความต้องการภายในที่แตกต่างกัน บุคลากรบางคนต้องการการยอมรับ ต้องการโอกาสในความก้าวหน้า เงินเดือนที่สูงขึ้น แต่บุคลากรบางคนอาจต้องการแค่สวัสดิการที่มากเพิ่มขึ้น แต่เมื่อสิ่งเหล่านี้ได้รับการตอบสนองแล้ว บุคลากรอาจมีความต้องการใหม่ๆ เพิ่มเข้ามา ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จึงเป็นโจทย์สำคัญต่อการทำให้บุคลากรเกิดความผูกพันต่อองค์กร (ฐิติภัทร์ ทุทุมมา, 2563)

นอกเหนือจากแรงจูงใจจะส่งผลให้บุคลากรภายในองค์กรเกิดความผูกพันแล้ว ตัวแปรด้านแรงจูงใจยังสามารถส่งผลให้เกิดการเกิดประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างมีนัยสำคัญเช่นเดียวกัน กล่าวคือหากบริษัทหรือองค์กรเพิ่มแรงจูงใจที่ตอบโจทย์และความต้องการให้กับบุคลากรมากเท่าไหร่ บุคลากรจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น เพราะบุคลากรจะเห็นว่าองค์กรให้ความสำคัญกับตนเอง ดังนั้นตนเองที่ถือเป็นหนึ่งของบุคลากรภายในองค์กร จึงจำเป็นต้องปฏิบัติงานให้คุ้มค่ากับค่าจ้างที่ได้รับมา สามารถกล่าวอีกแง่มุม คือ “เป็นการยื่นหมูยื่นแมว” องค์กรต้องการกำลังคน บุคลากรใช้กำลังความสามารถปฏิบัติงานตามที่องค์กรต้องการได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์จนสำเร็จ องค์กรจึงจ่ายค่าตอบแทนที่เหมาะสม (กฤษดา เชียรวัฒนสุข และคณะ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มณีรัตน์ ศรีคุ้ย และธวัชชัย พุมทอง (2562) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรกับประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ที่กล่าวว่า แรงจูงใจที่องค์กรมอบให้กับบุคลากรในด้าน การยอมรับนับถือ ลักษณะการทำงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้า นโยบายและการดำเนินงาน เงินเดือน สวัสดิการ ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความมั่นคงความปลอดภัยในการทำงาน สิ่งเหล่านี้มีผลเป็นอย่างมากต่อการทำให้บุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ราชภัฏภูเก็ตสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และแรงจูงใจก็ยังส่งผลต่อการทำให้พนักงานเกิดความผูกพันเช่นกันเดียว

บริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันได้ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับประกันภัยด้านรถยนต์ ทรัพย์สิน สินค้าทางทะเลและขนส่ง ฯลฯ ซึ่งถือว่ามีกรมธรรม์ที่หลากหลาย บุคลากรภายในองค์กรจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานต่อรายละเอียดของกรมธรรม์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นบริษัทจึงได้มีนโยบายในการส่งเสริมให้บุคลากรของตนเองปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถนั่นคือ การพยายามทำให้บริษัทเปรียบดั่งบ้าน และทำให้บุคลากรเกิดความรัก ความผูกพันกับองค์กร ส่งเสริมให้การเรียนรู้ตลอดเวลา การเพิ่มโอกาสในความก้าวหน้า และมีความต้องการปฏิบัติงานกับองค์กร เพราะหากบุคลากรมีการขาด ลา มาสาย หรือลาออก จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานกับบุคลากรคนอื่น ๆ และอาจส่งผลเสียต่อภาพรวมของบริษัทในกรณีเกิดการหมุนเวียนของพนักงาน (Turnover) ที่อาจต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายในการหาบุคลากรใหม่ และค่าใช้จ่ายที่ไม่เป็นตัวเงินในเรื่องของการเทรนด์บุคลากรใหม่ให้มีความรู้กับงาน (บุศราคัม รักท้วม, 2562)

จากประโยคข้างต้น พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน (Work Motivation) ถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับโลกยุคปัจจุบัน เพราะบุคลากรถือเป็นทุนมนุษย์ที่สามารถทำให้องค์กรประสบ

ความสำเร็จได้อย่างดีเยี่ยม แต่การทำให้บุคลากรภายในองค์กรอยู่กับองค์กรได้นานที่สุดนั้นต้องมีการใส่ใจบุคลากรผ่านการเสริมแรงจูงใจในแต่ละด้านที่แตกต่างกันไปให้เกิดความเหมาะสมกับแต่ละตัวบุคคล เพราะบุคคลแต่ละคนมีความต้องการที่แตกต่างกัน หากองค์กรสามารถค้นหาและตอบโจทย์สิ่งที่อยู่ในใจของบุคลากรได้ และมีการเสริมแรงจูงใจเข้าไปได้ถูกจุด จะส่งผลให้บุคลากรภายในองค์กรเกิดความผูกพันต่อองค์กร เพราะรับรู้ในสิ่งที่องค์กรให้มา และต้องการตอบแทนคืนด้วยการปฏิบัติงานให้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เต็มความสามารถมากที่สุด จากความสำคัญนี้ทางผู้วิจัยจึงได้นำตัวแปรแรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันองค์กร และประสิทธิภาพการทำงาน เข้ามาศึกษาในหัวข้อเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นการพัฒนาแรงจูงใจภายในองค์กรให้แข็งแกร่งอยู่เสมอ อีกทั้งยังเป็นการค้นหาสิ่งที่บุคลากรต้องการเมื่อปฏิบัติงานภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร และนำข้อมูลเหล่านี้มาปรับใช้ภายในองค์กรเพื่อให้เกิดความผูกพันองค์กรมากสุด เพื่อป้องกันการลาออก และช่วยให้เกิดการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันองค์กร และประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. แรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กร
2. แรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงาน
3. ความผูกพันองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงาน
4. แรงจูงใจในการทำงานผ่านความผูกพันองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน ปัจจัยความผูกพันองค์กร และปัจจัยประสิทธิภาพการทำงาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 475 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 300 คน โดยใช้สูตรตามแนวคิดของ Comrey & Lee (1992) สามารถแสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ขนาดตัวอย่างและความเหมาะสมของการวิเคราะห์

ขนาดตัวอย่าง	ความเหมาะสมของการวิเคราะห์
50	ไม่ควรใช้ (Very Poor)
100	น้อยเกินไป (Poor)
200	ปานกลาง (Fair)

300	ดี (Good)
500	ดีมาก (Very Good)
≥1,000	ดีที่สุด (Excellent)

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 300 คน ซึ่งมีความเหมาะสมและอยู่ในเกณฑ์ดี (Good) ตามคำแนะนำของ Comrey & Lee (1992) และได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องภายใต้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2-4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน จำนวน 24 ข้อ ปัจจัยความผูกพันองค์กร จำนวน 9 ข้อ และปัจจัยประสิทธิภาพการทำงาน จำนวน 15 ข้อ

โดยตอนที่ 2-4 มีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยข้อคำถามที่ใช้เป็นมาตราส่วนประมาณค่าในการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (Likert Scale) ซึ่งจะมีให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว โดยใช้คำถามที่แสดงระดับการวัดข้อมูลอันตรภาค (Interval Scale) ที่มีความหมายของเกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามความคิดเห็น ดังนี้

ระดับคะแนน	5	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ระดับคะแนน	4	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมาก
ระดับคะแนน	3	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
ระดับคะแนน	2	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อย
ระดับคะแนน	1	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ยตามแนวคิดของ Best (1977) ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.21-5.00	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.41-4.20	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมาก
ค่าเฉลี่ย	2.61-3.40	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.81-2.60	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00-1.80	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันองค์กร ประสิทธิภาพในการทำงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นนิยามตัวแปรและดัชนีชี้วัด

2. สร้างแบบสอบถามและข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่กำหนดตามดัชนีชี้วัด โดยภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นส่งขอความอนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) รายข้อเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับตัวแปรที่ต้องการวัด โดยเกณฑ์ในการเลือกข้อคำถามจะพิจารณาเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.5 โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อคำถามอยู่ที่ 0.67-1.00 ทุกข้อคำถาม (Hambleton & Cook, 1977)

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหามาทำการทดสอบค่า Tryout จากบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ที่นอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อนำคำตอบมาวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ซึ่งผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแต่ละตัวแปรควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Hair et al., 2006; Nunnally, 1978) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ในการวิจัยครั้งนี้อยู่ที่ 0.967-0.969 ซึ่งสูงกว่า 0.7 แสดงว่าเครื่องมือสามารถนำไปใช้ได้ (Hair et al., 2014)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน พ.ศ. 2566 ด้วยวิธีการแบบปฐมภูมิ ได้อัตราตอบกลับมาอยู่ที่ร้อยละ 100

2. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

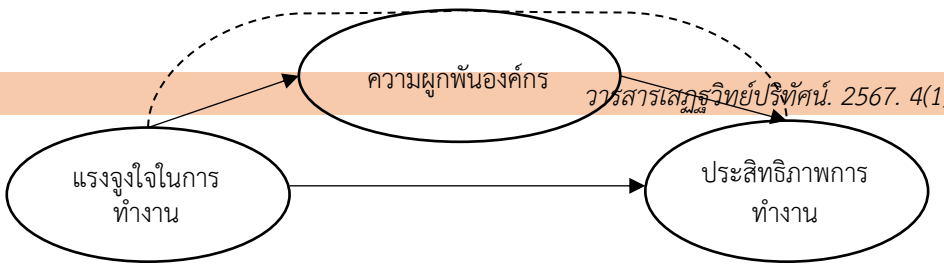
1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ด้วยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันองค์กร และประสิทธิภาพในการทำงาน ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการแปลความหมายของข้อมูลต่างๆ เพื่อสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร

3. สถิติอนุมานหรือสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling-SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัท

ประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาพัฒนาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 261 คน (ร้อยละ 87.0) อายุอยู่ระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 142 คน (ร้อยละ 47.3) สถานภาพโสด จำนวน 185 คน (ร้อยละ 61.7) ศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 189 คน (ร้อยละ 63.0) ทำงานในตำแหน่งพนักงานฝ่ายปฏิบัติงานภายในบริษัท จำนวน 151 คน (ร้อยละ 50.3) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 45,001 บาทขึ้นไป จำนวน 110 คน (ร้อยละ 36.7) มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ระหว่าง 10 ปีขึ้นไป จำนวน 162 คน (ร้อยละ 54.0)

2. ผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 2-4 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นโดยรวมของผู้ตอบแบบสอบถามระดับปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน ปัจจัยความผูกพันองค์กร และปัจจัยประสิทธิภาพการทำงาน สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 2

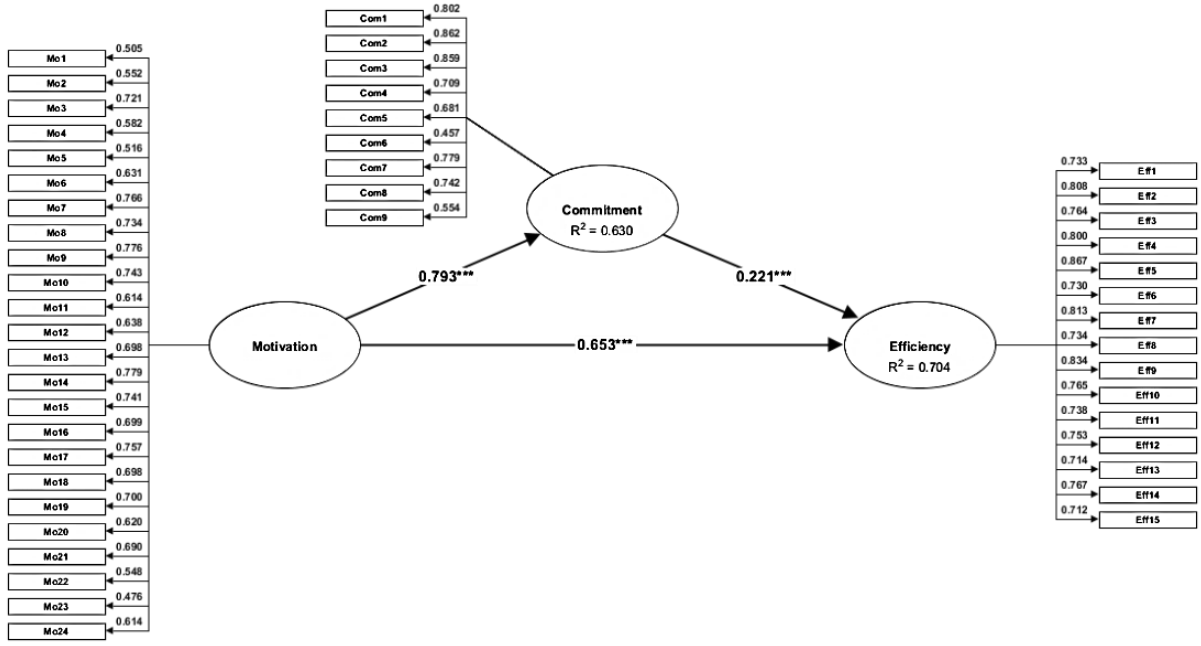
ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของตัวแปรโดยรวม

ตัวแปร/ปัจจัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
แรงจูงใจในการทำงาน			
- ด้านความสำเร็จในงาน	3.76	.676	มาก
- ด้านลักษณะของงาน	4.12	.601	มาก
- การได้รับการยอมรับ	4.09	.675	มาก
- ความก้าวหน้าในงาน	3.69	.813	มาก
- ความรับผิดชอบในงาน	4.21	.596	มาก
- นโยบายและการบริหารงาน	3.94	.645	มาก
- สวัสดิการและค่าตอบแทน	3.82	.812	มาก
- สภาพแวดล้อมในการทำงาน	4.11	.635	มาก
รวมปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน	3.97	.540	มาก
ความผูกพันองค์กร			
- ทัศนคติ	4.06	.725	มาก
- พฤติกรรม	3.63	.676	มาก
- บรรทัดฐานทางสังคม	4.05	.722	มาก
รวมปัจจัยความผูกพันองค์กร	3.91	.621	มาก
ประสิทธิภาพการทำงาน			
- คุณภาพของงาน	4.19	.570	มาก
- ปริมาณงาน	4.12	.601	มาก
- เวลา	4.09	.675	มาก
- ค่าใช้จ่าย	4.09	.643	มาก

- กระบวนการดำเนินงาน	4.12	.666	มาก
รวมปัจจัยประสิทธิภาพการทำงาน	4.12	.516	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการทำงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .516 รองลงมา คือ แรงจูงใจในการทำงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.97 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .540 และความผูกพันองค์กร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .621 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ระดับตัวแบบสมการโครงสร้างที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานครในภาพรวม โดยเป็นผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์เชิงถดถอยอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและผลการทดสอบสมมติฐาน โดยสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ผ่านโปรแกรมทางสถิติด้านสังคมศาสตร์ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 เส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแบบสมการโครงสร้าง

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน

ตัวแปร (LV)	ค่าความผันแปร	อิทธิพล (EFFECT)	Motivation	Commitment
ประสิทธิภาพในการทำงาน (Efficiency)	0.704	DE	0.653***	0.221***
		IE	0.176***	0.000
		TE	0.829***	0.221***
ความผูกพันองค์กร (Commitment)	0.630	DE	0.793***	N/A
		IE	0.000	N/A
		TE	0.793***	N/A
แรงจูงใจในการทำงาน	-	DE	N/A	0.000

(Motivation)	IE	N/A	0.000
	TE	N/A	0.000

หมายเหตุ: DE; Direct Effect, IE; Indirect Effect, TE; Total Effect, N/A; Not Applicable

หมายเหตุ: * หมายถึง p-value ≤ 0.10 หรือ ค่า t ≥ 1.65

** หมายถึง p-value ≤ 0.05 หรือ ค่า t ≥ 1.96

*** หมายถึง p-value ≤ 0.01 หรือ ค่า t ≥ 2.58

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมต่อประสิทธิภาพในการทำงาน (Efficiency) พบว่า แรงจูงใจในการทำงาน (Motivation) และความผูกพันองค์กร (Commitment) มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพในการทำงาน (Efficiency) มีค่าเท่ากับ 0.653*** และ 0.221*** และแรงจูงใจในการทำงาน (Motivation) มีอิทธิพลทางอ้อมสู่ประสิทธิภาพในการทำงาน (Efficiency) มีค่าเท่ากับ 0.176***

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กร (Commitment) พบว่า แรงจูงใจในการทำงาน (Motivation) มีอิทธิพลทางตรงต่อความผูกพันองค์กร (Commitment) มีค่าเท่ากับ 0.793***

ผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรอิสระ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสรุปสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

	สมมติฐานการวิจัย (Hypothesis)	สัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.)	ค่า t-test	ผลลัพธ์
H1	แรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กร	0.793***	14.044	สนับสนุน
H2	แรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงาน	0.653***	33.858	สนับสนุน
H3	ความผูกพันองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงาน	0.221***	4.182	สนับสนุน
H4	แรงจูงใจในการทำงานผ่านความผูกพันองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร	0.176***	4.130	สนับสนุน

จากตารางที่ 4 สามารถสรุปผลารทดสอสมมติฐานได้ดังนี้

1. ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.793***

หมายความว่า แรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (t=14.044)

2. ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.653*** หมายความว่า แรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (t=33.858)

3. ปัจจัยความผูกพันองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.221*** หมายความว่า ความผูกพันองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (t=4.182)

4. ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานผ่านความผูกพันองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.176*** หมายความว่า แรงจูงใจในการทำงานผ่านความผูกพันองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (t=4.130)

อภิปรายผล

งานวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กร และประสิทธิภาพการทำงาน พบว่า บุคคลมีแรงจูงใจในการทำงานจากการได้ปฏิบัติงานภายในบริษัทตามความรับผิดชอบจนแล้วเสร็จในแต่ละวันเป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อความภูมิใจในตนเองต่อการปฏิบัติงาน รวมไปถึงการเห็นคุณค่าของตนเองผ่านการปฏิบัติงาน สภาพแวดล้อมในการทำงานขององค์กรที่มีเพื่อนร่วมงานที่ดี มีการทำงานเป็นทีม การจัดทำนโยบายในการทำงาน รวมไปถึงสวัสดิการและค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ยังส่งผลทำให้พนักงานเกิดความผูกพันต่อองค์กร เพราะรับรู้ได้ว่าองค์กรให้ความสำคัญต่อพนักงานทุก ๆ คนอย่างเท่าเทียมกัน และเมื่อพนักงานเกิดความผูกพันในองค์กร ความตั้งใจในการทำงานก็ส่งผลในทิศทางบวกอย่างสูง และทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานให้กับองค์กรในที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Surahman (2023) ได้ศึกษาเรื่อง การเพิ่มผลผลิต: การสำรวจผลกระทบของแรงจูงใจในการทำงานสภาพแวดล้อมการทำงานความมุ่งมั่นในการทำงานและความสามารถต่อประสิทธิภาพของอาจารย์ผู้สอน ได้กล่าวว่า อาจารย์ภายในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 107 คน มีประสิทธิภาพการทำงานจากความมุ่งมั่นในเรื่องของแรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันองค์กร โดยจากการทดสอบสมมติฐานด้วยเครื่องมือ Smart PLS พบว่า แรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพในการทำงาน โดยมีค่าอิทธิพลอยู่ที่ 0.389 ความผูกพันองค์กรมีค่าอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพในการทำงาน โดยมีค่าอิทธิพลอยู่ที่ 0.480 และแรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความผูกพันองค์กรสู่ประสิทธิภาพในการทำงาน โดยมีค่าอิทธิพลอยู่ที่ 0.008 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า t อยู่ที่ 1.984 และ Adjusted R Square ของแรงจูงใจในการทำงานสภาพแวดล้อมการทำงานความมุ่งมั่นในการทำงานและความผูกพันองค์กรสามารถ

ร่วมกันมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานได้ 36.9% และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tovmasyan and Minasyan (2020) ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของจากนายจ้าง ได้กล่าวว่า บุคคลจะมีประสิทธิภาพในการทำงานจากการที่นายจ้างได้ให้สวัสดิการขั้นพื้นฐานและสวัสดิการที่เป็นไปตามที่ตกลงกันไว้กับพนักงาน โดยปัจจัยพื้นฐานของแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานในปัจจุบันคือการมีฐานเงินเดือนที่สามารถส่งผลต่อการดำรงชีวิตของบุคคลได้อย่างดี การให้คำชื่นชมยินดีกับพนักงานในกรณีที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม เป็นไปตามที่นายจ้างต้องการ รวมไปถึงการให้ความก้าวหน้าในการทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของลูกจ้างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้เมื่อพยากรณ์ค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันพบว่า แรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานคิดเป็นร้อยละ 12.0 เป็นผลมาจากปัจจุบันอยู่ในการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลให้อัตราเงินเดือนลดลง สวัสดิการต่าง ๆ ลดลง การทำงานผ่านระยะไกลจากทางบ้าน ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานไม่เป็นไปตามที่บริษัทนายจ้างกำหนด จึงสามารถกล่าวได้ว่า หากนายจ้างเพิ่มแรงจูงใจในการทำงานขึ้น 1 หน่วย พนักงานจะมีประสิทธิภาพในการทำงานที่เพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Irfan and Marzuki (2018) ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลคั่นกลางของวัฒนธรรมองค์กรต่อความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานกับความมุ่งมั่นในการทำงานของคณาจารย์มหาวิทยาลัย ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมองค์กร แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันมุ่งมั่นใจการทำงาน อยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักวิชาการ 351 คนจากมหาวิทยาลัยของรัฐเก้าแห่งในรัฐปัญจาบประเทศปากีสถาน พบว่า แรงจูงใจในการทำงานส่งผลทางตรงต่อความมุ่งมั่นผูกพันองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และตัวแปรแรงจูงใจในการทำงานเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างวัฒนธรรมองค์กรสู่ความมุ่งมั่นผูกพันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับความผูกพันองค์กรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงาน พบว่า พนักงานที่ทำงานภายในองค์กรส่วนใหญ่ทำงานมาเกิน 10 ปี มีระดับความผูกพันต่อองค์กรและประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก จากการที่องค์กรให้ความสำคัญในเรื่องของทัศนคติในการปฏิบัติงานต่อพนักงานทุกๆ คนอย่างเท่าเทียมกัน มีการเปิดโอกาสให้กับพนักงานได้แสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ต่างๆ เวลาเกิดปัญหารวมไปถึงความพยายามทำให้พนักงานมีความรู้สึกว่าบริษัทเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สอง เมื่อเข้ามาทำงานแล้วไม่รู้สึกอึดอัด พนักงานสามารถทำงานได้อย่างเต็มความสามารถ และมีความยินดีในการเข้ามาทำงานในทุกๆ วัน โดยสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการที่พนักงานไม่เคยนำเรื่องภายในบริษัทออกไปพูดข้างนอกบริษัท อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความผูกพันต่อองค์กรอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ความผูกพันของพนักงานที่เพิ่มขึ้นจากการที่องค์กรได้ให้ความใส่ใจกลับมาถึงตัวแต่ละบุคคลนั้นส่งผลต่อความเต็มใจในความต้องการทำงานที่เพิ่มขึ้น เพราะหากงานของตนเองมีความสำเร็จได้เพิ่มเติมมากขึ้น องค์กรจะจ่ายค่าตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ หรือการเลื่อนตำแหน่ง หรือการได้รับรางวัลที่เพิ่มเติมมากขึ้น แต่เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันองค์กรสู่ประสิทธิภาพการทำงานอยู่ในระดับต่ำ เป็นผลมาจากสายการบังคับบัญชาและการทำงานซึ่งเป็นปัจจัยนอกเหนือจากสิ่งที่ศึกษาคือหัวหน้างานที่มีหน้าที่สั่งการและไม่ได้เป็นดั่งหัวหน้าทีมที่คอยช่วยเหลือ หรือให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานภายในบังคับบัญชา ส่งผลให้พนักงานมีแรงจูงใจต่อความผูกพันจากสวัสดิการและค่าตอบแทนมากกว่าความรักความผูกพันต่อองค์กร เพราะรับรู้ว่าหากตนเองปฏิบัติงานได้ดีมีประสิทธิภาพ จะได้ค่าตอบแทนที่มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Martini et al., (2020) ได้ศึกษาเรื่อง มิติของสมรรถนะต่อสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานที่ใกล้เกลี่ยโดยความมุ่งมั่นผูกพันในการทำงาน ได้กล่าวว่า ในการที่บุคคลจะมีความมุ่นมั่นผูกพันในการทำงานจนนำไปสู่การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น องค์กรจำเป็นจะต้องใส่ปัจจัย

ที่ทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร รู้สึกว่าทำงานกับองค์กรแล้วตนเองจะสามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา มีโอกาสเติบโตในการทำงาน เมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่า สมรรถนะในการทำงานของบุคคลทางตรงต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และความมุ่งมั่นผูกพันในการทำงาน มีอิทธิพลต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความมุ่งมั่นผูกพันในการทำงานเป็นปัจจัยคั่นกลางที่ส่งผลต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการภายในประเทศอย่าง มัณฑณา บิณฑวิหค (2564) ได้ศึกษา ปัจจัยความผูกพันต่อองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานกรณีศึกษา : ธนาคารกสิกรไทย จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความผูกพันต่อองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารกสิกรไทย จังหวัดพิจิตร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารกสิกรไทย จังหวัดพิจิตร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยความผูกพันต่อองค์การมีผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารกสิกรไทย จังหวัดพิจิตร มีความสัมพันธ์เชิงบวก และอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน และปัจจัยความผูกพันองค์กรมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการทำงานจากการที่องค์กรให้ความสำคัญต่อตัวพนักงานเป็นหลัก มองว่าพนักงานไม่ได้เป็นแค่ฟันเฟืองในการขับเคลื่อนองค์กรเท่านั้น แต่พนักงานเป็นหัวใจสำคัญในการทำให้องค์กรอยู่รอดและก้าวหน้า ดังนั้นองค์กรจึงมีการใส่แรงจูงใจเพื่อให้พนักงานเกิดความรู้สึกต้องการทำงานตลอดเวลาด้วยการสร้างความท้าทายและให้ผลลัพธ์ตามสิ่งที่พนักงานได้ปฏิบัติอย่างคุ้มค่า ไม่ว่าจะเป็นสวัสดิการ เงินเดือน หรือแม้แต่ความก้าวหน้าในงาน การเปิดโอกาสให้ศึกษาต่อเพื่อเพิ่มความรู้ การอบรมให้ความรู้เพื่อต่อยอดความรู้ในการทำงาน สิ่งเหล่านี้ทำให้พนักงานภายในองค์กรเกิดความต้องการในการพัฒนาตนเองเพื่อให้เป็นบุคคลที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้หัวหน้าทีมเห็นถึงขีดความสามารถในการทำงาน โดยเมื่อพนักงานมีแรงกระตุ้นจากสิ่งที่องค์กรจะมอบให้ ส่งผลให้พนักงานมีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความผูกพันต่อองค์กรตามมา

สรุป

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีอิทธิพลทางตรงอยู่ที่ 0.653 และอิทธิพลทางอ้อมอยู่ที่ 0.176 โดยมีผลรวมของเส้นอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมอยู่ที่ 0.829 เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับอิทธิพลความผูกพันองค์กร ที่มีค่าอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.221 ซึ่งแปลความหมายได้ว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลรวมต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานครมากกว่าปัจจัยความผูกพันองค์กร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน องค์กรควรมีการให้โอกาสและเปิดโอกาสให้กับพนักงานภายในองค์กรได้เติบโตในหน้าที่การงานหรือการเปิดโอกาสในเรื่องของการศึกษา

เพิ่มขึ้น เพื่อให้พนักงานมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ในตัวเองสูง เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาพัฒนาการทำงานในสายของตนเองให้เกิดประโยชน์สูงสุดกลับมาต่อองค์กรในอนาคต

2) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยความผูกพันองค์กร องค์กรควรเพิ่มสวัสดิการในการทำงานให้กับพนักงานของตนเอง เพื่อลดการลาออกหรือการขาดงานของพนักงานที่หมดไฟในการทำงาน รวมไปถึงการให้รางวัลในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้พนักงานได้รับแรงกระตุ้นในการเพิ่มความต้องการในการทำงานให้กลับมามีประสิทธิภาพอย่างสม่ำเสมอ

3) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยประสิทธิภาพในการทำงาน องค์กรและหัวหน้าทีมต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติงานในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด รวมไปถึงการมีการตั้งมาตรการในการปฏิบัติงานในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายภายในองค์กรอันนำไปสู่การช่วยลดต้นทุนในการดำเนินงานขององค์กรได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ในการศึกษาครั้งต่อไปควรใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสานด้วยการนำการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพมาทำการศึกษาร่วมกัน เพื่อให้งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

2) การศึกษาครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาด้วยการนำปัจจัยอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากแรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันองค์กรในการทำงาน เข้ามาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น เช่น ตัวแปรวัฒนธรรมองค์กร ความสุขในการทำงาน และคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กมลพร ศรีใส. (2562). การจัดการความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทประกันภัย. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.

กฤษดา เชียรวัฒนสุข และคณะ. (2561). แรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษา บริษัท อายิโนะโมะโต๊ะ เบทาโกรสเปเชียลตี้ฟู้ดส์ จำกัด. วารสารวิชาการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. 5(2), 55-69.

ฐิติภัทร์ ทุทุมมา. (2563). แรงจูงใจในการทำงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่าย บิวตี้แอนด์เซลล์ (Beauty & Sales) กรณีศึกษา บริษัทเซ็นทรัลเทรดดิ้ง จำกัด. สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

บุศราคัม รักท้วม. (2562). ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานโรงพยาบาลบางปะกอก 9 อินเตอร์เนชั่นแนล. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสยาม.

มณีรัตน์ ศรีคุ้ย และ ธวัชชัย ทุมทอง. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรกับประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. 15(1), 157-174.

มัณฑณา บิณฑวิหค. (2564). ปัจจัยความผูกพันต่อองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษา : ธนาคารกสิกรไทย จังหวัดพิจิตร. วารสารโครงการทวิปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ. 8(2), 1-12.

วรรณา อาวรณ์. (2557). แรงจูงใจในการทำงานกับความผูกพันองค์การของข้าราชการรัฐสภาระดับปฏิบัติงาน สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก.

หฤทัย วรรณพงศพล และมณีกัญญา นากามัทสึ. (2565). ความพึงพอใจในงานที่ส งผลต่อความผูกพันของพนักงานในการทำงานของบริษัทจำหน่ายเครื่องนอน ย่านบางบอน. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น. 8(3), 139-148.

อนุดิษฐ์ ฐานไชยกร. (2562). ความผูกพันองค์กร. Journal of Roi Kaensarn Academi. 4(1), 32-46.

ภาษาอังกฤษ

Best, J. W. (1977). Research in Education (3rd ed). New Jersey: Prentice-hall Inc.

Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). Interpretation and Application of Factor Analytic Results. (Eds.). Hillsdale, NJ: Lawrence Eribaum Associates.

Hair, E., et al. (2006). Children's school readiness in the ECLS-K: Predictions to academic, health, and social outcomes in first grade. Early Childhood Research Quarterly. 21(4), 431-454.

Hair, J. F., et al. (2014). Pearson new international edition. Multivariate data analysis. (7th Edition). Pearson Education Limited Harlow, Essex.

Hambleton, R. K., & Cook, L. L. (1977). Latent trait models and their use in the analysis of educational test data. Journal of educational measurement. 14(2), 75-96.

Irfan, S., & Marzuki, N. A. (2018). The moderating effects of organizational culture on the relationship between work motivation and work commitment of university academic staff. International Journal of Learning and Development. 8(1), 137-155.

Martini, I. A. O., et al. (2020). The dimensions of competency on worker performance mediated by work commitment. Cogent Business & Management. 7(1), 1794677-1794695.

Nunnally, J.C. (1978). An Overview of Psychological Measurement. In: Wolman, B.B. (eds) Clinical Diagnosis of Mental Disorders. Boston, MA: Springer.

Surahman, A. (2023). Fueling Productivity: Exploring the Impact of Work Motivation, Work Environment, Work Commitment, and Competence on Teaching Staff's Performance. PRODUKTIF: Jurnal Kepegawaian dan Organisasi. 2(1), 93-103.

Tovmasyan, G., & Minasyan, D. (2020). The Impact of Motivation on Work Efficiency for Both Employers. Business Ethics and Leadership. 4(3). 25-35.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความพึงพอใจต่อการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

Causal factors affecting the service satisfaction received from employees within a non-life insurance company, Bangkok

อนงนาฎ ศุภเสริฐ
Anongnard Suphsert
วิชากร เฮงษฎีกุล
Vichakorn Hengsadeekul
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
Southeast Asia University
E-mail: S6541410014@sau.ac.th

Received: 10 November 2023; Revised: 3 March 2024; Accepted: 3 March 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับส่วนประสมทางการตลาด คุณภาพการบริการ และความพึงพอใจในการให้บริการ และ 2) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตัดสินใจซื้อประกันภัย จำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับส่วนประสมทางการตลาด คุณภาพการบริการ และความพึงพอใจในการให้บริการอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.97, 4.05, และ 4.04 ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.745, 0.842, และ 0.819 ตามลำดับ และ 2) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร มีอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.923 และคุณภาพการบริการมีอิทธิพลรวมต่อความพึงพอใจในการให้บริการ มีอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.755 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร มากกว่าคุณภาพการบริการ

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด, คุณภาพการบริการ, ความพึงพอใจในการให้บริการ

Abstract

The objective of this research was to study: 1) the descriptive statistical level of the market mix, service quality, and service satisfaction; and 2) the causal factors affecting the service satisfaction of personnel within a non-life insurance company. It is quantitative research. The research instrument is a questionnaire. Collected data from 400 people who are insurance

buyers. Using a convenience sampling method, the statistics used in the research were frequency, percentage, mean, standard deviation, and analysis of structural equation modelling by statistical packages.

The results showed that: 1) the level of marketing mix, service quality, and service satisfaction was at a high level; the average values were 3.97, 4.05, and 4.04, respectively, and standard deviations of 0.745, 0.842, and 0.819, respectively; and 2) Marketing mixed affecting service satisfaction of personnel within a non-life insurance company In Bangkok, the overall marketing affecting service satisfaction, the total influence was 0.923 and the overall service quality affecting service satisfaction, the total influence was 0.755, which shows that the marketing mix influences the satisfaction of personnel within a non-life insurance company. In Bangkok, more than the quality of service

Keywords: Marketing mix, service quality, service satisfaction

บทนำ

การแข่งขันในธุรกิจประกันภัยในปัจจุบันทวีความรุนแรงขึ้นอย่างมาก จากปัจจัยที่หลากหลายของบุคคลในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้บริษัทประกันภัยได้มีกรมธรรม์ต่าง ๆ ออกมาเพื่อรองรับกับผู้ที่ต้องการการคุ้มครองในชีวิตหรือทรัพย์สินของตนเอง การทำประกันจึงเป็นทางออกที่ดีที่หลาย ๆ คนมองหา โดยเมื่อสำรวจพบว่า ภาพรวมปัจจุบันธุรกิจประกันภัยตามไตรมาสที่ 3 ปี 2565 จากบริษัทประกันภัยทั้งหมด 76 แห่ง มีส่วนแบ่งทางการตลาดด้านประกันภัยรถอยู่ที่ร้อยละ 55.91 ประกันภัยอุบัติเหตุร้อยละ 12.09 ประกันความเสี่ยงภัยทุกชนิดและประกันภัยทรัพย์สินร้อยละ 11.15 ประกันภัยเบ็ดเตล็ดร้อยละ 8.44 ประกันภัยสุขภาพร้อยละ 5.91 ประกันอัคคีภัยร้อยละ 3.81 และประกันภัยทางทะเลและขนส่งร้อยละ 2.68 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2565) ทั้งนี้พบว่า ทุกบริษัทมีการทำทุนประกันที่แตกต่างกันออกไปเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้ส่วนประสมทางการตลาดที่หลากหลาย และตรงกับกลุ่มลูกค้าของตนเองได้เลือกตรงตามความต้องการมากที่สุด เกิดความคุ้มค่ากับลูกค้ามากที่สุด โดยเมื่อวิเคราะห์ในส่วนของส่วนประสมทางการตลาด สามารถแยกได้ว่า ในด้านของผลิตภัณฑ์หรือบริการ ทุกบริษัทจะมีการทำกรมธรรม์ต่าง ๆ ที่มีความคุ้มครองแตกต่างกัน จะเป็นการเพิ่มฐานลูกค้าในเรื่องของความคุ้มค่าในสิ่งที่ลูกค้าจะได้รับ ต่อมาในเรื่องของราคา จะเป็นเบี้ยประกันที่ส่งต่อเดือนหรือต่อปี และวงเงินความคุ้มครองที่จะได้รับ และสามเรื่องของสถานที่ สำหรับสถานที่ ในที่นี้อาจหมายถึงการเข้าถึงแหล่งการซื้อประกัน และสถานที่ที่ประกันรองรับในกรณีเจ็บป่วย หรือรถเสีย ไฟไหม้ไม่ว่าจะเป็นโรงพยาบาล อู่ซ่อมรถ หรือสถานที่ที่คอยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เอาประกัน ด้านที่สี่ คือ โปรโมชั่น หรือของกำนัลเมื่อเข้ามาทำประกันกับทางบริษัท (ณิชาดา นพรัตน์ และประสพชัย พสุนนท์, 2565) ด้านที่ห้า บุคคล คือ ตัวแทนขาย หรือบุคลากรจากบริษัทที่ทำหน้าที่ขายกรมธรรม์ให้กับลูกค้า ด้านที่หก กระบวนการ คือ ระยะเวลาความคุ้มครอง หรือระยะเวลาตั้งแต่เริ่มทำประกันภัยไปจนสิ้นสุดระยะเวลาการคุ้มครอง และสุดท้ายคือสภาพแวดล้อมรอบข้าง อาจเป็นเรื่องของความอุ่นใจ ความสบายใจเมื่อลูกค้าได้รับการคุ้มครองจากบริษัท โดยบริษัทอาจแสดงออกมาในรูปแบบการ

โทรติดต่อหลังทำประกัน หรือการโทรสอบถามภายหลังกรณีต้องการเคลมประกันเพื่อสร้างความพึงพอใจให้เกิดกับลูกค้ามากที่สุด (วัชระ ศิริโอวัฒนะ และชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา, 2559)

ในการทำส่วนประสมทางการตลาด นอกจากจะสร้างผลกำไรกลับคืนให้กับบริษัทแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่บริษัทต้องคำนึงถึงตลอดเวลา คือ การสร้างคุณภาพการให้บริการให้เกิดขึ้นกับลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการ เพราะหากบริษัทหวังเพียงแต่การสร้างกำไรเพียงอย่างเดียว สุดท้ายอาจไม่สามารถรักษาฐานลูกค้าเก่าของตนเองได้ เนื่องจากปัจจุบันการซื้อขายประกันที่เป็นเสมือนบริการ กลุ่มลูกค้าไม่ได้ดูแค่เรื่องของบริการเป็นหลัก แต่ยังดูเรื่องของคุณภาพการให้บริการที่ตามมาอีกด้วย สามารถกล่าวได้ว่า ในโลกที่เทคโนโลยีสามารถเข้าถึงได้ง่าย ก่อนที่ลูกค้าจะตัดสินใจซื้อประกันย่อมมีการค้นหาข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบก่อนเสมอ และยังมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนถึงประสบการณ์ในการซื้อประกันภัยระหว่างลูกค้ากับผู้สนใจ ในการบริการของบริษัทประกันภัยต่าง ๆ (กานต์ตะวัน กิมอื้อ และอัศนีย์ ณ น่าน, 2565) ในกรณีนี้บริษัทจะต้องพยายามอย่างมากในการสร้างคุณภาพการให้บริการให้เกิดขึ้นมาและสามารถทำให้ลูกค้ารับรู้ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการซื้อประกันภัยมากที่สุด สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการนำบุคลากรที่เป็นตัวแทนขายและอบรมสร้างความน่าเชื่อถือ มีการสอบใบอบรมอนุญาตในการขายประกัน หากตัวแทนขายไม่สามารถสร้างความน่าเชื่อได้ ความไว้วางใจในการทำประกันภัยของลูกค้าก็จะลดลงตามมา และนำไปสู่ความไม่พึงพอใจและในท้ายที่สุด ก็จะไม่กลับมาใช้บริการหรือซื้อประกัน (กนกวรรณ งามนันท์, 2559)

การสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ถือเป็นโจทย์สำคัญที่ทุกบริษัทต้องพบเจอ เพราะลูกค้ามีความคิดภายในจิตใจที่แตกต่างกัน การค้นหาสิ่งที่อยู่ภายในใจของลูกค้าคือหน้าที่ที่บริษัทและพนักงานขายทุกคนจะต้องทราบให้ได้ ดังนั้นการฝึกอบรมตัวแทนขายประกันภัยของบริษัทจึงถือเป็นความจำเป็น เพราะบุคลากรตัวแทนขายที่มีความรู้ ความชำนาญ จะส่งผลต่อความเชื่อมั่นและ Empathy หรือความเห็นอกเห็นใจ และการเอาใจใส่ของตัวแทนขายต่อกลุ่มลูกค้า ซึ่งจากการวิจัยของ วรกมลวรรณ รักษา (2565) ที่ศึกษาเรื่องคุณภาพการให้บริการที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ได้กล่าวว่า กลุ่มผู้บริโภคจะให้ค่าเฉลี่ยของความสำคัญของคุณภาพการบริการในแต่ละมิติโดยมีน้ำหนักไม่เท่ากัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบพบว่า ผู้บริโภคจะให้ความสำคัญในเรื่องของความน่าเชื่อถือ (Reliability) สูงถึงร้อยละ 32 การตอบสนอง (Responsiveness) อยู่ที่ร้อยละ 22 การรับรอง (Assurance) ร้อยละ 19 การเอาใจใส่ (Empathy) ร้อยละ 16 และการจับต้องได้ (Tangibles) ร้อยละ 11 โดยหากคุณภาพการบริการนั้นมีความแตกต่างจากที่อื่น ๆ อย่างชัดเจน จะนำมาซึ่งการตัดสินใจเลือกใช้บริการได้ง่ายขึ้น ดังนั้นคุณภาพการบริการที่ดีจะสร้างมูลค่าให้กับธุรกิจ และตัวผู้บริโภคเองก็มีความคาดหวังในบริการที่จะได้รับ และเกิดความพึงพอใจต่อการได้รับบริการอย่างสูงสุด

จากข้อความข้างต้น การทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจมากที่สุดผ่านการทำส่วนประสมทางการตลาดออกมาใช้ในการขายเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถทำให้ขายประกันภัยได้ตรงตามความต้องการของบริษัท แต่การที่จะทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจและนำมาสู่การตัดสินใจซื้อบริการกรมธรรม์ต่าง ๆ ได้นั่นคือ เรื่องของการใช้คุณภาพให้บริการที่สร้างความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างบริษัทและคู่แข่ง ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้เห็นความสำคัญของการนำคุณภาพการให้บริการเข้ามาใช้งานผ่านตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดไปสู่ความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัย จึงได้จัดทำงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร” ขึ้น เพื่อนำคุณภาพการให้บริการมาปรับปรุง นำไปใช้กับตัวแทนพนักงานขายประกัน และ

เพื่อพัฒนาตัวกรมธรรม์ในส่วนของส่วนประสมทางการตลาดให้เหมาะสมกับกลุ่มลูกค้าอันจะส่งผลต่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าในทางบวกมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับส่วนประสมทางการตลาด คุณภาพการบริการ และความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยคุณภาพการบริการ และปัจจัยความพึงพอใจในการให้บริการ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ใช้บริการบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ที่ไม่สามารถกำหนดกลุ่มประชากรที่ชัดเจนได้ และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใช้บริการบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดของ Cochran et al., (1953) จำนวน 400 คน และได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ใช้วิธีการแบบสะดวก (Convenience Sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องภายใต้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้ใช้บริการบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2-4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด จำนวน 21 ข้อ ปัจจัยคุณภาพการบริการ จำนวน 15 ข้อ และปัจจัยความพึงพอใจในการให้บริการ จำนวน 8 ข้อ

โดยตอนที่ 2-4 มีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยข้อคำถามที่ใช้เป็นมาตราส่วนประมาณค่าในการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (Likert Scale) ที่มีความหมายของเกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามความคิดเห็น ดังนี้

ระดับคะแนน	5	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ระดับคะแนน	4	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมาก
ระดับคะแนน	3	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
ระดับคะแนน	2	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อย
ระดับคะแนน	1	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ยตามแนวคิดของ Best (1977) ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.21-5.00	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.41-4.20	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมาก
ค่าเฉลี่ย	2.61-3.40	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.81-2.60	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00-1.80	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด คุณภาพบริการให้บริการ ความพึงพอใจในการให้บริการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นนิยามตัวแปรและดัชนีชี้วัด

2) สร้างแบบสอบถามและข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่กำหนดตามดัชนีชี้วัด โดยภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นส่งขอความอนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) รายข้อเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับตัวแปรที่ต้องการวัด โดยเกณฑ์ในการเลือกข้อคำถามจะพิจารณาเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.5 โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อคำถามอยู่ที่ 0.67-1.00 ทุกข้อคำถาม (Hambleton & Cook, 1977)

4) นำแบบสอบถามที่ผ่านคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหามาทำการทดสอบค่า Tryout จากบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ที่นอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อนำคำตอบมาวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ซึ่งผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแต่ละตัวแปรควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Hair et al., 2006; Nunnally, 1978) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ในการวิจัยครั้งนี้อยู่ที่ 0.984-0.985 ซึ่งสูงกว่า 0.7 แสดงว่าเครื่องมือสามารถนำไปใช้ได้ (Hair et al., 2014)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน พ.ศ. 2566 ด้วยวิธีการแบบปฐมภูมิผ่านการแจกกับบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยได้อัตราการตอบกลับมาอยู่ที่ร้อยละ 100

2. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

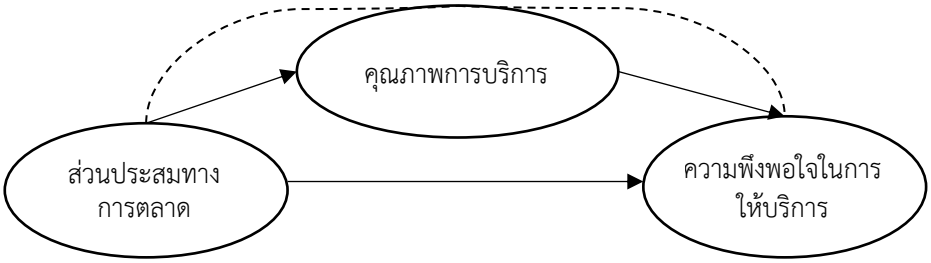
1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ด้วยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับส่วนประสมทางการตลาด คุณภาพการบริการ และความพึงพอใจในการให้บริการ ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการแปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร

3. สถิติอนุมานหรือสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาพัฒนาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 275 คน (ร้อยละ 68.2) อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม มากกว่า 51 ปีขึ้นไป จำนวน 91คน (ร้อยละ 22.8) สถานภาพโสด จำนวน 258 คน (ร้อยละ 64.5) วุฒิการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 266 คน (ร้อยละ 66.5) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 45,001 บาทขึ้นไปจำนวน 126 คน (ร้อยละ 31.5) รูปแบบกรมธรรม์ประกันภัย คือ ประกันภัยรถยนต์ จำนวน 301 คน (ร้อยละ 75.3)

2. ผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 2-4 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นโดยรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด คุณภาพการบริการ และความพึงพอใจในการให้บริการ สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1

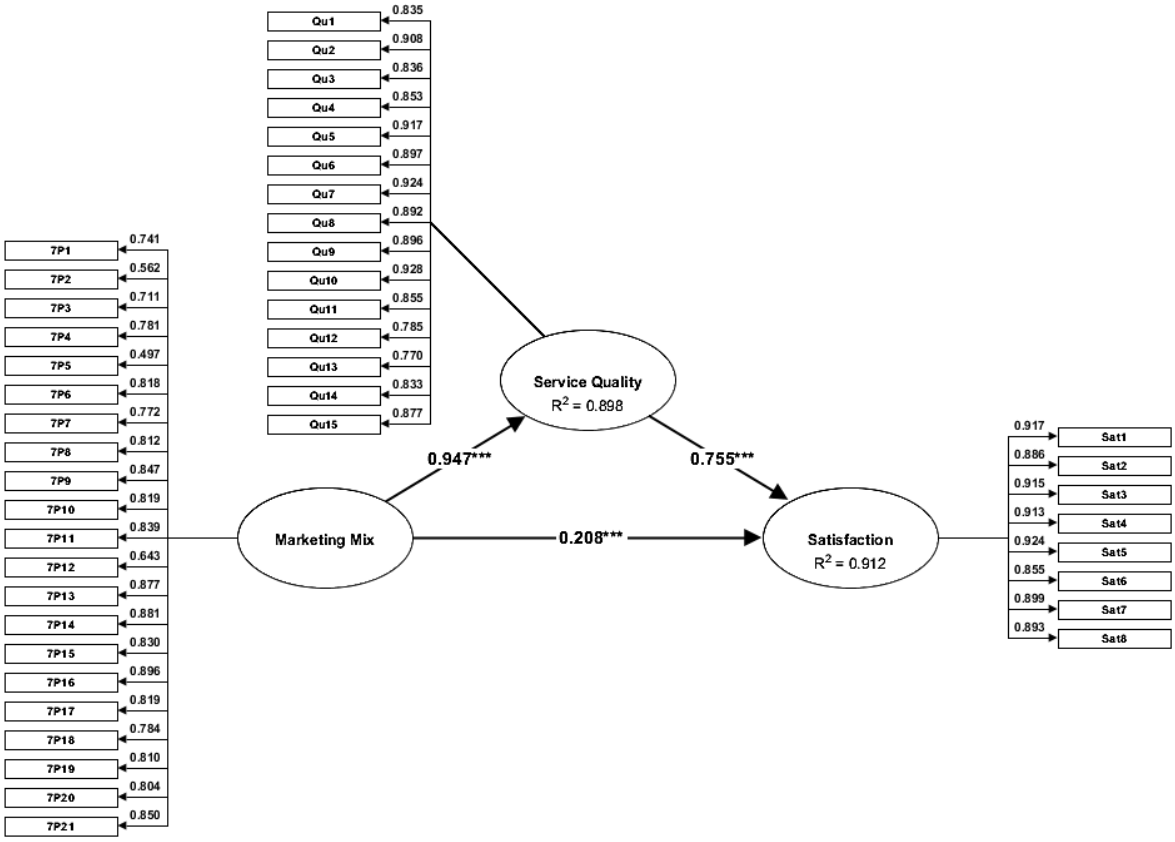
ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของตัวแปรโดยรวม

ตัวแปร/ปัจจัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ส่วนประสมทางการตลาด			

- ด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ	3.95	.694	มาก
- ด้านราคา	3.96	.789	มาก
- ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	3.86	.921	มาก
- ด้านการส่งเสริมการตลาด	3.69	.989	มาก
- ด้านบุคลากร	4.22	.769	มาก
- ด้านกระบวนการ	4.06	.863	มาก
- ด้านลักษณะทางกายภาพ	4.05	.865	มากที่สุด
รวมปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	3.97	.745	มาก
คุณภาพการบริการ			
- ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ	3.96	.966	มาก
- ด้านความน่าเชื่อถือของการบริการ	4.02	.874	มาก
- ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า	4.03	.932	มาก
- ด้านการสร้างความมั่นใจ	4.20	.833	มาก
- ด้านการเอาใจใส่ลูกค้า	4.07	.845	มาก
รวมปัจจัยคุณภาพการบริการ	4.05	.842	มาก
ความพึงพอใจในการให้บริการ			
- ด้านทัศนคติ	4.08	.806	มาก
- ด้านประสบการณ์	4.04	.871	มาก
รวมปัจจัยความพึงพอใจในการให้บริการ	4.04	.819	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพการบริการ มากที่สุด อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.05 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .842 รองลงมา คือ ความพึงพอใจในการให้บริการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.04 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .819 และส่วนประสมทางการตลาด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.97 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .745 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ระดับตัวแบบสมการโครงสร้างที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานครในภาพรวม โดยเป็นผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์เชิงถดถอยอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการและผลการทดสอบสมมติฐาน โดยสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ผ่านโปรแกรมทางสถิติด้านสังคมศาสตร์ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 เส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแบบสมการโครงสร้าง

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรที่มีผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการ

ตัวแปร (LV)	ค่าความผันแปร	อิทธิพล (EFFECT)	Marketing Mix	Service Quality
ความพึงพอใจในการให้บริการ (Satisfaction)	0.912	DE	0.208***	0.755***
		IE	0.715***	0.000
		TE	0.923***	0.755***
คุณภาพการให้บริการ (Service Quality)	0.898	DE	0.947***	N/A
		IE	0.000	N/A
		TE	0.947***	N/A
ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix)	-	DE	N/A	0.000
		IE	N/A	0.000
		TE	N/A	0.000

หมายเหตุ: DE; Direct Effect, IE; Indirect Effect, TE; Total Effect, N/A; Not Applicable

หมายเหตุ: * หมายถึง p-value ≤ 0.10 หรือ ค่า t ≥ 1.65

** หมายถึง p-value ≤ 0.05 หรือ ค่า t ≥ 1.96

*** หมายถึง p-value ≤ 0.01 หรือ ค่า t ≥ 2.58

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมต่อความพึงพอใจในการให้บริการ (Satisfaction) พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) และคุณภาพการให้บริการ (Service Quality) มีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจในการให้บริการ (Satisfaction) มีค่าเท่ากับ 0.208*** และ 0.755*** และส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) มีอิทธิพลทางอ้อมสู่ความพึงพอใจในการให้บริการ (Satisfaction) มีค่าเท่ากับ 0.715***

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมต่อคุณภาพการให้บริการ (Service Quality) พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด (MM) มีอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพการให้บริการ (Service Quality) มีค่าเท่ากับ 0.947***

ผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรอิสระ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสรุปสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

	สมมติฐานการวิจัย (Hypothesis)	**สัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.)**	**ค่า t-test**	**ผลลัพธ์**
H1	ส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อปัจจัยคุณภาพการบริการ	0.947***	17.186	สนับสนุน
H2	ส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อปัจจัยความพึงพอใจในการให้บริการ	0.208***	26.511	สนับสนุน
H3	คุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อปัจจัยความพึงพอใจในการให้บริการ	0.755***	14.939	สนับสนุน
H4	ส่วนประสมทางการตลาดผ่านคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร	0.715***	14.752	สนับสนุน

จากตารางที่ 3 สามารถสรุปผลารทดสอบสมมติฐานได้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อปัจจัยคุณภาพการบริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.947*** หมายความว่า ส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อปัจจัยคุณภาพการบริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (t=17.186)

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อปัจจัยความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์

สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.208*** หมายความว่า ส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อปัจจัยความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (t=26.511)

3. ปัจจัยคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อปัจจัยความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.755*** หมายความว่า คุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อปัจจัยความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (t=14.939)

4. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดผ่านคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.715*** หมายความว่า ส่วนประสมทางการตลาดผ่านคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (t=14.752)

อภิปรายผล

งานวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการบริการ และความพึงพอใจในการให้บริการ พบว่า บริษัทมีการทำการตลาดด้วยวิธีการสร้างภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือของบริษัทประกันภัยที่ดี รูปแบบกรมธรรม์ประกันภัยสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าได้อย่างดี ตัวกรมธรรม์และเว็บไซต์ให้บริการมีความทันสมัย ความพร้อมในการให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง บุคคลผู้ซึ่งเป็นพนักงานมีการให้บริการที่ดี ตอบข้อสงสัยผ่านช่องทางออนไลน์ให้กับลูกค้าได้อย่างดี ในเรื่องของราคาที่มีความหลากหลายตามความเหมาะสม ส่งผลต่อความพึงพอใจให้กับลูกค้า คุณภาพการบริการอย่างสูง สามารถกล่าวได้ว่า การทำส่วนประสมทางการตลาดในเรื่องของผลิตภัณฑ์ผ่านกรมธรรม์ที่มีให้เลือกหลากหลายตามความคุ้มครองที่เหมาะสมกับตัวบุคคล และเรื่องราคาที่ไม่แพงจนเกินไป ช่องทางการติดต่อซื้อและเคลมประกันมีความสะดวก สามารถติดต่อได้ 24 ชั่วโมง โปรโมชั่นในเรื่องของค่าเบี้ยประกันมีความเหมาะสมกับราคา พนักงานสามารถให้คำแนะนำได้ดี เว็บไซต์มีกระบวนการติดต่อที่รวดเร็ว ทำให้ลูกค้าสามารถรับรู้ได้ถึงคุณภาพของบริการที่บริษัทมอบให้ และเกิดความพึงพอใจตามมา ทั้งนี้ข้อค้นพบจากงานวิจัยพบว่า ส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลอยู่ในทิศทางที่ต่ำเมื่อเทียบกับคุณภาพการให้บริการ พบว่า เมื่อทำการสำรวจลูกค้าจะมีความชื่นชอบในการให้บริการจากพนักงานภายในบริษัท หากพนักงานภายในบริษัทสามารถตอบข้อสงสัย หรือสามารถที่จะให้ถ้อยคำกระจ่างในประกันรูปแบบต่าง ๆ ลูกค้าจะเกิดความพึงพอใจที่มากกว่าการทำส่วนประสมทางการตลาด ซึ่งจะสอดคล้องกับการทำส่วนประสมทางการตลาดด้านบุคลากร ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทำให้เกิดความสอดคล้องในข้อค้นพบของงานวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rumiyati and Syafarudin (2021) ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของคุณภาพการบริการ ส่วนประสมทางการตลาด ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของลูกค้าธนาคารในสถานการณ์โควิด 19 ได้กล่าวว่า คุณภาพการบริการทางการตลาดและส่วนประสมทางการตลาดเพื่อความพึงพอใจของลูกค้า ธนาคารปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลใน

การป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทุกระดับปัจจัยอยู่ในระดับมาก เป็นผลมาจากบทบาทของการตลาดในการธนาคารคือการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าอย่างยั่งยืนโดยการให้บริการที่เป็นเลิศสำหรับการพัฒนาคุณภาพการบริการ เช่น Servqual ด้วยลักษณะที่จับต้องได้ การตอบสนองความน่าเชื่อถือการประกันและการเอาใจใส่ คุณภาพการบริการใหม่ที่สามารถนำไปใช้ในโลกการธนาคารโดยเฉพาะ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือคุณภาพบริการธนาคาร เช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์บริการธนาคารทั่วไปการจัดอันดับต่ำของธนาคาร สามารถกล่าวได้ว่า คุณภาพการบริการ และส่วนประสมทางการตลาด ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าธนาคารในสถานการณ์โควิด 19 อย่างมีนัยสำคัญต่อความภักดีของลูกค้า และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Azhar et al., (2018) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของส่วนประสมทางการตลาดและคุณภาพการบริการต่อความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยวที่ Samosir (ซาโมซีร์) ได้กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาดมีผลในเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว คุณภาพการบริการมีผลในเชิงบวกและสำคัญต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในภูมิภาคซาโมซีร์ ส่วนประสมทางการตลาดมีผลในเชิงบวกและสำคัญต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว คุณภาพการบริการมีผลในเชิงบวกและสำคัญต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีผลในเชิงบวกและสำคัญต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในภูมิภาคซาโมซีร์ และส่วนประสมทางการตลาดและคุณภาพการบริการมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อนักท่องเที่ยวในภูมิภาคซาโมซีร์ผ่านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fernandes (2018) ได้ศึกษาเรื่อง ผลการไกล่เกลี่ยความพึงพอใจของลูกค้าในความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการบริการ การวางแนวบริการ และกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดต่อความภักดีของลูกค้า ได้กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาด คุณภาพการบริการ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า มีอิทธิพลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวได้ว่า บริษัทต้องมีการใช้ส่วนประสมทางการตลาดผ่านการคิดกลยุทธ์ และพยายามสร้างสิ่งเหล่านี้ให้เกิดเป็นคุณภาพต่อการให้บริการกับลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการโทรคมนาคมของ บริษัท Telkomsel เมือง Malang เมื่อลูกค้าเข้าถึงคุณภาพ และรับรู้ได้ถึงคุณภาพของการบริการ ลูกค้าจะเกิดความพึงพอใจอันนำไปสู่ความภักดีต่อองค์กรในอนาคต

2. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการให้บริการ พบว่า องค์กรมีความปลอดภัย น่าเชื่อถือต่อการทำกรมธรรม์ประกันภัย การติดต่อผู้ให้บริการมีความอ่อนน้อมสุภาพ มีการให้บริการที่เท่าเทียมกับลูกค้าท่านอื่น ๆ รวมไปถึงแสดงรายละเอียดกรมธรรม์ประเภทต่าง ๆ อย่างครบถ้วน เข้าใจง่าย ระยะเวลาในการให้บริการมีความเหมาะสม ไม่รอนานเกินไป อีกทั้งในกรณีต้องการซื้อประกันผ่านช่องทางออนไลน์ ตัวเว็บไซต์มีความเสถียร สามารถดำเนินธุรกรรมตั้งแต่ต้นจนจบได้อย่างราบรื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonlertvanich (2019) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริการ ความพึงพอใจ ความเชื่อมั่น และ ความภักดีตราสินค้า ในฐานะบทบาทการกลั่นกรองของธนาคารหลักและสถานะความมั่งคั่ง ได้กล่าวว่า คุณภาพการบริการที่ลูกค้ารับรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมส่งผลกระทบผ่านความพึงพอใจและความไว้วางใจความภักดีทางทัศนคติและพฤติกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคุณภาพการบริการส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในระดับต่ำหากลูกค้าเก่ามีสถานะเป็นผู้ใช้บริการกับธนาคารหลัก แต่ในทางกลับกันความภักดีต่อพฤติกรรมสำหรับลูกค้าเก่าที่มีความมั่งคั่งสูงกว่าลูกค้าทั่วไป และยังสอดคล้องกับงานวิจัยภายในประเทศของ วรกมลวรรณ รักษา (2565) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและการรับคุณค่าของผู้บริโภคในการเลือกใช้บริการสระว่ายน้ำสุนัข ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพการให้บริการ และความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยการ

ตอบสนองความต้องการในการให้บริการมีอิทธิพลต่อการรับคุณค่าของผู้บริโภคมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านความน่าเชื่อถือและความเอาใจใส่ในการบริการที่มีอิทธิพลต่อการรับคุณค่าของผู้บริโภคตามลำดับ นอกจากนี้การรับรู้คุณค่าในการให้บริการยังส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค และยังทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความภักดีกลับมาใช้บริการซ้ำ ซึ่งเมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่า คุณภาพการให้บริการมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรณ์ ธาดาฐิติกรณ์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เสียภาษีป้ายในพื้นที่สำนักงานเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ระดับปัจจัยของคุณภาพการให้บริการ และระดับปัจจัยความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยคุณภาพการให้บริการ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว ด้านการให้ความรู้สึกเชื่อมั่น และด้านการเอาใจใส่ ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เสียภาษีป้ายในพื้นที่สำนักงานเขตธนบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจต่อการใช้บริการซื้อประกันภัยบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อประกันภัยจากการที่บริษัทใช้วิธีการวางกลยุทธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจผ่านวิธีการบริการ เพื่อสร้างภาพลักษ์ที่ดีให้กับผู้บริโภค สร้างวิธีการบริการอย่างมีคุณภาพผ่านการฝึกฝนพนักงายภายในองค์กรตนเอง ทั้งนี้ในการฝึกอบรมเพื่อให้พนักงานสามารถให้คำปรึกษา แนะนำ ชี้แนะ หรือให้ข้อเสนอแนะกับผู้บริโภคที่ตัดสินใจซื้อประกันกับทางบริษัท บริษัทจำเป็นที่จะต้องใส่ใจในเรื่องของการทำกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดเพิ่มเติม โดยผลจากการวิจัยพบว่าในกลยุทธ์การทำส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวม ด้านพนักงาน ถือว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อการให้บริการผู้บริโภคอย่างสูงสุด เพราะหนักงานคือบุคคลที่จะนำพาผู้บริโภคให้เข้ามาเจอกับบริการและผลิตภัณฑ์ขององค์กร และทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ ทั้งนี้ในการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ผู้บริโภคไม่ได้ดูเพียงแค่เรื่องของราคาของกรมธรรม์ พนักงาน และวิธีการบริการแต่เพียงเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการให้บริการเคลมเมื่อเกิดปัญหา การติดต่อสื่อสารเมื่อเกิดข้อสงสัยกับตัวแทนประกัน และในเรื่องของบริการต่าง ๆ ภายในตัวกรมธรรม์ล้วนเป็นผลที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจในการเข้ามาใช้บริการซื้อกรมธรรม์ประกันภัยกับทางบริษัท

สรุป

จากการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าอิทธิพลทางตรงอยู่ที่ 0.208 และมีค่าอิทธิพลทางอ้อมอยู่ที่ 0.715 โดยมีผลรวมของเส้นอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมอยู่ที่ 0.923 และปัจจัยคุณภาพการบริการมีค่าอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.755 ซึ่งแปลความหมายได้ว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลรวมต่อความพึงพอใจในการให้บริการของบุคลากรภายในบริษัทประกันวินาศภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานครมากกว่าปัจจัยคุณภาพการให้บริการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด บริษัทควรมีการให้ของกำนัลหรือสมนาคุณ เมื่อลูกค้ามีการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันภัยในเบี้ยที่มีราคาสูง รวมไปถึงการทำการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ เช่น โทรทัศน์ สื่อออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ลูกค้าเกิดภาพจำรวมไปถึงกรมธรรม์ของบริษัทได้มากยิ่งขึ้น

2) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยคุณภาพการให้บริการ บริษัทควรมีการโทรติดต่อถามความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาคุณภาพในการให้บริการและเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ในอนาคตให้สามารถตอบโจทย์ตามความต้องการของลูกค้าได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยความพึงพอใจในการให้บริการ บริษัทควรมีการพัฒนาคุณภาพของเว็บไซต์ในการให้บริการโดยแบ่งแยกตามประเภท หมวดหมู่ และวิธีการใช้งานที่เรียบง่ายเพื่อให้ลูกค้าสามารถเลือกหากรมธรรม์ที่มีความเหมาะสมกับตนเองได้ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการนำปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ การตัดสินใจซื้อ และความภักดีตราสินค้าเข้ามาเป็นตัวแปรแฝงเพิ่มเติม เพื่อให้งานวิจัยมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2) การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการขยายการศึกษาไปยังอุตสาหกรรมประกันภัยในบริษัทอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจและคุณภาพการให้บริการของลูกค้า เพื่อนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ในการทำตลาดเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

3) การวิจัยครั้งต่อไปควรใช้วิธีการเชิงคุณภาพเข้ามาเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้งานวิจัยมีความลึกเชิงข้อมูลมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ งามนันท์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำประกันภัยรถยนต์ภาคสมัครใจ. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กรณ์ ธาดาฐิติกรณ์. (2562). คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เสียภาษีป้ายในพื้นที่สำนักงานเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2(3), 14-28.

กานต์ตะวัน กิมอี้อ และอัศนีย์ ณ น่าน. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการเคลมประกันภัยรถยนต์ผ่านแอปพลิเคชันของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 8(3), 1-14.

ณิชาดา นพรัตน์ และประสพชัย พสุนนท์. (2565). ส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อประกันโควิด-19 ของธนาคารกรุงเทพ จังหวัดปทุมธานี. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 23(1), 9-21.

วรกมลวรรณ รักษา. (2565). คุณภาพการให้บริการที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภคในการเลือกใช้บริการสระว่ายน้ำสุนัขในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.

วัชระ ศิริโอวัฒนะ และชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา. (2559). ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อประกันภัยรถยนต์ประเภท 1 ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารศิลปากร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 9(2), 2242-2254.

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. (2565). รายงานธุรกิจประกันภัย ไตรมาส 3 ปี 2565. เรียกใช้เมื่อ 22 มีนาคม 2566 จาก https://www.fpo.go.th/main/getattachment/Economic-report/Financial-Results/.

Azhar, M. E., et al, M. (2018). The role of marketing mix and service quality on tourist satisfaction and loyalty at Samosir. Revista de turism-studii si cercetari in turism. 18(26), 1-15.

Best, J. W. (1977). Research in Education. 3rd ed. New Jersey: Prentice-hall Inc.

Boonlertvanich, K. (2019). Service quality, satisfaction, trust, and loyalty: the moderating role of main-bank and wealth status. International Journal of Bank Marketing. 37(1), 278-302.

Cochran, W. G., et al. (1970). Statistical problems of the Kinsey report. Journal of the American Statistical Association. 48(264), 673-716.

Fernandes, A. A. R. (2018). The mediation effect of customer satisfaction in the relationship between service quality, service orientation, and marketing mix strategy to customer loyalty. Journal of Management Development. 37(1), 76-87.

Hair, E., et al. (2006). Children's school readiness in the ECLS-K: Predictions to academic, health, and social outcomes in first grade. Early Childhood Research Quarterly. 21(4), 431-454.

Hair, J. F.,et al. (2014). Pearson new international edition. Multivariate data analysis. (7th Edition). Pearson Education Limited Harlow, Essex.

Hambleton, R. K., & Cook, L. L. (1977). Latent trait models and their use in the analysis of educational test data. Journal of educational measurement. 14(2), 75-96.

Nunnally, J.C. (1978). An Overview of Psychological Measurement. In: Wolman, B.B. (eds) Clinical Diagnosis of Mental Disorders. Boston, MA: Springer.

Rumiyati, R., & Syafarudin, A. (2021). The influence of service quality, marketing mix, on bank customer satisfaction in the era covid-19. Ilomata International Journal of Tax and Accounting. 2(1), 84-96.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

Causal factors affecting corporate engagement within insurance company in Bangkok

สุกัญญา คล้ายมี
Sukanya klaymee
บุญทอง เอื้อหิรัญญานนท์
Boonthong Uahiranyanon
มณีกัญญา นากามัทสึ
Maneekanya Nagamatsu
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
Southeast Asia University
E-mail: S6541410015@sau.ac.th

Received: 10 November 2023; Revised: 1 March 2024; Accepted: 2 March 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำ คุณภาพชีวิตในการทำงาน ความผูกพันองค์กร และปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรภายในองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 300 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่าระดับภาวะผู้นำ คุณภาพชีวิตในการทำงาน ความผูกพันองค์กรอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.66, 3.60, และ 3.76 ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.927, 0.854, และ 0.751 ตามลำดับ และปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร มีอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.713 และคุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลรวมต่อความผูกพันองค์กรมีอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.816 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร มากกว่าภาวะผู้นำ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, คุณภาพชีวิตในการทำงาน, ความผูกพันองค์กร

Abstract

The objective of this research was to study the level of leadership, quality of life at work, corporate engagement, and causal factors affecting corporate engagement within an insurance company. It is quantitative research. The research instrument is a questionnaire. Collected data from 300 people who are employees within an insurance company, in Bangkok. Statistics used in research include frequency, percentage, average, standard deviation, and analysis of structural equation modelling by statistical packages.

The results of the research showed that level of leadership, quality of life at work, and corporate engagement were at a high level, with an average of 3.66, 3.60, and 3.76, respectively, and standard deviations of 0.927, 0.854, and 0.751, respectively, and causal factors affecting corporate engagement within an insurance company In Bangkok, the total influence was 0.713 and the quality of work quality had an overall influence on corporate engagement. The total influence was 0.816, which shows that quality of life at work factors influence corporate engagement within an insurance company. In Bangkok, more than the leadership.

Keywords: Leadership, quality of life at work, corporate engagement

บทนำ

ในโลกของธุรกิจ ภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างมากต่อการทำงานของผู้ตามหรือพนักงานผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา หากองค์กรหรือบริษัทไหนมีการฝึกอบรมบุคคลากรเข้าขึ้นมาเป็นผู้นำในการปฏิบัติงาน หรือผู้นำในการเปลี่ยนแปลงองค์กร แต่ไม่สามารถดึงดูดหรือจูงใจพนักงานใต้บังคับบัญชาได้ จะไม่สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจตามเป้าหมายได้เลย กลับกันหากผู้นำมีภาวะที่สามารถจูงใจได้ก็จะส่งผลทำให้พนักงานเกิดความต้องการทำงาน มีแรงจูงใจที่จะทำงานและคอยติดตามผู้นำอยู่ตลอดเวลา มองผู้นำเป็นต้นแบบในการทำงาน มีความตั้งใจในการทำงาน อันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน รู้สึกผูกพันกับผู้นำ อยากทำงานอยู่กับองค์กรอย่างยาวนาน (ศริธร สุขสิงคลี, 2562) ดังนั้นความเป็นผู้นำถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเพิ่มความผูกพันของพนักงานและคุณภาพชีวิตการทำงานในองค์กร ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่สนับสนุนและคุณภาพชีวิตการทำงาน สู่การส่งเสริมการมีส่วนร่วม แรงจูงใจ และประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน ผ่านการวางรากฐานจากการสร้างวัฒนธรรมที่ทำงานและสร้างความคาดหวัง ค่านิยม และเป้าหมายที่ชัดเจนให้สอดคล้องกับพันธกิจและวิสัยทัศน์ของบริษัท ผู้นำที่มีความโปร่งใส สื่อสาร และเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสามารถสร้างความไว้วางใจและความเคารพต่อพนักงานในบริษัทเพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันกับองค์กร (จุฑามาส พจน์สมพงษ์, 2560) ยิ่งไปกว่านั้นผู้นำที่มีประสิทธิภาพยังสามารถให้ข้อเสนอแนะ การฝึกสอน และการยกย่องแก่พนักงานอย่างสม่ำเสมอ ช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาของตนเองเพื่อพัฒนาทักษะให้บรรลุศักยภาพ ทำให้พนักงานในบังคับบัญชารู้สึกมีคุณค่าผ่านการชื่นชม อีกทั้งยังส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีม และการใช้นวัตกรรมในการปฏิบัติงาน สร้างโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในความสำเร็จของบริษัทและรู้สึกเป็นเจ้าของและภาคภูมิใจในผลงานที่ปฏิบัติออกมา (พลกฤต รักจุล และคณะ, 2563)

สามารถกล่าวได้ว่าความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพมีความสำคัญต่อการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานในเชิงบวกที่เพิ่มระดับความผูกพันองค์กรของพนักงานและคุณภาพชีวิตในการทำงานให้สูงสุด การมีโครงการประกันบุคลากร เช่น สวัสดิการด้านสุขภาพ แผนการเกษียณอายุ และวันหยุดที่ได้รับค่าจ้างสามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตในการทำงานและช่วยการรักษาพนักงานให้อยู่กับองค์กรเพิ่มได้ พนักงานที่รู้สึกว่าได้รับการสนับสนุนจากผู้นำ และการเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุม มีแนวโน้มที่จะพอใจกับองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่จนเกิดเป็นความผูกพันกับองค์กร (จันทร์เพ็ญ ชูเพชร, 2563) ตัวอย่างเช่น สวัสดิการด้านสุขภาพสามารถช่วยให้พนักงานจัดการกับสุขภาพกายและสุขภาพจิต ลดความเครียดและการขาดงาน และปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีโดยรวมของตนเอง แผนการเกษียณอายุสามารถให้หลักประกันทางการเงินและความมั่นคงแก่พนักงาน ในขณะที่การหยุดงานและยังได้รับค่าจ้างจะช่วยให้ตนเองสร้างสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัว ลดความเบื่อหน่ายและความต้องการการลาออก โดยสาเหตุต่าง ๆ ที่กล่าวมาย่อมส่งผลเสียต่อองค์กรเป็นอย่างสูงในด้านการใช้ทรัพยากรเพื่อเปิดรับสมัครและฝึกอบรมพนักงานที่เข้ามาทำงานใหม่ (พลกฤต รักจุล และคณะ, 2563) ดังนั้นบริษัทที่ลงทุนในโครงการประกันบุคลากรแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นต่อความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงาน และการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่น่าดึงดูดยิ่งขึ้นจะช่วยรักษาผู้มีความรู้ความสามารถให้อยู่กับองค์กรได้สูงเช่นเดียวกัน สิ่งเหล่านี้ส่งผลดีต่อขวัญกำลังใจและแรงจูงใจของพนักงาน (เมธา ขำดี, 2564) เนื่องจากพนักงานรู้สึกว่ามีค่าและได้รับคำชื่นชมจากผู้นำซึ่งนำไปสู่การเพิ่มความผูกพันในการปฏิบัติงาน ต้องการทำงานให้ได้เต็มประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การให้อิสระในการออกแบบการทำงานในเชิงบวกยังให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงาน เพราะพนักงานจะตระหนักถึงการมีส่วนร่วม เพราะมองว่าองค์กรว่าให้ความสำคัญต่อตนเอง ดังนั้นในเพิ่มความผูกพันและคุณภาพชีวิตในการทำงานให้กับพนักงาน จึงต้องมีการใส่ใจในเรื่องของภาวะผู้นำเช่นเดียวกัน (ณัฐดนัย ปัญจางคกุล, 2562)

บริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ถือเป็นหนึ่งในบริษัทเอกชนที่ดำเนินงานด้านการประกันภัยให้กับผู้ที่ต้องการการคุ้มครองด้านประกันภัย โดยมีพนักงานภายในองค์กรอยู่เป็นจำนวนมาก มีการแบ่งสายการทำงานอย่างชัดเจน ซึ่งแต่ละสายจะมีผู้นำหรือหัวหน้าทีมประจำอยู่ โดยในปัจจุบันจำนวนของพนักงานมีเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้การปฏิบัติงานเป็นทีมมีความท้าทายมากยิ่งขึ้น เพราะทุกทีมต้องมีการแข่งขันในการทำผลงาน ดังนั้นหัวหน้าทีมหรือผู้นำที่ถือเป็นเสาหลักต้องมีอุดมการณ์ในการทำงานอย่างมีเป้าหมาย พร้อมกันยังต้องสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานให้กับลูกทีม เพื่อให้ลูกทีมหรือผู้ปฏิบัติตาม ผู้ติดตามมีแรงกระตุ้นในการทำงาน การสร้างแรงกระตุ้นทางปัญญา ออกความคิดเห็น ช่วยให้ผู้ติดตามรู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการทำงาน การให้ปัจเจกส่วนบุคคลกับพนักงาน เป็นการใส่ใจรายละเอียดต่าง ๆ ของพนักงานแต่ละคน เพื่อให้พนักงานรู้สึกว่าตนเองไม่ได้อยู่เพียงลำพังในองค์กร (ศริธร สุขสิงคลี, 2562) การสร้างสิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกผูกพันต่อองค์กรมากขึ้น และทำให้คุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสมดุล แต่ในความเป็นจริงผู้นำภายในองค์กรที่เกิดขึ้นยังไม่สามารถตอบสนองกับผู้ติดตามหรือพนักงานได้มากพอ ทำให้บางครั้งแต่ละทีมไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ ผลงานที่ออกมาไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่องค์กรตั้งเป้าหมายไว้ พนักงานบางคนที่รู้สึกว่าตนเองไม่เป็นส่วนร่วมก็จะไม่มีความผูกพันต่อองค์กร อันนำไปสู่การค้นหางานใหม่ หรือพนักงานบางคนไม่รู้สึกว่าการมาทำงานจะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานของตนเองได้ เพราะยังไม่ได้รับการตอบสนองจากองค์กรหรือผู้นำที่มากพอ (จุฑามาส พจน์สมพงษ์, 2560) ซึ่งหากสิ่งเหล่านี้ยังไม่ได้รับการแก้ไข อาจนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรและประสทธิภาพตามที่องค์กรต้องการได้

โดยสรุป การเพิ่มความผูกพันในองค์กรและคุณภาพชีวิตในการทำงานให้สูงสุดนั้นต้องอาศัยความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพผ่านการฝึกฝนเป็นอย่างดีจากองค์กร หรือเป็นผู้ที่มีความกล้าคิดกล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ เพราะความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงาน รวมถึงการตระหนักถึงผลงานของพนักงานล้วนมาจากผลของภาวะผู้นำทั้งสิ้น (ศริธร สุขสิงคลี, 2562) หากองค์กรได้ผู้นำที่ดี ผู้นำจะสามารถมองเห็นและพัฒนาผลงานของพนักงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้นองค์กรหรือบริษัทที่ลงทุนในการฝึกฝนความเป็นผู้นำให้เกิดภาวะผู้นำในการทำงานที่ดี จะสามารถสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดึงดูดและรักษาผู้มีความรู้ความสามารถระดับสูงให้อยู่กับองค์กรได้อย่างยาวนาน และช่วยขับเคลื่อนความสำเร็จขององค์กรในท้ายที่สุด รวมถึงความสามารถในสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืน มีผลกำไรในระยะยาว (จันทร์เพ็ญ ชูเพชร, 2563)

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำที่ส่งต่อความผูกพันของพนักงานภายในองค์กร และคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานต่อการทำงานภายในองค์กร จึงได้จัดทำงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร” ขึ้น โดยการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาภายในบริษัท ไทยศรีประกันภัย จำกัด มหาชน เนื่องจากเป็นบริษัทที่กำลังมีการขยายเติบโตมากที่สุด มีพนักงานเข้าออกบริษัทตลอดเวลา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรและทำให้พนักงานภายในองค์กรเกิดความผูกพันต่อองค์กรและมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น เพื่อป้องกันการลาออกของบุคลากร อันจะทำให้องค์กรต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมในการฝึกฝนและเทรนด์บุคลากรใหม่ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยภาวะผู้นำ คุณภาพชีวิตในการทำงาน ความผูกพันองค์กรของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงาน และปัจจัยความผูกพันองค์กร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 480 คน ในสาขาสำนักงานใหญ่ และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 300 คน โดยใช้สูตรตามแนวคิดของ Comrey & H. B. Lee (1992) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยวิเคราะห์ข้อมูลหลายตัวแปร (Multivariance analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์สมการเชิงโครง (Structural Equation Moel: SEM) โดยเพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่มีความน่าเชื่อถือในระดับสูง ซึ่งผู้วิจัยได้ตรวจสอบวิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างหลายวิธีตามการทบทวนวรรณกรรม ทั้งนี้ Rule of thumb (Westland, 2010) วิธีอัตราส่วนระหว่าง MV กับ LV (Westland, 2010; Boomsma, 1982) วิธีที่นำเสนอโดย Comrey and Lee (1992) วิธี Reliability Precision Method (Yamane, 1967) พบว่า ขนาดตัวอย่างมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ n=300 ตามวิธีของ Comrey and Lee (1992) เนื่องจากประชากรภายในองค์กรมีทั้งหมด 480 จะไม่สามารถใช้เกณฑ์การเก็บกลุ่มตัวอย่างที่ระดับดีมาก (Very Good) จำนวน 500 ได้ ผู้วิจัยจึงเลือกเก็บกลุ่มประชากรที่ 300 ตัวอย่าง (Good) มีความเหมาะสมต่อการวิจัยครั้งนี้ สร้างสามารถแสดงตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ขนาดตัวอย่างและความเหมาะสมของการวิเคราะห์

ขนาดตัวอย่าง	ความเหมาะสมของการวิเคราะห์
50	ไม่ควรใช้ (Very Poor)
100	น้อยเกินไป (Poor)
200	ปานกลาง (Fair)
300	ดี (Good)
500	ดีมาก (Very Good)
≥1,000	ดีที่สุด (Excellent)

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 300 คน ซึ่งมีความเหมาะสมและอยู่ในเกณฑ์ดี (Good) ตามคำแนะนำของ Comrey & H. B. Lee (1992) และได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องภายใต้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ

ส่วนที่ 2-4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงาน และปัจจัยความผูกพันองค์กร

โดยตอนที่ 2-4 มีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยข้อคำถามที่ใช้เป็นมาตราส่วนประมาณค่าในการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (Likert Scale)

2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงาน ปัจจัยความผูกพันองค์กร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นนิยามตัวแปรและดัชนีชี้วัด

2) สร้างแบบสอบถามและข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่กำหนดตามดัชนีชี้วัด โดยภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นส่งขอความอนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) รายข้อเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับตัวแปรที่ต้องการวัด โดยเกณฑ์ในการเลือกข้อคำถามจะพิจารณาเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.5 โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อคำถามอยู่ที่ 0.67-1.00 ทุกข้อคำถาม (Hambleton & Cook, 1977)

4) นำแบบสอบถามที่ผ่านคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหามาทำการทดสอบค่า Tryout จากบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ที่นอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อนำ

คำตอบมาวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ซึ่งผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแต่ละตัวแปรควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Hair et al., 2006) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ในการวิจัยครั้งนี้อยู่ที่ 0.980-0.987 ซึ่งสูงกว่า 0.7 แสดงว่าเครื่องมือสามารถนำไปใช้ได้ (Hair, et al., 2014)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน พ.ศ. 2566 ด้วยวิธีการแบบปฐมภูมิ

2. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ด้วยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำ ปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงาน ปัจจัยความผูกพันองค์กร ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการแปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร

3. สถิติอนุมานหรือสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร" ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาพัฒนาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 185 คน (ร้อยละ 61.7) อายุ 30-35 ปี จำนวน 90 คน (ร้อยละ 30.0) สถานภาพโสด จำนวน 188 คน (ร้อยละ 62.7) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่า 25,000 บาท (ร้อยละ 33.3) วุฒิการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 212 คน (ร้อยละ 70.7) ระยะเวลาที่อยู่กับองค์กร 5 ปีขึ้นไป จำนวน 180 คน (ร้อยละ 60.0)

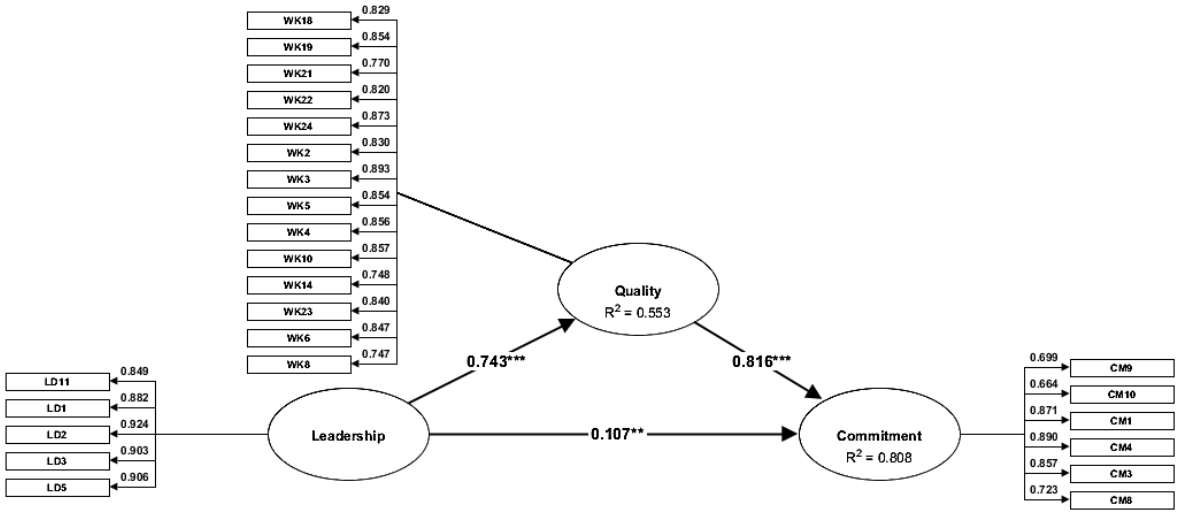
2. ผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 2-4 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นโดยรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงาน และปัจจัยความผูกพันองค์กร สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของตัวแปรโดยรวม

ตัวแปร/ปัจจัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ภาวะผู้นำ			
- ด้านภาวะผู้นำอย่างมีอุดมการณ์	3.73	.976	มาก
- ด้านภาวะผู้นำการสร้างแรงบันดาลใจ	3.67	.973	มาก
- ด้านภาวะผู้นำการกระตุ้นทางปัญญา	3.62	.952	มาก
- ด้านภาวะผู้นำการเป็นปัจเจกบุคคล	3.64	.927	มาก
รวมปัจจัยภาวะผู้นำ	3.66	.927	มาก
คุณภาพชีวิตในการทำงาน			
- ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม	3.38	.677	มาก
- ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	3.63	.652	มาก
- ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล	.756	.861	มาก
- ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน	3.41	.811	มาก
- ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานและความสัมพันธ์กับบุคลอื่น	3.85	.853	มาก
- ด้านสิทธิส่วนบุคคลในการทำงาน	3.74	.967	มาก
- ด้านการทำงานและการดำเนินชีวิตโดยรวม	3.62	.960	มาก
- ด้านการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	3.45	.607	มาก
รวมปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงาน	3.60	.854	มาก
ความผูกพันองค์กร			
- ด้านคุณภาพของงาน	3.66	.945	มาก
- ด้านปริมาณงาน	3.51	971	มาก
- ด้านเวลา	4.03	.789	มาก
- ด้านค่าใช้จ่าย	4.02	.805	มาก
- ด้านกระบวนการดำเนินงาน	3.57	.818	มาก
รวมปัจจัยความผูกพันองค์กร	3.76	.751	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ระดับความคิดเห็นต่อความผูกพันองค์กร ซึ่งอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .751 รองลงมา คือ ภาวะผู้นำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.66 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .927 และคุณภาพชีวิตในการทำงาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .854 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ระดับตัวแบบสมการโครงสร้างที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานครในภาพรวม โดยเป็นผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์เชิงถดถอยอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรและผลการทดสอบสมมติฐาน โดยสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ผ่านโปรแกรมทางสถิติด้านสังคมศาสตร์ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 เส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแบบสมการโครงสร้าง

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัย

ตัวแปร (LV)	ค่าความผันแปร	อิทธิพล (EFFECT)	Leadership	Quality
ความผูกพันองค์กร	0.808	DE	0.107**	0.816***
(Commitment)		IE	0.606***	0.000
		TE	0.713***	0.816***
คุณภาพชีวิตในการทำงาน	0.553	DE	0.743***	N/A
(Quality)		IE	0.000	N/A
		TE	0.743***	N/A
ภาวะผู้นำ	-	DE	N/A	0.000
(Leadership)		IE	N/A	0.000
		TE	N/A	0.000

หมายเหตุ: DE; Direct Effect, IE; Indirect Effect, TE; Total Effect, N/A; Not Applicable

หมายเหตุ: * หมายถึง p-value ≤ 0.10 หรือ ค่า t ≥ 1.65

** หมายถึง p-value ≤ 0.05 หรือ ค่า t ≥ 1.96

*** หมายถึง p-value ≤ 0.01 หรือ ค่า t ≥ 2.58

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมต่อความผูกพันองค์กร (Commitment) พบว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) และคุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality) มีอิทธิพลทางตรงต่อความผูกพันองค์กร (Commitment) มีค่าเท่ากับ 0.107** และ 0.816*** และภาวะผู้นำ (Leadership) มีอิทธิพลทางอ้อมสู่ความผูกพันองค์กร (Commitment) มีค่าเท่ากับ 0.606***

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality) พบว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) มีอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality) มีค่าเท่ากับ 0.743***

ผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรอิสระ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสรุปสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

	สมมติฐานการวิจัย (Hypothesis)	**สัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.)**	**ค่า t-test**	**ผลลัพธ์**
H1	ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน	0.743***	24.336	สนับสนุน
H2	ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กร	0.107**	2.458	สนับสนุน
H3	คุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กร	0.816***	26.989	สนับสนุน
H4	ภาวะผู้นำผ่านคุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร	0.606***	16.168	สนับสนุน

จากตารางที่ 4 สามารถสรุปผลารทดสอสมมติฐานได้ดังนี้

1. ปัจจัยภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.743*** หมายความว่า ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (t=24.336)

2. ปัจจัยภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.107** หมายความว่า ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (t=2.458)

3. ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.816*** หมายความว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (t=26.989)

4. ปัจจัยภาวะผู้นำผ่านคุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.606*** หมายความว่า ภาวะผู้นำผ่านคุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (t=16.168)

อภิปรายผล

งานวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน และความผูกพันองค์กร พบว่า หัวหน้าทีมสร้างความมั่นใจในการนำพาองค์กรในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามา รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับค่านิยมในการปฏิบัติงานร่วมกัน คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากว่าส่วนตน กระตุ้นให้สมาชิกรู้สึกว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งท้าทาย อันส่งผลต่อโอกาสในการพัฒนาวิธีการแก้ปัญหาร่วมกัน อีกทั้งหัวหน้าทีมมีความประพฤติภายในทั้งกาย วาจา ใจ มีความจริงใจกับสมาชิกเสมอต้นเสมอปลาย และให้ความสนใจ เอาใจใส่ รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในสโมสรอย่างเสมอภาค สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของบุคลากรภายในองค์กร และสำหรับภาวะผู้นำส่งผลต่อความผูกพันองค์กร เป็นผลมาจากภาวะผู้นำมุ่งเน้นความสำคัญในการทำงานทำให้บุคคลภายในองค์กรมีความรักในการทำงาน มองสิ่งรอบตัวและความพยายามในการสร้างให้พนักงานรู้สึกภูมิใจในตนเอง เป็นผู้ให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหา วางตนเป็นบุคคลภายในทีมช่วยงานตลอดเวลา จึงทำให้บุคคลภายใต้บังคับบัญชารู้สึกรักและผูกผัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัญพงศ์ บุณศิริธรรมชัย และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง องค์ประกอบภาวะผู้นำที่มีผลต่อความพึงพอใจและความผูกพันในการทำงาน กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบภาวะผู้นำมีผลต่อความผูกพันในงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยด้านความผูกพัน พบว่า การสร้างแรงบันดาลในมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความผูกพันในการทำงาน และยังพบว่าผู้นำที่แสดงออกด้านบริการวางเฉยเชิงรุก และผู้นำที่มีลักษณะแบบปล่อยตามสบายมีอิทธิพลต่อความผูกพันในงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณดา แสนบุญ และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 กลุ่ม 3 กล่าวว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยภาพรวม ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความพึงพอใจต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และด้านการกระตุ้นทางปัญญา และคุณภาพชีวิตการทำงานของครูและบุคลากรทางการโดยภาพรวม พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูและบุคลากร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 กลุ่ม 3 อยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล ด้านการบูรณาการทางสังคมและด้านระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน ด้านการปฏิบัติงานในสังคม และด้านค่าตอบแทนที่เหมาะสมเป็นธรรม ในด้านคุณภาพชีวิตการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้าน อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงาน และรายได้แตกต่างกัน มีคุณภาพ

ชีวิตการทำงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริการสถานศึกษากับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้ค่าประสิทธิภาพของการทำนาย R^2 เท่ากับ .396

2. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กร พบว่า พนักงานภายในองค์กรมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีมาจากการได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง ได้รับความช่วยเหลือจากหัวหน้าทีม รวมไปถึงการได้รับการไว้วางใจในการทำงานอย่างอิสระ ไม่ก้าวก่ายวิธีการทำงานของพนักงานมากจนเกินไป อีกทั้งงานที่ปฏิบัติอยู่ส่งเสริมความท้าทายในการทำงาน ทำให้ได้รับความรู้และพัฒนาทักษะในการทำงานตลอดเวลา รวมไปถึงการให้โอกาสในการเติบโตต่องานต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอก สินภิญโญ และชาญเดช เจริญวิริยะกุล (2565) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงานที่มีอิทธิพลความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมน้ำตาล ในจังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวว่า คุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับมากและความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้สึกอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านความต่อเนื่อง และด้านบรรทัดฐานทางสังคม ตามลำดับ เมื่อทดสอบสมมติฐานรายคู่พบว่า พนักงานที่มีอายุและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรที่แตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษาและสถานภาพสมรสไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้คุณภาพชีวิตในการทำงานด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและความปลอดภัย ด้านโอกาสและการพัฒนาความสามารถ ด้านการบูรณาการทางสังคม และด้านความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัวส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรดา หมวดจันทร์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานพื้นที่เขตปลอดอากร ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิตการทำงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และความผูกพันองค์กรภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานพื้นที่เขตปลอดอากร ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราภรณ์ สอนดี และอภิสิทธิ์ ตั้งเกียรติศิลป์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานและความผูกพันต่อองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กล่าวว่า พนักงานมหาวิทยาลัยเป็นทรัพยากรที่ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์การ การพัฒนาและส่งเสริมให้พนักงานในองค์การได้มีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีและมีการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้กับพนักงานมหาวิทยาลัย ส่งผลต่อการเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับองค์การ แนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานสามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 8 ด้าน ได้แก่ ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกลักษณะปลอดภัย ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล ด้านการทำงานร่วมกันและมีมนุษย์สัมพันธ์ ด้านประชาธิปไตยในองค์การ ด้านความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ถ้าผู้นำขององค์การให้ความสำคัญต่อการวางแผนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การ จะส่งผลดีต่อความผูกพันต่อองค์การของพนักงานซึ่งเป็นแรงผลักดันให้พนักงานปฏิบัติงานให้กับองค์การอย่างเต็มความรู้ความสามารถ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ของมหาวิทยาลัย

องค์ความรู้ใหม่

พนักงานจะมีความผูกพันองค์กรมาจากการที่องค์กรมีการฝึกอบรมผู้นำให้เป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือผู้ตามหรือผู้ร่วมทีมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้พนักงานจะมีความผูกพันกับองค์กรต่อเมื่อหัวหน้าทีมสร้างความมั่นใจในการนำพาองค์กรในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามา รวมไปถึงการกระตุ้นให้สมาชิกรู้สึกว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งท้าทาย อันส่งผลต่อโอกาสในการพัฒนาวิธีการแก้ปัญหาร่วมกัน หัวหน้าทีมมีความประพฤติภายในทั้งกาย วาจา ใจ มีความจริงใจกับสมาชิกเสมอต้นเสมอปลาย และให้ความสนใจ เอาใจใส่ รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในสโมสรอย่างเสมอภาค สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของบุคลากรภายในองค์กร และสำหรับภาวะผู้นำส่งผลต่อความผูกพันองค์กร เป็นผลมาจากภาวะผู้นำมุ่งเน้นความสำคัญในการทำงานทำให้บุคคลภายในองค์กรมีความรักในการทำงาน มองสิ่งรอบตัวและความพยายามในการสร้างให้พนักงานรู้สึกภูมิใจในตนเอง เป็นผู้ให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหา วางตนเป็นบุคคลภายในทีม ช่วยงานตลอดเวลา ส่งผลให้ตัวแปรความผูกพันองค์กรได้รับอิทธิพลมาจากผู้นำองค์กร และคุณภาพชีวิตในการทำงาน

สรุป

การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำ ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความผูกพันองค์กรของพนักงานภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยอิทธิพลทางตรงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าอิทธิพลอยู่ที่ 0.117 และมีอิทธิพลทางอ้อมมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ .01 ค่าอิทธิพลอยู่ที่ .606 โดยมีผลรวมของเส้นอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมอยู่ที่ 0.713 และปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงาน มีค่าอิทธิพลทางตรงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าอิทธิพลอยู่ที่ 0.816 ซึ่งแปลความหมายได้ว่า ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร มากกว่าภาวะผู้นำ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยภาวะผู้นำ องค์กรควรจัดกิจกรรมอบรมเกี่ยวกับด้านภาวะผู้นำให้กับหัวหน้างานในทุก ๆ ตำแหน่งและพนักงานทุก ๆ คน เพื่อให้ระดับหัวหน้างานได้วางแผนเรื่องการทำงานได้มากขึ้น และปฏิบัติตัวกับพนักงานในระดับปฏิบัติการอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งมีแนวทางในการช่วยเหลือ ชี้แนะในเรื่องการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้อง เพื่อให้พนักงานเกิดความพอใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานที่มากขึ้น

2) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงาน องค์กรควรมีการมอบรางวัลให้แก่พนักงานที่มีความสามารถหรือสร้างผลงานได้อย่างดีเยี่ยม หรือนำมาประกอบการพิจารณาเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งให้แก่พนักงาน

3) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยความผูกพันองค์กร องค์กรควรมีการพัฒนานโยบายในการทำงานของพนักงานเพื่อให้เกิดการความผูกพันมากขึ้น ด้วยการใส่ใจในการพัฒนาความรู้ให้กับพนักงานให้

โอกาสในการเติบโตในหน้าที่การงานภายในองค์กร รวมไปถึงการให้ความรู้สึกว่าองค์กรไม่ใช่เพียงแค่สถานที่ปฏิบัติงาน แต่เป็นสถานที่ที่ทำให้เกิดความมั่นคงและอบอุ่นเมื่อเข้ามาทำงานในทุก ๆ วัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของพนักงานในสายงานอื่น ๆ หรือระหว่างพนักงานฝ่ายปฏิบัติการกับพนักงานอื่น ๆ ในองค์การ เนื่องจากองค์การมิได้มีเฉพาะพนักงานที่ปฏิบัติงานในฝ่ายปฏิบัติการเท่านั้น ดังนั้นองค์การควรจะทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน อันจะส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การ

2) ควรศึกษาถึงปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติมที่ส่งผลต่อความผูกพัน เช่น แรงจูงใจในการทำงาน วัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อให้พนักงานเกิดความผูกพันองค์กรเพิ่มขึ้น

3) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรในอุตสาหกรรมอื่น

เอกสารอ้างอิง

จันทร์เพ็ญ ชูเพชร. (2563). การศึกษาปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของธุรกิจพลังงานของพนักงานบริษัทผลิตพลังงานไฟฟ้าองค์กรมหาชนแห่งหนึ่ง ในประเทศไทย. สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต. บัณฑิวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.

จิราภรณ์ สอนดี และ อภิสิทธิ์ ตั้งเกียรติศิลป์. (2564). คุณภาพชีวิตในการทำงานและความผูกพันต่อองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี. 13(2), 561-563.

จุฑามาส พจน์สมพงษ์. (2560). ภาวะผู้นำและแรงจูงใจในการทำงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรกองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีทปุม.

ณัฐดนัย ปัญจางคกุล. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อบุคลากรในระดับมหาวิทยาลัย. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธีรดา หมวดจันทร์. (2564). คุณภาพชีวิตการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานพื้นที่เขตปลอดอากร ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พลกฤต รักจุล และคณะ. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความผูกพัน และความตั้งใจที่จะคงอยู่ของพนักงาน: ทบทวนวรรณกรรม. Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology. 5(12), 15-30.

เมธา ชำดี. (2564). ภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคคลากรองค์การคลังสินค้า กระทรวงพาณิชย์. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ. 7(1), 630-643.

วรัญพงศ์ บุณศิริธรรมชัย และคณะ. (2565). องค์ประกอบภาวะผู้นำที่มีผลต่อความพึงพอใจและความผูกพันในการทำงาน. วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชื่น. 4(1), 48-51.

ศริธร สุขสิงคลี. (2562). พฤติกรรมภาวะผู้นำที่มีผลต่อคุณภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเอกชนจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. 7(2), 107-125.

สุพรรณดา แสนบุญ และคณะ. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 กลุ่ม 3. Journal of Modern Learning Development. 7(9), 358-371.

เอก สินภิญโญ และชาญเดช เจริญวิริยะกุล. (2565). คุณภาพชีวิตการทำงานที่มีอิทธิพลความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมน้ำตาล ในจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ. 8(2), 215-216.

Boomsma, A. (1982). The robustness of LISREL against small sample sizes in factor analysis models. In K.G. J¨oreskog & H. Wold (Eds.), Systems under indirect observation: Causality, structure, prediction. Amsterdam: North-Holland.

Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). Interpretation and Application of Factor Analytic Results. (Eds.). Hillsdale, NJ: Lawrence Eribaum Associates.

Hair, E., et al. (2006). Children's school readiness in the ECLS-K: Predictions to academic, health, and social outcomes in first grade. Early Childhood Research Quarterly. 21(4), 431-454.

Hair, J. F., et al. (2014). Pearson new international edition. Multivariate data analysis. (7th Edition). Pearson Education Limited Harlow, Essex.

Hambleton, R. K., & Cook, L. L. (1977). Latent trait models and their use in the analysis of educational test data. Journal of educational measurement. 14(2), 75-96.

Westland, J. C. (2010). Lower bounds on sample size in structural equation modeling. *Electronic commerce research and applications*, *9*(6), 476-487.

Yamane, T. (1967). Statistics, An Introductory Analysis (2nd ed). New York: Harper and Row.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

Causal factors influencing the performance of employees within insurance companies in Bangkok

ดนุพล พิทักษ์เศวตไชย
Danupon Pithaksawetchai
บุญทอง เอื้อหิรัญญานนท์
Boonthong Uahiranyanon
มณีกัญญา นากามัทสึ
Maneekanya Nagamatsu
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
Southeast Asia University
E-mail: S6541410016@sau.ac.th

Received: 10 November 2023; Revised: 1 March 2024; Accepted: 2 March 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความพึงพอใจ และประสิทธิภาพในการทำงาน และปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งในกรุงเทพมหานคร โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรภายในองค์กรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 300 คน ด้วยวิธีอาศัยความน่าจะเป็น และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่าระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความพึงพอใจ และประสิทธิภาพในการทำงานอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.80, 3.68, และ 3.91 ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.932, 0.866, และ 0.840 ตามลำดับ และปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งในกรุงเทพมหานคร โดยปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.738 และความพึงพอใจมีอิทธิพลรวมต่อประสิทธิภาพในการทำงาน มีอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.779 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยความพึงพอใจมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร มากกว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ความพึงพอใจ, ประสิทธิภาพในการทำงาน

Abstract

The objective of this research was to study the level of transformational leadership, satisfaction, work performance, and causal factors influencing the performance of employees within insurance companies in Bangkok. It is quantitative research. The research instrument is a questionnaire. The data was collected from 300 people who are working for an insurance company in Bangkok. Using probability sampling methods and simple random sampling. Statistics used in research include frequency, percentage, average, standard deviation, and analysis of structural equation modelling by statistical packages.

The results showed that the level of transformational leadership, satisfaction, and performance were at a high level, with an average value of 3.80, 3.68, and 3.91, respectively, and standard deviations of 0.932, 0.866, and 0.840, respectively, and causal factors influencing the performance of employees within insurance companies in Bangkok, transformational leadership influence on work efficiency. The total influence was 0.738, and satisfaction had an overall influence on work efficiency. The total influence was 0.779, which shows that satisfaction factors influence performance within an insurance company. In Bangkok, more than transformational leadership

Keywords: Transformation leadership, satisfaction, work performance

บทนำ

ความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมประกันภัยในกรุงเทพฯ รูปแบบความเป็นผู้นำมีความโดดเด่นด้วยความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุศักยภาพสูงสุดตามที่องค์กรตั้งเป้าหมายไว้ ในงานวิจัยที่หลากหลายได้แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจและประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน (วีระยุทธ สายบุญ, 2563) โดยสำหรับในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นสำรวจผลกระทบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อธุรกิจประกันภัยในบริษัทแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร โดยเน้นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ของความพึงพอใจและประสิทธิภาพการทำงานในธุรกิจประกันภัยของพนักงานและองค์กร ซึ่งเมื่อกล่าวถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือความสามารถเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้พนักงานมีความสามารถต่อการบรรลุศักยภาพสูงสุดตามที่องค์กรตั้งเป้าไว้ รูปแบบความเป็นผู้นำจะมุ่งเน้นไปที่การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนต่อการกระตุ้นให้พนักงานได้ประสบกับงานในความท้าทายใหม่ ๆ รวมถึงการพัฒนาทักษะของพนักงานภายในอุตสาหกรรมประกันภัย สิ่งนี้สามารถนำไปสู่ความพึงพอใจและผลการปฏิบัติงานของพนักงานในระดับที่สูงขึ้น (วรินทร์ จงมีสุข และคณะ, 2561) เพราะพนักงานที่รู้สึกว่าได้รับการสนับสนุนจากผู้นำและองค์กร และการให้มีอำนาจในการทำงานตามขอบเขตอย่างเต็มที่จะมีแนวโน้มต่อการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร รวมถึงความเต็มใจในการปฏิบัติงานที่นอกเหนือจากงานที่ได้รับมอบหมาย อีกทั้งยังมีประสิทธิภาพในการทำงาน (วีระยุทธ สายบุญ,

2563) ในงานวิจัยหลากหลายได้แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของพนักงานและประสิทธิภาพประสิทธิผลในการปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมประกันภัย การศึกษาที่จัดทำโดย Society for Human Resource Management พบว่า องค์กรที่มีผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับสูง จะมีระดับการมีส่วนร่วมของพนักงานและประสิทธิภาพการทำงานที่สูงกว่าองค์กรที่ไม่มีผู้นำที่ผ่านการฝึกฝนมาอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถสร้างจุดมุ่งหมายและความหมายให้กับพนักงาน ซึ่งนำไปสู่ความพึงพอใจในงานและแรงจูงใจในการทำงานที่มากขึ้น (Purwanto, 2020; Kammerhoff et al., 2019; Prabowo et al., 2018; Mathis et al., 2016; Cohen, 2007)

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกสำหรับพนักงานและองค์กร กล่าวได้ว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือนักสื่อสารที่มีทักษะในการแสดงวิสัยทัศน์และเป้าหมายให้พนักงานทราบได้อย่างชัดเจน สิ่งนี้ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันของวัตถุประสงค์และทิศทางในการทำงานที่สามารถกระตุ้นให้พนักงานทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันในอุตสาหกรรมประกันภัย การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างความไว้วางใจกับลูกค้าและทำให้มั่นใจว่าพนักงานเข้าใจในหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมายและจำนวนปริมาณงานที่ตนเองจะต้องทำให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด อีกทั้งผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างพนักงานกับองค์กรในทิศทางเดียวกัน (ธีรชาติ คงสมัย และคณะ, 2565) เพราะหากผู้นำสื่อทัศนคติในด้านบวกให้กับพนักงานภายในทีมได้อย่างดี พนักงานภายในทีมจะมององค์กรว่ามีผู้นำที่ดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่ระดับความพึงพอใจและประสิทธิภาพของพนักงานที่มากขึ้น และการเสริมสร้างศักยภาพเป็นอีกองค์ประกอบสำคัญของความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของพนักงาน (พัชรี ตามพ์ประเสริฐกูล, 2563) กล่าวได้ว่าผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ให้อำนาจแก่พนักงานโดยมอบเครื่องมือและทรัพยากรที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามภาระงานที่ได้รับมอบหมาย จะส่งผลให้พนักงานได้ชิ้นงานออกมาอย่างประสิทธิภาพโดยผู้นำเป็นเพียงแค่ผู้ชี้แนะแนวทางเท่านั้น ซึ่งอาจรวมถึงโปรแกรมการฝึกอบรมและการพัฒนา การสร้างโอกาสสำหรับความก้าวหน้าในอาชีพ และสภาพแวดล้อมการทำงานที่สนับสนุนการทำงานในบริษัทประกันภัย พนักงานที่รู้สึกว่าได้รับอำนาจมีแนวโน้มที่จะเป็นเจ้าของงานของตนและรู้สึกภาคภูมิใจในความสำเร็จของตน สิ่งนี้สามารถนำไปสู่ความพึงพอใจของพนักงานอย่างสูงสุด อันนำมาซึ่งประสิทธิภาพการทำงานที่ดีขึ้น (อทิติ เพ่งพิโรจ และปรารถนา หลีกภัย, 2565)

จากข้อความข้างต้น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบความเป็นผู้นำที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของพนักงานและประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในบริษัทประกันภัย เพราะผู้นำที่มีศักยภาพจะสามารถสื่อสาร สนับสนุน ส่งเสริมการสร้างเสริมศักยภาพ ที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งเสริมให้พนักงานบรรลุศักยภาพสูงสุดของตนเอง (ธีรชาติ คงสมัย และคณะ, 2565) ภายในบริษัทประกันภัยในกรุงเทพฯ โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ โดยมุ่งศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความพึงพอใจ และประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน โดยจะศึกษาภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นบริษัทที่มีการทำงานเป็นทีม โดยแต่ละทีมจะมีผู้นำการปฏิบัติงานของตนเองในการแข่งขันกับทีมอื่น ๆ ในสาขาต่าง ๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญต่อการศึกษาภาวะผู้นำเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาทักษะและความสามารถของผู้นำภายในองค์กรให้สามารถตอบสนองและสร้างความพึงพอใจให้กับบุคลากรภายในทีมให้ดียิ่งขึ้น พร้อมกันนั้น

การเกิดความพึงพอใจที่มากขึ้นสามารถส่งผลต่อประสิทธิภาพทำงานได้มากขึ้นตามหรือไม่ จึงได้จัดทำงานวิจัย เรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร” ขึ้น โดยมีรายละเอียดต่างๆ ของแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมต่าง ๆ ของตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความพึงพอใจ และประสิทธิภาพการทำงานดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความพึงพอใจ และประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความพึงพอใจ และประสิทธิภาพในการทำงาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 475 คน (ทรัพยากรบุคคลบริษัทไอโออิ กรุงเทพประกันภัย, 2565) และกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 300 คน โดยใช้สูตรตามแนวคิดของ Comrey & H. B. Lee (1992) สามารถแสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ขนาดตัวอย่างและความเหมาะสมของการวิเคราะห์

ขนาดตัวอย่าง	ความเหมาะสมของการวิเคราะห์
50	ไม่ควรใช้ (Very Poor)
100	น้อยเกินไป (Poor)
200	ปานกลาง (Fair)
300	ดี (Good)
500	ดีมาก (Very Good)
≥1,000	ดีที่สุด (Excellent)

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 300 คน ซึ่งมีความเหมาะสมและอยู่ในเกณฑ์ดี (Good) ตามคำแนะนำของ Comrey & H. B. Lee (1992) และได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องภายใต้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ

ส่วนที่ 2-4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยความพึงพอใจ และปัจจัยประสิทธิภาพในการทำงาน

โดยตอนที่ 2-4 มีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยข้อคำถามที่ใช้เป็นมาตราส่วนประมาณค่าในการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (Likert Scale)

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันองค์กร ประสิทธิภาพในการทำงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นนิยามตัวแปรและดัชนีชี้วัด

2) สร้างแบบสอบถามและข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่กำหนดตามดัชนีชี้วัด โดยภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นส่งขอความอนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) รายข้อเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับตัวแปรที่ต้องการวัด โดยเกณฑ์ในการเลือกข้อคำถามจะพิจารณาเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.5 โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อคำถามอยู่ที่ 0.67-1.00 ทุกข้อคำถาม (Hambleton & Cook, 1977)

4) นำแบบสอบถามที่ผ่านคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหามาทำการทดสอบค่า Tryout จากบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ที่นอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อนำคำตอบมาวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ซึ่งผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแต่ละตัวแปรควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Hair et al., 2006) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ในการวิจัยครั้งนี้อยู่ที่ 0.957-0.963 ซึ่งสูงกว่า 0.7 แสดงว่าเครื่องมือสามารถนำไปใช้ได้ (Hair, et al., 2014)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) เก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน พ.ศ. 2566 ด้วยวิธีการแบบปฐมภูมิ

2) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

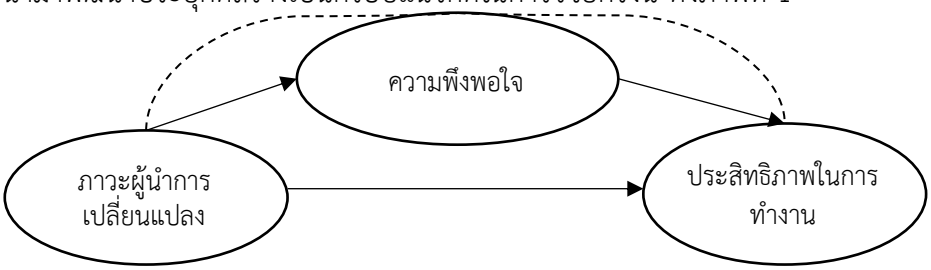
1) การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ด้วยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความพึงพอใจ และประสิทธิภาพในการทำงาน ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการแปลความหมายของข้อมูลต่างๆ เพื่อสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร

3) สถิติอนุมานหรือสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์

5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาพัฒนาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 180 คน (ร้อยละ 60.0) อายุ 31-35 ปี จำนวน 119 คน (ร้อยละ 39.7) วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 182 คน (ร้อยละ 60.7) อายุงานอยู่ที่ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 126 คน (ร้อยละ 42.0) ตำแหน่งงานระดับปฏิบัติการ จำนวน 186 คน (ร้อยละ 62.0) สถานภาพโสด จำนวน 177 คน (ร้อยละ 59.0) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-25,000 บาท จำนวน 83 คน (ร้อยละ 27.7)

2. ผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 2-4 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นโดยรวมของผู้ตอบแบบสอบถามระดับปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความพึงพอใจ และประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 2

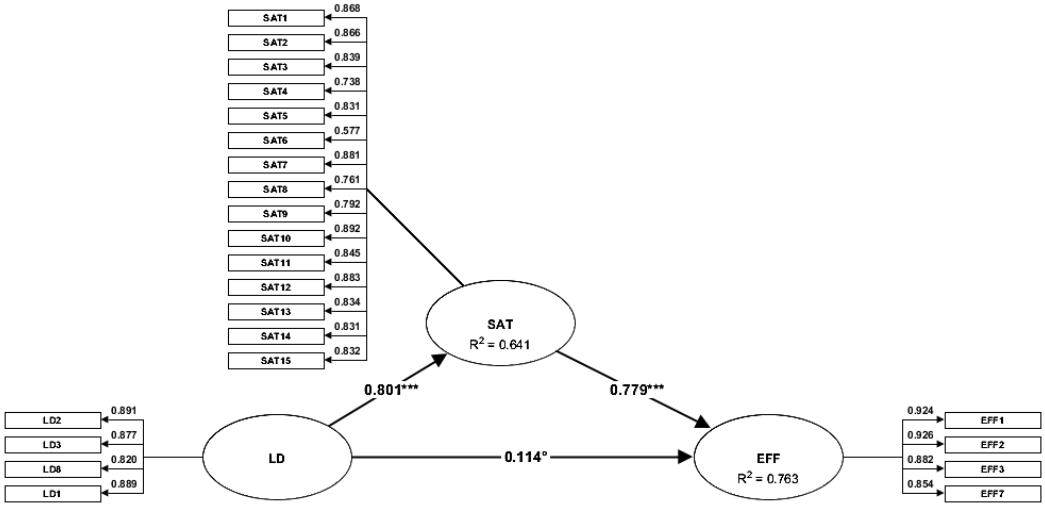
ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของตัวแปรโดยรวม

ตัวแปร/ปัจจัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง			
- ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมคติ	3.78	.945	มาก

- ด้านแรงบันดาลใจ	3.81	.970	มาก
- ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	3.86	.978	มาก
- ด้านปัจเจกส่วนบุคคล	3.76	.820	มาก
รวมปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	3.80	.932	มาก
ความพึงพอใจ			
- ด้านลักษณะงาน	3.76	.949	มาก
- ด้านค่าตอบแทน	3.52	.905	มาก
- ด้านโอกาสก้าวหน้า	3.58	.998	มาก
- ด้านผู้บังคับบัญชา	3.72	.998	มาก
- ด้านเพื่อนร่วมงาน	3.81	.947	มาก
รวมปัจจัยความพึงพอใจ	3.68	.866	มาก
ประสิทธิภาพในการทำงาน			
- คุณภาพของงาน	3.96	.918	
- ปริมาณงาน	3.94	.902	
- เวลา	3.95	.923	
- ค่าใช้จ่าย	3.82	.904	
รวมปัจจัยประสิทธิภาพ	3.91	.840	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการทำงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .840 รองลงมา คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .932 และความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .866 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ระดับตัวแบบสมการโครงสร้างที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานครในภาพรวม โดยเป็นผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์เชิงถดถอยอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและผลการทดสอบสมมติฐาน โดยสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ผ่านโปรแกรมทางสถิติด้านสังคมศาสตร์ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 เส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแบบสมการโครงสร้าง

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันภัย

ตัวแปร (LV)	ค่าความผันแปร	อิทธิพล (EFFECT)	LD	Sat
ประสิทธิภาพในการทำงาน (EFF)	0.763	DE	0.114*	0.779***
		IE	0.624***	0.000
		TE	0.738***	0.779***
ความพึงพอใจ (Sat)	0.641	DE	0.801***	N/A
		IE	0.000	N/A
		TE	0.801***	N/A
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (LD)	-	DE	N/A	0.000
		IE	N/A	0.000
		TE	N/A	0.000

หมายเหตุ: DE; Direct Effect, IE; Indirect Effect, TE; Total Effect, N/A; Not Applicable

หมายเหตุ: * หมายถึง p-value ≤ 0.10 หรือ ค่า t ≥ 1.65

** หมายถึง p-value ≤ 0.05 หรือ ค่า t ≥ 1.96

*** หมายถึง p-value ≤ 0.01 หรือ ค่า t ≥ 2.58

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมต่อประสิทธิภาพในการทำงาน (EFF) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (LD) และความพึงพอใจ (Sat) มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพในการทำงาน (EFF) มีค่าเท่ากับ 0.114* และ 0.779*** และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (LD) มีอิทธิพลทางอ้อมสู่ประสิทธิภาพในการทำงาน (EFF) มีค่าเท่ากับ 0.624***

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ (Sat) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (LD) มีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจ (Sat) มีค่าเท่ากับ 0.801***

ผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรอิสระ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสรุปสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

	สมมติฐานการวิจัย (Hypothesis)	สัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.)	ค่า t-test	ผลลัพธ์
H1	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ	0.801***	35.479	สนับสนุน
H2	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน	0.114*	1.825	สนับสนุน
H3	ความพึงพอใจในมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน	0.779***	14.572	สนับสนุน
H4	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผ่านความพึงพอใจมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัย แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร	0.624***	11.967	สนับสนุน

จากตารางที่ 4 สามารถสรุปผลารทดสอสมมติฐานได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัย แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.801*** หมายความว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัย แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร (t=35.479)

2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัย แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.10 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.114* หมายความว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัย แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร (t=-1.825)

3. ความพึงพอใจในมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัย แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.779*** หมายความว่า ความพึงพอใจในมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัย แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร (t=14.572)

4. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผ่านความพึงพอใจมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัย แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.) 0.624***

หมายความว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผ่านความพึงพอใจมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัย แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร (t=11.967)

อภิปรายผล

งานวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ และประสิทธิภาพในการทำงาน พบว่า หัวหน้าทีมภายในบริษัทมีความสามารถในการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ตามหรือผู้ปฏิบัติงานภายใต้บังคับบัญชาด้วยการใส่ใจในรายละเอียดของพนักงานแต่ละคน คอยส่งเสริมและให้คำปรึกษา พร้อมทำงานไปด้วยกัน มีความเป็นผู้นำที่สูง แสดงบทบทหน้าที่ที่ชัดเจน ไม่เป็นเพียงแค่ผู้สั่งการเท่านั้น อีกทั้งให้ความสำคัญกับบุคคลร่วมงานทุก ๆ คนอย่างเท่าเทียม ส่งผลให้พนักงานเกิดความรักความพึงพอใจต่อหัวหน้าทีมของตน และความพึงพอใจที่แสดงออกมาจากการได้รับความใส่ใจในรายละเอียดต่าง ๆ จากหัวหน้าทีมส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างราบรื่น สะดวกสบาย แม้มีปัญหาเข้ามาให้แก้ไข ก็สามารถช่วยกันคิดและหาทางออกร่วมกันได้ตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้ทำให้พนักงานภายในองค์กรมีความพึงพอใจและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรชาติ คงสมัย และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ผลของภาวะผู้นำของหัวหน้างานที่มีต่อความพึงพอใจในงานและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษาบริษัทผู้ผลิตสินค้าอุปโภคแห่งหนึ่งในเขตพื้นที่สวนอุตสาหกรรมเครือสหพัฒน์ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบเน้นความสัมพันธ์มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงานของพนักงานในทางบวก ทั้งความพึงพอใจด้านค่าตอบแทน ด้านโอกาสก้าวหน้า ด้านเพื่อนร่วมงาน และความพึงพอใจต่อตัวผู้บังคับบัญชา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้นำที่มีรูปแบบต่าง ๆ ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานของพนักงานในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ผู้นำที่เน้นความสัมพันธ์ และความพึงพอใจในด้านผลตอบแทนส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรพงศ์ ฉุนกล้า และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อผลการปฏิบัติงานผ่านแรงจูงใจและความพึงพอใจในงานของพนักงานบริษัทผลิตเครื่องจักรอุตสาหกรรมเหล็ก จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงแรงจูงใจในการทำงาน ความพึงพอใจในงานและผลการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทผลิตเครื่องจักรอุตสาหกรรมเหล็ก จังหวัดระยองมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ 3.71 3.63 3.50 และ 3.90 ตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงต่อแรงจูงใจในงาน ความพึงพอใจในงานและผลการปฏิบัติงาน โดยมีค่าเท่ากับ 0.791 0.610 และ 0.271 ตามลำดับ และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานผ่านแรงจูงใจในงานของพนักงานโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่างเท่ากับ 0.248 และขอบเขตบนเท่ากับ 0.503 และ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานผ่านความพึงพอใจในงานของพนักงานโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่างเท่ากับ 0.080 และขอบเขตบนเท่ากับ 0.268

2. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน พบว่า ความพึงพอใจของพนักงานภายในบริษัทเป็นผลมาจากบุคคลได้รับความใส่ใจอย่างสูงต่อหัวหน้าทีม การให้ชิ้นงานที่มีความเหมาะสมกับเวลาที่ปฏิบัติมีความสอดคล้องกัน ทำให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ งานที่ปฏิบัติออกมามีชิ้นงานตรงตามมาตรฐานที่องค์กรกำหนด นอกจากนี้ความพึงพอใจของพนักงานยังเป็นผลมาจากในเรื่องของการได้รับสวัสดิการที่เป็นธรรม การมีโอกาสในการหยุดพักผ่อน รวมไปถึง

สวัสดิการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ทำให้พนักงานตระหนักถึงการที่บริษัทให้ความสำคัญ และตอบแทนด้วยการตั้งใจทำงานอย่างเต็มความสามารถ ชิ้นงานที่ได้ย่อมมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยูร ศรีอุดมกุล และสุมาลี รามนัฏ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจในการทำงานในฐานะตัวแปรคั่นกลางระหว่างแรงจูงใจในการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานประจำบริษัทผู้ผลิตชิ้นส่วนล็อคประตูรถยนต์แห่งหนึ่ง ในนิคมอุตสาหกรรม สยาม อิสเทิร์น ซีบอร์ด ผลการวิจัยพบว่า ระดับของแรงจูงใจในการทำงานและประสิทธิภาพในการทำงานโดยผลรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนระดับของความพึงพอใจในการทำงาน และสภาพแวดล้อมในการทำงานโดยผลรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่า ความพึงพอใจในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงแรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน โดยมีค่าอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.259 และความพึงพอใจในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน โดยมีค่าอิทธิพลรวมอยู่ที่ 0.545 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงาน และสภาพแวดล้อมในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานสูงขึ้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรินทร์ จงมีสุข และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานบริษัทภายหลังการรวมกิจการ ผลการวิจัยพบว่า พนักงานบริษัทส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการทำงานภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับความเห็นด้านการประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทกลุ่มการเงินภายหลังการรวมกิจการในภาพรวมมีความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในด้านนโยบายการบริหาร ด้านการปกครองบังคับบัญชา ด้านโอกาสและความก้าวหน้า ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และด้านการได้รับการยอมรับ

องค์ความรู้ใหม่

ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานภายในบริษัทประกันภัยได้รับอิทธิพลอย่างมากจาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นหัวหน้าทีมภายในบริษัทมีความสามารถในการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ตามหรือผู้ปฏิบัติงานภายใต้บังคับบัญชาด้วยการใส่ใจในรายละเอียดของพนักงานแต่ละคน คอยส่งเสริมและให้คำปรึกษา มีความเป็นผู้นำที่สูง แสดงบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน ไม่เป็นผู้สั่งการเพียงอย่างเดียว อีกทั้งให้ความสำคัญกับบุคคลร่วมงานทุก ๆ คนอย่างเท่าเทียม ส่งผลให้พนักงานเกิดความรักความพึงพอใจต่อหัวหน้าทีมของตน และความพึงพอใจที่แสดงออกมาจากการได้รับความใส่ใจในรายละเอียดต่าง ๆ จากหัวหน้าทีม ส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างราบรื่น สะดวกสบาย แม้มีปัญหาเข้ามาให้แก้ไข ก็สามารถช่วยกันคิดและหาทางออกร่วมกันได้ตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้ทำให้พนักงานภายในองค์กรมีความพึงพอใจและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยอิทธิพลทางตรงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .10 ค่าอิทธิพลอยู่ที่ 0.114 และมีอิทธิพลทางอ้อมมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ .01 มีค่าอิทธิพลอยู่ที่ 0.624 โดยมีผลรวมของเส้นอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมอยู่ที่ 0.738 และปัจจัยความพึงพอใจ มีค่าอิทธิพลทางตรงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าอิทธิพลอยู่ที่ 0.779 ซึ่งแปลความหมายได้

ว่า ปัจจัยความพึงพอใจมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานภายในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร มากกว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง บริษัทควรให้ความสำคัญในการใส่ใจรายละเอียดของพนักงานเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลอย่างมากต่อความตั้งใจในการทำงานของพนักงาน ผ่านการอบรม การใช้วิธีการทำงานในรูปแบบเป็นหัวหน้าทีมปฏิบัติงานร่วมกันมากกว่าการสั่งการ

2) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยความพึงพอใจ บริษัทควรมีการเพิ่มสวัสดิการและค่าตอบแทนให้กับพนักงานภายในองค์กรในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการให้วันหยุด วันลาตามอายุงาน หรือการให้สวัสดิการรางวัลด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากเรื่องของตัวเงิน เพื่อให้พนักงานภายในองค์กรเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น

3) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยประสิทธิภาพในการทำงาน ปัจจุบันบริษัทมีการออกแบบวิธีการทำงานเพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติในรูปแบบของตนยังอยู่ในระดับต่ำ บริษัทควรมีการพัฒนารูปแบบการทำงานเพื่อให้เกิดความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา รวมไปถึงการเปิดโอกาสให้กับพนักงานได้หารูปแบบวิธีการทำงานด้วยตนเองเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้น

2.ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) เนื่องจากการการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มการวิจัยเชิงคุณภาพหรืออาจทำวิจัยแบบผสมผสานเพื่อ ให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนและเป็นข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น

2) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรนำปัจจัยความสุขในการทำงาน และแรงจูงใจในการทำงานเข้ามาศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกต่อสาเหตุของอิทธิพลที่ส่งผลต่อตัวแปรประสิทธิภาพในการทำงานสำหรับนำไปพัฒนาวิธีการทำให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

ธีรชาติ คงสมัย และคณะ. (2565). ผลของภาวะผู้นำของหัวหน้างานที่มีต่อความพึงพอใจในงานและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน: กรณีศึกษาบริษัทผู้ผลิตสินค้าอุปโภคแห่งหนึ่งในเขตพื้นที่สวนอุตสาหกรรมเครือสหพัฒน์ จังหวัดชลบุรี. วารสารวิชาการวิทยาการจัดการ. 1(1), 95-109.

ธีรพงศ์ ฉุนกล้า และคณะ. (2564). อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อผลการปฏิบัติงานผ่านแรงจูงใจและความพึงพอใจในงานของพนักงานบริษัทผลิตเครื่องจักรอุตสาหกรรมเหล็ก จังหวัดระยอง. วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ. 12(1), 98-115.

ประยูร ศรีอุดมกุล และสุมาลี รามนัฏ. (2565). ความพึงพอใจในการทำงานในฐานะตัวแปรคั่นกลางระหว่างแรงจูงใจในการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานประจำในบริษัทผู้ผลิตชิ้นส่วนล็อคประตูรถยนต์แห่งหนึ่งในอุตสาหกรรม สยาม อีสเทิร์น ซีบอร์ด. วารสารรัชต์ภาคย์. 16(45), 250-265.

พัชรี ตามพ์ประเสริฐกุล. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรของวิศวกร. สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.

วรินทร์ จงมีสุข และคณะ. (2561). ความพึงพอใจและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทภายหลังการรวมกิจการ. Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University. 6(2), 88-96.

วีระยุทธ สายบุญ. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

อทิติ เพ่งพิโรจ และปรารถนา หลีกภัย. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบล จังหวัดนราธิวาส. วารสารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 6(3), 1-13.

Cohen, D. J. (2007). The very separate worlds of academic and practitioner publications in human resource management: Reasons for the divide and concrete solutions for bridging the gap. Academy of Management Journal. 50(5), 1013-1019.

Hair, E., et al. (2006). Children's school readiness in the ECLS-K: Predictions to academic, health, and social outcomes in first grade. Early Childhood Research Quarterly. 21(4), 431-454.

Hair, J. F., et al. (2014). Pearson new international edition. Multivariate data analysis. (7th Edition). Pearson Education Limited Harlow, Essex.

Hambleton, R. K., & Cook, L. L. (1977). Latent trait models and their use in the analysis of educational test data. Journal of educational measurement. 14(2), 75-96.

Kammerhoff, J.,et al. (2019). Leading toward harmony–Different types of conflict mediate how followers' perceptions of transformational leadership are related to job satisfaction and performance. European Management Journal. 37(2), 210-221.

Mathis, R. L., Jackson, J. H., Valentine, S. R., & Meglich, P. (2016). Human resource management. United State of America: Cengage Learning.

Prabowo, T. S., et al. (2018). The influence of transformational leadership and work motivation on employee performance mediated by job satisfaction. Jurnal Aplikasi Manajemen. 16(1), 171-178.

Purwanto, A. (2020). The role of job satisfaction in the relationship between transformational leadership, knowledge management, work environment and performance. Solid State Technology. SSRN. 63(20), 293-314.

สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่ส่งผลต่อปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาสของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทย

Business environment affecting business factors following the business model Canvas Concept of Thai Automobile Industry

ศุภศักดิ์ บุญดี
Supasak Boondee
สวัสดิ์ เหลาชัย
Sawat Laochai
ธนาเดช ธนาธารชูโชติ
Thanadat Thanathanchuchot
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
Pathumthani University
E-mail: W.supasak@gmail.com

Received: 9 December 2023; Revised: 26 April 2024; Accepted: 29 April 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ระดับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และปัจจัยธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส (2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส และ (3) นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารที่ปฏิบัติงานภายในอุตสาหกรรมรถยนต์ จำนวน 160 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น และใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ สถิติในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test, F-test และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ระดับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และปัจจัยธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.87 และ 4.10 ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .737 และ .919 ตามลำดับ (2) ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ในการทำงาน ส่งผลต่อปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ด้านการเมือง (Sig.=.021) ด้านเศรษฐกิจ (Sig.=.011) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (Sig.=.006) ด้านเทคโนโลยี (Sig.=.002) ด้านกฎระเบียบ (Sig.=.003) ด้านระบบสาธารณะ (Sig.=.009) พยากรณ์การส่งผลต่อธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทยได้ร้อยละ 73.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ; แบบจำลองธุรกิจของแคนวาส; อุตสาหกรรมรถยนต์ไทย

Abstract

The objectives of this research were to study: (1) the level of business environment factors and business factors in the automobile industry according to the Canvas business model concept; (2) relationships between personal factors and business factors according to the Canvas business model concept; and (3) presenting the relationship between the business environment and business factors based on the Canvas business model concept. This research uses a quantitative method. The research instrument was a questionnaire. Data was collected from 160 executives working in the automobile industry using probability sampling and stratified random sampling. The statistics of this research are frequently, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and multiple regression analysis.

The results of the research found that: (1) the level of business environment factors and business factors in the automobile industry, according to the Canvas business model concept. overall at a high level. The means are 3.87 and 4.10, respectively, and the standard deviations are .737 and .919, respectively; (2) personal factors by gender, age, education, average monthly income, and work experience Affects business factors according to the Canvas business model concept. Statistically significant at the .05 level; and (3) Business environment factors of the automobile industry by political (Sig.=.021), economic (Sig.=.011), social and cultural (Sig.=.006), technological (Sig.=002), regulatory (Sig. =.003), and public system aspects (Sig.=.009) predicts the impact on the business of the Thai automobile industry at 73.1 percent, with statistical significance at the .05 level.

Keywords: Business environment; Canvas business model; Thai automobile industry

บทนำ

การกำหนดธุรกิจเพื่อให้เกิดการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกธุรกิจต้องสรรหาแนวทาง วิธีการ รวมไปถึงการกำหนดกลยุทธ์ พันธกิจ เพื่อให้ธุรกิจของตนเองเติบโตได้อย่างยั่งยืน ซึ่งในการทำให้ธุรกิจเกิดความมั่นคงยั่งยืนได้นั้น ผู้บริหารจะต้องอาศัยเครื่องมือที่สำคัญในการกำหนด วางแผน เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถปฏิบัติงานได้ตามที่ต้องการและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร (Dobrowolski & Sułkowski, 2021) โดยหนึ่งในเครื่องมือที่สำคัญในการกำหนดสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว คือ การทำโมเดลธุรกิจด้วยแคนวาส (Business Model Canvas: BMC) ซึ่งเป็นการอธิบายองค์ประกอบของธุรกิจหรือโปรเจคซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 9 ส่วน ได้แก่ กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย คุณค่าที่มอบให้กับลูกค้า ช่องทางในการเข้าถึงลูกค้า ความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้า รายได้หลักของธุรกิจ กิจกรรมหลักของธุรกิจ พันธมิตรในการทำธุรกิจ และต้นทุนในการทำธุรกิจ ที่ถูกประดิษฐ์และพัฒนาขึ้นจาก Dr. Alexander Osterwalder ภายในมหาวิทยาลัยโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (Daou et al., 2020) ด้วยการออกแบบโมเดลธุรกิจแบบที่เรียบง่ายบนหน้ากระดาษเพียงแผ่นเดียว เพื่อให้ทุกคนทั้งภายในและภายนอกองค์กรสามารถสื่อถึงสิ่งเดียวกันได้อย่างตรงประเด็น เข้าใจง่าย และนำไปใช้งานได้ทันที นอกจากจะทำให้การสื่อสารชัดเจนแล้ว จุดเด่นของการทำโมเดล

ธุรกิจแบบแคนวาส คือ ทำให้เจ้าของทุกคนในโปรเจคสามารถเห็นภาพรวมของโครงการเพื่อจะปรับจุดอ่อนหรือเสริมจุดแข็งรวมไปถึงการปรับกลยุทธ์การดำเนินงานได้ง่ายและรวดเร็ว โดยเมื่อนำโมเดลธุรกิจแบบแคนวาส เข้ามาปรับใช้ภายในอุตสาหกรรมด้านรถยนต์ภายในประเทศไทย จะเป็นการผังเพื่อให้การพัฒนาและการออกแบบการตลาดไปสู่มือของผู้บริโภคได้อย่างสมบูรณ์และทำให้ผู้บริโภคต้องการรถยนต์จากทางบริษัทและตัดสินใจซื้อในที่สุด

ทั้งนี้ในการทำโมเดลธุรกิจแบบแคนวาสอย่างเดียว จะเป็นปีการพัฒนากลยุทธ์ที่เกิดขึ้นภายในองค์กรเท่านั้น การที่จะทำให้อุตสาหกรรมรถยนต์สามารถไปต่อได้นั้นจำเป็นอยางยิ่งที่ธุรกิจจะต้องอาศัยการดำเนินกลยุทธ์จากภายนอกองค์กรด้วยเช่นกัน คือ สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่จะช่วยเอื้ออำนวยการดำเนินงานของธรกิจได้ โดยเมื่อศึกษาข้อมูลจากการศึกษาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายในปี พ.ศ. 2563 อุตสาหกรรมรถยนต์มีแนวโน้มหดตัวรุนแรงตามทิศทางเศรษฐกิจไทยที่คาดว่าจะหดตัวประมาณร้อยละ 10 ตัวเลขคาดการณ์เดือนกรกฎาคม 2563 ผลจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ทำให้กำลังซื้อของผู้บริโภคซบเซารุนแรง และห่วงโซ่การผลิตรถยนต์ทั้งในและต่างประเทศชะงักงัน ปัญหาภัยแล้งยังซ้ำเติม กำลังซื้อของผู้บริโภคในต่างจังหวัด จึงคาดว่ายอดจำหน่ายรถยนต์จะหดตัวทั้งตลาดในประเทศและตลาดส่งออก ขณะที่ค่ายรถยนต์ปิดโรงงานชั่วคราวในช่วงไตรมาส 2 และทยอยลดกำลังการผลิตเพื่อปรับสมดุลสต็อก คาดว่าปริมาณการผลิตรถยนต์ปี 2563 จะหดตัวร้อยละ 36.0-37.0 อยู่ที่ 1.27-1.29 ล้านคัน อย่างไรก็ตาม คาดว่าปริมาณการผลิตจะกระเตื้องขึ้นในปี 2564-2565 มาเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 3.0-4.0 ต่อปี เป็น 1.32-1.33 ล้านคันและ 1.36-1.38 ล้านคัน ตามลำดับ ตามเศรษฐกิจที่ทยอยฟื้นตัวจากการแพร่ระบาดของไวรัสคลี่คลาย ยอดจำหน่ายรถยนต์ในประเทศปี 2563 มีแนวโน้มหดตัวร้อยละ 39.0-40.0 อยู่ที่ 0.60-0.61 ล้านคัน ต่ำสุดตั้งแต่ปี 2542 เนื่องจากผู้บริโภคระมัดระวัง การใช้จ่ายโดยเฉพาะการซื้อสินค้าคงทนเช่นรถยนต์จะทำให้เกิดภาระหนี้ผูกพันระยะยาวและจัดเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย อย่างไรก็ตามการวิจัยของกรุงศรีประเมินว่ายอดจำหน่ายจะฟื้นตัวในปี 2564 และ 2565 โดยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.0- 4.0 ต่อปี อยู่ที่ 0.62-0.63 ล้านคันและ 0.64-0.65 ล้านคัน ตามลำดับ (วรรณา ยงพิศาลภพ, 2563)

ประเด็นของปัญหาปี 2563 อุตสาหกรรมรถยนต์และอุตสาหกรรมต่อเนื่องมีแนวโน้มหดตัวรุนแรง ผลจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ขณะที่ปี 2564-2565 เศรษฐกิจ จะฟื้นตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทำให้คาดว่าผู้ผลิตรถยนต์จะประคับประคองผลประกอบการให้เติบโตได้ ขณะที่ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ใหม่ ผลประกอบการมีทิศทางขยับยอดขายเล็กน้อยภายในปี 2564-2565 ผลประกอบการปี 2563 จะหดตัวรุนแรงก่อนทยอยฟื้นตัวในปี 2564-2565 ทั้งตลาดในประเทศและตลาดส่งออก ผู้ผลิตรถยนต์นั่งส่วนบุคคลและรถปิกอัพขนาด 1 ตัน ปี 2563 ได้รับผลกระทบจากห่วงโซ่การผลิตหยุดชะงักชั่วคราวโดยเฉพาะในช่วงครึ่งปีแรก รวมถึงกำลังซื้อซบเซาทั่วโลก การเปิดตัวรถยนต์โมเดลใหม่โดยเฉพาะรถยนต์ไฟฟ้าช่วยกระตุ้นตลาดต่อเนื่อง ด้านตลาดส่งออกจะขยายตัวโดยเฉพาะการส่งออกรถยนต์อเนกประสงค์ (PPV และ SUV) และรถยนต์นั่งขนาดใหญ่ซึ่งเป็นเซ็กเมนต์ที่ได้รับความนิยมต่อเนื่อง ผู้ผลิต/ประกอบรถบรรทุก รถพ่วง และรถกึ่งพ่วง จึงได้รับผลกระทบจากโครงการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างต่อเนื่องของภาครัฐ ผนวกกับความต้องการรถบรรทุกจะปรับดีขึ้นตามการเติบโตของธุรกิจโลจิสติกส์และมีโอกาสขยายตลาดส่งออกสู่ประเทศเพื่อนบ้านที่เศรษฐกิจเติบโตต่อเนื่อง และมีแผนลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ผู้ผลิตยานยนต์ขนาดใหญ่เพื่อการโดยสาร (รถบัส) คาดว่าจะฟื้นตัวตามธุรกิจท่องเที่ยวและธุรกิจขนส่งโดยสารเอกชนในปี 2564-2565 รวมทั้งความต้องการรถโดยสารประจำทางของภาครัฐ (ขสมก.) และการทยอยปรับเปลี่ยนรถตู้โดยสารเป็นรถไมโครบัสตามมาตรการรัฐ ขณะที่ตลาดส่งออกมีแนวโน้มขยายตัวโดยเฉพาะตลาดอาเซียน (ณัฐนัย ตรีเนตรสัมพันธ์, 2564)

จากเหตุผลดังกล่าว ส่งผลให้ผู้วิจัยมีความศึกษาในงานวิจัยเรื่อง “สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่ส่งผลต่อปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาสของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทย” ขึ้น โดยผลงานวิจัยชิ้นนี้จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางที่จะช่วยให้ผู้จัดการโรงงานอุตสาหกรรมรถยนต์สามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมโดยตรง ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่ต้องการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต การดำเนินธุรกิจที่ให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจและความคาดหวังของอุตสาหกรรมรถยนต์ในประเทศไทย ซึ่งจะส่งผลดีต่ออุตสาหกรรม การดำเนินธุรกิจ ของโรงงานอุตสาหกรรม ชุมชน สังคม และประเทศโดยรวม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ และปัจจัยธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส
3. เพื่อนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทยและปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน จะมีปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 สภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์มีความสัมพันธ์กับปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารภายในอุตสาหกรรมรถยนต์ จากบริษัทชั้นรถยนต์ชั้นนำ 12 บริษัท จำนวน 267 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารภายในอุตสาหกรรมรถยนต์ จากบริษัทชั้นรถยนต์ชั้นนำ 12 บริษัท จำนวน 160 คน ด้วยวิธีการคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากแนวคิดของ Taro Yamane (1970) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling)

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องภายใต้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน โดย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ

ส่วนที่ 2-3 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ ปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส

โดยตอนที่ 2-3 มีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยข้อคำถามที่ใช้เป็นมาตราส่วนประมาณค่าในการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (Likert Scale)

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ และธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นนิยามตัวแปรและดัชนีชี้วัด

2. สร้างแบบสอบถามและข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่กำหนดตามดัชนีชี้วัด โดยภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นส่งขอความอนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) รายข้อเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับตัวแปรที่ต้องการวัด โดยเกณฑ์ในการเลือกข้อคำถามจะพิจารณาเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.5 โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อคำถามอยู่ที่ 0.67-1.00 ทุกข้อคำถาม (Hambleton & Cook, 1977)

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหามาทำการทดสอบค่า Tryout จำนวน 30 คน จากผู้บริหารธุรกิจอุตสาหกรรมรถยนต์ไทยที่นอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่าง 160 คน เพื่อนำคำตอบมาวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ซึ่งผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแต่ละตัวแปรควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Hair et al., 2006; Nunnally, 1978) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ซึ่งสูงกว่า 0.70 ทุกข้อคำถาม แสดงว่าเครื่องมือสามารถนำไปใช้ได้ (Hair et al., 2014)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน พ.ศ. 2566

2. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

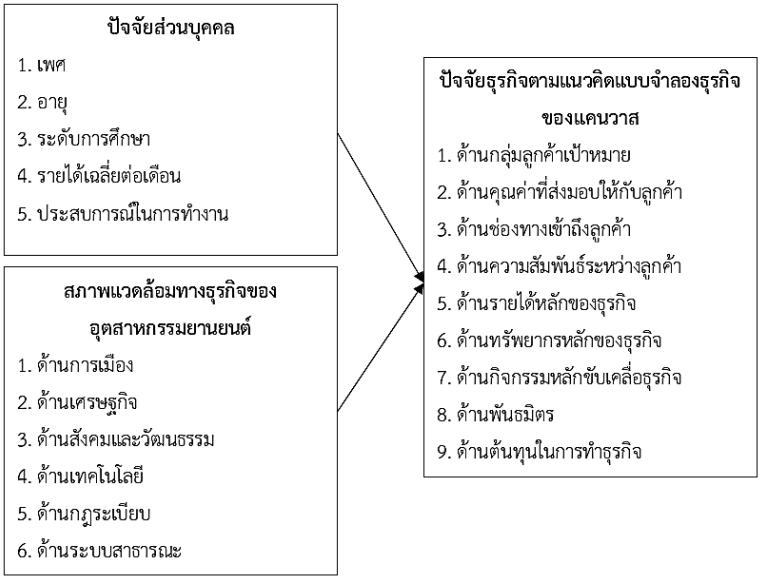
1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหารธุรกิจอุตสาหกรรมรถยนต์ไทย ด้วยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

2. การวิเคราะห์ข้อมูลระดับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ และธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการแปรความหมายของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร

3. สถิติอนุมานหรือสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) และสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่ส่งผลต่อปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาสของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทย” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาพัฒนาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้บริหารภายในอุตสาหกรรมรถยนต์ส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย จำนวน 96 คน (ร้อยละ 60.0) อายุอยู่ระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 78 คน (ร้อยละ 48.75) ระดับการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาโท จำนวน 103 คน (ร้อยละ 64.38) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 50,001-60,000 บาท จำนวน 84 คน (52.50) ประสบการณ์ในการทำงานอยู่ระหว่าง 15-20 ปี จำนวน 99 คน (ร้อยละ 61.88)

ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยของตัวแปร สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1.

ตารางที่ 1. ระดับของปัจจัยสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมยานยนต์ และปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
สภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมยานยนต์			
ด้านการเมือง	3.54	.658	มาก
ด้านเศรษฐกิจ	4.01	.728	มาก
ด้านสังคมและวัฒนธรรม	3.85	.784	มาก
ด้านเทคโนโลยี	4.07	.802	มาก
ด้านกฎระเบียบ	3.62	.699	มาก
ด้านระบบสาธารณะ	4.13	.751	มาก
รวม	**3.87**	**.737**	**มาก**

ธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส			
ด้านกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย	4.11	.931	มาก
ด้านคุณค่าที่ส่งมอบให้กับลูกค้า	4.18	.945	มาก
ด้านช่องทางเข้าถึงลูกค้า	4.04	.902	มาก
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้า	4.13	.921	มาก
ด้านรายได้หลักของธุรกิจ	4.21	.969	มากที่สุด
ด้านทรัพยากรหลักของธุรกิจ	4.05	.900	มาก
ด้านกิจกรรมหลักขับเคลื่อนธุรกิจ	3.99	.866	มาก
ด้านพันธมิตร	4.09	.911	มาก
ด้านต้นทุนในการทำธุรกิจ	4.11	.928	มาก
รวม	**4.10**	**.919**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า (1) สภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมยานยนต์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.87 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .737 เมื่อพิจารณาอิทธิพลตามลำดับตั้งแต่มากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีระดับมากที่สุด คือ ด้านระบบสาธารณะ ($\bar{X}$=4.13) รองมา คือ ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X}$=4.07) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$=4.01) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ($\bar{X}$=3.85) ด้านกฎระเบียบ ($\bar{X}$=3.62) และ ด้านการเมือง ($\bar{X}$=3.54) ตามลำดับ และ (2) ธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .919 เมื่อพิจารณาอิทธิพลตามลำดับตั้งแต่มากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีระดับมากที่สุด คือ ด้านรายได้หลักของธุรกิจ ($\bar{X}$=4.21) รองลงมา คือ ด้านคุณค่าที่ส่งมอบให้กับลูกค้า ($\bar{X}$=4.18) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้า ($\bar{X}$=4.13) ด้านต้นทุนในการทำธุรกิจ ($\bar{X}$=4.11) ด้านกลุ่มกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ($\bar{X}$=4.11) ด้านพันธมิตร ($\bar{X}$=4.09) ด้านทรัพยากรหลักของธุรกิจ ($\bar{X}$=4.05) ด้านช่องทางเข้าถึงลูกค้า ($\bar{X}$=4.04) และด้านกิจกรรมหลักขับเคลื่อนธุรกิจ ($\bar{X}$=3.99) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน จะมีปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	t-test	F-test	ปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส	แปลผล
เพศ	2.431		0.28*	สนับสนุน
อายุ		2.984	.048*	สนับสนุน
ระดับการศึกษา		3.457	.039*	สนับสนุน
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		2.880	.046*	สนับสนุน
ประสบการณ์ในการทำงาน		5.114	.003*	สนับสนุน

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ในการทำงาน ส่งผลต่อปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้

สมมติฐานที่ 2 สภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์มีความสัมพันธ์กับปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาสของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทยที่ 1 วิเคราะห์ (R) ค่าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (X) คือสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมยานยนต์ (Y) คือ ธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาสของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทย ตัวแปรอิสระที่สามารถพยากรณ์ตัวแปรตาม ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 วิเคราะห์หาความสามารถพยากรณ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
ปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจแคนวาส	.789	.744	.731	.534

จากตารางที่ 3 ความสามารถพยากรณ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม พบว่า เนื่องการวิเคราะห์มีตัวแปรอิสระ 7 ตัว ดังนั้นการพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรอิสระ จึงใช้ค่า Adjusted R Square ค่าสัมประสิทธิ์ Adjusted R Square=.693 หรือ .693x100=69.3% และ Std. Error of the Estimate เท่ากับ .424

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients			
	B	Std. Error	Beta	t	Sig	Results
ค่าคงที่ (Constant)	.831	.086		3.253	.000*	
ด้านการเมือง	.746	.095	.725	2.653	.021*	ส่งผล
ด้านเศรษฐกิจ	.645	.062	.622	4.098	.011*	ส่งผล
ด้านสังคมและวัฒนธรรม	.752	.321	.734	2.145	.006*	ส่งผล
ด้านเทคโนโลยี	.699	.116	.678	2.987	.002*	ส่งผล
ด้านกฎระเบียบ	.547	.421	.521	2.061	.003*	ส่งผล
ด้านระบบสาธารณะ	.763	.215	.745	2.983	.009*	ส่งผล
R=.789		R^2=.744		Durbin Watson=6.32		
SE_{est}=.534		R^2_{adj}=.731		a=.831		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์มีความสัมพันธ์กับปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการเมือง (t=2.653, Sig.=.021) ด้านเศรษฐกิจ (t=4.098, Sig.=.011) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (t= 2.145, Sig.=.006) ด้านเทคโนโลยี (t= 2.987, Sig.002) ด้านกฎระเบียบ (t=2.061, Sig.=.003) ด้านระบบสาธารณะ (t=2.983, Sig.=.009) พยากรณ์การส่งผลต่อธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทยได้ร้อยละ 73.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

งานวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาสภายในอุตสาหกรรมรถยนต์ไทย พบว่า ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ในการทำงาน ส่งผลต่อปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากผู้บริหารทุกท่านให้ความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรของตนเองอย่างจริงจัง มองว่าหากตนเองสามารถนำพาธุรกิจอุตสาหกรรมด้านยายนต์ที่ตนเองกำลังดำรงตำแหน่งอยู่ จะส่งผลดีกลับมาหาตนเองด้วยเช่นกัน คือ ชื่อเสียงขององค์กรจะส่งผลต่อชื่อเสียงของตนเอง จึงส่งผลให้ผู้บริหารทุก ๆ ท่าน พยายามใส่ใจในความพยายามคิดค้นโมเดลธุรกิจแบบแคนวาสและปฏิบัติงานตามพันธกิจที่สร้างขึ้น เพื่อให้องค์กรสามารถขยายฐานลูกค้า เพิ่มลูกค้าใหม่ และยังต้องให้ความสำคัญกับลูกค้าเก่าเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภา นาคแย้ม (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารความเสี่ยงเพื่อความสำเร็จขององค์กร ผ่านการนำแบบจำลองธุรกิจแคนวาสมาใช้ในการระบุความเสี่ยง กล่าวว่า ในการบริหารความเสี่ยงผู้บริหารทุกท่านจำเป็นที่จะต้องอาศัยประสบการณ์ในการทำงานและรับรู้ถึงการประเมินสภาพแวดล้อมของธุรกิจด้านต่าง ๆ อย่างแม่นยำ ดังนั้นปัจจัยที่จะทำให้ผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการจัดตั้งแบบจำลองธุรกิจตามโมเดลของแคนวาสได้จะมาจากประสบการณ์ อายุ ระดับการศึกษา ส่วนสิ่งที่ผู้บริหารจะได้เมื่อเข้ามาดำรงตำแหน่ง นั่นคือตำแหน่งงานที่มั่นคง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่เพิ่มมากขึ้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฏฐณิชา ธรรมรังษี และฏิเชียร วิรพุทธพุร (2564) ได้ศึกษาเรื่อง แบบจำลองธุรกิจการออกแบบสื่อนิเทศศิลป์ออนไลน์โดยใช้แบบจำลองธุรกิจแคนวาส กล่าวว่า ในการประเมินธุรกิจแคนวาสผู้บริหารจะต้องอาศัยสภาพแวดล้อมรอบตัวขององค์กรในการสร้างโมเดลธุรกิจ ทั้งนี้ในการออกแบบธุรกิจโมเดลแคนวาสจำเป็นที่จะต้องอาศัยผู้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานอย่างยาว เป็นผู้บริหาร เจ้าของ หรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการออกนโยบายเพื่อให้องค์กรเดินก้าวหน้า ซึ่งบุคคลเหล่านี้เรียกว่า “ผู้นำ” ทั้งนี้ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยประสบการณ์ การเรียนรู้ รวมถึงความสามารถ ทักษะที่มีเพื่อให้สามารถเขียนแผนธุรกิจด้วยวิธีการแคนวาสได้ โดยจากการศึกษาผู้ที่มีอิทธิพลต่อการทำธุรกิจจะเป็นบุคคลที่เป็นเพศหญิง มากกว่าเพศชาย อายุระหว่าง 30-40 ปี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 50,000 บาทขึ้นไป ระดับการศึกษาอยู่ที่สูงกว่าปริญญาตรี และมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 5 ปี

2. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์มีความสัมพันธ์กับปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส พบว่า ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยี ด้านกฎระเบียบ ด้านระบบสาธารณะ พยากรณ์การส่งผลต่อธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจาก ในการสร้างพันธกิจและออกแบบโมเดลธุรกิจแบบแคนวาส จำเป็นต้องอาศัยความชำนาญของผู้บริหารในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น

ด้านการเมือง เพราะการเมืองจะส่งผลต่อการใช้จ่ายและการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าขององค์กรเป็นอย่างมาก นอกจากนี้หากการเมืองที่ดีจะส่งผลต่อคุณภาพชองประชาชนดีขึ้น ทำให้เศรษฐกิจภาพรวมดีขึ้น สังคมและวัฒนธรรมของบุคคล ด้านเทคโนโลยี ด้านกฎระเบียบ ด้านระบบสาธารณะดีตามขึ้นมา กล่าวคือ สภาพแวดล้อมโดยรอบซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกจากอุตสาหกรรมรถยนต์ภายในประเทศไทย มีอิทธิพลต่อการจัดทำโมเดลธุรกิจแบบแคนวาส เพราะจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยเหล่านี้เพื่อให้กำหนดแนวทางการดำเนินงานของธุรกิจให้เกิดความสมบูรณ์ จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมส่งผลต่อโมเดลธุรกิจแบบแคนวาสของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทย อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐนัย ตรีเนตรสัมพันธ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาโมเดลธุรกิจด้วยวิธีการลีนสตาร์ทอัพ กล่าวว่า ในการพัฒนาโมเดลธุรกิจสตาร์ตอัพ (Lean Startup Methodology) ผู้บริหารจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์โมเดลเรื่องของสภาพแวดล้อมจากปัจจัยภายนอกองค์กร เพื่อนำมากำหนดกรอบธุรกิจต่อการดำเนินงาน ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโมเดลธุรกิจสาร์ตอัพต่อนวัตกรรมใหม่สู่เชิงพาณิชย์ จะต้องใช้ปัจจัยสภาพสังคม เทคโนโลยี เศษฐกิจ และการเมือง โดยสิ่งเหล่านี้ช่วยให้สามารถกหนดกระแสรายได้หลักของธุรกิจ การเสนอคุณค่า (Value Proposition) ให้แก่ลูกค้าและยึดคุณค่า (Value Capture) สอดคล้องกับงานวิจัยของพีระ เจริญพร (2562) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การตลาดรถยนต์ขนาดเล็กในประเทศกำลังพัฒนา:กรณีศึกษาของผู้ผลิตรถยนต์ญี่ปุ่น กล่าวว่า การกำหนดกลยุทธ์ทางด้านการตลาด องค์กรจำเป็นที่จะต้องสร้างเครื่องมือภายในเพื่อทำให้บริษัทมีจุดแข็งที่จะช่วยเรื่องภาพจำของลูกค้า ทั้งนี้ในการส่งเสริมเพื่อเพิ่มการแข่งขัน บริษัทจำเป็นที่จะต้องใส่ใจการป้องกันจากปัจจัยภายนอกที่จะเข้ามามีอิทธิพลต่อองค์กรรวมไปถึงเพื่อใช้ในการวางแผนในการปรับกลยุทธ์ของบริษัทต่อไปในอนาคตผ่านการรับรู้ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ค่านิยม ต่อการปรับตลาดของรถยนต์ขนาดเล็ก (Segment A) ในประเทศกำลังพัฒนาได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของปริญญา บรรจงมณี (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อรถยนต์ประเภท Hybrid ของผู้บริโภคในประเทศไทย กล่าวว่า ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อรถยนต์เพิ่มขึ้นหรือลดลงจากนโยบายต่าง ๆ ภายในภาครัฐ ทั้งนี้บริษัทจำเป็นจะต้องวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อรถยนต์ที่นอกจากปัจจัยเรื่องของการทำตลาด แต่ต้องมาจากอัตราเงินเฟ้อ ดอกเบี้ย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในรัฐที่ผู้บริโภคได้อาศัยอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของศรินทิพย์ ธีรธนิตนันท์ (2562) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์โตโยต้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร กล่าวว่า สภาพแวดล้อมมีปัจจัยอย่างสูงต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ของผู้บริโภค โดยจากการวิเคราะห์พบว่า หากภาครัฐมีการสนับสนุนนโยบายรถคันแรกด้วยอัตราภาษีที่ต่ำ และการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อให้บุคคลมีรายได้เข้าบัญชีมากขึ้น การทำการตลาดของบริษัทในเรื่องของด้านราคาจะถูกตัดไป และจะเป็นการทำเรื่องของคุณภาพรถยนต์ รูปร่างของรถยนต์ และการแข่งขันผ่านแบรนด์ เพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมายให้เข้ามาตัดสินใจซื้อรถยนต์

สรุป

สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่ส่งผลต่อปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาสของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทย พบว่า

1. สภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมยานยนต์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.87 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .737 เมื่อพิจารณาอิทธิพลตามลำดับตั้งแต่มากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีระดับมากที่สุด คือ ด้านระบบสาธารณะ ($\bar{X}$=4.13) รองมา คือ ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X}$=4.07) ด้านเศรษฐกิจ

($\bar{X}$=4.01) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ($\bar{X}$=3.85) ด้านกฎระเบียบ ($\bar{X}$=3.62) และ ด้านการเมือง ($\bar{X}$=3.54) ตามลำดับ

2. ธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .919 เมื่อพิจารณาอิทธิพลตามลำดับตั้งแต่มากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีระดับมากที่สุด คือ ด้านรายได้หลักของธุรกิจ ($\bar{X}$=4.21) รองลงมา คือ ด้านคุณค่าที่ส่งมอบให้กับลูกค้า ($\bar{X}$=4.18) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้า ($\bar{X}$=4.13) ด้านต้นทุนในการทำธุรกิจ ($\bar{X}$=4.11) ด้านกลุ่มกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ($\bar{X}$=4.11) ด้านพันธมิตร ($\bar{X}$=4.09) ด้านทรัพยากรหลักของธุรกิจ ($\bar{X}$=4.05) ด้านช่องทางเข้าถึงลูกค้า ($\bar{X}$=4.04) และด้านกิจกรรมหลักขับเคลื่อนธุรกิจ ($\bar{X}$=3.99) ตามลำดับ

3. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ในการทำงาน ส่งผลต่อปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ และปัจจัยสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์มีความสัมพันธ์กับปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส จำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการเมือง (t=2.653, Sig.=.021) ด้านเศรษฐกิจ (t=4.098, Sig.=.011) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (t=2.145, Sig.=.006) ด้านเทคโนโลยี (t= 2.987, Sig.002) ด้านกฎระเบียบ (t=2.061, Sig.=.003) ด้านระบบสาธารณะ (t=2.983, Sig.=.009) พยากรณ์การส่งผลต่อธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทยได้ร้อยละ 73.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถกล่าวได้ว่า ในการออกแบบโมเดลธุรกิจแบบแคนวาส จำเป็นต้องอาศัยความชำนาญของผู้บริหารในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของบุคคล ด้านเทคโนโลยี ด้านกฎระเบียบ ด้านระบบสาธารณะ เพราะปัจจัยเหล่านี้ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการทำธุรกิจอุตสาหกรรมด้านรถยนต์ภายในประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ผู้บริหารควรทำแผนสภาพแวดล้อมทางธุรกิจเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงทั้งแผนระยะสั้น และแผนระยะยาวในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เนื่องจากประชาชนจะตัดสินใจซื้อรถยนต์ได้ดีขึ้นหรือลดลง เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอุตสาหกรรมรถยนต์

2) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส ผู้บริหารควรสร้างกิจกรรมขับเคลื่อนธุรกิจด้วยการประชับความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้น พยายามสร้างกิจกรรมที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์เพื่อให้ผู้บริโภคได้มีส่วนร่วมและเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการทำโครงการที่จะช่วยให้เกิดทัศนคติบวกและคิดว่าหากตนเองต้องการออกรถคันใหม่ จะกลับมาออกรถยนต์กับบริษัทเดิม

3) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดความสัมพันธ์ของตัวแปร ผู้บริหารธุรกิจของอุตสาหกรรมรถยนต์ควรปรับปรุงแผนงานในการปฏิบัติองค์กร เพื่อรองรับกระบวนการผลิตชิ้นส่วนและอะไหล่ กระบวนการประกอบรถยนต์ กิจกรรมตลาด กิจกรรมจัดซื้อจัดหา และกิจกรรมวิจัยและพัฒนา และควรให้ความสำคัญในเรื่องของการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มผู้บริโภคแต่ละกลุ่ม กฎระเบียบของสังคม ค่านิยม เทคโนโลยี และระบบสาธารณะ เพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลงที่อาจส่งผลกระทบต่อบริษัทและอาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือขององค์กรต่อลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณทำการวิจัยโดยเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างกับผู้บริหารภายในอุตสาหกรรมรถยนต์เท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการขยายกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยเป็นพนักงานภายในอุตสาหกรรม เพื่อให้งานวิจัยที่ได้มีคุณภาพของเนื้อหา และได้ผลการวิจัยที่สามารถนำมาปรับใช้กับอุตสาหกรรมได้ดียิ่งขึ้น

2) การวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพในการสอบถามกับผู้บริหารระดับสูง เพื่อให้ได้คุณภาพของข้อมูลที่ที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโมเดลธุรกิจได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ณัฐนัย ตรีเนตรสัมพันธ์. (2563). การพัฒนาโมเดลธุรกิจด้วยวิธีการลีนสตาร์ทอัพ. วารสารวิจัยและพัฒนา มจธ. 39(3), 337-351.

ณัฏฐณิชา ธรรมรังษี และฎิเชียร วิรพุทธพุร. (2564). แบบจำลองธุรกิจการออกแบบสื่อนิเทศศิลป์ออนไลน์โดยใช้แบบจำลองธุรกิจแคนวาส. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มข. 15(1), 42-62.

นภา นาคแย้ม. (2566). การบริหารความเสี่ยงเพื่อความสำเร็จขององค์กร ผ่านการนำแบบจำลองธุรกิจแคนวาสมาใช้ในการระบุความเสี่ยง. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ. 16(1), 124-139.

ปริญญา บรรจงมณี. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อรถยนต์ประเภท Hybrid ของผู้บริโภคในประเทศไทย. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

พีระ เจริญพร. (2562). กลยุทธ์การตลาดรถยนต์ขนาดเล็กในประเทศกำลังพัฒนา:กรณีศึกษาของผู้ผลิตรถยนต์ญี่ปุ่น. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรรณา ยงพิศาลภพ. (2563). แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรมปี 2563-65. อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์. ออนไลน์. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม พ.ศ. 2565 จาก www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/Hi-tech-Industries/Auto-Parts/IO/Industry-Outlook-Auto-Parts.

ศรินทิพย์ ธีรธนิตนันท์. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์โตโยต้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเนชั่น.

Daou, A., et al. (2020). The Ecocanvas as a business model canvas for a circular economy. *Journal of Cleaner Production*, *258*, 120938.

Dobrowolski, Z., & Sułkowski, Ł. (2021). Business model canvas and energy enterprises. *Energies*, *14*(21), 7198.

Hair E., et al. (2006). Children's school readiness in the ECLS-K: Predictions to academic, health, and social outcomes in first grade. Early Childhood Research Quarterly, 21(4), 431-454.

Hair, et al. (2014). Pearson new international edition. Multivariate data analysis. (7th Edition). Pearson Education Limited Harlow, Essex.

Hambleton, et al. (1977). Latent trait models and their use in the analysis of educational test data. Journal of educational measurement, 14(2), 75-96.

Nunnally, J.C. (1978). An Overview of Psychological Measurement. In: Wolman, B.B. (eds) Clinical Diagnosis of Mental Disorders. Boston, MA: Springer.

Yamane, T. (1970). Statistics: An Introductory Analysis . ToKyo: John Weatherhill. *Inc., s*.

ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

Brand equity eactors affecting the competitive advantage of the real estate business, in Nakhon Ratchasima Province

ธนาเดช ธนาธารชูโชติ
Thanadat Thanathanchuchot
ศุภศักดิ์ บุญดี
Supasak Boondee
กนกรส สุดประไพ
Kanokros Sudprapai
มหาวิทยาลัย ปทุมธานี
Pathumthani University
E-mail: thanadat.tha@carabao.co.th

Received: 9 December 2023; Revised: 26 April 2024; Accepted: 29 April 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ระดับคุณค่าตราสินค้า และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (2) การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (3) นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าตราสินค้ากับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ทำการเก็บข้อมูลกับผู้ตัดสินใจซื้ออสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านเดี่ยวภายในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 385 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test, F-test และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ระดับปัจจัยคุณค่าตราสินค้า และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.07 และ 4.16 ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .965 และ .964 ตามลำดับ (2) ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานะทางครอบครัวที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) คุณค่าตราสินค้ามีความสัมพันธ์ต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมาได้ร้อยละ 71.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: คุณค่าตราสินค้า; ความได้เปรียบการแข่งขัน; ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

Abstract

This research aims to study: (1) the level of brand equity and creating competitive advantage; (2) creating competitive advantage separated by personal factors; and (3) presenting the relationship between brand equity and creating competitive advantage. This research is quantitative. The tool used in this research was a questionnaire. Data was collected from 385 people who decided to buy real estate in the category of detached houses in Nakhon Ratchasima Province using systematic sampling. The statistics of this research are frequently, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and multiple regression analysis.

The results of the research found that: (1) the level of brand equity factors and creating competitive advantage overall is at a high level. The means were 4.07 and 4.16, respectively, and the standard deviations were .965 and .964, respectively; (2) personal factors by age, education level, average monthly income, and family status affect creating a competitive advantage in the real estate business was statistically significant at the .05 level and (3) brand equity is related to creating a competitive advantage in the real estate business in Nakhon Ratchasima Province at 71.20 percent, with statistical significance at the .05 level.

Keywords: Brand equity, competitive advantage, real-estate business

บทนำ

อสังหาริมทรัพย์เพื่ออยู่อาศัย ถือเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำรงอยู่ของประชากรเมือง กล่าวได้ว่าผู้คนทุกคนมีความใฝ่ฝันในการมีอสังหาริมทรัพย์เป็นของตนเอง เพราะนอกจากจะสามารถอาศัยอยู่ในระยะยาวได้แล้ว อนาคตยังสามารถนำไปขายต่อเป็นกำไรได้ เนื่องจากราคาอสังหาริมทรัพย์มีอัตราสูงขึ้นทุกปี ส่งผลให้การซื้ออสังหาริมทรัพย์ถือเป็นสิ่งที่ถือครองแล้วไม่ขาดทุน ทั้งนี้สำหรับอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านถือเป็นอสังหาริมทรัพย์ประเภทหนึ่งที่ได้รับความนิยม และความต้องการอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดธุรกิจหมู่บ้านจัดสรรประเภทที่อยู่อาศัยเกิดขึ้นและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยจากการศึกษาของศูนย์วิจัยกรุงศรีพบว่า มีปัจจัยหนุนจาก (1) เศรษฐกิจไทยที่ฟื้นตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป (2) ความคืบหน้าของการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานภาครัฐจะหนุนให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเติบโตตามมา และ (3) มาตรการกระตุ้นจากภาครัฐ อาทิ การลดค่าธรรมเนียมการโอนและจดจำนอง ที่มีผลตั้งแต่ 1 มกราคม 2566เป็นต้นไป รวมถึงการผลักดันให้ไทยเป็น “บ้านหลังที่สอง” สำหรับชาวต่างชาติที่มีศักยภาพสำหรับนโยบายภาครัฐ ส่งผลให้ผู้ประกอบการหลายรายเห็นถึงช่องทางและโอกาสในการขยายโครงการหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามอัตราการขยายตัวของธุรกิจที่กำลังก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรรภายในโครงการต่าง ๆ ต้องถูกจำกัดจากปัจจัยหนี้ครัวเรือนมีแนวโน้มทรงตัวระดับสูง ส่งผลให้สถาบันการเงินเพิ่มความเข้มงวดในการปล่อยสินเชื่อ และต้นทุนการพัฒนาโครงการมีแนวโน้มปรับสูงขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5-10 ต่อปี ตามราคาวัสดุก่อสร้างและราคาพลังงานที่มีแนวโน้มทรงตัวสูงต่อเนื่อง รวมถึงการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานจากปัญหาแรงงานขาดแคลน และทิศทางอัตราดอกเบี้ยขาขึ้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออสังหาริมทรัพย์ต่อการก่อหนี้ผูกพันในระยะยาว (ศูนย์วิจัยกรุงศรี, 2566)

ทั้งนี้เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวจากศูนย์วิจัยของกรุงศรีนำมาเปรียบเทียบกับศูนย์วิจัยกสิกรไทย ปี พ.ศ. 2566 พบว่า ปัจจุบันอัตราการเติบโตของอสังหาริมทรัพย์ยังสามารถขยายตัวได้แต่จะเปลี่ยนจากบ้านเดี่ยวหรือทาวน์เฮาส์มาเป็นการกู้เพื่อซื้อคอนโดมิเนียม โดยตัวเลขเงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยเพื่อกู้ซื้อคอมโดมิเนียมเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 ของตลาดภายกรุงเทพและปริมณฑล ซึ่งคิดเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 85,000 ยูนิต และทั่วประเทศจะมีจำนวน 160,000-170,000 ยูนิต ซึ่งอัตราการเติบโตสวนทางกับบ้านเดี่ยว และทาวน์เฮาส์ที่มีอัตราการเติบโตต่ำ แต่คอนโดมิเนียมสำหรับคนชั้นกลางติดรถไฟฟ้าจะเติบโตขึ้นมากที่สุด ทั้งนี้เมื่อศึกษาจากข้อมูลเชิงลึกในการเจาะตลาดสำหรับตามต่างจังหวัด พบว่า สำหรับจังหวัดนครราชสีมา ตลาดอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านเดี่ยวยังมีโอกาสในการเติบโตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากอัตราการเติบโตของเมืองยังมีศักยภาพที่สูง ยังมีที่ดินสำหรับการรองรับการเติบโตของการพัฒนาเป็นโครงการบ้านเดี่ยวสูง ทำให้อัตราการแข่งขันและแย่งส่วนแบ่งทางการตลาดยังสามารถเติบโตต่อไปได้ในช่วงปี พ.ศ. 2565-2570 (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2566)

จังหวัดนครราชสีมา ถือเป็นหนึ่งจังหวัดสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีการพัฒนาธุรกิจอสังหาริมทรัพย์จากผู้ประกอบการส่วนกลางเข้าไปเป็นจำนวนมาก กลายเป็นหนึ่งจังหวัดสำหรับที่พักอาศัยของคนกรุงเทพฯ โดยเฉพาะการพัฒนาโครงการเพื่อเป็นบ้านหลังที่ 2 โดยจากการศึกษาปี 2566 (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2566) ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์ได้จัดทำรายงานผลสำรวจโครงการที่อยู่อาศัยในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งครอบคลุม 2 อำเภอสำคัญ ได้แก่ อำเภอเมืองนครราชสีมาและอำเภอปากช่อง ผลการสำรวจโครงการที่อยู่อาศัยในจังหวัดนครราชสีมา จากการรายงานผลผ่านธนาคารอาคารสงเคราะห์ (REIC) ระหว่างขายในช่วงครึ่งแรกปี 2566 พบว่า จำนวนหน่วยเหลือขายในช่วงครึ่งแรกปี 2566 เพิ่มขึ้นร้อยละ 22.8 และมีผลให้อัตราดูดซับของภาพรวมตลาดอยู่ที่ร้อยละ 2.1 REIC คาดการณ์ ปี 2566 จะมีที่อยู่อาศัยเข้ามาในตลาดจำนวน 4,511 หน่วย มูลค่า 15,446 ล้านบาท มีจำนวนหน่วยขายได้ใหม่ 3,689 หน่วย มูลค่า 13,349 ล้านบาท มีหน่วยเหลือขาย 12,535 หน่วย มูลค่า 42,843 ล้านบาท (ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์, 2566)

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า ในการเข้ามาทำธุรกิจประเภทอสังหาริมทรัพย์จำเป็นที่จะต้องใช้เงินลงทุนที่สูง และกว่าจะได้รับผลตอบแทนมาเป็นกำไรจะต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างนาน แต่การที่ผู้ประกอบการหลายรายได้ลงทุนไปกับอสังหาริมทรัพย์กับโครงการต่าง ๆ แล้ว และยังไม่สามารถขายอสังหาริมทรัพย์ออกได้หมดตามเป้าหมายของแต่ละบริษัทถือเป็นเรื่องที่ส่งผลต่อกระแสเงินสดและความมั่นคงของบริษัท ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประกอบการจะต้องแสวงหากลยุทธ์ในการเสนอขายโครงการอสังหาริมทรัพย์ของตนเองเพื่อเป็นการดึงดูดและสร้างความสนใจให้กับกลุ่มเป้าหมายให้เข้ามาตัดสินใจซื้อในที่สุด อีกทั้งยังต้องวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับบริษัทของตนเอง ทั้งนี้ในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์จึงเป็นเรื่องที่ผู้ประกอบการทุกรายจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์ผ่านสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้างจุดเด่นให้กับโครงการในสายตาของผู้บริโภค ผ่านการสร้างคุณค่าตราสินค้า เพื่อให้ผู้บริโภครับรู้ความต้องการและนำไปสู่การบอกต่อตัดสินใจซื้ออสังหาริมทรัพย์กับโครงการของตนในที่สุด

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสนในทำวิจัยเกี่ยวกับ “การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา” ด้วยการนำเอาปัจจัยคุณค่าตราสินค้าเข้ามาเป็นตัวแปรในการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อรับรู้ถึงความต้องการของผู้บริโภค และนำไปสู่การปรับปรุงโครงการเพื่อให้เกิดเป็นจุดแข็งและตอบสนองความต้องการลูกค้าได้อย่างสูงสุด ทำให้ลูกค้าพึงพอใจมากที่สุด และเกิดการบอกต่อเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายรายอื่นเข้ามาเป็นลูกค้าของโครงการบริษัทตนเองต่อไป ซึ่ง

ผลการวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจให้สามารถอยู่รอดในสภาวการณ์ที่อัตราดอกเบี้ยขึ้น และช่วยให้ผู้บริโภคบางรายที่กำลังตัดสินใจซื้ออสังหาริมทรัพย์ สามารถตัดสินใจได้ง่ายมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณค่าตราสินค้า และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์
2. เพื่อศึกษาการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าตราสินค้ากับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน จะมีการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า มีความสัมพันธ์กับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เจ้าของบ้านเดี่ยวในหมู่บ้านจัดในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวนประชากร 3,550 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าของบ้านเดี่ยวในหมู่บ้านจัดในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 385 คน ด้วยวิธีการคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากแนวคิดของ Taro Yamane (1970) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องภายใต้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน โดย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ

ส่วนที่ 2-3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณค่าตราสินค้า และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

โดยตอนที่ 2-3 มีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยข้อคำถามที่ใช้เป็นมาตราส่วนประมาณค่าในการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (Likert Scale)

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณค่าตราสินค้า และปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นนิยามตัวแปรและดัชนีชี้วัด

2. สร้างแบบสอบถามและข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่กำหนดตามดัชนีชี้วัด โดยภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นส่งขอความอนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) รายข้อเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับตัวแปรที่ต้องการวัด โดยเกณฑ์ในการเลือกข้อคำถามจะพิจารณาเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.5 โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อคำถามอยู่ที่ 0.67-1.00 ทุกข้อคำถาม (Hambleton & Cook, 1977)

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหามาทำการทดสอบค่า Tryout จำนวน 30 คน จากเจ้าของบ้านเดี่ยวในหมู่บ้านจัดในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่นอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำคำตอบมาวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ซึ่งผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแต่ละตัวแปรควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Hair et al., 2006; Nunnally, 1978) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ซึ่งสูงกว่า 0.70 ทุกข้อคำถาม แสดงว่าเครื่องมือสามารถนำไปใช้ได้ (Hair et al., 2014)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน พ.ศ. 2566

2. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

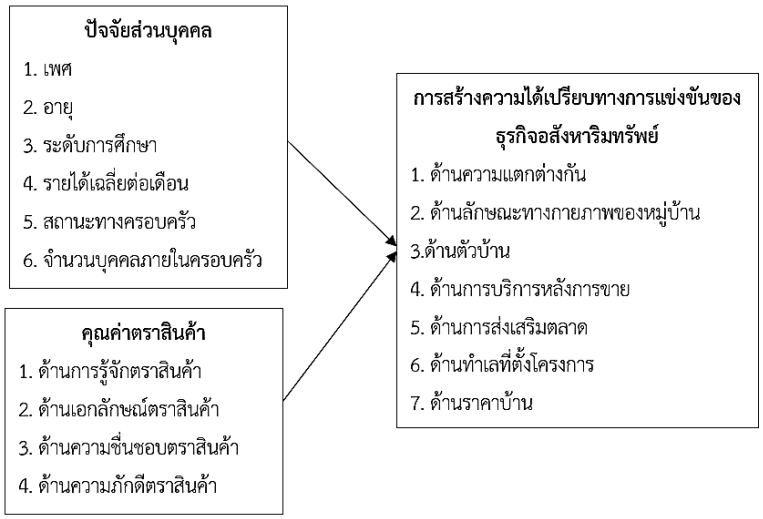
1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าของบ้านเดี่ยวในหมู่บ้านจัดในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาด้วยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

2. การวิเคราะห์ข้อมูลระดับคุณค่าตราสินค้าธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และปัจจัยการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการแปรความหมายของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร

3. สถิติอนุมานหรือสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) ด้วยสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาพัฒนาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตัดสินใจซื้อบ้านเดี่ยวที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ภายในตัวเมืองจังหวัดนครราชสีมา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 271 คน (ร้อยละ 70.4) อายุระหว่าง 36-40 ปี จำนวน 143 คน (ร้อยละ 37.1) ระดับการศึกษาที่ปริญญาตรี จำนวน 228 คน (ร้อยละ 59.2) สถานะทางครอบครัว คือ สมรส จำนวน 192 คน (ร้อยละ 49.9) จำนวนบุคคลภายในครอบครัว อยู่ระหว่าง 3-4 คน จำนวน 257 คน (ร้อยละ 66.7)

ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยของตัวแปร สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1.

ตารางที่ 1. ระดับของปัจจัยคุณค่าตราสินค้า และปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
คุณค่าตราสินค้า			
ด้านการรู้จักตราสินค้า	4.12	.997	มาก
ด้านเอกลักษณ์ตราสินค้า	4.15	.986	มาก
ด้านความชื่นชอบตราสินค้า	4.03	.951	มาก
ด้านความภักดีตราสินค้า	4.00	.928	มาก
รวม	**4.07**	**.965**	**มาก**
การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์			
ด้านความแตกต่างกัน	4.02	.919	มาก
ด้านลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้าน	4.16	.986	มาก

ด้านตัวบ้าน	4.13	.988	มาก
ด้านการบริการหลังการขาย	4.11	.974	มาก
ด้านการส่งเสริมตลาด	4.08	.911	มาก
ด้านทำเลที่ตั้งโครงการ	4.26	.978	มากที่สุด
ด้านราคาบ้าน	4.41	.990	มากที่สุด
รวม	**4.16**	**.964**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า (1) ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.07, S.D.=.965) เมื่อพิจารณาอิทธิพลตามลำดับตั้งแต่มากไปจนน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านเอกลักษณ์ตราสินค้า ($\bar{X}$=4.15, S.D.=.986) รองลงมา คือ ด้านการรู้จักตราสินค้า ($\bar{X}$=4.12, S.D.=.997) ด้านความชื่นชอบตราสินค้า ($\bar{X}$=4.03, S.D.=.951) และด้านความภักดีตราสินค้า ($\bar{X}$=4.00, S.D.=.928) ตามลำดับ และ (2) ปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.16, S.D.=.964) เมื่อพิจารณาอิทธิพลตามลำดับตั้งแต่มากไปจนน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านราคาบ้าน ($\bar{X}$=4.41, S.D.=.990) รองลงมา คือ ด้านทำเลที่ตั้งโครงการ ($\bar{X}$=4.26, S.D.=.978) ด้านลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้าน ($\bar{X}$=4.16, S.D.=.986) ด้านตัวบ้าน ($\bar{X}$=4.13, S.D.=.988) ด้านการบริการหลังการขาย ($\bar{X}$=4.11, S.D.=.974) ด้านการส่งเสริมตลาด ($\bar{X}$=4.08, S.D.=.911) ด้านความแตกต่างกัน ($\bar{X}$=4.02, S.D.=.919) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน จะมีการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	t-test	F-test	ปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา	แปลผล
เพศ	.594		.245	ไม่สนับสนุน
อายุ		2.483	.048*	สนับสนุน
ระดับการศึกษา		2.655	.031*	สนับสนุน
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		2.590	.042*	สนับสนุน
สถานะทางครอบครัว		2.399	.049*	สนับสนุน
จำนวนบุคคลภายในครอบครัว		1.472	.065	ไม่สนับสนุน

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ และจำนวนบุคคลภายในครอบครัว ไม่ส่งผลต่อปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย แต่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานะทางครอบครัว ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า มีความสัมพันธ์กับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients			
	B	Std. Error	Beta	t	Sig	Results
ค่าคงที่ (Constant)	.415	.632		1.916	.032*	
1. ด้านการรู้จักตราสินค้า	.576	.457	.547	4.315	.000*	ส่งผล
2. ด้านเอกลักษณ์ตราสินค้า	.603	.684	.583	1.932	.010*	ส่งผล
3. ด้านความชื่นชอบตราสินค้า	.735	.693	.686	3.765	.000*	ส่งผล
4. ด้านความภักดีตราสินค้า	.755	.581	.704	3.884	.000*	ส่งผล
R=.795		R^2=.773		Durbin Watson=2.71		
SE_{est}=.423		R^2_{adj}=.712		a=.415		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการรู้จักตราสินค้า (t= 4.315, Sig.=.000) ด้านเอกลักษณ์ตราสินค้า (t=1.932, Sig.=.010) ด้านความชื่นชอบตราสินค้า (t=3.765, Sig.=.000) และด้านความภักดีตราสินค้า (t=3.884, Sig.=.000) พยากรณ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา ได้ร้อยละ 71.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้

อภิปรายผล

งานวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานะทางครอบครัว ให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านเดี่ยวอย่างสูง บุคคลจะทำการเลือกซื้อบ้านเดี่ยวจากความต้องการพื้นที่ใช้สอยที่เพิ่มมากขึ้น ต้องการความเป็นส่วนตัว และอยากได้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรมภายในครอบครัวเพิ่มขึ้น โดยบุคคลที่ตัดสินใจซื้ออสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านเดี่ยวนี้จะเป็นบุคคลที่เรียนจบตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เฉลี่ยต่อตนเองและครอบครัวที่สูง จึงส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านเดี่ยว โดยผู้ประกอบการ

อสังหาริมทรัพย์สามารถใช้ข้อมูลดังนี้ในการเสริมสร้างและทำกลยุทธ์เพื่อคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายให้เข้ามาตัดสินใจซื้อบ้านเดี่ยวต่อในอนาคตหากทำโครงการอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านเดี่ยวในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของพันชั่ง ป้องปัดโรคา และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัยขนาดกลางในพื้นที่นอกเขตเมืองใหญ่ กล่าวว่า ความสำเร็จของผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัยขนาดกลางในพื้นที่นอกเขตเมืองใหญ่ มาจากการวิเคราะห์ปัจจัยของกลุ่มเป้าหมายผ่านการคัดเลือกผู้ที่เป็นเป้าหมาย เพศ อายุ ระดับรายได้ จากนั้นจะนำมากำหนดสถานที่ ทำเลและงบประมาณในการก่อสร้างอาคาร รวมไปถึงการกำหนดกลยุทธ์ด้านราคา ที่ช่วยให้ผู้ตัดสินใจซื้ออสังหาริมทรัพย์สามารถตัดสินใจได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ผ่านการทำโปรโมชั่นและบริการหลังการขาย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พภัสสรณ์ แช่มศักดิ์สิทธิ์ และวรินรำไพ รุ่งเรืองจิตต์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนผสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภค และคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมระดับกลาง บริษัท พร็อพเพอร์ตี้ เพอร์เฟค จำกัด (มหาชน) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร กล่าวว่า อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และตำแหน่งหน้าที่การงาน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมระดับกลาง บริษัท พร็อพเพอร์ตี้ เพอร์เฟค จำกัด (มหาชน) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากบุคคลที่มีรายได้ที่สูงขึ้น มีหน้าที่การงานที่ดีขึ้น ต้องการเข้ามาอยู่อาศัยภายในเมืองเพื่อสะดวกต่อการเดินทางเข้ามาทำงาน และความสะดวกต่อการเดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงพยาบาล หรือสถานที่ราชการต่าง ๆ

2. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีความสัมพันธ์กับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลุ่มผู้ตัดสินใจซื้ออสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านเดี่ยวให้ความสำคัญอย่างมากในเอกลักษณ์ของบ้าน การนำเสนอคุณค่าของที่อยู่อาศัย การให้ความสำคัญในเรื่องของรูปร่าง การใช้สอยภายในบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนหมู่บ้านอื่น ๆ การให้พื้นที่ส่วนกลางในการใช้สอย ออกกำลัง หรือทำกิจกรรมร่วมกันได้ภายในครอบครัว รวมไปถึงโครงการหมู่บ้านจะต้องตั้งอยู่ในทำเลที่เดินทางสะดวก ใกล้สถานที่ราชการ และศูนย์กลางในการติดต่อ ทำงานของผู้ตัดสินใจซื้อ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านเดี่ยวอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของปริสุทธิ์ รัตนมหาวงศ์ และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ของกลยุทธ์ทางการตลาดกลยุทธ์ทางการแข่งขันและคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทคอนโดมิเนียม(อาคารชุด) กล่าวว่า คุณค่าตราสินค้า มีอิทธิพลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าอิทธิพลอยู่ที่ .055 โดยผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของรูปแบบเชิงสมมติฐานของความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทอาคารชุด พบว่า โมเดลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรวิกา ใจปินตา และสุทธดา ขัตติยะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง คุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมในอำเภอเมืองเชียงรายจังหวัดเชียงราย กล่าวว่า ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการรู้จักตราสินค้า ด้านเอกลักษณ์ตราสินค้า และด้านความชื่นชอบตราสินค้า มีอิทธิพลกระบวนการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมในอำเภอเมืองเชียงรายจังหวัดเชียงราย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พภัสสรณ์ แช่มศักดิ์สิทธิ์ และวรินรำไพ รุ่งเรืองจิตต์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนผสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภค และคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมระดับกลาง บริษัท พร็อพเพอร์ตี้ เพอร์เฟค จำกัด (มหาชน) ของผู้บริโภคในเขต

กรุงเทพมหานคร กล่าวว่า คุณค่าตราสินค้า ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมระดับกลาง บริษัท พร็อพเพอร์ตี้ ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของผู้เชี่ยวชาญที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึกที่มีแนวคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน

สรุป

ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1. ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.07, S.D.=.965) เมื่อพิจารณาอิทธิพลตามลำดับตั้งแต่มากไปจนน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านเอกลักษณ์ตราสินค้า ($\bar{X}$=4.15, S.D.=.986) รองลงมา คือ ด้านการรู้จักตราสินค้า ($\bar{X}$=4.12, S.D.=.997) ด้านความชื่นชอบตราสินค้า ($\bar{X}$=4.03, S.D.=.951) และด้านความภักดีตราสินค้า ($\bar{X}$=4.00, S.D.=.928) ตามลำดับ

2. ปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.16, S.D.=.964) เมื่อพิจารณาอิทธิพลตามลำดับตั้งแต่มากไปจนน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านราคาบ้าน ($\bar{X}$=4.41, S.D.=.990) รองลงมา คือ ด้านทำเลที่ตั้งโครงการ ($\bar{X}$=4.26, S.D.=.978) ด้านลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้าน ($\bar{X}$=4.16, S.D.=.986) ด้านตัวบ้าน ($\bar{X}$=4.13, S.D.=.988) ด้านการบริการหลังการขาย ($\bar{X}$=4.11, S.D.=.974) ด้านการส่งเสริมตลาด ($\bar{X}$=4.08, S.D.=.911) ด้านความแตกต่างกัน ($\bar{X}$=4.02, S.D.=.919) ตามลำดับ

3. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานะทางครอบครัว ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นการสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ และปัจจัยคุณค่าตราสินค้า ได้แก่ ด้านการรู้จักตราสินค้า (t=4.315, Sig.=.000) ด้านเอกลักษณ์ตราสินค้า (t=1.932, Sig.=.010) ด้านความชื่นชอบตราสินค้า (t=3.765, Sig.=.000) และด้านความภักดีตราสินค้า (t=3.884, Sig.=.000) พยากรณ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา ได้ร้อยละ 71.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ กล่าวได้ว่า ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทโครงการบ้านเดี่ยวจะสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันกับคู่แข่งรายอื่น ๆ ได้ จำเป็นที่จะต้องใส่ใจทำเลโครงการ ความสะดวกสบายในการติดต่อกับสถานที่สำคัญอื่น ๆ รวมไปถึงเรื่องของส่วนกลางในการใช้สอย ออกกำลัง หรือทำกิจกรรมร่วมกันได้ภายในครอบครัว สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อโครงการอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านเดี่ยว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยคุณค่าตราสินค้า ผู้บริหารควรมีการควรปรับปรุง การบริการหลังการขาย สำหรับการสร้างโครงการอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านเดี่ยวในโครงการต่อไป พัฒนาการศูนย์รับแจ้งปัญหาและการแก้ไขปัญหาสำหรับลูกค้าที่มีปัญหาหลังการเข้าอยู่อาศัย โดยเฉพาะตลอดช่วงเวลาที่รับประกัน ให้บริการหลังการขายในการตรวจสอบโครงสร้างบ้านอาศัยเป็นระยะ ๆ ในระยะเวลาประกัน และ

แก้ไขปัญหาด้านสาธารณูปโภคของโครงการบ้านจัดสรรอย่างรวดเร็ว เน้นการให้บริการการขายที่มีมารยาทรวดเร็ว มีกลไกการบริการหลังการขาย แบบครบวงจร ทำให้ลูกค้าเกิดความผูกพันระยะยาว เพราะเป็นสินค้าที่ลูกค้าซื้อแล้วสามารถแจ้งซ่อม สอบถามข้อมูล หรือแม้กระทั่งเรียกช่างมาแก้ไขได้ตลอดการใช้งาน มีพนักงานที่เป็นผู้ให้ข้อมูล ให้คำแนะนำ ตอบคำถาม และดูแลลูกค้า

2) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา ผู้บริหารโครงการอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านเดี่ยวควรสร้างความแตกต่างของราคาบ้าน ขนาดบ้าน เมื่อเทียบกับคู่แข่ง ความแตกต่างของพื้นที่ตัวบ้านเมื่อรวมกับที่จอดรถ และส่วนหย่อมในบ้าน ความแตกต่างในเทคโนโลยีการสร้างบ้าน (โครงสร้างแข็งแรง ส่งมอบบ้านในระยะเวลาที่ลูกค้าต้องการ ความแตกต่างของการชำระเงินค่าบ้าน (เงินดาวน์ ดอกเบี้ย ระยะเวลาที่ผ่อน) และความแตกต่างลักษณะตัวบ้านและประโยชน์ใช้สอย เน้นความแตกต่างในด้านความปลอดภัย ความแตกต่างในภูมิทัศน์ของโครงการ (Landscape) ปรับสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ สวยงาม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะคุณค่าตราสินค้า ที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมาเท่านั้น ซึ่งอาจยังไม่ครอบคลุมถึงสาเหตุว่าแท้ที่จริงถึงการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ความพึงพอใจของผู้บริโภค เข้ามาใช้ในการศึกษาเพิ่มเติม

2) การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณค่าตราสินค้า และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลและสถิติที่ได้ยังไม่ลึกพอ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรนำปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาศึกษาร่วมเพิ่มเติม และทำการศึกษาในระบบสมการโครงสร้าง SEM เพื่อให้งานวิจัยเกิดความกว้างต่อการศึกษา รวมถึงการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้ลึกยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรวิกา ใจปินตา และ สุทธดา ขัตติยะ. (2565). คุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมในอำเภอเมืองเชียงรายจังหวัดเชียงราย. ใน รายงานการประชุม Graduate School Conference ครั้งที่ 4 (น. 514). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ปริสุทธิ์ รัตนมหาวงศ์ และคณะ. (2564). ความสัมพันธ์ของกลยุทธ์ทางการตลาดกลยุทธ์ทางการแข่งขันและคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทคอนโดมิเนียม (อาคารชุด). วารสารจันทรเกษมสาร. 27(2), 373-389.

พภัสสรณ์ แช่มศักดิ์สิทธิ์ และวรินรำไพ รุ่งเรืองจิตต์. (2563). การสื่อสารแบบปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ส่วนผสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภค และคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมระดับกลาง บริษัท พร็อพเพอร์ตี้ เพอร์เฟค จำกัด (มหาชน) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติในความร่วมมือ 5 สถาบัน ประจำปี 2563 (น. 306-315). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พันชั่ง ป้องปัดโรคา, และคณะ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัยขนาดกลางในพื้นที่นอกเขตเมืองใหญ่. *การประชุมวิศวกรรมโยธาแห่งชาติครั้งที่ 27* (น. 11-19). เชียงราย: โรงแรม เดอะ เฮอริเทจ เชียงราย.

ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์. (2566). สถานการณ์ตลาดที่อยู่อาศัยจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. เรียกใช้เมื่อ 25 เมษายน 2567 จาก https://reic.or.th/Activities/PressRelease/188

ศูนย์วิจัยกรุงศรี. (2566). แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2566-2568 : ธุรกิจที่อยู่อาศัย (6 จังหวัดหลักภูมิภาค. เรียกใช้เมื่อ 25 เมษายน 2567 จาก https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/real-estate/housing-in-upcountry/io/io-housing-in-upcountry-2023-2025

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2566). ตลาดที่อยู่อาศัยในปี 2565 สะท้อนภาพการฟื้นตัว แต่ยังไม่ทั่วถึง. เรียกใช้เมื่อ 19 พฤษภาคม 2566 จาก https://kasikornresearch.com

Hair, E., et al. (2006). Children's school readiness in the ECLS-K: Predictions to academic, health, and social outcomes in first grade. Early Childhood Research Quarterly. 21(4), 431-454.

Hair, et al. (2014). Pearson new international edition. Multivariate data analysis. 7th Edition. Pearson Education Limited Harlow, Essex.

Hambleton, R. K., & Cook, L. L. (1977). Latent trait models and their use in the analysis of educational test data. Journal of educational measurement. 14(2), 75-96.

Nunnally, J.C. (1978). An Overview of Psychological Measurement. In: Wolman, B.B. (eds) Clinical Diagnosis of Mental Disorders. Boston, MA: Springer.

Yamane, T. (1970). Statistics: An Introductory Analysis . ToKyo: John Weatherhill. *Inc., s*.

ผลกระทบทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาส ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่

Business impact affecting business operations based on the Canvas Model of modern trade construction materials store

ศุภศักดิ์ บุญดี
Supasak Boondee
ธนาเดช ธนาธารชูโชติ
Thanadat Thanathanchuchot
ณภิชสรา อารยาโชคสกุล
Naaphitsara Arayachosagul
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
Rajamangala University of Technology Krungthep
E-mail: W.supasak@gmail.com

Received: 9 December 2023; Revised: 26 April 2024; Accepted: 29 April 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ระดับผลกระทบทางธุรกิจ และการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาส (2) การดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาส แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (3) เพื่อนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบทางธุรกิจกับปัจจัยการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาส การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ทำการเก็บข้อมูลกับผู้ตัดสินใจซื้อสินค้าภายในร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ จำนวน 385 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test, F-test และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ระดับปัจจัยผลกระทบทางธุรกิจ และปัจจัยธุรกิจตามแนวคิดแบบจำลองธุรกิจของแคนวาส ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.68 และ 3.98 ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .743 และ .819 ตามลำดับ (2) ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) ปัจจัยผลกระทบทางธุรกิจ ด้านเศรษฐกิจ (Sig.=.000) ด้านการเมืองและกฎหมาย (Sig.=.000) ด้านเทคโนโลยี (Sig.=.000) และด้านสังคมและวัฒนธรรม (Sig.=.010) พยากรณ์การดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ได้ร้อยละ 64.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ผลกระทบทางธุรกิจ; แบบจำลองธุรกิจแคนวาส; ร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่

Abstract

This research aimed to study: (1) the level of business impact and conducting business according to the canvas model; (2) business operations according to the canvas model separated by personal factors; and (3) to present the relationship between business impacts and business operating factors based on the canvas model. This research is quantitative. The tool used in this research was a questionnaire. Data was collected from 385 people who made purchase decisions at modern construction materials stores using a systematic sampling method. The statistics of this research are frequently, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and multiple regression analysis.

The results of the research found that: (1) the level of business impact factors and business factors according to the Canvas business model concept. The overall at a high level. The means are 3.68 and 3.98, respectively, and the standard deviations are .743 and .819, respectively; (2) personal factors by gender, age, education level, occupation, and average monthly income Affecting business operations according to the canvas model of a modern construction material store was statistically significant at the .05 level; and (3) business impact factors were economic (Sig.=.000), political and legal (Sig.=.000), technological (Sig.=.000), and social and cultural (Sig.=.010) Forecast business operations according to the canvas model of modern construction material stores were 64.10 percent with statistical significance at the .05 level.

Keywords: Business Impact; business model Canvas; modern trade construction materials store

บทนำ

การพัฒนาธุรกิจเพื่อให้ทันต่อการแข่งขัน ถือเป็นพันธกิจอย่างหนึ่งของผู้ประกอบการ หรือผู้บริหารทุก ๆ คนที่ต้องปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาในการอยู่รอดของธุรกิจ โดยสำหรับอุตสาหกรรมร้านวัสดุก่อสร้าง ถือเป็นร้านค้าที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับการพัฒนาเมืองและที่อยู่อาศัย เพราะวัสดุก่อสร้างถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานต่อการพัฒนาเมืองของรัฐ และยังเป็นดัชนีชี้วัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนเมือง โดยเมื่อศึกษาเกี่ยวกับอุตสาหกรรมร้านวัสดุก่อสร้างตั้งแต่ช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2560 มีร้านวัสดุก่อสร้างเกิดขึ้นและขยายตัวมากมายทั้งที่เป็นร้านค้าจดทะเบียนพาณิชย์และร้านค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนพาณิชย์ แต่ด้วยกระแสโลกาภิวัฒน์ การพัฒนาร้านค้าวัสดุก่อสร้างเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างสูงสุดนั้นไม่ใช่ได้เรื่องง่าย จำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพของสินค้าด้วยเช่นกัน (กฤติดา ฟองจันทร์, 2564) ดังนั้นจึงเกิดเป็นแนวคิดร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ คือ การเข้าร่วมประเมินการก่อสร้างให้กับลูกค้า การหาช่างรับเหมาเข้ามาเป็นพาร์ทเนอร์เพื่อให้เกิดการแข่งขันได้อย่างครบวงจร ซึ่งจากการศึกษาพบว่าธุรกิจวัสดุก่อสร้างแบบโมเดิร์นเทรด 2564 มีอัตราการเติบโตที่สูงสุด สาเหตุมาจากผู้ประกอบการหลายรายมีการขยายสาขาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในเขตกรุงเทพฯ และยังมีอัตราการขยายตัวไปในจังหวัดหัวเมืองรอง ประกอบกับแผนการลงทุนโครงสร้างของภาครัฐที่ต้องการขยายและกระจายความเจริญออกสู่ต่างจังหวัดที่เพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงความต้องการซ่อมแซม หรือตกแต่งที่อยู่อาศัยของบุคคล รวมทั้งการก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ระดับ High-end ส่งผลให้มีความต้องการซื้อวัสดุก่อสร้างเพิ่มขึ้น (ฉัตรแก้ว ชิมะบุตร, 2565) โดยข้อมูลอัตราการเติบโตของธุรกิจก่อสร้างสมัยใหม่คาดการณ์จากศูนย์วิจัยกสิกรพบว่า ภายในปี พ.ศ. 2567 จะเติบโตประมาณร้อยละ 10 จากปัจจัยการเพิ่มสัดส่วนสินค้า House Brand และการควบคุมการวางแผนด้านการจัดซื้อ การลดต้นทุนโลจิสติกส์ และการเจรจาต่อรองกับซัพพลายเออร์ เป็นต้น (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ, 2565)

เมื่อศึกษารายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับอัตราการขยายตัวของกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ พบว่า ผู้ประกอบการรายใหญ่ เลือกขยายสาขาออกไปต่างจังหวัดเพิ่มมากขึ้นและทำการเลือกจังหวัดที่มีอัตราการเติบโตของภาคการก่อสร้างและธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์ รวมถึงพื้นที่ในเขตเมืองที่ผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อที่สูงขึ้น ส่งผลให้สินค้าวัสดุก่อสร้างจากร้านค้าประเภทโมเดิร์นเทรด เน้นขยายสาขาด้วยโมเดลธุรกิจที่เล็กลง ทำให้ต้นทุนในการลงทุนด้านการก่อสร้างอาคารสถานที่ค่อนข้างต่ำ และส่งผลให้ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์สูงกว่าร้านในรูปแบบปกติ ผู้ประกอบการบางรายเริ่มมีแผนขยายช่องทางขายใหม่ ๆ โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ที่ปัจจุบันถือว่าเป็นช่องที่สำคัญนอกเหนือจากช่องทางซื้อขายผ่านหน้าร้านแบบปกติ บางรายมีการพัฒนาเว็บไซต์เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้ารายย่อยที่เป็นคนรุ่นใหม่เพื่อให้สามารถเลือกซื้อสินค้าได้ตลอด 24 ชั่วโมง (วชิพรรณ ลิขิตวัฒนโสภณ, 2565) ทั้งนี้สำหรับปัจจัยเสี่ยงต่อการขยายสาขาของกลุ่มอุตสาหกรรมร้านวัสดุก่อสร้างที่พบว่าภายในปัจจุบันนี้ คือ ธุรกิจค้าปลีกวัสดุก่อสร้างมีการแข่งขันสูง ผู้ประกอบการต่างขยายสาขาโดยเฉพาะพื้นที่ต่างจังหวัด รวมทั้งจัดงานแฟร์ ออกโปรโมชั่นสินค้าราคาพิเศษ ส่วนลด และของแถมตามเทศกาล ตลอดจนการทำตลาดออนไลน์เพื่อเจาะลูกค้ากลุ่มใหม่ กำลังซื้อของผู้บริโภคในบางกลุ่มโดยเฉพาะในภาคการเกษตรยังไม่ฟื้นตัวอย่างชัดเจน ทำให้บางจังหวัดไม่สามารถขายสาขาและประสบความสำเร็จอย่างที่ตั้งเป้าหมายไว้ (กฤติดา ฟองจันทร์, 2564)

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า ปัจจุบันผู้ประกอบการทั้งรายใหญ่และรายย่อยที่กำลังขยายสาขามีความพยายามอย่างสูงในการแย่งส่วนแบ่งทางการตลาดของกันและกัน และปัญหาในเรื่อบของทำเลที่ตั้งที่อาจไม่สามารถทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทำให้ผู้ประกอบการรายย่อยทางบริษัทไม่สามารถแข่งขันได้และต้องออกจากตลาดไป สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัญหาให้กับผู้ประกอบการรายใหม่ที่ต้องการเข้ามาทำธุรกิจ จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหาการแข่งขันของธุรกิจวัสดุก่อสร้างของร้านค้าสมัยใหม่ที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับวัสดุก่อสร้างของร้านค้าสมัยใหม่ที่เป็นร้านดาวรุ่งดวงใหม่ที่มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 1.9 ซึ่งเป็นลำดับ 4 ของตลาดค้าปลีกวัสดุก่อสร้าง จึงจัดทำงานวิจัยเรื่อง “ผลกระทบทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่” ขึ้น โดยจะใช้แนวคิดทฤษฎีตัวแบบธุรกิจแคนวาส (Business Model Canvas) มาเป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงธุรกิจวัสดุก่อสร้างของร้านค้าสมัยใหม่ให้มีความสามารถในการดำเนินธุรกิจมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อธุรกิจ สังคม ชุมชน และประเทศไทยโดยรวม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับผลกระทบทางธุรกิจ และการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่

2. เพื่อศึกษาการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบทางธุรกิจกับปัจจัยการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน จะมีการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยผลกระทบทางธุรกิจ มีความสัมพันธ์กับการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ลูกค้าร้านค้าวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ จำนวน 9,857 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ลูกค้าร้านค้าวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ 385 คน ด้วยวิธีการคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากแนวคิดของ Taro Yamane (1970) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องภายใต้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน โดย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ

ส่วนที่ 2-3 แบบสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบทางธุรกิจ และปัจจัยการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่

โดยตอนที่ 2-3 มีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยข้อคำถามที่ใช้เป็นมาตราส่วนประมาณค่าในการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (Likert Scale)

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับผลกระทบทางธุรกิจ และปัจจัยการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นนิยามตัวแปรและดัชนีชี้วัด

2) สร้างแบบสอบถามและข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่กำหนดตามดัชนีชี้วัด โดยภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นส่งขอความอนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) รายข้อเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับตัวแปรที่ต้องการวัด โดยเกณฑ์ในการเลือกข้อคำถามจะพิจารณาเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.5 โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อคำถามอยู่ที่ 0.67-1.00 ทุกข้อคำถาม (Hambleton & Cook, 1977)

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหามาทำการทดสอบค่า Tryout จำนวน 30 คน จากลูกค้าร้านค้าวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ เพื่อนำคำตอบมาวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดย

การหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ซึ่งผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแต่ละตัวแปรควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Hair et al., 2006; Nunnally, 1978) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ซึ่งสูงกว่า 0.70 ทุกข้อคำถามแสดงว่าเครื่องมือสามารถนำไปใช้ได้ (Hair et al., 2014)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) เก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน พ.ศ. 2566

2) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

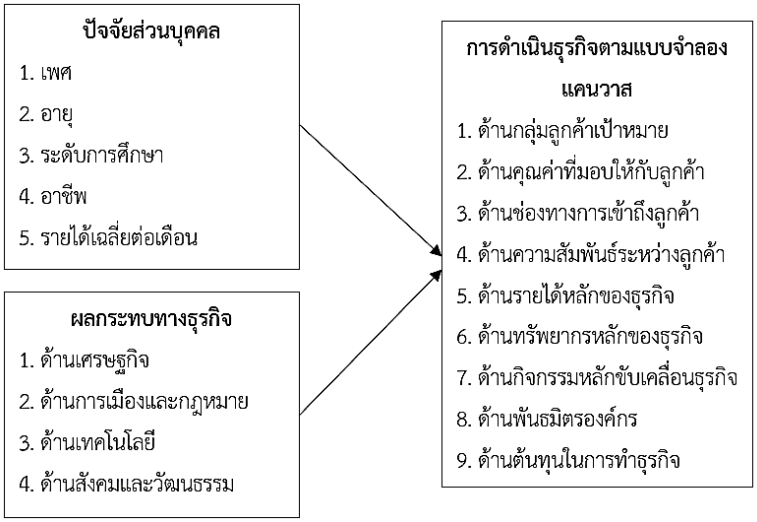
1) การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลคือประชากรที่เป็นลูกค้าร้านค้าวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ด้วยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

2) การวิเคราะห์ข้อมูลระดับผลกระทบทางธุรกิจ และปัจจัยการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาส ของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการแปรความหมายของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร

3) สถิติอนุมานหรือสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) และสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "ผลกระทบทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่" ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาพัฒนาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตัดสินใจใช้บริการร้านค้าจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 228 คน (ร้อยละ 59.2) อายุระหว่าง 31-40 ปี จำวน 167 คน (ร้อยละ 43.4) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับปริญญาตรี จำนวน 192 คน (ร้อยละ 49.9) อาชีพส่วนใหญ่ คือ ผู้รับเหมาก่อสร้าง จำนวน 154 คน (ร้อยละ 40.0) และรายได้เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 25,001-35,000 บาท จำนวน 181 คน (ร้อยละ 47.0)

ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยของตัวแปร สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1.

ตารางที่ 1. ระดับของปัจจัยผลกระทบทางธุรกิจ และปัจจัยการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ผลกระทบทางธุรกิจ			
ด้านเศรษฐกิจ	3.75	.782	มาก
ด้านการเมืองและกฎหมาย	3.49	.641	มาก
ด้านเทคโนโลยี	3.82	.812	มาก
ด้านสังคมและวัฒนธรรม	3.67	.735	มาก
รวม	**3.68**	**.743**	**มาก**
การดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่			
ด้านกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย	3.99	.766	มาก
ด้านคุณค่าที่ส่งมอบให้กับลูกค้า	4.01	.802	มาก
ด้านช่องทางเข้าถึงลูกค้า	4.05	.819	มาก
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้า	4.16	.884	มาก
ด้านรายได้หลักของธุรกิจ	4.18	.892	มาก
ด้านทรัพยากรหลักของธุรกิจ	3.85	.762	มาก
ด้านกิจกรรมหลักขับเคลื่อนธุรกิจ	3.91	.809	มาก
ด้านพันธมิตร	4.00	.843	มาก
ด้านต้นทุนในการทำธุรกิจ	3.75	.793	มาก
รวม	**3.98**	**.819**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า (1) ปัจจัยผลกระทบทางธุรกิจภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.68, S.D.=.743) เมื่อพิจารณาอิทธิพลตามลำดับตั้งแต่มากไปจนน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X}$=3.82, S.D.=.812) รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$=3.75, S.D.=.782) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ($\bar{X}$=3.67, S.D.=.735) และ ด้านการเมืองและกฎหมาย ($\bar{X}$=3.49, S.D.=.641) ตามลำดับ และการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.98, S.D.=.819) เมื่อพิจารณาอิทธิพลตามลำดับตั้งแต่มากไปจนน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านรายได้หลักของธุรกิจ ($\bar{X}$=4.18, S.D.=.892) รองลงมา คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้า ($\bar{X}$=4.16, S.D.=.884) ด้านช่องทาง

เข้าถึงลูกค้า ($\bar{X}$=4.05, S.D.=.819) ด้านคุณค่าที่ส่งมอบให้กับลูกค้า ($\bar{X}$=4.01, S.D.=.802) ด้านพันธมิตรองค์กร ($\bar{X}$=4.00, S.D.=.843) ด้านกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ($\bar{X}$=3.99, S.D.=.766) ด้านกิจกรรมหลักขับเคลื่อนธุรกิจ ($\bar{X}$=3.91, S.D.=.809) ด้านทรัพยากรหลักของธุรกิจ ($\bar{X}$=3.85, S.D.=.762) และด้านต้นทุนในการทำธุรกิจ ($\bar{X}$=3.75, S.D.=.793) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน จะมีการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบปัจจัยการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	t-test	F-test	ปัจจัยการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่	แปลผล
เพศ	2.617		.032*	สนับสนุน
อายุ		3.450	.036*	สนับสนุน
ระดับการศึกษา		3.754	.032*	สนับสนุน
อาชีพ		2.498	.049*	สนับสนุน
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		4.221	.026*	สนับสนุน

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยผลกระทบทางธุรกิจ มีความสัมพันธ์กับการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients			
	B	Std. Error	Beta	t	Sig	Results
ค่าคงที่ (Constant)	.795	.094		2.765	.010*	
1. ด้านเศรษฐกิจ	.704	.098	.688	5.118	.000*	ส่งผล
2. ด้านการเมืองและกฎหมาย	.845	.425	.794	4.968	.000*	ส่งผล
3. ด้านเทคโนโลยี	.658	.219	.621	3.970	.000*	ส่งผล
4. ด้านสังคมและวัฒนธรรม	.836	.357	.802	2.602	.010*	ส่งผล
R=.698		R^2=.645		Durbin Watson=3.63		

SE_{est}=.626	R^2_{adj}=.641	a=.795

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ปัจจัยผลกระทบทางธุรกิจ จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ (t=5.118, Sig.=.000) ด้านการเมืองและกฎหมาย (t=4.968, Sig.=.000) ด้านเทคโนโลยี (t=3.970, Sig.=.000) และด้านสังคมและวัฒนธรรม (t=2.602, Sig.=.010) พยากรณ์การดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ได้ร้อยละ 64.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้

อภิปรายผล

งานวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ พบว่า ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจาก ผู้ตัดสินใจซื้อสินค้าจากร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ จะตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อนำมาใช้ในการก่อสร้างจะพิจารณาถึงคุณภาพสินค้า ราคา ความคงทนของสินค้า และการบำรุงรักษา โดยส่วนใหญ่บุคคลที่เข้ามาซื้อสินค้าภายในร้านค้าสมัยใหม่จะเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง เนื่องจากเป็นบุคคลที่ต้องหาแหล่งวัสดุที่มีคุณภาพตลอดเวลา อีกทั้งผู้ที่เข้ามาซื้อจะเป็นเพศชาย เพราะเป็นบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญด้านการก่อสร้าง อายุของผู้รับเหมาส่วนใหญ่ที่เข้ามาซื้อสินค้าจะอยู่ในช่วง 31-40 ปี มีการศึกษาจบด้านวิศวกรในระดับปริญญาตรี เป็นบุคคลที่วิเคราะห์การก่อสร้าง การมองหาวัสดุก่อสร้างได้อย่างดี ดังนั้นบุคคลเหล่านี้จะทำการตัดสินใจซื้อของภายในร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่มากกว่ารูปแบบเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาโนช บุญประสิทธิ์ และชัยฤกษ์ แก้วพรหมมาลย์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงสวัสดิการกรมการสื่อสารทหารกองบัญชาการกองทัพไทยของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กล่าวว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านต่าง ๆ ได้แก่ เพศ รายได้ต่อเดือน อาชีพ ตัดสินใจใช้บริการสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงสวัสดิการกรมการสื่อสารทหารกองบัญชาการกองทัพไทย เป็นผลมาจากการวางกลยุทธ์เพื่อเข้าถึงประชาชน ผ่านหลักการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาด้านคุณภาพของน้ำมันในราคาที่จับต้องได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพจน์ กาญจนางกูรพันธุ์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อวัสดุก่อสร้างในช่องทางการจำหน่ายแนวใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กล่าวว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้มาเลือกมาใช้บริการจากร้านวัสดุก่อสร้างฯส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายที่มีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจการรับเหมาก่อสร้าง ที่มีอายุส่วนใหญ่ระหว่าง 41-50 ปี ซึ่งบุคคลที่เข้ามาซื้อสินค้าภายในร้านวัสดุก่อสร้าง จะมองหาคุณภาพของสินค้าที่เหมาะสมและสอดคล้องกับราคา ความคงทนของวัสดุก่อสร้างที่นำไปใช้งาน การบำรุงรักษา และการใช้งาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับการทำการตลาดและการนำเสนอกลยุทธ์เพื่อเรียกให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามาเป็นลูกค้า ผ่านการใช้กลยุทธ์การมุ่งเน้นลูกค้าเพื่อให้เกิดความพึงพอใจและกลับมาใช้บริการซ้ำภายในอนาคต และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรยุทธ์ เรืองศิริวัฒน์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเลือกซื้อวัสดุก่อสร้างสำหรับการตกแต่งภายใน กล่าวว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อวัสดุก่อสร้างสำหรับตกแต่งภายใน เนื่องจากผู้ที่มีการศึกษาที่สูง จะได้รายได้ที่สูงตาม บุคคลเหล่านี้มีความต้องการวัสดุที่มีคุณภาพอย่างสูงสุด คงทน ทันสมัย และเข้ากับลักาณะ

การใช้ชีวิตของตนเองได้อย่างดี ซึ่งผู้ที่ตัดสินใจเลือกซื้อวัสดุก่อสร้างสำหรับตกแต่งภายในส่วนใหญ่ผู้ที่ตัดสินใจเลือกจะเป็นเพศชาย ที่มีอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 31-40 ปี สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดกลยุทธ์และวางแผนเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยผลกระทบทางธุรกิจที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ พบว่า ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและกฎหมาย ด้านเทคโนโลยี และด้านสังคมและวัฒนธรรม พยากรณ์การดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ได้ร้อยละ 64.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การเมืองและกฎหมาย เทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อการจ้างงานของผู้รับเหมาก่อสร้างที่จะเข้ามาซื้อสินค้าภายในร้านวัสดุสมัยใหม่ ทั้งนี้ในการดำเนินการวางแผนโมเดลธุรกิจแบบแคนวาส จึงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยดังกล่าวเพื่อช่วยให้สามารถทำการตลาด และส่งเสริมการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการอาศัยปัจจัยผลกระทบทางธุรกิจผ่านสภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยภายนอกที่ร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ไม่สามารถควบคุมได้จึงถือเป็นการวางกลยุทธ์และมีความสัมพันธ์กันต่อการกำหนโมเดลธุรกิจแบบแคนวาส สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤติดา ฟองจันทร์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจค้าปลีกวัสดุก่อสร้างของผู้ประกอบการรายย่อยในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม กล่าวว่า ธุรกิจค้าปลีกวัสดุก่อสร้างของผู้ประกอบการรายย่อย ใช้กลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจด้วยกิจกรรมหลักประกอบด้วย ด้านห่วงโซ่อุปทาน คือ การเลือกซื้อสินค้าจากตัวแทนจำหน่าย ด้านการจัดการ คือ จัดวางสินค้าเป็นหมวดหมู่ มีการทำระบบสต็อกสินค้าและการแบ่งหน้าที่พนักงานให้ชัดเจน และการกำหนดราคาและการบริหารจัดการด้านการเงิน สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างกลยุทธ์ผ่านการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและการวางแผนภายในองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วชิพรรณ ลิขิตวัฒนโสภณ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง แผนธุรกิจร้านขายปลีกวัสดุก่อสร้าง กล่าวว่า ปัจจุบันร้านขายปลีกวัสดุก่อสร้างแบบเดิมเผชิญกับสภาวะการแข่งขันที่รุนแรง เนื่องจากการขยายการลงทุนของร้านค้าวัสดุก่อสร้างแบบใหม่ (Modern Trade) ทั้งในส่วนความต้องการสินค้า ราคา และบริการ ดังนั้นการวางแผนเพื่อรองรับกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ จำเป็นที่จะต้องใช้กลยุทธ์ผ่านการเขียนแผนภาพงานขององค์กรทั้งหมดเพื่อกำหนดกลยุทธ์การตลาดเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในเรื่องความหลากหลายของสินค้า ประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรม สิ่งเหล่านี้จะช่วยเสริมจุดแข็งขององค์กรและช่วยให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรแก้ว ชิมะบุตร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจซื้อวัสดุก่อสร้างในร้านค้าปลีก และการปรับตัวของร้านค้าวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิม กล่าวว่า การขยายตัวของอุตสาหกรรมก่อสร้าง ส่งผลให้ธุรกิจร้านค้าวัสดุก่อสร้างมีจำนวนเพิ่มขึ้น ดังนั้นในการอยู่รอดของธุรกิจ ทางธุรกิจจำเป็นที่จะต้องกำหนดกลยุทธ์ผ่านการวางแผนด้วยวิธีการต่าง ๆ จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ พนักงาน เงินทุน จุดแข็งองค์กร รวมถึงสินค้าที่เสนอขาย ไปพร้อมกับการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกองค์กร ได้แก่ คู่แข่ง เศรษฐกิจ สังคม ค่าเงิน ค่านิยม การรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำมากำหนดโครงสร้างในการทำตลาดของธุรกิจร้านค้าวัสดุก่อสร้าง การให้ความสำคัญต่อทำเลที่ตั้งของร้านอยู่ใกล้กับแหล่งชุมชน ก็มีส่วนในการช่วยให้ธุรกิจประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาณี ทองเปล่งศรี (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การปรับยุทธศาสตร์ของธุรกิจกระเบื้องปูพื้นและบุผนังในประเทศไทย เพื่อรองรับการแข่งขันจากสาธารณรัฐประชาชนจีน กล่าวว่า กลยุทธ์การเติบโตด้วยธุรกิจใหม่ (Diversification) เป็นกลยุทธ์การเติบโตด้วยสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ให้กับลูกค้ากลุ่มใหม่ เพื่อสร้างการได้เปรียบในการแข่งขันต่อคู่แข่งผ่านการวางแบบแผนกลยุทธ์ธุรกิจแบบแคนวาส ด้วยการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนภายในองค์กร การมองหากลุ่มเป้าหมายและสร้างความแตกต่างของ

ผลิตภัณฑ์ การนำเสนอคุณภาพของสินค้า การรับประกัน และช่องทางในการติดต่อสื่อสาร สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือขององค์กรและการตัดสินใจเข้ามาใช้บริการของกลุ่มเป้าหมายที่กลายมาเป็นลูกค้าขององค์กรในอนาคต

สรุป

ผลกระทบทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ พบว่า

1. ปัจจัยผลกระทบทางธุรกิจภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.68) เมื่อพิจารณาอิทธิพลตามลำดับตั้งแต่มากไปจนน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X}$=3.82) รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$=3.75) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ($\bar{X}$=3.67) และด้านการเมืองและกฎหมาย ($\bar{X}$=3.49) ตามลำดับ

2. การดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.98) เมื่อพิจารณาอิทธิพลตามลำดับตั้งแต่มากไปจนน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านรายได้หลักของธุรกิจ ($\bar{X}$=4.18) รองลงมา คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้า ($\bar{X}$=4.16) ด้านช่องทางเข้าถึงลูกค้า ($\bar{X}$=4.05) ด้านคุณค่าที่ส่งมอบให้กับลูกค้า ($\bar{X}$=4.01) ด้านพันธมิตรองค์กร ($\bar{X}$=4.00) ด้านกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ($\bar{X}$=3.99) ด้านกิจกรรมหลักขับเคลื่อนธุรกิจ ($\bar{X}$=3.91) ด้านทรัพยากรหลักของธุรกิจ ($\bar{X}$=3.85) และด้านต้นทุนในการทำธุรกิจ ($\bar{X}$=3.75) ตามลำดับ

3. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ และปัจจัยผลกระทบทางธุรกิจ จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ (t=5.118, Sig.=.000) ด้านการเมืองและกฎหมาย (t=4.968, Sig.=.000) ด้านเทคโนโลยี (t=3.970, Sig.=.000) และด้านสังคมและวัฒนธรรม (t=2.602, Sig.=.010) พยากรณ์การดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ได้ร้อยละ 64.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ กล่าวได้ว่า ธุรกิจจะสามารถประสบความสำเร็จได้ ผู้บริหารหรือเจ้าของร้านค้าวัสดุก่อสร้างจำเป็นที่จะต้องวางกลยุทธ์ต่าง ๆ ผ่านแนวคิดทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ทั้งนี้ในการวางกลยุทธ์ผ่านการโมเดลธุรกิจแบบแคนวาส จำเป็นจะต้องอาศัยเรื่องของการเศรษฐกิจ การเมืองและกฎหมาย เทคโนโลยี และสังคมและวัฒนธรรม เพื่อช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคและนำไปสู่การสร้างธุรกิจได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยผลกระทบทางธุรกิจ บริษัทควรปรับปรุงการสร้างประสบการณ์ที่ดีโดยการสร้างประสบการณ์ที่ดี จัดทำมุมกาแฟ ชา น้ำดื่ม และ บะหมี่สำเร็จรูปบริการแก่ลูกค้าที่นั่งรอคอย จัดช่างไปออกแบบ วัด ประมาณการใช้วัสดุ ไปบริการถึงบ้านฟรี จัดกิจกรรมอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการตกแต่งห้องน้ำ ห้องครัว ห้องนอน ฟรี การให้บริการจัดจำหน่ายและจัดส่งสินค้าในเขตพื้นที่รวดเร็ว ฟรี และห้องน้ำที่สะอาดติดเครื่องปรับอากาศ เพื่อสร้างความประทับใจกับผู้เข้าใช้บริการ

2) จากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดของปัจจัยการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาส ควรปรับปรุงการสร้างศักยภาพในการแข่งขันด้วยการสร้างลักษณะของตราร้านค้าโดยจำหน่ายแต่สินค้าก่อสร้างที่มีคุณภาพดีเท่านั้น สร้างเอกลักษณ์เป็นร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าราคาถูก ให้บริการตรวจเช็ค ทำความสะอาด เปลี่ยนสุขภัณฑ์ รวมไปจนถึงการทาสี และการปรับปรุงบ้าน สอดคล้องดับแต่ละฤดูกาล จำหน่ายตราสินค้าที่เป็นที่ชื่นชอบของผู้ซื้อโดยเฉพาะ เครือข่าย พันธมิตรหรือผู้จำหน่ายของผู้ผลิตวัสดุ ทำให้มีสินค้าก่อสร้างใหม่ ๆ ก่อนร้านอื่นตามลำดับ และควรมีมาตรการเสริม จัดหาสินค้าวัสดุก่อสร้าง อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร ที่เป็นสิ่งที่หาซื้อได้ยากจากร้านค้าอื่น กระบวนการจัดส่งที่รวดเร็ว สินค้าถูกต้องตามจำนวนและคุณภาพ สร้างความน่าเชื่อถือชื่อเสียงของร้านค้า การรับประกันสินค้า การเป็นตัวแทนจำหน่ายอย่างเป็นทางการของแบรนด์วัสดุ รวมถึงการมีบุคคลากรที่เพียงพอต่อการให้บริการลูกค้า

3) จากผลการศึกษาอิทธิพลของผลกระทบทางธุรกิจที่มีผลต่อการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาส บริษัทควรส่งเสริมและปรับกลยุทธ์ด้านสังคมและวัฒนธรรม พิจารณาปรับปรุงการส่งเสริมการตลาดเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมของกลุ่มเป้าหมายด้วยการโฆษณา ประชาสัมพันธ์อย่างกลมกลืน สอดคล้องไปกับวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเข้ามาศึกษาร่วมเป็นการศึกษาแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อบริษัท หรือผู้ที่ต้องการนำงานวิจัยไปใช้งานในเชิงลึกได้ข้อมูลที่มากยิ่งขึ้น

2) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำองค์ประกอบของปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ความพึงพอใจ และภาพลักษณ์องค์กร เข้ามาศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้ได้ผลการศึกษาในเชิงลึกต่อการดำเนินธุรกิจตามแบบจำลองแคนวาสของร้านวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ โดยอาจทำการศึกษาในรูปแบบสมการโครงสร้างหลายตัวแปร เพื่อให้งานวิจัยมีความน่าเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กฤติดา ฟองจันทร์. (2564). รูปแบบและกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจค้าปลีกวัสดุก่อสร้างของผู้ประกอบการรายย่อยในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ธีรยุทธ์ เรืองศิริวัฒน์. (2564). พฤติกรรมการเลือกซื้อวัสดุก่อสร้างสำหรับการตกแต่งภายใน. วารสารวิจัยรำไพพรรณี. 12(1), 158-163.

ฉัตรแก้ว ชิมะบุตร. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจซื้อวัสดุก่อสร้างในร้านค้าปลีก และการปรับตัวของร้านค้าวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิม. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มาโนช บุญประสิทธิ์ และชัยฤกษ์ แก้วพรหมมาลย์. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงสวัสดิการกรมการสื่อสอสารทหารกองบัญชาการกองทัพไทยของผู้ใช้บริการใน

เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. National Defence Studies Institute Journal. 13(1), 167-180.

วชิพรรณ ลิขิตวัฒนโสภณ. (2565). แผนธุรกิจร้านขายปลีกวัสดุก่อสร้าง. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ. (2564) .ธุรกิจโมเดิร์นเทรดวัสดุก่อสร้าง ส่วนเศรษฐกิจรายสาขา ธุรกิจและเศรษฐกิจฐานราก. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2566 จาก https://www.gsbresearch.or.th/wp-content/uploads/2018/12/IN_moderntrade_construction_12_61_detail.pdf.

สุพจน์ กาญจนางกูรพันธุ์. (2565) .ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อวัสดุก่อสร้างในช่องทางการจำหน่ายแนวใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเนชั่น.

สุภาณี ทองเปล่งศรี. (2563). การปรับยุทธศาสตร์ของธุรกิจกระเบื้องปูพื้นและบุผนังในประเทศไทย เพื่อรองรับการแข่งขันจากสาธารณรัฐประชาชนจีน. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต.

Hair, E., et al. (2006). Children's school readiness in the ECLS-K: Predictions to academic, health, and social outcomes in first grade. Early Childhood Research Quarterly. 21(4), 431-454.

Hair, J. F., et al. (2014). Pearson new international edition. Multivariate data analysis. 7th Edition. Pearson Education Limited Harlow, Essex.

Hambleton, R. K., & Cook, L. L. (1977). Latent trait models and their use in the analysis of educational test data. Journal of educational measurement. 14(2), 75-96.

Nunnally, J.C. (1978). An Overview of Psychological Measurement. In: Wolman, B.B. (eds) Clinical Diagnosis of Mental Disorders. Boston, MA: Springer.

Yamane, T. (1970). Statistics: An Introductory Analysis . ToKyo: John Weatherhill. Inc., s.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

Guidelines for digital leadership development of school administrators under the secondary educational service area office Loei, Nong Bua Lam Phu

มานะ โดดชัย
Mana Dotchai and
ศศิรดา แพงไทย
Sasirada Pangthai
สมใจ มณีวงษ์
Somjai Maneewong
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabundit College
E-mail address: mdotchai@gmail.com

Received: 25 January 2024; Revised: 16 February 2024; Accepted: 22 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารและครูผู้สอนจำนวน 325 คน กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน กลุ่มผู้ประเมินแนวทาง 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.93 และแบบประเมินแนวทาง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพที่ปัจจุบันของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ในภาพรวม อยู่ในระดับ มาก สภาพที่พึงประสงค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด และองค์ประกอบที่มีต้องการจำเป็นมากที่สุดคือการเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว มีค่า PNI Modified (0.34)

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ประกอบด้วย 5 ด้าน 17 แนวทาง ซึ่งได้แก่ 1) การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่วจำนวน 3 แนวทาง 2) ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ จำนวน 3 แนวทาง 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์และการบริหารจัดการคุณภาพ จำนวน 3 แนวทาง 4) การมีวิสัยทัศน์ จำนวน 4 แนวทาง 5) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล จำนวน 4 แนวทาง

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ภาวะผู้นำดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aims to investigate the current state, desirable conditions, essential requirements, and development approaches for the digital leadership competency of school administrators affiliated with the Secondary Educational Service Area Office Loei Nong Bua Lamphu. The research sample includes 325 administrators and teachers, 7 experts, and 30 assessors. The research methodology employs a questionnaire with a five-level Likert scale, yielding an index of congruence ranging from 0.80 to 1.00 and a reliability level of 0.93. Additionally, approach assessments are conducted. Statistical analyses include frequency, percentage, mean, standard deviation, and the necessity index.

The research findings indicate:

1. The current state of digital leadership competency among school administrators affiliated with the Secondary Educational Service Area Office Loei, Nong Bua Lamphu, is generally at a high level. Specifically, the overall desirable conditions are at the highest level, with the most desired state being the ability to use digital tools vigorously ($PNI_{Modified}$ 0.34).

2. Development approaches for digital leadership competency among school administrators in the Secondary Educational Service Area Office Loei, Nong Bua Lamphu, consist of 5 dimensions with a total of 17 approaches. These dimensions include: 1) Digital tool proficiency with 3 approaches, 2) Data utilization skills with 3 approaches, 3) Integration of data into strategic planning and quality management by the school administrators with 3 approaches, 4) Visionary leadership with 4 approaches, and 5) Cultivating learning culture in the digital world with 4 approaches.

Keywords: Development guideline, digital leadership, school administrators

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระทรวงศึกษาธิการ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง และเป็นคนมีคุณภาพด้วยการยกระดับการศึกษาไทยแบบพลิกโฉมโดยนำนวัตกรรมดิจิทัลและแอพพลิเคชั่นเพื่อการศึกษา (G-Suite for Education) มาประยุกต์ใช้ผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทุกรูปแบบ เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาอย่างบูรณาการ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ของสังคมที่เกิดจากโอกาสที่ไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลที่หมายรวมถึงข้อมูลข่าวสารที่อยู่บนระบบดิจิทัล ส่งผลให้เกิดการวิจัยพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลเพื่อสังคม (Social Digital Innovation) ในรูปแบบบริการอัจฉริยะด้านต่างๆ เช่น บริการด้านการเรียนรู้ บริการด้านสุขภาพ (ทินกร บัวชู และทิพภาพร บัวชู, 2562)

การศึกษายุคดิจิทัลจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือ ความรู้ความสามารถประสบการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ครู ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษาประสิทธิภาพของการบริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษา นักวิชาการหลายท่านมี

ความเห็นตรงกันว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารส่วนหนึ่ง (สุกัญญา แช่มช้อย, 2560) โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นต้นแบบที่ดีในการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เนื่องจากผู้บริหารเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางปฏิบัติและวัฒนธรรมของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีดิจิทัล จึงเป็นตัวแทนของแนวคิดและวิธีปฏิบัติใหม่ โดยการใช้การสื่อสารทางโซเชียลมีเดียในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ของสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณค่าให้กับสถานศึกษา (Sheninger, E. C. 2014) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ คุณลักษณะ ทักษะ ประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ ผู้บริหารจำเป็นต้องพัฒนาตนให้มีทักษะจำเป็นสำหรับผู้บริหารในยุคดิจิทัล เช่น ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม มีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี (technology leadership) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (innovative leadership) และพัฒนาความรู้และประสบการณ์เหล่านี้เป็นสมรรถนะในการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล (สุภวัช เชาวน์เกษม, 2563)

จากสภาพการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปของโลกในยุคดิจิทัล ภาวะผู้นำถือเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารและขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ยิ่งในปัจจุบันมีกระแสการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทำให้ผู้นำต้องปรับตัว ปรับรูปแบบกระบวนการในการบริหารที่แตกต่างไปจากเดิมในหลายๆ มิติ และการบริหารในยุคดิจิทัลนั้น ผู้นำหรือบริหารจะต้องให้ความสำคัญในการวางแผนกลยุทธ์ดิจิทัลและมีภาวะการเป็นผู้นำในยุคดิจิทัล โดยผู้นำต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลง และรู้จักการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมได้อย่างหลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้บริหารหรือผู้นำที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลจะสามารถทำให้การดำเนินงานภายในองค์กรเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น (รุ่งรัตน์ พลชัย, 2563) ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลจะต้องรู้จักปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง รู้เท่าทันเทคโนโลยี ยอมรับเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในการทำงาน รู้จักพัฒนาและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมได้อย่างหลากหลาย และในส่วนของการบริหารในยุคดิจิทัลนั้น ผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องตระหนักได้ว่าไม่สามารถบริหารองค์กรในแบบเดิม ๆ ได้ เนื่องจากในยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ให้ความสำคัญในการวางแผนกลยุทธ์และสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์แบบแผนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงต้องให้ความสำคัญกับบุคลากร เนื่องจากบุคลากรถือเป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ผู้นำจึงต้องให้การสนับสนุนบุคลากรในด้านต่างๆ ทั้งการให้สวัสดิการที่ดี การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้มีความรู้เท่าทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งเพื่อให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้และสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นต้นแบบที่ดีในการทำงานด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัล ทั้งในเรื่องความคิด ความเป็นผู้นำและพฤติกรรม สามารถสร้างทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้วยดิจิทัล โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรดิจิทัลในการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนอย่างคุ้มค่า ลดความซ้ำซ้อนในกระบวนการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้น ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลระดับสูง ก็จะได้เปรียบในการแข่งขันที่จะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน สามารถบริหารการศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดรับกับเป้าหมายและทิศทางการเปลี่ยนแปลง (จันทนา แสนสุข, 2559)

จากความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาและหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู อย่างจริงจัง ซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาข้อมูลจากภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู อย่างจริงจัง โดยงานวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด โดยศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ ความเข้าใจในความรู้และทักษะความสามารถของคนในองค์กร และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล โดยมุ่งหวังเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหาร พัฒนาครู พัฒนาผู้เรียน ในบริบทของสถานศึกษาในสังกัดรวมไปถึงเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลดิจิทัลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำนวนทั้งสิ้น 2,113 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 86 คน และครูผู้สอน จำนวน 2,027 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) จำนวน 325 คน ซึ่งได้มาจากการเทียบสัดส่วนประชากรตามตารางเครจซี่มอร์แกน (Krejcie, R.V., & D.W. Morgan) ผู้บริหารใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกเป็นผู้บริหารจำนวน 52 คน ครูผู้สอน 273 คน

1.3 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบร่างแนวทางทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 7 คน ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในด้านภาวะผู้นำดิจิทัล ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

1.4 กลุ่มเป้าหมายใน ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 30 คน

2. ตัวแปร

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย

2.1.1 การมีวิสัยทัศน์

2.1.2 การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว

2.1.3 ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้

2.1.4 ความเข้าใจในความรู้และทักษะความสามารถของคนในองค์กร

2.1.5 การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล

2.2 ตัวแปรตาม แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์เกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบเป็นแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบการตอบสนองคู่ (Dual – Response Format) เกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ประกอบด้วย 5 ด้าน 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว 3) ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ 4) ความเข้าใจในความรู้และทักษะความสามารถของคนในองค์กร 5) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ และความต้องการจำเป็นในแต่ละระดับมีเกณฑ์การพิจารณา คือ

5 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือด้วยตนเอง เก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งดำเนินการดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดการวิจัย

4.2 สร้างแบบถามให้ครอบคลุมนิยามเชิงปฏิบัติการทั้ง 5 ด้าน

4.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และขอคำแนะข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม

4.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบลงความเห็นและให้คะแนนวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Consistency : IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60-1.00 ขึ้นไป

4.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

4.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำแบบสอบถามที่ทดลองใช้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ (Reliability) โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

(Cronbach's Alpha Coefficient) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.93

5.7 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง จากนั้นนำไปจัดพิมพ์ใช้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีแผนการดำเนินการเก็บข้อมูลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ดังต่อไปนี้

5.1 ขอหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิตถึงผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างและขอรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

5.3 ตรวจสอบความสมบูรณ์ในแต่ละชุดและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถาม วิเคราะห์แบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติดังนี้

6.1) แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ตำแหน่งและวุฒิการศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ(Percentage)

6.2) แบบสอบถามตอนที่ 2 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำค่าไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวิเคราะห์ผลการประเมิน โดยวิธีการแปลผลตามเกณฑ์ ซึ่งแบ่งคะแนนเป็นช่วง ๆ แต่ละช่วงมีความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

6.3 การศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เป็นขั้นตอนการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย โดยใช้สูตรของ นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558) โดยปรับจากสูตร PNI เดิมโดยใช้วิธี Priority Need Index ($PNI_{Modified}$)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และดัชนีความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของดัชนีความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 325 คน โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจัดลำดับความต้องการจำเป็นของข้อมูล ($PNI_{Modified}$) ผลปรากฏดังในตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และดัชนีความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ในภาพรวม

ภาวะผู้นำดิจิทัล	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI Modified	ลำดับที่
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. การมีวิสัยทัศน์	3.32	0.46	ปานกลาง	4.45	0.52	มาก	0.29	4
2. การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว	3.49	0.44	ปานกลาง	4.49	0.51	มาก	0.34	1
3. ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้	3.35	0.48	ปานกลาง	4.48	0.53	มาก	0.33	2
4. ความเข้าใจในความรู้และทักษะความสามารถของคนในองค์กร	3.46	0.55	ปานกลาง	4.55	0.52	มากที่สุด	0.29	3
5. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล	3.40	0.55	ปานกลาง	4.49	0.51	มาก	0.28	5
รวม	**3.40**	**0.36**	**ปานกลาง**	**4.49**	**0.48**	**มาก**	**0.26**	**-**

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า สภาพที่ปัจจุบันของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภูในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.40, S.D. = 0.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่วมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 3.49, S.D. = 0.44) รองลงมา คือ ความเข้าใจในความรู้และทักษะความสามารถของคนในองค์กร ($\bar{X}$ = 3.46, S.D. = 0.55) และ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล ($\bar{X}$ = 3.40, S.D. = 0.55) ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ ($\bar{X}$ = 3.35, S.D. = 0.48) และการมีวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ = 3.32, S.D. = 0.46)

เมื่อพิจารณาสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภูในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความเข้าใจในความรู้และทักษะความสามารถของคนในองค์กร มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.52) รองลงมา คือ การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.51) และ การมีวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = 0.52)

ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภูในภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ = 0.25 ด้านความต้องการที่จะพัฒนาพบว่ามีค่า $PNI_{Modified}$ สูงสุดมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 1 คือ การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว ($PNI_{Modified}$ = 0.34) ลำดับที่ 2 คือ ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ ($PNI_{Modified}$ = 0.33) ลำดับที่ 3 คือ ความเข้าใจในความรู้และทักษะความสามารถของคน

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ประกอบด้วย 5 ด้าน 17 แนวทาง ซึ่งได้แก่ 1) การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่วจำนวน 3 แนวทาง 2) ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ จำนวน 3 แนวทาง 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์และการบริหารจัดการคุณภาพ จำนวน 3 แนวทาง 4) การมีวิสัยทัศน์ จำนวน 4 แนวทาง 5) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล จำนวน 4 แนวทาง

จากที่กล่าวมาสามารถทำเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

1.1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือองค์ประกอบการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัลทั้งนี้อาจเป็นเพราะเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสถานศึกษาในทุกด้าน ตั้งแต่การบริหารจัดการ การเรียนการสอน ไปจนถึงการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองและชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลจะสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษาและนักเรียนซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐวิภา อุดชุมนารี และอมรทิพย์ เจริญผล (2565) เรื่อง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีระดับมากที่สุดคือ องค์ประกอบ

การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล รองลงมาคือ องค์ประกอบการสื่อสารดิจิทัล องค์ประกอบการเสริมสร้างแรงจูงใจดิจิทัล องค์ประกอบวิสัยทัศน์ทางดิจิทัลและการเป็นต้นแบบทางดิจิทัล และองค์ประกอบความรู้และการใช้ทักษะทางดิจิทัล

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จากผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำดิจิทัลที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีระดับมากที่สุดคือ องค์ประกอบการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล รองลงมาคือ องค์ประกอบการสื่อสารดิจิทัล องค์ประกอบการเสริมสร้างแรงจูงใจดิจิทัล องค์ประกอบวิสัยทัศน์ทางดิจิทัลและการเป็นต้นแบบทางดิจิทัล และองค์ประกอบความรู้และการใช้ทักษะทางดิจิทัล สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐวิภา อุดชุมนารี และอมรทิพย์ เจริญผล (2565) ซึ่งได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีระดับมากที่สุดคือ องค์ประกอบการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล รองลงมาคือ องค์ประกอบการสื่อสารดิจิทัล องค์ประกอบการเสริมสร้างแรงจูงใจดิจิทัล องค์ประกอบวิสัยทัศน์ทางดิจิทัลและการเป็นต้นแบบทางดิจิทัล และองค์ประกอบความรู้และการใช้ทักษะทางดิจิทัล

1.3 ความต้องการจำเป็น PNI Modified ของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่าองค์ประกอบการเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่วอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการทำงานในปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างคล่องแคล่ว เพื่อสามารถสื่อสารและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำข้อมูลมาใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจ และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ให้กับสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐวิภา อุดชุมนารี และอมรทิพย์ เจริญผล (2565) ที่วิจัยเรื่องผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่า ต้องการในการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของตนเองมากที่สุดในองค์ประกอบการเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยโดยนำผลการประเมินแนวทางที่มีระดับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับที่สูงที่สุดมาอภิปราย ตามลำดับดังนี้

2.1 ความเหมาะสมแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์และการบริหารจัดการคุณภาพได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสอดคล้องกับสภาพบริบทปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไปสู่ยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำดิจิทัลที่เข้มแข็ง เพื่อนำสถานศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง และบรรลุเป้าหมายของการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการศึกษาของ นราธิป โชคชยสุนทร และคณะ (2564) ที่วิจัยเรื่องภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

2.2 ความเป็นไปได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่าองค์ประกอบการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล ได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวทางการพัฒนา

สอดคล้องกับนโยบายและแผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู มีความพร้อมที่จะสนับสนุนการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลได้รับการประเมินว่ามีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด เนื่องจากมีแนวทางที่ชัดเจน สามารถทำได้จริง และสามารถดำเนินการได้ภายใต้งบประมาณและทรัพยากรที่มีอยู่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นราธิป โชคชยสุนทร์ และคณะ (2564) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ควรเน้นที่การปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุพรรณิกา สุบรรณาจ (2560) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะและความพร้อมในการนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติ

2.3 ความเป็นประโยชน์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่าองค์ประกอบผู้บริหารสถานศึกษามีการนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์และการบริหารจัดการคุณภาพ ได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อันเนื่องมาจากแนวทางการพัฒนาจะช่วยพัฒนาทักษะและความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ยุคดิจิทัล เช่น ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ การมีวิสัยทัศน์ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัลได้รับการประเมินว่ามีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นราธิป โชคชยสุนทร และคณะ (2564) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

องค์ความรู้ใหม่

ผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของตนเอง เพื่อนำสถานศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและบรรลุเป้าหมายของการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะและความสามารถด้านดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความรู้และทักษะด้านดิจิทัลที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ยุคดิจิทัล เช่น ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ การมีวิสัยทัศน์ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล เป็นต้น การพัฒนาทักษะและความสามารถด้านดิจิทัลสามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี เช่น การเข้ารับการอบรม การฝึกอบรมภายในสถานศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น

2. การพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานเชิงปฏิบัติ การพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาควรเน้นที่การปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานเชิงปฏิบัติได้โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา เช่น การจัดการเรียนรู้ การนิเทศการสอน การติดตามและประเมินผล เป็นต้น

3. การพัฒนาทักษะการปรับเปลี่ยน โลกยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีทักษะการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สามารถปรับตัวและนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติได้ ทักษะการปรับเปลี่ยนสามารถพัฒนาได้โดยการติดตามข่าวสาร ศึกษาข้อมูลใหม่ๆ และเปิดใจรับสิ่งใหม่ๆ

การพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะและความพร้อมในการนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองและนำแนวทางการพัฒนาที่กล่าวมาข้างต้นไปปฏิบัติ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและบรรลุเป้าหมายของการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ในภาพรวม พบว่า

สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือองค์ประกอบการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล

สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือองค์ประกอบการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล

ความต้องการจำเป็น PNI Modified ของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่าองค์ประกอบการเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่วอยู่ในระดับมาก

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่าองค์ประกอบผู้บริหารสถานศึกษามีการนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์และการบริหารจัดการคุณภาพได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับที่สูงที่สุด

จากผลการวิจัยข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์และการบริหารจัดการคุณภาพ
2. ผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ทางดิจิทัลและการเป็นต้นแบบทางดิจิทัล
3. ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล

ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และภาคีเครือข่ายควรร่วมกันดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

สรุป

สภาพที่ปัจจุบันของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และองค์ประกอบที่มีต้องการจำเป็นมากที่สุดคือการเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว มีค่า PNI Modified (0.34) ส่วนแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ประกอบด้วย 5 ด้าน 17 แนวทาง ได้แก่ 1) การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่วจำนวน 3 แนวทาง 2) ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ จำนวน 3 แนวทาง 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์และการบริหารจัดการคุณภาพ จำนวน 3 แนวทาง 4) การมีวิสัยทัศน์ จำนวน 4 แนวทาง และ 5) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล จำนวน 4 แนวทาง

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. การศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอและการส่งเสริมการเรียนรู้ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสร้างและส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นการสร้างแหล่งข้อมูลและเครื่องมือการเรียนรู้ออนไลน์ หรือการสร้างกลุ่มทำงานและฟอรัมเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้.

2. การศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงองค์กร การศึกษาการเปลี่ยนแปลงขององค์กรในสถานศึกษาเมื่อมีการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล โดยการสำรวจขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการเปลี่ยนแปลง และวิธีการจัดการที่เหมาะสมในการดำเนินการ.

3. การวิเคราะห์แนวโน้มที่มีอยู่ การวิเคราะห์แนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล โดยการสำรวจการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนานี้ และการหาแนวทางการดำเนินงานในอนาคตที่เหมาะสม.

4. การศึกษาเปรียบเทียบระดับผลการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล การศึกษาและเปรียบเทียบระดับผลการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาต่าง ๆ โดยการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายแหล่งที่มาต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบความสำเร็จและปัญหาที่เจอในการพัฒนานี้.

เอกสารอ้างอิง

จันทนา แสนสุข. (2559). ภาวะผู้นำ Leadership. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัททริปเพิ้ลกรุ๊ป จำกัด.

ฐิตินันท์ นันทะศรี และคณะ. (2563). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารบัณฑิตศึกษา. 17(79), 11-20.

ณัฐวิภา อุดชุมนารี และอมรทิพย์ เจริญผล. (2565). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2(2), 103-116.

ทินกร บัวชู และทิพภาพร บัวชู. (2562). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารครุศาสตร์สาร. 13(2), 285-294.

นราธิป โชคชยสุนทร์ และคณะ. (2564). ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1. วารสารบัณฑิตศึกษา, 18(80), 90-95.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

รุ่งรัตน์ พลชัย. (2563). ภาวะผู้นำกับการบริหารในยุคดิจิทัล. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร. วิทยาเขตอีสาน 1(3), 53-62.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2560). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพรรณิกา สุบรรณาจ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

สุภวัช เชาวน์เกษม และคณะ. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น.กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Sheninger, E. C. (2014). Digital leadership : changing paradigms for changing times.United States of America: Corwin.

Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). “Determining Sample Size for Research Activities”. Educational and Psychological Measurement.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

Innovative leadership of school administrators enhanced the effectiveness for schools under the office of Udon Thani primary educational service area 3

ลดาวัลย์ วงศ์สินธุ์
Ladawan wongsin
ประมวล อุ่นเรือน
Pramual Unruean
ศศิรดา แพงไทย
Sasirada Pangthai
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabandit College
E-mail: Ladawanwongsin05092533@gmail.com

Received: 25 January 2024; Revised: 16 February 2024; Accepted: 16 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 2) ศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นทีการศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 และ 4) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 133 คน เลือกโดยใช้วิธีเฉพาะเจาะจง และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ปีการศึกษา 2566 เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน จำนวน 218 คน รวมทั้งสิ้น 351 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม มาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r_{xy} = .781)

4. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 ได้ร้อยละ 67.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เขียนเป็นสมการพยากรณ์ ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ

$$\hat{Y} = .193 + .382X_6 + .192X_2 + .250X_5 + .106X_3$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ

$$Z = .392ZX_6 + .218ZX_2 + .242ZX_5 + .130ZX_3$$

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, ประสิทธิผล

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the levels of innovative leadership for schools administrators under the dffice of Udon Thani primary Educational Service Area 3, 2) to study the effectiveness of schools under the office Udon Thani primary Educational Service Area 3, 3) to study the relation between innovative leadership and the effectiveness of schools under the office of Udon Thani Primary Educational Service Area 3, and 4) to study innovative leadership that affects the effectiveness of seducational institution administration. of educational institution administrators Under the office of Udon Thani Primary Educational Service Area 3. The sample used for this research were 351 persons from schools administrators for 133 persons by purposive sampling and from the teachers under the office of Udon Thani Primary Educational Service Area 3 in academic year 2023 by stratified and proportion samplings.The instruments using for this research were 5 rating scales questionnaires with the confidence at 0.97. The statistics using for data analysis included mean, standard deviation, and correlation of pearson product moment and step multiple regression analysis.

The results of findings were as follows :

1) the innovative leadership for schools administrators was in the highest level.

2) the effectiveness for the schools under the office of Udon Thani Primary Educational Service Area 3 was in the highest level.

3) the innovative leadership and effectiveness for schools under the office of Udon Thani Primary Educational Service Area 3 were on positive relation of the highest level and were on statistioal significance at .016=780 level.

4) The Innovative leadership for the aspects on risk administration, innovative thinking, usage of informational technology and communication and having the vision on change and ability for together prediction of educational effectiveness under the office of Udon Thani Primary Educational Service Area 3 on the percentage of 67.00 and was on statistical significance at .01 level on the equation as follows :

Predictive equation on raw marks as

$$\hat{Y} = .193 + .382X_6 + .192X_2 + .250X_5 + .106X_3$$

Predictive equation on standard marks as

$$Z = .392ZX_6 + .218ZX_2 + .242ZX_5 + .130ZX_3$$

Keywords: Relation, innovative leadership, effectiveness

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 -2564) นับว่าเป็นช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่ได้สั่งสมมาเป็นเวลานาน ท่ามกลางสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการดำเนินการเทคโนโลยีนำไปใช้ในการผลิตสื่อ และนวัตกรรมที่สนับสนุนการเรียนการสอนและการทำงานในสถานศึกษามีความสามารถในการรับรู้และใส่ใจรายละเอียดของเหตุการณ์ วิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างลึกซึ้งและเปิดใจรับแนวคิดใหม่กล้าคิดแตกต่างอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งนำแนวคิดเก่ามาต่อยอดเพื่อหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหา หรือสร้างสิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมตลอดจนการนำนวัตกรรมเหล่านั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา (สุกัญญา แช่มช้อย, 2560)

ผู้บริหารสถานศึกษาเองจึงต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสนใจใฝ่รู้และพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่องและอย่างสม่ำเสมอ เพื่อทำให้ตัวเองมีคุณลักษณะของผู้นำ และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างโดดเด่น โดยเฉพาะทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของตนเอง ครูพร้อมทั้งผู้เรียนในสถานศึกษา สอดคล้องกับ ฮอร์ท และ บัคเนอร์ (Horth & Buchner, 2009) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลควรมีทักษะที่จำเป็น คือ ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking Skills) ถือว่าเป็นทักษะที่ต้องหมั่นฝึกฝนให้เกิดความเชี่ยวชาญ ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปสู่นวัตกรรมนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาตัวเองให้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leader) เพื่อจูงใจให้บุคลากรในสถานศึกษาเองร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรที่กำหนดไว้ ซึ่งภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่เพื่อให้ได้นวัตกรรม หรือสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาสามารถพัฒนาการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพบนฐานของการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงเป็นอีกแนวทางที่สำคัญสำหรับผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีอิทธิพลต่อครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้การดำเนินการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการผลิตพัฒนาสื่อและนวัตกรรมที่จะสนับสนุนการเรียนรู้และการทำงานในสถานศึกษาตลอดจนการนำนวัตกรรมเหล่าไปให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้การยอมรับและนำสิ่งเหล่านั้นมาใช้กับตนเองก่อนเผยแพร่หรือส่งเสริมให้ครูและที่สำคัญสิ่งที่ผู้นำต้องมีคือความสามารถในภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมซึ่งภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานให้ได้นวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาสามารถพัฒนาการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลาส่งผลให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญภายใต้ข้อจำกัดของการบริหารโรงเรียนเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานของผู้บริหารบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ปัจจุบันสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานีเขต 3 ได้ดำเนินการเร่งรัดปฏิรูปการศึกษาโดยการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนดทิศทางขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและจัดระบบนิเทศกำกับติดตามดูแลภารกิจหลักของโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน ด้วยการยกระดับให้มีมาตรฐานโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากข้อมูลการทดสอบระดับชาติของสำนักงานมาตรฐานการทดสอบ o-net ปีการศึกษา 2560 ถึงปี 2565 พบว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดในทุกกลุ่มสาระซึ่งประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 3 ต้องได้รับการปรับปรุงปรับเปลี่ยนและพัฒนาโดยปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุหลายประการเหตุสำคัญประการหนึ่งคือการที่บุคลากรในโรงเรียนมีความคิดความเชื่อค่านิยมและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานีเขต 3

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 3 เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถมีภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นในเชิงนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เกิดคุณภาพส่งผลให้เกิดประสิทธิผลต่อสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นทีการศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารรสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 3 ในปีการศึกษา 2566 จำนวน 4,046 คน

1.2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การประมาณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางเครจซี่ และ มอร์แกน (Krejcie & Morgan,1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 3 ในปีการศึกษา 2566 จำนวน 351 คน โดยผู้บริหารสถานศึกษาเลือกโดยใช้วิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 133 คน และครูผู้สอนเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random

Sampling) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นในการแบ่ง ได้กลุ่มตัวอย่างครูผู้สอนจำนวน 218 คน หลังจากนั้นคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากแบบใส่คืน รวม จำนวน 351 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 2 มีจำนวน 6 ด้าน ประกอบด้วย

1.1 ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม

1.2 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

1.3 ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง

1.4 ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม

1.5 ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

1.6 ด้านการบริหารความเสี่ยง

2.2 ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ได้จำแนกประสิทธิผลออกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย

2.1 ด้านด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2 ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู

2.3 ด้านความสามารถในการพัฒนาสถานศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม 2) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 4) ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม 5) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 6) ด้านการบริหารความเสี่ยงเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับตามรูปแบบของลิเคอร์ท (Likert)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู 3) ด้านความสามารถในการพัฒนาสถานศึกษาและการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ตามรูปแบบของลิเคอร์ท (Likert)

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือด้วยตนเอง โดยสร้างแบบสอบถามเป็นไปตามหลักวิชาการที่ถูกต้องและหาคุณภาพเครื่องมือด้วยการตรวจสอบความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ซึ่งมีการดำเนินการดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลในการสร้างเครื่องมือเกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 3

4.3 สร้างกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 3 และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาร่างแบบสอบถาม

4.4 นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมขององค์ประกอบของสาระการวัด ความถูกต้องเหมาะสมในด้านการใช้ภาษา ความเรียบร้อยและนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไข

4.5 นำร่างแบบสอบถามที่แก้ไข ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารสถานศึกษา จำนวน 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 ท่าน และเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานวิจัยและนวัตกรรมทางด้านการศึกษาพิเศษ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ลงความเห็นและให้คะแนนวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (มณีรัศมิ์ พัฒนสมบัติสุข, 2564) ซึ่งค่า IOC ของแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่า มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

4.6 นำร่างแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

4.7 นำร่างแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปหาค่าความเที่ยง (Reliability) เพื่อวัดความสอดคล้องภายใน (Measure of Internal Consistency) โดยผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา แล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลซึ่งไม่ได้ถูกสุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างจริง คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต3 จำนวน 30 คน และนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ทดลองใช้มาวิเคราะหหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) (มณีรัศมิ์ พัฒนสมบัติสุข, 2564) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.97

4.8 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง จากนั้นนำไปจัดพิมพ์ใช้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษางานวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3” โดยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยติดต่อขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างผ่านทางโรงเรียนด้วยตนเอง โดยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566 ถึง สิงหาคม 2566

5.2 ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามทางระบบ SMSS ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต3 พร้อมกับ QR Code แบบสอบถามออนไลน์จำนวน 351 ฉบับ ไปยังสถานศึกษาเพื่อแจกให้กับผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและประสานงานทางโทรศัพท์ในการติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากสถานศึกษาต่างๆ ด้วยตนเอง จนครบ 100 %

5.3 นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

6.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยวิธีการแจกแจงความถี่ (frequency) และหาค่าร้อยละ (percentage)

6.2 วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมผู้บริหารสถานศึกษา และระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 โดยการหาค่าเฉลี่ย (mean หรือ $\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation หรือ S.D.) ปรับมาจากกรอบแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด

6.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 โดยใช้ค่าสหสัมพันอย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ปรับมาจากกรอบแนวคิดของชูศรี วงศ์รัตนะ

6.4 วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 โดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise)

ผลการวิจัย

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอดังนี้

ตอนที่1 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

	ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม	4.11	0.56	มาก
2	ด้านการคิดสร้างสรรค์	4.00	0.63	มาก
3	ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	3.96	0.69	มาก
4	ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม	4.12	0.67	มาก
5	ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	4.13	0.54	มาก
6	ด้านการบริหารความเสี่ยง	4.11	0.58	มาก
	รวม	4.08	0.49	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.08) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{x}$ = 4.13) รองลงมาคือ ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ($\bar{x}$ = 4.12) ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

กับด้านการบริหารความเสี่ยง ($\bar{x}$ = 4.11) และด้านการคิดสร้างสรรค์ ($\bar{x}$ = 4.00) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ($\bar{x}$ = 3.96)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิผลในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

	ประสิทธิผลในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง	3.97	0.59	มาก
2	ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู	3.97	0.59	มาก
3	ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนสถานศึกษา	4.03	0.62	มาก
	รวม	3.99	0.56	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิผลในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปรถมศึกษาอุดรธานี เขต3 โดยรวมอยู่ ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.99) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ($\bar{x}$ = 4.03) รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และด้านความพึงพอใจในการทำงานของครูซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x}$ = 3.97) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r_{xy} = .781) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านการบริหารความเสี่ยง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 โดยด้านที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงสุดคือ ด้านการบริหารความเสี่ยง ($X_7 : r_{xy}$ = .738) ส่วนด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ($X_3 : r_{xy}$ = .509)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อค้นหาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 ที่ดีที่สุด และสร้างสมการพยากรณ์ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 พบว่า ตัวแปรภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจาก 6 ด้าน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงโดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 ได้ร้อยละ 67.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ของการพยากรณ์ในรูปแบบของคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .382, .192, .250 และ .106 ตามลำดับ

ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณของประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 มีค่าเท่ากับ .819 มีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 67.0 และค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์เท่ากับ .324 สามารถสร้างสมการณ์พยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 ได้ดัง

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = .193 + .382_{X6} + .192_{X2} + .250_{X5} + .106_{X3}$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $Z = .392Z_{X6} + .218Z_{X2} + .242Z_{X5} + .130Z_{X3}$

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งนี้เนื่องจาก การมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการใช้คอมพิวเตอร์ เล็งเห็นความสำคัญและสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ นำไปสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับการดำเนินงาน และพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่ทันสมัย พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้การศึกษามีประสิทธิภาพ และสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอาฟานดี คอลลออาแซ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ การสื่อสาร ในการบริหารจัดการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการดำเนินงาน และพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสอดคล้องกับแนวคิดของ บุญเลิศ แสวงทอง (2552) ได้สรุปว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งประกอบด้วยเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์และเครือข่ายโทรคมนาคม ที่เชื่อมต่อกัน สำหรับใช้ในการส่งและรับข้อมูล และมัลติมีเดียเกี่ยวกับความรู้ โดยผ่านกระบวนการ ประมวลหรือจัดทำให้อยู่ในรูปแบบที่มีความหมายและความสะดวกมาใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษา ในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้คนไทยสามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสาธร ทรัพย์รวงทอง (2566) ได้ศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่องรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การบริหารความเสี่ยง (2) การใช้เทคโนโลยี(3) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์(4) การสร้างองค์กรนวัตกรรม (5) การมีวิสัยทัศน์ (6) บทบาทหน้าที่ และ (7) การทำงานเป็นทีม

2. ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมย่อมต้องมีการวางแผน กำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบ การจัดสรรทรัพยากร การใช้อำนาจหน้าที่การบริหาร การปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน มีการประเมินผลการดำเนินงานกับแผนงานที่กำหนดการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมย่อมต้องมีการวางแผน กำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบ การจัดสรรทรัพยากร การใช้อำนาจหน้าที่การบริหาร การปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ภารดี อนันต์นาวี (2553) ที่กล่าวว่า ความสามารถของผู้บริหารและครูในการร่วมพัฒนาเปลี่ยนแปลงวิธีการ ดำเนินงาน ทั้งด้านวิชาการ การเรียนการสอนเพื่อให้สถานศึกษาก้าวหน้าทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับแนวความคิดของ Mott (1972) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาจะต้อง

มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม การกำหนดนโยบายต่างๆของสถานศึกษาจะต้องสอดคล้องและทันสมัยกับความเจริญก้าวหน้า และความเปลี่ยนแปลง นโยบายของสถานศึกษาไม่ควรยึดตายตัวจนเปลี่ยนแปลงไม่ได้จะทำให้ล้าสมัย ในขณะเดียวกัน จะต้องสามารถปรับให้ทันสมัย ทันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอน ควรมีนวัตกรรมและสื่อการสอนใหม่ ๆ มีการค้นคว้าและพัฒนาสื่ออุปกรณ์การสอนอย่างสม่ำเสมอ ปรับปรุงอาคารสถานที่สิ่งแวดล้อมให้มีความสะอาด ร่มรื่น เพื่อให้เกิดบรรยากาศทางวิชาการ และเกิดบรรยากาศการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของนางทิพวรรณ สำเภาแก้ว (2560) ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต2 พบว่า ผู้บริหารสามารถใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษาได้อย่างลงตัว ประหยัด และคุมค่า ผู้บริหารและครูสามารถพัฒนาระบบ การบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้เป็นองค์กรที่ผู้บริหารและครูร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆในสถานศึกษาได้ดี บุคลากรของสถานศึกษาสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมยุคปัจจุบันได้ดี

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารความเสี่ยง ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการบริหารปัจจัยและกระบวนกระบวนการดำเนินงานต่างๆโดยมีการวางแผน วิเคราะห์ ระบุความเสี่ยงกำหนดแนวทางหรือมาตรการควบคุมกิจกรรม เพื่อป้องกันและลดโอกาสที่จะเกิดความเสียหาย ทำให้ระดับความเสี่ยงและผลกระทบจากเหตุการณ์ต่างๆที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตมีผลต่อการปฏิบัติงานน้อยที่สุด กำกับ และตรวจติดตามการบริหารความเสี่ยงอย่างมีระบบอยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้ มีการคำนึงถึงเป้าหมายขององค์กรเป็นสำคัญเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมในองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของ ประวัติ ยงบุตร (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า การบริหารความเสี่ยงถือเป็นกระบวนการที่คณะกรรมการผู้บริหารและบุคลากรทุกคนในองค์กร ใช้ในการระบุความเสี่ยง การวิเคราะห์ความเสี่ยง และการกำหนดแนวทางหรือมาตรการควบคุมความเสี่ยง เพื่อป้องกันหรือลดความเสี่ยง ให้อยู่ในระดับที่องค์การยอมรับได้ โดยคำนึงถึงการบรรลุเป้าหมายขององค์กรเป็นสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางสาวพอรุ้ง แสงนวล (2563) พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องจัดการประชุม อบรม สัมมนาเพื่อประเมินความเสี่ยง การระบุความเสี่ยง/เหตุการณ์ความเสี่ยง และทำแผนการจัดการและแผนการบริหารความเสี่ยง เพื่อรองรับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่จะเกิดความเสี่ยงขึ้นกับโรงเรียนเมื่อเวลาเปลี่ยนไปหรือ ภายหลังการดำเนินการตามกิจกรรมควบคุมความเสี่ยงแล้ว ซึ่งจะช่วยให้สามารถค้นพบความเสี่ยง ใหม่ที่จะเกิดขึ้นรวมทั้งทำให้ทราบว่าแผนการบริหารความเสี่ยงที่กำหนดนั้นสามารถลดหรือควบคุม ความเสี่ยงได้หรือไม่และมีประสิทธิภาพดีควรจะดำเนินการต่อไปหรือต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

4. การสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 จากตัวแปรภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทั้งหมด 6 ด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ส่วนด้านที่ไม่เข้าสู่สมการพยากรณ์ คือ ด้านการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการคิดค้นนวัตกรรม

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานีเขต 3 พบว่า จากการสังเคราะห์มีจำนวน 6 ด้าน ประกอบด้วย 1.ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม 2. ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ 3. ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 4. ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม 5. ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 6. ด้านการบริหารความเสี่ยง ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 3

สรุป

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ประกอบด้วยด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงสามารถสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 ด้านการบริหารความเสี่ยง มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 มากที่สุด จึงควรส่งเสริม และพัฒนาการสร้างวิสัยทัศน์ด้านการบริหารความเสี่ยง การรับมือและวิธีจัดการกับความเสี่ยงให้กับผู้บริหารสถานศึกษาให้มากขึ้น ส่วนด้านการคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด แต่ต่ำกว่าทุกด้าน และมีอิทธิพลต่อประสิทธิพลของสถานศึกษาในทางบวก เนื่องจาก การคิดสร้างสรรค์ คือการคิดนอกกรอบ คิดสิ่งใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิมโดยอาศัยการบูรณาการเชื่อมโยงจากความรู้และประสบการณ์เดิม สร้างแนวความคิดใหม่ๆ ในการขับเคลื่อน ให้เกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรม สร้างทางเลือกใหม่เพื่อหาแนวทางในการพัฒนา และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและด้านความพึงพอใจในการทำงานของครูอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าทุกด้าน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตลอดจนปรับเปลี่ยน

ทัศนคติของบุคลากรทุกระดับให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ที่จะทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ มีความพึงพอใจในการทำงานและมุ่งไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต3 ดังนั้นจึงควรศึกษาสถานศึกษาประเภทอาชีวศึกษาของหน่วยงานภาครัฐ หรือสถานศึกษาเอกชน ในระดับที่ต่างกัน เช่น ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา หรือเปรียบเทียบกับสถานศึกษาในสังกัดอื่นๆ

2.2 ควรศึกษา และสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ ไปใช้ประกอบการตัดสินใจหรือนำไปใช้ ในเรื่องต่างๆ ให้เกิดประโยชน์แก่สถานศึกษาภาครัฐ ประเภทอาชีวศึกษา หรือ ภาคเอกชน

2.3 ควรวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาภาคสนาม ลงพื้นที่จริง ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาในเชิงลึกและตรวจสอบดูความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัย

เอกสารอ้างอิง

ทิพวรรณ สำเภาแก้ว. (2560). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สระบุรีแก้ว เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

บุญเลิศ แสวงทอง. (2552). สภาพการดำเนินงานและความต้องการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ประวัติ ยงบุตร. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พอรุ้ง แสงนวล. (2563). การบริหารความเสี่ยงกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9. วารสารศิลปการจัดการ. 4(3), 672-685.

ภารดี อนันต์นาวี. (2553). หลักการแนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. ชลบุรี: สำนักพิมพ์มนตรี.

มณีรัศมิ์ พัฒนสมบัติสุข. (2564). การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยทางการพยาบาลและสังคมศาสตร์. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้. 8(2), 329-343.

สาธร ทรัพย์รวงทอง. (2566). รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารวิจัยวิชาการ. 6(3), 309-324.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2560). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อรอนงค์ โรจน์วัฒนบูลย์. (2553). การพัฒนาตัวแบบผู้นำเชิงนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อาฟานดี คอลออาแซ และ สรัญณี อุเส็นยาง. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ. 2 (2), 125-140.

Horth D. & Buchner D. (2009). Innovation Leadership: How to use innovation to lead effectively work collaboratively and drive results. Retrieved March 6, 2021. Form http://www.ccl.org

Krejcie, R.V., & Morgan, D.W., (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement.

Mott, Paul E. (1972). The Characteristic of Efficient Organizations. New York: Harper and Row Publishers.

การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

The ดactor analysis for digital leadership of the ฟdministrators under Udon Thani secondary educational service area office

วันเฉลิม บุญเกษม
Wanchalerm Boonkasem
ไพฑูรย์ แวววงศ์
Phaithoon Waewwong
ศศิรดา แพงไทย
Sasirada Pangthai
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabandit College
E-mail: nikai.math@gmail.com

Received: 27 January 2024; Revised: 16 February 2024; Accepted: 16 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จำนวน 430 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า

1) องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การสื่อสาร วิสัยทัศน์ ทักษะด้านดิจิทัลและการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล 2) โมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจาก χ^2 เท่ากับ 81.305, df เท่ากับ 64, P-Value เท่ากับ .0711, RMSEA เท่ากับ .025, CFI เท่ากับ .997, TLI เท่ากับ .996, SRMR เท่ากับ .017

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบ, ภาวะผู้นำ, ดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purpose of this research aticle is 1) to study the elements of digital leadership of the administrators, and 2) to assess the consistency of the digital leadership elements model of administrators under the Udon Thani secondary educational service area office. This study involved a sample group of 430 administrators and teachers from educational institutions under the secondary educational service area office Udon Thani. They were selected via multistage sampling method. A 5-level rating scale was used to collect data on the aspects of school administrator's digital leadership. The data was analyzed by using the confirmatory factor analysis.

The result of this research were as follows:

1) Elements of digital leadership for administrators under the secondary educational service area office Udon Thani are comprised of four key elements : communication, vision, digital skills and digital culture. 2) The result indicated that the adjusted model was consistent with empirical data. Model validation χ^2 = 81.305, df = 64, P-Value = .0711, RMSEA = .025, CFI = .997, TLI = .996, SRMR = .017

Keywords: Factor analysis, leadership, digital, administrators

บทนำ

สถานการณ์โลกในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและเทคโนโลยีเป็นการเปลี่ยนแปลงไปที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น และประเทศไทยได้นำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาในประเทศมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยจึงได้กำหนดแผนแม่บทการส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล พ.ศ. 2561-2564 กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า "สู่เศรษฐกิจดิจิทัลที่มีพลวัต บนรากฐานของสังคมที่ รู้คิด รู้เท่าทัน และกำลังคนที่สามารถปรับตัวและสร้างโอกาสจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล" โดยกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) พัฒนากำลังคนสู่ยุคดิจิทัล 2) ยกระดับภาคเศรษฐกิจสู่ดิจิทัลไทยแลนด์ และ 3) ขับเคลื่อนชุมชนสู่สังคมดิจิทัล (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2560)

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องเป็นผู้นำที่ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่งในการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการปฏิบัติและด้านวัฒนธรรมของโรงเรียน นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นตัวแทนของแนวคิดและวิธีปฏิบัติใหม่ โดยใช้การสื่อสารทางโซเชียลมีเดียในการรับข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณค่าให้กับสถานศึกษา (Sheninger, 2014) อีกทั้งการบริหารการศึกษาจะต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลปของผู้บริหารมืออาชีพ ที่จะนำพาให้การจัดการศึกษานั้นบรรลุคุณภาพและมาตรฐานตามที่กำหนด เพื่อให้สถานศึกษามีความทันสมัยสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน ตามคุณลักษณะยุคดิจิทัล (ดาวรุวรรณ ถวิลการ, 2562) ภาวะผู้นำดิจิทัล หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยมีวิสัยทัศน์และความเป็นผู้นำในการส่งเสริมครูและบุคลากรทางการศึกษาในการนำเทคโนโลยีมาใช้บูรณาการ ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน (สุกัญญา แช่มช้อย, 2560)

ภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำดีสามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งสามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับเป้าหมายและทิศทางการเปลี่ยนแปลง (จันทนา แสนสุข, 2559)

สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่มีนักเรียนอยู่รวมกันจำนวนมาก มักจะมีความเสี่ยงสูง หากมีระบบการจัดการที่ไม่ดีอาจจะมีการแพร่ระบาดของเชื้อ COVID-19 ได้ในกลุ่มเด็กเนื่องจากพบว่าการติดเชื้อ COVID-19 ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีอาการหรือมีอาการแสดงค่อนข้างน้อย ความรุนแรงจะน้อยมาก แต่เด็กนักเรียนจะเอาเชื้อกลับบ้านอาจทำให้การแพร่ระบาดเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว (Super spread) ไปยังบุคคลในบ้าน หากมีการระบาดในกลุ่มเด็กขึ้นจะมีผลกระทบในสังคมหรือผู้ใกล้ชิด เช่น ครูพ่อแม่ ผู้สูงอายุ ที่ติดเชื้อจากเด็ก ดังนั้นหากมีการเปิดเรียนมีโอกาสสูงที่จะเกิดการติดเชื้อในกลุ่มเด็กเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเด็กเป็นกลุ่มที่ต้องได้รับการดูแลและระมัดระวังในการกระจายเชื้อเป็นอย่างมาก มาตรการในการเปิดเทอม จึงสำคัญมากในการควบคุมการระบาด การวางแผนเปิดเทอมจึงต้องมั่นใจว่าสามารถควบคุมไม่ให้เกิดการระบาดของโรคในเด็กนักเรียนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) เทคโนโลยีสารสนเทศและอินเทอร์เน็ตในปัจจุบันเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว สามารถ ติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ทั้งภาพและเสียงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพียงแค่เชื่อมต่ออุปกรณ์เคลื่อนที่อย่างสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตเข้ากับโครงข่าย 3G, WIFI Hotspot ก็สามารถเข้าใช้งานอินเตอร์เน็ตเพื่อติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล เข้าดูข้อมูลเว็บไซต์ต่าง ๆ ทำธุรกรรมทางการเงิน ทำกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการเข้าสืบค้นหาความรู้ต่าง ๆ ที่ไม่จำกัดเพียงแค่การเข้าเรียนในห้องเรียนหรือห้องสมุดอีกต่อไป การศึกษาในปัจจุบันจึงมีช่องทางในการศึกษาที่เป็นประโยชน์มากขึ้น (ภาณุวัฒน์ วรพิทย์เบญจา , 2558)

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลให้สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนทิศทางการศึกษา มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้าสามารถคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของการศึกษาโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการตัดสินใจและสามารถวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสื่อสารและประชาสัมพันธ์สถานศึกษาให้เป็นที่รู้จักผ่านโซเชียลมีเดีย สามารถกระตุ้นให้ครูผู้สอนและผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และสามารถร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพสามารถปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของสถานศึกษาให้เป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่ส่งเสริมสมรรถนะครูและทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ตลอดชีวิต (คมกฤช พรหมฉิน , 2560)

จากผลการติดตาม ประเมินผล การบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามตัวชี้วัดแผนปฏิบัติราชการประจำ ปีงบประมาณ พ.ศ.2563 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี พบว่า ตัวชี้ชีวัดที่ 23 สถานศึกษานำเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) มาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับปรับปรุง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี, 2563) ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เพื่อนำผลการวิจัยตลอดจนข้อเสนอแนะ ไปปรับปรุงและหาแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จำนวนโรงเรียน 63 โรงเรียน เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 54 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 77 คน และข้าราชการครู จำนวน 2,379 คน รวมทั้งสิ้น 2,510 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี การกำหนดขนาดตัวอย่างใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่างประมาณ 10-20 เท่าของจำนวนพารามิเตอร์ที่ประมาณค่าในโมเดล (Hair, et al., อ้างใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) โดยเส้นอิทธิพลที่ต้องการประมาณค่าพารามิเตอร์ในโมเดลมีจำนวน 37 พารามิเตอร์ ซึ่งต้องใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อยจำนวน 370 คน ผู้วิจัยจึงสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 430 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling)

2. ตัวแปร

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรแฝง

COM	แทน	การสื่อสาร (Communication)
VIS	แทน	วิสัยทัศน์ (Vision)
SKI	แทน	ทักษะด้านดิจิทัล (Digital Skills)
CUL	แทน	การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล (Digital Culture)
LEA	แทน	ภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership)

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรสังเกตได้

X_1	แทน	ทักษะการสื่อสาร
X_2	แทน	การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล
X_3	แทน	การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อดิจิทัล
X_4	แทน	การสร้างเครือข่ายผ่านสื่อดิจิทัล

X_5 แทน การกำหนดนโยบายดิจิทัลและข้อตกลงร่วมกันในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

X_6 แทน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงาน

X_7 แทน การใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และมีจรรยาบรรณ

X_8 แทน ความสามารถด้านความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

X_9 แทน การบริหารจัดการเทคโนโลยี

X_{10} แทน การใช้สื่อดิจิทัลอย่างปลอดภัย

X_{11} แทน การแก้ปัญหาในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

X_{12} แทน ปรับกระบวนคิดของบุคลากรในองค์กร

X_{13} แทน การสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศสถานศึกษาให้มีการใช้ดิจิทัล

X_{14} แทน การพัฒนาบุคลากรในการสร้างนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนการสอน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ ตำแหน่งและวุฒิการศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามองค์ประกอบด้านการสื่อสาร โดยมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .313 ถึง .717 แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .852

ตอนที่ 3 แบบสอบถามองค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ โดยมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .327 ถึง .644 แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .801

ตอนที่ 4 แบบสอบถามองค์ประกอบด้านทักษะด้านดิจิทัล โดยมีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ .315 ถึง .616 แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .817

ตอนที่ 5 แบบสอบถามองค์ประกอบด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล โดยมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .395 ถึง .711 แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .883

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

4.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยรวมทั้งตัวอย่างเครื่องมือใดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำดิจิทัลพร้อมทั้งกำหนดลักษณะที่ต้องการวัด

4.2 เขียนนิยามเชิงปฏิบัติการ จากนิยามเชิงปฏิบัติการนำมาสร้างข้อคำถามเพื่อใช้ในการวัดพฤติกรรมต่าง ๆ โดยศึกษาลักษณะการสร้างข้อคำถามจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง แบบวัดและแบบสอบถามที่ได้วิจัยในเรื่องคล้ายกัน โดยปรับปรุงภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างและสอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติ

4.3 นำแบบสอบถามแต่ละฉบับที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่อประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.4 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามฉบับร่างพร้อมนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรในการวิจัย เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จำนวน 5

ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบลักษณะข้อคำถาม ความถูกต้องของเนื้อหา ความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ ความตรงเชิงเนื้อหา

4.5 วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการโดยใช้สูตร Index of Item Objective Congruence (สมบัติ ท้ายเรือคำ. 2551) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องและพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามเข้าเกณฑ์ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง .50 - 1.00

4.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จำนวน 30 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.7 นำผลการทดลองใช้มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนของแต่ละข้อกับคะแนนรวม (Item-total Correlation) (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. 2556) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าวิกฤต หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

5.1 ติดต่อขอทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต หนองบัวลำภู ถึงผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

5.2 ผู้วิจัยยื่นหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยเสนอต่อผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี พร้อมทั้งแจ้งโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อขอความร่วมมือจากทางโรงเรียนตอบแบบสอบถามแบบออนไลน์ (Google Form) โดยผู้วิจัยได้สร้าง QR CODE และ Short Urls ในการเข้าไปตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

5.3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถาม เพื่อสะดวกในการเก็บข้อมูลและได้ข้อมูลตรงตามที่ระยะเวลากำหนด

5.4 นำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ และนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ทราบลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะการแจกแจงตัวแปรต่างๆ ที่ใช้ในการวิจัย โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

6.2 วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ต่าง ๆ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlations Coefficient) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

6.3 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) ของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

6.4 ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้าง การตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดล (Validation of Model) เป็นการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิง

ประจักษ์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ยอมรับโดยทั่วไป (สุนทรพจน์ ดำรงค์พานิช. 2555)

ผลการวิจัย

1) ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สถิติเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้

ตัวแปรสังเกตได้	$\overline{X}$	S.D.
ทักษะการสื่อสาร (X_1)	4.103	.533
การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล (X_2)	4.095	.603
การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อดิจิทัล (X_3)	4.058	.630
การสร้างเครือข่ายผ่านสื่อดิจิทัล (X_4)	4.068	.640
การกำหนดนโยบายดิจิทัลและข้อตกลงร่วมกันในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (X_5)	4.071	.625
การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงาน (X_6)	4.111	.648
การใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และมีจรรยาบรรณ (X_7)	4.081	.640
ความสามารถด้านความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (X_8)	4.098	.593
การบริหารจัดการเทคโนโลยี (X_9)	4.093	.615
การใช้สื่อดิจิทัลอย่างปลอดภัย (X_{10})	4.075	.613
การแก้ปัญหาในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (X_{11})	4.088	.638
ปรับกระบวนคิดของบุคลากรในองค์กร (X_{12})	4.040	.590
การสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศสถานศึกษาให้มีการใช้ดิจิทัล (X_{13})	4.005	.615
การพัฒนาบุคลากรในการสร้างนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนการสอน (X_{14})	4.050	.586

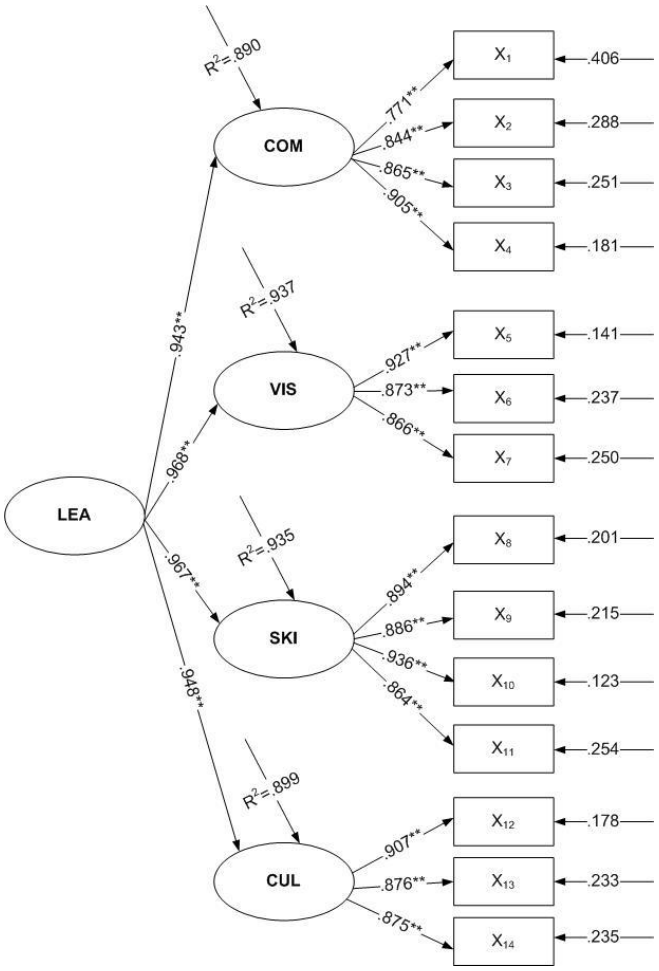
จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาตัวแปรสังเกตได้ พบว่า มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.005 ถึง 4.111 โดยที่ตัวแปรสังเกตได้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 4.111 รองลงมา คือตัวแปรสังเกตได้ทักษะการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.103 และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ตัวแปรสังเกตได้การสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศสถานศึกษาให้มีการใช้ดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.005

2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลการตรวจสอบ

ความตรงของโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาของตัวแปรการสื่อสาร วิสัยทัศน์ ทักษะด้านดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล โมเดลที่ใช้ในการตรวจสอบความตรงในขั้นตอนนี้ ก่อนปรับโมเดล พบว่า โมเดลยังไม่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (χ^2= 227.230, df=73, P-Value= .000 , RMSEA= .070, CFI= .977 , TLI= .971 , SRMR=0.026)

ผู้วิจัยได้ปรับโมเดลและตรวจสอบความตรงของโมเดลเพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการวิจัย โดยมีขั้นตอนต่อเนื่องจากการเปรียบเทียบดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แล้วนำเข้าสู่การตรวจสอบความตรงของโมเดลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อให้ได้ข้อมูลในการพัฒนาและตรวจสอบความตรงของโมเดล

ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ตัวแปรในโมเดล พบว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี โดยพิจารณาจากค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดทุกค่า χ^2 เท่ากับ 81.305, df เท่ากับ 64, P-Value เท่ากับ .0711, RMSEA เท่ากับ .025 (สอดคล้องดีมาก) , CFI เท่ากับ .997 (อยู่ในเกณฑ์ดีมาก) , TLI เท่ากับ .996 (อยู่ในเกณฑ์ดีมาก) , SRMR เท่ากับ .017 (สอดคล้องดี) รายละเอียดดังแสดงในภาพที่ 1

χ^2= 81.305, df=64, P-Value= .0711, RMSEA= .025, CFI= .997 , TLI= .996 ,SRMR= .017

ภาพที่ 1 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ที่ปรับแก้

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1) ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้จะเห็นว่ามีตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 16 ตัวแปร พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมด 104 คู่ มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .574 ถึง .832 ตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงบวกทั้งหมด 104 คู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีค่าสูงสุด (r_{xy}=.832) การบริหารจัดการเทคโนโลยี (X_9) กับ การใช้สื่อดิจิทัลอย่างปลอดภัย (X_{10}) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีค่าต่ำสุด (r_{xy} = .574) คือ ทักษะการสื่อสาร (X_1) กับ การแก้ปัญหาในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (X_{11}) เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ซึ่งเป็นค่าที่แสดงความเหมาะสมขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ควรจะมีค่ามากกว่า.05 พบว่า KMO เท่ากับ .971 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้มีความเหมาะสมและจากผลการทดสอบค่าสถิติ Bartlett's Test of Sphericity ซึ่งเป็นค่าสถิติทดสอบสมมติฐานว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ (Identity Matrix) ซึ่งจากการทดสอบค่าสถิติ Bartlett's test of Sphericity พบว่า มีค่าเท่ากับ 6,640.936 ($p<0.01$) แสดงให้เห็นว่าสหสัมพันธ์นี้แตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หมายความว่า ตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กันเหมาะที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาและตรวจสอบความตรงของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ต่อไป ทั้งนี้จากการศึกษาเอกสารและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดและสังเคราะห์ตัวแปรจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องขององค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การสื่อสาร (COM) วิสัยทัศน์ (VIS) ทักษะด้านดิจิทัล (SKI) และการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล (CUL) เมื่อพิจารณาการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าองค์ประกอบทุกองค์ประกอบมีความตรงเชิงโครงสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุติรัตน์ กาญจนธนชัย (2562) ได้ศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิตอลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า 1) ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิตอลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 12 ตัวบ่งชี้ จำแนกตามมิติขององค์ประกอบในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างได้ 4 องค์ประกอบดังนี้คือ องค์ประกอบความร่วมมือ มี 3 ตัวบ่งชี้ได้แก่ 1) การแบ่งปันข้อมูล 2) ความรับผิดชอบ 3) การแก้ปัญหา องค์ประกอบความรู้ดิจิตอลมี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) เข้าใจดิจิตอล 2) การใช้ดิจิตอล 3) การรู้สารสนเทศ องค์ประกอบวิสัยทัศน์ดิจิตอล มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การสร้างวิสัยทัศน์2) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ 3) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ และองค์ประกอบการสื่อสาร มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ทักษะการสื่อสาร 2) ทัศนคติในการสื่อสาร 3) ชัดเจนในการสื่อสาร โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ที่ใช้ในการวิจัย 60 พฤติกรรมบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ย และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายที่เหมาะสมสำหรับการคัดสรรไว้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิตอลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้และยังสอดคล้อง

กับงานวิจัยของสุภวัช เชาวน์เกษม (2563) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 2) ประสิทธิผลโรงเรียน และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียนเหล่านี้ ผู้ให้ข้อมูลในแต่ละโรงเรียนเป็นหัวหน้ากลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่มสาระ จากโรงเรียนจำนวน 31 โรงเรียน รวม 248 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการศึกษาพบว่า 1) ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 7องค์ประกอบ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการปรับวิสัยทัศน์เกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้และสภาพแวดล้อม ด้านการสร้างโอกาส ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการสร้างภาพลักษณ์ ด้านการสื่อสารและด้านการมีส่วนร่วมของนักเรียน 2) ประสิทธิผลโรงเรียน องค์ประกอบ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ ด้านการแข่งขัน รองลงมา คือ ด้านการสร้างสรรค์ ด้านการร่วมมือ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้าย คือ ด้านการควบคุม 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2) ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ตัวแปรในโมเดล พบว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี โดยสามารถพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 81.305 ที่ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 64 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (P-Value เท่ากับ .0711) อัตราส่วนระหว่างค่าสถิติไค-สแควร์กับจำนวนองศาอิสระ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 1.270 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (น้อยกว่า 2) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาดัชนีวัดความกลมกลืน พบว่า RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.015 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (น้อยกว่า .08) CFI มีค่าเท่ากับ .997, TLI เท่ากับ .996 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (มากกว่า .90) และ SRMR มีค่าเท่ากับ .017 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (น้อยกว่า .08) แสดงว่า โมเดลตามสมมติฐานกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภานุมาศ จันทร์ศรี (2562) ได้ศึกษาโมเดลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสมี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การสื่อสารเชิงดิจิทัล คือ กระบวนการที่ผู้บริหารแสดงออกถึงการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ที่ขยายความคิด ความเชื่อ ให้กับสถานศึกษาอื่น ตลอดจนหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเข้าใจ เป็นที่ยอมรับของทุกองค์กรนำไปสู่การปฏิบัติ ด้วยรูปภาพ การเขียนการใช้สัญลักษณ์ ผ่านช่องทางการสื่อสารสังคมออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพ 2) การสร้างวิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล คือ กระบวนการหรือพฤติกรรมที่ผู้บริหารแสดงออกถึงความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจให้ครูใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกระบวนการเรียน การสอน การวัดและประเมินผล และสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ รวมไปถึงการมีวิสัยทัศน์ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน 3) การพัฒนาสู่ความเป็นมืออาชีพ คือ กระบวนการที่ผู้บริหารส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มาใช้ในการประกอบวิชาชีพเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรให้มีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันและสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ และ 4) การสร้างวัฒนธรรมเชิงดิจิทัลคือพฤติกรรมหรือกระบวนการของผู้บริหารที่มีแบบแผน อุดมการณ์ วิสัยทัศน์ ในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ต่อการปฏิบัติงานขององค์กรในทางเดียวกัน ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตรกร จันทร์สุข (2564) ได้ศึกษาการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยดำเนินการวิจัย 2 ระยะ คือ 1) การศึกษาเอกสาร ศึกษาแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำดิจิทัล เพื่อทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัล และระยะที่ 2) การยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลตามกรอบการสังเคราะห์เอกสาร โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ และ 15 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศการใช้เทคโนโลยี มีตัวบ่งชี้ 3 ข้อ คือ (1) ผู้บริหารสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศสถานศึกษาให้มีการใช้ดิจิทัล (2) ผู้บริหารสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้บนโลกยุคดิจิทัลและ (3) ผู้บริหารสร้างวัฒนธรรมองค์การโดยให้ครูสร้างนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีในการเรียนการสอน 2) การมีวิสัยทัศน์ มีตัวบ่งชี้ 3 ข้อ คือ (1) ผู้บริหารสามารถมองการณ์ไกลเพื่อความสำเร็จในอนาคตขององค์กร (2) ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัล และ (3) ผู้บริหารมีกลยุทธ์ที่สนับสนุนเป้าหมายขององค์กร 3) การเป็นผู้นำดิจิทัล มีตัวบ่งชี้ 3 ข้อ คือ (1) ผู้บริหารปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่สามารถใช้ดิจิทัล (2) ผู้บริหารสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากร และ (3) ผู้บริหารเป็นผู้ให้คำปรึกษากับบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ความสามารถการใช้ดิจิทัล มีตัวบ่งชี้ 3 ข้อ คือ (1) ผู้บริหารมีความรู้เกี่ยวกับแพลตฟอร์มและเทคโนโลยีใหม่ ๆ (2) ผู้บริหารมีความคิดสร้างสรรค์ด้านดิจิทัลและค้นพบวิธีใหม่ ๆ และ (3) ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะเทคนิคทางด้านดิจิทัล และ 5) การบริหารจัดการโครงสร้าง มีตัวบ่งชี้ 3 ข้อ คือ (1) ผู้บริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานให้สามารถใช้งานได้

สรุป

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ ปรากฏว่า ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า Kaiser-Mayer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) ซึ่งเป็นดัชนีบอกความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีค่าเท่ากับ .971 แสดงว่าข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบค่าสถิติ Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ 6,640.936 และมีนัยสำคัญทางสถิติ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 14 ตัวแปร มีความสัมพันธ์กันและเหมาะสมสำหรับนำมาใช้วิเคราะห์องค์ประกอบ

2) ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี (Confirmatory Factor Analysis : CFA) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบได้แก่ การสื่อสาร (COM) วิสัยทัศน์ (VIS) ทักษะด้านดิจิทัล (SKI) และ การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล (CUL) พบว่า โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรแฝงทุกตัวมีความตรงเชิงโครงสร้าง

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัย พบว่า การสื่อสาร วิสัยทัศน์ ทักษะด้านดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพัฒนารูปแบบการทำงานเพื่อพัฒนาทักษะเหล่านี้ จะต้องสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานด้วยระบบดิจิทัล มีความสามารถในการค้นหา ประเมิน ใช้ แบ่งปัน และสร้างสรรค์ เนื้อหาต่าง ๆ โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์และสามารถทำให้โรงเรียนเกิดวัฒนธรรมดิจิทัล

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) จากการวิจัยในครั้งนี้ตัวแปรที่ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การสื่อสาร วิสัยทัศน์ ทักษะด้านดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล พบว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งอาจยังมีองค์ประกอบอื่นที่ไม่ได้นำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดังนั้น การพัฒนาโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาครั้งต่อไป จึงควรพิจารณานำตัวแปรอื่นมาศึกษาเพิ่มเติม ตามที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไว้

2.2) การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ดังนั้นจึงควรศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัล โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานอื่น เพื่อดูองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นหรือหน่วยงานอื่น

เอกสารอ้างอิง

คมกฤช พรหมฉิน. (2560). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

จันทนา แสนสุข. (2559). ภาวะผู้นำ Leadership. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทริปเพิ้ลกรุ๊ป จำกัด.

จิตรกร จันทร์สุข. (2564). การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 15(2), 36-49.

ชุติรัตน์ กาญจนธนชัย. (2562). ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิตอลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ดาวรุวรรณ ถวิลการ. (2562). ศาสตร์และศิลป์ทางการบริหารการศึกษา. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน.(2556). การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย. มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). โมเดลลิสเรล (LISREL) : สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาณุวัฒน์ วรพิทย์เบญจา. (2558). การพัฒนาแอพพลิเคชั่นการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเสมือนจริงบนอุปกรณ์เคลื่อนที่. วารสารวิชาการ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. 8(2), 58-67.

ภานุมาศ จันทร์ศรี. (2562). โมเดลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา : การวิจัยแบบผสมผสานวิธี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2551). ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์. กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2560). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุภวัช เชาวน์เกษม. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1. การค้นคว้าอิสระ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุนทรพจน์ ดำรงพานิช. (2555). โปรแกรม Mplus กับการวิเคราะห์ข้อมูลทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. (2563). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. อุดรธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). แนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ปีการศึกษา 2563. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2560). แผนปฏิบัติราชการ 4 ปี พ.ศ. 2561-2564. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

Hair, J.F., Anderson, R.E. & Tatham, R.L. & Black, W. C. (1998). Multivariate Data Analysis. New Jersey: Prentice-Hall.

Sheninger, E.C. (2014). Digital leadership: changing paradigms for changing times. United States of America: Corwin.

ผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมครูของนักศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยพิชญบัญฑิตด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

Results of the development of teacher morality and ethics of Master's degree students in Curriculum and Instruction of Pitchayabundit College by learning model according to the 21st century learning

แสงเดือน คงนาวัง
Sangduan Kongnavang
คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต หนองบัวลำภู
Faculty of Education, Pitchayabundit College
E-mail: snsangk@gmail.com

Received: 1 February 2024; Revised: 10 February 2024; Accepted: 21 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา 2) ศึกษาผลพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิตที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน จำนวน 30 คน ได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการรบรวมข้อมูล ได้แก่ 2.1) แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมครู 2.2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2.3) แบบสอบถามพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมฯ 2.4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาและความต้องการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมครูของนักศึกษาฯพบว่าปัญหาการควบคุมอารมณ์ตนเอง การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ความรับผิดชอบในการทำงาน การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีปัญหาในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.72) และมีความต้องการเรียนรู้เนื้อหาสาระด้านคุณธรรม จริยธรรมครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.82) 2. ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า รูปแบบการเรียนรู้มีคุณภาพเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52) และนักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนที่ระดับความมีนัยสำคัญทาสถิติ .05 และนักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.93) 3. ความพึงพอใจของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.30)

คำสำคัญ: การเรียนรู้, คุณธรรม จริยธรรม, รูปแบบการเรียนรู้, ศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the problems and needs of moral development student ethics 2) study the results of developing learning model according to the 21st century learning, and 3) study the satisfaction of students in Master of Education Program in Curriculum and Instruction towards learning model according to the 21st Century learning. The sample groups were 30 persons, were obtained using the Cluster Random sampling method. The tools used in the research included 1) a manual for using learning styles and a learning management plan 2) the tools used in collecting data were: 2.1) Questionnaire on problems and needs for development of teacher morality and ethics 2.2) Academic achievement test 2.3) Questionnaire on moral and ethical behavior 2.3) Questionnaire on student satisfaction by learning styles according to the 21st Century learning. The statistics used were mean, standard deviation, and t-test statistics (t-test).

The research results found that 1. The problems and needs of moral development student ethics were problems in controlling their own emotions, living together with others, work responsibilities, compliance with code of ethics of teaching profession. There were problem at a high level ($\overline{X}$ = 3.72), and need to the content of morality were at a high level ($\overline{X}$ = 3.82) 2. The results of the development of learning formats consistent with learning in the 21st century found that the learning formats were of the most appropriate quality ($\overline{X}$ = 4.52) and that the sample students had higher academic achievement after studying than before. studied at a statistical significance level of .05 and the sample students had moral and ethical behavior. Overall, it is at a high level ($\overline{X}$ = 3.93). 4. The satisfaction of the sample students by the learning model according to the 21st century learning was overall at a high level ($\overline{X}$ = 4.30).

Keywords: Learning, morals and ethics, learning model, the 21st century

บทนำ

สังคมในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว คนถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากที่สุด ดังนั้น สิ่งแรกที่ควรรีบเร่งคือ พัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้ก้าวทันและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งการเตรียมความพร้อมคนให้มีศักยภาพนั้น ต้องพัฒนาให้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ดังแนวคิด ของ วิจารณ์ พานิช (2554) ที่กล่าวว่า ทักษะในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการเรียนรู้และ นวัตกรรม หรือ 3R และ 4C ซึ่งประกอบด้วย 3 R ได้แก่ Reading (การอ่าน) การเขียน(Writing) และคณิตศาสตร์ (Arithmetic) และ 4 C ได้แก่ Critical Thinking (การคิดวิเคราะห์) Communication (การสื่อสาร) Collaboration (การร่วมมือ) และ Creativity (ความคิดสร้างสรรค์) รวมถึงทักษะชีวิต และอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยีซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2)แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 22 ได้ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนา

ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้ สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ 1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน 2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนจากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่ รู้อย่างต่อเนื่อง 4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงานและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ในสถาบันอุดมศึกษามีนิสิตนักศึกษาเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญยิ่งของสังคมและประเทศชาติ การพัฒนานิสิตนักศึกษาไปสู่เป้าหมายให้ เป็นคนดี มีปัญญา และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขนั้น ย่อมเป็นหน้าที่ทั้งทางตรงและทางอ้อมของสถาบันอุดมศึกษา การพัฒนานิสิตนักศึกษา จึงมิใช่เป็นเพียงการวัดผลที่การเรียนการสอน หรือการจัดประสบการณ์ให้มีความรู้และทักษะในสาขาอาชีพเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมควบคู่ไปด้วย เพื่อให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกไปเป็นคนดี มีความรู้คู่คุณธรรม (สุภัททา ปิณฑะแพทย์ (2557) ซึ่งหากทุกคนในสังคมมีคุณธรรม จริยธรรมแล้วจะทำให้เกิดความสงบสุขและเรียบร้อยตามแนวทางการปกครองบ้านเมืองนั้น ซึ่งในปัจจุบันการปกครองบ้านเมืองยังใช้ระบบของคุณธรรม จริยธรรมเข้ามาใช้ในการกำกับ “สังคมที่ปรารถนา” เป็นสิ่งที่ต้องมาก่อน คือการที่เราต้องสร้างสังคม ที่มีความหวัง สังคมที่เปี่ยมสุข สังคมแห่งความยอมรับและเข้าใจกันและสังคมแห่งคุณธรรมจริยธรรม “สังคมในยุคศตวรรษที่21 ซึ่งเป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างเฉียบพลัน” หรือ “The Age of Disruption” (ศิริพงษ์ ฐานมั่น, 2562) ดังนั้นคนที่จะประกอบอาชีพครูจำเป็นจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมเพราะ “ครู” เป็นผู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศผ่านการจัดการเรียนการสอนและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนคุณภาพ เป็นคนดีมีหากประเทศใดที่มี "ครู" ที่มีคุณภาพมีคุณธรรมจริยธรรม ย่อมเป็นเครื่องการันตีได้ว่าแนวโน้มในการมีประชากรของประเทศมีคุณภาพ เป็นคนดี คนมีปัญญาและสามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ดังนั้นคุณธรรมและจริยธรรมของครูจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ซึ่งเปรียบเสมือนเหมือนหัวใจของการเป็นครูเพราะครูมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้สอนคน สร้างคน และพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้ารวมทั้งมีภาพลักษณ์ที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ทั้งศิษย์และบุคคลทั่วไป ดังนั้นครูจึงต้องมีพันธกิจ ในการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในตนให้เหมาะสมน่านิยมยกย่องเสียก่อนที่จะไปสอนผู้อื่นและสร้างคนดีให้ประเทศชาติต่อไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในมาตรา 6 กำหนดไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และมีความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมที่ใช้ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งครูควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่ลูกศิษย์และสังคม และจัดการเรียนการสอนและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งสอดคล้องกับแนวทางการจัดเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นการสร้างทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้และสร้างแรงจูงใจใฝ่รู้ ให้กับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะที่ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของมนุษย์ในการสื่อความรู้สึก ความคิดสู่บุคคลอื่นได้การจัดการเรียนการสอนของครูสมัยใหม่จึงควรปรับเปลี่ยนจากเดิมที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนอย่างมีคุณธรรมและ จริยธรรม (แสงดาว คงนาวัง และแสงเดือน คงนาวัง, 2565)

นอกจากนี้ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา เทคโนโลยี โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้สร้างสังคมเสมือนจริงบนจอคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ มนุษย์ปัจจุบันจึงกลายเป็นมนุษย์ 3 จอ คือ จอโทรทัศน์จอคอมพิวเตอร์และจอโทรศัพท์มือถือ สิ่งเหล่านี้ทำให้ ความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันน้อยลงและ

ห่างเหินกันมากขึ้น (2) ความใส่ใจในครอบครัว ศาสนา กิจการสาธารณะมีน้อยลงและ การดูแล ตนเองและผู้ใกล้ชิดน้อยลงจึงทำให้คุณภาพชีวิตลดลง ในขณะที่ปรากฏการณ์ของสังคมไทยในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา พบว่าสังคมไทยมีจริยธรรมที่เสื่อมทรามมากขึ้น ทุนมนุษย์มีตวามอ่อนแอ ทุนธรรมชาติเสื่อมโทรม และมีระบบการเมืองที่ใช้เงินตรา เป็นเครื่องตัดสิน ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้มาจากค่านิยมที่ผิดเพี้ยนไป คือ ค่านิยมเกรงใจคนโกงที่ร่ำรวยและมีอำนาจ ค่านิยมอุปถัมภ์คนผิดที่ให้ประโยชน์ตน ค่านิยม ค่านิยมที่ฉาบฉวย และค่านิยมที่เกินงามกล่าวโดยสรุป คนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นพ้องกันว่าแม้ประเทศไทยจะถูกนโยบายประชานิยมที่ขาดความรอบคอบ ประชาชน ลุ่มหลงอยู่ในกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ยังผลให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงทุกหย่อมหญ้า แม้กระทั่งในวงการศึกษาทั้งนักเรียน นักศึกษา และครู เช่น การลอกการบ้านหรือรายงานของเพื่อน การทุจริตการสอบ การออกไปทำธุระส่วนตัวโดยไม่ขออนุญาต การยักยอกทรัพย์สินของสำนักงาน เป็นต้น (เกษม วัฒนชัย, 2557) และความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก ได้แก่การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution)การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบัน รวมทั้งผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21ประกอบกับแรงกดดันจากภายในประเทศจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้การติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางทัศนคติความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัฒน์การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหาหลายประการ นับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีและการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และการขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะของคนไทยส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทาย (จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์, 2661)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้สอนในรายวิชาการพัฒนาครูมืออาชีพ ด้านคุณธรรม จริยธรรมสำหรับครูจึงมีความสนใจที่จะพัฒนานักศึกษาซึ่งจะต้องจบไปเป็นครูในอนาคตให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมและผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านคุณธรรมจริยธรรมครูของนักศึกษาสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

2.2 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนสอนในศตวรรษที่ 21

2.3 ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ระดับการศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนสอนในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ 1) การศึกษาข้อมลูพื้นฐานสภาพปัญหาและความต้องการ 2) การออกแบบและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน 3) การนำไปใช้จริง(การทดลองใช้)และ 4) การประเมินผล

ประชากรได้แก่นักศึกษาหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต หนองบัวลำภู ปีการศึกษา 2565 จำนวน 60 คน 2 ห้องเรียนๆ ละ 30 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random sampling) จำนวน 30 คน

เครื่องมือและการหาคุณภาพที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1. แผนจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา มีค่าความเหมาะสมถูกต้องในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.37-4.49 2. คู่มือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.60-0.80

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยมี 6 ฉบับ ดังนี้ 1) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89 และดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.60-0.80 1)แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.60-1.00 2) แบบประเมินความสอดคล้องเหมาะสมของรูปแบบ คู่มือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.00-4.80 3) แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ฯมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.16-4.80 4) แบบประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.60-1.00 5) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาด้วยรูปแบบการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.60-1.00

สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test

ผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต พบว่า มีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 สภาพปัญหาด้านการควบคุมอารมณ์ตนเองมีระดับปัญหาสูงสุดโดยมีค่าเฉลี่ย 3.79 ด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่นมีระดับปัญหาต่ำสุดโดยมีค่าเฉลี่ยท่ากับ 3.58 ส่วนความต้องการด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 สภาพความต้องการด้านเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้มีระดับความต้องการสูงสุดในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย 3.88 ด้านการวัดประเมินผลมีระดับความต้องการต่ำสุดในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยท่ากับ 3.77

4.2 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยรายละเอียดต่อไปนี้ 1. ด้านความเป็นมาและ ความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน 2. ด้านแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ 3. ด้านการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน 4. ด้านองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนจะประกอบด้วย 1) ความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน 2) แนวคิดพื้นฐาน 3) เนื้อหา 4) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้มี 6 ขั้น คือขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนัก ขั้นที่ 2 การสืบค้นความรู้ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา ขั้นที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นที่ 5 สร้างองค์ความรู้ใหม่ ขั้นที่ 6 นำไปประยุกต์ใช้และ

ประเมินผล และ 5) การนำรูปแบบไปใช้ 6) แนวทางการจัดการเรียนรู้ 7) บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน และ 8) ผลที่เกิดกับผู้เรียนซึ่งมีผลการประเมินรูปแบบดังนี้

4.3 ผลการศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต

ขอเสนอผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินรูปแบบและคู่มือการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

ที่	รูปแบบและคู่มือการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่21เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา	ระดับปัญหาและความต้องการ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านความเป็นมาและ ความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน	4.33	0.37	มาก
2	ด้านแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ	4.13	0.44	มาก
3	ด้านองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน	4.60	0.51	มากที่สุด
4	การนำรูปแบบไปใช้	4.57	0.55	มากที่สุด
5	ผลที่เกิดกับผู้เรียน	4.44	0.55	มาก
รวม		**4.52**	**0.50**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสม ถูกต้องของรูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52) เมื่อพิจารารายด้านพบว่า ด้านที่มีความถูกต้องเหมาะสมมากที่สุดคือด้านการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.57) และด้านที่มีความถูกต้องเหมาะสมน้อยที่สุดคือด้านแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบมีระดับความถูกต้องเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13)

4.4 ผลการนำรูปแบบไปใช้

4.4.1 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเปรียบเทียบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต

ขอเสนอผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนก่อนและหลังเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่21

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p-valuae
ก่อนเรียน	30	30	15.45	0.08	19.02*	0.00
หลังเรียน	30	30	24.97	1.84		

*p >.05

จากตารางที่ 1 พบว่านักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิตที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผลการทดสอบสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ =24.97) สูงกว่าก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ($\overline{X}$ =15.45) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.4.2 พฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่สอดคล้องจรรยาบรรณวิชาชีพครูของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต

ขอเสนอผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่สอดคล้องจรรยาบรรณวิชาชีพครูของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิตเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ที่	พฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่สอดคล้องจรรยาบรรณวิชาชีพครู	ระดับปฏิบัติ		
		$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1	การปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่สอดคล้องจรรยาบรรณวิชาชีพครู	3.85	0.54	มาก
2	การปฏิบัติงานด้วยความมีคุณธรรม จริยธรรม ที่สอดคล้องจรรยาบรรณวิชาชีพครู	3.88	0.64	มาก
3	เจตคติต่อวิชาชีพที่สอดคล้องจรรยาบรรณวิชาชีพครู	4.27	0.63	มาก
รวม		**3.93**	**0.61**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่าผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่สอดคล้องจรรยาบรรณวิชาชีพครูของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิตเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่21รวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 3.93) ด้านเจตคติต่อวิชาชีพที่สอดคล้องจรรยาบรรณวิชาชีพครูมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.27)และด้านการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่สอดคล้องจรรยาบรรณวิชาชีพครูมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.85)

4.4.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต ต่อการจัดการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ขอเสนอผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจนักศึกษาของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต ต่อการจัดการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ที่	ความพึงพอใจของนักศึกษาของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการ	ระดับปฏิบัติ

	เรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ผู้สอน	4.27	0.58	มาก
2	เนื้อหาด้านคุณธรรม จริยธรรม	4.55	0.59	มากที่สุด
3	รูปแบบการจัดกิจกรรม	4.44	0.94	มาก
4	การวัดประเมินผล	3.93	0.60	มาก
5	สื่อและแหล่งเรียนรู้	4.37	0.57	มาก
6	ประโยชน์ที่ได้รับ	4.22	0.66	มาก
รวม		**4.30**	**0.66**	**มาก**

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิตที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.30) ด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุดคือด้านเนื้อหามีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.55)และด้านการวัดประเมินผลมีความพึงพอใจต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.93)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

5.1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยพิชญบัณฑิตที่เรียนในรายวิชาการพัฒนาครูมืออาชีพ ด้านคุณธรรม จริยธรรมสำหรับครูมีองค์ประกอบดังนี้ 1. ด้านความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน 2. ด้านแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ 3. ด้านการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน 4. ด้านองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนจะประกอบด้วย 1) ความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน 2) แนวคิดพื้นฐาน 3) เนื้อหา 4) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้มี 6 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนัก ขั้นที่ 2 การสืบค้นความรู้ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา ขั้นที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นที่ 5 สร้างองค์ความรู้ใหม่ ขั้นที่ 6 นำไปประยุกต์ใช้และประเมินผล และ 5) การนำรูปแบบไปใช้ 6) แนวทางการจัดการเรียนรู้ 7) บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน และ 8) ผลที่เกิดกับผู้เรียนซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.84 หากมองในภาพรวมแล้วรูปแบบการเรียนรู้ฯ มีความเหมาะสมนำไปใช้พัฒนาผู้เรียนได้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาร้อยเรียงเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เช่น การออกแบบขั้นการเรียนรู้ ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญชัย ขัวนา และคณะ (2561) ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่าโดยรวมสภาพ ปัญหาอยู่ที่ระดับปานกลาง ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่ง เสริม ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า โดยรวมความต้องการอยู่ที่ระดับมาก

5.2 ผลการนำรูปแบบไปใช้

ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่าผลการทดสอบหลังเรียนของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และพบว่าผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่สอดคล้อง

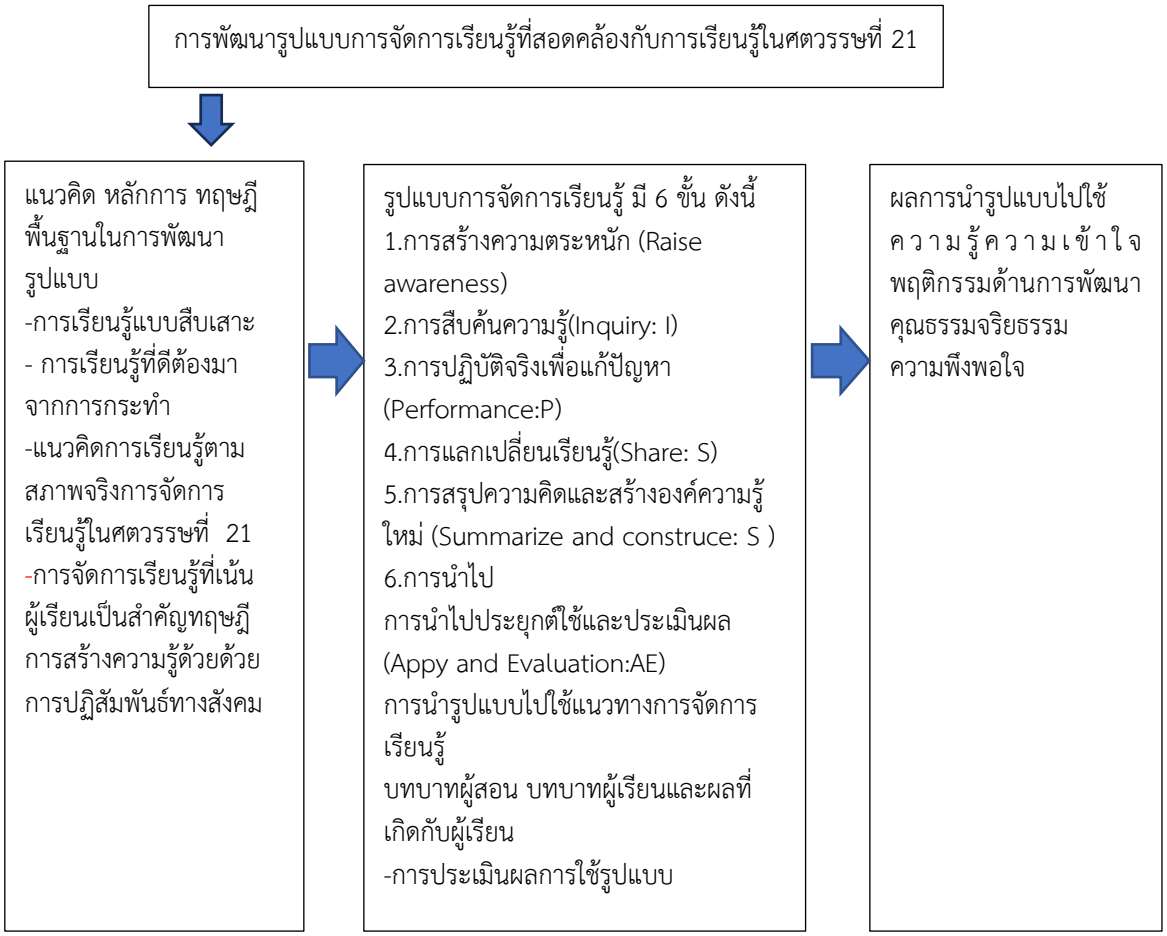
จรรยาบรรณวิชาชีพครูของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิตเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21รวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยผู้สอนกระตุ้นให้คิด ปฏิบัติ จนทำให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ซึ่งสอดคล้องกับ สุปรียา ศิริพัฒนกุลขจร (2555) กล่าวว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทั้งทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรมผ่านการคิด ปฏิบัติ สืบเสาะหาความรู้อย่างหลากหลาย นอกจากนี้ยังเป็นเพราะนักศึกษาได้คิด ปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อสร้างองค์ความรู้หรือแนวปฏิบัติในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา ทั้งในห้องเรียนนอกห้องเรียน และที่ทำงานหรือสถานศึกษาที่นักศึกษาปฏิบัติการสอนอย่างต่อเนื่องมีการประเมินผล ทั้งก่อนระหว่าง และหลังเรียน อย่างเป็นระบบนักศึกษามีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรม บำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนสังคม ได้ปฏิบัติจริงในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อการสอน การใช้เทคโนโลยีในการสอนและการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ตลอดจนการทำโครงการด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการจัดทำคลิปวีดีโอสื่อการสอนประกอบการปฏิบัติหน้าที่ครูเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูที่คุรุสภากำหนด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดใจ เขียนภักดี และคณะ (2565) ได้ศึกษา การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาหลักสูตรและวิทยาการการจัด การเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบเชิงรุกสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบผลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.80 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 69 และหลังการเรียนมีค่าเฉลี่ย 18.60 คะแนน คิดเป็นร้อยละ93 ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ความพึงพอใจของนักศึกษา ที่มีต่อการพัฒนาพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยพิชญบัณฑิตที่เรียนในรายวิชาการพัฒนาครูมืออาชีพ ด้านคุณธรรม จริยธรรมสำหรับครู ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 และ 4.07 ซึ่งมีระดับคุณภาพดีมาก ตามลำดับ อาจเพราะว่านักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการคิด ปฏิบัติกิจกรรม และประเมินผลที่หลากหลาย และแต่ละขั้นตอนมีสื่อและเอกสารประกอบการเรียนรู้ นักศึกษาได้เรียนรู้ ได้คิด ได้ปฏิบัติทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มอย่างมีส่วนร่วม เช่นกิจกรรมสร้างความตระหนัก การตั้งคำถามชวนคิด กระบวนการกลุ่ม ได้สืบค้นข้อมูลด้วยวิธีหลากหลาย จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง จากกิจกรรม focus group กิจกรรมค่ายคุณธรรมและ การแสดงความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วม และ มีกิจกรรมการนิเทศติดตามผลการปฏิบัติกิจกรรมในสถานศึกษาและในชั้นเรียนแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและจากผู้รู้ทั้งในและนอกห้องเรียนทำให้นักศึกษาเรียนรู้ได้ง่ายและเรียนรู้อย่างมีความสุข ไม่เครียด ซึ่งสอดคล้องกับ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2557) ได้กล่าวไว้ว่าการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 หมายถึง การปลูกฝัง “ทักษะ” ที่ จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะในการคิดขั้นสูง ทักษะในการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ควบคู่กับ “เนื้อหา” ในสาระวิชาหลักและความรู้ อื่นที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ผ่านหลักสูตรที่มีลักษณะกระชับ (Lean Curriculum) ช่างคิด (Thinking Curriculum) และบูรณาการ (Interdisciplinary Curriculum) เพื่อสร้างผู้เรียนที่มี “คุณลักษณะ” อันพึงปรารถนาของโลก ศตวรรษที่ 21 ได้ นั่นคือ รู้จักคิด รักการเรียนรู้ มีสำนึกพลเมือง มีความกล้าหาญทางจริยธรรม ความสามารถในการแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิผลตลอดชีวิต นอกจากนี้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ยังต้องมีการผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับเนื้อหาและ วิธีการสอน โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุนทฤษฎีการเรียนรู้แบบใหม่

ในการพัฒนาเนื้อหาและทักษะแบบใหม่อีกด้วย นอกจากนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการสอนฯได้ออกแบบขึ้นโดยคำนึงถึงสภาพปัญหาความต้องการของผู้เรียนเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองต้องการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดใจ เขียนภักดี และคณะ (2565) ได้ศึกษา การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาหลักสูตรและวิทยาการการจัด การเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบเชิงรุกสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบเชิงรุก อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้องค์ความรู้ที่ได้ คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิตซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้คิดและปฏิบัติ รูปแบบมีองค์ประกอบดังนี้ 1. ด้านความเป็นมาและ ความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน 2. ด้านแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ 3. ด้านการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน 4. ด้านองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนจะประกอบด้วย 1) ความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน 2) แนวคิดพื้นฐาน 3) เนื้อหา 4) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้มี 6 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนัก ขั้นที่ 2 การสืบค้นความรู้ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา ขั้นที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นที่ 5 สร้างองค์ความรู้ใหม่ ขั้นที่ 6 นำไปประยุกต์ใช้และประเมินผล และ 5) การนำรูปแบบไปใช้ 6) แนวทางการจัดการเรียนรู้ 7) บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน และ 8) ผลที่เกิดกับผู้เรียนมี ดังแผนภาพ

สรุป

ปัญหาและความต้องการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมครูของนักศึกษาฯ พบว่า ปัญหาการควบคุมอารมณ์ตนเอง การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ความรับผิดชอบในการทำงาน การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีปัญหาในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.72) และมีความต้องการเรียนรู้เนื้อหาสาระด้านคุณธรรม จริยธรรมครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.82), ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า รูปแบบการเรียนรู้มีคุณภาพเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52) และนักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนที่ระดับความมีนัยสำคัญทาสถิติ .05 และนักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.93), ความพึงพอใจของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.30)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะนำผลการวิจัยไปใช้ มีดังนี้

1.1 การนำรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ ควรปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองเช่นหากอยู่ในสถานการณ์โควิด 19 และมีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ควรศึกษาข้อจำกัดด้านอุปกรณ์และสถานที่ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม

1.2 ผู้สอนควรพัฒนาสื่อออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนองานสำหรับนักศึกษา และจัดให้ศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม กิจกรรมฝึกสมาธิเจริญสติ และมีการติดตามและประเมินผล ให้คำปรึกษาแนะนำอย่างเป็นระบบและเป็นกัลยาณมิตร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา ในรายวิชาอื่นอย่างจริงจังเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่แตกต่างและหลากหลาย

2.2 สาขาวิชาต่างๆ คณะอื่นๆในมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรนำรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา อย่างจริงจัง

2.3 ควรมีการวิจัยพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ร่วมกับสื่อนวัตกรรมอื่นและศึกษาผลของทีพัฒนาขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เกษม วัฒนชัย. (2557). โรงเรียนคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิยุวสถิรคุณ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่ง สินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

ขวัญชัย ขัวนา และคณะ (2561) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 37(2), 77-96.

จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์. (2661). รายงาน สกว.: ความท้าทายของศตวรรษที่ 21 กับการเรียนรู้ยุคใหม่. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2566 จาก https://knowledgefarm.tsri.or.th/new-educational-system/

วิจารณ์ พานิช. (2554). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ตถาตา พลับลิเคชั่น จำกัด.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2557). ข้อเสนอโครงการประเมินผลการดำเนินงานของสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องคการมหาชน) รอบ 3 ปี (พ.ศ. 2555-2557) และโครงการศึกษาและประเมินเพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานของ สวก. ในทศวรรษหน้า. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.

สุปรียา ศิริพัฒนกุลขจร. (2555). การเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 (The 21st Century Learning). The NAS Magazine มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี. 2(1), 18-20.

สุภัททา ปิณฑะแพทย์. (2557). หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพทางการศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 13 มีนาคม 2557 จาก http://www.supatta.haysamy.com/moral_ethics.html

แสงดาว คงนาวัง และแสงเดือน คงนาวัง. (2565). การพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบพาคิดพาทำที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารพุทธิปรัชญาภิวัฒน์, 6(2), 316-328.

ศิริพงษ์ ฐานมั่น. (2562). การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับองค์การแห่งยุคเศรษฐกิจดิจิทัล. Valaya Alongkorn Review (Humanities and Science), 9(1), 146-163.

สุดใจ เขียนภักดี และคณะ. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาหลักสูตรและวิทยาการการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบเชิงรุกสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 8(2), 271-284.

บูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดร้อยเอ็ด

The Integration of Sappurisadhamma Principle (Virtues of a Gentleman) in the Administration of Local Government Organization Leaders in Roi Et Province

ธนบรรณ น้ำกระจาย
Thanaban Namkrajai
อุทัย กมลศิลป์
Uthai Kamolsilp
สงวน หล้าโพนทัน
Sanguan Lapontan
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University Roi-Et Campus
Email: thanabun2000.@gmail.com

Received: 4 February 2024; Revised: 16 February 2024; Accepted: 22 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง บูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำ 3) เพื่อบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 4) เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาความสอดคล้องจากการวิจัยเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้เป็นเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดทฤษฎีการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา การปฏิบัติงานของผู้นำ มีปัญหาด้านโครงสร้างองค์กร บุคคล งบประมาณ และทรัพยากรต่าง ๆ 2. หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ (1) ธัมมัญญุตา รู้หลักการ (2) อัตถัญญุตา รู้จุดหมาย (3) อัตตัญญุตา รู้ตน (4) มัตตัญญุตา รู้ประมาณ (5) กาลัญญุตา รู้กาล (6) ปริสัญญุตา รู้ชุมชน และ (7) ปุคคลัญญุตา รู้บุคคล 3. บูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนงาน 2) ด้านการจัดบุคลากร 3) ด้านการประสานงาน 4) ด้านการรายงานผลงาน และ 5) ด้านการงบประมาณ 4. องค์ความรู้ใหม่ สรุปได้ ดังนี้ “SMT AEW MODEL”

กล่าวคือ S = Sappurisa Dhamma หมายถึง หลักธรรมพุทธศาสนา M = Management of local government organization leaders หมายถึง การบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ T = Transparent, verifiable, efficient and effective หมายถึง การบริหารงานมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพประสิทธิผล

คำสำคัญ: บูรณาการ, หลักสัปปุริสธรรม, การบริหารงาน, ผู้นำองค์กร

Abstract

The objectives of research article on the integration of Sappurisa-Dhamma principle in the administration of local administrative organization leaders 1) to study the concepts and theories of local administrative organizations administration 2) to study the Sappurisa-Dhamma principle in the administration of local government organization leaders in Roi Et Province 3) to integrate the Sappurisa-Dhamma principles in the administration of local government organization leaders in Roi Et Province and 4) to present knowledge on the integration of Sappurisadhamma principles in the administration of local government organization leaders in Roi Et Province. The research instrument was an interview form. The target group 20 persons. By meant of specific selection. Data were collected from in-depth interviews. Data were analyzed by considering consistency from document research and in-depth interviews. The statistics used were descriptive and analytical.

The research results found that

1. Concepts and theories of Local government organization administration. The Sub-district Council and Sub-district Administrative Organization Act, B.E. 2537, came into effect from the date of its publication in the Royal Gazette. Leader performance were problems with organizational structure, personnel, budget, and various resources. 2.Sappurisa-Dhamma principle in the administration of local government organization leaders in Roi Et Province. Leaders of local government organization leaders use the Sappurisa-Dhamma principle: (1) Dhammannuta, the knowing of causes (2) Atthannuta, the knowing of the results or goal (3) Attannuta, the knowing of one's own self, (4) Mattannuta, the knowing of moderation, (5) Kalannuta, the knowing of time management, (6) Parisannuta, the knowing of the populated communities , and (7) Puggalannuta, the knowing of an individual. 3.Integrate the Principle of Sappurisa-Dhamma in the management of leaders which consist of 5 areas: 1) Planning, 2) Personnel management, 3) Coordination, 4) Reporting of work, and 5) Budgeting. 4. Gained new knowledge which could be summarized as follows: "SMT AEW MODEL", that was, S =

Sappurisa-Dhamma : Buddhist principles, M = Management of local government organization leaders: Management of local government organization leaders, and T = Transparent, verifiable, efficient and effective: Management was transparent, verifiable, efficient and effective.

Keywords: Integration, Sappurisadhamma Principle, Administration, Organization Leaders

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่มีวิวัฒนาการมาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะ จัดให้มีการปกครองท้องถิ่นในรูปองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นในอนาคตดังปรากฏจากพระราชทานสัมภาษณ์แก่ ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ The New York Time ฉบับวันที่ 28 เมษายน 2474 ตอนหนึ่งว่า (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2552) ข้าพเจ้าเห็นว่าสิทธิการเลือกตั้งของประชาชนควรจะเริ่มต้นที่การปกครองท้องที่ในรูปองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าพเจ้าเชื่อว่าประชาชนควรจะมีสิทธิมีเสียงในกิจการของท้องถิ่น เรากำลังพยายามให้ การศึกษาเรื่องนี้แก่เขา ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการผิดพลาดถ้าเราจะมีการปกครองระบอบรัฐสภาก่อนที่ประชาชนจะมีโอกาสเรียนรู้และมีประสบการณ์อย่างดีเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งในกิจการปกครองท้องถิ่น”

ในพ.ศ. 2473 กระทรวงมหาดไทยได้ทูลเกล้าถวายแผนการโครงการพร้อมด้วยร่าง กฎหมายที่ทำสำเร็จเพื่อทรงมีพระราชวินิจฉัย พระองค์ได้นำแผนโครงการและร่างกฎหมายดังกล่าว เข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมเสนาบดีซึ่งก็มีมติไม่เห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่าแม้ระบบใหม่จะเป็นของ ดีแต่เมื่อพระราชทานไปยังราษฎรที่ยังไม่เข้าใจในระบบดังกล่าว ผลดีก็จะไม่เกิดขึ้นกลับกลายเป็นเรื่องยุ่งยากควรที่จะให้การศึกษาแก่ผู้รับให้เกิดความรู้ความเข้าใจเสียก่อนอย่างไรก็ตามใน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น ระบอบประชาธิปไตยและหลังจากนี้เพียง 1 ปี ก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2476 ขึ้นมาจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบแรกในระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตยของประเทศไทยกฎหมายนี้ได้ใช้มาจนถึง พ.ศ. 2495 จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2496 ขึ้นมาใหม่ใช้แทนกฎหมายเดิมและมีการปรับปรุงแก้ไขเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2552)

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานและมีการแบ่งอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่อย่างชัดเจน มีหมู่บ้านอยู่ในอำนาจการปกครอง ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำสวน สภาพปัญหาของพื้นที่ถือได้ว่ามีความสำคัญเพราะเป็นผลสะท้อนความต้องการของประชาชนที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งปัญหาของพื้นที่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เช่น ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหา สาธารณสุขและการอนามัย ปัญหาขาดความรู้เพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิต และปัญหาน้ำอุปโภค บริโภค เป็นต้น ส่วนอุปสรรคในการบริหารงาน เช่น การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นยังไม่ตอบสนอง ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงและทั่วถึง อีกทั้งความเข้าใจในกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของสภา

ท้องถิ่นผู้บริหารท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกันทำให้เกิดอุปสรรคใน การปฏิบัติงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความพร้อม จึงทำให้ศักยภาพที่จะดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ได้ไม่เต็มรูปแบบ เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านบุคลากรและงบประมาณ บุคลากรยังขาดทักษะและความ ชำนาญ เพราะบุคลากรแต่ละคนรับผิดชอบงานหลายด้าน ข้อตกลงของการทำงานไม่ชัดเจน ทำให้การทำงานเป็นทีมไม่ราบรื่นและข้อมูลที่มีอยู่ยังไม่สามารถนำมาบูรณาการใช้ได้อย่างเต็มที่ (สำนักปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2565)

จากปัญหาของพื้นที่และอุปสรรคในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด จึงต้องมีศักยภาพพร้อมทุกด้านสำหรับการก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมั่นใจและสอดรับกับการเปลี่ยนแปลงทุกด้านที่จะเกิดขึ้น โดยในอนาคตจะบริหารงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาและการ บริหารที่เน้นการพัฒนาแบบยั่งยืนตามที่กำหนดไว้อย่างจริงจังและต่อเนื่องตามเจตนารมณ์ของหลักการปกครองตนเองส่วนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2565) การบริหารจัดการในองค์การจึงก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ ที่เรียกว่ารูปแบบการบริหารจัดการยุคศตวรรษที่ 21 คือ การบริหารจัดการที่ปรับตัวเองได้ ตลอดเวลาและเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการบริหารจึงต้องมีการกระจายอำนาจ และมีระบบการติดตามผลและตรวจสอบได้ รูปแบบของการบริหารในยุคใหม่จึงต้องการผู้บริหารที่มี ความสามารถในการบริหารจัดการ มีความมุ่งมั่นสามารถตัดสินใจได้ทุกสถานการณ์ มีอุดมการณ์ที่ เข้มแข็ง มีทิศทางการทำงานที่ชัดเจนสามารถทำงานได้เบ็ดเสร็จ รวดเร็ว อย่างกลมกลืน ที่เรียกว่าการบริหารเชิงบูรณาการแบบมีทิศทางอย่างเบ็ดเสร็จ (พระครูภาวนาโสภิต วิ, (บุญญรัตน์ เมืองวงศ์), 2556) การใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการก็ถือว่าเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาและช่วยเสริมสร้างแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืนได้ ซึ่งในทาง พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักธรรมที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการของผู้บริหารไว้หลายประการ โดยเฉพาะ หลักสัปปุริสธรรม ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในธัมมัญญูสูตร ประกอบด้วย หลักธรรม 7 ข้อ คือ 1) ธัมมัญญุตา (เป็นผู้รู้จักเหตุ) 2) อัตถัญญุตา (เป็นผู้รู้จักผล) 3) อัตตัญญุตา (เป็นผู้รู้จักตน) 4) มัตตัญญุตา (เป็นผู้รู้จักประมาณ) 5) กาลัญญุตา (เป็นผู้รู้จักกาล) 6) ปริสัญญุตา (เป็นผู้รู้จักบริษัท) 7) บุคคลัญญุตา (เป็นผู้รู้จักบุคคล) (พระไตรปิฎก เล่มที่ 1 พระวินัยปิฎก เล่มที่ 1 มหาวิภังค์ ภาค 1)

ผู้วิจัยเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหินลาด อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานจึงมีความสนใจที่จะศึกษา บูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำไปส่งเสริมพัฒนาแนวทางในการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นองค์กรส่วนท้องถิ่นที่ประสานงานสนับสนุนการดำเนินงานและสนองนโยบายของภาครัฐให้บรรลุเป้าหมาย มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

4. เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก (Review Literature) และผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งกระบวนการและขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้คือ

1. การศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังต่อไปนี้

1) รวบรวมและศึกษา เอกสาร ตำรา งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

2) สำรวจข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ คือ คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ตำรา หนังสือ ที่เกี่ยวข้องกับบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

3) นำข้อมูลที่ได้มาจัดประเภท วิเคราะห์ อธิบายความ ตีความ แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

4) ขอคำแนะนำ ปรึกษา ความเห็นจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

2. ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้มีหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อติดต่อขออนุญาตสัมภาษณ์และไปสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่ท่านเหล่านั้นสะดวก ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกเทปการให้สัมภาษณ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำบทสัมภาษณ์มาถอดเทป และวิเคราะห์ข้อมูล

3. นำเสนอบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด จากการวิจัย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา โดยผ่านข้อมูลคุณภาพแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย

สำหรับการวิจัยเรื่อง บูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

1. แนวคิดทฤษฎีการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.1 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยให้ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 บรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วตามพระราชบัญญัตินี้ และให้กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศที่มีผลเป็นการทั่วไป เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

1.2 โครงสร้างรวมและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วน ตำบล พ.ศ. 2537 และ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2562) เพื่อเป็นไปด้วยการปฏิบัติหน้าที่และการบริหารบ้านเมืองไปสู่ความเป็นระเบียบและเรียบร้อยตามกฎหมาย ที่ได้กำหนดเอาไว้และตามพระราชบัญญัติ

1.3 การปฏิบัติงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ปัญหาด้านโครงสร้างองค์กร บุคคล งบประมาณ และทรัพยากรต่างๆ ไม่เป็นการจัดสรรตามสมควรหน่วยงานบางครั้งก็พอที่จะดำเนินงานได้ แต่บางครั้งไม่เพียงพอในการจัดสรรหรือบริหารงานให้เกิดประโยชน์ได้ ปัญหาด้านบุคลากร ไม่เพียงพอ ขาดกำลังคน ปัญหาด้านเทคโนโลยี ขาดเครื่องมือที่ทันสมัย ขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยี และปัญหาด้านเกี่ยวข้องกับประชาชน ประชาชนไม่มีบทบาทในการมีส่วนร่วมขององค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น

2. หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

2.1 ผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ (1) ธัมมัญญุตา รู้หลักการ (2) อัตถัญญุตา รู้จุดหมาย (3) อัตตัญญุตา รู้ตน (4) มัตตัญญุตา รู้ประมาณ (5) กาลัญญุตา รู้กาล (6) ปริสัญญุตา รู้ชุมชน และ (7) ปุคคลัญญุตา รู้บุคคล

2.2 หลักการปฏิบัติงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการปฏิบัติงานตามภารกิจหลักเพื่อให้พนักงาน พนักงานจ้างตามภารกิจ พนักงานจ้างทั่วไป รวมไปถึงพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่รับผิดชอบปฏิบัติงานในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หนังสือสั่งการ มติ หลักเกณฑ์ คำสั่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละส่วนราชการและวิธีการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนงานนั้น

2.3 หลักสัปปุริสธรรมในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการในแต่ละหมวดหมู่ เพื่อเป็นการประยุกต์การปฏิบัติงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหลักสำคัญของการปกครองท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผนงาน 2) ด้านการจัดบุคลากร 3) ด้านการประสานงาน 4) ด้านการรายงานผลงาน และ 5) ด้านการงบประมาณ

3. บูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

3.1 ด้านการวางแผนงาน การบริหารงานของผู้นำองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้วางแผนงานตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ จะต้องรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้การงบประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และเป็นผู้รู้จักบุคคล เพื่อการวางแผนงานในองค์กรปครองส่วนท้องถิ่น ได้มีขั้นตอนปฏิบัติงานไปตามลำดับวิเคราะห์ทั้ง

ตนเอง บุคคลอื่น การงบประมาณ ชุมชน ความมีเหตุผลต่าง ๆ เพื่อนำพาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปสู่ความเจริญและยั่งยืนสืบไป

3.2 ด้านการจัดบุคลากร การบริหารงานของผู้นำองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องรู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการร่วมไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสม และได้ผล ตลอดจนสามารถบริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ รู้ว่าจะใช้วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำ ติชมหรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไร โดยเฉพาะในการใช้คน ซึ่งต้องรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัดอัธยาศัยความสามารถอย่างไรเพื่อใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

3.3 ด้านการประสานงาน การบริหารงานของผู้นำองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องมีความเอื้ออาทรต่อบุคลากรในองค์กรในการประสานงาน ส่งเสริมการพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรให้เจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน มีทักษะสามารถวิเคราะห์และบริหารบุคคลให้สอดคล้องกับงานได้อย่างเหมาะสม ยอมรับและเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้บริหารปฏิบัติตนต่อบุคลากรในองค์กรและบุคคลอื่น ๆ ด้วยดี

3.4 ด้านการรายงานผล การบริหารงานของผู้นำองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องรู้เหตุรู้ผล รู้จักบริหารเวลา จะสามารถกำหนด จัดการกิจกรรมหรืองานที่ทำได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รู้จักบุคคล รู้จักชุมชน รู้จักสังเกต

3.5 ด้านการงบประมาณ การบริหารงานของผู้นำองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องรู้จักสร้างความตระหนัก รู้จักวิเคราะห์ เกี่ยวกับรายได้หรือรายรับ งบประมาณ รู้จักผล พิจารณาปัญหา รู้จักตน รู้จักงบประมาณ รู้จักกาล รู้จักทำทุกสิ่งทุกอย่างหรือดำเนินงานให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม

4. องค์ความรู้จากการวิจัย เรื่อง บูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

4.1 ด้านการวางแผนงาน สามารถสรุปได้ว่า ผู้นำองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องมีการวางแผนงานตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ จะต้องรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้การงบประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และเป็นผู้รู้จักบุคคล เพื่อการวางแผนงานในองค์กรปครองส่วนท้องถิ่น ได้มีขั้นตอนปฏิบัติงานไปตามลำดับวิเคราะห์ทั้งตนเอง บุคคลอื่น การงบประมาณ ชุมชน ความมีเหตุผลต่าง ๆ เพื่อนำพาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปสู่ความเจริญและยั่งยืนสืบไป

4.2 ด้านการจัดบุคลากร ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องรู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการร่วมไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสม และได้ผล ตลอดจนสามารถบริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ รู้ว่าจะใช้วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำ ติชมหรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไร โดยเฉพาะในการใช้คน ซึ่งต้องรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัดอัธยาศัยความสามารถอย่างไรเพื่อใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

4.3 ด้านการประสานงาน ผู้นำมีความเอื้ออาทรต่อบุคลากรในองค์กรในการประสานงาน ส่งเสริมการพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรให้เจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน มีทักษะสามารถวิเคราะห์และบริหารบุคคลให้สอดคล้องกับงานได้อย่างเหมาะสม ยอมรับและเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้บริหารปฏิบัติตนต่อบุคลากรในองค์กรและบุคคลอื่น ๆ ด้วยดี นอกจากนี้ผู้นำยังต้องมีความสามารถในการสร้างความเข้าใจระหว่าง

ชุมชน ครู ผู้ปกครอง และพระสงฆ์ได้เป็นอย่างดี มีความสามารถในการกระตุ้นบุคลากรให้เกิดการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากร

4.4 ด้านการรายงานผล ผู้นำในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเจ้าใจบริบทของการรู้เหตุ รู้ผล รู้จักบริหารเวลา จะสามารถกำหนด จัดการกิจกรรมหรืองานที่ทำได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รู้จักบุคคล รู้จักชุมชน รู้จักสังเกตุขณะเดียวกันก็พิจารณาเข้าใจถึงระเบียบประเพณี และวัฒนธรรมของกลุ่มหรือชุมชนที่จะต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วยมีความเข้าใจและสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนและทีมร่วมงานได้ คือ มีความรู้และเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลว่ามีความสามารถในด้านต่าง ๆ อย่างไร การมอบหมายงานหรือการให้ความช่วยเหลือก็จะถูกต้องเหมาะสมตรงตามความต้องการของผู้รับและผู้ให้

4.5 ด้านการงบประมาณ ผู้นำจะต้องรู้จักเหตุช่วยสร้างความตระหนักให้ รู้จักวิเคราะห์สาเหตุของสถานการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับรายได้หรือรายรับ งบประมาณ รู้จักผล เมื่อมีเหตุก็ย่อมมีผล เมื่อมีปัญหาอันใดเกิดขึ้นเราจะต้องใช้หลักเหตุผลมาพิจารณาปัญหาเหล่านั้น รู้จักตน รู้จักงบประมาณ รู้จักกาล ผู้นำจะต้องรู้จักประมาณช่วยสร้างความตระหนักให้ รู้จักทำทุกสิ่งทุกอย่างหรือดำเนินงานให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม และรู้จักบุคคลช่วยสร้างความตระหนักให้ รู้จักประเภทบุคคลแต่ละคนว่าฉลาดหรือโง่ เป็นคนพาลหรือเป็นบัณฑิต มีความสามารถหรือไม่ มีคุณธรรมหรือไม่ แล้วเลือกคบหาให้เป็นคุณประโยชน์ เลือกใช้ให้เหมาะสมกับกิจการ หรือเพื่อที่จะปฏิบัติกับเขาได้อย่างเหมาะสมและที่สำคัญก็คือจะสนทนากับเขาอย่างรู้เรื่องและราบรื่น เกิดการประสานงานที่ดีในทุกมิติ

อภิปรายผล

1. แนวคิดทฤษฎีการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยให้ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 บรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วตามพระราชบัญญัตินี้ และให้กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศที่มีผลเป็นการทั่วไป เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นส่วนราชการที่จัดตั้งขึ้นใหม่ในสังกัดกระทรวงมหาดไทยที่มีบทบาทภารกิจสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการพัฒนาและให้คำปรึกษา แนะนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การบริหารงานบุคคล การเงินการคลัง และการบริหารจัดการ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า อำนาจหน้าที่และโครงสร้างส่วนราชการ ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นไปตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย และผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นบุคคลที่จะต้องบริหารจัดการใส่วนต่าง ๆ ขององค์กร เช่น การวางแผนงาน การดำเนินงาน เป็นต้น ดังนั้นผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีภาวะที่จะเป็นผู้นำตามอำนาจและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไว้ ปัจจัยที่สำคัญในการบริหารงานต่างๆ ให้บรรลุถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้นั้นก็คือผู้นำ ถ้าผู้นำมีความสามารถ ในการเป็นผู้นำ เช่น มีความรู้ มีคุณธรรม มีความสามารถรอบด้านหรือ มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้ว ย่อมทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้ที่ทำหน้าที่ ผู้นำนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องศึกษา

ทักษะต่าง ๆ ในการเป็นผู้นำ การที่จะเป็นผู้นำที่ดีได้นั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย และไม่ใช่เรื่องยาก หากผู้นำ มีคุณธรรม มีความสามารถ มีทักษะ และประสบการณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสามารถ อานนฺโท (เนตรแสง) (2548) ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม” ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำโดยทั่วไปและภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ ดังนี้ คือ 1) ผู้นำที่ เป็นจุดศูนย์รวม หรือ สร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ร่วมงาน 2) ผู้นำที่รู้จักเหตุ หรือหลักการ วิธีการดำเนินงาน 3) ผู้นำที่รู้ผล หรือจุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน 4) ผู้นำที่รู้จักตน ประเมินตนเองในกรณีต่าง ๆ 5) ผู้นำที่รู้จักประมาณความพอดีในกรณีการต่าง ๆ 6) ผู้นำที่รู้จักกาลเวลาที่เหมาะสมในการ ดำเนินงาน 7) ผู้นำที่รู้จักระเบียบ กฎเกณฑ์ โครงสร้างของสังคม และ 8) ผู้นำที่รู้จักประเภทของบุคคลในสังคมว่า เป็นคนพาล หรือบัณฑิต น่าคบหรือไม่ เมื่อผู้นำได้นำหลักธรรมเหล่านี้ ไปปรับใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับหน้าที่แล้ว ความสงบสุขต่าง ๆ ย่อมจะเกิดขึ้นแก่สังคมได้

2. หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลักสัปปุริสธรรม 7 คือ ธรรม 7 ประการของสัตบุรุษที่ทำคนให้เป็นสัตบุรุษ คือความเป็นคนดีที่สมบูรณ์ เป็นธรรมที่เหมาะสมต่อการเป็นผู้นำ โดยเฉพาะผู้ที่เป็นหัวหน้าคนหรือผู้นำที่จะต้องเป็นผู้รู้จักเหตุผล รู้จักตัวเองและผู้อื่น รู้จักกาลเทศะโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการรู้จักนิสัยความต้องการ ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อจะได้เลือกใช้คนให้ถูกกับงานหรือใช้คนให้เหมาะสมกับงาน และสัปปุริสธรรมยังเป็นแนวทางแห่งความสำเร็จที่ผู้ปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่องแล้วทำให้คนเป็นคนดีอย่างสมบูรณ์ เหมาะต่อผู้นาหรือหัวหน้าที่จะต้องรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน ต้องรู้จักบุคคลรู้จักวิเคราะห์สาเหตุของสถานการณ์และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผลต่อตนเองและส่วนรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัมพร วงศ์โสภา (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาหลักสัปปุริสธรรมในพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำจะต้องมีลักษณะทางกายภาพดีมีบุคลิกภาพที่ดี มีรูปทรงสมส่วนและเป็นผู้ฉลาดในหลักการ มีความรู้ในหลักคาสอนทางพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมถือเป็นการสร้างเสริมภาวะผู้นาที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารจัดการตามบทบาทและหน้าที่ ภาวะผู้นำตามหลักหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อประโยชน์สุขแห่งหมู่คณะ องค์กรสังคมอย่างมั่นคง ผู้นำจึงมีความสำคัญดุจเข็มทิศคอยกำหนดทิศทางของคนเดินทาง เป็นเสาเข็มที่มีความจำเป็นต่อโครงสร้างของบ้าน ดังนั้น ผู้นำที่มีคุณสมบัติพร้อมด้วยการประยุกต์หลักสัปปุริสธรรม 7 ในพระพุทธศาสนา เป็นผู้นำที่สมบูรณ์แบบ ทั้งในด้านคุณภาพทางจิตใจ และคุณภาพด้านความสามารถ เว้นจากประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ปวงชนหรือหมู่คณะ รวมทั้งสังคม และประชาคมโลกเป็นหลัก

3. การบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการนำหลักสัปปุริสธรรมเข้ามาปฏิบัติของผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปฏิบัติไปตามขั้นตอน หรือตามหมวดหัวข้อหลักธรรมต่าง ๆ เมื่อปฏิบัติอย่างจริงจังแล้วก็จะนำไปสู่ความสำเร็จทั้งผู้นำหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะมีความเจริญก้าวหน้า ไปสู่ความรักสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะได้ถือว่าได้มีการพัฒนาตามหลักธรรมในพุทธศาสนา พร้อมทั้งมีการพัฒนาถึงสภาพจิตใจของผู้ปฏิบัติงานหรือบุคลากรในองค์กร ส่งผลไปถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูโกสุมสมณวัตร (สังวาลย์ กุสุโม/เมาตะยา) (2560) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักสัปปุริสธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติ

หน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์” ผลการศึกษาพบว่า สัปปุริสธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่เกี่ยวกับการปกครองนั้นผู้นำจะต้องมีหลักธรรม ในการปฏิบัติงาน 7 ประการ คือ (1) ความรู้จักเหตุ ช่วยให้รู้จักวิเคราะห์หาสาเหตุของสถานการณ์ตามเป็นจริง (2) ความรู้จักผล ช่วยให้ทราบผลที่จะตามมาในแต่ละเรื่อง (3) ความรู้จักตนประพฤติตนให้เหมาะสมแก่สถานะ (4) ความรู้จักประมาณ ช่วยให้รู้จักทาทุกสิ่งทุกอย่างให้อยู่ในความพอดี (5) ความรู้จักกาล ช่วยให้รู้จักเวลาที่เหมาะสมในการประสานทากิจกรรมต่าง ๆ (6) ความรู้จักชุมชน ช่วยให้รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกกับกาลเทศะทั้งกับบุคคลและสถานที่ และ (7) ความรู้จักบุคคลช่วยให้ปฏิบัติกับบุคคลนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม เกิดการประสานงานที่ดีในทุกด้าน

4. องค์ความรู้จากการวิจัย เรื่อง บูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการวางแผนงาน สามารถสรุปได้ว่า ผู้นำองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการวางแผนงานตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ จะต้องรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้การงบประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และเป็นผู้รู้จักบุคคล เพื่อการวางแผนงานในองค์กรปครองส่วนท้องถิ่น ได้มีขั้นตอนปฏิบัติงานไปตามลำดับวิเคราะห์ทั้งตนเอง บุคคลอื่น การงบประมาณ ชุมชน ความมีเหตุผลต่าง ๆ เพื่อนำพาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปสู่ความเจริญและยั่งยืนสืบไป ด้านการจัดบุคลากร ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องรู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการร่วมไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสม และได้ผล ตลอดจนสามารถบริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ รู้ว่าจะใช้วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำ ติชมหรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไร โดยเฉพาะในการใช้คน ซึ่งต้องรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัดอัธยาศัยความสามารถอย่างไรเพื่อใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ด้านการประสานงาน ผู้นำมีความเอื้ออาทรต่อบุคลากรในองค์กรในการประสานงาน ส่งเสริมการพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรให้เจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน มีทักษะสามารถวิเคราะห์และบริหารบุคคลให้สอดคล้องกับงานได้อย่างเหมาะสม ยอมรับและเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้บริหารปฏิบัติตนต่อบุคลากรในองค์กรและบุคคลอื่นๆ ด้วยดี นอกจากนี้ผู้นำยังต้องมีความสามารถในการสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชน ครู ผู้ปกครอง และพระสงฆ์ได้เป็นอย่างดี มีความสามารถในการกระตุ้นบุคลากรให้เกิดการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างขวัญและกาลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากร ด้านการรายงานผล ผู้นำในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเจ้าใจบริบทของการรู้เหตุ รู้ผล รู้จักบริหารเวลา จะสามารถกำหนด จัดการกิจกรรมหรืองานที่ทำได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รู้จักบุคคล รู้จักชุมชน รู้จักสังเกตุขณะเดียวกันก็พิจารณาเข้าใจถึงระเบียบประเพณี และวัฒนธรรมของกลุ่มหรือชุมชนที่จะต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วยมีความเข้าใจและสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนและทีมร่วมงานได้ คือ มีความรู้และเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลว่ามีความสามารถในด้านต่าง ๆ อย่างไร การมอบหมายงานหรือการให้ความช่วยเหลือก็จะถูกต้องเหมาะสม ตรงตามความต้องการของผู้รับและผู้ให้ ด้านการงบประมาณ ผู้นำจะต้องรู้จักเหตุช่วยสร้างความตระหนักให้ รู้จักวิเคราะห์สาเหตุของสถานการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับรายได้หรือรายรับ งบประมาณรู้จักผล เมื่อมีเหตุก็ย่อมมีผล เมื่อมีปัญหาอันใดเกิดขึ้นเราจะต้องใช้หลักเหตุผลมาพิจารณาปัญหาเหล่านั้น รู้จักตนรู้จักงบประมาณ รู้จักกาล ผู้นำจะต้องรู้จักประมาณช่วยสร้างความตระหนักให้ รู้จักทำทุกสิ่งทุกอย่างหรือดำเนินงานให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม และรู้จักบุคคลช่วยสร้างความตระหนักให้ รู้จักประเภทบุคคลแต่ละคนว่าฉลาดหรือโง่ เป็นคนพาลหรือเป็นบัณฑิต มีความสามารถหรือไม่ มีคุณธรรมหรือไม่ แล้วเลือกคบหาให้เป็น

คุณประโยชน์ เลือกใช้ให้เหมาะสมกับกิจการ หรือเพื่อที่จะปฏิบัติกับเขาได้อย่างเหมาะสมและที่สำคัญก็คือจะสนทนากับเขาอย่างรู้เรื่องและราบรื่น เกิดการประสานงานที่ดีในทุกมิติ สอดคล้องกับแนวคิดของ พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึง การปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ไม่ว่าเป็นอาชีพการงานประเภทใด สรุปได้ว่า หน้าที่หรืออาชีพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการที่จะเข้าถึงธรรม การที่จะรู้จักโลกหรือ สิ่งทั้งหลายทั้งปวงดี ว่าอะไรเป็นอะไร จะต้องมีการทำหน้าที่ของตนโดยเฉพาะ เช่น อาชีพให้ลุล่วง ไปได้ด้วยดีเสียก่อน การที่คนหนึ่งทำหน้าที่โดยตรงของตนโดยไม่มีมลทินด่างพร้อย ย่อมเป็นการ เพียงพอที่จะทำให้รู้จักว่าอะไรเป็นอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็จะรู้จักชีวิตจิตใจตนเองว่า หมายความว่าอย่างไร เป็นสิ่งที่ควรยึดถือหลงใหลเพียงไรเป็นต้น ถ้าหากว่าไม่ได้ทำอะไรจริง ๆ จัง ๆ ให้ดีที่สุด ให้ถูกต้องตามอุดมคติของอาชีพหรือของหน้าที่นั้น ๆ แล้ว มันยังน้อยเกินไปสำหรับ ที่จะรู้จักตัวเอง รู้จักโลก รู้จักกิเลส รู้จักทุกข์ และรู้จักความดับทุกข์ เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณนา มีเดช (2556) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีความเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน มีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน พร้อมทั้ง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะคือ) ผู้บริหารควรวางแผนการจัดการบริหารอย่างเป็นระบบและสามารถ นำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ 2) ผู้บริหารควรยึดหลักธรรมที่ส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความ น่าเชื่อถือแก่ตัวผู้บริหารและความโปร่งใส 3) ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองและส่งเสริมให้ผู้อื่นมีการ พัฒนาอย่างสม่ำเสมอ 4) ผู้บริหารควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารเวลา และจัดลำดับความสำคัญ ของงานได้อย่างเหมาะสม 5) ผู้บริหารควรศึกษาเกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้องและสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย

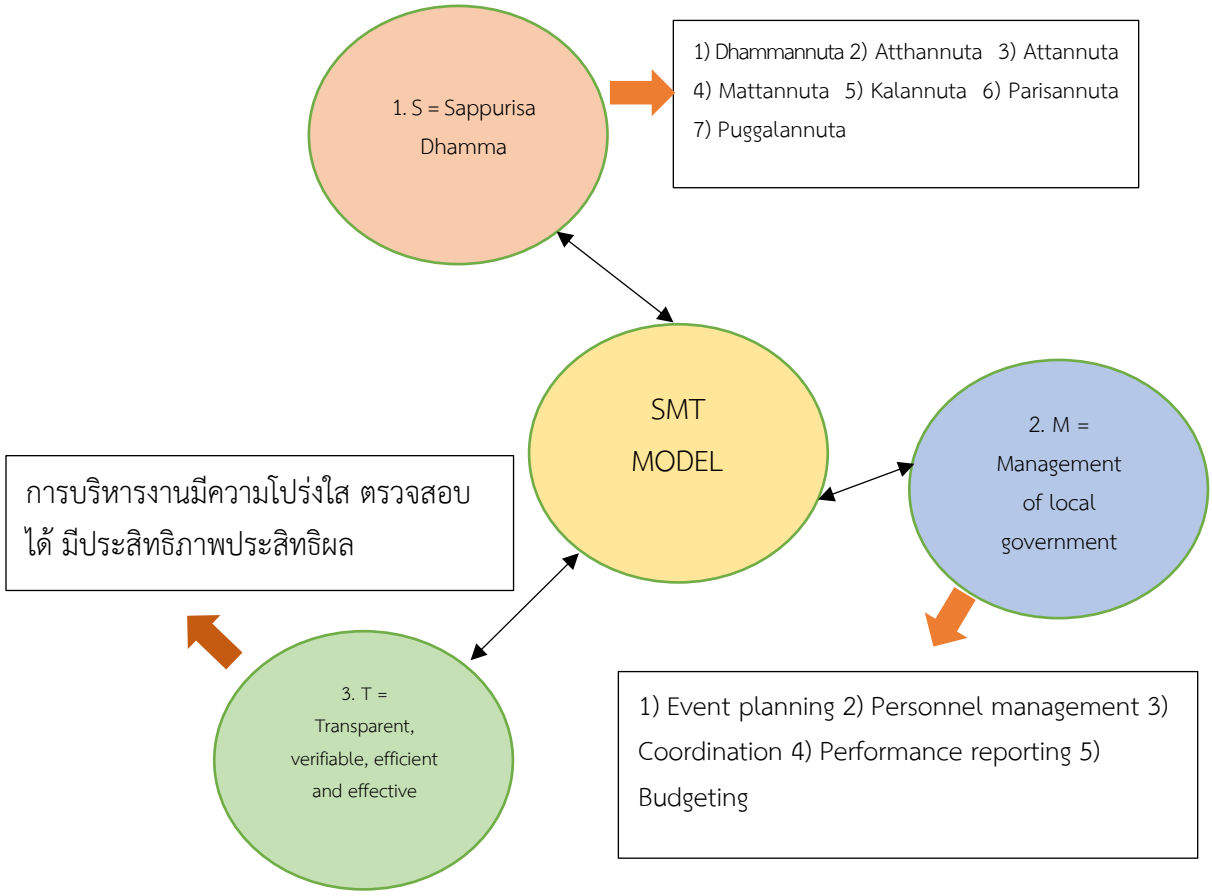
องค์ความรู้ใหม่

บูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการนำหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 ประการ ประกอบด้วย (1) ธัมมัญญุตา รู้หลักการ (2) อัตถัญญุตา รู้จุดหมาย (3) อัตตัญญุตา รู้ตน (4) มัตตัญญุตา รู้ประมาณ (5) กาลัญญุตา รู้กาล (6) ปริสัญญุตา รู้ชุมชน และ (7) ปุคคลัญญุตา รู้บุคคล องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือทำให้ทราบบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยสามารถสรุปเป็น “SMT MODEL” โดยมีที่มาดังนี้

1. S = Sappurisa Dhamma หมายถึง หลักธรรมพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) Dhammannuta ธัมมัญญุตา 2) Atthannuta อัตถัญญุต 3) Attannuta อัตตัญญุตา 4) Mattannuta มัตตัญญุตา 5) Kalannuta กาลัญญุตา 6) Parisannuta ปริสัญญุตา และ 7) Puggalannuta ปุคคลัญญุตา

2. M = Management of local government organization leaders หมายถึง การบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ด้าน คือ 1) Event planning ด้านการวางแผนงาน 2) Personnel management ด้านการจัดบุคลากร 3) Coordination ด้านการประสานงาน 4) Performance reporting ด้านการรายงานผลงาน และ 5) Budgeting ด้านการงบประมาณ

3. T = Transparent, verifiable, efficient and effective หมายถึง การบริหารงานมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ตามบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด คือ “SMT” MODEL ดังแผนภูมิภาพข้างล่างนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ “SMT” MODEL

สรุป

การบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2537 การบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนงาน 2) ด้านการจัดบุคลากร 3) ด้านการประสานงาน 4) ด้านการรายงานผลงาน และ 5) ด้านการงบประมาณ และได้บูรณาการกับหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ (1) ธัมมัญญุตา รู้หลักการ (2) อัตถัญญุตา รู้จุดหมาย (3) อัตตัญญุตา รู้ตน (4) มัตตัญญุตา รู้ประมาณ (5) กาลัญญุตา รู้กาล (6) ปริสัญญุตา รู้ชุมชน และ (7) ปุคคลัญญุตา รู้บุคคล และองค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยครั้งนี้สรุปได้ ดังนี้ “SMT AEW MODEL” กล่าวคือ S = Sappurisa Dhamma หมายถึง หลักธรรมพุทธ

ศาสนา M = Management of local government organization leaders หมายถึง การบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ T = Transparent, verifiable, efficient and effective หมายถึง การบริหารงานมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ดังนั้นผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำไปใช้ในการบริหารงาน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาผู้วิจัยเรื่องบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

การบริหารจัดการในองค์กรปครองส่วนท้องถิ่นจะต้องอาศัยการมีหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรม คือ หลักสัปปุริสธรรมทั้ง 7 ประการ เพื่อดำเนินงานหรือการบริหารจัดการที่ดี และสามารถนำไปใช้กับรายละเอียดทำหัวข้องานต่าง ๆ แบบแจะประเด็นลงไปตามหมวกหมู่ และสามารถเข้าใจประเด็นตามหัวข้อของแต่ละหัวข้อได้อย่างมีระบบและชัดเจน การบริหารจัดการก็จะมีแนวทาง วิธีการ หลักการ พร้อมทั้งกระวนการแต่ละขึ้นตอน ผู้นำก็จะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้อย่างที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การวิจัย ควรส่งเสริมการวิจัยที่ออกมาเป็นรูปธรรม และสามารถนำเข้าสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของความความ ส่งเสริมให้บุคลากรนำไปปฏิบัติ และยังสามารถนำเสนอแผนงานต่าง ๆ ผ่านความรู้แก่องค์กรที่เกี่ยวข้องด้วย

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

การปฏิบัติ ควรกำหนดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้ทางหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ หรืออาจจะมีวิทยากรที่เป็นประสงค์มาบรรยายต่าง ๆ หรือผู้นำสามารถบรรยายให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบตามกิจกรรมวันสำคัญของทางราชการหรือศาสนา

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นโยบาย ควรมีการประชุม ปรึกษาหารือเพื่อกำหนดกิจกรรมหรือกำหนดยนโยบายที่เกี่ยวข้องหรือประสานงาน ประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านชุมชน สังคม เพื่อให้รับทราบข้อมูลในการจัดกิจกรรมที่มีการดำหนดนโยบายลงกำกับอย่างถูกต้อง

5. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยโดยการขยายพื้นที่เข้าสู่ในระดับจังหวัด

2) ควรมีการศึกษาวิจัยโดยศึกษาแบบองค์รวมและเชื่อมกับศาสตร์สมัยใหม่

เอกสารอางอิง

พระครูโกสุมสมณวัตร (สังวาลย์ กุสุโม/เมาตะยา). (2560). ศึกษาหลักสัปปุริสธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูภาวนาโสภิต วิ. (บุญญรัตน์ เมืองวงศ์). (2556). พุทธธรรมาภิบาล. ลำพูน: สำนักพิมพ์รัฐพลการพิมพ์.

พระสามารถ อานนฺโท. (2548). ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2552). สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย หน่วยที่ 14. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2565). เอกสารบรรยายสรุปข้อมูลพื้นฐานและสภาพทั่วไปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด วันที่ 26 ธันวาคม 2565. ร้อยเอ็ด: สำนักปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (อัดสำเนา).

สุวรรณนา มีเดช. (2556). การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อัมพร วงศ์โสภา. (2555). การศึกษาหลักสัปปุริสธรรมในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3

The relationship between the academic leadership and 21ST century school administrator skills of school administrators under pecial education bureau Ggroup 3

แววมยุรา เนียมสา
Waewmayura Niemsa
สมาน ประวันโต
Saman Prawanto
ศศิรดา แพงไทย
Sasirada Pangthai
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabandit College
E-mail: waew.na@hotmail.com

Received: 5 February 2024; Revised: 16 February 2024; Accepted: 16 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการและทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 จำนวน 285 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Product moment correlation Coefficient)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน

2. ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ทักษะด้านความคิดรวบยอด

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, ภาวะผู้นำทางวิชาการ, ทักษะในศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the academic leadership of school administrators, 2) study 21ST Century School Administrator Skills of school administrators, and 3) study the relationship between The Academic Leadership And 21ST Century School Administrator Skills Of School Administrarors under Special Education Bureau Group 3. The samples using for this research were 285 persons from the administrators and the teachers under Special Education Bureau Group 3 and the limit samples by using the table of Krejcie & Morgan and using the stratified sampling. The instruments using for this research were the 5 rating scales questionnaires with content validity of 1.00 and the confidence of 0.97 The data were analyzed by: mean, standard deviation. The hypothesis testing Pearson's Product moment correlation Coefficient

The results of the study were as follows :

1) The Academic leadership of educational institution administrators of educational institutions under Special Education Bureau Group 3 overall at a high level When considering each aspect, it was found that every aspect was at a high level. And the aspect with the highest average is the teaching and learning aspect.

2) The 21ST Century School Administrator Skills Of School Administrarors under Special Education Bureau Group 3 overall are at a high level. When considering each aspect, it was found that every aspect was at a high level. And the aspect with the highest average was conceptual skills

3) The relationship between the Academic leadership and 21ST century school administrator skills of school administrarors under special education bureau group 3 had a positive correlation at the statistically significant level of .01

Keywords: Relationship, academic leadership, 21ST century skills

บทนำ

การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่มุ่งพัฒนาให้คนไทยมีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะในด้านความรู้ ทักษะทางพฤติกรรม และคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม และเร่งรัดการเตรียมพร้อมกำลังคนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเอื้อต่อ การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ภาคการผลิตและบริการเป้าหมายที่มีศักยภาพและผลิตภาพสูงขึ้น รวมทั้ง ให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันและความคุ้มครองทางสังคมที่สามารถส่งเสริมความมั่นคงในชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2561-2565) ได้มุ่งเน้นกิจกรรม ปฏิรูปที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาคการศึกษาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ประชาชน การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การปฏิรูปกลไกและระบบการผลิต และพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐาน ซึ่งให้ความสำคัญกับการ

ให้ครูได้พัฒนาความรู้ และทักษะให้เกิดสมรรถนะในการปฏิบัติหน้าที่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

ภาวะผู้นำทางวิชาการมุ่งพัฒนาเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ นโยบาย ภารกิจ จุดเน้น การบริหาร จัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการนิเทศภายในส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา ตลอดจนกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ ฝึกปฏิบัติ ประเมิน วิเคราะห์และวางแผน เกี่ยวกับ การบริหารการเปลี่ยนแปลง ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างมี ประสิทธิภาพ มียุทธศาสตร์การบริหารสู่ความสำเร็จ เป็นผู้นำทางวิชาการเพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีภาวะผู้นำทางวิชาการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหาร ไว้ว่า ผู้บริหารเป็นผู้มีภาวะผู้นำมีคุณธรรมจริยธรรม มีความสามารถทั้งด้านบริหารและด้านวิชาการ ตามมาตรฐานสมรรถนะและมาตรฐานตำแหน่ง และบริหารงานโดยมีธรรมาภิบาล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับอัจฉรา นิยมาภา (2561) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพของผู้บริหาร ดังนั้น ทุกองค์การจึงต้องมีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของทุกคน ในองค์การโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหาร ซึ่งเป็นทั้งผู้บริหารและเป็นผู้นำองค์การ จำเป็นต้องพัฒนา ภาวะผู้นำทางวิชาการอย่างต่อเนื่องทั้งตนเอง และบุคลากรทุกคน เพื่อการพัฒนาองค์การให้มี ความก้าวหน้าอยู่เสมอ

การบริหารงานในยุคศตวรรษที่ 21 การบริหารสถานศึกษาในไทย แนวโน้มการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องมีการบริหารการสร้างคนให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่พัฒนาตนรอบด้านเพื่อสร้าง 3L คือ Student Learning, Teacher Learning และ Systems Learning ต้องบริหารให้ได้ระบบการศึกษาที่รับผิดชอบต่อผลงานในทุกระดับ ทุกด้าน และระบบที่เปิดและมีปฏิสัมพันธ์รอบด้าน คือ มีการเชื่อมโยงกับสังคม เป็น Change & Learning Management การบริหารการศึกษาในไทยต้องบริหารเพื่อเรียกคุณค่าและศักดิ์ศรีของสถาบันวิชาชีพของครูให้ต่อเนื่องและยั่งยืน (วิจารณ์ พานิช, 2558) สอดคล้องกับพรชัย เจดามาน ได้กล่าวถึง ผู้นำในศตวรรษที่ 21 กับการเปลี่ยนผ่าน เป็นภารกิจการนำพาบุคลากรในองค์กร เดินทางจากที่หนึ่ง ไปยังอีกที่หนึ่งสู่การเป็น “ผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์กรอันยิ่งใหญ่” ผู้นำที่จะประสบความสำเร็จจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนา ตระหนักรู้ในหน้าที่ และความรับผิดชอบ ความเสมอภาค คุณธรรมและความรู้ที่สามารถบูรณาการเพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการองค์กรให้บรรลุเป้าหมายอันเป็นคุณสมบัติสำคัญ (พรชัย เจดามาน, 2560)

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการและทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน คือ เป็นยุคของการบริหารในช่วงศตวรรษที่ 21 การบริหารงานต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็วทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้นำขององค์กรจะต้องนำพาองค์กรให้สามารถดำเนินการตามนโยบายและตามแผนงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยความรู้ความสามารถและทักษะของผู้บริหาร หรืออาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญและความตระหนักทางด้านวิชาการ หรือผู้บริหารขาดภาวะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้วิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูทั้งระบบ และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผลการวิเคราะห์พบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาขาดความเป็นผู้นำทางวิชาการ หรือผู้บริหารสถานศึกษาและครูบางแห่งยังไม่เปิดใจรับเอาทักษะในศตวรรษที่ 21 หรือการเรียนรู้ใหม่ ๆ เข้าไปใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารที่อาจยังไม่ทั่วถึง การไม่พัฒนานวัตกรรม และไม่เกิดความคิด

สร้างสรรค์ใหม่ ๆ ไม่มีการ แก้ปัญหาที่ถูกต้อง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ กระบวนการ และเทคนิค เพื่อสามารถนำพาให้การปฏิบัติงานวิชาการประสบความสำเร็จ และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองทักษะในศตวรรษที่ 21 มากยิ่งขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวจะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำทางวิชาการและทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการและทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้จะสามารถนำไปเป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพและส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งยังส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพ การบริหารสถานศึกษาและประสิทธิภาพของการทางานในศตวรรษที่ 21 สามารถรองรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3
2. เพื่อศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการและทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 ปีการศึกษา 2566 จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 19 สถานศึกษา มีจำนวนผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 65 คน ครูผู้สอน จำนวน 1,001 คน รวมทั้งสิ้น 1,066 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 ปีการศึกษา 2566 โดยใช้การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 285 คน จากนั้นใช้วิธีการการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) เพื่อกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละสถานศึกษา

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีองค์ประกอบ 6 ด้าน

2.1.1 ด้านการบริหารหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

2.1.2 ด้านการนิเทศการศึกษา

2.1.3 ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ

2.1.4 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย

2.1.5 ด้านการจัดการเรียนการสอน

2.1.6 ด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร

2.2 ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีองค์ประกอบ 4 ทักษะ

2.2.1 ทักษะด้านเทคนิค (technical skill)

2.2.2 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (interpersonal skill)

2.2.3 ทักษะด้านความคิดรวบยอด (conceptual skill)

2.2.4 ทักษะความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ได้สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ข้างต้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 3 ข้อ โดยครอบคลุมข้อมูลเกี่ยวกับ ตำแหน่งงานในปัจจุบัน ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่ง

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยคลอบคลุมเนื้อหาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 6 ด้าน 1) ด้านการบริหารหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการนิเทศการศึกษา 3) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ 4) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย 5) ด้านการจัดการเรียนการสอน 6) ด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยครอบคลุมเนื้อหาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 1) ทักษะด้านเทคนิค (technical skill) 2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (interpersonal skill) 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด (conceptual skill) 4) ทักษะความคิดสร้างสรรค์ (Creativity skill)

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือด้วยตนเอง โดยสร้างแบบสอบถามเป็นไปตามหลักวิชาการที่ถูกต้องและหาคุณภาพเครื่องมือด้วยการตรวจสอบความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ซึ่งมี การดำเนินการดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

4.2 จัดทำแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดที่กำหนดโดยพิจารณาถึงรายละเอียดที่ครอบคลุมถึงความมุ่งหมายและสมมุติฐานของการวิจัย

4.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดแล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาความครบถ้วน ความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัยแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แนะนำ

4.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แนะนำ แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและ

ประเมินผล จำนวน 1 ท่าน และเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานวิจัยและนวัตกรรม ทางด้านการใช้ภาษา จำนวน 1 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ภาษาที่ใช้ โดยประเมินความสอดคล้อง (IOC: Index of item objective congruence)

4.5 ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ภาษาที่ใช้ โดยประเมินความสอดคล้อง (IOC: Index of item objective congruence) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และผู้เชี่ยวชาญประเมินแบบสอบถามโดยกำหนดเกณฑ์ ดังนี้

+ 1 หมายถึง แน่ใจ ว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา

0 หมายถึง ไม่แน่ใจ ว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา

- 1 หมายถึง แน่ใจ ว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา

ซึ่งทุกข้อเท่ากับ 1 แล้วนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

4.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

4.7 นำข้อมูลการทดลองใช้แบบสอบถาม มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

4.8 นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์อีกครั้งก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

5.1 ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามออนไลน์ผ่านกูเกิลฟอร์ม โดยจัดทำเป็นคิวอาร์โค้ดและลิงค์แบบสอบถาม ที่ใช้ในการวิจัยพร้อมกับตรวจสอบความถูกต้อง

5.2 ขอหนังสือทางการจากวิทยาลัยพิชยบัณฑิตโดยแนบไปพร้อมกับแบบสอบถามที่ส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการวิจัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

5.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

5.4 ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน และความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

6.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentile)

6.2 วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 โดยวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6.3 ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product moment correlation Coefficient) และนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ผลการวิจัย

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 3 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ด้านการบริหารหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร	3.93	0.71	มาก
2. ด้านการนิเทศการศึกษา	4.07	0.77	มาก
3. ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ	4.13	0.79	มาก
4. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย	4.20	0.79	มาก
5. ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.27	0.69	มาก
6. ด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร	4.14	0.76	มาก
โดยรวม	4.12	0.72	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 โดยรวม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{x}$ = 4.27) รองลงมาคือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย ($\bar{x}$ = 4.20) และด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร ($\bar{x}$ = 4.14) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการบริหารหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{x}$ = 3.93)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 3

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 3

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ทักษะด้านเทคนิค	4.12	0.75	มาก
2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์	4.17	0.74	มาก
3. ทักษะด้านความคิดรวบยอด	4.40	0.83	มาก
4. ทักษะความคิดสร้างสรรค์	4.17	0.77	มาก

โดยรวม	4.22	0.76	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 3 โดยรวมอยู่ ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.22) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ($\bar{x}$ = 4.40) รองลงมาคือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์และทักษะความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x}$ = 4.17) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือทักษะด้านเทคนิค ($\bar{x}$ = 4.12)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3

ตาราง 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ **(r)** ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21				
	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	$y_{รวม}$
X_1	.735**	.673**	.790**	.768**	.763**
X_2	.924**	.880**	.894**	.947**	.935**
X_3	.929**	.867**	.861**	.955**	.926**
X_4	.957**	.905**	.873**	.982**	.952**
X_5	.959**	.878**	.827**	.965**	.929**
X_6	.970**	.944**	.873**	.976**	.964**
$X_{รวม}$	.957**	.900**	.894**	.977**	.956**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r_{xy} = .956) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านที่มีความสัมพันธ์กันเองสูงสุด 3 คู่แรก ได้แก่ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย (X_4) กับทักษะความคิดสร้างสรรค์ (Creativity skill) (Y_4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.982 ด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร (X_6) กับทักษะความคิดสร้างสรรค์ (Creativity skill) (Y_4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.976 และ ด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร (X_6) กับทักษะด้านเทคนิค (technical skill) (Y_1) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.970

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการนิเทศการศึกษา 3) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ 4) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย 5) ด้านการจัดการเรียนการสอน และ 6) ด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ ด้านการจัดการเรียนการสอน

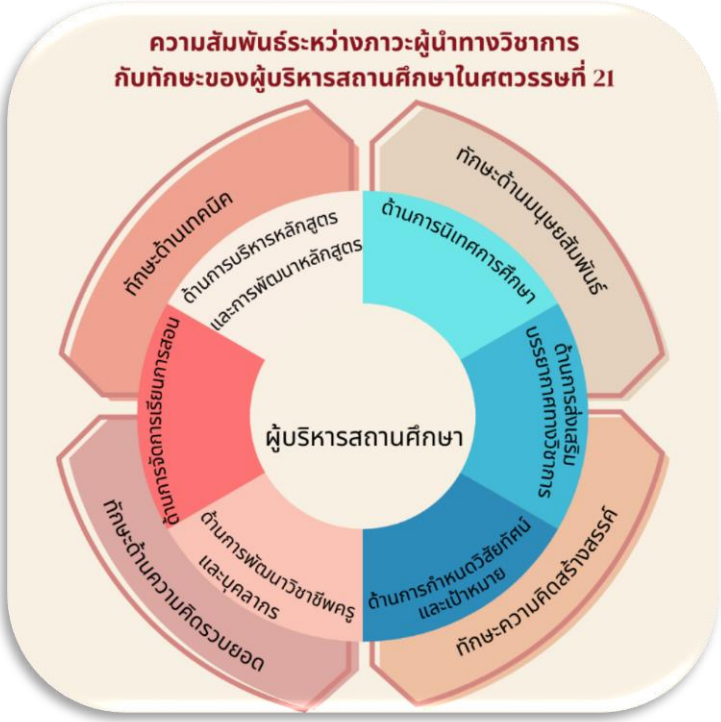
ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายและด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการบริหารโรงเรียนต้องส่งเสริมครูจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา ดังนั้นภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของไชยา ภาวะบุตร (2560) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการภาวะผู้นำทางวิชาการ (Acodeme Lepdership) คือความใส่ใจอย่างมากของผู้นำต่อพฤติกรรมของครูที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมที่มีผลต่อความก้าวหน้าของนักเรียนซึ่งกล่าวได้เป็นสองนัย นัยที่หนึ่ง คือชนิดที่แคบ หมายถึง มุ่งเน้นที่พฤติกรรมของครูซึ่งจะช่วยเพิ่มพูนการเรียนรู้ของนักเรียน และนัยที่สองคือชนิดที่กว้าง หมายถึงใส่ใจกับสภาพอื่น ๆ ขององค์กร เช่น วัฒนธรรมของโรงเรียนซึ่งผู้นำเชื่อว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของครู และสอดคล้องกับแนวคิดของจิราภรณ์ วงษ์แตงอ่อน (2563) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการกระทำที่ผู้บริหารแสดงออกถึงการบริหารกิจกรรมของสถานศึกษาด้วยความตั้งใจเพื่อให้เกิดสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการทำงานของครูและการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการจูงใจให้ผู้ร่วมงานทุกคนร่วมกับพัฒนาปรับปรุง และส่งเสริมงานวิชาการให้ได้ผลดีและส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนบรรลุผลตามที่คาดหวังไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกรองกาญจน์ อรุณเมฆ (2564) พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 มีผลการวิจัย 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการพูดคุยสะท้อนพฤติกรรมครู และด้านการสนับสนุนให้มีการพัฒนาทางวิชาชีพ 2) การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการเรียนรู้ของทีมด้านความเชี่ยวชาญของบุคคล ด้านวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ และด้านแบบแผนทางความคิด 3) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยภาพรวมคือ ด้านการพูดคุยสะท้อนพฤติกรรมครู และด้านการสนับสนุนให้มีการพัฒนาทางวิชาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ทักษะด้านเทคนิค (technical skill) 2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (interpersonal skill) 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด (conceptual skill) 4) ทักษะความคิดสร้างสรรค์ (Creativity skill) อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์และทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้เนื่องจากทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 คือความเชี่ยวชาญของผู้บริหารในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีระบบระเบียนแบบแผนโดยผ่านการใช้ทรัพยากรภายในองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ผู้บริหารต้องฝึกฝนความสามารถตนเองให้มีความชำนาญในการบริหารจัดการให้มีความรวดเร็ว ถูกต้องและก้าวทันยุคเทคโนโลยี เพื่อให้สถานศึกษาบรรจุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับแนวคิดของมณฑาทิพย์ นามนุ (2561) กล่าวว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นความสามารถของผู้บริหารในการใช้กลยุทธ์และกระบวนการในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรจุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลต่อสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอติกาญจน์ ศรีสังข์ (2564) พบว่า ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี จำแนกตามเพศ และขนาดของสถานศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประสบการณ์ในการทำงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้บริหารระดับสูงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล การปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของนิภาพร รอดไพบูลย์ (2565) พบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และการเปรียบเทียบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น ทักษะการสื่อสาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษ ที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน โดยมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกในระดับสูง (r_{xy} = 0.956) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ส่วนภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 6 ด้าน และทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านที่มีความสัมพันธ์กันเองสูงสุด 3 คู่แรก ได้แก่ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย (X_4) กับทักษะความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) (Y_4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.982 ด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร (X_6) กับทักษะความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) (Y_4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.976 และด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร (X_6) กับทักษะด้านเทคนิค (technical skill) (Y_1) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.970 ทั้งนี้เนื่องมาจากการบริหารสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการและต้องมีทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของทัศนีย์ โมลางาม (2564) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของธีระพงษ์ เจริญศิริ และคณะ (2565) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก (= 0.92) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของกาญจนา ภูมมา (2565) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสตศึกษา กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่าในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 นำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อทำให้การดำเนินงานสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการทั้ง 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการบริหารหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการนิเทศการศึกษา 3) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ 4) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย 5) ด้านการจัดการเรียนการสอน 6) ด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร และทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ทักษะด้านเทคนิค (technical skill) 2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (interpersonal skill) 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด(conceptual skill) 4) ทักษะความคิดสร้างสรรค์ (Creativity skill) มีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานด้านวิชาการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการจัดการเรียนการสอน, ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือทักษะด้านความคิดรวบยอด, ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 3 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการบริหารหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมให้บุคลากรและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การวางแผนการใช้หลักสูตร

1.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษามีการวางแผนและกำหนดคณะทำงานรับผิดชอบหลักสูตรสถานศึกษาอย่างชัดเจน

1.1.3 ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน

1.2 จากการศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 3 ทักษะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทักษะด้านเทคนิค ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

1.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาแสวงหาความรู้ที่ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ

1.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษานำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหาร

1.2.3 ผู้บริหารสถานศึกษามีการเลือกเทคนิควิธีต่างๆ ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในแต่ละด้านให้เหมาะสม

1.2.4 ผู้บริหารสถานศึกษามีเทคนิคในการมอบหมายงานตามความรู้ ความสามารถอย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 3 เชิงคุณภาพ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านอื่นที่มีผลต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 3

2.3 ควรมีการศึกษาทักษะอื่นที่มีผลต่อทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 3

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ภูมมา. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนโสตศึกษา กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร. 5(3), 51-62.

กรองกาญจน์ อรุณเมฆ. (2564). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จิราภรณ์ วงษ์แตงอ่อน. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ไชยา ภาวะบุตร. (2560). ภาวะผู้นำทางวิชาการ. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ทัศนีย์ โมลางาม. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี. Journal of Roi Kaensarn Academi. 7(1), 49-63.

ธีระพงษ์ เจริญศิริ และคณะ. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงาน วิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 3. Journal of Educational Innovation and Research. 6(1), 102-116.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

นิภาพร รอดไพบูลย์. (2565). ทักษะการบริหารในสตรวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.. มหาวิทยาลัยบูรพา.

พรชัย เจดามาน. (2560). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ศตวรรษที่ 21 : ไทยแลนด์ 4.0. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2565 จาก https://www.kroobannok.com/83312

วิจารณ์ พานิช. (2558). แนวโน้มการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. การบรรยายพิเศษของศาสตราจารย์ นพ.วิจารณ์ พานิช. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566-2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2561-2565). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). คู่มือหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ.

อติกาญจน์ ศรีสังข์. (2564). ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม.. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

อัจฉรา นิยมาภา. (2561). ภาวะผู้นำทางวิชาการศักยภาพผู้บริหารยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: วิสต้า อินเตอร์ปริ้นท์.

บูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด

The Integration of Living a Good Life based on the Tharavada Buddhist Philosophy of the People in the Roi Et Province

อัจฉรา ไชยราช
Ajchara Chaiyaraj
สงวน หล้าโพนทัน
Sanguan Laphonthan
พระมหาสากล สุภรเมธี
Phramaha Sakol Subharamedhi
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus
E-mail: ajchambu081958@gmail.com

Received: 5 February 2024; Revised: 27 March 2024; Accepted: 28 March 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม 3) เพื่อบูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด และ 4) เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการ บูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และอื่นๆ

ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นการดำเนินชีวิตของมนุษย์บนพื้นฐานศาสนา และมีความเข้าใจอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านสังคม 3) ด้านพลศึกษา 4) ด้านสุขศึกษา และ 5) ด้านโภชนาการศึกษา หลักการดำเนินชีวิตที่ดีงาม คือ หลักการปฏิบัติเกี่ยวกับระบบของสุขภาพและความเป็นอยู่ในชีวิต และเป้าหมายการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ก็เพื่อให้มีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ

หลักพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ได้แก่ 1) ไตรสิกขา 2) หลักศีล 5 3) ภาวนา 4 4) หลักกุศลกรรมบถ 10 5) หลักมรรคมีองค์ 8

บูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักไตรสิกขา แล้วนำมาฝึกอบรมและพัฒนาตนเอง ทางกาย วาจา ใจ ด้วยหลักศีล 5 เพื่อทุกคนจะมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้า มีความสุข สังคมก็จะร่มเย็นมั่นคงได้ ด้วยหลักภาวนา 4 เป็นการสร้างเสริมสุขภาพทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจที่ต้องดูแลรักษาให้มีความสมบูรณ์ และด้วยหลักกุศลกรรม 10 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีงาม องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย โดยสรุปเป็น “3B MODEL”

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิตที่ดีงาม, พุทธปรัชญาเถรวาท, ประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด

Abstract

This research article has objectives are: 1) to study theoretical concepts regarding living a good life 2) to study the principles of Buddhist philosophy regarding living a good life 3) to integrate living a good life based on Theravada Buddhist philosophy of the people in Roi Et province and 4) to present knowledge about Integrating a living good life based on Theravada Buddhist philosophy of the people in Roi Et province. It is qualitative research by studying from the Tripitaka, commentary, books, documents, related research, and others.

The research results found that:

Theoretical concepts about living a good life, It is the way of life of human beings based on religion and humanity and have a holistic understanding, including 1) education, 2) society, 3) physical education, 4) health education, 5) nutritional education. Principles of living good life are principles of practice regarding systems of health and well-being in life and goals for living a good life, it is to be happy both physically and mentally.

The principles of Buddhist philosophy regarding living a good life, including 1) the Threefold Training, 2) the 5 precepts 3) Bhavana 4, 4) the 10 principles 5) The Eightfold Path .namely precepts, concentration and wisdom also.

The integration of living a good life based on Theravada Buddhist philosophy of the people of Roi Et province. It is a good way of living according to the Threefold Training Principles. Then, take it to train and develop yourself physically, verbally and mentally with the 5 precepts for everyone to live that is progressive and happy, society will be peaceful and stable, with the 4 principles of meditation are the promotion of health, both physical and mental health that must be maintained to perfection, and with the 10 principles of meritorious karma are guidelines for living life in a good way.

Knowledge obtained from the research summarized as "3B MODEL".

Keywords: Good life, Theravada Buddhist Philosophy, the People in Roi Et Province

บทนำ

พุทธศาสนิกชนในประเทศไทย นั้นมีการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลาอันยาวนาน โดยเป็นสถาบันหลัก และเอกลักษณ์ของชนชาติไทย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยมาเป็นเวลาอันช้านาน ซึ่งหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา นั้นมุ่งส่งเสริมให้มีการคิดอย่างมีเหตุผล และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552) ดังนั้น ความสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านร่างกายจิตใจและสังคมจึงมีหลักการที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้ใดมีสุขภาพสมบูรณ์ สามารถควบคุมร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดีจิตจะทำหน้าที่ควบคุมและสั่งการทำงานทุกอย่างของร่างกายให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (รังสรรค์ แสงสุขและคณะ, 2544) ของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขพระพุทธศาสนามีหลักศีล 5 ที่เรียกว่า เบญจศีลเป็นแนวทางเบื้องต้นเมื่อมีคุณธรรมจึงจะสามารถขัดเกลานิสัยใจคอให้มนุษย์มีความประณีตยิ่งขึ้น มีความประพฤติ และการกระทำที่ดีงามรู้จักยับยั้งช่างใจ จะกระทำ จะพูด จะคิด ก็ต้องไตร่ตรองให้รอบคอบดีเสียก่อน (บุญมี แท่นแก้ว, 2547) ถ้าสังคมขาดการควบคุมด้วยศีล ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วยกายบ้าง ทางทรัพย์สินบ้าง มนุษย์จะรู้สึก

หวาดหวั่น สะพรึงกลัวไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ถ้าสังคมควบคุมด้วยศีลไม่ประทุษร้ายกัน ด้วยกาย วาจา สังคมของเราจะน่าอยู่มากทีเดียว (วศิน อินทสระ, 2549) ดังนั้น ศีล แปลว่า ปกติ เย็น ระเบียบวินัย เป็นต้น กล่าวคือ ผู้มีศีลต้องมีกายวาจาและใจเย็นสบายไม่เร่าร้อนด้วย ราคะ โทสะ และโมหะ เป็นผู้มีกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ศีล 5 จึงเป็นข้อปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคมจึงจำเป็นต้องเข้าใจในศีล 5 เพื่อเป็นประโยชน์แก่คนรักษาเอง และเพื่อความสงบสุขของสังคมด้วยศีล 5 ถือได้ว่าเป็นกฎระเบียบอยู่คู่กับสังคมพุทธของไทย มาก่อนที่จะมีการร่างกฎหมายขึ้นมาบังคับใช้ ซึ่งตัวศีลเองนอกจากจะเป็นพื้นฐานธรรมของปัจเจกบุคคลแล้ว ศีลยังถือได้ว่าเป็นหมวดธรรมที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมอีกด้วย ดังนั้น ศีลจึงครอบคลุมเรื่องการจัดระเบียบชีวิตด้านนอกทั้งหมด เท่าที่จะช่วยทำสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปกิจการทั้งหลายของหมู่ชน ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสภาพแวดล้อมที่ควรจัดได้ ให้มีสภาวะที่เกื้อกูลแก่ความเจริญงอกงามของชีวิตด้านใน จึงสอดคล้องกับการที่ชีวิตด้านในที่เจริญงอกงามนั้นจะสะท้อนผลดีงามออกมาแก่ชีวิตด้านนอกคือเหมาะแก่การที่ทุกๆ คนจะพากันปฏิบัติตามหลักศีลสมาธิปัญญา โดยเฉพาะจะได้สามารถฝึกจิตและปัญญาให้เจริญ เพื่อจะได้ประสบชีวิตที่มีความสุขแท้จริง พร้อมด้วยจิตใจที่เป็นอิสระผ่องใสเบิกบานในท่ามกลางสังคมและสภาพแวดล้อมที่สงบเรียบร้อยรื่นรมย์และร่มเย็นเป็นสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549)

จะเห็นได้ว่า การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นหลักป้องกันมิให้เกิดความเดือดร้อนและเกิดความเสียหายโดยสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อามรณ์ จนส่งไปถึงสติปัญญาเพื่อปฏิบัติตนเองให้เกิดความสุข ความเจริญในครอบครัว ชุมชน และสังคมขึ้นได้ โดยมีหลักศีล 5 อันเป็นหลักพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเริ่มต้น และเพื่อป้องกันอกุศลกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ ศีล 5 ยังเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่สามารถไปสู่ความดีงามตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทขั้นสูงสุด คือ นิพพานได้พระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของคนไทยมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและกันมาอย่างแนบแน่นทุกยุคทุกสมัยพระพุทธศาสนามีบทบาทในการอบรมสั่งสอนศีลธรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมพัฒนากล่อมเกลาจิตใจสร้างทัศนคติและค่านิยมที่ดีต่อวัฒนธรรมไทยให้เกิดแก่ประชาชนพลเมืองด้วยดีตลอดมามีหลักธรรมที่มุ่งเน้นสอนให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามเป็นคนดีสามารถควบคุมกายวาจาใจได้อย่างดีงาม (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในทางประวัติศาสตร์ชาวไทยได้นับถือศาสนาพุทธต่อเนื่องตลอดมาในด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพุทธปรัชญาเถรวาท (กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, 2546) มีบทบาทต่อวิถีชีวิตจิตใจของคนไทยทุกด้านเข้าถึงจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริงได้หล่อหลอมอุปนิสัยให้มีความรักความเมตตาและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (จำนง อดิวัฒนสิทธิ์, 2547)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาบูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ได้แก่หลักไตรสิกขา หลักภาวนา 4 หลักศีล ๕ หลักกุศลกรรมบถ 10 และหลักมรรค 8 เพื่อเป็นหลักปฏิบัติของประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีงามของบุคคล ชุมชน และสังคมสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม
3. เพื่อบูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด
4. เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการทำวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการค้นคว้าแบบวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และภาคสนาม

2. เครื่องมือการวิจัย และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีลำดับขั้นตอนและวิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1) ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นและเนื้อหาของงานวิจัยจนครบถ้วนแล้ว จึงได้กำหนดประเด็นสำคัญเพื่อสร้างคำถามวิจัย

2) ได้นำประเด็นสำคัญเข้าปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา

3) อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำทั้งประเด็นสำคัญและวิธีการสร้างเครื่องมือ

4) นำแบบสัมภาษณ์เข้าปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา

5) นำแบบสัมภาษณ์ไปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

6) เสนอแบบสัมภาษณ์ต่อบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อเสนอแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์

7) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

8) นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเสนอขอความร่วมมือผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการให้สัมภาษณ์

9) ประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญกำหนดวันเวลาในการสัมภาษณ์

10) ดำเนินการลงสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่กำหนดแล้ว

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1) การสัมภาษณ์ที่เรียกว่า การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ตามที่กาหนดไว้แล้ว

2) การจดบันทึก คือวิธีการที่เป็นไปอย่างง่าย ซึ่งประกอบด้วยการเตรียมกระดาษ ปากกาหรือดินสอไว้สำหรับบันทึกข้อมูลทั้งจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบันทึกคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นจริงอย่างครบถ้วน

3) การใช้เทปบันทึกเสียง วิธีการหรืออุปกรณ์นี้จะช่วยให้ผู้วิจัยบันทึกคำสัมภาษณ์ได้ทั้งหมดและเป็นไปอย่างครบถ้วน

4) การบันทึกภาพนิ่ง การได้มาซึ่งข้อมูลนอกจากเป็นเชิงเอกสารแล้ว ภาพถ่ายที่เป็นภาพนิ่งระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้สัมภาษณ์ ถือว่าเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ส่วน ด้วยกันประกอบด้วย

1) การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ เอกสารงานวิจัยตำราวิชาด้านพุทธศาสนาและตำราอื่นๆ รวมทั้งบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In – Depth Interview)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยหรือวิธีการวิจัยสำคัญที่เรียกว่า การวิเคราะห์ (Analysis) ซึ่งประกอบด้วย

1) การตีความ (Interpretation)

2) การใช้เหตุผล (Reasoning)

3) การให้เหตุผล (Arguing)

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research) ในการนำเสนอ ข้อมูลการวิจัยจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่าย และการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเครื่องมือเก็บข้อมูลใช้ แนวคำถามซึ่งผู้วิจัยกำหนดดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและภาคสนาม ได้เพียงพอต่อการศึกษาตามวัตถุประสงค์แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้นโดยนำมาจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบตามเค้าโครงเรื่องแล้วสรุปออกมา เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และหาข้อมูลเพิ่มเติมต่อไป หลังจากนั้นอาจมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ โดยการสัมภาษณ์เพิ่มเติมในบางประเด็น ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น และทำการวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้งหนึ่งซึ่งให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงมากที่สุด

5. การนำเสนอข้อมูล

ในการสรุปกระบวนการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ผ่านการ วิเคราะห์อย่างสมบูรณ์แล้วมาทำการเขียนพรรณนาความ ดังต่อไปนี้

1) สรุปผลการวิจัย

2) อภิปรายความเห็นของผู้วิจัย

3) องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

4) ข้อเสนอแนะ ซึ่งแบ่งออกเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะของผู้ที่สนใจในการศึกษาวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

การดำเนินชีวิตของมนุษย์บนพื้นฐานศาสนานั้นจะมีส่วนส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม รวมทั้งธรรมชาติ เพราะจะทำให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงคุณค่าและความเป็นมนุษย์ในส่วนที่ลึกซึ้งและมีความเข้าใจอย่างเป็นองค์รวมระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับธรรมชาติ การดำเนินชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องมีและต้องดำเนินไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต ซึ่งการดำเนินชีวิตของคนเรานั้นมีแนวปฏิบัติที่ทำให้ชีวิตมีความสุขสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านสังคม 3) ด้านพลศึกษา 4) ด้านสุขศึกษา 5) ด้านโภชนาการ หลักการดำเนินชีวิตที่ดีงาม คือ หลักการปฏิบัติเกี่ยวกับระบบของสุขภาพและสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพความเป็นอยู่ในชีวิต และเป้าหมายการดำเนินชีวิตที่ดีงาม คือ การดูแลรักษาสุขภาพชีวิตเพื่อให้มีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจในปัจจุบันเท่านั้น

2. หลักพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

1) ไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิและปัญญา หลักของศีลช่วยให้บุคคลสำรวมระวังในเรื่องของความประพฤติทางร่างกาย วาจา ให้มีความเป็นปกติ ส่วนหลักของสมาธิช่วยให้บุคคลสำรวมพัฒนาจิตใจเพื่อเตรียมพร้อมสู่การพัฒนาปัญญาต่อไป หลักของปัญญาช่วยให้บุคคลเห็นทุกสิ่งตามความเป็นจริงเกิดปัญญา

ในการดำรงชีวิตประจำวัน ดังนั้นแล้วเมื่อบุคคลปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาจึงนับได้ว่าบุคคลได้สำรวมระวังรักษาร่างกาย จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม กล่าวได้ว่าเป็นการดูแลตนเองแบบองค์รวมหากจะกล่าวไตรสิกขาก็คือ การพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตที่ดีงามถูกต้อง

2) หลักศีล 5 เป็นการรักษาศีลนั้นส่งผลถึงการสำรวมกายและวาจาให้เป็นปกติ และเมื่อร่างกายปกติแล้วย่อมส่งผมถึงความสุขทางใจ ส่งผลถึงความบริสุทธิ์ทั้งกายและใจ เมื่อร่างกายมีความสมบูรณ์แล้วจะมีความจิตใจผ่องใส มีความสดชื่อเบิกบานใจ เพราะศีลเป็นข้อปฏิบัติเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายทางวาจาให้สงบเรียบร้อยอันจะส่งผลให้มีสงบเรียบร้อยเมื่อผู้รักษาศีลเป็นผู้มีศีลมีความประพฤติเรียบร้อยทางกายทางวาจาศีลย่อมกลายเป็นธรรมอันเป็นพื้นฐานของผู้รักษาศีลอันจะเป็นรากฐานในการพัฒนาคุณธรรมในระดับที่สูงขึ้น

3) ภาวนา 4 หมายถึง การพัฒนาและอบรมตนเองให้ตั้งอยู่ในสุจริตธรรมและกุศลธรรม เป็นการปฏิบัติตนให้ตั้งอยู่ในสังคมที่ดีงาม ไม่ประพฤติทุจริตธรรม เป็นการพัฒนาจิตใจให้มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิตที่ดีเป็นการพัฒนาระบบการคิดแบบวิเคราะห์แยกแยะพร้อมกับการแก้ไขปัญหาด้วยธรรมะโดยการนำหลักธรรมาใช้กับชีวิตของตนเอง ตลอดถึงการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขไม่เดือดร้อน การนำหลักภาวนามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อจะได้พัฒนาตนเองให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในกิจกรรมต่างๆได้อย่างเป็นปกติสุขได้อย่างดียิ่งด้วย

4) หลักกุศลกรรมบถ 10 ซึ่งเป็นหลักพุทธปรัชญาเพื่อพัฒนาตามอารยธรรมได้ว่า เป็นขั้นกลางตามแนวของพระพุทธศาสนา คือ กุศลกรรมบถ 10 อันหมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม ทางแห่งการทำความดีกรรมดีและเป็นทางนำไปสู่ความสุขความเจริญ ซึ่งถือว่าเป็นหลักปฏิบัติที่สูงกว่าหลักธรรมขั้นแรกขึ้นมาอีก เพราะในหลักธรรมขั้นแรกนั้น เน้นเฉพาะการควบคุมกายกับวาจา (ศีล) แต่ในหลักปรัชญาขั้นกลางนี้ นอกจากการควบคุมกายวาจาแล้ว ยังได้เพิ่มการควบคุมจิตใจเข้ามาด้วยเป็นการจรรโลงให้ผู้คนในสังคมได้อยู่ร่วมอย่างมีอารยธรรมอย่างแท้จริง

5) หลักมรรค 8 เป็นการปฏิบัติตามองค์ประกอบของอริยมรรค 8 มี 8 ด้าน คือ สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นถูก) สัมมาสังกัปปะ (ความคิดถูก) สัมมาวาจา(การพูดถูก) สัมมากัมมันตะ (การทำงานถูก) สัมมาอาชีวะ (การประกอบอาชีพถูก) สัมมาสติ(ความระลึกถูก) และสัมมาสมาธิ (ความตั้งมั่นถูก) ซึ่งมรรคทั้ง 3 หมวดนั้นแบ่งออกตามปฏิบัติหรือการศึกษาได้ 3 อย่าง คือ ศีล เป็นการควบคุมกายกับวาจา สมาธิเป็นการฝึกอบรมใจให้ตั้งมั่น ให้จิตมั่นคง และปัญญาเป็นการฝึกอบรมจิตมีความรู้ คิดวิเคราะห์พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงของกฎธรรมชาติ

3. บูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด

การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักไตรสิกขา เป็นการศึกษาที่นำมาฝึกฝนอบรมและพัฒนาตนเองทั้งทางการ วาจาและใจ แล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติของตนเองต่อสถานการณ์นั้นๆ จนกำหนดควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา และใจ พร้อมเกิดปัญญาในการประพฤติปฏิบัติตนเองได้อย่างถูกต้องดีงาม

การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักศีล 5 เป็นการประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีล 5 ข้ออันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ นั้นนอกจากจะเป็นการฝึกฝนตนเองให้มีความสุขได้ง่ายแล้ว ยังพร้อมที่จะก้าวต่อไปในการพัฒนาชีวิตในขั้นสูงต่อไป และถ้าทุกคนประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีลอย่างเคร่งครัดตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนเอาไว้แล้ว เพียงเท่านี้ก็มั่นใจว่าทุกคนจะมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้า มีความสุข สังคมก็จะร่มเย็นมั่นคงได้อย่างแน่นอน

การดำเนินชีวิตที่ดีงามคามหลักภาวนา 4 เป็นการสร้างเสริมสุขภาพเป็นสิ่งที่ประชาชนสามารถทำได้ด้วยตัวเอง ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ ที่ต้องดูแลรักษาในส่วนของสุขภาพใจต้องอาศัยหลักธรรมในการดูแล

รักษา โดยเฉพาะหลักภาวนา 4 ประการ ส่วนการซ่อมสุขภาพต้องอาศัยหน่วยงานด้านการแพทย์เป็นหลักทำให้เกิดผลกระทบคือ ค่าใช้จ่าย ด้านสุขภาพเพิ่มสูงขึ้น ทำให้รัฐต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค หลักการสำคัญการสร้างเสริมสุขภาพ คือการเพิ่มศักยภาพของบุคคล และชุมชนในการควบคุมปัจจัยที่กำหนดภาวะสุขภาพ การมีส่วนร่วมของสาธารณะ คือการ ส่งเสริมให้บุคคลและชุมชน มีความสามารถในการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา วางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหาที่มีผลต่อสุขภาพของตนและความเป็นอยู่ของชุมชน อีกทั้ง การให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสุขภาพ ให้ความเสมอภาค และเท่าเทียมกันในสังคม กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคต่างๆ และการมีส่วนร่วมของ ประชาชน การดำเนินการสร้างเสริมสุขภาพของบุคคลและชุมชน

การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักกุศลกรรม 10 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีงาม เกิดขึ้นได้ 3 ทาง คือทางกาย (กายกรรม) ทางวาจา (วจีกรรม) และทางใจ (มโนกรรม) กุศลกรรมบถ 10 ประการนั้นได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์และเบียนเบียนผู้อื่น ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตผิดในกาม ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียดไม่พูดคาหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ไม่อยากได้ของผู้อื่น ไม่พยาบาท และไม่เห็นผิดตามคลองธรรม บุคคลที่ได้กระทากุศลกรรมทั้ง 10 ประการนี้ ผลที่ได้ย่อมยังชีวิตของบุคคลนั้นอยู่อย่างมีความสุข ตายไปแล้วย่อมสู่โลกสวรรค์อย่างแน่นอน

การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักอริยมรรค 8 ตามพุทธปรัชญาเถรวาทโดยสรุปแบ่งออกเป็น 8 ประเด็น คือ (1) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาทิฏฐิ คือ ใช้ปัญญาพิจารณา เช่น เห็นว่า เรามีความเกิด (2) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาสังกัปปะคือ ความดำริชอบ (3) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาวาจา คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จเจตนางดเว้นจากวาจาส่อเสียด เป็นต้น (4) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบหรือการงานชอบ (5) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพที่สุจริต (6) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาวายามะ คือ เพียรชอบหรือพยายามชอบ (7) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาสติ คือ ให้ใช้สติเป็นเครื่องพิจารณา 4 ฐาน และ (8) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาสมาธิ คือการมีสมาธิชอบ

อภิปรายผล

การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักพุทธปรัชญาถือเป็นการดำเนินชีวิตที่สำคัญที่เริ่มต้นจากตนเองก่อนแล้วนำไปสู่สังคมและมีส่วนสำคัญในการทำให้ประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดมีความเป็นอยู่อย่างผาสุกดีงาม ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

การดำเนินชีวิตของมนุษย์บนพื้นฐานศาสนานั้นจะมีส่วนส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมรวมทั้งธรรมชาติ เพราะจะทำให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงคุณค่าและความเป็นมนุษย์ ในส่วนที่ลึกซึ้งและมีความเข้าใจอย่างเป็นองค์รวมระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับธรรมชาติ การดำเนินชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องมีและต้องดำเนินไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต ซึ่งการดำเนินชีวิตของคนเรานั้นมีแนวปฏิบัติที่ทำให้ชีวิตมีความสุขสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านสังคม 3) ด้านพลศึกษา 4) ด้านสุขศึกษา และ 5) ด้านโภชนาการ หลักการดำเนินชีวิตที่ดีงาม คือ หลักการปฏิบัติเกี่ยวกับระบบของสุขภาพและสภาพแวดล้อม ที่ส่งผลต่อสุขภาพความเป็นอยู่ในชีวิต และเป้าหมายการดำเนินชีวิตที่ดีงาม คือ การดูแลรักษาสุขภาพชีวิต เพื่อให้มีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจในปัจจุบันเท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลวรรณ อาจาริยานนท์ (2559) ได้ศึกษาดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการ 2 ด้าน คือ ความต้องการความสุขกาย และความต้องการความสุขใจ และปัญหาอุปสรรคที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่มีความสุขคือ อุปสรรคทางกาย และอุปสรรคทางใจ ในส่วน

รูปแบบในการดำเนินชีวิตที่ผู้สูงอายุคาดหวังหลังวัยเกษียณ ได้จากการบูรณาการองค์ความรู้จากการศึกษาการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรม และ 2) รูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ เป็นคำย่อ GAPPSIDE และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นางสาวสุพาภรณ์ กันยะติ๊บ (2560) ได้ทำวิจัยเรื่อง หลักพุทธธรรมกับการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา สถานปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่ง พบว่า หลักการใช้หลักพุทธธรรมของสถานปฏิบัติธรรมในการดำเนินชีวิต ของผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การดำเนินชีวิตตามคุณสมบัติของอุบาสก อุบาสิกาที่ดี 2) การดำเนินชีวิตตามแบบอย่างคฤหัสถ์อริยบุคคลในสมัยพุทธกาล 3) การปฏิบัติธรรมตามหลักธรรม สำคัญในพระไตรปิฎก โดยมีเปาหมายหลักคือ การมุ่งพัฒนาทางด้านจิตใจของประชาชนและผู้สูงอายุ ส่วนในด้านแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของสถานปฏิบัติธรรมใช้รูปแบบการจัดตั้งโครงการ และกิจกรรมต่างๆ ที่สนับสนุนการพัฒนาประชาชนและผู้สูงอายุให้มีสัมมาทิฏฐิและมุ่งดำเนินชีวิตตาม แนวทางแห่งอริยชนด้วยหลักอริยมรรคมีองค์ 8 หรือเรียกโดยย่อว่า หลักไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ ปัญญา และสามารถนำมาพัฒนาเพื่อให้ครบองค์แห่งการสร้างเสริมสุขภาพวิถีพุทธด้วยหลักภาวนา 4 คือ 1) กายภาวนา 2) สีลภาวนา 3) จิตตภาวนา 4) ปัญญาภาวนาในด้านประสบการณ์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่มาปฏิบัติธรรม ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลที่ผู้สูงอายุเข้ามาสถานปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่มีความตั้งใจ มาทำบุญและปฏิบัติธรรม เพราะเชื่อมั่นว่าความดีแห่งวิถีพุทธธรรมจะนำตนไปสู่ชีวิตที่ดีงามทั้งสุขภาพทางด้านร่างกายและจิตใจในปั้นปลายแห่งชีวิต ส่วนในด้านการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ที่สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านศีลหรือสังคม 3) ด้านจิตใจ 4) ด้านปัญญา ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นและมีเป้าหมายสูงสุด ในการดำรงชีวิตตามหลักพุทธธรรม คือการมุ่งกำจัดโรคทางใจ อันหมายถึง การละกิเลสในใจตน ให้เบาบางตลอดชีวิต ดังนั้น ผู้สูงอายุที่นำหลักภาวนา 4 ไปปฏิบัติตลอดชีวิต ย่อมส่งผลให้มีความสุข ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจเพราะเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมวิถีพุทธที่ยั่งยืน

2. หลักพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

หลักพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ได้แก่ 1) หลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา หลักของศีลช่วยให้บุคคลสำรวมระวังในเรื่องของความประพฤติทางร่างกาย วาจา ให้มีความเป็นปกติ ส่วนหลักของสมาธิช่วยให้บุคคลสำรวมพัฒนาจิตใจ เพื่อเตรียมพร้อมสู่การพัฒนาปัญญาต่อไป หลักของปัญญาช่วยให้บุคคลเห็นทุกสิ่งตามความเป็นจริงเกิดปัญญาในการดำรงชีวิตประจำวัน 2) หลักศีล 5 การรักษาศีลนั้นส่งผลถึงการสำรวมกายและวาจาให้เป็นปกติ และเมื่อร่างกายปกติแล้วย่อมส่งผมถึงความสุขทางใจ ส่งผลถึงความบริสุทธิ์ทั้งกายและใจ เมื่อร่างกายมีความสมบูรณ์แล้วจะมีความจิตใจผ่องใส มีความสดชื่อเบิกบานใจ 3) ภาวนา 4 เป็นการพัฒนาและอบรมตนเองให้ตั้งอยู่ในสุจริตธรรมและกุศลธรรม การปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบของ สังคมที่ดีงาม การพัฒนาจิตใจ ใหมีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิตที่ดีและสุขภาพจิตที่ดี 4) หลักกุศลกรรมบถ 10 ซึ่งเป็น ทางแห่งกุศลกรรม ทางแห่งการทำความดีกรรมดี และเป็นทางนำไปสู่ความสุขความเจริญ ซึ่งถือว่าเป็นหลักปฏิบัติที่ควบคุมจิตใจให้ผู้คนในสังคมได้อยู่ร่วมอย่างมีอารยธรรมอย่างแท้จริง 5) หลักมรรค 8 เป็นการปฏิบัติตามองค์ประกอบของอริยมรรค สรุปเป็น 3 หมวด ได้แบ่งออกตามการปฏิบัติหรือการศึกษาได้ 3 อย่าง คือ ศีล เป็นการควบคุมกายกับวาจา สมาธิเป็นการฝึกอบรมใจให้ตั้งมั่น ให้จิตมั่นคง และปัญญาเป็นการฝึกอบรมจิตมีความรู้ คิดวิเคราะห์พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงของกฎธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉราวรรณ กันจินะ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพของผู้เกษียณอายุราชการ” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการดาเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ได้แก่ เบญจศีล ความสันโดษ อริยสัจ 4 พรหมวิหาร 4 โลกธรรม 8 และไตรลักษณ์ และสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ **พระรณชัย กิตฺติราโณ (ส่งศรี)** ได้ทำวิจัย เรื่อง การประยุกต์หลักใช้อริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย สามารถสรุปได้ดังนี้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ประชาชนในตำบลในเมืองหนองคายที่ประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบสภาพการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปว่า ประชาชนที่เป็นคนจังหวัดหนองคายส่วนมากประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดหนองคายที่เป็นทำเลที่ดีในการค้าขายส่วนมากและก็จะอยู่ที่ตลาดท่าเสด็จ และรองลงมาคือ การเป็นข้าราชการในศูนย์ราชการในจังหวัดหนองคาย ซึ่งจากการสัมภาษณ์และทำให้ทราบหลายประเด็นที่มีความสัมพันธ์กับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ในเรื่องของการรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลในเมืองหนองคายนั้น ก็จะได้เข้ารับการฟังธรรมในสานักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดไกล้เคียง และผ่านทางออนไลน์ในหลายรูปแบบ ก็จะมีความเข้าใจในหลักธรรมในการดำเนินชีวิตหลายประเด็น ที่เป็นหลักๆ ก็จะเป็น การรักษาศีล 5 ศีล 8 การให้ทานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาการประยุกต์หลักใช้อริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ซึ่งแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติหน้าที่การงานทั้ง 3 ประการดังกล่าว โดยเน้นการพัฒนาทิฐิของประชาชนให้เป็นสัมมาทิฐิ เพื่อให้เป็นหลักธรรมนำวิถีการกระทำทางจิตใจหรือมโนกรรมให้เป็นสัมมาสังกัปปะ การกระทำทางวาจาหรือวจีกรรมให้เป็นสัมมาวาจา การกระทำทางกายหรือกายกรรมให้เป็นสัมมากัมมันตะ โดยมีหลักธรรมที่เป็นกำลังอันประกอบด้วยสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เป็นกำลังที่ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิ เพื่อนำไปสู่การมีสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา และ สัมมากัมมันตะ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นในการแก้ปัญหาของการปฏิบัติหน้าที่การงานทั้ง 3 ประการดังกล่าว เพื่อให้ตนเองปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นสัมมาอาชีวะ โดยพัฒนาองค์มรรคทั้ง 8 ประการไปพร้อมๆกันตามหลักมรรคสมังคี รวมทั้งหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 หลักไตรสิกขา หลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท และหลักไตรลักษณ์ ประกอบกับหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 ธาตุ 4 ขันธ์ 5 อายตนะภายใน 6 และกฎแห่งกรรม

3. บูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด

การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักไตรสิกขา เป็นการบูรณาการหลักการศึกษาทั้ง 3 (ศีล สมาธิ และปัญญา) เพื่อฝึกหัด อบรมและพัฒนาตนเอง ทางกาย วาจา และใจแล้ว พิจารณาผลการปฏิบัติตน ตออายตนะภายนอกทั้ง 6 จนสามารถควบคุมอินทรีย์ทั้ง 6 ให้สงบเรียบร้อย เกิดปัญญารอบรู้เข้าใจอย่างมีเหตุมีผล ที่สำคัญเป็นไปเพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งภายในทั้งภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับ ปรเมธ ศรีภิญโย (2561) กล่าวไว้ว่า ปัจจัยที่แท้จริงของการศึกษาคือ การพัฒนาเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยการเปลี่ยนแปลงจากภายในจิตใจ มีคุณธรรมกำกับการแสดงพฤติกรรมต่างๆ

การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักศีล 5 เป็นการประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีล 5 ข้ออันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัตินั้น นอกจากจะเป็นการฝึกฝนตนเองให้มีความสุขได้ง่ายแล้ว ยังพร้อมที่จะก้าวต่อไปในการพัฒนาชีวิตในขั้นสูงต่อไป และถ้าทุกคนประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีลอย่างเคร่งครัดตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนเอาไว้แล้ว เพียงเท่านี้ก็มั่นใจว่าทุกคนจะมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้า มีความสุข สังคมก็จะร่มเย็นมั่นคงได้อย่างแน่นอน เพราะมนุษย์จะมีชีวิตที่ดีงามได้จะต้องมีการฝึกฝนและต้องศึกษาศีล 5 เป็นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) ได้อธิบายหลักความสัมพันธ์ของมนุษย์กับศีลไว้ โดยสรุปว่า พระพุทธศาสนามองมนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องศึกษา มนุษย์จะมีชีวิตที่ดีงามได้จะต้องมีการฝึกฝนและต้องศึกษาสิกขาบททั้ง 5 หรือเรียกว่าศีล 5

การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักภาวนา 4 เป็นการสร้างเสริมสุขภาพเป็นสิ่งที่ประชาชนสามารถทำได้ด้วยตัวเอง ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ ที่ต้องดูแลรักษาในส่วนของสุขภาพใจต้องอาศัยหลักธรรมในการดูแลรักษา โดยเฉพาะหลักภาวนา 4 ประการ ส่วนการซ่อมสุขภาพต้องอาศัยหน่วยงานด้านการแพทย์เป็นหลักทำให้เกิดผลกระทบคือ ค่าใช้จ่าย ด้านสุขภาพเพิ่มสูงขึ้น ทำให้รัฐต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค หลักการสำคัญการสร้างเสริมสุขภาพ คือการเพิ่มศักยภาพของบุคคล และชุมชนในการควบคุมปัจจัยที่กำหนดภาวะสุขภาพ การมีส่วนร่วมของสาธารณะ คือการ ส่งเสริมให้บุคคลและชุมชน มีความสามารถในการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา วิเคราะห์สาเหตุของ ปัญหา วางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหาที่มีผลต่อสุขภาพของตนและความเป็นอยู่ของชุมชน อีกทั้ง การให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสุขภาพ ให้ความเสมอภาค และเท่าเทียมกันในสังคม กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคต่างๆ และการมีส่วนร่วมของประชาชน การดำเนินการสร้างเสริมสุขภาพของบุคคลและชุมชน เพราะหลักภาวนา 4 ถือว่าหลักพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับพระสมศักดิ์ สนฺตวาโจ (สนธิกุล) (2551) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก พระพุทธศาสนาเถรวาทแบ่งออก 4 ด้านได้ 1) การพัฒนาทางความประพฤติคือทางกายและวาจาให้ มีศีล 2) การพัฒนาด้านอินทรีย์ 6 คือให้รู้จักสำรวมอินทรีย์ของตนอย่างมีสติกำกับ 3) การพัฒนา จิตใจให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) การพัฒนาด้านปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนต่อสรรพสิ่งทั้งปวง

การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักกุศลกรรมบถ 10 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีงามเกิดขึ้นได้ 3 ทาง คือทางกาย (กายกรรม) ทางวาจา (วจีกรรม) และทางใจ (มโนกรรม) กุศลกรรมบถ 10 ประการนั้นได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์และเบียนเบียนผู้อื่น ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตผิดในกาม ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียดไม่พูดคาหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ไม่อยากได้ของผู้อื่น ไม่พยาบาท และไม่เห็นผิดตามคลองธรรม บุคคลที่ได้กระทำกุศลกรรมบถทั้ง 10 ประการนี้ ผลที่ได้ย่อมยังชีวิตของบุคคลนั้นอยู่อย่างมีความสุข ตายไปแล้วย่อมสู่โลกสวรรค์อย่างแน่นอน เพราะหลักกุศลกรรมบถ 10 ว่าด้วยเรื่องหลักพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ พระเทวิน เทวินโท (2544) ได้กล่าวถึงหลักพุทธจริยศาสตร์ว่า “หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาคือ หลักที่เกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติที่เป็นแนวทางเพื่อบรรลุความดีสูงสุดของชีวิต

การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักอริยมรรค 8 ตามพุทธปรัชญาเถรวาทโดยสรุปแบ่งออกเป็น 8 ประเด็น คือ (1) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาทิฏฐิ คือ ใช้ปัญญาพิจารณา เช่น เห็นว่าเรามีความเกิด (2) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาสังกัปปะคือ ความดำริชอบ (3) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาวาจา คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จเจตนางดเว้นจากวาจาส่อเสียด เป็นต้น (4) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบหรือการงานชอบ (5) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพที่สุจริต (6) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาวายามะ คือ เพียรชอบหรือพยายามชอบ (7) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาสติ คือ ให้ใช้สติเป็นเครื่องพิจารณา 4 ฐาน (8) การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักสัมมาสมาธิ คือ การมีสมาธิชอบสอดคล้องกับพระมหาประสิทธิ์ สิริปญฺโญ (ฤทธิ์มหันต์) (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “มนุษย์นิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลของการศึกษาวิจัยได้ข้อสรุปว่า พุทธปรัชญาให้ความสำคัญแก่ความเป็นมนุษย์โดยชี้แนะให้มนุษย์รู้จักมรรควิธีที่ถูกต้อง คือ อริยมรรคมีองค์ 8

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง บูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการนำเอาหลักพุทธปรัชญาเถรวาท คือ หลักไตรสิกขา 3 หลักศีล 5 หลักภาวนา 4 หลักกุศลกรรมบท

10 และหลักมรรคมีองค์ 8 มาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตที่ดีงามของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านสังคม 3) ด้านพลศึกษา 4) ด้านสุขศึกษา 5) ด้านโภชนาการ

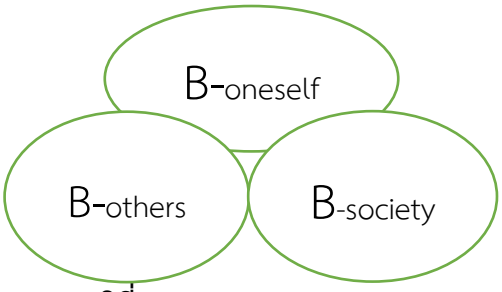
องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือทำให้ทราบบูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยสรุปเป็น **“3B MODEL”** โดยมีที่มาดังนี้

1. Benefits to oneself ประโยชน์ต่อตนเอง ได้แก่การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักวิทยาศาสตร์ ให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ เข้าใจหลักการปฏิบัติตนที่เหมาะสมกับวัย ศึกษาในเรื่องของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2. Benefits to others ประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่ สามารถเป็นที่พึ่งของคนทั้งหลายได้ เป็นแบบอย่างให้ทุกคนดำเนินชีวิตที่ดีงามอย่างมีความสุขได้

3. Benefits to society ประโยชน์ต่อสังคม ได้แก่ เป็นที่พึ่งของคนทั้งหลาย ไม่เป็นภาระของสังคม เพราะเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ด้วยสุขภาพกาย สุขภาพใจ มีสติปัญญาสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้

รูปแบบบูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด คือ **“3B MODEL”** โดยมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตที่ดีงามที่ผสมผสานความสุขที่เกิดขึ้นกับตนเองในเบื้องต้นแล้วส่งผลให้แก่ผู้อื่นที่อยู่รอบข้างรวมไปถึงมีผลแห่งความสุขไปสู่สังคมในภาพกว้างได้ ดังแผนภูมิภาพข้างล่างนี้

แผนภูมิที่ 5.1 แสดง 3B MODEL

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาผู้วิจัยเรื่องบูรณาการการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นโยบาย ควรมีการประชุม หรือ สัมมนาเชิงวิชาการ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยให้ชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดแทรกมีกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงตามหัวข้อต่าง ๆ หลักธรรม แนวทางการปฏิบัติ วิธีการปฏิบัติ และนำนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างจริงจัง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) รูปแบบการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของนักศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด

2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของข้าราชการในจังหวัดร้อยเอ็ด

3) รูปแบบการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของผู้นำชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. (2546) .การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2552). พระไตรปิฎกศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รายวัน.

จำนง อดิวัฒนสิทธิ์. (2547). ศาสนาชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

บุญมี แท่นแก้ว. (2547). พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โอ.เอ.พริ้นติ้งเฮ้า.

ปรเมธ ศรีภิญโย. (2562). หลักไตรสิกขากับการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 3(1), 27-41.

พระเทวิน เทวินโท. (2544). พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพริ้นติ้งการพิมพ์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). ทิศทางพัฒนาในอนาคต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

พระมหาประสิทธิ์ สิริปญฺโญ (ฤทธิ์มหันต์). (2536). การศึกษาวิเคราะห์เรื่องมนุษย์นิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระรณชัย กิตฺติราโณ (ส่งศรี). (2562). การประยุกต์หลักใช้อริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิต ของประชาชนในตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมศักดิ์ สนฺตวาโจ (สนธิกุล). (2551). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รังสรรค์ แสงสุขและคณะ. (2544). ความรู้คู่คุณธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วศิน อินทสระ. (2549). พุทธจริยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรม.

วิไลวรรณ อาจาริยานนท์. (2559). รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุพาภรณ์ กันยะติ๊บ. (2560). หลักพุทธธรรมกับการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา สถานปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่ง. สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการสร้างเสริมสุขภาพ. คณะสาธารณสุขศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัจฉราวรรณ กันจินะ. (2562). พุทธบูรณาการในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพของผู้เกษียณอายุราชการ. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

Strategic Leadership of School Administrators Affecting School Effectiveness Under the Secondary Educational Service Area Office Loei Nong Bua Lamphu

อรวรรณ จันทร์หล่ม
Aorawan Chanlom
สมาน ประวันโต
Saman Prawanto
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabandit College
E-mail: pui.aorawan05@gmail.com

Received: 8 February 2024; Revised: 14 March 2024; Accepted: 23 April 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 2) ศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 3) ศึกษาความสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู และ 4) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่าง 327 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2) ประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยภาพรวม ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูง ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงจึงได้รับเลือกเข้าสมการตามลำดับ คือ 1. ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ (X_3) 2. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_1) และ 3. ด้านการมีวิธีคิดเชิงปฏิวัติ (X_2) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .796 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted R^2) เท่ากับ .629 นั่นคือ ตัวแปรทั้ง 3 ตัว สามารถพยากรณ์ความแปรปรวนของประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ได้ร้อยละ 62.90 โดยด้านความสามารถใน

การนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ เป็นตัวแปรที่สามารถส่งผลต่อความแปรปรวนของประสิทธิผลของสถานศึกษามากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ .646

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์, ประสิทธิผล, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the level of strategic leadership of school administrators in the Secondary Educational Service Area Office, Loei – Nong bua Lumphu, 2) examine the effectiveness level of schools of the Secondary Educational Service Area Office, Loei – Nong Bua Lumphu, 3) investigate the strategic leadership of school administrators affecting schools of the Secondary Educational Service Area Office, Loei – Nong Bua Lumphu, and 4) explore the strategic leadership factors of school administrators influencing the performance under schools of the Secondary Educational Service Area Office, Loei – Nong Bua Lumphu. The sample group consisted of 327. The research utilized a survey questionnaire. Data analysis involved percentage, mean, standard deviation, Pearson correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The research findings indicated that

1) The strategic leadership of school administrators in schools of the Secondary Educational Service Area Office, Loei – Nong Bua Lumphu, was overall at a high level.

2) The effectiveness of these schools, as evaluated in the Secondary Educational Service Area Office, Loei – Nong Bua Lumphu, was observed to be at a high level.

3) The correlation between the strategic leadership status of school administrators and the effectiveness of the schools, when considered collectively, shown a high positive relationship, and statistically significant at the .01 level.

4) The variables that significantly contribute to this relationship, in descending order, are: 1) the ability to apply various imported factors in formulating strategies (X_3), 2) the visionary planning (X_1), and 3) Innovative thinking (X_2). The multiple correlation coefficient was .796, and the adjusted predictive coefficients (R^2) was .629. In essence, these three variables can predict 62.90% of the variance in the performance of schools of the Secondary Educational Service Area Office in Loei – Nong Bua Lumphu. The variable with the most significant impact on this variance was the ability to apply various imported factors in formulating strategies, with a standardized regression coefficient of .646.

Keywords: Strategic Leadership, Affecting, Administrators

บทนำ

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่าง รวดเร็ว เกิดเป็นสังคมที่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน การเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคที่เรียกว่า ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เมื่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ผสมผสานกับปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของคนในสังคม ซึ่งทำให้คนในสังคมไทยต้องเผชิญกับปัญหานานับประการ และการที่จะเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้นั้น ปัจจัยที่สำคัญ “คุณภาพของคน” (อาทิตยา ละครพล, 2560)

โรงเรียนเป็นองค์การหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา การพัฒนาประเทศไทยไม่ว่า จะเป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การเมืองหรือสังคม จะดำเนินไปได้ก็ต้องมีการพัฒนาด้านการศึกษา ควบคู่กันไป ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นปัจจัยในการที่จะพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทุกด้าน ช่วยในการวางแผน ด้านกำลังคน เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ประเทศได้ตรงตามเป้าหมาย ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการที่จะทุ่มเทการพัฒนาการศึกษา เพราะเมื่อคนมีการศึกษาดีจะนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีสมรรถภาพ เข้าใจในวิทยาการใหม่ ๆ สามารถที่จะดำเนินงานต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รู้จักปรับตัว ให้เข้ากับระบบ การเมืองและสังคม ส่งผลต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ซึ่งทำให้ ประเทศพัฒนาขึ้นเป็นเงาตามตัว แต่การศึกษาในทุกระดับนั้นจะเกิดผลดีดังความมุ่งหมายอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขึ้นอยู่กับการจัดระบบการบริหารการศึกษาที่เอื้อต่อการดำเนินงานไปสู่ความมุ่งหมายนั้น (จีระพันธุ์ พูลพัฒน์, 2553)

ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิผล ภาวะผู้นำเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้นำนั้น ๆ มีคุณสมบัติ มีความสามารถและมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับตำแหน่งเพียงใด ในการบริหารงานจำเป็นต้องแสดงภาวะผู้นำที่เหมาะสมต่อผู้ร่วมงาน เพราะภาวะผู้นำมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงาน ฉะนั้นผู้บริหารจะต้องแสดงภาวะผู้นำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความศรัทธาความเชื่อมันและความเลื่อมใสในตัวผู้บริหารเพื่อให้เกิด ผลสัมฤทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยบทบาทและหน้าที่แล้วผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นผู้นำในขณะที่ผู้นำอาจไม่ใช่ผู้บริหาร เพราะฉะนั้นผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จสูงสุดจะต้องเป็นผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ ทำนองเดียวกันกับผู้บริหารที่ขาดภาวะผู้นำจะเกิดผู้นำแทรกซ้อนในองค์การ ผู้บริหารคนนั้นจะมีความ ยุ่งยากในการบริหารงานและล้มเหลวในที่สุด ส่วนหนึ่งที่ชี้ชัดถึงความแตกต่างของผู้บริหารที่ทำให้บุคลากร ในโรงเรียนร่วมมือกันทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ ประสิทธิผลนั้นเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความอยู่รอดขององค์การ ประสิทธิผลขององค์การจะเกิดขึ้นได้เมื่อองค์การได้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพโดยสามารถใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างเหมาะสมนำไปสู่ความสำเร็จบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ขององค์การ (พิมพรรณ สุริโย, 2557)

ประสิทธิผลของโรงเรียนจะเป็นเครื่องมือที่บ่งชี้ความสำเร็จของสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี ว่าโรงเรียนได้ดำเนินการบริหารจัดการประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายเพียงใด พฤติกรรมผู้นำ ของผู้บริหารจะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียนหากผู้บริหารมีแนวทางการจัดการที่ดีหรือ มีมาตรฐาน ย่อมส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและคุณภาพการศึกษาของนักเรียน (สุริยา อยู่เย็น, 2556) คุณภาพงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะบรรลุผลได้ ต้องมีการบริหาร จัดการคุณภาพที่เหมาะสม โดยเฉพาะระบบการศึกษาปัจจุบันที่ไม่สามารถสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพได้ ตามที่มุ่งหวัง เนื่องมาจากปัญหาในการจัดการศึกษาหลายประการ ทั้งในด้านของโครงสร้าง กระบวนการ จัดการเรียนการสอน การบริหารหน่วยงานภายใน ระบบสนับสนุนต่าง ๆ รวมทั้งกระบวนทัศน์ ของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ยังไม่สอดรับกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมใหม่

(อธิพันธุ์ วิไลลักษณ์, 2557) การศึกษาควรเป็นไปในทิศทางที่มีคุณค่าต่อผู้เรียนต่อสังคมในทางสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น และ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศให้ดำรงอยู่ในภาวะสังคมโลกที่แข่งขันอย่างรุนแรงในปัจจุบัน จึงควรเปลี่ยนกระแสการศึกษาใหม่ให้เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติก่อให้เกิดรูปธรรมในการศึกษาก่อให้เกิดผลผลิตขึ้นในวงการศึกษา แล้วให้ผลผลิตนั้นเป็นผลผลิตในทางสร้างสรรค์ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2553) ดังนั้นการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิผลมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนจนทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยอยู่ในระดับสูงอบรมคุณธรรมจริยธรรม จนทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มีผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมอยู่ในระดับสูงพัฒนาโรงเรียนได้แก่ความสามารถของผู้บริหารและครูที่ร่วมกันพัฒนาปรับเปลี่ยนโครงสร้างด้านต่าง ๆเพื่อให้สถานศึกษามีความก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน (ทิพวรรณ พรมกอง, 2558)

สำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภูนั้น มีการกำหนดนโยบาย ด้านการศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนขององค์กร รวมทั้งปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา อีกทั้งจะต้องพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่ต้องนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ในส่วนของปัญหาและอุปสรรค พบว่าสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภูยังมีปัญหาอีกหลายด้านได้แก่ ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน ขาดการสนับสนุน ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา จะยกประเด็นปัญหาด้านปัจจัย เช่น งบประมาณไม่พอ ครูไม่พอ และวัสดุอุปกรณ์ไม่พอทำให้การจัดกิจกรรมตามแนวปฏิรูปการศึกษาเป็นไปด้วยความยากลำบาก อีกทั้งปัญหาการใช้ครูผู้สอนไปทำหน้าที่อื่น นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนมีค่อนข้างมาก ทำให้กระทบกระเทือนคุณภาพนักเรียน ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู, 2566)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวมานั้นและภายใต้กระแสสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นยุคที่มีการปรับเปลี่ยนการบริหารงานไปสู่การจัดการบริหารสมัยใหม่ ที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางมุ่งเน้นประสิทธิผลในทุกด้านให้เกิดกับประชาชน เพื่อตอบสนองนโยบายของประเทศ ผู้นำจึงมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงมาตรฐาน ให้ความสำคัญในส่วนของโครงสร้างองค์กรและกระบวนการ พัฒนาระบบความคิด ซึ่งส่งผลในระยะยาวต่อการยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้น จึงต้องพัฒนากลยุทธ์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการบริหารตามมาตรฐานนั้นจำเป็นต้องใช้ภาวะผู้นำกลยุทธ์ในการกำหนดทิศทางและกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้แก่องค์กรในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้องค์กรอยู่รอดมีความก้าวหน้าได้มาตรฐานและการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดตามความคาดหวังและตามบริบทของแต่ละองค์กร ในส่วนของประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุดที่ทุกสถานศึกษาให้ความสำคัญ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนโดยพิจารณาจาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะของผู้เรียน การปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม และความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ตลอดจนปรับปรุง กระบวนการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา ชุมชน สังคม และผู้เรียนอันเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือบุคลากรในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกเป็น ผู้บริหารและครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผู้บริหาร ผู้บริหาร จำนวน 178 คน และครู จำนวน 1,953 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 2,131 คน

กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างได้จากสูตรของ Yamané (1973 อ้างถึงใน กัลยา วานิชย์บัญชา, 2555) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบการสุ่มอย่างง่าย โดยกำหนด สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่จะจัดเก็บข้อมูลจากแต่ละกลุ่มแบ่งตามสัดส่วนเท่า ๆ กัน คือ ผู้บริหาร 27 คน ครู 300 คน รวม 327 คน จากโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

2. ตัวแปร

2.1 ตัวแปรพยากรณ์

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการทาง การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งนำมาใช้เป็นตัวแปรในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ 2) ด้านการมีวิธีคิดเชิงปฏิวัติ 3) ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ และ 4) ด้านการจัดการองค์การ

2.2 ตัวแปรเกณฑ์ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ซึ่งนำมาใช้เป็น ตัวแปรในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้คือตัวประกอบไปด้วยประสิทธิผลของสถานศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) คุณลักษณะของผู้เรียน 3) การปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา 4) บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม และ 5) ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับ เพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน ขนาดของสถานศึกษา เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert's Scale)

ตอนที่ 3 ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert's Scale)

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และประสิทธิผลของสถานศึกษา

4.2 กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะและกรอบแนวคิดของการวิจัย

4.3 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับวิธีการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย

4.4 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

4.5 นำเครื่องมือเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาและการใช้ภาษา

4.6 ปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาให้มีความเหมาะสมและ สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษาแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง (ระหว่าง 0.80 – 1.00) ต้องด้านภาษา ความตรงด้านเนื้อหา เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence: IOC)

4.7 ปรับปรุงเครื่องมือตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง แล้วจึงนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคลากรในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา หนองบัวลำภู เขต 1 และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา หนองบัวลำภู เขต 2 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

4.8 นำเครื่องมือที่ได้รับกลับคืนมาไปหาคุณภาพคือวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Cronbach's Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค โดยทดสอบความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .875

4.9 จัดทำแบบสอบถามเพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยพิชญบัณฑิตถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาในสังกัด

5.2 ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยพิชญบัณฑิตถึงผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

5.3 ผู้วิจัยจัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยไปยังผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามแบบออนไลน์ (Google Form) โดยผู้วิจัยได้สร้าง QR CODE และ Short Urls ในการเข้าไปตอบแบบสอบถามการวิจัย

5.4. ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถาม เพื่อสะดวกในการเก็บข้อมูล และได้ข้อมูลตรงตามที่ระยะเวลากำหนด

5.5 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผ่าน Google Form

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาความถี่และร้อยละ

6.2 วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษาและระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาจากแบบสอบถามในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปของตารางประกอบด้วยบรรยาย เกณฑ์การแปลความหมายเพื่อจัดระดับค่าเฉลี่ย

6.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คำนวณ ด้วยสูตรของเพียร์สัน มีเกณฑ์การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

6.4 การวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ใช้การสถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1) การวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา	($\overline{X}$)	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_1)	4.01	0.80	มาก	4
2. ด้านการมีวิธีคิดเชิงปฏิวัติ (X_2)	4.05	0.82	มาก	2
3. ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ (X_3)	4.04	0.81	มาก	3
4. ด้านการจัดองค์การ (X_4)	4.10	0.74	มาก	1
โดยรวม	4.05	0.79	มาก	

จากตาราง 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.05) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการจัดองค์การ ($\overline{X}$ =4.10) รองลงมา คือ ด้านการมีวิธีคิดเชิงปฏิวัติ ($\overline{X}$ =4.05) ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ ($\overline{X}$ =4.10) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ($\overline{X}$ =4.05)

2) การวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวม

ประสิทธิผลของสถานศึกษา	($\overline{X}$)	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Y_1)	3.97	0.75	มาก	4
2. ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน (Y_2)	4.19	0.62	มาก	2
3. ด้านการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา (Y_3)	4.19	0.65	มาก	2

4. ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม (Y_4)	4.22	0.66	มาก	1
5. ด้านความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร (Y_5)	4.18	0.62	มาก	3
โดยรวม	**4.15**	**0.66**	**มาก**	

จากตาราง 2 พบว่า ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.15) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด คือ ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$ =4.22) รองลงมาคือ ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน ($\overline{X}$ =4.19) และด้านการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ($\overline{X}$ =4.19) ด้านความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร ($\overline{X}$ =4.18) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($\overline{X}$ =3.97)

4) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ดังตาราง 3

ตาราง 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในของตัวแปรพยากรณ์กับตัวแปรพยากรณ์และตัวแปรพยากรณ์แต่ละตัวกับตัวแปรเกณฑ์ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	Y_1	Y_2	Y_3	Y_3	Y_5	Y	ระดับความสัมพันธ์
X_1	1.00	-	-	-						.768**	สูง
X_2	.900**	1.00	-	-						.735**	สูง
X_3	.904**	.954**	1.00	-						.778**	สูง
X_4	.830**	.919**	.924**	1.00						.725**	สูง
Y_1	.797**	.748**	.766**	.681**	1.00					.904**	สูงมาก
Y_2	.667**	.631**	.676**	.624**	.792**	1.00				.903**	สูงมาก
Y_3	.756**	.743**	.788**	.751**	.847**	.820**	1.00			.950**	สูงมาก
Y_4	.669**	.664**	.711**	.664**	.781**	.796**	.891**	1.00		.947**	สูงมาก
Y_5	.661**	.612**	.657**	.637**	.758**	.793**	.843**	.922**	1.00	.930**	สูงมาก
X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.725**	สูง

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$)

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$)

จากตาราง 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับประสิทธิผลของสถานศึกษา (Y) โดยภาพรวม ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูง ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เรียงตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละด้านกับประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ (X_3) ,(r_{xy}=.778) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_1), (r_{xy}=.768) ด้านการมีวิธีคิดเชิงปฏิวัติ (X_2), (r_{xy}=.735) และด้านการจัดการองค์การ (X_4), (r_{xy}=.725) ตามลำดับ

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบลำดับขั้นตอน เพื่อค้นหาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

โมเดล	ตัวพยากรณ์	R	R^2	Adjusted R^2	F	p
1	X_3	.778	.605	.604	497.794**	.000
2	X_3 X_1	.792	.628	.626	273.429**	.000

3	X_3 X_1 X_2	.796	.633	.629	185.593**	.038

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (p < .01)

จากตาราง 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบลำดับขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ (X_3) เป็นตัวพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าอำนาจในการพยากรณ์ เท่ากับ .604 เมื่อเพิ่มตัวพยากรณ์ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_1) เข้าไป ค่าอำนาจในการพยากรณ์เท่ากับ .626 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 2.2 และเมื่อเพิ่มตัวพยากรณ์ ด้านการมีวิธีคิดเชิงปฏิวัติ (X_2) เข้าไป ค่าอำนาจจำแนกในการพยากรณ์เท่ากับ .629 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 0.3 ซึ่งค่าอำนาจในการพยากรณ์นี้ที่เพิ่มขึ้น ทดสอบแล้ว พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อส่งเสริมความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ จัดอบรม และประชุมสัมมนาผู้บริหารเพื่อให้มีการนำแนวคิดวิธีการใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในองค์การอย่างต่อเนื่องทั้งในเรื่องการมีวิธีคิดที่แปลกใหม่ การมีวิสัยทัศน์ การนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์การจัดองค์การ การใช้ระบบสารสนเทศที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ รวมทั้งอิทธิพลทางด้านระเบียบกฎหมาย พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547) ที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในด้านมาตรฐานความรู้และมาตรฐาน ประสบการณ์วิชาชีพ ทำให้ผู้บริหารจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอให้มีความรู้ในด้านหลักและ กระบวนการบริหาร มีการกำหนดกรอบนโยบายและการวางแผนการบริหารการศึกษา ซึ่งผลการวิจัย นี้สอดคล้องกับการวิจัยของนันท์นภัส สุทธิการ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎรธานี ผลการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎรธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแสงระวี ลิตรักษ์ และคณะ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ผลการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพงษ์ อันทรบุตร (2563) ผลการศึกษาพบว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารได้ดำเนินตามแนวนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของชาติที่มุ่งยกระดับการศึกษาของชาติให้ได้มาตรฐาน และจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ โดยกระจายอำนาจการบริหารงานจัดการศึกษาตามขอบข่ายการบริหารงานในสถานศึกษา อีกทั้งหน่วยงานต้นสังกัดได้กำหนดกรอบนโยบายและการวางแผนการบริหารการศึกษา รวมถึงการกำกับติดตามการบริหารสถานศึกษาเพื่อรองรับการตรวจสอบและการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของวิรันทร์รัตน์ เสือจอย (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทองผลการวิจัยพบว่า คุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรีอ่างทองโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพงษ์ อันทรบุตร (2563) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ประกอบด้วย ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ และด้านการมีวิธีคิดชิงปฏิวัติอภิปรายแต่ละด้านดังนี้

3.1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เนื่องจากการจะบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลในยุคปัจจุบันนั้นเพื่อให้สถานศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานที่กำหนดจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยบริหารงานเชิงกลยุทธ์ และภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ซึ่งต้องอาศัยสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อการตัดสินใจ การติดตามตรวจสอบ ประเมินผลเพื่อคาดการณ์หรือพยากรณ์และกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ทั้ง 4 กลยุทธ์ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความปลอดภัยจากภัยทุกรูปแบบและพัฒนาผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้เสมอภาคอย่างทั่วถึง และมีความสามารถในการแข่งขันกลยุทธ์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21กลยุทธ์ที่ 4 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลและสอดคล้องกับแนวคิดของ Dubrin (2007) ที่ว่าผู้นำเชิงกลยุทธ์นั้นต้องสามารถกำหนดอนาคตได้ การทำงานต้องเป็นลักษณะของความเป็นประชาธิปไตย ทำงานร่วมกันเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ และสอดคล้องกับผลวิจัยของเชวงศักดิ์ พฤกษเทเวศ (2553) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้านการกำหนดทิศทางขององค์กร องค์ประกอบย่อยด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพงษ์ อันทรบุตร (2563) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ (X_3) ด้านการจัดองค์การ (X_4) และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_2) สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 77.70

3.2 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เนื่องจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและเป็นไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วน มีการรับฟังความคิดเห็นจากคณะครูและบุคลากรผู้ร่วมงานในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องย่อมส่งผลให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับ “วิสัยทัศน์”ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู (2566) ที่กล่าวไว้ว่า “ภายในปี 2570 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เป็นองค์กรขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ และสมรรถนะ ด้วยนวัตกรรมที่หลากหลายสู่คุณภาพ

มาตรฐาน บนพื้นฐานความเป็นไทย อย่างยั่งยืน” สอดคล้องกับแนวคิดของ Hitt, Ireland & Hoskisson (2005; อ้างถึงใน ฐิติมา จำนงค์เลิศ. 2550) กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ และสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ ตลอดจนจูงใจกระตุ้นผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติตามได้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้สามารถกำหนดแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพงษ์ อันทรบุตร (2563) ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ (X_3) ด้านการจัดองค์การ (X_4) และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_2) สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 77.70

3.3 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการคิดเชิงปฏิวัติที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาให้ตรงกับความต้องการแต่ละบริบทของโรงเรียน จึงต้องหากลวิธีที่หลากหลายในการบริหารจัดการให้ตรงกับกลยุทธ์ที่ตั้งไว้ทั้ง 4 กลยุทธ์ ซึ่งสอดคลองกับงานวิจัยของแสงระวี ลิตรักษ์ และคณะ (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ผลการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก มีความสัมพันธ์กันและได้สมการพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยใช้ภาวะผู้นำ เชิงกลยุทธ์เป็นตัวแปรพยากรณ์ มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้านการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมในการควบคุม องค์การให้สมดุล ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ด้านการคิดเชิงปฏิวัติเป็นตัวแปรพยากรณ์ ที่สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 60 และสอดคล้องกับงานวิจัยของนันท์นภัส สุทธิการ (2562) ที่ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยร่วมกันทำนายประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ตัวทำนายที่สามารถช่วยกันพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนได้ ร้อยละ 76.20 (การกำหนดทิศทางขององค์กร, การสร้างและธำรงรักษาทีม, การจูงใจและพัฒนาบุคลากร, มุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม) จากผลการวิจัย โรงเรียนควรจัดสรรทรัพยากรให้สถานศึกษาในสังกัดอย่างมีประสิทธิภาพมาทบทวน เริ่มตั้งแต่การวางแผนการใช้งบประมาณในด้านต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา ให้เป็นไปตามแผนการใช้เงินงบประมาณที่ได้กำหนดไว้ แล้วจัดสรรให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนำผลการดำเนินงานดังกล่าวมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาต่อไป ควรเปิดโอกาสและสนับสนุนแหล่งวิทยาการทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งจัดบรรยากาศทางวิชาการที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มมากขึ้น

สรุป

สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงตาม ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านการมีวิธีคิดเชิงปฏิวัติ และด้านการจัดการองค์การตามลำดับ

2. ประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ด้าน

บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน ด้านการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ด้านความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร และด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับประสิทธิผลของสถานศึกษา (Y) โดยภาพรวม ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูง ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เรียงตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละด้านกับประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ (X_3) ,(r_{xy}=.778) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_1), (r_{xy}=.768) ด้านการมีวิธีคิดเชิงปฏิวัติ (X_2), (r_{xy}=.735) และด้านการจัดการองค์การ (X_4), (r_{xy}=.725) ตามลำดับ

4. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู มี 3 ด้าน คือ ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ (X_3) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_1) ด้านการมีวิธีคิดเชิงปฏิวัติ (X_2) มีค่าสัมประสิทธิ์ในรูปคะแนนดิบเท่ากับ .465, .314 และ -.177 ตามลำดับ และมีค่าสัมประสิทธิ์ในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ .646, .404 และ-.244 ตามลำดับ

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ที่ได้รับเลือกเข้าสมการตามลำดับ คือ 1) ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ (X_3) 2) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_1) และ 3) ด้านการมีวิธีคิดเชิงปฏิวัติ (X_2) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .796 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ที่ปรับแก้แล้วที่ปรับแก้แล้วประสิทธิพลของสถานศึกษา (Adjusted R^2) เท่ากับ .629 นั่นคือ ตัวแปรทั้ง 3 ตัว สามารถพยากรณ์ความแปรปรวนของประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ได้ร้อยละ 62.90 โดยด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ เป็นตัวแปรที่สามารถส่งผลต่อความแปรปรวนของประสิทธิผลของสถานศึกษามากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ .646 สามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาในรูปคะแนนดิบ คือ

$$Y = 1.734+.465X_3+.314X_1 -.177X_2$$

สมการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ

$$Z'_y =.646X_3+.404X_1 - 0.244X_2$$

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและมีความเป็นไปได้ สื่อสารถ่ายทอด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อวิสัยทัศน์ในการ ปฏิบัติงานในองค์การให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กำหนดเป้าหมายพัฒนาสถานศึกษาสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์การ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

1.2 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้นผู้บริหารควรจัดทำและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและความสามารถของผู้เรียน จัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วมการ

แข่งขันทั้งใน ระดับจังหวัดและระดับชาติ จัดบรรยากาศทางวิชาการที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวัย

1.3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์องผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์เป็นตัวแปรที่สามารถส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาได้มากที่สุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรบริหารข้อมูลโดยจัดเป็นระบบสารสนเทศจัดสรรทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดความคุ้มค่า สามารถบรรลุวัตถุประสงค์โดยรวมของสถานศึกษาได้

2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ตัวแปรภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 3 ด้าน สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 62.90 ดังนั้นจึงควรวิจัยตัวแปรอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาเพิ่มขึ้น

2.2 ควรพัฒนารูปแบบการสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ ด้านการ กำหนดวิสัยทัศน์ และด้านการมีวิธีคิดเชิงปฏิบัติ เพราะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2555). สถิติสำหรับงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จีระพันธ์ พูลพัฒน์. (2553). พัฒนาการของการบริหารการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เชวงศักดิ์ พฤกษเทเวศ. (2553). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ฐิติมา จำนงเลิศ. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าหอผู้ป่วย บรรยากาศองค์การกับประสิทธิผลของหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ. วิทยานิพนธ์ พย.ม. สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิพวรรณ พรมกอง. (2558). ประสิทธิผลของโรงเรียนคาทอลิก สังฆมณฑลอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

นันท์นภัส สุทธิการ. (2562). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

พิมพรรณ สุริโย. (2557). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับสภาพการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า, 4(1), 71-77.

วิรันทร์รัตน์ เสือจอย. (2564). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง. (วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุริยา อยู่เย็น (2556). ประสิทธิผลของโรงเรียนในอำเภอท่าตะเกียบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาวิทยาลัยบูรพา.

สุทธิพงษ์ อันทรบุตร. (2563). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

แสงระวี ลิตรักษ์, พนายุทธ์ เชยบาล และพิมพ์พร จารุจิตร์. (2561). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 13 : 21-22 เมษายน 2561 (หน้า 711-721). มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินท์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. (2566). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. เลย: กลุ่มนโยบายและแผน.

อธิพันธุ์ วิไลลักษณ์. (2557). การบริหารคุณภาพงานการจัดการศึกขาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนบ้านวังช่อย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์การบริหารองค์การภาครัฐและเอกชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

อาทิตยา ละครพล. (2560). ความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาต่อการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

Dubrin, A. J. (2007). Leadership Research Findings, Practice, and Skills. New York:George Hoffiman.

Hitt, M.A., & Hoskisson, R.E. (2007). Strategic Management. 6th ed. New York: Thomson Corporation.

Yamané,Taro. (1973). Statistics : An Introductory Analysis. 3rd ed. New York: Harper and Row.

บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด
The Integration of Buddhist Methods in Temple Development in Roi Et Province

พระครูปลัดทองใบ สุปภาโส (ปะพะลา)
Phrakrupalad Tongbai Supaphaso (Papala)
โสวิทย์ บำรุงภักดิ์
Sowit Bamrungphak
สงวน หล้าโพนทัน
Sanguan Laphonthan
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus
E-mail: Sanguan.laphonthan@gmail.com

Received: 19 February 2024; Revised: 18 April 2024; Accepted: 23 April 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา 2) เพื่อศึกษาพุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด 3) เพื่อบูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด และ 4) เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 รูป/คน และเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา หมายถึง การบริหารจัดการวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด มี 4 ประเด็น คือ 1) ด้านการบริหาร จัดการ 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านการจัดการสถานที่ และ 4) ด้านงบประมาณ พบว่า ขาดปัจจัย โดยไม่มี งบประมาณต่าง ๆ จากทางคณะสงฆ์ องค์กรแต่ละองค์กรต้องจัดหาเอง การขับเคลื่อนล่าช้า

2. พุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด หมายถึง การนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการเป็นการบริหารอย่างเป็นระบบ และการวางแผนเป็นการบริหารเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด พุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัดตาม หลักสัปปายะ 4 คือ 1) พุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัดตามหลักอาวาสสัปปายะ 2) พุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัดตามหลักโคจรสัปปายะ 3) พุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัดตามหลักภัสสสัปปายะ และ 4) พุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัดตามหลักปุคคลสัปปายะ

3. บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด หมายถึง การพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ดโดยการนำหลักพุทธวิธีมาบูรณาการเพื่อให้เกิดสัปปายะทางด้านกายภาพ จิตภาพ ปัญญา และสังคม

4. องค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด หมายถึง การบริหารจัดการวัดเพื่อให้เกิดสัปปายะทางกาย จิต ปัญญา และสังคม อันเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่ความเป็นรมณียสถานอย่างยั่งยืนตามหลักพุทธวิธี

คำสำคัญ: พุทธวิธี, บูรณาการเกี่ยวกับพุทธวิธี, การพัฒนาวัด

Abstract

This research article has objectives : 1)to study theoretical concepts regarding development, 2)to study Buddhist methods regarding temple development, 3) to integrate Buddhist methods in temple development in Roi Et Province, and 4) to present knowledge about the Buddhist methods in temple development in Roi Et Province. It is qualitative research. The research tools used were a focus group interview with 20 person (monks/people) and it is a descriptive data analysis.

The research results found that :

1. Theoretical concepts regarding development refer to the management of temples in Roi Et Province. There are 4 issues: 1) administration and management, 2) in terms of personnel, 3) in terms of venue management, and 4) in the budget aspect.

2.Buddhist methods regarding temple development means applying concepts and theories about management into systematic management and planning is the management of using resources for maximum benefit. Buddhist concepts developed according to Buddhist philosophy It is a management concept based on Buddhist philosophy. It is mainly intellectual work with good intentions for society. And the Buddhist method regarding the development of temples according to the principles of Sappaya 4 is 1) the Buddhist method regarding the development of temples according to the principles of Avasa Sappaya, 2) the Buddhist method regarding the development of temples according to the principles of the Gocara Sappaya, 3) Buddhist methods regarding temple development according to the principles of Phassa Sappaya, and 4)Buddhist methods regarding temple development according to the principles of Puggala Sappaya.

3. Integrate Buddhist methods in developing temples in the province. Roi Et Province refers to the development of temples in Roi Et Province by integrating Buddhist methods to achieve physical, mental, intellectual, and social satisfaction.

4. Knowledge about the integration of Buddhist methods in developing temples in Roi Et Province refers to the management of temples in order to achieve physical, mental, intellectual, and social well-being, which is development that leads to a sustainable peaceful place according to Buddhist methods.

Keywords: Buddhist Methods, Integrate Buddhist methods, Temple Development

บทนำ

การบริหารและการจัดการวัดหรือการพัฒนาวัด ในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้ากับพระสงฆ์สาวกไม่ได้เป็นผู้สร้างวัด การบริหารและการจัดการวัดเป็นหน้าที่ของคนสร้างวัดให้ พระพุทธองค์และสาวกไม่ได้เป็นเจ้าของวัด และไม่อยู่ติดวัดเพราะต้องจาริกสั่งสอนตามนิคมต่างๆ ปัจจุบันนี้การบริหารและการจัดการวัดเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การการบริหารงานบุคคล การอานวยการ การ

ประสานงาน การประเมินผลงาน การจัดงบประมาณและการประชาสัมพันธ์ (ศิริอร ขันธหัตถ์, 2547) การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องบริหารจัดการคณะสงฆ์และการพระศาสนา การบริหารจัดการวัดในปัจจุบันได้กำหนดให้พระสังฆาธิการมีหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ดังนี้คือ 1) บทบาทด้านการปกครอง 2) บทบาทด้านการศาสนศึกษา 3) บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) บทบาทด้านการสาธารณูปการ และ 6) บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ (ไพโรจน์ ดวงศรี, 2558) การบริหารจัดการหรือการพัฒนาทั้ง 6 ด้านนี้เป็นเป็นหน้าที่พระสังฆาธิการทุกระดับต้องทำเพื่อประโยชน์และความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนา

สังคมที่พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งขึ้นเป็นสังคมตัวอย่างคือสังคมสงฆ์ โดยมีพระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมราชาเป็นผู้บริหารสูงสุดในองค์กรสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชา นั่นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และทรงวางแนววิธีในการบริหารจัดการตามแนวพระพุทธศาสนาว่า พุทธวิธีการบริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่า เพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงต้องยึดถือมั่นในพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นทั้งโครงสร้างเป็นหัวจักรใหญ่และเป็นการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยเป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วยทุกคนจะรู้จักหน้าที่ของตนเอง (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

สังคมสงฆ์โดยมีวัดเป็นสถานที่สำคัญและเป็นหน่วยงานปกครองและหน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด เป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับวัด ทรงตราไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือ บุคคลตามกฎหมาย และตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ), 2545) และสำหรับการบริหารวัดที่มหาเถรสมาคมกำหนดขึ้นนั้นมี 6 ประการ คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2538)

วัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารจัดการวัดสูงสุด และต้องทำหน้าที่บริหารจัดการให้กิจการคณะสงฆ์เป็นไปได้ด้วยดี มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมยุคปัจจุบัน โดยหลักการพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสมีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์หรือบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบ่งชี้ในความสำเร็จในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไปก็ต้องอาศัยพระสังฆาธิการระดับวัดเนื่องจากเจ้าอาวาสในแต่ละวัดเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน และเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนมาก

การบริหารจัดการวัดหรือการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมของวัดในการให้บริการแก่ชุมชนด้านศาสนาและวัฒนธรรม รวมไปถึงกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ปกครองวัด มีอำนาจและหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ

แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 นั้น จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์หรือคณะสงฆ์เป็นผู้มีหน้าที่การดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้าน เพื่อให้วัดและพระพุทธศาสนาอยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด พระพุทธศาสนาจะเจริญก็เพราะความเลื่อมใสของประชาชน พระสงฆ์ลคณะสงฆ์ย่อมเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนาในการดำเนินงานของวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ดังนั้น พระสงฆ์จึงควรเพิ่มบทบาทมากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณกว่าในอดีต แต่ต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องกับความต้องการของศาสนิกชน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาจิตใจคนให้สูงขึ้น และการบริหารงานให้มีความสมในสถานการ์ปัจจุบัน ซึ่งการดำเนินงานตามภารกิจของทางพระสงฆ์มี 6 ประการ ดังนี้ (พระสุบิน กนฺตสีโล (ศรีบุญเรือง), 2549)

ประการแรก บทบาทด้านการปกครอง ได้แก่ การปกครองดูแลอบรมสั่งสอนพระสงฆ์ที่อ่อนพรรษากว่าให้เคร่งครัดในการศึกษาและปฏิบัติตามวินัยพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ ปกครองต้องปฏิบัติเป็นแบบอย่าง

ประการที่สอง บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การประกาศพระพุทธศาสนาคือ คำสอนของพระพุทธเจ้าแก่คนทั่วไปโดยไม่เลือกชั้นวรรณะทุกโอกาส

ประการที่สาม บทบาทด้านการศาสนศึกษา ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก ธรรม-บาลี มีนักธรรมชั้นตรี โท เอก ส่วนแผนกบาลีมีประโยค 1-2 ถึง เปรียญธรรม 9 ประโยค

ประการที่สี่ บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาเด็กก่อนเกณฑ์

ประการที่ห้า บทบาทด้านสาธารณูปการ ได้แก่ การสร้างสิ่งก่อสร้างและพัฒนาวัดเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา โดยมุ่งประโยชน์ให้คนทั่วไปได้ศึกษาพระพุทธศาสนา

ประการที่หก บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การให้การช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนทั่วไปทั้งด้านจิตใจ โดยให้คำปรึกษาหารือ และด้านวัตถุ โดยให้วัตถุสิ่งของตามความพร้อมและกำลังความสามารถที่จะช่วยได้

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงองค์กรคณะสงฆ์ก็ต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อความเจริญก้าวหน้าและเพื่อความมั่นคงของสถาบันพระพุทธศาสนาการปรับเปลี่ยนองค์กรให้ประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่นการบริหาร การดำเนินงานการจัดการที่ดี ความสามารถในการจัดการองค์กรของผู้นำและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นต้น องค์ประกอบที่กล่าวมานี้จะดำเนินการไปได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์กรหรือพระสังฆาธิการเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสังฆาธิการทุกระดับมีบทบาทสำคัญในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ในการดำเนินงานและเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรสามารถที่จะดำเนินการจัดการองค์กร ให้ดำเนินงานไปได้ด้วยดี ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญในการนำองค์กรหรือคณะไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย และการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมการดำเนินงานกิจการทางพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนเจริญรุ่งเรืองสืบถาวรไป โดยอาศัยคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชน และเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงต่อการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ ต้องมีศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการจัดการซึ่งจะต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดการองค์กร หรือการดำเนินงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน และการงบประมาณ ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของพฤติกรรม คือ การใช้อำนาจตามหน้าที่เพื่อให้บรรลุความสำเร็จ จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ฝึกฝนหากสามารถทำสำเร็จก็เท่ากับว่าคณะสงฆ์พระสังฆาธิการนั้นมีกุญแจสำคัญที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ง่ายขึ้น (พระมหานพพล กนฺตสีโล, 2554)

ปัจจุบันโลกได้เปลี่ยนแปลงไปมาก การบริหารกิจการคณะสงฆ์จะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการบริหารงานทั้ง 6 ด้านเสียใหม่ เพื่อให้เข้ากับกระแสความคิดที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตแทนการ สร้างระบบความคิด แบ่งออกเป็นสายสุดขั้ว ที่เน้นด้านการสงสัยด้วยเทคนิคการวิจารณ์กับสายกลางที่เน้นการสร้างสรรค์ปรับตัว การให้ความร่วมมือ และแสวงหา เป็นการปรับกระบวนทัศน์ในการบริหาร เช่น นอกจากจะเน้นที่การสร้างศาสนวัตถุภายในวัดแล้วเมื่อมาถึงยุคสมัยปัจจุบันคณะสงฆ์ควรเน้นในด้านอื่นให้มากขึ้น เช่น การเผยแผ่ธรรมะในที่ห่างไกล การส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มากขึ้น ทั้งด้านแผนกธรรมบาลี และมหาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง โดยการจัดสรรทุนการศึกษาให้ภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึง เพื่อให้ได้รับโอกาสในการศึกษาในระดับสูง ๆ ขึ้นไป เป็นการเผยแผ่และรักษาพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง

ปัจจุบันเป็นยุคสมัยที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปมากโลกมีความเจริญความทันสมัยด้วยเทคโนโลยีใหม่ทั้งการคมนาคม การสื่อสาร การเดินทางไปไหนมาไหนใช้เวลาไม่นาน ด้วยรถยนต์ รถไฟฟ้า และเครื่องบิน ทำให้การเดินทางได้อย่างรวดเร็ว แม้แต่การเดินทางข้ามประเทศหรือข้ามทวีปก็ใช้เวลาไม่นานเหมือนสมัยก่อน ยิ่งเป็นเรื่องการสื่อสาร ยิ่งสะดวกสบายมากยากพูดคุยหรืออยากดูอะไรในโลกนี้ก็สามารถดูได้ทันที่ผานทางออนไลน์บนโทรศัพท์มือถือด้วยสัญญาณอินเทอร์เน็ต ฉะนั้น การติดต่อพูดคุยสื่อสารเรื่องต่าง ๆ ทั้งที่สำคัญและเรื่องทั่วไปจึงเป็นเรื่องที่ง่ายสำหรับมนุษย์ยุคปัจจุบัน แม้แต่เรื่องการเผยแผ่หลักธรรมของศาสนาก็ได้ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยด้วย การเผยแผ่หลักธรรมของศาสนาได้ได้อาศัยสื่อออนไลน์ในการเผยแผ่อีกทางเพื่อให้เข้าถึงประชาชนจำนวนมากได้ในเวลาที่รวดเร็วขึ้น ซึ่งก็รวมพระพุทธศาสนาทั่วโลกและในเมืองไทยด้วย คณะสงฆ์ในประเทศไทย จึงควรที่จะปรับการบริหารจัดการวัดหรือการพัฒนาวัดให้ทันยุคทันสมัยมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่ศึกษา บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา เพื่อศึกษาพุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด และเพื่อบูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด อันเป็นการนำหลักแนวคิด วิธีการ กระบวนการ และลักษณะในพุทธวิธีการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด มาเป็นหลักปฏิบัติ และเพื่อให้การพัฒนาวัดของพระสงฆ์ในจังหวัดร้อยเอ็ดได้อย่างชัดเจน และทำให้คณะสงฆ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แนวทางในการปฏิบัติตามหน้าที่ด้านการพัฒนาวัดให้มีประสิทธิภาพ ทั้งยังสามารถนำหลักธรรมในทางพุทธปรัชญาไปประยุกต์ใช้ของการบริหารงานภารกิจ 6 ประการ เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม และองค์กรคณะสงฆ์ในจังหวัดร้อยเอ็ดสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
2. เพื่อศึกษาพุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด
3. เพื่อบูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด
4. เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นตอนการค้นคว้าข้อมูล ได้แบ่งตามแหล่งข้อมูล ก) ข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูล จากคัมภีร์ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และวิธีการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย ข) ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ เป็นการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 รูป/คน 3) ขั้นตอนการประมวลผล และเรียบเรียง เป็นขั้นตอนสุดท้ายซึ่งเป็นการนำข้อมูลจากขั้นตอนต่าง ๆ ในข้างต้น มาทำการประมวลผล เรียบเรียง และสรุป เพื่อเขียนงานวิจัยให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบ และตั้งข้อเสนอแนะแนวทางในการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์ ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด มีดังนี้

1) ความสำคัญในการพัฒนา เกี่ยวข้องกับส่วนต่าง ๆ หลายส่วนด้วยกัน คือ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การพัฒนา และสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ มนุษย์ และสภาพแวดล้อมของมนุษย์ในการพัฒนาที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนนั้น จะพัฒนาส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ ทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการพัฒนา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ทิศทางการลงทุน ทิศทางการพัฒนาเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงสถาบันใหม่ ต่างมีความสำคัญคือมีความสมดุลและความเท่าเทียมกัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนและทำให้คนทั้งในรุ่นปัจจุบันและอนาคตได้บรรลุตามความต้องการและตามความปรารถนาของเขาได้ ซึ่งเป็นเรื่องของความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกันตั้งแต่ในระดับประเทศจนถึงระดับโลก

2) การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาคนเพื่อให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล โดยพัฒนาคนไทยให้มีผลิตภาพสูงขึ้น ปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีจิตสำนึกและวิถีชีวิตที่เกื้อกูลต่อธรรมชาติ มีสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์จากการพัฒนา และคุ้มครองอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม พึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง มีระบบการจัดการทางสังคมที่สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย รวมทั้งมีการนำทุนทางสังคมที่มีอยู่หลากหลายมาใช้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีความสมานฉันท์เอื้ออาทร

3) การพัฒนาศักยภาพ เป็นกระบวนการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญ เป็นความตั้งใจที่พยายามกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง หรือเพื่อปฏิบัติการให้บรรลุผลตามเป้าหมาย โดยอาศัยยุทธศาสตร์หรือแผนการหรือวิธีการอันชาญฉลาดเพื่อบรรลุจุดหมายอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเป็นเป้าหมายที่มีความยากพิเศษไม่บรรลุได้โดยวิธีธรรมดาและสามารถนำไปผ่านการตรวจสอบ โดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อยืนยันว่าเป็นแผนการที่ใช้ปฏิบัติการเพื่อบรรลุจุดหมายของงาน อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) หลักการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธโดยยึดหลักบูรณาการ (Integration) คือหลักการของความสมดุลหมายถึงการทำให้สมบูรณ์ด้วยการนำหน่วยย่อยแต่ละหน่วยซึ่งมีความเชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกันมารวมกันทำให้เกิดความพอดีหรือสมดุลและองค์รวมนั้นมีการดำเนินไปด้วยดีมีภาวะและคุณสมบัติในตัวเองเช่นคนเป็นองค์รวมเกิดจากกายกับใจนอกนั้นยังมีส่วนประกอบอื่นๆมากมายและส่วนประกอบอื่น ๆ ก็เข้ามาบูรณาการประสานกันในตัวเองธรรมชาติและสังคมก็มีสภาพในทำนองเดียวกันนี้คือต่างเป็นองค์รวม

5) สาเหตุปัญหาการบริหารจัดการวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด มีดังนี้

5.1 สภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการ พบว่า เกิดจากการบริหารงาน การวางแผนงาน วิธีการและแนวทาง ไม่มีการประชุมปรึกษาหารือ ในการขับเคลื่อนก็ต้องค่อย ๆ เป็นค่อยไป เพราะต้องวางกรอบความคิดในการพัฒนาวัดหลาย ๆ ด้าน แต่พื้นฐานจริง ๆ ของการขับเคลื่อนวัดนั้น ต้องอาศัยบุคลากรหรือ

แม้แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องภายในวัดมาช่วยกัน ประเด็นที่สำคัญ คือ การปกครองคนหรือบุคลากรนั้น เพราะบางอย่างไม่เข้าใจตามหลักของการบริหารงานภายในวัด การบริหารจัดการติดขัด ไม่เข้าใจ จริงแล้วงานที่จะพัฒนานั้นถ้าทำตามก็ดำเนินงานไปตามทิศทางที่วางแผนเอาไว้ก็จะประสบความสำเร็จ บุคลากรต้องมีการพัฒนาตนเองเพื่อช่วยงานหรือเป็นกำลังในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายตามที่ตั้งไว้ ซึ่งผู้นำหรือเจ้าอาวาสก็ดี หรือผู้ที่เกี่ยวข้องก็ดี ต้องทราบดีว่าการบริหารงานบุคคลนั้น จะสามารถครองใจคนได้หรือไม่ ทั้งนี้การสั่งการหรือบัญชาการนั้นหากมีหลักการ วิธีการ หรือแนวทาง หากไม่ได้วางแผนงานแล้วการบริหารจัดการจะล้มเหลว ร่วมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ติดขัดแต่ความเป็นจริงแล้วนั้นการขาดความสามัคคี และไม่มีส่วนร่วมกับทางวัดเพียงแต่เข้ามาบางกลุ่มเท่านั้น ส่งผลถึงการขับเคลื่อนไปได้ด้วยความลำบาก

5.2 สภาพปัญหาด้านบุคลากร พบว่า บุคลากรยังขาดความรู้ที่จะไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมขึ้นมาดำเนินงานต่าง ๆ ก็ล่าช้าไป ขาดเรื่องของการทำงานเป็นทีม เพราะการทำงานเป็นทีมนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้รวดเร็ว สมาชิกทุกคนนั้นจะต้องมีเป้าหมายเดียวกันจะทำอะไรแล้วทุกคนต้องยอมรับร่วมกัน ที่มีอุปสรรคเป็นส่วนบุคคลที่อยู่ในวัดหรือองค์กรนั้น จะเห็นได้จาก ไม่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือเวลาประชุมก็ไม่เข้าประชุม ขาดการเรียนรู้ต่าง ๆ ในการขับเคลื่อน ไม่เข้ากลุ่ม ซึ่งเกิดจากพฤติกรรม หรือนิสัยส่วนตัว และบางครั้งมีอารมณ์หรือทัศนะคติที่แตกต่างจากกลุ่ม ขัดแย้ง ไม่ทำตามระบบที่ผู้นำวางแผนเอาไว้ ซึ่งเป็นปัญหาภายในวัด ไม่ทำตามระบบของทางคณะสงฆ์ที่วางระบบเอาไว้ บางวัดก็มีแนวคิดที่แตกต่างกัน ยึดความเป็นทิฏฐิหรือมีตัวตนสูงมาก สิ่งเหล่านี้ทำให้องค์กรวัดขับเคลื่อนได้ช้ามาก บางวัดขาดการช่วยเหลือจากกลุ่มชุมชน หรือหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้นำที่มีทิฏฐิสูง หรือมีความรู้แล้ว เป็นปัญหาอุปสรรคในการจัดการเกี่ยวกับบุคลากรภายนอก

5.3 สภาพปัญหาด้านการจัดการสถานที่ พบว่า การใช้ความรู้ของการจัดบริหารจัดการเรื่องของการวางแผนเกี่ยวกับสถานที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดนั้น ถือเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะการปฏิบัติธรรมต้องอาศัยสถานที่เป็นองค์ประกอบ ในเรื่องสับปายะ หรือสร้างขึ้นมาใหม่ ปรับปรุงเพื่อเป็นที่ดึงดูดในการเข้ามาดูเยี่ยมชมของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดจัดไว้ให้ แต่ที่เป็นอุปสรรคนั้น ก็ต้องอยู่กับสภาพพื้นที่ด้วย ว่าสถานที่หรือวัดนั้นมีพื้นที่เป็นอย่างไร อาจจะมีของเดิม เช่น ป่าไม้ การบริหารจัดการ ทั้งการสร้างขึ้นมาใหม่ทดแทน และศาลาปฏิบัติธรรมต้องวางตำแหน่งอยู่ตรงไหนของพื้นที่วัดที่ก็ต้องเข้าใจในการจัดการ ส่วนอุปสรรคนั้นขึ้นอยู่กับการจัดการตามเหมาะสมเพียงใด และปัญหาในการจัดการด้านสถานที่นั้น ปัจจัยหรือแหล่งเงินทุนมากน้อยการก่อสร้างก็ขับเคลื่อนได้ด้วยความยากลำบากการบริหารจัดการสถานที่นั้น

5.4 สภาพปัญหาด้านงบประมาณ พบว่า วัดไม่มีทุนมากก็ต้องอาศัยญาติโยมหรือผู้มีจิตศรัทธาถวายหรือบริจาค โดยงบประมาณต่าง ๆ จากทางคณะสงฆ์นั้นก็ไม่มี องค์กรแต่ละองค์กรต้องจัดหาเอง ตามมีตามได้ และต้องบริหารจัดการให้ดี มีบัญชีรายรับ รายจ่าย เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ถูกต้อง เพราะในสถานการณ์ปัจจุบันนั้น การตรวจสอบนั้นละเอียดมากขึ้น เพื่อมิให้เกิดความผิดพลาดก้ต้องทำให้ดี ตรงนี้ก็ให้แต่ละองค์กรเขาบริหารจัดการ แต่ที่สำคัญการขับเคลื่อนองค์กรนั้น ไม่มีทุนมาก หรือกำลังในการพัฒนานั้นยังขาดบางองค์กร ก็จะพัฒนาหรือบริหารจัดการลำบากคือทุนน้อย ไม่มีปัจจัยมากงบประมาณต่าง ๆ จากรายได้ของวัดหรือกำลังศรัทธาของญาติโยม ลำพังเงินสนับสนุนนั้นยาก หรือลำบาก เพราะปัจจัยเป็นสิ่งที่จะต้องจัดหามา ซึ่งการขับเคลื่อนบางปีก็พอได้แต่บางครั้งหรือบางปีก็ไม่ตรงเป้าหมายที่วางเอาไว้ ซึ่งตรงนี้ต้องดูสถานการณ์ปัจจุบันว่า ปีไหนเศรษฐกิจดีก็พอได้ แต่ถ้าปีไหนเศรษฐกิจไม่ดี ก็ลำบากบางครั้งในองค์กรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องนั้นที่การขัดแย้งซึ่งกันและกันในองค์กรหรือความไม่เข้าใจในการบริหารจัดการ เกิดปัญหาตามว่า

อาทิเช่น การทะเลาะ การฟ้องร้องกัน เป็นต้น ทำให้การขับเคลื่อนการบริหารจัดการวัดไม่ก้าวหน้า ปัญหาด้านขาดงบประมาณหรือเงินทุน

2. พุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด มีดังนี้

1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด เป็นการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และมีการวางแผนเป็นการพัฒนาเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า การพัฒนาวัดนั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดท้ายอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงาน

2) แนวคิดพุทธวิธีการพัฒนาวัดตามแนวพุทธปรัชญา เป็นแนวคิดการบริหารเชิงพุทธปรัชญา เป็นการทำงานด้วยสติปัญญาด้วยความหวังดีต่อสังคมเป็นหลัก ด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานตามแนวพระพุทธศาสนาและมนุษย์สัมพันธ์กับการจัดการเชิงพุทธ เป็นการพัฒนาให้รู้จักเป็นอยู่ได้อย่างดี โดยสอดคล้องกับความจริงของชีวิตที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ 3) แนวคิดเกี่ยวกับภารกิจ เป็นภาระงานของพระสงฆ์หรือผู้นำทางสงฆ์ที่จะต้องพึงปฏิบัติในการบริหารจัดการตามพระราชบัญญัติของสงฆ์และกฎระเบียบทางมหาเถรสมาคมได้กำหนดเอาไว้ 6 ประการ ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณะสงเคราะห์

4) การพัฒนางานตามภารกิจของคณะสงฆ์ เป็นการพัฒนาและการบริหารจัดการภารกิจ 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อเป็นไปด้วยตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

3. บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด มีดังนี้

1) บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดตามหลักสัปปายะ 4 ด้านกายภาพ เจ้าอาวาสจะต้องยึดการปฏิบัติตามหน้าที่ภาระงานที่เกี่ยวในการบริหารจัดการตามแบบอย่างคณะสงฆ์ และมหาเถรสมาคมได้วางระเบียบการบริหารจัดการเอาไว้ เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยตามความประสงค์นั้น เพื่อวางกรอบปฏิบัติเอาไว้ในการพัฒนาองค์กรให้เกิดความสำเร็จ ด้านกายภาพเป็นการบริหารจัดการพัฒนาตามพุทธวิธี โดยวิเคราะห์แผนงาน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ และด้านงบประมาณ เพราะจะทำให้รู้ถึงสภาพที่มีอยู่ ทำให้ทราบถึงสิ่งที่ยังต้องเสริมหรือยังขาดอยู่ แล้วจะต้องมีการประชุมกัน การปรึกษาหารือคณะกรรมการ คณะผู้ดำเนินงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน ที่จะต้องร่วมด้วยกันในการระดมความรู้ความคิดในการพิจารณาไปตามลำดับขั้นตอน การวางแผนงาน การดำเนินงานของแต่ละวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด

2) บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดหลักสัปปายะ 4 ด้านจิตภาพ สถานที่วัดหรือชุมชนนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งในการที่จะส่งผลถึงสุขภาวะต่าง ๆ ของความเป็นอยู่ โดยเฉพาะวัดที่อยู่ในชุมชนนั้น สิ่งรบกวนมีมากมาย ทั้งสภาวะอากาศเป็นพิษ ควันรถ ฝุ่นละออง หรือแม้แต่กระทั่งเสียง ก็รบกวนจนเกิดการทำกิจวัตรของพระสงฆ์ไม่ได้บางครั้งก็เป็นแบบนี้ที่ส่งผลกระทบจนเกิดการอาพาธได้ เพราะสิ่งแวดล้อมที่แคบหรือมีสิ่งรบกวนจะทำให้สุขภาวะความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์เกิดผลกระทบ และไม่เอื้ออำนวย ดังนั้นเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์จะต้องปรับหรือบริหารจัดการวัดให้เหมาะสมความเป็นอยู่หรือเพื่อกระทำกิจวัตรได้อย่างถูกต้องดีงาม

3) บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดหลักสัปปายะ 4 ด้านปัญญา การบริหารจัดการวัดล้วนเป็นกระบวนการที่มุ่งให้งานบรรลุสำเร็จตามเป้าหมาย โดยอาศัยการทางานร่วมกันของคน ให้บรรลุสำเร็จตามที่กำหนด และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด อีกทั้ง ต้องคำนึงถึง ผลกระทบทาง

สิ่งแวดล้อม มลพิษที่เกิดขึ้น พระภิกษุสามเณรของวัด ทำหน้าที่อบรมส่งเสริมศีลธรรม เช่น ตามโรงเรียน หน่วยงานราชการ เอกชนและแหล่งชุมชนต่าง ๆ วัดมีการส่งเสริมสนับสนุน การสร้างเครือข่ายการดำเนินงานด้านสาธารณะกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน วัดมีการส่งเสริม สนับสนุนเชิงรุก ให้มีจิตอาสา เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาวัดมีการส่งเสริม สนับสนุนเชิงรับ ให้มีอาสาสมัครแนวร่วมในการสอดส่องดูแลและพิทักษ์พระพุทธศาสนา

4) บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดหลักสัปปายะ 4 ด้านสังคม เพื่อให้การสงเคราะห์แก่ชุมชนที่วัดตั้งอยู่ สถานที่และพื้นที่ของวัดถูกนำไปใช้หาผลประโยชน์ในทางที่ผิดจากวัตถุประสงค์ เช่น ให้เอกชนเช่าพื้นที่ของวัดทำธุรกิจบ้าง โดยวัดไม่ได้ใส่ใจต่อความต้องการในชุมชนที่วัดตั้งอยู่ และปัจจัยที่ได้ก็ไม่ได้ถูกนามาใช้ให้เกิดประโยชน์กับวัดอย่างแท้จริง โดยวัดควรใช้สถานที่ของวัดที่มีอยู่ ให้เป็นไปเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของชุมชนที่วัดตั้งอยู่ วัดควรจัดให้มีคณะกรรมการที่มาจากชุมชนที่วัดตั้งอยู่ วัดควรเป็นผู้นำในการจัดหาทุนในการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปตามระเบียบ และจัดสภาพแวดล้อมของวัด ให้เป็นสถานที่เหมาะแก่การผักผ่อนหย่อนใจ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า 1) บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดตามหลักสัปปายะ 4 ด้านกายภาพ เจ้าอาวาสจะต้องยึดการปฏิบัติตามหน้าที่ภาระงานที่เกี่ยวในการบริหารจัดการตามแบบอย่างคณะสงฆ์ และมหาถรสมาคมได้วางระเบียบการบริหารจัดการเอาไว้เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยตามความประสงค์นั้น เพื่อวางกรอบปฏิบัติเอาไว้ในการพัฒนาองค์กรให้เกิดความสำเร็จ ด้านกายภาพเป็นการบริหารจัดการพัฒนาตามพุทธวิธี โดยวิเคราะห์แผนงาน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ และด้านงบประมาณ เพราะจะทำให้รู้ถึงสภาพที่มีอยู่ ทำให้ทราบถึงสิ่งที่ยังต้องเสริมหรือยังขาดอยู่ แล้วจะต้องมีการประชุมกัน การปรึกษาหารือ คณะกรรมการ คณะผู้ดำเนินงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน ที่จะต้องร่วมด้วยกันในการระดมความรู้ ความคิดในการพิจารณาไปตามลำดับขั้นตอน การวางแผนงาน การดำเนินงานของแต่ละวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งสอดคล้องกับพระครูสุตกิจสารวิมล (สุดใจ โกติรัตน์) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมเชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารองค์กรของสำนักปฏิบัติธรรมเชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้หลักสับปุริสธรรม 7 อย่างมาบูรณาการได้ 4 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรด้านการบริหารจัดการ ควรยึดหลักอัตตัญุตา การรู้ตนเอง โดยการพิจารณาฐานะภาวะกำลังความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม และควรยึดหลักปริสัญญุตา การรู้จักชุมชนการให้บริการแก่ชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน (2) รูปแบบการบริหารจัดการด้านบุคคล ด้านอัตถัญญุตา การเป็นผู้รู้จักผล รู้จุดหมายเป้าหมายการปฏิบัติขององค์กรว่าทำ เพื่อประโยชน์อะไร ผลลัพธ์ และด้านปุคคลัญญุตา การเป็นผู้รู้จักบุคคล การรู้บุคคล รู้ภูมิปัญญา รู้ภูมิธรรม (3) รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรสำนักปฏิบัติธรรมด้านสถานที่ ควรยึดหลักด้านธัมมัญญุตา การเป็นผู้รู้จักเหตุ การบริหารจัดการต่าง ๆ รู้เข้าใจสถานที่เกี่ยวกับสัปปายะ และควรยึดหลักกาลัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักการเวลา ต้องวิเคราะห์งานและการกำหนดเวลา และ (4) รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมด้านงบประมาณ ควรยึดหลักมัตตัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณรู้จักความพอเพียง ความพอดี รู้จักขอบเขตความพอเหมาะสมในการใช้จ่ายงบประมาณ (พระครูสุตกิจสารวิมล (สุดใจ โกติรัตน์), 2564) 2) บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดหลักสัปปายะ 4 ด้านจิตภาพ สถานที่วัดหรือชุมชนนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งในการที่จะส่งผลถึงสุขภาวะต่าง ๆ ของความเป็นอยู่

โดยเฉพาะวัดที่อยู่ในชุมชนนั้น สิ่งรบกวนมีมากมาย ทั้งสภาวะอากาศเป็นพิษ ควันรถ ฝุ่นละออง หรือแม้แต่กระทั่งเสียง ก็รบกวนจนเกิดการทำกิจวัตรของพระสงฆ์ไม่ได้บางครั้งก็เป็นแบบนี้ที่ส่งผลกระทบจนเกิดการอาพาธได้ เพราะสิ่งแวดล้อมที่แคบหรือมีสิ่งรบกวนจะทำให้สุขภาวะความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์เกิดผลลกระทบ และไม่เอื้ออำนวย ดังนั้น เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์จะต้องปรับหรือบริหารจัดการวัดให้เหมาะสมความเป็นอยู่หรือเพื่อกระทำกิจวัตรได้อย่างถูกต้องดีงาม ในข้อนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท (รุจิเวทย์) (2557)ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" ผลการวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามกระบวนการจัดการ คือ กระบวนการที่เจ้าอาวาสและคณะบุคคลจัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยความร่วมแรงร่วมใจของเจ้าอาวาสกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในองค์การการตระหนักถึงความสามารถความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน 3) บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดหลักสัปปายะ 4 ด้านปัญญา การบริหารจัดการวัดล้วนเป็นกระบวนการที่มุ่งให้งานบรรลุสำเร็จตามเป้าหมาย โดยอาศัยการทางานร่วมกันของคน ให้บรรลุสำเร็จตามที่กำหนด และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด อีกทั้ง ต้องคำนึงถึง ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม มลพิษที่เกิดขึ้น พระภิกษุสามเณรของวัด ทำหน้าที่อบรมส่งเสริมศีลธรรม เช่น ตามโรงเรียน หน่วยงานราชการ เอกชนและแหล่งชุมชนต่าง ๆ วัดมีการส่งเสริมสนับสนุน การสร้างเครือข่ายการดำเนินงานด้านสาธารณะกับองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน วัดมีการส่งเสริม สนับสนุนเชิงรุก ให้มีจิตอาสา เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาวัดมีการส่งเสริม สนับสนุนเชิงรับ ให้มีอาสาสมัคร แนวร่วมในการสอดส่องดูแลและพิทักษ์พระพุทธศาสนา 4) บูรณาการพุทธวิธี ในการพัฒนาวัดหลักสัปปายะ 4 ด้านสังคมเพื่อเป็นการให้การสงเคราะห์แก่ชุมชนที่วัดตั้งอยู่ สถานที่และพื้นที่ของวัดถูกนาไปใช้หาผลประโยชน์ในทางที่ผิดจากวัตถุประสงค์ เช่น ให้เอกชนเช่าพื้นที่ของวัดทาธุรกิจบ้าง เป็นต้น โดยวัดไม่ได้ใส่ใจต่อความต้องการในชุมชนที่วัดตั้งอยู่ และปัจจัยที่ได้ก็ไม่ได้ถูกนามาใช้ให้เกิดประโยชน์กับวัดอย่างแท้จริง โดยวัดควรใช้สถานที่ของวัดที่มีอยู่ ให้เป็นไปเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของชุมชนที่วัดตั้งอยู่ วัดควรจัดให้มีคณะกรรมการที่มาจากชุมชนที่วัดตั้งอยู่ วัดควรเป็นผู้นำในการจัดหาทุนในการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปตามระเบียบ และจัดสภาพแวดล้อมของวัด ให้เป็นสถานที่เหมาะแก่การผักผ่อนหย่อนใจจากข้อค้นพบสอดคล้องกับ พระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร) (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ ในยุคสถานการณ์ปัจจุบันนี้ผู้บริหารคณะสงฆ์ย่อมมี การพัฒนาการด้านเทคโนโลยีบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนาการบริหาร การปกครองไปพร้อมกับ ความเจริญ และมีกฎหมายพระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะ การบริหาร การปกครองวัดมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการมีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการบริหารจัดการวัด ชื่อว่ามีส่วนสำคัญยิ่ง ในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการบริหารการปกครองวัดและคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถความเสียสละ และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยาวัตรข้อปฏิบัติเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม และที่สำคัญจะต้องเป็นนักปกครองที่มีความซื่อสัตย์ยุติธรรม ต้องเว้นจากความมีอคติทั้งปวง ตั้งมั่นในหลักพรหมวิหารธรรมเป็นแกนหลักของการบริหาร การปกครองอยู่เสมอ การบริหารจัดการวัดขององค์กรคณะสงฆ์ภาค 15 มีประเด็นสำคัญ 7 ประการได้แก่ ด้านระบบและรูปแบบในการบริหารจัดการวัด

ปัญหาด้านผู้นำในการบริหารจัดการวัด ด้านการจัดบุคลากรในการบริหารจัดการวัด ด้านงบประมาณในการบริหารจัดการวัด ด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์ในการบริหารจัดการวัด ด้านสภาพแวดล้อมโบราณวัตถุ พุทธศิลป์ อาคารสถานที่ ภูมิทัศน์ธรรมชาติ และ ปัญหาความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานของรัฐอันเป็นปัญหาที่สำคัญใหญ่หลวงสำหรับวัดและคณะสงฆ์ในภาค 15 การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ภาค 15 ในการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่ 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 5) ด้านการสาธารณูปการและ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ แบบ 5M ได้แก่ (1) บุคคล (M1 : Man) (2) เงิน (M2 : Money)(3) วัสดุอุปกรณ์ (M3 : Materials) (4) การจัดการ (M4 : management) และ (5) คุณธรรม (M5 : Moral) เป็นการบริหารจัดการวัดที่เหมาะสมดีงาม มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นสำคัญ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้นซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่าง ๆ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้นำเบื้องต้นนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ

องค์ความรู้ใหม่

บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการบริหารจัดการวัดเพื่อให้เกิด สัปปายะทางกาย จิต ปัญญา และสังคม อันเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่ความเป็นรมณียสถานอย่างยั่งยืนตามหลักพุทธวิธีที่ถูกต้อง

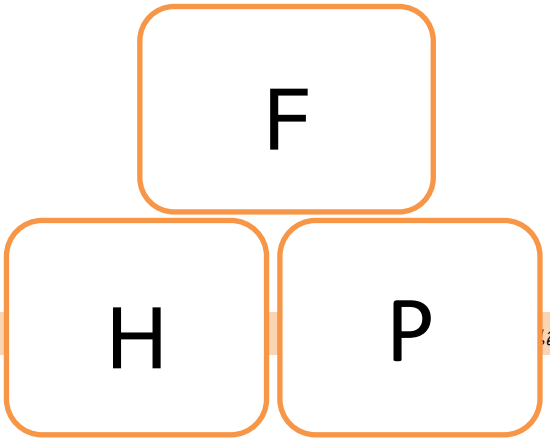
ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยบูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด ครั้งนี้ โดยสรุปเป็น **FHP MODEL** ดังนี้

1. F = Faith แปลว่า ศรัทธา การพัฒนาวัดด้วยหลักสัปปายะด้านสิ่งแวดล้อม สังคม จิตใจ และทรัพยากรมนุษย์ ทำให้เกิดศรัทธาต่อผู้ที่พบเห็น และเป็นแหล่งที่เชิญชวนผู้คนทั้งหลายให้เข้าสู่ความดีงามทั้งทางกายภาพและจิตใจ ก่อให้เกิดคุณค่าของการปฏิบัติตาม ด้วยการบริหารจัดการวัดเพื่อพัฒนาให้สังคมชุมชนประเทศชาติเกิดความสงบร่มเย็น

2. H = Harmonious คือ ความสามัคคี การพัฒนาวัดด้วยหลักสัปปายะด้านสิ่งแวดล้อม สังคม จิตใจ และทรัพยากรมนุษย์ ทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาวัดวัดเป็นศูนย์กลางในการสร้างสรรค์สังคม ในทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ตลอดถึงวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นคติความเชื่อของคนในสังคม

3. P = Prosperous คือ ความเจริญรุ่งเรือง การพัฒนาวัดด้วยหลักสัปปายะด้านสิ่งแวดล้อม สังคม จิตใจ และทรัพยากรมนุษย์ ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในทุกๆด้าน โดยเฉพาะด้านจิตใจ เกิดความสุขสงบร่มเย็น ตลอดถึงศิลปสถาปัตยกรรม ที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของความดีงาม

ซึ่งรูปแบบบูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด คือ “FHP MODEL” ดังแผนภูมิภาพข้างล่างนี้

สรุป

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด มีดังนี้ ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเพื่อให้การดำรงอยู่ของชีวิตมีคุณภาพ ด้านสังคม คือการพัฒนาด้านสังคม เป็นการพัฒนาคนเพื่อให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล ด้านจิตใจ หลักการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธโดยยึดหลักบูรณาการ (Integration) คือหลักการของความสมดุลหมายถึงการทำให้สมบูรณ์ด้วยการนำหน่วยย่อยแต่ละหน่วยซึ่งมีความเชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกันมารวมกันทำให้เกิดความพอดีหรือสมดุล ด้านทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น เป็นการพัฒนาบุคคลในการที่ได้จากประสบการณ์ การอบรม การศึกษา และการพัฒนาควบคู่กันไป

2. พุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด คือพุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัดตามหลักสัปปายะ 4 คือ 1)พุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัดตามหลักอาวาสสัปปายะมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย 2) พุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัดตามหลักโคจรสัปปายะ เป็นการดำเนินงานพระสงฆ์ในเขตที่อาศัยอยู่ 3) พุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัดตามหลักภัสสสัปปายะ การพูดคุยหรือถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมในระหว่างปฏิบัติ และ4) พุทธวิธีเกี่ยวกับการพัฒนาวัดตามหลักปุคคลสัปปายะ การจัดที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสถานภาพ

3. บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด มีดังนี้ 1) บูรณาการหลักอาวาสสัปปายะ ในการพัฒนาวัดด้านสิ่งแวดล้อม เจ้าอาวาสจะต้องยึดการปฏิบัติตามหน้าที่ภาระงานที่เกี่ยวในการบริหารจัดการตามแบบอย่างคณะสงฆ์ และการดำเนินงานของแต่ละวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด 2) บูรณาการหลักโคจรสัปปายะ ในการพัฒนาวัดด้านสังคม เพื่อให้การสงเคราะห์แก่ชุมชนที่วัดตั้งอยู่ สถานที่และพื้นที่ของวัดถูกนำไปใช้หาผลประโยชน์ในทางที่ผิดจากวัตถุประสงค์ และจัดสภาพแวดล้อมของวัด ให้เป็นสถานที่เหมาะแก่การผักผ่อนหย่อนใจ 3) บูรณาการหลักภัสสะสัปปายะ ในการพัฒนาวัดด้านจิตใจ สถานที่วัดหรือชุมชนนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งในการที่จะส่งผลถึงสุขภาวะต่าง ๆ ของความเป็นอยู่ โดยเฉพาะวัดที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์จะต้องปรับหรือบริหารจัดการวัดให้เหมาะสมความเป็นอยู่หรือเพื่อกระทำกิจวัตรได้อย่างถูกต้องดีงาม 4) บูรณาการหลักปุคลสัปปายะ ในการพัฒนาวัดด้านทรัพยากรมนุษย์ การบริหารจัดการวัดล้วนเป็นกระบวนการที่มุ่งให้งานบรรลุสำเร็จตามเป้าหมาย โดยอาศัยการทางานร่วมกันของคน ให้บรรลุสำเร็จตามที่กำหนด และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด มีการส่งเสริม สนับสนุนเชิงรับ ให้มีอาสาสมัคร แนวร่วมในการสอดส่องดูแลและพิทักษ์พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง บูรณาการพุทธวิธีในการพัฒนาวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. คณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ดควรนำผลการวิจัยไปจัดทำคู่มือพุทธวิธีการพัฒนาวัดที่ดี ในจังหวัดร้อยเอ็ดปรับปรุงรูปแบบและกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของวัดในจังหวัดร้อยเอ็ดให้มากขึ้น จัดพิมพ์และเผยแผ่ต่อสาธารณชนและวงการวิชาการ

2. คณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ควรขับเคลื่อนรูปแบบและกิจกรรมตามที่ผู้วิจัยเสนอ ไปสู่ภาคการปฏิบัติอย่างจริงจัง มีการกำกับติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การวิจัย ควรส่งเสริมการวิจัยที่ออกมาเป็นรูปธรรมและประชาสัมพันธ์ตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางภาควิชาการ ชุมชน สังคม หรือแม้แต่นำเสนอการเรียนรู้ในภาคสถานศึกษาเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้รับความรู้จากการนำเสนอ และนำไปภาคปฏิบัติจะเกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์ และชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

5.3.3 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรจัดทำแผนพัฒนาเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการวัด ด้วยการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาวัด แผนยุทธศาสตร์ จัดประชาพิจารณ์ และการถ่ายทอดแผนสู่ภาคปฏิบัติ การพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างเครื่องมือจัดเก็บศาสนสมบัติของวัดอย่างเป็นระบบ และสามารถสืบค้นศาสนสมบัติได้อย่างรวดเร็ว และพัฒนาวัดสู่เป้าหมาย ด้วยการพัฒนาวัดเป็นอุทยานการศึกษาภายในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง และพัฒนาวัดเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น

2. ควรจัดตั้งสำนักงานภายในวัด ด้วยการเตรียมสถานที่จัดตั้งสำนักงาน เตรียมวัสดุอุปกรณ์ประจำสำนักงานให้ครบครัน แต่งตั้งบุคคลประจำสำนักงาน ดูแลสำนักงาน ปรับปรุงสำนักงานตามคำแนะนำของผู้รับบริการและเพิ่มช่องทางการติดต่อประสานงานกับชาวบ้านให้มากขึ้น สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ด้วยการคัดเลือกพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถ พัฒนาพระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ และการพัฒนาศักยภาพของเจ้าอาวาสอย่างต่อเนื่อง และสร้างศาสนทายาทที่ดี ด้วยการคัดเลือกศาสนทายาท อบรมศาสนาทายาท ให้การศึกษาที่ดี และสนับสนุนทุนการศึกษา พัฒนาศาสนทายาทให้มีความพร้อมในทุกๆ ด้าน และส่งเสริมและสนับสนุนให้สนองงานคณะสงฆ์

5.3.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรพัฒนาเครือข่ายพุทธวิธีการบริหารจัดการ ด้วยการเรียนร่วมที่ศูนย์ตำบลหรืออำเภอ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย สร้างและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ พัฒนาวัดตัวอย่างให้เป็นต้นแบบ และส่งเสริมการสร้างแหล่งการเรียนรู้ เช่น ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาร่างกาย ศีลธรรม สังคม จิตใจ และปัญญา ส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ด้วยการพัฒนาผู้บริหารและครูมีคุณวุฒิและคุณธรรม การสร้างครูให้เป็นผู้นำทางด้านวิชาการ สร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นระบบระเบียบ และสร้างสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจต่อการเรียนการสอน การมีส่วนร่วมของบ้าน วัด ชุมชน และราชการ ในการสนับสนุนและส่งเสริมและการสร้างเด็กและเยาวชนต้นแบบ ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย และการเสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนร่วมกับ หน่วยงาน สถานศึกษา และชุมชน

2. ควรอนุรักษ์ศาสนสถานในวัดให้มีความมั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย การนำภูมิปัญญาในชุมชนมาสร้างศาสนสถาน จัดวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงวัฒนธรรม และเชิงปฏิบัติธรรม การพัฒนาศาสนบุคคล ด้วยการการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดทำหนังสือคู่มือ ประวัติวัด ศาสนพิธีกรรม ส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ สร้างสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการเรียนการสอนและการพัฒนาศาสนพิธีกรรม ด้วยการอบรมให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการที่ถูกต้อง จัดทำคู่มือการพัฒนาออกเผยแผ่ จัดกิจกรรมส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น และจัดกิจกรรมส่งเสริมกิจกรรมโครงการพัฒนาวัดอย่างสม่ำเสมอ

5.3.5 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่ดี เน้นไปที่การนาเอาทฤษฎีตะวันออกและตะวันตกมาบูรณาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่ดี

2. ควรศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาวัดในทศวรรษหน้า เพื่อค้นหาแนวทาง วิธีการ หรือหลักการสำคัญที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัดในทศวรรษหน้า เพื่อรองรับการเปลี่ยนในอนาคตที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัด

3. ควรศึกษาเรื่องนวัตกรรมการสร้างวัดปลอดมลพิษ เน้นการบริหารจัดการที่เป็นเลิศด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรต่าง ๆ ภายในวัด

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). คู่มือพระสังฆาธิการ, ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2538). คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา.

ไพโรจน์ ดวงศรี. (2558) .รูปแบบโครงสร้างองค์การ และบทบาทการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่มีผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์. ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ). (2545). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุบิน กนฺตสีโล (ศรีบุญเรือง). (2549). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทัศนคติของชาวพุทธต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม.วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหานพพล กนฺตสีโล. (2554). ภาวะผู้นำของการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสุตกิจสารวิมล (สุดใจ โกติรัตน์). (2564). รูปแบบการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมเชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท (รุจิเวทย์). (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร). (2557). การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศิริอร ขันธหัตถ์. (2547). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์.

การพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

The Sub-District Constitution Development for Community Democracy Development in Muang Chaiya Phum District Chaiya Phum Province

นิติพันธ์ อินทโชติ
Nitipan Intachoti
ชุมพล เพ็งศิริ
Chumpol Pengsiri
วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Chaiyaphum Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
E-mail: chumpol.8089@gmail.com

Received: 4 March 2024; Revised: 14 March 2024; Accepted: 15 March 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการเพื่อการพัฒนาธรรมนูญตำบล 2) เพื่อพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม 3) เพื่อการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลเพื่อขับเคลื่อนประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชน จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้นำชุมชน ผู้แทนประชาชน และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 22 คน และทำวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาธรรมนูญตำบลขึ้นในพื้นที่ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ตำบลนาเสียว เป็นพื้นที่ชนบทใกล้เมืองตั้งอยู่บริเวณใกล้กับเทือกเขาภูแลนคา ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตรพืชไร่ มีเส้นทางคมนาคม ไฟฟ้า และสาธารณสุขทั่วถึง ประชาชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและมีความต้องการให้มีการพัฒนาธรรมนูญตำบลใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสภาพโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านการเมือง 3) ด้านเศรษฐกิจ 4) ด้านสังคม 5) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 6) ด้านสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.41)

2. ดำเนินการพัฒนาธรรมนูญตำบลนาเสียว โดย (1) รวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางการจัดทำธรรมนูญตำบล (2) ส่งเสริมความเข้าใจในการจัดทำ (3) ร่วมเสนอปัญหาความต้องการ (3) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการของตำบล (4) ร่วมการจัดทำร่างธรรมนูญตำบล และ (5) จัดทำข้อตกลงร่วมกัน และได้ร่างธรรมนูญตำบล 1 ฉบับ

3. พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลนาเสียว จำนวน 6 เครือข่าย ประกอบด้วย 1) เครือข่ายผู้นำท้องที่ 2) เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) เครือข่ายหน่วยงานด้านสาธารณสุข 4) เครือข่ายหน่วยงานด้านการศึกษา 5) เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐอื่น และ 6) เครือข่ายด้านศาสนา

ความสำคัญ: ธรรมนูญตำบล, ประชาธิปไตยชุมชน, ตำบลนาเสียว.

Abstract

The objectives of this research ware: 1) to analyze the infrastructure conditions and needs for the development of a sub-district constitution to develop community democracy in Muang Chaiya Phum District, Chaiya Phum Province 2) To develop a sub-district constitution to develop community democracy with participation in Muang Chaiya Phum District, Chaiya Phum Province 3) to develop learning network on sub-district constitutions to drive community democracy in Muang Chaiya Phum District, Chaiya Phum Province. It was a mixed method research. The sample group consisted of 400 people using a questionnaire and Indept Interview form, key informants included local leaders. expert and local scholars, totaling 22 people, and conducting operational research to develop a Sub-District constitution in the area of Nasiaw, Muang Chaiya Phum District, Chaiya Phum Province. Data were analyzed using statistics such as percentage, mean, and standard deviation and analyzed qualitative data using content analysis methods.

The research results found that

1. Na Siew Sub-District is a rural area near the city located near the Phu Lan Kha mountain range. Most of it is an area for farming crops. There are thorough transportation routes, electricity, and public health. The people live a simple life. People want to develop the sub-district constitution in 6 aspects: 1) Infrastructure conditions aspect, 2) Political aspect, 3) Economic aspect, 4) Social aspect, 5) safety of life and property aspect, 6) Environmental aspect, overall at a high level ($\overline{\mathbf{X}}$= 3.41)

2. Carry out the development of the Na Siew Sub-District Constitution by (1) collecting information to set guidelines for the preparation of the Sub-District Constitution (2) promoting understanding in its preparation (3) participating in presenting needs problems (3) analyzing the needs problems of the Subdistrict. (4) Participate in the drafting of the Sub-District constitution and (5) create a joint agreement and obtained a draft of a Sub-District constitution

3. There are 6 learning network of Na Siew Sub-District constitutions as 1) local leader network, 2) local administrative organization network, 3) public health agency network, 4) educational agency network, 5) Other government agencies network and 6) religious network.

Keywords: Sub-District Constitution. Community Democracy. Na Siaw Sub-District.

บทนำ

ประชาธิปไตยท้องถิ่น (local democracy) คือ ประชาธิปไตยในระดับรากฐานของสังคม หลักการสำคัญของประชาธิปไตยท้องถิ่น อยู่ที่เรื่อง “การปกครองตนเอง” ซึ่งเป็นเรื่องของการมีสิทธิและเสรีภาพในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างมากที่สุด ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายของรัฐนั้นๆ ได้ให้ไว้กับประชาชนในท้องถิ่น แต่สิ่งที่ต้องพึงระวังไว้เกี่ยวกับหลักการปกครองตนเองดังกล่าว ก็คือ การมีสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวมิได้หมายความว่า ประชาชนในท้องถิ่นจะเป็นอิสระจากอำนาจรัฐ จนกระทั่งสามารถกระทำการต่างๆได้ตามอำเภอใจ เพราะในความเป็นจริงแล้ว การกระทำของพวกเขาจะต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ความเป็นพลเมืองที่ดีของตนเองด้วย ดังเช่น การมีความกระตือรือร้นในการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ ทั้งของตนเองและส่วนรวมในชุมชนท้องถิ่น (สันต์ชัย รัตนะขวัญ, Online)

ในมิติหนึ่ง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการบริหารจัดการบ้านเมืองของรัฐ ในระบบประชาธิปไตย โดยมุ่งลดบทบาทของรัฐส่วนกลาง (Decentralize) ลงเหลือภารกิจหลักเท่าที่ต้องทำเท่าที่จำเป็น และให้ประชาชนได้มีส่วนในการบริหารงานชุมชนท้องถิ่น ตามเจตนารมณ์ของประชาชนมากขึ้น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น จึงเป็นการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจ หน้าที่ใหม่ ระหว่างส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์บ้านเมือง ที่เปลี่ยนแปลงไปในสภาวะที่สังคมมีกลุ่มที่หลากหลาย มีความต้องการ และความคาดหวังจากรัฐที่เพิ่มขึ้น และแตกต่างกัน ขัดแย้งกัน ในขณะที่รัฐเองก็มีขีดความสามารถและทรัพยากรที่จำกัด ในการตอบสนองปัญหา ความต้องการ ที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่นได้ทันต่อเหตุการณ์และตรงกับความต้องการของท้องถิ่น (นันทวัฒน์ บรมานันท์ อ้างใน เสกสรร ตันติวนิช, 2562)

จากหลักการดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ มีโครงการการปกครองแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ แบบรวมอำนาจ แบบแบ่งอำนาจ และแบบกระจายอำนาจ สำหรับรูปแบบการปกครองแบบกระจายอำนาจนั้น เป็นรูปแบบที่มีความสำคัญในอันจะช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีอิสระในการปกครองตนเองตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ แต่ในระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทย แม้ว่าจะมีการปกครองแบบประชาธิปไตย และมีการร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ หรือกฎหมายอื่นๆ นั้น จะเป็นการจัดทำเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้นำไปปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ในระดับชุมชนท้องถิ่นไม่ได้มีส่วนร่วมในการร่างหรือใช้กฎหมายได้อย่างแท้จริง ดังนั้น เมื่อมีการกระจายอำนาจมาสู่ท้องถิ่น และท้องถิ่นเองก็มีอิสระในการปกครองตนเองตามที่กฎหมายกำหนด ก็จึงมีความเหมาะสมที่จะมีความร่วมมือกันเพื่อร่างกฎหมายหรือธรรมนูญเป็นของตนเองเพื่อนำไปใช้ในชุมชนท้องถิ่นในระดับต่างๆ หรือ ในมิติต่างๆ เช่น ธรรมนูญระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ธรรมนูญสุขภาพ ธรรมนูญสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ในชุมชน หรือในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด อนุรักษ์ และพัฒนา หรือแม้กระทั่งการใช้ธรรมนูญดังกล่าวให้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งได้ตามความเหมาะสม (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2559)

การจัดทำธรรมนูญตำบลจัดการตนเองนับเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เป็นนวัตกรรมของชุมชนที่ได้สร้างและพัฒนาแกนนำ คนรุ่นใหม่ให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติ การค้นหา วิเคราะห์ปัญหา พัฒนาแผนกิจกรรมโครงการ ดำเนินการขับเคลื่อน เชื่อมโยง ยกระดับกระบวนการพัฒนา เพื่อทำให้สังคม ชุมชน ตำบลและหมู่บ้านเป็นแนวปฏิบัติ กฎ กติกา หรือข้อตกลงร่วม การอยู่ร่วมกันของคนในตำบล โดยใช้หลักประชาธิปไตยชุมชนและเป็นฉันทามติเพื่อใช้ร่วมกัน ดำเนินการและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้สำเร็จ สร้างความเชื่อมั่น เห็นคุณค่า เกิดการขยายเชื่อมโยงทำให้เกิดพลังภาคีของชุมชนจัดการตนเอง อำนาจการจัดการตนเองนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการใช้ธรรมนูญตำบล ออกมาปฏิบัติโดยความเห็นชอบของทุกฝ่ายในชุมชน ท้องถิ่น ตำบล

กระบวนการแต่ละขั้นตอนเป็นสิ่งที่ไปเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนทั้งสิ้น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, อ้างแล้ว : คำนำ) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยวัฒน์ โยธี และคณะ (2559) ที่ทำการวิจัยเรื่อง “การสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยชุมชนในจังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า 1) เงื่อนไขที่เอื้อต่อการเกิดประชาธิปไตยชุมชนประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญคือ 1.1) ปัจจัยภายในชุมชนที่เป็นแรงยึดเหนี่ยวทางสังคม อาทิความเป็นเครือญาติในทางสายเลือดและทางพิธีกรรม รวมถึงลักษณะภูมิชุมชนที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันของคนในชุมชน 1.2) ปัจจัยภายนอกชุมชน ที่เป็นผลมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่หลายมาตรามีเจตนาในการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้พึ่งตนเอง มีอิสระในการตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่น และด้วยเจตนารมณ์ดังกล่าวเป็นผลให้เกิดพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง และพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการเมืองใหม่ที่ยอมรับชุมชนให้มีปฏิบัติการควบคู่กับท้องถิ่นและท้องที่ 2) การสร้างประชาธิปไตยชุมชนเป็นระบบการขับเคลื่อนชุมชน โดยใช้กลไกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการรวมกลุ่มแกนนำและการรวบรวมสมาชิกเพื่อการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือในกิจการสาธารณะ 3) กระบวนการจรรโลงประชาธิปไตยชุมชนเป็นปฏิบัติการในการหนุนเสริมการมีส่วนร่วมในภาคปฏิบัติ โดยมุ่งให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะของการมีเวทีในการจับเข่าคุย สนทนาปรึกษาหารืออย่างมีส่วนร่วมที่สะท้อนถึงการให้สิทธิกับประชาชนในทางตรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประชาธิปไตยชุมชนนั้น คือการที่ประชาชนทุกคนในชุมชนได้มีสิทธิ์และมีส่วนในการจัดการ บริหารและพัฒนา โดยมีธรรมนูญ เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน หมู่บ้านในทุกๆ ระดับ

สภาพทั่วไปของตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 16 กิโลเมตร จากข้อมูลเบื้องต้น พบว่าประชากรได้แก่ประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ มีประชาชนทั้งสิ้น จำนวน 7,403 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,661 ครัวเรือน (สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ, online] ซึ่งจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ประชาชนมีการเป็นอยู่เป็นสังคมชนบท ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาระบบการปกครองตนเองได้อย่างเหมาสมได้ การมีหลักธรรมนูญนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการกำหนดทิศทางการพัฒนาในระดับตำบลนับว่าเป็นการส่งเสริมให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยชุมชม ให้โอกาสให้ทุกคนในชุมชนได้ร่วมมือกันอนุรักษ์พัฒนาชุมชน ตำบลของตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างมีส่วนร่วม โดยคณะผู้วิจัยจะเลือกพื้นที่สำหรับการสำรวจ พัฒนา สร้างศูนย์การเรียนรู้ และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นพื้นที่ในการดำเนินการวิจัย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน” โดยจะดำเนินการศึกษาตั้งแต่ 1) การวิเคราะห์สภาพโครงสร้างพื้นฐาน 2) ความต้องการของประชาชนในการสร้างธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน 3) นำมาทำการศึกษาหารูปแบบธรรมนูญตำบลที่เหมาะสมกับพื้นที่ 4) สร้างธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และ 5) ดำเนินการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับธรรมนูญตำบลให้กับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปเสนอเป็นตัวแบบในการพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาหลักประชาธิปไตยให้มีความมั่นคงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อวิเคราะห์สภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการเพื่อการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

2) เพื่อพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ในในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

3) เพื่อการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลเพื่อขับเคลื่อนประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ประชากร ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 7,403 คน และคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการกำหนดหากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1967) โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างเกินกว่าที่กำหนดเพื่อลดความคลาดเคลื่อนในการเก็บข้อมูล จึงได้**กลุ่มตัวอย่าง** จำนวน 400 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling) (ปัญญา คล้ายเดช, 2560) **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่วิจัย จำนวน 22 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำทางศาสนา 2) กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น 3) กลุ่มผู้สมาชิกสภาท้องถิ่น และ 4) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการเพื่อการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 4 ตอน

2) เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จำนวน 3 ตอน

2. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยแล้วนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลในลักษณะความเรียงโดยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละโครงการที่ได้กำหนดไว้

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้นำหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขออนุญาตในการแจกแบบสอบถาม สัมภาษณ์เชิงลึก ตลอดจนถึงการจัดกิจกรรมการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนที่ผู้วิจัยได้ร่วมกันจัดขึ้นในพื้นที่วิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน คือ

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พร้อมทั้งแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของความเรียงประกอบตาราง

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มประกอบกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ นำมาจัดหมวดหมู่แล้วตีความ แปรความ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์สภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ตำบลนาเสียว เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอเมืองชัยภูมิ ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 16 กิโลเมตร มีประชากรทั้งหมด จำนวน 7,403 คน แบ่งการ

ปกครองออกเป็น 12 หมู่บ้าน มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 4 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษา 6 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง มีวัดทางพระพุทธศาสนา จำนวน 9 วัด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ใน 6 ด้าน พบว่า

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า ตำบลนาเสียวมีเส้นทางเข้าออกเชื่อมต่อทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงชนบทมีทางสะดวกสบาย แต่เส้นทางภายในทางร่วมทางแยกในหมู่บ้านที่มีชุมชนหนาแน่นยังต้องการไฟส่องสว่างและให้เพิ่มสัญญาณจราจรที่มีทางโค้งและมีโรงเรียน และบางแห่งถนนยังแคบขยายออกอีกเพื่อความสะดวกในการเดินทาง พื้นที่ทำการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่อาศัยน้ำจากบ่อบาดาลของตนเองและอาศัยน้ำฝน ในการใช้ทำนาทำไร่ และทำสวน แต่ฤดูแล้งมักจะเจอปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร และเมื่อสอบถามความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.77)

2. ด้านการเมือง พบว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เวลามีการเลือกตั้งไม่ว่าจะระดับชาติหรือท้องถิ่น มีการซื้อสิทธิขายเสียงมีบ้างแต่เป็นส่วนน้อยมาก ส่วนมากคนในท้องถิ่นจะให้ความร่วมมือในการเลือกตั้งทั้งการเมืองท้องถิ่นและการเมืองใหญ่สิ่งที่ควรระมัดระวังในการเลือกตั้ง คือการซื้อสิทธิขายเสียง หน่วยงานรัฐต้องสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนและผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นตัวอย่างให้กับท้องถิ่นของตนเองในการจัดทำธรรมนูญตำบลต้องให้ประชาชนเข้าใจและมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นด้านการเมืองมากขึ้น และเมื่อสอบถามความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.36)

3. ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ภายในตำบลนาเสียว เป็นพื้นที่ทำการเกษตรมีทั้งนาข้าว ไร่มัน เป็นหลักของท้องถิ่นนอกจากนั้นหลังจากการเก็บเกี่ยวแล้วชาวบ้านหัน มาปลูกพืชผักที่เก็บไปขายเพิ่มรายได้การทำนาทำได้ปีละ 1 ครั้งตามฤดูการอาศัยแหล่งน้ำฝนตามธรรมชาติจึงพบว่าเป็นอุปสรรคต่อการทำการเกษตรแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นการสนับสนุนเศรษฐกิจเศรษฐกิจของชุมชนยังขาดการทำนุบำรุงไม่จูงใจให้ผู้คนต่างถิ่นเข้ามาท่องเที่ยวต้องเสริมสร้างสิ่งใหม่ๆให้เป็นที่สนใจกลุ่มอาชีพของชุมชนยังมีน้อยต้องเพิ่มกลุ่มอาชีพให้มากขึ้นและประชาชนต้องมีส่วนร่วม และเมื่อสอบถามความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.64)

4. ด้านสังคม พบว่า ประชาชนของตำบลนาเสียว มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อุปนิสัยเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ โอบอ้อมอารี ตั้งหมู่บ้านเป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์แบบเครือญาตินับถือศาสนาพุทธโดยมีวัดเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน ประชาชนยึดมั่นในวัฒนธรรม และประเพณี ความขัดแย้งในชุมชนส่วนใหญ่ยุติได้ด้วยการไกล่เกลี่ยไม่ค่อยมีปัญหา ส่วนทางด้านการศึกษามีเด็กเล็กที่ต้องคอยดูแลเอาใจเพื่อแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในเวลาไปทำงานแต่ยังขาดบุคลากรที่เข้ามาช่วยดูแลและงบประมาณต้องการให้มีเพิ่มขึ้นอีกและในการจัดทำพัฒนาธรรมนูญตำบลที่ต้องเพิ่มความคิดเห็นด้านสังคมและประชาชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นและเมื่อสอบถามความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.55)

5. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พบว่า ภายในตำบลนาเสียว มีการติดตั้งระบบการจราจรและติดตั้งป้ายสัญญาณในจุดเสี่ยงตามจุดต่างๆ แต่ก็ยังไม่ทั่วถึงต้องให้ครอบคลุมให้มีวงจรปิดในจุดอับในสถานที่ประชาชนชนผ่านไปมาการช่วยเหลือดูแลผู้ยากไร้ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส ยังขาดพี่เลี้ยงและผู้ที่ผ่านการอบรมจากเจ้าหน้าที่วิชาชีพและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ต้องให้ความร่วมมือเพื่อพัฒนา

และการจัดทำธรรมนูญตำบลเพื่อให้เกิดผลดีในท้องถิ่นของตน และเมื่อสอบถามความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.54)

6. ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ภายในตำบลนาเสียว ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ทำการคุ้มครอง ป่าไม้มีส่วนร่วมการปลูกป่าทดแทน ส่วนร่วมในการตั้งหน่วยดูแลป้องกันไฟป่า มีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งน้ำสาธารณะไม่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูล และสารพิษลงในแหล่งน้ำ การส่งเสริมและ พัฒนาทรัพยากรป่าไม้ให้ “คน”กับ “ธรรมชาติ” อยู่ร่วมกันได้ สิ่งแวดล้อมต่างๆ เหล่านี้ยังขาดความเข้มแข็งของคนในชุมชนในการช่วยกันดูแลอย่างจริงจัง ด้านสิ่งแวดล้อมถ้าขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นแล้วย่อมจะทำให้เกิดมลภาวะตามมา และเมื่อสอบถามความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 2.57)

2) การพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ได้ดำเนินการพัฒนาโดยกำหนดแนวทางการจัดทำร่างธรรมนูญตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยดำเนินการสัมภาษณ์และเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชนกลุ่ม ผู้นำชุมชนได้เสนอปัญหาชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางการจัดทำธรรมนูญตำบล โดยได้รับความสนใจและมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชนทุกภาคส่วน 2.กำหนดกระบวนการการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีขั้นตอน คือ (1) ส่งเสริมความเข้าใจในการจัดทำธรรมนูญตำบล (2) ร่วมเสนอปัญหาความต้องการ (3) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการของตำบล (4) ร่วมการจัดทำร่างธรรมนูญตำบล และ (5) จัดทำข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งผลจากการดำเนินการดังกล่าวนี้ ได้ร่างธรรมนูญตำบล ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 ฉบับ มีจำนวน 35 มาตรา แบ่งออกเป็น 6 หมวด คือ หมวดโครงสร้างพื้นฐาน, หมวดการเมือง หมวดเศรษฐกิจ หมวดสังคม หมวดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และหมวดสิ่งแวดล้อม ซึ่งพร้อมนำไปจัดทำเป็นเสนอและเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้ต่อไป

3) การพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลเพื่อขับเคลื่อนประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 6 เครือข่ายความร่วมมือประกอบด้วย 1) เครือข่ายความร่วมมือจากผู้นำท้องที่ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 2) เครือข่ายความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) คือ องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว 3) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) และอาสาสมัครสาธารสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 4) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ 5)เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐอื่นในพื้นที่ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตาดโตน และอื่นๆ และ 6) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านศาสนาในพื้นที่ ได้แก่ วัดในพื้นที่ ตลอดจนถึงคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ

อภิปรายผล

จากการวิจัยการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นในการอภิปรายจำแนกตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จากผลการวิจัยพบว่า ในพื้นที่ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีสภาพโครงสร้างพื้นฐานที่มีความพร้อม และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในการพัฒนาธรรมนูญตำบล ใน 6 ด้าน คือ ด้านสภาพโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านสิ่งแวดล้อม และประชาชนในพื้นที่มีความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ธรรมนูญตำบลเป็นกรอบกติกาชุมชนที่เกิดขึ้นจากพื้นฐานความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก เป็นความต้องการที่ประชาชนทุกภาคส่วนในพื้นที่สามารถนำเสนอความคิดเห็นของตนเองผ่านกลุ่มอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การกำหนดกติการ่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งผลงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญณ์ณภัทร์ เจริญพานิช และเพ็ญพร ตั้งปฏิการ (2563) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ธรรมนูญชุมชน เครื่องมือของการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก” พบว่า การกอรางหรือขาขึ้นของธรรมนูญชุมชนนั้น เกิดจากการให้ความร่วมมือของชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และแกนนำภาคประชาสังคม และการตระหนักในปัญหาของชุมชนเป็นปัจจัยหลักสำคัญ สวนลักษณะของธรรมนูญชุมชนสวนใหญ่เกิดขึ้นจากปัญหาและความต้องการในชุมชนเป็นหลัก โดยเฉพาะด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม และสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานขององคกรปกครองสวนท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประกันชัย ไกรรัตน์** (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลในการคัดแยกขยะมูลฝอยเขตเทศบาลตำบลวิศิษฐ์ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ผลการวิจัยพบว่า บริบทของชุมชนเป็นชุมชนกึ่งเขตเมือง ขาดความชัดเจนความต่อเนื่องและไม่เข้าใจในหลักการธรรมนูญสุขภาพตำบล ได้มีการประยุกต์แนวทางตามหลักการธรรมนูญสุขภาพตำบลเพื่อการคัดแยกขยะมูลฝอยผ่านแผนงานโครงการ 3 โครงการ 1) โครงการให้ความรู้ประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอย 2) โครงการธนาคารขยะชุมชนลดปริมาณขยะในชุมชนเพิ่มรายได้ 3) โครงการส่งเสริมการคัดแยกขยะมูลฝอยในชุมชนซึ่งตามกระบวนการพัฒนารูปแบบ 3 ขั้นตอนพบว่ากลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมก่อนและหลังดำเนินการระดับปานกลางระดับความรู้ก่อนและหลังดำเนินการ ระดับสูงสุดระดับการปฏิบัติตนก่อนดำเนินการระดับปานกลางและหลังดำเนินการระดับมากส่วนกลุ่มตัวอย่างประชาชนอายุ 15 ถึง 59 ปีหลังดำเนินการมีความรู้ส่วนใหญ่ระดับสูงมีการปฏิบัติตนส่วนใหญ่ระดับปานกลางโดยสรุปกระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลในการคัดแยกขยะมูลฝอยครั้งนี้ได้องค์ประกอบการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเรียก visit model ซึ่งองค์ประกอบคือ 1) การสมัครใจเข้าร่วม 2) การตรวจสอบได้มีความโปร่งใส 3) การประสานงานระหว่างภาคี 4) การสร้างรายได้ 5) มีทีมให้ความรู้เทคโนโลยีคัดแยกขยะซึ่งเป็นแนวทางที่จะพัฒนาเป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนธรรมนูญสภาพระดับตำบล

2. การพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ได้ดำเนินการพัฒนาโดยกำหนดแนวทางการจัดทำร่างธรรมนูญตำบลนาเสียวเริ่มตั้งแต่กำหนดกระบวนการการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยดำเนินตามขั้นตอน คือ (1) ส่งเสริมความเข้าใจในการจัดทำธรรมนูญตำบล (2) ร่วมเสนอปัญหาความต้องการ (3) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการของตำบล (4) ร่วมการจัดทำร่างธรรมนูญตำบล และ (5) จัดทำข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งผลจากการดำเนินการดังกล่าวนี้ ได้ร่างธรรมนูญตำบล ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 ฉบับพร้อมนำไปจัดทำเป็นเสนอและเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้ต่อไป ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า การพัฒนาธรรมนูญตำบลต้องเกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชนภายในชุมชน และมีกระบวนการจัดทำดำเนินการอย่างเป็นระบบ และเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามีส่วนร่วมในการจัดทำและ

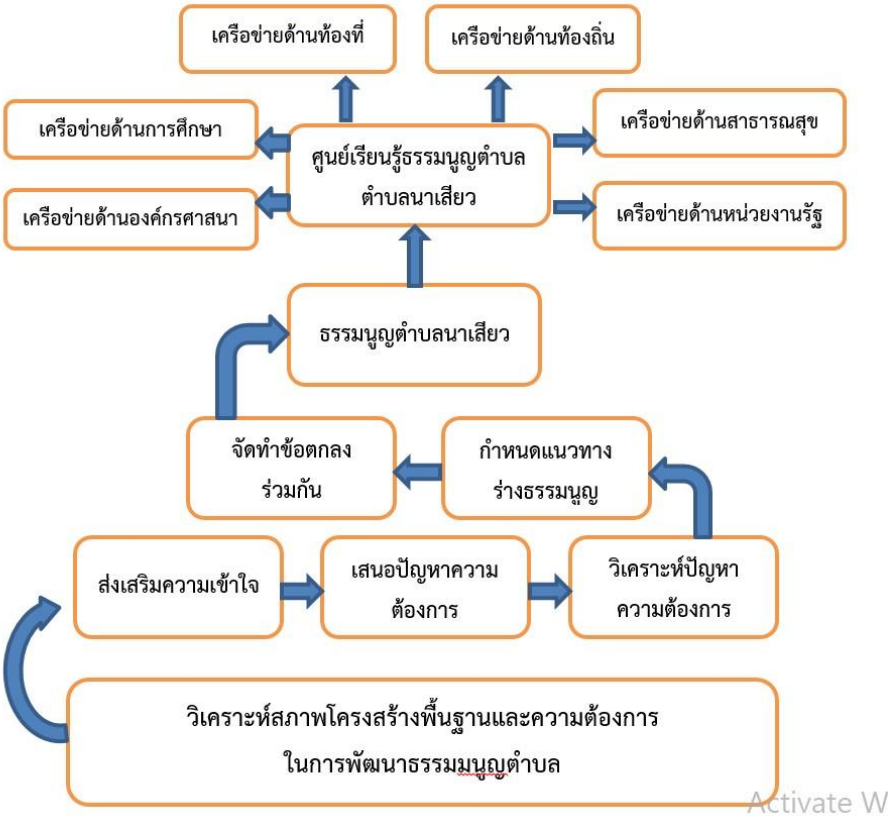
ร่วมกันกำหนดเป็นธรรมนูญตำบลขึ้นใช้ในพื้นที่ ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัย ของ จักรพงษ์ พวงงามชื่น และคณะ (2556) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาบ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีประวัติการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในระดับหนึ่ง ผ่านมิติของวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ ก่อให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ในภาพรวม ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลาง (x=3.58) การพัฒนาการมีส่วนร่วมชั้นเห็นคุณค่า (A) พบว่า ผลของการทำลายป่าในอดีต ทำให้ปัจจุบัน ชาวบ้านหันมาฟื้นฟูป่าด้วยกิจกรรมต่างๆ อย่างจริงจัง ซึ่งในอนาคตชาวบ้านต้องการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลประโยชน์ของป่าชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชนทั่วไปและกลุ่มเยาวชนให้มากขึ้น ในขั้นปฏิสัมพันธ์ชุมชน ได้ระบุและจัดลำดับความสำคัญของโครงการในอนาคตเพื่อส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนให้ประสบผลความสำเร็จดียิ่งขึ้น สำหรับการประเมินผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมพบว่า ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจก่อนและหลังการพัฒนาไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการดำเนินงานการรับผลประโยชน์และประเมินผล ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้นหลังจากการพัฒนาการมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดา พูนสิน (2554) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม ; กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส” ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนวัดโสมนัสมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีความโดดเด่นและทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์รวมถึงยังคงสืบทอดศิลปะประเพณี และสาธารณปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนแห่งนี้ ผู้วิจัย พบว่า แหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชน 4 แห่ง คือ 1) วัดโสมนัสราชวรวิหาร 2) ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3) โรงเรียนวัดโสมนัส 4) ศูนย์เยาวชนวัดโสมนัส นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า ชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ผ่านรูปแบบกิจกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกอบรมและกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมชุมชน มีการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนร่วมกัน แหล่งเรียนรู้ทั้งหมดมีการจัดการองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม และมีผู้นำชุมชนและเยาวชนเป็นผู้กำหนดแนวทางการดำเนินงานในขั้นตอนการวางแผนการจัดกิจกรรมวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชน โดยแหล่งเรียนรู้ทั้ง 4 แหล่ง มีความร่วมมือในขั้นการดำเนินงานเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า แหล่งเรียนรู้ยังมีปัญหาด้านงบประมาณ การจัดการพื้นที่และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.2.3 การพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลเพื่อขับเคลื่อนประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 6 เครือข่ายความร่วมมือประกอบด้วย 1) เครือข่ายความร่วมมือจากผู้นำท้องที่ 2) เครือข่ายความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) 3) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านสาธารณสุข 4) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านการศึกษา 5)เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐอื่นในพื้นที่ และ 6) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านศาสนา ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า การสร้างเครือข่ายมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของประชาชนทุกภาคส่วนในชุมชนและเป็นการสร้างความเข้มแข้งให้กับประชาชนในชุมชนไปด้วยในตัว ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งสุริยา หอมวัน และคณะ (2566) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “เครือข่ายชุมชน 9 ดี: กระบวนการสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการเสริมสร้างเครือข่าย 9 ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ มีแนวทางการเสริมสร้างเครือข่าย ทั้งในระดับจังหวัด ระดับตำบลและระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน มีกระบวนการดังนี้ 1) การสร้างความเข้าใจ ในกระบวนการวางแผนและการบริหารงานทุกระดับ 2) จัดตั้งองค์กรและคณะทำงานขับเคลื่อนธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ในทุกระดับ 3)

จัดทำธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี 4) กำหนดแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญหมู่บ้านฯ ในภาพรวมทั้งจังหวัด 5) การขับเคลื่อนการทำแผนชีวิตหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี เพื่อให้ทุกหมู่บ้านนำธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี มาสู่การปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านให้บรรลุวัตถุประสงค์ ส่วนการวิเคราะห์การเชื่อมโยงเครือข่าย 9 ดี พบว่า ประเภทของเครือข่าย ประกอบด้วยเครือข่ายเชิงพื้นที่ เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม และเครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ สำหรับปัจจัยความสำเร็จในการจัดทำธรรมนูญสันติสุขชุมชนที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืนในจังหวัดบุรีรัมย์ มี 5 องค์ประกอบคือ มีผู้นำ มีคณะกรรมการหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชน ความศรัทธาของชุมชน และการประเมินผลที่มีคุณภาพ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากงานวิจัย พบว่า การพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย เริ่มต้นด้วยการสำรวจและวิเคราะห์สภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาธรรมมนูญตำบลของประชาชนในพื้นที่ จากนั้นจึงดำเนินการส่งเสริมความเข้าใจ ร่วมกันเสนอปัญหาและวิเคราะห์ความต้องการ กำหนดแนวทางร่างธรรมนูญและจัดทำข้อตกลงร่วมกัน แล้วจัดทำธรรมนูญตำบล นำไปสู่การพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ธรรมนูญตำบลและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของทุกภาคส่วนในพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยได้นำสรุปเป็นความสัมพันธ์เชิงแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากงานวิจัย

สรุป

ผลการการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ในภาพรวมพบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.41) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า 1.ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.77) 2. ด้านการเมือง ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.36) 3. ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.64) 4. ด้านสังคม ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.54) และ 6. ด้านสิ่งแวดล้อม ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 2.57)

2) การพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ได้ดำเนินการพัฒนาโดยกำหนดแนวทางการจัดทำร่างธรรมนูญตำบลนาเสียว 2.กำหนดกระบวนการการพัฒนาธรรมนูญตำบลนาเสียว โดยมีขั้นตอน คือ (1) ส่งเสริมความเข้าใจในการจัดทำธรรมนูญตำบล (2) ร่วมเสนอปัญหาความต้องการ (3) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการของตำบล (4) ร่วมการจัดทำร่างธรรมนูญตำบล และ (5) จัดทำข้อตกลงร่วมกัน จึงทำให้ได้ร่างธรรมนูญตำบลนาเสียว จำนวน 1 ฉบับ มีจำนวน 35 มาตรา แบ่งออกเป็น 6 หมวด คือ หมวดโครงสร้างพื้นฐาน, หมวดการเมือง หมวดเศรษฐกิจ หมวดสังคม หมวดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และหมวดสิ่งแวดล้อม

3) การพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลเพื่อขับเคลื่อนประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เครือข่ายการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลนาเสียว มีจำนวน 6 เครือข่าย ประกอบด้วย 1) เครือข่ายผู้นำท้องที่ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 2) เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) คือ องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว 3) เครือข่ายหน่วยงานด้านสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) และอาสาสมัครสาธารสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 4) เครือข่ายหน่วยงานด้านการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ 5) เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐอื่นในพื้นที่ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตาดโตน และอื่นๆ และ 6) เครือข่ายด้านศาสนาในพื้นที่ ได้แก่ วัดในพื้นที่ ตลอดจนถึงคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการกำหนดแนวทางการการพัฒนานโยบายของท้องถิ่นโดยการพัฒนากรอบนโยบายให้เป็นธรรมนูญตำบล

(2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีการกำหนดกรอบแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาธรรมนูญตำบลให้เป็นที่รู้จัก

(3) ควรมีการพัฒนาเป็นเครือข่ายการพัฒนาธรรมนูญตำบลในระดับอำเภอ และระดับจังหวัดทั่วประเทศ

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาธรรมนูญตำบลในด้านต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น ธรรมนูญด้านสิ่งแวดล้อม ธรรมนูญด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยครอบคลุมเชิงพื้นที่ หรือ มีเป้าหมายเฉพาะส่วนตามความเหมาะสม

(2) ควรวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนในพื้นที่อื่นๆ

(3) ควรวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

จักรพงษ์ พวงงามชื่น และคณะ. (2556). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน;การศึกษาบ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. วารสารวิจัยและพัฒนา มจธ. 36(2), 215–234.

ชัยวัฒน์ โยธี และคณะ. (2559). การสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยชุมชนในจังหวัดสงขลา. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 10(2) 21-27.

ธัญณ์ณภัทร์ เจริญพานิช และเพ็ญพร ตั้งปฏิการ. (2563). ธรรมนูญชุมชน: เครื่องมือของการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. วารสารราชภัฏ Rajabhat Journal of Sciences, Humanities and Social Sciences. 20(1), 128-140.

ปัญญา คล้ายเดช. (2560). ระเบียบวิจัยทางรัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: หจก. ขอนแก่นการพิมพ์.

ประกันชัย ไกรรัตน์ และคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลในการคัดแยกขยะมูลฝอยเขตเทศบาลตำบลวิศิษฐ์ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 36(5), 635-649.

ปรีดา พูนสิน. (2554). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส. รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

รุ่งสุริยา หอมวัน และคณะ. (2566). เครือข่ายชุมชน 9 ดี: กระบวนการสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์. 8 (1), 719-731.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, (2559) ชุดความรู้การจัดทำธรรมนูญปกครองตนเอง, กรุงเทพฯ : สำนักสนับสนุนสภาองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน).

สันต์ชัย รัตนะขวัญ. (ม.ป.ป.). ประชาธิปไตยท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2564 จาก http://wiki.kpi.ac.th

สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ. (ม.ป.ป.). ข้อมูลจังหวัดชัยภูมิ. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2564 จาก www.chaiyaphum.go.th

เสกสรร ตันติวนิช. (2562). แนวคิด กระบวนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแนวโน้มการปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคต. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ. 7(1), 80-85.

Taro Yamane. (1973). Statistic: An Introductory Analysis. 3ed. Singapore: Time Printers.

เมืองโบราณชัยภูมิ : แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม

Ancient City Chaiya Phum : Historical learning resources religion and culture

พระมหาวิฑูรย์ สิทฺธิเมธี
PhramahaWitoon Sittimetee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
Buddhiht Research Institue Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Chaiyaphum Buddhist College
tawanyenp2@outlook.com

Received: 18 March 2024; Revised: 28 April 2024; Accepted: 30 April 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสำรวจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคทวารวดีและยุคขอม 2) เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคทวารวดี และยุคขอม 3) เพื่อเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ยุคทวารวดี ยุคขอม จนถึงยุคปัจจุบันในจังหวัดชัยภูมิ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า:

1) แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิยุคทวารวดีและยุคขอม จำนวน 10 แห่ง ดังนี้ 1) พระใหญ่ทวารวดี 2) พระธาตุหนองสามหมื่น 3) พระพุทธรูปศิลาแกะสลักบนหน้าผาภูพระ 4)ใบเสมาสมัยทวารวดี วัดศรีปทุมคงคาวนาราม บ้านกุดโง้ง 5) เมืองโบราณหามหอก 6) ปราสาทกู่แดง 7) ปรางค์กู่บ้านแท่น 8) ปราสาทปรางค์กู่ 9) ปรางค์ดอนกู่ 10) พระธาตุกุดจอก 2) การพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคทวารวดี และยุคขอม พบว่า เป็นการจัดการแหล่งเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพที่มีอยู่อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนรับผิดชอบเลือกนำมาใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมยุคทวารวดีและยุคขอม โดยใช้วงจรคุณภาพของเดมมิ่ง ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมเพราะเป็นกระบวนการจัดการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 3) การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ยุคทวารวดี ยุคขอม จนถึงยุคปัจจุบันในจังหวัดชัยภูมิ แบ่งการเชื่อมโยงออกเป็น 3 ด้านได้แก่ 1) ด้านประวัติศาสตร์ 2) ด้านศาสนาและ 3) ด้านวัฒนธรรม

คำสำคัญ: เมืองโบราณ, แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์, การอนุรักษ์

Abstract

The objectives of this research are 1) to study and explore historical learning sources; Religion and culture Chaiyaphum Province in the Dvaravati and Khmer eras. 2) To develop and promote the conservation of historical learning resources. Religion and culture Chaiyaphum Province in the Dvaravati period and the Khmer period 3) to connect historical learning sources Religion and culture from the Dvaravati period, the Khmer period to the present day in Chaiyaphum province. It is a qualitative research.

The following findings:

1) Historical learning resources Religion and culture Chaiyaphum Province, Dvaravati period and Khmer era, 10 places as follows: 1) Big Buddha Dvaravati 2) Phra That Nong Sam Muen 3) Stone Buddha image carved on the cliff of Phu Phra. 4) Sema leaf from the Dvaravati period Wat Sripatum Khong Khawanaram, Ban Kut Ngong 5) Muang Boran Carrying the Spear 6) Prasat Ku Daeng 7) Prang Ku Ban Thaen 8) Prasat Prang Ku 9) Prang Don Ku 10) Phra That Kut Chok 2) Developing and promoting the conservation of historical learning resources Religion and culture Chaiyaphum Province in the Dvaravati and Khmer eras was found to be an efficient management of learning resources that were available in a variety of ways, depending on the management of those involved. or government agencies that are responsible for selecting and using them to be appropriate for the historical, religious and cultural learning resources of the Dvaravati and Khmer periods. Using Deming's Quality Cycle This is an appropriate format because it is a continuous management process. 3) Linking historical learning resources Religion and culture from the Dvaravati period, the Khmer period to the present day in Chaiyaphum province. Divide the connection into 3 aspects: 1) history, 2) religion, and 3) culture.

Keywords: ancient city, historical learning resources, conservation

บทนำ

ในประเทศไทยและภาคอีสานได้มีการค้นพบวัตถุโบราณได้แก่พระพิมพ์และพระพุทธรูปต่างๆทำให้สันนิษฐานได้ว่า พุทธศาสนาน่าจะเข้ามาในประเทศไทยราวพุทธศตวรรษที่ 8 การค้นพบตัวอักษรปัลลวะภาษาสันสกฤตของชาวอินเดีย พุทธศตวรรษที่ 11 อ่านว่า “ทวารวดี ศวรปุณยะ” บนเหรียญเงินในภาคกลาง นับเป็นการเข้าสู่ “สมัยประวัติศาสตร์” (สมัยมีอักษร) ทั้งยังมีการพบสินศิลาจารึกอีกจำนวนมากวัฒนธรรมของชาวท้องถิ่นที่พูดจากภาษามอญนับถือพุทธศาสนาลัทธิหินยานได้เจริญรุ่งเรืองในภาคกลางและในภาคอีสานมีลักษณะเป็นนครรัฐย่อยๆเรียกว่า “**ทวารวดี**” ซึ่งค่อยๆถูกกลืนเมื่อตกอยู่ภายใต้การปกครองของราชอาณาจักรกัมพูชาจนสูญไปในเราพุทธศตวรรษที่ 16 (ธาดา สุทธิธรรม, 2562) สำหรับประวัติศาสตร์อารยธรรมเขมร แบ่งออกเป็นได้ 2 ช่วงสมัยคือสมัยอาณาจักรฟูนัน (พุทธศตวรรษที่ 6-11) และสมัยอาณาจักรกัมพูชาโดยในสมัยอาณาจักรกัมพูชาเป็นสมัยที่มีการเผยแผ่อารยธรรมเข้ามายังภาคอีสานซึ่งยังแบ่งออกได้อีกเป็น 2 ช่วงย่อยคือสมัยอาณาจักรเจนละ (เจินละในภาษาจีน หรือสมัยก่อนสร้างเมืองพระนคร)(พุทธศตวรรษที่ 11-14) และสมัยเมืองนครพุทธศตวรรษที่ 14-19 สถาปัตยกรรมเขมรกระจายอยู่ในหลายภาคของประเทศไทย

แต่มีความหนาแน่นอยู่ในพื้นที่ภาคอีสานชาวเขมรได้สร้างสรรค์สถาปัตยกรรมจนเป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้อย่างงดงามตามกาลเวลาจากพื้นฐานสถาปัตยกรรมอินเดียใต้ ตามการนับถือศาสนาฮินดูเพื่อเผยแผ่เข้ามาโดยเป็นศาสนาประจำราชอาณาจักรกัมพูชาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-17 และในพุทธศตวรรษที่ 18-19 เป็นพุทธศาสนาแบบมหายานแต่ในรูปแบบการก่อสร้างศาสนสถาน ยังคงยึดถือการก่อสร้างประสาทดังเดิมแต่เพียงนำเอาอาคารมาใช้ในการประดิษฐานพระพุทธรูปในสมัยจักรสมัยอาณาจักรกัมพูชา ได้มีการเรียกรูปแบบศิลปะตามชื่อเมืองหรือลักษณะการแกะสลักตกแต่งประสาทสำคัญ (กรมศิลปากร, 2529) ซึ่งสอดคล้องกับการครองราชย์ของกษัตริย์ด้วยรูปแบบสถาปัตยกรรมเขมรในประเทศไทยระยะแรกน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากเมืองพระนครหลวงแต่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15-16 มีลักษณะของตนเอง จนเชื่อกันว่าปราสาทหินพิมายในประเทศไทยอาจเป็นต้นแบบสถาปัตยกรรมสถาปัตยกรรมสมัยนครวัดในประเทศกัมพูชา (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2522) มรดกสำคัญที่สุดของอาณาจักรขอมคือนครวัดและนครธมซึ่งเคยเป็นนครหลวงเมื่อครั้งอาณาจักรแห่งนี้มีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดและยังมีลัทธิความเชื่อต่างๆอย่างหลากหลายศาสนาหลักของอาณาจักรนี้ได้แก่ศาสนาฮินดูพุทธศาสนามหายานและพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งได้รับจากศรีลังกาเมื่อศตวรรษที่ 13 (กิตติ โล่ห์เพชรัตน์, 2565)

จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีอุทยานแห่งชาติป่าหินงามเทพสถิตที่มีทุ่งดอกกระเจียวดอกสีชมพูงดงาม มีแหล่งน้ำตกที่มีน้ำไหลตลอดปี โดยเฉพาะในฤดูฝนจะสวยงามเป็นพิเศษ ด้านบนเป็นธารน้ำไหลผ่านลานหินสองฝั่งธารร่มรื่นด้วยต้นไม้ใหญ่ เหมาะที่จะนั่งพักผ่อนชมธรรมชาติและเล่นน้ำ ด้านบนน้ำตกมีสภาพเป็นลานหินกว้าง ไหลไปตามลำน้ำ มาตามลานหิน ซึ่งในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเป็นจำนวนมาก แต่ชัยภูมิไม่ได้มีเพียงทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ อุทยานแห่งชาติทุ่งดอกไม้คือดอกกระเจียวที่สวยงามและแหล่งน้ำตกเท่านั้น ยังมีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญกระจายตามพื้นที่ของตำบลและอำเภอโดยรอบ ในจังหวัดชัยภูมิ อาทิเช่น ปรางค์กู่ ที่ยังมีสภาพสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งในจังหวัดชัยภูมิ และเป็นที่เคารพของคนในจังหวัดชัยภูมิอีกด้วย เป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากขอม คำว่าปรางค์กู่นั้น เป็นชื่อเรียกของกลุ่มอาคารที่มีแผนผังและลักษณะแบบเดียวกันกับอาคารที่ เชื่อกันว่าเป็น อโรคยาศาลา (โรงพยาบาล) ที่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 นอกจากมีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สืบทอดมาจากสมัยขอมแล้ว จังหวัดชัยภูมิยังมีโบราณสถานโบราณวัตถุที่มีร่องรอย อารยธรรมมาจากสมัยทวารวดี ซึ่งปรากฏใบเสมาโบราณ ซึ่งเสมานั้นนับเป็นหลักเขตหรือสิทธิ์ เป็นเขตกำหนดเป็นที่ร่วมกระทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ มีอยู่ในวัด เช่น ใบเสมาที่ใช้ปักล้อมพระอุโบสถกำหนดเป็นเขตที่พระสงฆ์ทำสังฆกรรม ใบเสมาที่ปรากฏมักจะทำจากหิน หรือที่เรียกว่าหินศิลาหรือหินทราย ใบเสมาหินเป็นโบราณวัตถุสำคัญอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าดินแดนภาคอีสานนำเอาพระพุทธศาสนาจากอินเดียเข้ามายังอาเซียอาคเนย์ โดยเฉพาะภาคอีสาน จนเป็นเหตุให้มีพิธีกรรม แนวคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นของตนเอง รูปแบบของประติกรรมที่ปรากฏอยู่ใบเสมามีหลากหลาย รูปแบบซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลศิลปะประติมากรรม บางหลักเป็นภาพพุทธประวัติ บางหลักเป็นภาพชาดก บางหลักเป็นการจารึกด้วยอักษรปัลลวะอันบอกพระนามของผู้สร้าง บางหลักจารึกด้วยอักษรขอมโบราณ บางหลักเป็นรูปกลีบบัวที่ฐานมีรูปพระพุทธเจ้าปางต่างๆ ใบเสมาในภาคอีสานที่เคยพบเห็นมีเป็นจำนวนมากไม่น้อยกว่า 1,200 ใบ(สุทธิ เหล่าฤทธิ์และคณะ, 2545 : 50) แหล่งความรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางการศึกษาที่สามารถนำเอามาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544) เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงมหรสพ ห้องสมุด สวนสาธารณะ เป็นต้น

จังหวัดชัยภูมิ ยัง มีชุมชนโบราณ อยู่หลายชุมชนชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ ชุมชนกุดโง้ง พบใบเสมาจำนวนไม่น้อยกว่า 50 ชิ้น ปักอยู่รอบอุโบสถของวัด ยังมีลวดลายชัดเจนและมีความงดงามมาก เป็นศิลปะทวารวดีที่มี

อายุอยู่ในราว 2,000-1,500 ปี ลักษณะชุมชนวัฒนธรรมทวารวดี พบว่ามักจะมีคูน้ำคันดินล้อม รอบ เช่น แหล่งโบราณคดี เมืองโบราณหามหอก ตั้งอยู่ที่บ้านหนองไข่นุ่น ตำบลลุ่มน้ำชี อำเภอบ้านเขว้า เป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ มีคูน้ำ คันดินล้อมรอบสองชั้น มีสัณฐานเป็นรูปวงรี เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 กิโลเมตร มีห้วยซึ่งเป็นสาขาแม่น้ำชีโอบเมืองไว้ สันนิษฐานว่ามีการตั้งชุมชนในเมืองแห่งนี้ อยู่สองระยะคือ ระยะแรกสมัยทวารวดี มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 - 16 ระยะที่สองในสมัยขอมเรืองอำนาจ เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 – 18 ชุมชนแห่งนี้ น่าจะมีโครงสร้างทางสังคมที่ค่อนข้างซับซ้อนจากการสืบค้นเบื้องต้น พบคูเมือง และมีโบราณวัตถุเนื่องในพุทธศาสนา เช่น ใบเสมา พระพุทธรูป พระพิมพ์ เป็นต้น (สุทธิ เหล่าฤทธิ์, 2545) อยู่กระจัดกระจายในหลายพื้นที่ โบราณสถาน พุทธศิลป์บางอย่าง เริ่มสูญหายและถูกทำลายด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขาดคนดูแลรักษา ซึ่งแม้ว่าจะมีหน่วยงานภาครัฐได้ลงพื้นที่ทำการศึกษาและอนุรักษ์แล้วก็ตาม ทีมงานเห็นว่าพุทธศิลป์อันทรงคุณเหล่านี้ควรจะต้องได้รับอนุรักษ์และรวบรวมเป็นชุดองค์ความรู้เพื่อการเผยแพร่และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและสำรวจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคทวารวดี และยุคขอม
2. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคทวารวดี และยุคขอม
3. เพื่อเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ยุคทวารวดี ยุคขอม จนถึงยุคปัจจุบันในจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบไปด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

1. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 22 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย โดยจำแนกตามโครงการย่อย ดังนี้

1) แบบสำรวจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ยุคทวารวดีและยุคขอมในจังหวัดชัยภูมิ

2) แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเรื่องการเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ยุคทวารวดีและยุคขอมในจังหวัดชัยภูมิตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3) แบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่องการพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ยุคทวารวดีและยุคในจังหวัดชัยภูมิ

4) การประชุมชมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อที่จะได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและข้อมูลทั่วไปของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ยุคทวารวดีและยุคขอมในจังหวัดชัยภูมิ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแบบสามเส้า (Triangulation) คือ

1) ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ

2) ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม

3) ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการสำรวจ สอบถาม สัมภาษณ์ และดำเนินการสนทนากลุ่มในเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสำรวจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมและวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ยุคทวารวดีและยุคขอมในจังหวัดชัยภูมิ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการตีความข้อสรุปจากข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยตรวจดูความสมบูรณ์ของข้อมูลนั้นว่าสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ครบแล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย

ผลการวิจัย

1. แหล่งเรียนรูทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคทวารวดีและยุคขอม

1. แหล่งโบราณคดี เมืองโบราณบ้านคอนสวรรค์ ในเชิงประวัติศาสตร์เป็นชุมชนโบราณ มีคูน้ำ คันดินล้อมรอบ พบใบเสมา และพระพุทธรูปตามเนินดิน รอบหมู่บ้านและวัดต่าง ๆ ในเขตหมู่บ้าน พระพุทธรูปองค์หนึ่งที่พบ เป็นพระพุทธรูปประทับยืน ยังแกะสลักไม่เสร็จ ครองจีวรห่มคลุมเป็นลักษณะศิลปะทวารวดี ใบเสมาส่วนใหญ่เป็นแบบหินเรียบ ส่วนที่เป็นแบบแท่งหินมีการแกะสลักภาพบุคคล ที่แสดงเรื่องราวจากชาดกในพระพุทธศาสนา ได้แก่ มหาเวสสันดรชาดก สุวรรณสามชาดก ภูริทัตชาดก เตมีย์ชาดก มโหสถชาดก มาตุโปสกชาดก สันนิษฐานว่า มีอายุอยู่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 – 16

2. เมืองโบราณบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ เป็นพระธาตุที่มีลักษณะสวยงาม และสมบูรณ์ที่สุดองค์หนึ่ง ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใดแต่จากลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่ปรากฏ เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างศิลปะล้านนา ล้านช้าง และอยุธยา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 21-22 ในสมัยพระไชยเชษฐาธิราชแห่งราชอาณาจักรลาว เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า พระธาตุหนองสามหมื่น มีลักษณะเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ตั้งอยู่บนฐานเขียงรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีความสูงประมาณ 45 เมตร มีบันไดทางขึ้นทั้งสี่ด้าน เหนือฐานเขียงเป็นฐานบัวคว่ำบัวหงายรองรับองค์พระธาตุ ซึ่งมีซุ้มทั้งสี่ทิศประดิษฐานพระพุทธรูปปางรำพึง และปางลีลา ภายในองค์พระธาตุบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

3. พระพุทธรูปศิลาแกะสลักบนหน้าผาภูพระ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นที่รู้จักว่า ภูพระ เป็นส่วนหนึ่งของภูแลนคา สูงจากระดับน้ำทะเล 210 เมตร ลักษณะทั่วไปเป็นแท่งผาหิน ลานหินขนาดกว้าง ที่ผนังหินภูพระจำหลักพระพุทธรูปหลายองค์ รวมทั้งหมด 9 องค์ มีองค์หนึ่งที่มีขนาดใหญ่มาก ชาวบ้านเรียก "พระเจ้าองค์ตื้อ" ประทับนั่งขัดสมาธิ หน้าตักกว้าง 5 ฟุต สูง 7 ฟุต พระหัตถ์ขวาวางอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ซ้ายวางอยู่ที่พระชงฆ์ (พระหัตถ์อยู่ในท่าตรงข้ามกับปางมารวิชัย) มีพระพุทธรูปหินทรายขนาดเล็กสูง 7 นิ้ว ลักษณะเดียวกันอยู่ข้างหน้า 1 องค์ ใกล้กันมีพระพุทธรูปอีก 7 องค์ จำหลักรอบเสาหินทราย ประทับนั่งเรียงแถวปางสมาธิ 5 องค์ ปรางเดียวกับพระเจ้าองค์ตื้อ 2 องค์ พระพุทธรูปเหล่านี้มีอายุราวศตวรรษที่ 18-19

4. ใบเสมาสมัยทวารวดี วัดศรีปทุมคงคาวนาราม บ้านกุดโง้ง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ถูกค้นพบในหมู่บ้านซึ่งเป็นชุมชน พบใบเสมามากกว่า 50 ใบ มีทั้งแบบแผ่นเรียบและส่วนหนึ่งมีการสลักภาพเล่าเรื่องอย่างงดงามและบางแผ่นมีการจารึกอักษรโบราณไว้ด้วย ปัจจุบันส่วนหนึ่งแนะนำมาจัดแสดงไว้ในอาคารที่วัด

ศรีปทุมคงคาราม เสมาหินเหล่านี้มักอยู่ล้อมรอบเนินดินนอกหมู่บ้าน มักเป็นเสมาคู่ ใช้เป็นเครื่องหมายแสดงถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มีจำนวนทั้งหมด 12 แผ่นปัจจุบันเก็บรักษาไว้ในอาคารถาวรซึ่งอยู่ในบริเวณวัดศรีปทุมคงคาราม เสมาหินในจำนวน 12 แผ่นนี้ 3 แผ่นชำรุดมากจนไม่สามารถตีความได้

5. ชุมชนเมืองโบราณหามหอก ตำบลลุ่มน้ำชี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เป็นเมืองเก่าสันนิษฐานว่าสร้างสมัยทวารวดีหรือสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาเมืองได้ร้างไป จะด้วยเหตุใดไม่ปรากฏ มีกำแพงเมืองเก่าๆ อยู่แห่งหนึ่งเป็นกำแพงดิน มีประตู 4 ด้าน มีคูน้ำ(ชาวบ้านเรียกว่าลำห้วย) ล้อมรอบ อยู่ห่างจากจังหวัดชัยภูมิประมาณ 14 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในท้องที่บ้านไร่ ตำบลลุ่มน้ำชี อำเภอบ้านเขว้า และอยู่ห่างจากตัวอำเภอบ้านเขว้าประมาณ 9 กิโลเมตร อยู่ห่างจากหมู่บ้านไร่ 500 เมตร โบราณวัตถุที่ค้นพบในเมืองนี้มีหลายประเภท สภาพโดยรวมมีความสูงไม่สม่ำเสมอกัน ส่วนคูน้ำนั้นอยู่ทางด้านนอกของคันดิน มีความกว้างประมาณ 10 เมตร แนวคูน้ำ – คันดินชั้นในของชุมชนโบราณเมืองหามหอกสภาพไม่ค่อยชัดเจนเหมือนชั้นนอก แต่ยังพอสังเกตได้โดยเฉพาะคูน้ำ – คันดินชั้นในที่อยู่ทางด้านทิศใต้ คูน้ำมีความกว้างประมาณ 10 เมตร คันดินกว้างประมาณ 6 เมตร ส่วนสูงของคันดินนั้นมีความสูงน้อยมาก มองเห็นได้ว่ามีความสูงอยู่ในระดับเดียวกันกับพื้นที่ที่อยู่โดยรอบ

6. ปราสาทหินปรางค์กู่ อำเภอเมืองชัยภูมิ เป็นโบราณสถานมีแผนผังและลักษณะเหมือนกับโบราณสถานที่ได้พบหลักฐานว่าเป็นอโรคยาศาลา ที่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 ก็คือ มีองค์ประธานอยู่ตรงกลาง 1 องค์ บรรณาลัยด้านหน้า 1 หลัง ล้อมด้วยกำแพงซึ่งมีโคปุระเฉพาะด้านหน้าทั้งหมด ก่อด้วยอิฐศิลาแลงยกเว้นกรอบประตูหน้าต่าง ทับหลัง เสาประดับล้วนเป็นหินทราย หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของปรางค์มีสระน้ำ 1 สระ

7. ปราสาทหินปรางค์กู่แดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เป็นโบราณสถานครึ่งหนึ่งก่อด้วยศิลาแลงอีกครึ่งหนึ่งก่อด้วยอิฐ ลักษณะคล้ายกับปรางค์ย่อมุมครึ่งหนึ่งก่อตัวด้วยศิลาแลงอีกครึ่งหนึ่งก่อด้วยอิฐ กษณะคล้ายกับปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ มีทับหลังที่สำคัญ 4 ชิ้น ได้แก่ ภาพพระกฤษณะฆ่าช้าง ภาพการกวนเกษียรสมุทร ภาพเทวดาภายในซุ้มเหนือหน้ากาล และภาพฤาษีนั่งชันเข่ามีรูปสัตว์ โบราณสถานนี้ประมาณอายุจากลวดลายทับหลังราวพุทธศตวรรษที่ 16 ตรงกับศิลปะเขมรแบบบาปวน ต่อเนื่องถึงศิลปะนครวัด เป็นศาสนสถานที่สร้างขึ้นในศาสนาฮินดู

8. ปราสาทบ้านแท่นวัดปรางค์กู่ อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ โบราณสถานสมัยวัฒนธรรมขอมมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 ตั้งกุมารแท่นมีลักษณะเป็นปราสาทหินตามแบบอโรคยาศาลาหรือสถานพยาบาลที่โยมสร้างในสมัยพระเจ้าวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอมประกอบด้วย ปรางค์ สร้างด้วยศิลาแลง ประตูทางเข้าอยู่ด้านตะวันออกอีก 3 ด้านเป็นประตูหลอก บรรณาลัย สร้างด้วยศิลาแลง เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กำแพงแก้วสร้างด้วยศิลาแลง มีซุ้มประตูหรือโคปุระ สระน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าผนังขอบสระกรุด้วยศิลาแลงไปจนถึงพื้น พบโบราณวัตถุจำนวนมาก ทั้งรูปสลักพระยมทรงกระบือ พระโพธิสัตว์วัชรปราณีทรงครุฑพระวัชรธร พระไภสัชยคุคุไวฑูรยประภาสุคต ชิ้นส่วนพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรและพระมหาไวโรจนะปางนาคปรก

9. พระธาตุกุดจอก อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นโบราณสถานประกอบด้วยเจดีย์ก่ออิฐ 2 องค์ องค์แรกมีเรือนธาตุกลวง ภายในมีพระพุทธรูปหินปูนขนาดใหญ่ และพระพุทธรูปหินทรายปางมารวิชัย องค์ที่สอง เป็นธาตุรูปสอบปลายแหลมคล้ายพระธาตุพนม ตามหลักฐานปรากฏในพงศาวดารลาวว่า ประมาณปีพุทธศักราช 1578 ก่อนที่ชนชาติขอมจะมามีอำนาจ อาณาจักรล้านช้างได้แผ่ขยายอำนาจ มาปกครองพื้นที่ภาคอีสานจนถึงเขตเมืองละโว้ (ปัจจุบัน คือ เมืองลพบุรี) ชาวอาณาจักรล้านช้างได้นำเอาวัฒนธรรมประเพณีมาเผยแพร่และประดิษฐานไว้ พระธาตุกุดจอกเป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ มีอายุประมาณ 1,200 ปี

10. ปรางค์ดอนกู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ปรางค์ดอนกู่มีสภาพชำรุดเสียหายมาก สาเหตุจากการพังทลายตามกาลเวลาและการลักลอบขุดหาโบราณวัตถุ แต่ทางชุมชนบ้านดอนกู่ช่วยกันอนุรักษ์รักษาโบราณสถานแห่งนี้ไว้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน มีการจัดงานเฉลิมฉลองและสักการะในวันสำคัญต่างๆ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีป้ายบรรยายให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประวัติและความสำคัญของหลักฐานทางโบราณคดีในพื้นที่

2. การพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคทวารวดี และยุคขอม

การพัฒนาเมืองโบราณชัยภูมิในยุคทวารวดีและยุคขอม ซึ่งตั้งอยู่ในชุมชน หรือ หมู่บ้าน การพัฒนาจึงอยู่ในรูปแบบของการมีส่วนร่วม ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยประชาชน และ2) การมีส่วนร่วมที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยหน่วยงานของภาครัฐ อันประกอบไปด้วย องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล และอำเภอ คณะผู้วิจัยได้สรุปแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมดังนี้ 1) บทบาทของวัดชุมชน และหน่วยงานราชการในการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ในจังหวัดชัยภูมิ ในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุพระสงฆ์ในอดีต วัดและชุมชนได้ทำหน้าที่ ได้อย่างดีเยี่ยมปัจจุบันพระสงฆ์จะเป็นกำลังหลักในการดูแลรักษาแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุไว้ หน่วยงานราชการที่อยู่ใกล้กับวัด หรือเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทำนุบำรุงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมนั้นจะต้องหามาตรการร่วมกับเจ้าอาวาสวัด เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น 2) บุคคลหรือหน่วยงานที่มีส่วนผลักดันให้แหล่งแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เมืองโบราณชัยภูมิได้รับการดูแลจากกรมศิลปกรที่ 10 นครราชสีมา กรมศิลปากรเข้ามาลงทะเบียนโบราณวัตถุ และขึ้นทะเบียนเป็นเมืองโบราณ เอาวัตถุโบราณนั้นไปจัดเก็บไว้ที่กรมศิลปากรที่ 10 แต่สถานที่ตั้งกลายเป็นที่รกร้าง ไม่มีคนดูแล ประชาชนเข้าไปจับจองเป็นที่ทำกิน ทำให้ไม่สามารถพัฒนาพื้นที่รอบ ๆ ให้เจริญขึ้น หน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนภายในจังหวัดชัยภูมิควรเข้ามามีส่วนเป็นแกนนำในการให้ความรู้ และเป็นหลักในการผลักดันให้เกิดการทำนุบำรุงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้มีความพร้อมในการให้บริการด้านวิชาการ หรือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ

สิ่งที่ควรพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ในจังหวัดชัยภูมิ 1) จัดการภูมิทัศน์ในพื้นที่โบราณสถานและชุมชนโบราณ จัดสรรงบประมาณเพื่อบูรณะซ่อมแซม สร้างที่จัดเก็บ และมีผู้ดูแลรักษาอย่างจริงจัง หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาท ให้ความรู้แก่ชุมชนในการดูแลรักษา หรือหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาวางมาตรการในการดูแลรักษา เพื่อให้โบราณสถาน โบราณวัตถุเหล่านี้ยังคงอยู่ 2)พัฒนาการประชาสัมพันธ์เมืองโบราณชัยภูมิให้เป็นที่รู้จัก ประชาสัมพันธ์เมืองโบราณให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปได้นั้นต้องอาศัย การประชาสัมพันธ์ จัดทำป้ายบอกทาง ซึ่งปัจจุบันก็ได้ดำเนินการอยู่บ้าง แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก อาจเนื่องมาจากการไม่ได้รับการสนใจจากจังหวัด เพื่อยกระดับเมืองโบราณเหล่านี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับจังหวัด อีกอย่างต้องมีแผนที่ท่องเที่ยวเมืองโบราณ จัดทำซุ้มประตู หรือธรรมจักรขนาดใหญ่ แสดงเขตเมืองโบราณ รวมไปถึงการสร้างเว็บไซต์ของเมืองโบราณชัยภูมิที่รวมแหล่งข้อมูลด้านต่าง ๆ

3. การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ยุคทวารวดี ยุคขอม จนถึงยุคปัจจุบันในจังหวัดชัยภูมิ

การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ยุคทวารวดีกและขอมซึ่งเป็นโบราณสถาน การพัฒนาต่อเนื่องทั้งสองยุค คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และแยกประเด็นการศึกษาความเชื่อโยงออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การเชื่องโยงด้านประวัติศาสตร์ 2) การเชื่อมโยงด้านศาสนา และ 3) การเชื่อมโยงด้านวัฒนธรรม ซึ่งคณะผู้วิจัยจะสรุปการเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมในแต่ละยุคทีละประเด็น ดังต่อไปนี้

1) การเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์ พบว่า การเชื่อมโยงข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ของเมืองโบราณจังหวัดชัยภูมิสามารถเชื่อมโยงได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) การเชื่อมโยงด้านอายุสมัย 2) การเชื่อมโยงด้านประเภทการใช้งานของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และ 3) การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์กับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บและเรียบเรียงออกมาในรูปแบบของเอกสาร เพื่อใช้ในการเผยแพร่ทางวิชาการและเชื่อมโยงความรู้ทางวิชาการอันจะทำให้เกิดความเข้าใจในประวัติศาสตร์และโบราณคดีของพื้นที่นั้นๆในจังหวัดชัยภูมิได้ชัดเจนยิ่งขึ้นและจะทำให้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เหล่านี้มีความน่าสนใจมากขึ้นอีกทั้งยังสามารถนำไปพัฒนาเพื่อทำเป็นเส้นทางการท่องเที่ยว การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองโบราณจังหวัดชัยภูมิที่โดดเด่นได้อีกด้วย

2) การเชื่อมโยงด้านศาสนา พบว่า เมืองโบราณชัยภูมิมีวัฒนธรรมทางศาสนาหรือการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางด้านศาสนาออกมาในรูปแบบของ “สถาปัตยกรรม” การสื่อสารทางศาสนาจึงถูกนำเสนอออกมาในรูปแบบของพระพุทธรูปปางต่าง ๆ พระพุทธรูปในวัฒนธรรมทวารวดีได้รับแบบอย่างมาจากศิลปะอินเดียแบบอมราวดี คุปตะ หลังคุปตะ ปาละ ช่างได้ปรับเปลี่ยนต้นแบบเหล่านั้นให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของตนที่ไม่เหมือนใคร เช่น พระพุทธรูปประทับยืนตรงครองจีวรห่มคลุม พระหัตถ์ทั้งสองยกขึ้นระดับพระอุระ ทำปางแสดงธรรม ซึ่ง มีการค้นพบในพื้นที่ที่ระบุว่าเป็นเมืองโบราณในจังหวัดชัยภูมิ ได้มีการพบทั้งโบราณสถานโบราณวัตถุ จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่าพระพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทยราวพุทธศตวรรษที่ 8 จากการค้นพบตัวอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤตของชาวอินเดีย ยังมี หลักเสมา ที่เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวในพระพุทธศาสนาของสมัยทวารวดีและขอม ซึ่ง เสมา หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เสมาศิลา” คนในท้องถิ่นอีสานเรียกว่า “หินตั้ง” ทำขึ้นจากศิลาทรายซึ่งเป็นวัสดุหินหาง่ายในท้องถิ่น เมื่อสกัดออกมาจากลานหินก็นำมาโกลนและแกะสลักให้ได้ขนาดรูปแบบและมีลวดลายที่ต้องการซึ่งอาจเล็กหรือสูงถึงกว่า 2 เมตรก็มีส่วนใหญ่นิยมทำเป็นแผ่นหินแบนมีลักษณะปลายแหลมคล้ายใบมีดเรียกว่าใบเสมาซึ่งใบเสมาจำนวนมากในจังหวัดชัยภูมิ ปรากฏเด่นชัดอยู่ที่ใบเสมาจากบ้านกุดโง้ง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งทั้งหมดได้ถูกสลากเป็นเรื่องราวของ “พุทธชาด” หรือ เป็นเรื่องราวตามพุทธประวัติและพุทธชาดก

3) การเชื่อมโยงด้านวัฒนธรรม พบว่า วัฒนธรรมของทวารวดีและขอมในจังหวัดชัยภูมิมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษมีปรับเปลี่ยนกระบวนการวิธีการนำเสนอและรูปแบบเพื่อให้ทันสมัย โดยคนในสมัยปัจจุบันได้นำเอาความรู้ความสามารถวิวัฒนาการทางด้านการศึกษาเรียนรู้เข้ามาบูรณาการปรับใช้ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่เผยแพร่ไปได้ทั่วโลก ยกตัวอย่างเช่นวัฒนธรรมของเมืองทวารวดี เมืองโบราณบ้านคอนสวรรค์ซึ่งจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีในการแห่พระซึ่งก็คือพระพุทธรูปที่พบที่เรียกว่าพระใหญ่และใบเสมาต่างๆที่ถูกค้นพบได้นำมาจัดพิธีสักการะบูชา เปลี่ยนผ้าแพรให้กับพระพุทธรูปพระใหญ่และมีการส่งน้ำขอพร ในประเพณีสงกรานต์ของทุกๆปีมีการจัดขบวน แห่ที่อลังการมีการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตไปทั่วโลก ทางหน่วยงานของรัฐบาลก็ให้ความสำคัญ โดยมอบหมายให้อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละปีหน่วยงาน

ภาครัฐจะหางบประมาณเพื่อสนับสนุน และให้ความสำคัญต่อเนื่องเสมอมา จึงเกิดการรักษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ในวันสงกรานต์ของชาวบ้าน การเชื่อมโยงในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ของขอม ยกตัวอย่างประกอบเช่น วัดกุดยางมีแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาได้จัดงานประเพณีเป็นประจำทุกปี เพื่อสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามไม่ให้สูญหาย มีกิจกรรมที่สามารถสรุปได้เป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมการทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร ไหว้พระสวดมนต์ การเจริญพระพุทธมนต์ การบูชาดอกไม้ธูปเทียนเพื่อสักการะปรางค์กู่แดง เป็นต้นและกิจกรรมทางสังคม ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้หากมีการพัฒนาและการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่องก็จะเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สืบทอดไปจนรุ่นลูกรุ่นหลานได้อย่างแน่นอน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. แหล่งเรียนรูทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคทวารวดี ดังต่อไปนี้

1) แหล่งโบราณคดี เมืองโบราณบ้านคอนสวรรค์ ในเชิงประวัติศาสตร์เป็นชุมชนโบราณ มีคูน้ำ คันดินล้อมรอบ พบใบเสมา และพระพุทธรูปตามเนินดิน รอบหมู่บ้านและวัดต่าง ๆ ในเขตหมู่บ้าน พระพุทธรูปองค์หนึ่งที่พบ เป็นพระพุทธรูปประทับยืน ยังแกะสลักไม่เสร็จ ครองจีวรห่มคลุมเป็นลักษณะศิลปะทวารวดี ใบเสมาส่วนใหญ่เป็นแบบหินเรียบ ส่วนที่เป็นแบบแท่งหินมีการแกะสลักภาพบุคคล ที่แสดงเรื่องราวจากชาดกในพระพุทธศาสนา ได้แก่ มหาเวสสันดรชาดก สุวรรณสามชาดก ภูริทัตชาดก เตมีย์ชาดก มโหสถชาดก มาตุโปสกชาดก สันนิษฐานว่า มีอายุอยู่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 – 16

2) เมืองโบราณบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ เป็นพระธาตุที่มีลักษณะสวยงาม และสมบูรณ์ที่สุดองค์หนึ่ง ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใดแต่จากลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่ปรากฏ เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างศิลปะล้านนา ล้านช้าง และอยุธยา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 21-22 ในสมัยพระไชยเชษฐาธิราชแห่งราชอาณาจักรลาว เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า พระธาตุหนองสามหมื่น มีลักษณะเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ตั้งอยู่บนฐานเขียงรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีความสูงประมาณ 45 เมตร มีบันไดทางขึ้นทั้งสี่ด้าน เหนือฐานเขียงเป็นฐานบัวคว่ำบัวหงายรองรับองค์พระธาตุ ซึ่งมีซุ้มทั้งสี่ทิศประดิษฐานพระพุทธรูปปางรำพึง และปางลีลา ภายในองค์พระธาตุบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

3) พระพุทธรูปศิลาแกะสลักบนหน้าผาภูพระ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นที่รู้จักว่า ภูพระ เป็นส่วนหนึ่งของภูแลนคา สูงจากระดับน้ำทะเล 210 เมตร ลักษณะทั่วไปเป็นแท่งผาหิน ลานหินขนาดกว้าง ที่ผนังหินภูพระจำหลักพระพุทธรูปหลายองค์ รวมทั้งหมด 9 องค์ มีองค์หนึ่งที่มีขนาดใหญ่มาก ชาวบ้านเรียก "พระเจ้าองค์ตื้อ" ประทับนั่งขัดสมาธิ หน้าตักกว้าง 5 ฟุต สูง 7 ฟุต พระหัตถ์ขวาวางอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ซ้ายวางอยู่ที่พระชงฆ์ (พระหัตถ์อยู่ในท่าตรงข้ามกับปางมารวิชัย) มีพระพุทธรูปหินทรายขนาดเล็กสูง 7 นิ้ว ลักษณะเดียวกันอยู่ข้างหน้า 1 องค์ ใกล้กันมีพระพุทธรูปอีก 7 องค์ จำหลักรอบเสาหินทราย ประทับนั่งเรียงแถวปางสมาธิ 5 องค์ ปรางเดียวกับพระเจ้าองค์ตื้อ 2 องค์ พระพุทธรูปเหล่านี้มีอายุราวศตวรรษที่ 18-19

4) ใบเสมาสมัยทวารวดี วัดศรีปทุมคงคาวนาราม บ้านกุดโง้ง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ถูกค้นพบในหมู่บ้านซึ่งเป็นชุมชน พบใบเสมามากกว่า 50 ใบ มีทั้งแบบแผ่นเรียบและส่วนหนึ่งมีการสลักภาพเล่าเรื่องอย่างงดงามและบางแผ่นมีการจารึกอักษรโบราณไว้ด้วย ปัจจุบันส่วนหนึ่งแนะนำมาจัดแสดงไว้ในอาคารที่วัดศรีปทุมคงคาราม เสมาหินเหล่านี้มักอยู่ล้อมรอบเนินดินนอกหมู่บ้าน มักเป็นเสมาคู่ ใช้เป็นเครื่องหมายแสดงถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มีจำนวนทั้งหมด 12 แผ่นปัจจุบันเก็บรักษาไว้ในอาคารถาวรซึ่งอยู่ในบริเวณวัดศรีปทุมคงคาราม เสมาหินในจำนวน 12 แผ่นนี้ 3 แผ่นชำรุดมากจนไม่สามารถตีความได้

5) ชุมชนเมืองโบราณหามหอก ตำบลลุ่มน้ำชี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เป็นเมืองเก่าสันนิษฐานว่าสร้างสมัยทวารวดีหรือสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาเมืองได้ร้างไป จะด้วยเหตุใดไม่ปรากฏ มีกำแพงเมืองเก่าๆ อยู่แห่งหนึ่งเป็นกำแพงดิน มีประตู 4 ด้าน มีคูน้ำ(ชาวบ้านเรียกว่าลำห้วย) ล้อมรอบ อยู่ห่างจากจังหวัดชัยภูมิประมาณ 14 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในท้องที่บ้านไร่ ตำบลลุ่มน้ำชี อำเภอบ้านเขว้า และอยู่ห่างจากตัวอำเภอบ้านเขว้าประมาณ 9 กิโลเมตร อยู่ห่างจากหมู่บ้านไร่ 500 เมตร โบราณวัตถุที่ค้นพบในเมืองนี้มีหลายประเภท สภาพโดยรวมมีความสูงไม่สม่ำเสมอกัน ส่วนคูน้ำนั้นอยู่ทางด้านนอกของคันดิน มีความกว้างประมาณ 10 เมตร แนวคูน้ำ – คันดินชั้นในของชุมชนโบราณเมืองหามหอกสภาพไม่ค่อยชัดเจนเหมือนชั้นนอก แต่ยังพอสังเกตได้โดยเฉพาะคูน้ำ – คันดินชั้นในที่อยู่ทางด้านทิศใต้ คูน้ำมีความกว้างประมาณ 10 เมตร คันดินกว้างประมาณ 6 เมตร ส่วนสูงของคันดินนั้นมีความสูงน้อยมาก มองเห็นได้ว่ามีความสูงอยู่ในระดับเดียวกันกับพื้นที่ที่อยู่โดยรอบ

2. แหล่งเรียนรูทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม ดังต่อไปนี้

1) ปราสาทหินปรางค์กู่ อำเภอเมืองชัยภูมิ เป็นโบราณสถานมีแผนผังและลักษณะเหมือนกับโบราณสถานที่ได้พบหลักฐานว่าเป็นอโรคยาศาล ที่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 ก็คือ มีองค์ประธานอยู่ตรงกลาง 1 องค์ บรรณาลัยด้านหน้า 1 หลัง ล้อมด้วยกำแพงซึ่งมีโคปุระเฉพาะด้านหน้าทั้งหมด ก่อด้วยอิฐศิลาแลงยกเว้นกรอบประตูหน้าต่าง ทับหลัง เสาประดับล้วนเป็นหินทราย หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของปรางค์มีสระน้ำ 1 สระ

2) ปราสาทหินปรางค์กู่แดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เป็นโบราณสถานครึ่งหนึ่งก่อด้วยศิลาแลงอีกครึ่งหนึ่งก่อด้วยอิฐ ลักษณะคล้ายกับปรางค์ย่อมุมครึ่งหนึ่งก่อตัวด้วยศิลาแลงอีกครึ่งหนึ่งก่อด้วยอิฐ กษณะคล้ายกับปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ มีทับหลังที่สำคัญ 4 ชิ้น ได้แก่ ภาพพระกฤษณะฆ่าช้าง ภาพการกวนเกษียรสมุทร ภาพเทวดาภายในซุ้มเหนือหน้ากาล และภาพฤาษีนั่งชันเข่ามีรูปสัตว์ โบราณสถานนี้ประมาณอายุจากลวดลายทับหลังราวพุทธศตวรรษที่ 16 ตรงกับศิลปะเขมรแบบบาปวน ต่อเนื่องถึงศิลปะนครวัด เป็นศาสนสถานที่สร้างขึ้นในศาสนาฮินดู

3) ปราสาทบ้านแท่นวัดปรางค์กู่ อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ โบราณสถานสมัยวัฒนธรรมขอมมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 ตั้งกุมารแท่นมีลักษณะเป็นปราสาทหินตามแบบอโรคยาศาลาหรือสถานพยาบาลที่โยมสร้างในสมัยพระเจ้าวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอมประกอบด้วย ปรางค์ สร้างด้วยศิลาแลง ประตูทางเข้าอยู่ด้านตะวันออกอีก 3 ด้านเป็นประตูหลอก บรรณาลัย สร้างด้วยศิลาแลง เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กำแพงแก้วสร้างด้วยศิลาแลง มีซุ้มประตูหรือโคปุระ สระน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าผนังขอบสระกรุด้วยศิลาแลงไปจนถึงพื้น พบโบราณวัตถุจำนวนมาก ทั้งรูปสลักพระยมทรงกระบือ พระโพธิสัตว์วัชรปราณีทรงครุฑพระวัชรธร พระไภสัชยคุคุไวฑูรยประภาสุคต ชิ้นส่วนพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรและพระมหาไวโรจนะปางนาคปรก

4) พระธาตุกุดจอก อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นโบราณสถานประกอบด้วยเจดีย์ก่ออิฐ 2 องค์ องค์แรกมีเรือนธาตุกลวง ภายในมีพระพุทธรูปหินปูนขนาดใหญ่ และพระพุทธรูปหินทรายปางมารวิชัย องค์ที่สอง เป็นธาตุรูปสอบปลายแหลมคล้ายพระธาตุพนม ตามหลักฐานปรากฏในพงศาวดารลาวว่า ประมาณปีพุทธศักราช 1578 ก่อนที่ชนชาติขอมจะมามีอำนาจ อาณาจักรล้านช้างได้แผ่ขยายอำนาจ มาปกครองพื้นที่ภาคอีสานจนถึงเขตเมืองละโว้ (ปัจจุบัน คือ เมืองลพบุรี) ชาวอาณาจักรล้านช้างได้นำเอาวัฒนธรรมประเพณีมาเผยแพร่และประดิษฐานไว้ พระธาตุกุดจอกเป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ มีอายุประมาณ 1,200 ปี

5) ปรางค์ดอนกู่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ปรางค์ดอนกู่มีสภาพชำรุดเสียหายมาก สาเหตุจากการพังทลายตามกาลเวลาและการลักลอบขุดหาโบราณวัตถุ แต่ทางชุมชนบ้านดอนกู่ช่วยกันอนุรักษ์รักษาโบราณสถานแห่งนี้ไว้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน มีการจัดงานเฉลิมฉลองและสักการะในวันสำคัญต่างๆ

อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีป้ายบรรยายให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประวัติและความสำคัญของหลักฐานทางโบราณคดีในพื้นที่

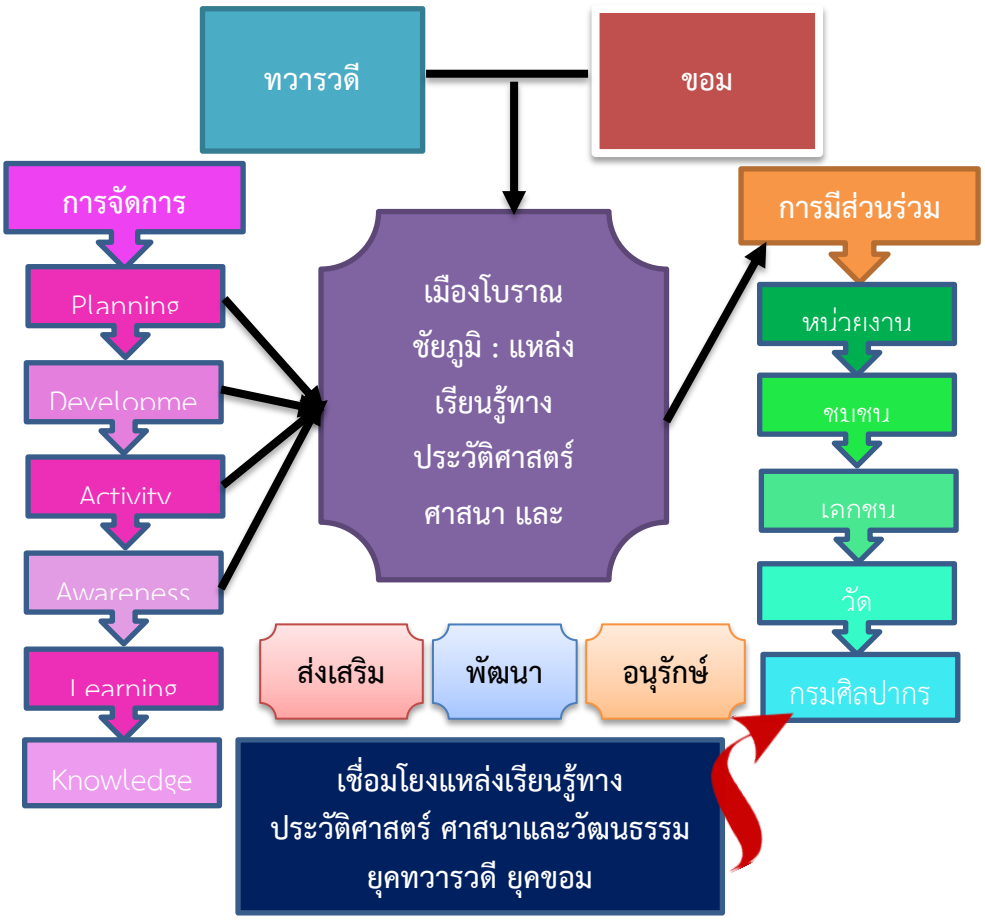
2. พัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิในยุคทวารวดี และยุคขอม การพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิในยุคทวารีและขอม ทั้ง 10 แห่ง จะต้องร่วมมือการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิในยุคทวารวดีและขอม ให้มีความยั่งยืน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นครินทร์ น้ำใจดี ที่ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการจัดการแหล่งเรียนรู้ตรอกบ้านจีน ตำบลระแหง อำเภอเมือง จังหวัดตาก” ผลการศึกษา พบว่า 1) ควรมีการพัฒนาต่อยอดแหล่งเรียนรู้เดิมที่มีอยู่และกระจายในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความยั่งยืนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องวัดและสถาบันการศึกษา 2) พัฒนากิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญการพัฒนาบ้านให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยการประชุมจากคนในชุมชนก่อนเพื่อสร้างความเข้มแข็งและนำข้อสรุปของชุมชนไปประชุมร่วมกับหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมถนนคนเดินอีกครั้งจากที่เลิกกิจกรรมไปในช่วงปี 2553 ให้กลับมาตื่นตัวอีกครั้ง 3) การประชาสัมพันธ์ควรพัฒนาให้มีแผ่นพับแผนที่แหล่งข้อมูลในตรอกบ้านจีนที่มีข้อมูลสรุปประวัติศาสตร์ของแต่บ้านแต่ละหลังที่ถูกคัดเลือกให้เป็นแหล่งเรียนรู้พร้อมทั้งมีข้อมูลพื้นฐานของเจ้าของบ้านในแต่ละหลัง 4) ชุมชนควรไปศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ภายนอกที่มีลักษณะทางกายภาพมีกระบวนการจัดการภายในใกล้เคียงกับชุมชนตรอกบ้านจีนเพื่อนำไปสู่การหาแนวทางพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนในอนาคต 5) ควรมีการประเมินโครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในระหว่างการดำเนินกิจกรรมเพื่อหาจุดอ่อนและจุดแข็งของโครงการและนำไปสู่การพัฒนาให้ถูกทิศทางต่อไปในอนาคตอันใกล้ (นครินทร์ น้ำใจดี, 2555)

3. การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ยุคทวารวดีและยุคขอม จนถึงยุคปัจจุบันในจังหวัดชัยภูมิ การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทาง ประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมในยุคทวารวดีและขอมจนถึงปัจจุบันในจังหวัดชัยภูมิ แบ่งการเชื่อมโยงออกเป็น 3 ด้านได้แก่ 1) ด้านประวัติศาสตร์ 2) ด้านศาสนา และ 3) ด้านวัฒนธรรม 1) การเชื่อมโยงข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณจังหวัดชัยภูมิสามารถเชื่อมโยงได้ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ) การเชื่อมโยงด้านอายุสมัย 2) การเชื่อมโยงด้านประเภทการใช้งานของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และ 3) การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์กับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง 2) การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางศาสนายุคทวารวดีและยุคขอมจนถึงปัจจุบัน ในจังหวัดชัยภูมินั้นการเชื่อมโยง มีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาและสรุปข้อมูลออกมาแยกประเภทของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมไว้ เมืองโบราณชัยภูมิมีวัฒนธรรมทางศาสนาหรือการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางด้านศาสนาออกมาในรูปแบบของ “สถาปัตยกรรม”การสื่อสารทางศาสนาจึงถูกนำเสนอออกมาในรูปแบบของพระพุทธรูปปางต่าง ๆ พระพุทธรูปในวัฒนธรรมทวารวดีได้รับแบบอย่างมาจากศิลปะอินเดียแบบอมราวดี คุปตะ หลังคุปตะ ปาละ ช่างได้ปรับเปลี่ยนต้นแบบเหล่านั้นให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของตนที่ไม่เหมือนใคร และ 3) ด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรมของทวารวดีในจังหวัดชัยภูมิมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษมีปรับเปลี่ยนกระบวนการวิธีการนำเสนอและรูปแบบเพื่อให้ทันสมัย โดยคนในสมัยปัจจุบันได้นำเอาความรู้ความสามารถวิวัฒนาการทางด้านการศึกษาเรียนรู้เข้ามาบูรณาการปรับใช้ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่เผยแพร่ไปได้ทั่วโลก วัฒนธรรมของขอม ยกตัวอย่างประกอบเช่น วัดกุดยางมีแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาได้จัดงานประเพณีเป็นประจำทุกปี เพื่อสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามไม่ให้สูญหาย มีกิจกรรมที่สามารถสรุปได้เป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมการทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร ไหว้

พระสวดมนต์ การเจริญพระพุทธมนต์ การบูชาดอกไม้ธูปเทียนเพื่อสักการะปรางค์กู่แดง สอดคล้องกับการศึกษาของ เพ็ชรสวัสดิ์ กันคำ ศึกษาเรื่อง ความเชื่อมโยงของแหล่งวัฒนธรรมท้องถิ่นตามแนวเส้นทางโบราณ เชียงราย-เชียงแสน จากผลการศึกษา พบว่า แหล่งโบราณคดีทางประวัติศาสตร์ ที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องการประวัติศาสตร์บ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย มีความสำคัญในฐานะที่เป็นสถานที่เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และการพัฒนาบ้านเมือง รวมทั้งเป็นศูนย์กลางความศรัทธาความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณี ประเพณีที่สำคัญต่างๆ จะถูกจัดขึ้นในแต่ละเดือนตลอดปีตามปฏิทินล้านนา บางประเพณีก็เป็นที่รู้จักแพร่หลายไปทั่วโลก บางประเพณีก็ถูกปรับเปลี่ยนให้เข้าบริบทของพื้นที่และยุคสมัย ทำให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น (เพ็ชรสวัสดิ์ กันคำ, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “เมืองโบราณชัยภูมิ : แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัย สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

สรุป

แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิยุคทวารวดีและยุคขอม จำนวน 10 แห่ง ดังนี้ 1) พระใหญ่ทวารวดี 2) พระธาตุหนองสามหมื่น 3) พระพุทธรูปศิลาแกะสลักบนหน้าผาภูพระ 4)ใบเสมาสมัยทวารวดี วัดศรีปทุมคงคาวนาราม บ้านกุดโง้ง 5) เมืองโบราณหามหอก 6) ปราสาทกู่แดง 7) ปรางค์กู่บ้านแท่น 8) ปราสาทปรางค์กู่ 9) ปรางค์ดอนกู่ 10) พระธาตุกุดจอก ควรมีการพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคทวารวดี และยุคขอม ซึ่ง

เป็นการจัดการแหล่งเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพที่มีอยู่อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนรับผิดชอบเลือกนำมาใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมยุคทวารวดีและยุคขอม โดยใช้วงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมเพราะเป็นกระบวนการจัดการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องการและมีการเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ยุคทวารวดี ยุคขอม จนถึงยุคปัจจุบันในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งการเชื่อมโยงออกเป็น 3 ด้านได้แก่ 1) ด้านประวัติศาสตร์ 2) ด้านศาสนาและ 3) ด้านวัฒนธรรม 1) การเชื่อมโยงข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณจังหวัดชัยภูมิสามารถเชื่อมโยงได้ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ) การเชื่อมโยงด้านอายุสมัย 2) การเชื่อมโยงด้านประเภทการใช้งานของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และ 3) การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์กับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “เมืองโบราณชัยภูมิ : แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม” ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจและนำมาเป็นข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1) การพัฒนาและการอนุรักษ์ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมของยุคทวารวดีและยุคขอม ควรเริ่มต้นตั้งแต่ครอบครัว เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา แหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิและ ส่งเสริมให้ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของเมืองโบราณจังหวัดชัยภูมิ

2) ชุมชน ผู้นำชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของเมืองโบราณแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนเพื่อ ในการพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมพร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้มีการสืบทอดและจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเมืองโบราณในพื้นที่

3) หน่วยงานอื่นๆที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมทั้งภาครัฐและเอกชน ควรให้ความสำคัญและต้องตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมทั้งยุคทวารวดีและยุคขอม เพื่อที่จะได้เป็นผู้นำในการส่งเสริมการอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง และควรหางบประมาณส่งเสริมการจัดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงามที่เกี่ยวข้องกับเมืองโบราณจังหวัดชัยภูมิ

2. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการส่งเสริมให้มีการทำวิจัยเกี่ยวกับเมืองโบราณในจังหวัดชัยภูมิ แหล่งอื่นๆในพื้นที่ให้มีมิติที่แตกต่างกันให้มากขึ้น

2) ควรมีการสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการ เมืองโบราณชัยภูมิ เพื่อ นำไปสู่การจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในมิติอื่นๆ

3) ควรสนับสนุนให้มีการจัดทำวิจัยเชิงพุทธศิลป์หรือพุทธสุนทรีศาสตร์ที่ปรากฏใน เมืองโบราณของจังหวัดชัยภูมิทั้งยุคทวารวดีและยุคขอมตลอดจนอารยธรรม ต้นน้ำชีที่เป็นอารยธรรมต้นแบบของชาวจังหวัดชัยภูมิ

เอกสารอ้างอิง

กิตติ โล่ห์เพชรัตน์, (2565). ขอมโบราณ. กรุงเทพมหนคร: ก้าวแรก.

กรมศิลปากร. (2529). จารึกในประเทศไทย เล่ม 1-4. กรุงเทพมหานคร: กองหอสมุดแห่งชาติ.

ธาดา สุทธิธรรม. (2562). มรดกสถาปัตยกรรมและผังเมืองอีสาน. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2522). ประวัติศาสตร์และโบราณคดีภาคอีสาน. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์.

สุทธิ เหล่าฤทธิ์และคณะ. (2545). ประวัติเมืองชัยภูมิ. กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์.

นครินทร์ น้ำใจดี. (2555). แนวทางการพัฒนาการจัดการแหล่งเรียนรู้ตรอกบ้านจีน ตำบลระแหง อำเภอเมือง จังหวัดตาก, ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เพ็ชรสวัสดิ์ กันคำ. (2561). ความเชื่อมโยงของแหล่งวัฒนธรรมท้องถิ่นตามแนวเส้นทางโบราณเชียงราย-เชียงแสน. วารสารปัญญา. 25(1).

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). ภาพรวมภูมิปัญญาไทย. พิมพ์ครั้งที่. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์.

การพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21

The development of the happiness learning management instruments of student in the 21st century

ปาณจิตร สุกุมาลย์
Panjitr Sukumal
วิทยาเขตขอนแก่น, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Khon Kaen Campus, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: panjitr.suk@mcu.ac.th

Received: 15 April 2024; Revised: 29 April 2024; Accepted: 29 April 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 และ2) ตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตคณะครุศาสตร์ในส่วนงานจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 345 รูป/คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยการวิจัยและพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่าง 0.60 - 1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณาและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มี 5 องค์ประกอบ จำนวน 59 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน จำนวน 12 ข้อ 2) ด้านการเรียนรู้ของครู จำนวน 15 ข้อ 3) ด้านบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ จำนวน 9 ข้อ 4) ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 13 ข้อ แล 5) ด้านการประเมินและการสะท้อนผลการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของนิยามเชิงปฏิบัติการตามองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 พบว่า ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) ระหว่าง 0.38 - 0.82 ซึ่งมีค่าทางบวกทุกข้อมีอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ข้อคำถามทุกข้อมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความเที่ยง (Reliability) มีค่า 0.92, 0.90, 0.87, 0.89 และ0.84 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับความเที่ยงสูงทุกองค์ประกอบ

ความสำคัญ: แบบประเมิน, การจัดการเรียนรู้, ความสุข, นิสิตในศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of this research were: 1) Development of the Happiness Learning Management Instruments of Student in the 21st century 2) Test and evaluate the quality of the Happiness Learning Management Instruments of Student in the 21st century. The samples of 345 students, faculty of education in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, academic year of 2022. They were selected by Stratified Random Sampling. Research and Develop the Happiness Learning Management Instruments of Student in the 21st centuryThe data were analyzed by descriptive statistics and second confirmatory factor analysis (CFA) for LISREL

The research results were as follows:

1. It were found that, the created of the Happiness Learning Management Instruments of Student in the 21st century are 5 levels rating scale and 5 components of 1) 12 items learning management of student component. 2) 15 items learning management of teacher component. 3) 9 items of environment and learning resources component. 4) 13 items of learning management design component 5) 10 items of evaluation and reflect component.

2. The discrimination ranged 0.38 to 0.92 by and all of 59 items are construct validity. The reliabilities of the assessments ranged by components are 0.92, 0.90, 0.87, 0.89 and 0.84 respectively, which are in the high score.

Keywords: Instruments, Learning Management, Happiness, Students the 21st century.

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้น เป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องตระหนักเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ มากมายอันส่งผลต่อการเรียนรู้และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ผู้สอนจึงต้องเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เน้นการสร้างองค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ และสมรรถนะในตัวผู้เรียน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะชีวิตที่ดี การจัดการเรียนรู้ที่ดีผู้เรียนควรได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน พัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง มุ่งเน้นความรู้คู่คุณธรรม และมีความสามารถในการดำรงชีวิตที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ซึ่งตรงกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยทำให้เข้าใจชีวิตมากขึ้น เพราะสถาบันอุดมศึกษาต้องช่วยพัฒนาความเข้าใจตนเองและพัฒนาค่านิยมส่วนบุคคลด้วย เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันยึดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ที่ว่าด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนจึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ

ของผู้เรียน การที่ผู้สอนจะจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเกิดสัมฤทธิ์ผลต่อผู้เรียนได้นั้น ผู้สอนจะต้องมีองค์ความรู้ และสามารถบูรณาการความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน ครูควรจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มีความหลากหลาย ทันสมัย เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เล็งเห็นความสำคัญของการเรียนรู้อย่างมีความสุข และต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข การเรียนรู้อย่างมีความสุขจะต้องมีแนวคิดพื้นฐานเกิดจากการสร้างความรักและความศรัทธาให้กับผู้เรียน เพราะศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ที่ดีที่สุด ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรจัดการเรียนรู้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่คาดหวังที่พัฒนาขึ้นมาจากประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552) เพื่อนำไปใช้วางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้สอน นอกจากนี้ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีโดยทั่วไปต้องมีความรู้และความสามารถ คือ มีความรู้ที่เป็นระบบในสาขาวิชา มีความสามารถในการตรวจสอบปัญหาและแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสืบค้น ทักษะการใช้เทคนิคทางสถิติและการคำนวณที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ มีทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในวิชาชีพนั้นๆ การดำเนินชีวิตให้มีความสุขต้องประกอบด้วยการมีอารมณ์ทางบวก การมีส่วนร่วม การมีความสัมพันธ์เชิงบวก การเป็นผู้มีความหมาย และการประสบความสำเร็จ

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการจัดการศึกษาอีกประเภทหนึ่งที่มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในศตวรรษที่ 21 การศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบันมีการตราเป็นพระราชบัญญัติ (ปัญญา คล้ายเดช และคณะ, 2564) และการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในฐานะมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีพันธกิจ 4 ประการ ได้แก่ การผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ การวิจัยและพัฒนา การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม และการทะนุบำรุงศิลปะวัฒนธรรม ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ระยะที่ 13 มีเป้าหมายในการดำเนินการประเด็นแรกคือการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยตามพันธกิจ ให้เป็นไปตามกลุ่มสถาบันอุดมศึกษากลุ่มที่ 4 และสามารถดำเนินการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ รวมไปถึงสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนทั่วโลก คณะครุศาสตร์ทั้งส่วนกลางและส่วนงานจัดการศึกษามีพันธกิจที่มุ่งผลิตบัณฑิตวิชาชีพครูและพัฒนาบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศในวิชาชีพและมีคุณภาพ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเป็นมืออาชีพ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งในกระบวนการการศึกษานั้นมีความเข้มข้นทั้งเนื้อหาสาระวิชาของแต่ละสาขาวิชาและมีสาระวิชาของวิชาชีพครู ตามมาตรฐานวิชาชีพครู 11 ส่วนงานจัดการศึกษาที่ผลิตนิสิตได้นำแนวทางการการปฏิรูปการศึกษาได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการผลิต และมาตรฐานบัณฑิตในกระบวนการผลิตนิสิตให้ได้ครูที่มีศักยภาพ คุณภาพ สมกับเป็นวิชาชีพชั้นสูง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558) การเรียนการสอนมีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติประกอบกับการมีกิจกรรมของทางมหาวิทยาลัยหรือของคณะ และกิจกรรมเสริมความรู้และประสบการณ์ต่างๆ อันเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนิสิตซึ่งอาจจะส่งผลให้นิสิตเกิดความเครียดขึ้นได้ วิธีการเรียนการสอนก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่นิสิตต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเรียน ทำให้นิสิตเกิดความเครียดจากการเรียน แต่ละบุคคลอาจมีระดับความเครียดหรือความทุกข์ในการเรียนที่แตกต่างกัน แล้วแต่พื้นฐานและกระบวนการปรับตัวขึ้นอยู่กับบุคคล ข้อมูลดังกล่าวทำให้ประเมินได้ว่านิสิตโดยทั่วไปรวมทั้งนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต้องเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมที่กระทบต่อการดำเนินชีวิตและการเรียน หากผู้เรียน

แสดงพฤติกรรมตอบสนองมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่ครูจัดขึ้นจะเกิดขึ้นอย่างเต็มใจ และเป็นธรรมชาติจากความรู้สึกที่แท้จริงของผู้เรียนเอง ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งค้นคว้าและเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ตามความสนใจ ใช้สื่อที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน ครูควรคำนึงถึงความสุขของผู้เรียนจะจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความสุขในการเรียนรู้ ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในฐานะส่วนงานจัดการศึกษาที่ผลิตนิสิตครูจึงควรมีเครื่องมือเพื่อใช้ในการประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตให้มีทักษะการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข สามารถมองเห็นคุณค่าในตัวเอง มีความสุขในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความสุขในระดับบุคคลเป็นความสุขภายในหรือความสุขทางใจที่ผู้เรียนเป็นผู้ประเมินด้วยตนเองในขณะที่เป็นนิสิต เมื่อผู้เรียนมีความสุขแล้วก็อยากมาเรียน ตั้งใจเรียน และมีผลสัมฤทธิ์ทางเรียนสูง (กมล โพธิเย็น, 2559) การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความสุขปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกของผู้เรียนที่เกิดความพึงพอใจ เกิดความสนุกสนาน ตลอดจนเกิดความรู้สึกสบายใจในขณะที่เรียน ครูจะต้องให้ความสนใจแก่ผู้เรียนเพื่อทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้และบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร บทบาทของครูผู้สอนในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน หาวิธีการมาประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาทักษะในการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตให้มีคุณภาพได้มาตรฐานที่สามารถประเมินการจัดการเรียนรู้ของได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ข้อมูลและสารสนเทศที่ได้จากการวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพจะสามารถนำไปใช้ได้อย่างเป็นประโยชน์ ตรงตามเป้าหมายและคุ้มค่าต่อการพัฒนาวิชาชีพครูต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21
2) เพื่อตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยการแบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตคณะครุศาสตร์ (ส่วนกลาง) และส่วนงานจัดการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 2,190 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านอำนาจจำแนก(Discrimination) จำนวน 30 รูป/คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการหาค่าความเที่ยง (Reliability) และความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 จำนวน 345 รูป/คน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 1 ฉบับ มี 5 องค์ประกอบ จำนวน 59 ข้อ

การหาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

1) หาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) การตรวจสอบความสอดคล้องจากแนวคิดทฤษฎีกับนิยามเชิงปฏิบัติการจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60 - 1.00

2) หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับโดยใช้สูตร Item Total Correlation และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกที่มีค่าบวกแต่ละข้อมีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.38 – 0.82 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งถือเป็นข้อคำถามที่มีคุณภาพ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1) สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเป็นองค์ประกอบและนิยามเชิงปฏิบัติการ นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและนิยามเชิงปฏิบัติการ ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (ชุดเดิม) และนำผลการประเมินมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC)

2) การทดลองใช้ (Try out) แบบประเมินไปทดลองประเมินกับนิสิตสังเกตการณ์สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 25 จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2565 จำนวน 30 รูป/คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) และนำแบบประเมินไปประเมินการจัดการเรียนรู้ของนิสิตในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2565 ที่นิสิตออกไปสังเกตการสอนและฝึกประสบการณ์สอน จำนวน 345 รูป/คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เพื่อหาค่าความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของแบบประเมินโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2538)

1) การหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60-1.00 Type equation here.

2) การหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) โดยใช้สูตร Item Total Correlation และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกที่มีค่าบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) การหาค่าความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) โดยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL ตามเกณฑ์ ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าดัชนีความสอดคล้องและเกณฑ์พิจารณาขององค์ประกอบ

ดัชนีความสอดคล้อง	เกณฑ์พิจารณา
ค่าสถิติไค-สแคว์ Chi-Square (χ^2)	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือสัดส่วน χ^2/df ไม่เกิน 2
AGFI	เข้าใกล้ 1.00
CFI	เข้าใกล้ 1.00
RMSEA	เข้าใกล้ 0.00

4) การหาค่าความเที่ยง (Reliability) แบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 ทั้งฉบับด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α- Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 จากการสังเคราะห์องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขและการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการขององค์ประกอบ พบว่า แบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มี 5 องค์ประกอบ จำนวน 59 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน จำนวน 12 ข้อ 2) ด้านการเรียนรู้ของครู จำนวน 15 ข้อ 3) ด้านบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ จำนวน 9 ข้อ 4) ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 13 ข้อ และ 5) ด้านการประเมินและการสะท้อนผลการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของแบบประเมินของนิยามเชิงปฏิบัติการตามองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 ที่ได้จากการสังเคราะห์และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะรอบที่ 1 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ ($\overline{X}$ = 5.00, S.D. 0.00)

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 ด้านอำนาจจำแนก ความตรงเชิงโครงสร้าง และความเที่ยง พบว่า

1) ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) พบว่า แบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ข้อคำถามรวมทั้งหมดจำนวน 59 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก คำนวณโดยใช้สูตร Item Total Correlation มีค่าระหว่าง 0.38 - 0.82 ซึ่งมีค่าบวกทุกข้อมีอำนาจจำแนกตามเกณฑ์

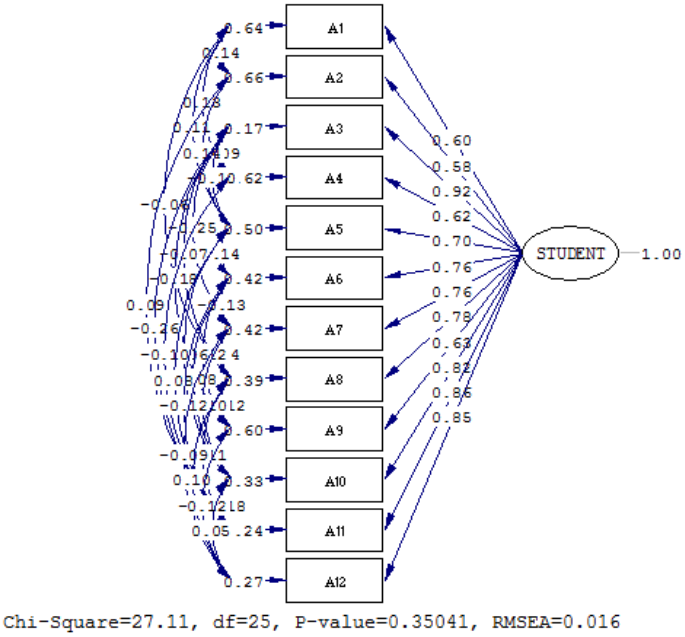
2) ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของข้อคำถามที่สร้างขึ้นโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า โมเดลการวัดของข้อคำถามของแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 5 องค์ประกอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมากทุกองค์ประกอบ และมีน้ำหนักองค์ประกอบของข้อคำถามจำนวน 59 ข้อ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกข้อ ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนี	เกณฑ์พิจารณา	ค่าสถิติองค์ประกอบ

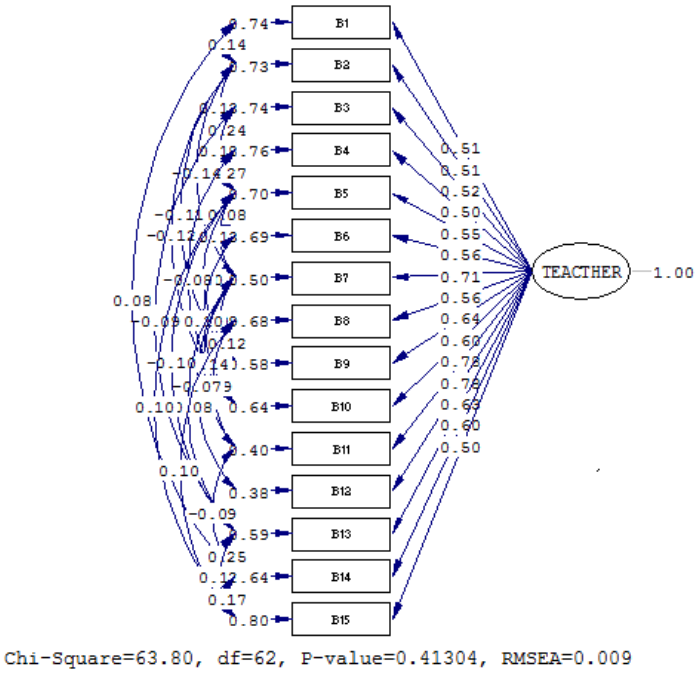
		1 ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน (Student)	2 ด้านการจัดการเรียนรู้ของครู (Teacher)	3 ด้านการบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ (Learning)	4 ด้านการออกแบบการเรียนรู้ (L_Design)	5 ด้านการประเมินและสะท้อนผลการเรียนรู้ (Evaluation)
ค่าสถิติไค-สแคว์ Chi-Square(χ^2)	สัดส่วน χ^2/df ไม่เกิน 2	χ^2 = 27.11 df =25 27.11/25 = 1.08	χ^2 = 63.80 df =62 63.80/62 = 1.03	χ^2 = 18.77 df =19 18.77/19 = 0.99	χ^2 = 46.99 df =44 46.99/43 = 1.09	χ^2 = 14.84 df =18 14.48/18 = 0.82
นัยสำคัญทางสถิติ	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ	p = 0.35	p = 0.41	p = 0.47	p = 0.31	p = 0.68
AGFI	เข้าใกล้ 1.00	0.96	0.95	0.97	0.96	0.97
CFI	เข้าใกล้ 1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
RMSEA	เข้าใกล้ 0.00	0.02	0.01	0.00	0.02	0.00

องค์ประกอบที่ 1 ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน จำนวน 12 ข้อ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 27.11 ที่ df เท่ากับ 25 p-value เท่ากับ ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า χ^2/df = 1.08, GFI = 0.99, AGFI = 0.96, CFI = 1.00 RMSEA = 0.02 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานระหว่าง 0.58 ถึง 0.92 นั้นคือข้อคำถาม 12 ข้อ สามารถวัดองค์ประกอบที่ 1 ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนได้และมีความตรงเชิงโครงสร้างทุกข้อ

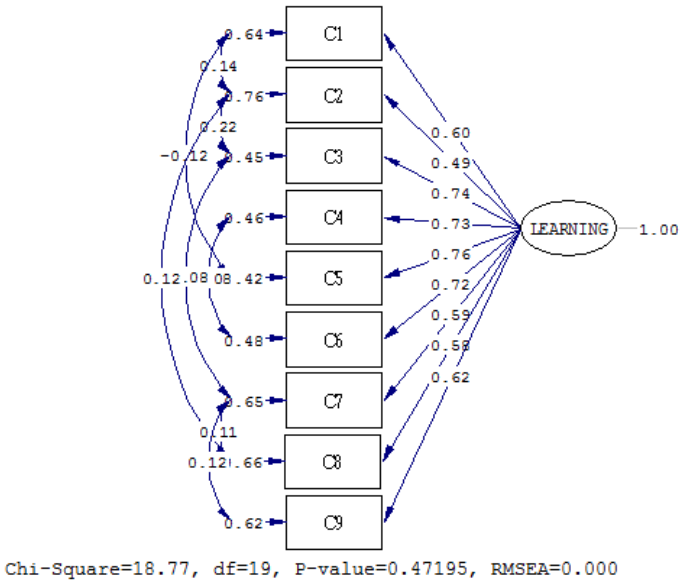
แผนภาพที่ 1 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการจัดการเรียนรู้ของครู จำนวน 15 ข้อ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 63.80 ที่ df เท่ากับ 62 p-value เท่ากับ 0.41 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า χ^2/df = 1.03, GFI = 0.98, AGFI = 0.95, CFI = 1.00 RMSEA = 0.01 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานระหว่าง 0.50 ถึง 0.78 นั้นคือข้อคำถาม 15 ข้อ สามารถวัดองค์ประกอบที่ 2 ด้านการจัดการเรียนรู้ของครูได้และมีความตรงเชิงโครงสร้างทุกข้อ

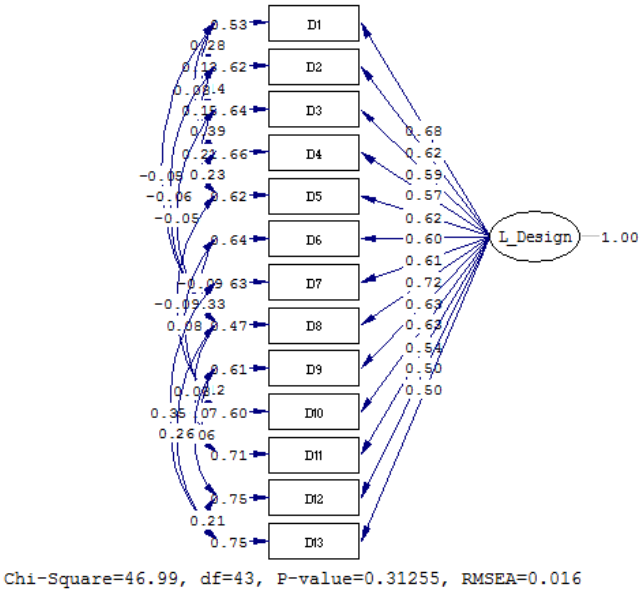
แผนภาพที่ 2 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันด้านการเรียนรู้ของครู

องค์ประกอบที่ 3 ด้านบรรยากาศและแหล่งการเรียนรู้ จำนวน 9 ข้อ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 18.77 ที่ df เท่ากับ 19 p-value เท่ากับ 0.47 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า χ^2/df = 0.99, GFI = 0.99, AGFI = 0.97, CFI = 1.00 RMSEA = 0.00 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานระหว่าง 0.49 ถึง 0.76 นั้นคือข้อคำถาม 9 ข้อ สามารถวัดองค์ประกอบที่ 3 ด้านบรรยากาศและแหล่งการเรียนรู้ได้และมีความตรงเชิงโครงสร้างทุกข้อ

แผนภาพที่ 3 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันด้านบรรยากาศและแหล่งการเรียนรู้

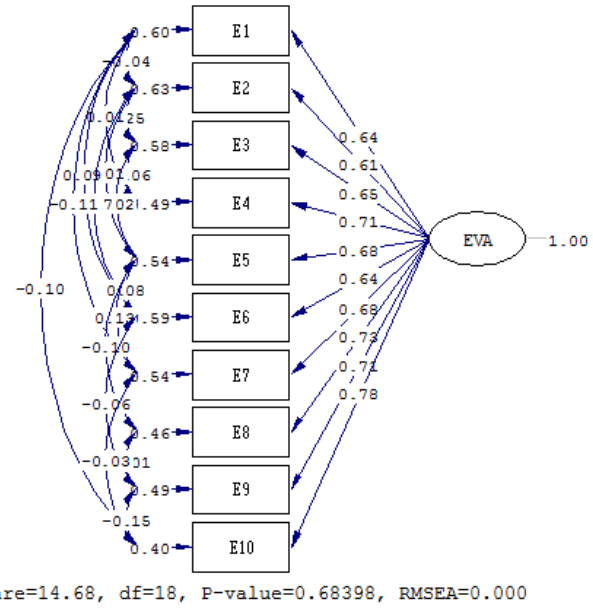
องค์ประกอบที่ 4 ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 13 ข้อ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 46.99 ที่ df เท่ากับ 43 p-value เท่ากับ 0.31 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า χ^2/df = 1.09, GFI = 0.95, AGFI = 0.96, CFI = 1.00 RMSEA = 0.02 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานระหว่าง 0.50 ถึง 0.72 นั้นคือข้อคำถาม 13 ข้อ สามารถวัดองค์ประกอบที่ 4 ด้านการออกแบบการเรียนรู้ได้และมีความตรงเชิงโครงสร้างทุกข้อ

แผนภาพที่ 4 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 5 ด้านการประเมินและสะท้อนผลการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 14.48 ที่ df เท่ากับ 18 p-value เท่ากับ 0.68 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า χ^2/df = 0.82, GFI = 0.99,

AGFI = 0.97, CFI = 1.00 RMSEA = 0.00 เป็นไปตามเกณฑ์ ($p > 0.05$, $\chi^2/df < 2.00$, GFI > 0.90, AGFI > 0.90, RMSEA < 0.08) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานระหว่าง 0.61 ถึง 0.78 นั้นคือข้อคำถาม 10 ข้อ สามารถวัดองค์ประกอบที่ 5 ด้านการประเมินและสะท้อนผลการเรียนรู้ได้และมีความตรงเชิงโครงสร้างทุกข้อ

แผนภาพที่ 5 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันด้านการประเมินและสะท้อนผลการเรียนรู้

3) ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 จำแนกทั้ง 5 องค์ประกอบมีค่า 0.92, 0.90, 0.87, 0.89 และ 0.84 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าอยู่ในระดับสูงทุกองค์ประกอบ

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า การพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ของครู 3) ด้านบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ 4) ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ และ 5) ด้านการประเมินและสะท้อนผลการเรียนรู้ ใช้วิธีการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 แสดงว่าแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 สามารถวัดได้ตรงและครอบคลุมเนื้อหาตามนิยามของทฤษฎีที่ศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริรัตน์ วุฒิสกุล (2560) การพัฒนาเครื่องมือวัดความสุขทางพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.4 - 1.00 ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป และสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ที่เสนอรูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุข ครูจะต้องสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนเกิดความรักและศรัทธาต่อการเรียน ความสนใจต่อบทเรียน สัมพันธภาพกับครูและเพื่อน ความสุขในการเรียนนักเรียนจะมีความรู้สึกรักเรียน สนุกสนาน ไม่เกิดความเครียดซึ่งอาจมาจากปัจจัยจากตัวผู้เรียนเอง หรือจากบรรยากาศภายในโรงเรียน สิ่งแวดล้อมอื่นๆ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของปราณี อ่อนศรี และสายสมร เฉลยกิตติ (2556) ปกรณ์ ประจัญบาน และลภัสรดา จูเมฆา (2561) นิศากร เจริญดี (2561) กรองทิพย์ นาควิเชตรและคณะ. (2564) และ Ryff (1989) ที่กล่าวว่านักเรียนที่มีความสุขในการเรียนรู้จะเกิดความอยากรู้อยากเรียน

กระตือรือร้น สนใจไขว่คว้าที่จะเรียนรู้ สนุกที่จะได้เรียนรู้ เกิดพลัง ที่จะทำสิ่งต่าง ๆ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และจดจำในสิ่งที่เรียนรู้ได้ดี ทั้งนี้ ครูเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสุข ในการเรียนรู้ของนักเรียน

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า คุณภาพของแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 5 องค์ประกอบ จำนวน 59 ข้อ ไปทดลองใช้ในภาคศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 30 รูป/คน ซึ่ง ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และนำข้อมูลมาหาค่าอำนาจจำแนก พบว่า ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ที่คำนวณโดยใช้สูตร Item Total Correlation มีค่าระหว่าง 0.38 - 0.82 ซึ่งมีค่าบวกทุกข้อ คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอานาจจำแนกตั้งแต่ 0.63 ขึ้นไป (Baker, 2001) ได้แบบประเมินที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ จำนวน 59 ข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สำราญ สิริภคมงคล (2554) การพัฒนามาตรวัดความสุขในการเรียนสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการตรวจสอบคุณภาพของมาตรวัดด้วยโมเดล IRT พบว่ามีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 1.27 ถึง 2.23 ค่า Threshold ระหว่าง -2.22 ถึง +2.36

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังนำแบบประเมินไปทดลองใช้กับนิสิตคณะครุศาสตร์ในส่วนงานจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 345 รูป/คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เพื่อหาความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) แบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 มีความตรงเชิงโครงสร้างทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์ (2541); สุภมาศ อังศุโชติ และคณะ (2551) เสนอแนะให้พิจารณาค่าดัชนีหลาย ค่าประกอบกัน ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ (χ^2) ไม่ควรมีนัยสำคัญ หากพบมีว่านัยสำคัญอาจเนื่องจากค่าไค-สแควร์ ขึ้นอยู่กับขนาดกลุ่มตัวอย่าง ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) ควรมีค่าน้อยกว่า 5.0 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit index: GFI) และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative fit index: CFI) ที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 หากมีค่าเข้าใกล้ 1.0 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศิริชัย กาญจนวาสี (2548), Mcilntrie and Miller (2007) ที่กล่าวว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเป็นการแสดงหลักฐานความตรงเชิงโครงสร้าง โดยหลักฐานที่แสดงเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หากโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลจะเป็นการบ่งชี้ว่าโมเดลที่ศึกษายืนยันองค์ประกอบที่มุ่งวัดด้วยหลักฐานดังกล่าวจึงแสดงว่าแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 มีความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) จำแนกตามองค์ประกอบมีค่าความเที่ยงระหว่าง 0.92, 0.90, 0.87, 0.89 และ0.84 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าแบบประเมินที่มีความเที่ยงสามารถนำไปใช้วัดและประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยอมรรัตน์ ศรีคำสุขไชโตะ (2554) ศึกษาความสุขของนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่นเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามดัชนีชี้วัดความสุขคนไทย (Thai happiness indicators หรือ THI) ฉบับสั้น 15 ข้อ (THI-15) ฉบับมาตรฐานของกรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข ค่าความเที่ยงของเครื่องมือทั้งชุดโดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาคเท่ากับ .82 ถือได้ว่าข้อคำถามมาตรวัดความสุขในการเรียนที่ผ่านเกณฑ์มีคุณภาพ

สรุป

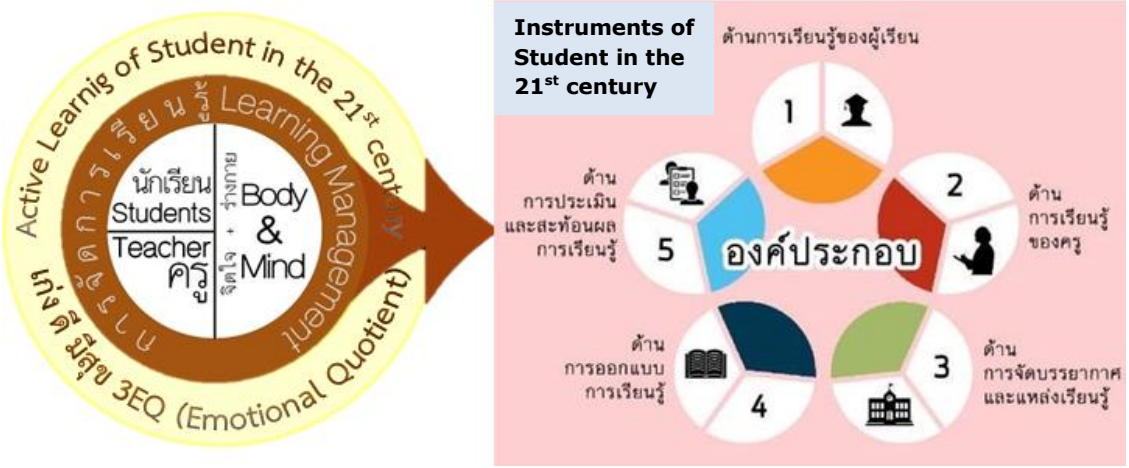
1. ผลการพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขและการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการขององค์ประกอบที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ รวมทั้งหมดจำนวน 59 ข้อ ได้แก่

1) ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน จำนวน 12 ข้อ 2) ด้านการเรียนรู้ของครู จำนวน 15 ข้อ 3) ด้านบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ จำนวน 9 ข้อ 4) ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 13 ข้อ และ5) ด้านการประเมินและการสะท้อนผลการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 เป็นไปตามเกณฑ์จึงสามารถนำเครื่องมือไปใช้ประเมินตนเองในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังนี้ 1) ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ข้อคำถามรวมทั้งหมดจำนวน 59 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกมีค่าระหว่าง 0.38 - 0.82 2) ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) โมเดลการวัดของข้อคำถามของแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 5 องค์ประกอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมากทุกองค์ประกอบ และน้ำหนักองค์ประกอบของข้อคำถามรวมทั้งหมดจำนวน 59 ข้อ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกข้อ 3) ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) มีค่า 0.92, 0.90, 0.87, 0.89 และ 0.84ตามลำดับ ซึ่งมีค่าอยู่ในระดับสูงทุกองค์ประกอบ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยสามารถองค์ความรู้จากการวิจัย คือ การจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขควรส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุล โดยการจัดการเรียนรู้ระหว่างครู (Teacher) กับผู้เรียน (Students) ร่วมกันออกแบบการเรียนรู้โดยเริ่มจากการที่ผู้เรียนมีศรัทธาที่ดีต่อครูอย่างเต็มใจ (Mind) และแสดงพฤติกรรมตอบสนองมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่หลากหลายจากการที่ครูจัดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติจากความรู้สึกที่แท้จริง (Body) อย่างสอดประสานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งความเก่ง ความดี และความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่สอดคล้องกับค่านิยมของคนไทย จึงนำไปสู่การพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ของครู 3) ด้านบรรยากาศและแหล่งการเรียนรู้ 4) ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ และ 5) ด้านการประเมินและผลการเรียนรู้ เพื่อให้นิสิตครูและผู้เกี่ยวข้องมีคู่มือและแบบประเมินที่ใช้สำหรับประเมินตนเองและประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานที่สามารถประเมินการจัดการเรียนรู้ของได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามองค์ประกอบดังแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6 แสดงองค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยที่ทำให้ได้แบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษ ที่ 21 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้

1) ควรนำแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 ไปวัดและประเมินของนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่หรือกำลังจะออกไปทำการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียน

2) ผลการประเมินจะสามารถให้สารสนเทศแก่ผู้ประเมินและผู้รับการประเมินเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงทักษะจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) สถาบันผลิตครูหรือนักวิจัยที่สนใจจะนำแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21 ฉบับนี้ไปใช้ควรทำการศึกษาแนวคิดและวิธีการใช้แบบประเมินนี้ จากคู่มือการใช้แบบประเมินอย่างละเอียด เพื่อจะสามารถใช้แบบประเมินนี้ได้ถูกต้อง

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการพัฒนาแบบประเมินทักษะการวิจัยในชั้นเรียนสำหรับนิสิต แบบประเมินทักษะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สำหรับนิสิต แบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นต้น

2) ควรพัฒนาความสุขในการเรียนของนิสิตในด้านความสามารถในการปรับตัว บรรยายกาศในการเรียนรู้ สัมพันธ์ภาพที่ดีกับครู และสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อน

เอกสารอ้างอิง

กมล โพธิเย็น. (2559). การจัดการเรียนรู้เพื่อนำความสุขสู่ผู้เรียน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 13 (2), 121-131.

กรองทิพย์ นาควิเชตรและคณะ. (2564). การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การส่งเสริมความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.). 27 (1), 48-62.

กฤษดา ผ่องพิทยา. (2558). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. วารสารราชพฤกษ์. 13 (1), 11-18.

กิติยวดี บุญซื่อ และคณะ. (2540). ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2541). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน. วารสารการวัดผลการศึกษา. 20(59), 27-41.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2538). ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL) สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิศากร เจริญดี. (2561). การพัฒนามาตรวัดความสุขในการเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษา, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาวิจัย วัดผลและสถิติการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปกรณ์ ประจัญบาน และลภัสรดา จูเมฆา. (2561). การพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อยางมีความสุขของนิสิตในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร มหาวิทยาลัยนเรศวร. 20 (4), 118-128.

ปราณี อ่อนศรี และสายสมร เฉลยกิตติ. (2556). การจัดการเรียนรู้ทางการพยาบาลเพื่อสร้างความสุข: บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน. วารสารพยาบาลทหารบก. 14 (1), 8 -16.

ปัญญา คล้ายเดช และคณะ. (2564). การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม, 8 (2), 141-153.

ปรัศนี จิรวงศ์รุ่งเรือง. (2542). การเรียนรู้อย่างมีความสุข. วารสารวิชาการเทคโนฯ-ทับแก้ว. 23 (1), 28-32.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2558). ประวัติและพัฒนาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

วิจารณ์ พานิช. (2555). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2548). ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริรัตน์ วุฒิสกุล. (2560). การพัฒนาเครื่องมือวัดความสุขทางสุขทางพุทธศาสนาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน : ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: ไอเดียสแควร์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2566 จาก https://shorturl.asia/9URwY

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวาน กราฟฟิค จำกัด.

สำราญ สิริภคมงคล. (2554). การพัฒนามาตรวัดความสุขในการเรียนสาหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภมาศ อังศุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณา และรัชนีกูล ภิญโญภานุวัฒน์. (2551). สถิติวิเคราะห์สาหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL. กรุงเทพมหานคร: มิสชั่นมิเดีย.

อมรรัตน์ ศรีค าสุขไชโตะ. (2554). ความสุขของนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, 34(2), 70-79.

Brek, R. A. (1979). The construction of rating instruments for faculty evaluation: A review of methodology issue. Journal of Higher Education. 50(5), 650-669.

Mcilntric, S. A., & Miller, L. A. (2007). Foundations of psychological testing: A practical approach (2nd ed.). Thousand Oaks: Sage.

Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. Journal of Personality and Social Psychology. 57(6), 1069–1081

การบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอปง จังหวัดพะเยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36

School Administration based on the Sufficiency Economy Philosophy of Pong District Secondary Schools, Phayao Province, under the Secondary Educational Service Area Office 36

สรัลรัชต์ ดอนมูล
Saralrat Donmoon
สุนทร คล้ายอ่ำ
Sunthon Khlaium
มหาวิทยาลัยพะเยา
University of Phayao
Email : Saranrat.donmoon@gmail.com

Received: 16 April 2024; Revised: 29 April 2024; Accepted: 29 April 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอปง จังหวัดพะเยา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 70 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอปง โดยภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ สูงสุดได้แก่ ด้านผลสัมฤทธิ์การบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รองลงมาด้านการบริหารจัดการศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ต่ำสุดคือด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ตามลำดับ 2) การศึกษาข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอปง พบว่า ด้านการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษา ควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละกลุ่มสาระ รวมทั้งบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควรมีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยบูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านโครงการ โครงงาน หรือกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรมีการเสริมสร้างครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจสามารถพัฒนาตนเองเพื่อเป็นวิทยากรด้านการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านผลสัมฤทธิ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีการพัฒนาสถานศึกษาให้ได้รับการยอมรับเป็นแบบอย่าง หรือเป็นต้นแบบในการบูรณาการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, ปรัญชาเศรษฐกิจพอเพียง, โรงเรียนมัธยมศึกษา

Abstact

The Independent study aimed to study school administration based on the Sufficiency Economy Philosophy and to investigate recommendations for school administration based on the sufficiency economy philosophy of Pong District secondary schools. The sample was 70 informants. The research instrument is a five-level estimation scale questionnaire. Statistics used in the research included percentage, average and standard deviation.

The results of the research found that: 1) The level of educational institution administration according to the Sufficiency Economy Philosophy of Pong district secondary school. Overall, it was found that opinions were at a high level in all aspects. Arranged in order of average values from highest to lowest as follows: Highest is the achievement of educational institution administration according to the Sufficiency Economy Philosophy. Minor in educational administration Followed by organizing student development activities. Curriculum and learning activities and the lowest in the area of personnel development of educational institutions, respectively, and 2) Studying recommendations for administration of educational institutions in accordance with the Sufficiency Economy Philosophy of Pong district secondary school, it was found that in terms of educational administration, educational institutions should have a vision set. Vision, mission, and strategy that are consistent with the Sufficiency Economy Philosophy etc. In terms of curriculum and learning activities, there should be integration of the basic education curriculum in each subject group. Including integration with the local curriculum in organizing learning according to the Sufficiency Economy Philosophy. Organizing student development activities learners should be developed to have learning skills in the 21st century by integrating with the Sufficiency Economy Philosophy and student development activities through projects, projects, or learning activities. Personnel development teachers and educational personnel in educational institutions should be strengthened to have knowledge and understanding and be able to develop themselves to be lecturers on how to live and behave according to the Sufficiency Economy Philosophy. Regarding the achievement of educational institution administration according to the Sufficiency Economy Philosophy Educational institutions should be developed to be accepted as role models. or as a model for integrating educational institutions according to the Sufficiency Economy Philosophy and learning management skills in the 21st century.

Keywords: School Administration, The Sufficiency EconomyPhilosophy, Secondary school

บทนำ

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษา โดยเชื่อว่าการศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศให้มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน ในส่วนของประเทศไทย ก็ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาศักยภาพและ ขีดความสามารถของคนไทยให้มีความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการและการพัฒนาประเทศ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 ที่กล่าวไว้ว่า กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาคือ เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมในทุกด้าน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด พวกเขาทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ (สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี, 2542) พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำรงชีวิตโดยยึดหลักความพอเหมาะพอดี ความมีเหตุผล และ ความไม่ประมาทซึ่งทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เองมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน แต่มีการตระหนัก อย่างจริงจังถึงความสำคัญของหลักเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ซึ่งในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงย้ำให้เห็นความสำคัญที่มีเศรษฐกิจแบบ “พอมีพอกิน” พัฒนาคน ให้สามารถ “อุ้มชูตัวเองได้”

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญและนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้นจึงให้ความสำคัญอย่างมากกับการพัฒนาคน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาด้านต่าง ๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ จึงต้องพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติ เพื่อให้มี “คุณธรรม” และ “ความรู้” นำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่าง“มีเหตุผล” และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถตัดสินใจโดยใช้หลัก “ความพอประมาณ” ในการดำเนิน ชีวิตได้ ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2566 – 2570) ได้มีการนำ หลักการนี้มาใช้ในการพัฒนาประเทศ ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน จึงมีการ จัดทำยุทธศาสตร์ เพื่อดำเนินโครงการขับเคลื่อน เพื่อให้ผู้บริหารองค์กร ครู ผู้บริหารสถานศึกษาบุคลากรด้านการศึกษา และนักเรียน นักศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำหลักคิดหลัก ปฏิบัติมาบูรณาการในการทำงาน ตลอดจนการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรับผิดชอบร่วมกับ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้มีความต่อเนื่องนำสู่วิถีชีวิตของประชาชนสามารถผลักดันให้ประเทศชาติพัฒนาต่อไปอย่างเต็มศักยภาพ โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา คือ การปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ การจัดการศึกษาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินได้ใน 2 ส่วนคือ การบริหารสถานศึกษาในด้านต่างๆ และการจัดการเรียนรู้ของ ผู้เรียน ดังแผนการศึกษาแห่งชาติซึ่งมักจะเน้นและยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือกรอบ ของการบูรณาการร่วมกันในเรื่องของการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และเรื่องอื่นๆ ได้แก่ การพัฒนาคน การพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อม

จากแผนยุทธศาสตร์การบูรณาการการ พัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ.2557 - 2560) กระทรวงศึกษาธิการได้รับมอบหมาย ให้รับผิดชอบในการดำเนินงานส่งเสริมและกำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการพัฒนา ด้วยเหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้น้อมนำหลักดังกล่าวมาบูรณาการในการจัดการ

เรียนการสอนและบรรจุไว้ ในหลักสูตร เพื่อมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลส่งผลสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

โรงเรียนในสังกัด จำนวน 3 โรงเรียนตระหนักถึงคุณค่าของการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะมีผลต่อการบ่มเพาะนักเรียนให้มีจิตสำนึกของการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับบริบทของสังคม จึงส่งเสริมให้แต่ละโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่อยู่ในโครงการที่เน้นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้เน้นดำเนินการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และก่อให้เกิดผลลัพธ์ อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอปง จังหวัดพะเยาได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน และเกิดผลงานที่เป็นรูปธรรม

จากรายงานการประเมินภายนอกรอบที่ 4 ของบางสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินแล้วนั้น พบปัญหาในการดำเนินงานการบริหารสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านมา พบว่า 1) ด้านการบริหารจัดการศึกษา การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการดำเนินงานภายในสถานศึกษา ไม่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาเท่าที่ควร 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ขาดการส่งเสริมการนำหลักสูตรบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาดำเนินการใช้จริง 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แต่ขาดการกำกับ ติดตาม และประเมินผลกิจกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) ด้านพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารและครูยังขาดความเข้าใจในการน้อมนำ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานภายในสถานศึกษา 5) ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอปง จังหวัดพะเยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36 เพื่อให้ได้ผลการวิจัยในการพัฒนาโรงเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพัฒนาส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอปง จังหวัดพะเยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอปง จังหวัดพะเยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนของสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอปง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 จังหวัดพะเยา จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่โรงเรียนปงรัชดาภิเษก โรงเรียนปงพัฒนาวิทยาคม และโรงเรียนขุนควรวิทยาคม ประกอบด้วยผู้บริหาร จำนวน 3 คน และครูผู้สอน 97 คน รวมทั้งสิ้น 100 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนของสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอปง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 จังหวัดพะเยา จำนวน 80 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970 อ้างอิงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560) โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม

2) สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นให้คลอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบริหารจัดการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และด้านผลสัมฤทธิ์การบริหารสถานศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งปัจจุบัน และประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครอบคลุม 5 ด้าน ด้านบริหารจัดการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และด้านผลสัมฤทธิ์การบริหารสถานศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด สอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงของเนื้อหา และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข ประกอบด้วย

1. นายสิทธิชัย สิทธิวงศ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนปงรัชดาภิเษก
2. นายวรพล ใจคำ ผู้อำนวนการโรงเรียนเทศบาล 3 (หล่ายอิงราษฎร์บำรุง)
3. ผศ.จักรแก้ว นามเมือง อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

4) จากนั้นนำผลพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน คำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์แล้วเลือกดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ไว้ใช้เป็นข้อคำถาม โดยค่า IOC ที่ได้เท่ากับ 1 จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Tryout) กับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาที่อยู่ในเขตอำเภอปง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (α-Coefficient) ของครอนบาช (Cronbach) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.70

5) จากนั้นนำการปรับปรุง และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาต่อไป

6) นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง

2) ดำเนินเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

3) สรุปรวบรวมความคิด และวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ในแต่ละด้านหลังเสร็จสิ้นการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม

ข้อที่	การบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	n = 70		ระดับความคิดเห็น
		$\overline{X}$	S.D	
1	ด้านการบริหารจัดการศึกษา	4.04	0.69	มาก
2	ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.00	0.71	มาก
3	ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.01	0.67	มาก
4	ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา	3.97	0.71	มาก
5	ด้านผลสัมฤทธิ์การบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.07	0.57	มาก
	รวมเฉลี่ย	**4.02**	**0.66**	**มาก**

จากตารางที่ 2 ความคิดเห็นการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมและรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\overline{X}$=4.02) เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ด้านที่สูงสุด ด้านผลสัมฤทธิ์การบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\overline{X}$=4.07) รองลงมาด้านการบริหารจัดการศึกษา ($\overline{X}$=4.04) รองลงมาด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ($\overline{X}$=4.01) รองลงมาด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\overline{X}$=4.00) และน้อยสุด ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ($\overline{X}$=3.97) ตามลำดับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2

ผลศึกษาข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอปง จังหวัดพะเยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36

1. ด้านการบริหารจัดการศึกษา

1) สถานศึกษาควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ที่สอดคล้องและบูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

2) ควรมีการขับเคลื่อนนโยบายการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากภาครัฐสู่สถานศึกษาอย่างจริงจัง โดยกำหนดนโยบายการบริหารจัดการในระดับสถานศึกษา กำหนดแผนกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนสู่โครงการและกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในระดับครูผู้สอน ผู้เรียน และต่อยอดจากสถานศึกษาสู่ชุมชน

3) ควรมีการสร้างแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา รวมทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4) ควรมีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ปรับปรุง และพัฒนากระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5) ควรมีการนำผลการติดตามมาพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการงบประมาณตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1) ควรมีการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละกลุ่มสาระ รวมทั้งบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2) ควรมีการสร้างองค์ความรู้ให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรท้องถิ่น โดยผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนาการศึกษาดูงาน โดยมีผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้

3) ควรมีการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ๆ ในด้านทักษะวิชาชีพ ทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับผู้เรียน โดยปราชญ์ชาวบ้าน หรือครูภูมิปัญญา

4) ควรมีการสร้างแบบอย่างที่ดี (Best Practice) หรือนวัตกรรม (Innovation) ที่เกิดจากการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5) ควรมีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล ในการบูรณษการหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อนำผลมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโอกาสต่อไป

6) ควรมีการวิเคราะห์คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1) ควรมีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยบูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านโครงการ โครงงาน หรือกิจกรรมการเรียนรู้

2) ควรมีการจัดสร้าง/พัฒนาศูนย์การเรียนรู้พอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหน่วยงานท้องถิ่นและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3) ควรมีแผนงาน/โครงการส่งเสริมกิจกรรมนักเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะและการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4) ควรมีการวัดผลและประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีรูปแบบการวัดผลและประเมินผลที่ชัดเจน และมีเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย

5) ควรมีการนำผลการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รายงานผลต่อผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร

1) มีการจัดการประชุม/อบรม/สัมมนา/ศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่

2) ควรมีการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาให้สามารถสร้างแบบอย่างที่ดีหรือนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) ควรมีการเสริมสร้างครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจสามารถพัฒนาตนเองเพื่อเป็นวิทยากรด้านการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. ด้านผลสัมฤทธิ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1) ควรมีการพัฒนาสถานศึกษาให้ได้รับการยอมรับ เป็นแบบอย่าง หรือเป็นต้นแบบในการบูรณาการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2) `ควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามมาตรฐานการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละระดับชั้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอปง จังหวัดพะเยา โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู พบว่ามีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนา โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดเป็นหลักสูตรการเรียนการสอน แล้วนำไปใช้ในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในระยะแรกนำไปใช้ในเขตพื้นที่การศึกษาทั้ง 175 เขตทั่วประเทศ เขตพื้นที่การศึกษาละ 1 โรงเรียน เพื่อเป็นโรงเรียนนาร่องแล้วขยายผลสู่โรงเรียนต่างๆ ทั้งนี้โรงเรียนแต่ละแห่งสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนได้ตามบริบทในแต่ละพื้นที่ปลูกฝังหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ผู้เรียน โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนแล้วนำไปใช้ในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งในระยะแรกนำไปใช้ในเขตพื้นที่การศึกษาทั้ง 175 เขตทั่วประเทศ เขตพื้นที่การศึกษาละ 1 โรงเรียน เพื่อเป็นโรงเรียนนำร่องแล้วขยายผลสู่โรงเรียนต่างๆทั้งนี้โรงเรียนแต่ละแห่งสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนได้ตามบริบทในแต่ละพื้นที่การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะเสริมสร้างพัฒนา ความรู้ความสามารถ ปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นบุคลากรและข้าราชการยุคใหม่ที่เปี่ยมด้วยการมีสมรรถนะหลักมีคุณสมบัติพิเศษสำหรับภาระงานในหน้าที่ความรับผิดชอบที่เป็นผลมาจากการสร้างขบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการทำงานขององค์การโดยการสร้างบุคลากรขององค์การให้เรียนรู้ปัญหา อยู่กับปัญหา และเรียนรู้แนวทางแก้ปัญหา เพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์

โดยยึดหลักการเศรษฐกิจพอเพียงจะเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นการเสริมพลังในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลและเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของบุคลากรทางการศึกษา โดยมีเป้าหมายหลักของการสร้างขบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างกระแสสังคมให้มีการนาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบแนวคิดหรือส่วนของวิถีชีวิต ในหมู่ประชาชนทุกภาคส่วนและทุกระดับ โดยมี

วัตถุประสงค์ของการสร้างขบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนประชาชนทุกภาคส่วนและทุกระดับให้สามารถนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในลักษณะที่สอดคล้องกับหน้าที่และกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับปรุงระบบและโครงสร้าง การพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุขในการดำรงชีวิตโดยเน้นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองและการอยู่ได้อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรีในเวทีโลกเพราะแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมในระดับรากหญ้าให้เข้มแข็งในขณะที่ส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้มีเสถียรภาพในระดับระหว่างประเทศ สามารถปรับตัวเลือกรับสิ่งที่เป็นประโยชน์และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จากทั้งภายในและภายนอกประเทศได้ และนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยในที่สุดการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งนับว่า เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะเสริมสร้างพัฒนา ความรู้ ความสามารถ ปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นบุคลากรและข้าราชการยุคใหม่ที่เปี่ยมด้วยการมีสมรรถนะหลัก มีคุณสมบัติพิเศษสำหรับภาระงานในหน้าที่ความรับผิดชอบที่เป็นผลมาจากการสร้างขบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการทำงานขององค์การ

โดยการสร้างบุคลากรขององค์การให้เรียนรู้ปัญหา อยู่กับปัญหาและเรียนรู้แนวทางแก้ปัญหา เพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดหลักการเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่า การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นการเสริมพลังในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลและเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของบุคลากรทางการศึกษา โดยมีเป้าหมายหลักของการสร้างขบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างกระแสสังคมให้มีการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบแนวคิดหรือส่วนของวิถีชีวิตในหมู่ประชาชนทุกภาคส่วนและทุกระดับ โดยมีวัตถุประสงค์ของการสร้างขบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนประชาชนทุกภาคส่วนและทุกระดับให้สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในลักษณะที่สอดคล้องกับหน้าที่และกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับปรุงระบบและโครงสร้างการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุขในการดำรงชีวิตโดยเน้นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองและการอยู่ได้อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรีในเวทีโลก เพราะแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมในระดับรากหญ้าให้เข้มแข็งในขณะที่ส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้มีเสถียรภาพในระดับระหว่างประเทศสามารถปรับตัวเลือกรับสิ่งที่เป็นประโยชน์และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จากทั้งภายในและภายนอกประเทศได้ และนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยในที่สุด

จากการขับเคลื่อนของกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าวจึงส่งผลให้โรงเรียนนำมาปฏิบัติโดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และ เจตคติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่าง

สมดุลและยั่งยืนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และปลูกฝัง ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนา ด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และ เจตคติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อรอนงค์ ดุมนิล (2557) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดเห็นของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 4 พบว่า 1) การบริหารการจัดสถานศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรองลงมาคือ ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จของสถานศึกษา 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความเห็นเกี่ยวกับการ บริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกตามตำแหน่ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่จำแนกตามขนาดโรงเรียนปรากฏว่าความคิดเห็น ไม่แตกต่าง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงชัย ดีมูลพันธ์ (2565:62) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในสหวิทยาศึกษาวังสีทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของสถานศึกษาในสหวิทยศึกษาวังสีทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ตามลำดับ

2 ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมของในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าทางโรงเรียนได้ดำเนินการบูรณาการหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง สถานศึกษามีการนิเทศ/ติดตาม/ประเมินผลการนำหน่วยการเรียนรู้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการจัดหน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามมาตรฐานการเรียนรู้ และรายงานผลการประเมิน และนำผลมาปรับปรุง/พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ และจัดแสดง/เผยแพร่/ประกวด/แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลงานของผู้เรียนที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ มีการจัดทำเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการศึกษา/วิเคราะห์/วิจัย เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และผู้เรียนมี ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร จงเพียร (2556) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารสถานศึกษาพอเพียงในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 พบว่า ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมและรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงชัย ดีมูลพันธ์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในสหวิทยาศึกษาวังสีทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 พบว่า ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวม และรายข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสถานศึกษามีแผนงานแนะแนวเพื่อสนับสนุนการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองได้อย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการจัดกิจกรรมแนะแนวให้ผู้เรียนรู้จักการวางแผนชีวิตของตนเองได้อย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งชุมนุม/ชมรม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำผลการติดตามมาปรับปรุง/พัฒนากิจกรรมนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาสถานศึกษา/ชุมชน ด้านเศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดจิตอาสา และมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการติดตามผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงติดตามผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัลลิกา สีดาเดช (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 22 พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงชัย ดีมูลพันธ์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในสหวิทยาศึกษาวังสีทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยรวม และรายข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

4 ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่บุคลากรของสถานศึกษา รองลงมา ได้แก่ นำผลการติดตามมรปรับปรุง/พัฒนาการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมพัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ติดตามผลการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมพัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีแผนงาน/โครงการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการส่งเสริมให้บุคลากรแสวงหาความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ มีการขยายผลและเผยแพร่ผลการดำเนินชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่ของบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร จงเพียร (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 พบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญาดา สิงหเลิศ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในสหวิทยาระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 พบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

5 ด้านผลสัมฤทธิ์การบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสถานศึกษามีคุณลักษณะของสถานศึกษาพอเพียงรองลงมา ได้แก่ คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียง บุคลากรจัดการทรัพยากรและดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจอย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บุคลากรของสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง และบุคลากรอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเพื่อส่วนรวมและสาธารณประโยชน์ผู้เรียนปฏิบัติตน ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และพร้อมยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ ผู้เรียนปฏิบัติตน ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และพร้อมยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม บุคลกรรู้จัดใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลและพร้อมยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงชัย ดีมูลพันธ์ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในสหวิทยาศึกษาวังสีทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จโดยรวม และรายข้ออยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พินิจ เครือเหลา (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนพิทยาลงกรณ์พิทยาคมผลการวิจัย พบว่า ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

สรุป

1. การบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอปง จังหวัดพะเยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 36โดยภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ สูงสุดด้านผลสัมฤทธิ์การบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รองลงมาด้านการบริหารจัดการศึกษา ตามมาด้วยด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และน้อยสุดด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1) ด้านการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษา ควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น 2) ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละกลุ่มสาระ รวมทั้งบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควรมีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยบูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านโครงการ โครงงาน หรือกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรมีการเสริมสร้างครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจสามารถพัฒนาตนเองเพื่อเป็นวิทยากรด้านการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5) ด้านผลสัมฤทธิ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีการพัฒนาสถานศึกษาให้ได้รับการยอมรับเป็นแบบอย่าง หรือเป็นต้นแบบในการบูรณาการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาควรพิจารณาดำเนินการโดยนำผลการติดตามมาพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการงบประมาณตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาจจะดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ ผ่านโครงการ/กิจกรรมพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการงบประมาณ

1.2 สถานศึกษาควรพิจารณาปรับปรุง/พัฒนาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เช่นผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิชาชีพ (PLC) เป็นต้น

1.3 สถานศึกษาควรพิจารณาการจัดทำแผนงาน/โครงการส่งเสริมกิจกรรมนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียน “อยู่อย่างพอเพียง” โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน

1.4 สถานศึกษาควรพิจารณาในการจัดการประชุม/อบรม/สัมมนา/ศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่

1.5 การบริหารสถานศึกษาควรพิจารณาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามมาตรฐานการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละระดับ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต36

2.2 ควรศึกษา สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษามในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36

เอกสารอ้างอิง

คณะอนุกรรมการส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท. (2559). คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในภาคการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท..

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ธงชัย ดีมูลพันธ์. (2565). การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา ในสหวิทยศึกษาวังสีทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พินิจ เครือเหลา. (2561). การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนพิทยาลงกรณ์พิทยาคม. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิชญาดา สิงหเลิศ. (2560). การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (19 สิงหาคม 2542). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก.

มัลลิกา สีดาเดช. (2563). ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุนทร จงเพียร. (2556). การบริหารสถานศึกษาพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

อรอนงค์ ดุมนิล. (2557). การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดเห็นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4. วารสารบัณฑิตวิทยาลัยพิชญทรรศน์.